El-Mebsût

Tom -VI-

Autor: Ima es-Serahsi

Prevodioc: Samir B.

Dana: 11.06.2026

DEUTSCHLAND

Fundamentalno delo islamske jurisprudencije milenijuma:
Dokazi i presude

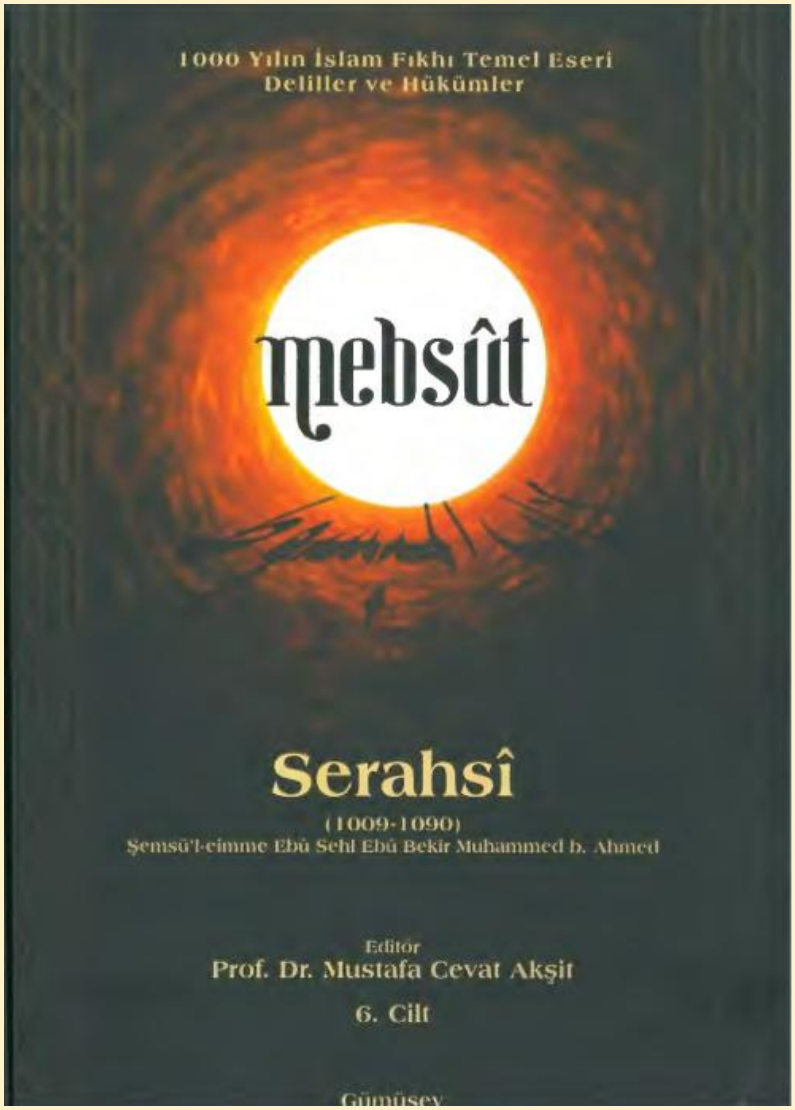

6. CİLT TERCÜME ve TASHİH HEYETİ

Sayfa	Tercüme Eden	Tashih Eden
2-18	A.HAMDİ YILDIRIM	PROF. DR. ORHAN ÇEKER
19-57	DR. ABDÜSSELAM ARI	PROF. DR. HAMDİ DÖNDÜREN
57-69	SONER DUMAN	PROF. DR. ORHAN ÇEKER
70-88	SONER DUMAN	PROF. DR. FAHRETTİN ATAR
88-143	DR. HÜSEYİN KAYAPINAR	PROF. DR. HAMDİ DÖNDÜREN
143-169	İHSAN KAHVECİ	PROF. DR. ORHAN ÇEKER
169-235	OSMAN GÜMAN	PROF. DR. FAHRETTİN ATAR

Not:

Eserin tamamı Prof. Dr. Mustafa Cevat Akşit tarafından kontrol edilmiş ve dipnotlarla zenginleştirilmiştir.

Gümüşev Yayınları No: 1
ISBN: 978-605-5779-00-9

"Mebsut kitabının bütün yayın hakları Gaye Vakfına ait olup, 3000 adeti kapsayan birinci baskısının yayın hakkı Gümüşev yayıncılığa devr edilmiştir."
Gaye Vakfı'nın yazılı izni olmadan çoğaltılamaz.

Baskı-Cilt
Ege Basım
Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad. No:8 Göztepe / İstanbul
www.egebasim.com.tr / ege@egebasim.net ~Tel: +90 216 472 84 01 ~ Fax: +90 216 472 84 05

İSTEME ADRESİ
GÜMÜŞEV YAYINCILIK
Merdivenköy Mah. Özlem Sk. Kansu Apt. No: 8/A Kadıköy/İstanbul
Telefon: +90 216 467 03 85 ~ Fax: +90 216 467 23 27
www.mebsut.com

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

KNJIGA O RAZVODU

كتاب الطلاق

[6/2]

Veliki imam i asketa, Şemsu'l-Eimme, Fahru'l-İslâm Ebû Bekr Muhammed b. Ebû Sehl es-Serahsî (r.a.h.). rekao je sledeće tako što je to zapisao:

Reč الإطلاق - “talâk“ (izjava) o razvodu doslovno znači “osloboditi“ ili “odvezati“. Izvedena je od reči أطلقت إبلي - "Osloboditi". Ljudi kažu: وأطلقت أسيري - “Oslobodio sam svoju devu“, طلقت امرأتي - “Oslobodio sam svog zarobljenika“. Sve su ove reči izvedene od reči “osloboditi“, الإطلاق - “Oslobodio sam (razveo se od) svoju ženu / svojih žena“. Razlika u rečima proizilazi iz razlike u značenju.

U slučaju žene, izjave o razvodu se ponavlja. Kada se bračna veza prekine ponavljanjem talâka (izjave o razvodu), nije moguće da se ista veza formira drugi put u istom vremenskom periodu. Glagolski oblik (Tef'il) ima preuveličano značenje. Zato se za ženu kaže da je razvedena طُلِّقَتْ / Tulikat. Ovo je slično načinu na koji Arapi koriste reči حصانٌ / Hasân i جِصانٌ / Hisân. Za oca kažu حِصَانٌ što znači da se kod njega jasno treba skloniti, i za ženu حِصان, što znači da je jasno treba zaštititi. Reči عدل / Adl i عَدِيلٌ / Adil su slične. Obe su izvedene od reči pravda i jednakost. Međutim, jedna od reči (adl) sadrži značenje specifično samo za ljude, pa se koristi samo za ljude.

U islamu, posledica razvoda je ta da kada broj izjave (talâk) dostigne tri, zakoniti brak žene prestaje*.

(*PS: Samir B: U islamskom pravu, izjava (talâk) o razvodu i “dopunjavanje broja do tri“ (tri talâka-tri izjave) označavaju potpuni prekid braka te time supružnici postaju zabranjeni jedno drugom.

Ukratko rečeno:

a). Kada broj dostigne tri: Razvod postaje pravosnažan kada muškarac tri puta iskoristi svoje pravo da se razvede od svoje žene izjavom o razvodu (talâk) ili kada sud donese tri presude o razvodu.

b). Učiniti ženu validnim partnerom za ponovni brak (halal): Ovaj se izraz odnosi na uslov "hule" koji je potreban bivšim supružnicima da bi se ponovo venčali. Za supružnike razvedene sa tri izjave (talâk) o razvodu, žena mora, uz svoj pristanak i bez ikakve prevare ili dosluha, stupiti u validan brak sa drugim muškarcem, a ovaj brak mora biti završen prirodnim putem (smrću ili razvodom). Nakon završetka ovog novog braka i završetka perioda čekanja (idda), žena se može ponovo udati za svog prvog muža.

c). Potpuni prekid braka: Kada dođe do tri razvoda (tri izjave (tri talâka) o razvodu), brak para se potpuno raskida. Muž gubi pravo da se pomiri sa suprugom putem "rič'î talâka" (prava na povratak ili na opozivni brak) ili da je ponovo oženi novim bračnim ugovorom tokom perioda čekanja (idde).

U islamskom pravu, ovo je pravilo ustanovljeno da bi se naglasila ozbiljnost institucije braka i sprečilo proizvoljno i kontinuirano korišćenje prava na razvod, ostavljajući žene u neizvesnosti.

PS: Samir B: Ja sam već u petom tomu knjige dao objašnjenje o tri izjave (o tri talâka) za razvod. Ovde sam ponovo naveo objašnjenje tri talâka da bi sebe i vas podsetio. Dakle: Kada, na primer muž tri puta izjavi svojoj ženi: "Ti mi više od sada nisi žena", to predstavlja tri talâka, odnosno, prekid braka. Hvala.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Uzvišeni Allah kaže:

فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُۥ مِنۢ بَعۡدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوۡجًا غَيۡرَهُۥۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَآ أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۗ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ

230. A ako je opet pusti, onda mu se ne može vratiti što se neće za drugoga muža udati. Pa ako je ovaj pusti, onda njima dvoma nije grijeh da se jedno drugome vrate, ako misle da će Allahove propise izvršavati; to su Allahove odredbe, On ih objašnjava ljudima koji žele znati. [el-Bekare, 2/230].

Talâk (Izjava o zazvodu braka) vodi do prestanka iddeta kod žene sa kojom je stupljeno u brak (bilo fizički ili zakonski), dok žena kod koje brak nije stupljen nema iddet, a u hul'da[1] postoji otkupnina, što znači da muž gubi staru vlast nad ženom.

([1] Hul' / الخلع (Muhâlea / المخالعة) : Brak je proces prestanka bračne imovine uz saglasnost žene. To je oblik razvoda koji se postiže obostranim sporazumom, bilo isplatom od žene mužu ili odricanjem žene od miraza.).

Legitimnost izjve (talâk) o razvodu

Iako je ime 'Talâk' terminološka reč, ona takođe sadrži i svoje rečničko značenje. Prema mišlenju većine učenjaka, iako je neželjena stvar, **davanje talâka (izjave) o razvodu** je dozvoljeno.

Neki su učenjaci izjavili da nije dozvoljeno razvesti se osim u slučajevima nužde. Njihov dokaz su sledeće reči Resûlullaha (s.a.v.s.):

"Neka Allah prokle one koji se preterano razvode od svojih žena iz samozadovoljstva".[2]

(2.Vidite, molim vas. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/187; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, Vlll/24; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, IV/616.).

Štaviše, Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

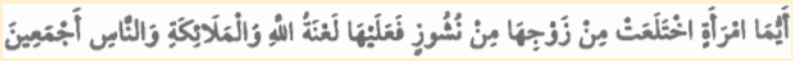

"Neka je prokletstvo Allaha, meleka i celog čovečanstva na ženi koja se pobuni protiv svog muža i traži razvod (hul')".[3]

(3. Heysemi, Mecmau'z-zevaid, l/309; Vidite, molim vas. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/195; Tirmizî, Talâk 11.).

Slični rivâjeti postoje i za muža koji se razvodi od svoje žene putem hul'a. Drugi dokaz je taj što u razvodu postoji nezahvalnost. Jer, brak je dar Allaha Teâlâ Njegovim slugama. Allah Teâlâ kaže:

وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا لِّتَسْكُنُوٓا۟ إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

21. i jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju; [er-Rum, 30/21].

[6/3]

On Teâlâ takođe kaže:

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ وَٱلْقَنَـٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ مِنَ ٱلذَّهَبِ وَٱلْفِضَّةِ وَٱلْخَيْلِ ٱلْمُسَوَّمَةِ وَٱلْأَنْعَـٰمِ وَٱلْحَرْثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَـٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلْمَـَٔابِ

14. Ljudima se čini da je lijepo samo ono za čim žude: žene, sinovi, gomile zlata i srebra, divni konji, stoka i usjevi. To su blagodati u životu na ovome svijetu; a najljepše mjesto povratka je u Allaha. [Âl-i İmrân, 3/14].

Nezahvalnost je, međutim, zabranjena. Nezahvalnost je poništenje braka koje je u skladu sa Sunnetom. Dozvoljeno je samo u slučajevima nužde. Ili je nužda starost, kao što se Resûlullah (s.a.v.s.) razveo od Hz.Sevde (r.a.h.) kada je izuzetno stara bila, ili sumnja, kao što se prenosi da:

“Jedan čovek je došao Resûlullahu (s.a.v.s.) i rekao: 'Ja Resûlullah! Moja žena nikada ne okreće nijednu ruku koja je dodirne“.

Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:“Onda se razvedi od nje“.

Kada je čovek rekao: “Volim je“,

On (a.s.) je rekao: “Onda je ne puštaj, zadrži je“.

Uzvišeni Allah kaže:

لَّا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ إِن طَلَّقۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ مَا لَمۡ تَمَسُّوهُنَّ أَوۡ تَفۡرِضُواْ لَهُنَّ فَرِيضَةٗۚ وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى ٱلۡمُوسِعِ قَدَرُهُۥ وَعَلَى ٱلۡمُقۡتِرِ قَدَرُهُۥ مَتَٰعَۢا بِٱلۡمَعۡرُوفِۖ حَقًّا عَلَى ٱلۡمُحۡسِنِينَ

236. Nije vaš grijeh[4] ako žene pustite prije nego što u odnos s njima stupite, ili prije nego što im vjenčani dar odredite. I velikodušno ih darujte darom, zakonom propisanim: imućan prema svome stanju, a siromah prema svome; to je dužnost za one koji žele dobro djelo učiniti. [el-Bekara, 2/236].

I

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحۡصُواْ ٱلۡعِدَّةَۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمۡۖ لَا تُخۡرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخۡرُجۡنَ إِلَّآ أَن يَأۡتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدۡ ظَلَمَ نَفۡسَهُۥۚ لَا تَدۡرِي لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحۡدِثُ بَعۡدَ ذَٰلِكَ أَمۡرٗا

1. O Vjerovjesniče, kada htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kada su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba proći brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, a ni one neka ne izlaze, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši – sâm sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti. [et-Talâk, 65/1].

(4. Ovde je reč koju autor koristi u značenju خناح - “greha“ u nekim prevodima prevedena kao “miraz“. Videti Časni Kur'an i njegov turski objašnjavajući prevod, TDV publikacije.).

Što se tiče ajeta, svi oni ukazuju da je praksa razvoda dozvoljena. Zaista, Resûlullah (s.a.v.s.) se razveo od Hz.Hafse (r.a.h.) kada nije bilo ni starosti niti ikakve sumnje. Onda je došla objava i naredio joj je da mu se vrati. Bila je to žena koja je mnogo postila i mnogo klanjala noću. Slično tome, neki od as'haba (neka je Allah Te‘âlâ zadovoljan njima) razveli su se od svojih žena. Umer (r.a.h.) se razveo od majke svog sina Asima (r.a.h.). Abdurahman b. Avf (r.a.h.) se razveo od Tumadire (r.a.h.). Mugira b. Šu'ba (r.a.h.) je imao četiri žene. Poređao ih je ispred sebe i rekao: “Vi ste vrle, elegantne saputnice i dugovrate; idite, sada ste razvedene“. Hasan b. Ali (r.a.h.) se mnogo puta ženio i razvodio u Kufi. Toliko da je, dok je Hz.Ali (r.a.h.) bio na minberu, rekao: “Ovaj moj sin se razvodi od mnogih žena. Ne dajte mu svoje kćeri“. Prisutni su rekli: “I dalje ćemo mu davati naše kćeri“.

Štaviše, razvod je prestanak vlasništva putem iskata, (opozivanja prava). Zapravo je dozvoljen, kao oslobađanje roba. U jednom smislu, razvod je nezahvalnost; u drugom, označava ukidanje ropstva. Brak je (vrsta) ropstva.

Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

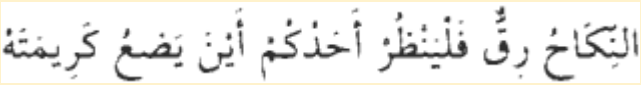

“Brak je ropstvo. Neka jedno od vas bude oprezno gde daje svoju ćerku“.[5] U drugom rivâjetu stoji:

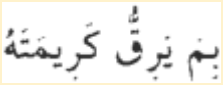

“Zašto daje svoju ćerku kao robinju?“

(5. Said b. Mansûr, Sunen, l/163; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/82.).

Zato je islam zaštitio bliske rođake od ovog oblika ropstva; zabranio je brak sa majkama, ćerkama i sestrama.

Resûlullah (s.a.v.s.) je na to ukazao sledećim rečima:

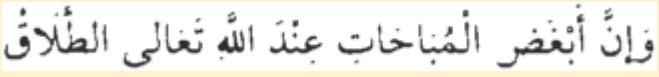

“Najomraženiji dozvoljeni čin kod Allaha je razvod“.[6]

(6. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/187; Ibn Mâce, Talâk 1; Ebû Dâvûd, Talâk 3: Hâkim, Mustedrek, ll/214; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/322.).

On (a.s.) je jasno i dokazima pokazao da je razvod dozvoljen jer ukida ropstvo, ali i da je nemio jer je to čin nezahvalnosti.

Da bi brak bio blagoslov, neophodna je kompatibilnost temperamenata. Ako su temperamenti nekompatibilni, nastavak braka dovodi do dugotrajnih sukoba. Legitimnost razvoda je zato da bi se prekinula bračna veza kada su temperamenti nekompatibilni.

[6/4]

Vrste razvoda u pogledu načina na koji se daju

Izjava (Talâk) o razvodu je dve vrste:

a). sunitski (prema Sunetu) razvod,

b). bidatski (novo, novotaski) razvod.

Sunitski način razvoda se takođe odvija na dva načina: u skladu sa Sunetom u pogledu broja i u skladu sa Sunetom u pogledu vremena. Metod koji je u skladu sa Sunetom u pogledu broja je onaj opisan na početku objašnjenja. Ovo se dalje deli na dve vrste: hasen (dobar) i ahsen (najbolji) razvod.

Ahsen razvod (talâk)

Ahsen talâk je razvesti se jednom (sa jednom izjavom (talâk) za razvod) u vreme koje je u skladu sa Sunetom (kada je žena čista) i ne razvoditi se ponovo dok joj se ne završi ida (period čekanja). Od Ibrahima en-Nahaija (r.a.h.) se prenosi da su as'habi Resûlullaha (s.a.v.s.) smatrali dobrim da se ne razvode više od jednom dok se ne završi ida. Prema njima, ova je metoda bolja od razvoda tri puta, jednom tokom svakog perioda čistoće. Štaviše, razvod je nešto što se ne voli u religiji, ali je dozvoljeno radi prekida bračne veze. To se postiže jednim razvodom. A blagoslov (večne) dozvoljenosti ne nestaje jednim razvodom. Zato je zadovoljstvo ovim ahsen (najbolji) oblik razvoda*.

(*PS: Samir B: Ahsen talâk je najprikladniji i najbolji metod razvoda u islamskom pravu, gde se jedan supružnik razvede od drugog jednom, a drugi se ne pomiri tokom perioda čekanja (otprilike 3 meseca ili 3 menstrualna ciklusa), nakon čega se brak automatski završava.

Detalji i logika ove prakse su sledeći:

Odgovarajuće vreme: Razvod se mora izvršiti tokom perioda čistoće žene, kada nema menstruaciju i nije došlo do seksualnog odnosa.

Jednokratni razvod: U ovom procesu je dovoljno jednostavno reći „Razvodim se od tebe jednom“. Nema potrebe da se ovaj broj povećava na tri u uzastopnim periodima čistoće.

Dozvola za povratak u brak: Kada se izvrši jednokratni razvod, supružnici zadržavaju pravo na pomirenje (ric'î talâk) do kraja perioda čekanja. Nakon završetka perioda, brak se potpuno završava, ali strane se mogu ponovo venčati u budućnosti.

Zašto je to najbolji (Ahsen) metod? U islamu, razvod je nepoželjno pravo, ali je dozvoljen u izuzetnim okolnostima. Razvod u jednom činu postiže cilj okončanja braka, dok postupanje u besu i razvod tri puta sprečava trajno zatvaranje vrata (stvaranje nepovratnog greha).

Ukratko, razvod samo jednom tokom perioda kada se žena smatra čistom, bez popuštanja besu, i okončanje braka u periodu čekanja (ide), pruža verski dozvoljen izlaz i ostavlja vrata otvorena stranama da se pomire ako zažale zbog svoje odluke.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Hasen talâk

Pravi oblik razvoda je tri puta razvod (tri izjave (talâk) za razvod), svaki put sa jednim razvodom tokom tri perioda čistote. Mâlik (r.a.h.) kaže da ne poznaje nijedan dozvoljeni razvod osim jednog razvoda.

Dokaz da je naš stav ispravan je sledeća izjava Resûlullaha (s.a.v.s.) Ibn Umeru:

إِنَّمَا السُّنَّةُ أَنْ تَسْتَقْبِلَ الطُّهْرَ اسْتِقْبَالًا فَتُطَلِّقَهَا لِكُلِّ طُهْرٍ تَطْلِيقَةً فَتِلْكَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ تُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ

"Sunnet (preporučena praksa) je da se razvod započne tokom perioda čistote i da se razvede jednom tokom svakog perioda čistote. Ovo je broj koji je Allah Svemogući naredio za razvod žena".[7]

(7. Dârekutnî, Sunen, IV/31; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/330;Vidite, molim vas. Buhârî, Talâk 1; Muslim, Talâk 1; Ebû Dâvûd, Talâk, 4; Nesâî, Talâk 1; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/215.).

Resûlullah (s.a.v.s.) se poziva na sledeći ajet:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُواْ ٱلْعِدَّةَ ۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ لَا تَدْرِى لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا

1. O Vjerovjesniče, kada htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kada su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba proći brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, a ni one neka ne izlaze, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši – sâm sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti. [et-Talâk, 65/1].

Uzvišeni Allah je izjednačio razvod sa periodom čekanja (iddet). Razvod je takođe numerisan. To znači da svaki razvod odgovara periodu čekanja. To je kao kada čovek kaže: "Daj tri dirhema ovoj trojici muškaraca" (što znači daj po jedan dirhem svakom muškarcu). Štaviše, nekompatibilnost temperamenata je unutrašnja stvar. Nemoguće je znati istinu o tome. Zato je islam zamenio stvarnu potrebu za nekompatibilnošću temperamenata spoljašnjim razlogom – periodom čistoće bez seksualnog odnosa. Jer je stanje čistoće žene period kada je muž želi i religiozno i prirodno. Odabir da se od nje rastane tokom ovog perioda je dozvoljen samo u situaciji nužnosti. U slučajevima kada očigledni razlog zamenjuje skriveni razlog, presuda se donosi prema prisustvu ili odsustvu očiglednog razloga. Pošto se ovaj očigledni razlog ponavlja, dozvoljeno je ponoviti razvod na osnovu njega. Ova situacija ukazuje na to da je potreba za razvodom obnovljena.

Ibn Mes'ûd (r.a.h.), osvrćući se na ovo, rekao je: "Muž koji želi da se razvede od svoje žene prema Sunetu treba da se razvede jednom tokom njenog perioda čistote, bez seksualnog odnosa. Ako želi da se razvede tri puta, treba da se razvede nakon njenog hajza i perioda čistote, a zatim da je pusti. Nakon još jednog perioda hajza i čistote, treba da se razvede još jednom. Tako će se definitivno rastaviti od nje sa tri razvoda". Žena zatim posmatra još jedan menstrualni ciklus kao svoj period čekanja (idu).

(PS: Samir B: Napomena: Tri razvoda, sa tri razvoda, da se tri puta razvede, tri puta se razveo itd. Molim vas, odsada pa nadalje da to stalno imate na umu da su ovi termini pravni termini i da oni u prevodu znaće:“Tri izjave za razvod“, a ne potpuni razvod sa jednom ili sa dve izjave o razvodu. Do potpunog se razvoda stiže posle trece izjave o razvodu. Hvala.).

Činjenica ta da je razvod sa tri istovremene izjave o razvodu (talâk) inovacija (bid'at)

Na osnovu ovih dokaza, hanefijski učenjaci su smatrali da je razvod tri puta odjednom inovacija (bid'at).

Šâfiîa (r.a.h.), međutim, kaže:“Ne znam ništa po čemu bi trostruk talâk bio inovacija (bid'at), a po čemu bi odvojeno bilo sunnet, sve je dozvoljeno“. Možda bi rekao da je trostruki talâk odjednom sunnet. Čak, prema njemu, ako muž kaže svojoj ženi “Trostruki talâk po sunnetu“, odmah se odjednom sve dešava, (tri talâka) i žena se razvede od muža.

Ako neko namerava da izrekne tri razvoda odjednom, jednoglasno se slaže da su sva tri validna. Ako ovo nije u skladu sa Sunetom, namera bi bila nevažeća, jer je namera suprotna onome što je rečeno nevažeća. Šâfiîa (r.a.h.) navodi hadis Aclâni'a (Ađlanija) (r.a.h.) kao dokaz po ovoj stvari. Kada je prokleo svoju ženu, rekao je:“Lagao sam o njoj, Ja, Resûlullah! Ako je zadržim, ona je razvedena od mene sa tri razvoda“. Resûlullah (s.a.v.s.) nije odbio da on izgovori tri izjave (talâka) razvoda odjednom.

Fâtıma binti Kays (r.a.h.) je započela svoju izjavu rekavši: “Moj muž se razveo od mene sa tri izjave (talâk) o razvodu“, a završila je rekavši:“Resûlullah (s.a.v.s.) nije odredio nikakvu opskrb (nafaku-izdržavanje) ili smeštaj za mene“.

[6/5]

Značenje ovoga je sledeće: Kada do prestanka vlasništva dođe putem iskata (opozivanja prava), bilo kolektivno ili pojedinačno, baš kao kod oslobađanja roba, razvod bi trebalo da bude dozvoljen u svim slučajevima. Dokaz za to je: Ako se čovek sa četiri žene razvede od svih odjednom, dozvoljeno je kao da ih je razveo jednu po jednu. Isto važi i za samohranu ženu; u stvari, to je još prioritetnije. Jer, u ovom slučaju pravo na posedovanje jedne žene prestaje, dok u gornjem primeru razvod prestaje pravo na posedovanje četiri žene. Drugi razlog je sledeći: Razvod je inherentno dozvoljen jer je to raspolaganje vlasništvom stečen brakom. Njegova zabrana proizilazi iz naknadno nastalog (uslovnog) razloga.

Na primer, zihar[8] je zabranjen jer je ružna i lažna izjava. Îlâ[9] je zabranjena jer implicira nameru da se nanese šteta i poremeti dobri odnosi sa ženom kroz tvrdoglavost. Razvod je sličan; on je inherentno dozvoljen. Međutim, postaje zabranjen ako mu se doda zabranjena karakteristika. Ovo predstavlja nanošenje štete ženi razvodom od nje dok je pod hajzom i produžavanjem njenog perioda čekanja, ili razvodom od nje tokom perioda čistoće nakon seksualnog odnosa, čime se mešaju periodi čekanja. To je zato što je žena trudna i ne zna da li njen period čekanja počinje rođenjem deteta ili hajzom ako nije trudna. Bez obzira da li se radi o jednom ili tri razvoda, ovaj problem ne postoji ako se razvod da tokom perioda čistoće bez seksualnog odnosa. Izjava: “Ovaj razvod je razvod koji se poklapa sa vremenom obračuna, bez ikakve sumnje“, ima takvo značenje.

Naši hanefijski dokazi ovde su sledeći: Uzvišeni Allah kaže:

ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِۖ فَإِمۡسَاكُۢ بِمَعۡرُوفٍ أَوۡ تَسۡرِيحُۢ بِإِحۡسَٰنٖۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَأۡخُذُواْ مِمَّآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ شَيۡـًٔا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۖ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَا فِيمَا ٱفۡتَدَتۡ بِهِۦۗ تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَعۡتَدُوهَاۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ

229. Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati. A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su. [el-Bekara, 2/229].

([8] **Zıhâr / الظهار:** To je kada muškarac upoređuje celo telo svoje žene, ili deo njega, kao što je polovina ili trećina, ili deo tela koji ukazuje na celo telo, kao što je glava ili vrat, sa delom tela žene kojom se nikada ne može oženiti, kao što je njegova majka ili sestra, koju mu je zabranjeno gledati.).

([9] **Îlâ / الايلاء:** To je čin kojim muž polaže zakletvu da neće prilaziti svojoj ženi. Muž koji se zaklinje naziva se "muli", a žena kojoj se zaklinje naziva se "mulâ minhâ". **Îlâ** je podeljena na tri dela:

a). **a. Îlây-ı Muvakkat;** To je **izjava** (**Îlâ**) zabeležena sa vremenskim periodom kao što su četiri meseca, osam meseci.

b). **b. Îlây-ı Müebbed;** To je **zavet** (**îlâ**) dat da se nikada više neću približiti.

c). **c. Îlây-ı Mechûl;** To je oblik razvoda koji se izvršava bez navođenja određenog vremenskog perioda (**Îlâ**) ili neizmerljivog uslova. Ako muž nema odnose sa ženom tokom perioda (**Îlâ**) razvoda, dolazi do **bâin talâk**'a (**neopozivi razvod**). Ako ima odnose sa njom tokom ovog perioda, potreban je kefâret.).

Manipulisanje knjigom Allah-a Te'âlâ je neposlušnost Njemu Te'âlâ. Ovo ukazuje da je trostruki razvod odjednom suprotan poslušnosti knjizi Allah-a Te'âlâ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحۡصُواْ ٱلۡعِدَّةَۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمۡۖ لَا تُخۡرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخۡرُجۡنَ إِلَّآ أَن يَأۡتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدۡ ظَلَمَ نَفۡسَهُۥۚ لَا تَدۡرِي لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحۡدِثُ بَعۡدَ ذَٰلِكَ أَمۡرٗا

1. O Vjerovjesniče, kada htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kada su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba proći brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, a ni one neka ne izlaze, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši – sâm sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti. [et-Talâk, 65/1].

To jest, nešto bi se moglo desiti mužu (mogao bi promeniti mišlenje) i on bi se mogao vratiti svojoj ženi. Ova se situacija dešava samo ako su razvodi jedan po jedan u različito vreme, a ne ako su svi odjednom.

U hadisu Ubâde b. Sâmit'e (r.a.h.) se prenosi: Grupa ljudi je došla Resûlullahu (s.a.v.s.) i rekla:“Naš otac se razveo od svoje žene hiljadu puta“. Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

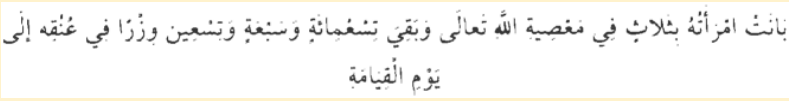
بَانَتْ امْرَأَتُهُ بِثَلاثٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ تَعَالَى وَبَقِيَ تِسْعُمِائَةٍ وَسَبْعَةٍ وَتِسْعِينَ وِزْرًا فِي عُنُقِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

“Njegova žena je razvedena od njega sa tri razvoda, definitivno u neposlušnosti Allahu Te‘âlâ, a preostalih devetsto devedeset sedam razvoda ostaje kao greh na njegovom vratu do Sudnjeg dana“.[11]

(11. Dârekutnî, Sunen, IV/20; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, IV/622.).

U drugom hadisu:

Kada se Ibn Umer (r.a.h.) razveo od svoje žene dok je sa hajzom bila, Resûlullah (s.a.v.s.) mu je naredio da joj se vrati. Rekao je:“Da sam se razveo od nje sa tri razvoda, da li bi mi ponovo bila dozvoljena“? Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:“Ne, ona bi bila potpuno odvojena od tebe, ali to je neposlušnost Allahu Te‘âlâ“.

[6/6]

Iz ovih se hadisa razume da razlog zašto Resûlullah (s.a.v.s.) nije izrazio svoje neodobravanje Aclâni'ovih (r.a.h.) postupaka u to vreme bio taj što je osećao sažaljenje prema njemu. Jer je Resûlullah (s.a.v.s.) znao da Aclâni, kao rezultat svog prekomernog besa, možda neće prihvatiti reči Resûlullaha (s.a.v.s.) i da bi mogao pasti u kufr. Zato je odložio izražavanje svog neodobravanja njegovih postupaka za kasnije i pokazao svoje neodobravanje sledećim rečima:

اذْهَبْ فَلَا سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا

“Idi, više nemaš nikakvo pravo na tu ženu“.[12]

(12. Buhârî, Talâk 31; Muslim, Liân, 5; Ebû Dâvûd, Talâk, 26; Nesâî, Talâk 44.).

Ili, razlog zašto je potpuni razvod sa tri proglašenja razvoda nepoželjan jeste taj što se vrata pomirenja zatvaraju bez potrebe. To nije slučaj u Aclâni'jevoj situaciji. Jer, ako oni nastavljaju da se proklinju, vrata pomirenja su već zatvorena između dvoje ljudi koji su se proklinjali. A Aclâni (r.a.h.) je istrajavao u svojoj kletvi. Još jedan od dokaza hanefijske škole je konsenzus as'haba. Hz.Ali, Hz.Umer, Ibn Mes'ûd, Hz.İbn Abbâs, Ibn Omer i Imran b. Husejn (r.a.h.), svi su oni smatrali razvod tri puta odjednom za osudu, mada sa različitim izrazima.

Prenosi se da je Ebû Katâde el-Ensâri (r.a.h.) rekao:“ Kada bi se ljudi razvodili od svojih žena kako je naređeno, nijedan čovek se ne bi razveo od svoje žene kada mu je potrebna pomoć. Ali neki od vas se razvode od svojih žena sa tri izjave (talâk) o razvodu, a zatim sednu i plaču. Usporite! Neka je blagoslov Allah-a Te‘âlâ nad vama. Pred vama je knjiga Allah-a Te‘âlâ i sunet Njegovog Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Tako mi Gospodara Kabe, sve osim knjige Allah-a Te‘âlâ i suneta Njegovog Te‘âlâ Hz.Poslanika (s.a.v.s.) je zabluda“.

Kerhî (r.a.h.) kaže da nije upoznat sa bilo kakvim neslaganjem među učenjacima u vezi sa osudljivošću davanja tri izjave (talâk) o razvodu odjednom. Međutim, Ibn Sirin (r.a.h.) ima neslaganje, ali njegovo mišlenje ne može biti korišćeno kao dokaz.

Iz svega ovoga se razume da se Abdurahman b. Avf (r.a.h.) razveo od svoje žene tri puta tokom tri odvojena perioda čistote. Hasan b. Ali (r.a.h.) je rekao svojoj ženi Šahi (r.a.h.): "Razvedena si sa tri izjave (talâka)orazvodu prema Sunetu". Prema nama hanefijama, nema ništa loše u tome da se ovo kaže. To znači da je proglašavanje žene sebi zabranjenom samo rečima, bez ikakve potrebe, za osudu, kao i zihar. U stvari, to je još zaslužnije od zihara. To je zato što zihar zabranjuje samo seksualni odnos sa ženom bez oduzimanja vlasništva (prava na njeno posedovanje). Međutim, kod razvoda sa tri izricanja talaka, oba vlasništva se oduzimaju i žena postaje zabranjena sebi.

Mudrost je u sledećem: Razvod je dozvoljen zbog potrebe za raskidom bračne veze kada su temperamenti supružnika nespojivi. To se može postići jednim razvodom. To ne čini ženu večno zabranjenom. Zato, nema potrebe za razvodom koji bi ženu učinio večno zabranjenom. U ovom slučaju, to bi prvobitno trebalo da bude nedozvoljeno. Međutim, kako se periodi čistote menjaju, smatra se dozvoljenim jer se smatra da će se potreba ponoviti, kao što je gore objašnjeno. Štaviše, sa tri razvoda, mogućnost pomirenja se zatvara te više nema šanse za pomirenje u slučaju žaljenja. To takođe podrazumeva istupanje protiv verskih principa.

Značenje višestrukih prava na razvod braka

U radnjama koja uključuju emancipaciju roba ili slične raspodele, pravilo je da se čin ne sme dogoditi više od jednom. Međutim, islam dozvoljava više od jednog razvoda tako da je pomirenje moguće ako dođe do žaljenja. Pošto religija pruža ovu mogućnost, nije dozvoljeno da osoba sama eliminiše tu mogućnost. Slično tome, razvod od žene tokom hajza nije dozvoljen. To je zato što tokom hajza ljudska priroda više voli da se drži podalje od žene. (Mudrost koja stoji iza zabrane razvoda tokom ovog perioda je, kao što je jasno, mogućnost žaljenja kada počne period čistote.) Smatra se za osudu razvesti se od žene tokom hajza iz straha od žaljenja i mogućnosti pomirenja. Ovo je slično. Dokaz za ovo je: Ako se muškarac razvede od svoje žene dva puta, jednom tokom njenog perioda čistoće i jednom tokom njenog hajza, to je neželjeno (mekruh). Međutim, davanje drugog razvoda tokom hajza ne produžava period čekanja, niti ometa period čekanja. Ovo ukazuje da je neželjeno davanje razvoda ovde posledica mogućnosti da se zažalimo kada dođe period čistoće. Ova se situacija jasnije vidi kod davanja tri razvoda, zbog čega je neželjeno.

[6/7]

U ovoj stvari, žena koja je imala polni odnos i ona koja nije imala, iste su. Jer, u slučaju tri razvoda, zabrana seksualnog odnosa je ista u obe situacije.

Tri razvoda u isto vreme i dva razvoda u isto vreme

Što se tiče osude (mekruha), davanje tri razvoda odjednom i davanje dva razvoda odjednom, isto je.

Razlog zašto se smatra za osudu je taj što se razvod daje bez ikakve stvarne ili zakonske potrebe. Ova situacija postoji i kod drugog i kod trećeg razvoda. Štaviše, iako dva razvoda ne čine ženu zabranjenom za svog muža, ona se njime zastrašuje. Ova se intimnost takođe uzima u obzir u smislu pravnih presuda. Ako žena kaže svom mužu: "Razvedi me sa tri razvoda za hiljadu dirhema", a muž se razvede od nje sa jednim razvodom, žena mora da plati jednu trećinu od hiljadu. Ako se on razvede od nje sa dva razvoda, ona mora da plati dve trećine od hiljadu. Pored toga, baš kao što je zabranjeno nepotrebno zatvaranje vrata nadoknadi štete, tako je zabranjeno i sve što je blizu tome.

Razvod u skladu sa Sunetom u pogledu vremena

Razvod koji je u skladu sa Sunetom u pogledu vremena odnosi se na ženu sa kojom je neko imao odnos. To znači, da se razvodi od nje kada joj se završi hajz, a da prethodno nije imao odnos sa njom. U knjizi El-Mebsût se navodi da nam je ovo došlo od Resûlullaha (s.a.v.s.). Pod ovim se podrazumeva hadis Ibn Umera (r.a.h.): Kada se razveo od svoje žene tokom njenog hajza, Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

مَا هَكَذَا أَمَرَكَ اللَّهُ يَا ابْنَ عُمَرَ إِنَّمَا السُّنَّةُ أَنْ تَسْتَقْبِلَ الطُّهْرَ اسْتِقْبَالًا

"O Ibn Umere! Allah ti nije naredio da to uradiš. Sunet je razvod započinjanjem perioda čistote".[13]

(13. Dârekutnî, Sunen, IV/31; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/330.).

U jednoj priči, Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao Umeru (r.a.h.):

إِنَّ ابْنَكَ أَخْطَأَ السُّنَّةَ مُرْهُ فَلْيُرَاجِعْهَا فَإِذَا حَاضَتْ وَطَهُرَتْ فَلْيُطَلِّقْهَا إِنْ شَاءَ طَاهِرَةً مِنْ غَيْرِ جِمَاعٍ أَوْ حَامِلًا قَدْ اسْتَبَانَ حَمْلُهَا فَتِلْكَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ تُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ

"Tvoj sin je napravio grešku pri sunnetu. Naredi mu da se vrati svojoj ženi. Kada počne ciklus hajza i period čistoće, ako želi, može je razvesti dok je čista ili ako je trudna tokom perioda čistoće. Ovo je 'iddet' što Allah Te'âlâ nalaže ženama pri razvodu".[14]

(14. Buhârî, Talâk 1; Muslim, Talâk 1; Ebû Dâvûd, Talâk 4; Nesâî, Talâk 1; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/215.).

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُواْ ٱلْعِدَّةَۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمْۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥۚ لَا تَدْرِي لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا

1. O Vjerovjesniče, kada htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kada su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba proći brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, a ni one neka ne izlaze, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši – sâm sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti. [et-Talâk, 65/1].

U objašnjenju ovog ajeta, od Ibn Mes'ûd'a, Hz.İbn Abbâs'a i Hz.Umer'a (r.a.h.) se prenosi: "On se razvodi od žene tokom perioda čistote u kojem nije bilo polnih odnosa".

Značenje ovoga je: Razvod je dozvoljen radi raskida bračne veze kada su temperamenti nekompatibilni. Ova situacija ne nastaje zbog razvoda tokom hajza. Jer je hajz period kada priroda muškarca ne oseća želju prema ženi, a polni odnos je religiozno zabranjen. Ova situacija ga je mogla dovesti do razvoda. Isto važi i za period čistote tokom kojeg se dešava polni odnos. Pošto je muž dobio želju od svoje žene, njegova želja prema njoj se smanjuje. U ovim slučajevima, ne može se reći da je razvod posledica nekompatibilnosti temperamenta. Međutim, tokom perioda čistote kada nema seksualnog odnosa, njegova želja prema ženi je veoma jaka. Zato on ne pokreće razvod. Čak i tako, činjenica ta da se razvodi je samo zbog nekompatibilnosti temperamenta. Razvod je dozvoljen samo iz tog razloga. Zbog ovog značenja, Zufer (r.a.h.) je rekao da se osudljivost razvoda tokom hajza odnosi i na ženu sa kojom nije došlo do konzumacije.

Jer, nedostatak želje u muškoj prirodi prema ženi i verska zabrana seksualnog odnosa ne menjaja se zbog toga da li je došlo do konzumacije ili ne. Drugo je značenje ovde da razvod od žene tokom hajza šteti joj produžavanjem perioda čekanja (ide). Jer se ovaj hajz neće računati u idu. Produžavanje ide se takođe smatra štetnim za ženu. Uzvišeni Allah kaže:

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ۚ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا۟ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا ۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِۦ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ

231. Kada pustite žene, onda ih, prije nego što ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ili na lijep način zadržite ili ih velikodušno otpremite. I ne zadržavajte ih da biste im učinili nasilje; a onaj ko tako postupi – ogriješio se prema sebi. Ne igrajte se Allahovim propisima i neka vam je na umu blagodat koju vam Allah daje, i Knjiga, i mudrost koju vam objavljuje, kojom vas savjetuje. Allaha se bojte i da Allah sve zna – na umu imajte! [el-Bekare, 2/231].

[6/8]

Razvod od žene tokom perioda čistote nakon što je imala seksualni odnos štetan je za nju jer stvara zabunu u vezi sa periodom čekanja (idda). Zato kažemo da nema štete u razvodu od žene tokom njenog hajz ciklusa ako nije došlo do konzumacije. To je zato što u ovom slučaju nema produženja perioda čekanja. Štaviše, muževa želja za njom je uspostavljena kroz brak. Ova se želja neće smanjiti samo zato što je ona pod hajzom pre nego što on postigne svoj cilj. Zato razvod od nje u ovoj situaciji ukazuje na nekompatibilnost temperamenata. To nije slučaj sa ženom koja je već imala konzumaciju. Jer je ona postigla svoj cilj kroz brak. Nakon toga, muž želi svoju ženu samo tokom perioda čistote, jer ima priliku da ima seksualni odnos sa njom.

Međutim, to nije slučaj tokom hajza. Ukratko, dozvoljenost razvoda zavisi od uslova sigurnosti da nema kajanja. Zaista, Uzvišeni Allah kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا۟ ٱلْعِدَّةَ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ لَا تَدْرِى لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا

1. O Vjerovjesniče, kada htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kada su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba proći brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, a ni one neka ne izlaze, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši – sâm sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti. [et-Talâk, 65/1].

Ne postoji garancija da se neko neće pokajati zbog razvoda od žene tokom njenog hajz ciklusa, ili kada počne period čistote te se javi želja za njom, nakon seksualnog odnosa. Slično tome, nema garancije da se neće pokajati zbog razvoda tokom perioda čistote nakon seksualnog odnosa. Možda će žena zatrudneti. Njegova naklonost prema detetu mogla bi ga naterati da toleriše lošu narav žene. Ibn Mes'ûd (neka je Allah Te'âlâ zadovoljan njim) je aludirao na ovo sledećim rečima:

"Možda će mu njegova naklonost prema detetu izazvati žaljenje. Zato se razvod tokom ova dva perioda smatra za osudu".

Ako muškarac namerava da se razvede od svoje žene sa tri izjave o razvodu, razvodi se jednom nakon što se ona očisti od hajza. Neki hanefijski učenjaci preferiraju da se ovaj razvod dogodi na kraju perioda čistoće, čime se izbegava produženje perioda čekanja (idda).

Međutim, ono što se razume iz Muhammedove (r.a.h.) izjave u el-Asl'u jeste to da razvod treba da se dogodi čim se ona očisti od hajza. To je zato što odlaganje razvoda može dovesti do seksualnog odnosa. Ako muškarac namerava da se razvede od nje, mogao bi imati seksualni odnos pre razvoda, što se smatra za osudu (mekruh). Zato se on razvodi od nje čim se ona očisti od hajza.

Ako ponovo biva pod hajzom pa zatim postane čista, razvodi se od nje drugi put. Ovaj se hajz takođe računa u njen period čekanja. Ako dobije treći put pa zatim postane čista, razvodi se od nje još jednom. U ovom slučaju, ona treba da sačeka još jedan hajz ciklus da bi završila period čekanja.

Prema jednom šafijskom mišlenju, ako se razvodi ponavljaju, period čekanja počinje nakon poslednjeg razvoda. Dokazi za ovaj stav su sledeći: Razvod od žene sa kojom je neko konzumirao brak je radnja koja zahteva idu (period čekanja). Ovo je slično potrebi da se obavi abdest kada ga nešto poništi dok se neko nalazi u stanju abdesta. Baš kao što se abdest mora ponovo početi nakon pranja nekoliko delova tela ako ga nešto poništi, slično, ako se razvodi dešavaju jedan za drugim, mora se početi sa idom ispočetka.

Svrha perioda čekanja

Ali mi kažemo da konzumiranje braka zahteva period čekanja (iddu). Ženin period čekanja počinje kada je njen muž više ne želi. To se dešava sa prvim razvodom; drugi i treći razvod pojačavaju ovo značenje, a ne poništavaju ga. Međutim, situacija je drugačija ako se muž vrati ženi nakon razvoda, a zatim se ponovo razvede od nje. Jer, povratak ženi negira ovo značenje, a muž postaje željan svoje žene. Objašnjenje je sledeće: Svrha perioda čekanja je da se utvrdi da li je materica prazna ili ne. Ovo se, međutim, ne menja time da li se razvod ponavlja ili ne. Zato ženin period čekanja počinje od prvog razvoda. As'habi Resûlullaha (s.a.v.s.) su se takođe složili sa ovim stavom.

Žena koja je razvedena sa tri izjave o razvodu (talâk) ponovo se udaje za svog bivšeg muža

Nije dozvoljeno mužu da se razvede od svoje žene sa tri izjave (talâka) o razvodu, a zatim da se ponovo razvede od nje pre nego što se ona uda za drugog muškarca i ima seksualni odnos sa njim.

[6/9]

Razvod je ograničen na tri puta (na tri izjave). Nema neslaganja među učenjacima u vezi sa dve izjave o razvodu pomenuta u ajetu:

ٱلطَّلَـٰقُ مَرَّتَانِ ۖ فَإِمۡسَاكُۢ بِمَعۡرُوفٍ أَوۡ تَسۡرِيحُۢ بِإِحۡسَـٰنٍ ۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَأۡخُذُواْ مِمَّآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ شَيۡـًٔا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ ۖ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَا فِيمَا ٱفۡتَدَتۡ بِهِۦ ۗ تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَعۡتَدُوهَا ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ

229. Puštanje može biti dva put, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati. A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su. [el-Bekara, 2/229].

Tačka neslaganja je treći razvod. Kaže se da je to ajet:

"...أَوۡ تَسۡرِيحُۢ بِإِحۡسَـٰنٍ ..." - "... ili im na lijep način razvod dati. ...". [el-Bekara, 2/229].

Prenosi se da je Ebû Rezîn el-Ukayli pitao Resûlullaha (s.a.v.s.):

Ebu Razin el-Ukajli pitao Allahovog Poslanika: "Znamo za dva razvoda u Kuranu, gde je treći?" Resûlullah (s.a.v.s.)je odgovorio:

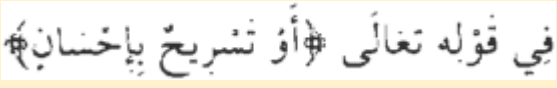

"... ili im na lijep način razvod dati. ...".[15]

(15. Abdurrezzak, Musannef, Vl/337; Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/337; Dârekutnî, IV/4; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/340.).

Većina učenjaka se slaže da se objašnjenje trećeg razvoda:

فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُۥ مِنۢ بَعۡدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوۡجًا غَيۡرَهُۥ ۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَآ أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ ۗ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوۡمٍ يَعۡلَمُونَ

230. A ako je opet pusti, onda mu se ne može vratiti što se neće za drugoga muža udati. Pa ako je ovaj pusti, onda njima dvoma nije grijeh da se jedno drugome vrate, ako misle da će Allahove propise izvršavati; to su Allahove odredbe, On ih objašnjava ljudima koji žele znati. [el-Bekara, 2/230].

odnosi na treći razvod i njegovu presudu.

Jer ovde, kada se pominje treći razvod, pominje se i njegova presuda. Presuda je da je ženi zabranjeno do određene mere. To znači: Ako se muž razvede od svoje žene po treći put... Da bi žena razvedena sa tri razvoda bila dozvoljena svom prvom mužu (sa drugim mužem), uslov važećeg bračnog ugovora jednoglasno je prihvaćen među učenjacima. Prema većini učenjaka, polni odnos u ovom braku je takođe uslov. Međutim, Sâid b. Musajjib (r.a.h.) kaže da to nije uslov. Njegov dokaz je da Kur'an samo predviđa postojanje bračnog ugovora kao uslov. Ne može se dodavati Kur'anu sa razlogom. Međutim, ovaj stav se ne smatra autoritativnim. Ako bi sudija presudio na osnovu ovog stava, presuda ne bi bila validna. Jer je uslov seksualnog odnosa utvrđen poznatim rivâjetima. Jedna od njih je sledeći hadis Ibn Umera (r.a.h.). Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

إِذَا طَلَّقَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا فَتَزَوَّجَتْ بِزَوْجٍ آخَرَ لَمْ تَحِلَّ لِلْأَوَّلِ حَتَّى تَذُوقَ مِنْ عُسَيْلَتِهِ وَيَذُوقَ مِنْ عُسَيْلَتِهَا

“Ako se čovek razvede od svoje žene sa tri razvoda, a ona se uda za drugog, nije dozvoljeno prvom čoveku dok ne okusi med drugog čoveka, a drugi čovek okusi njen med“.[16]

(16. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/96; Buhârî, Talâk 6; Tirmizî, Nikâh 26; Talâk 1; Ebû Dâvûd 49; lbn Hibbân, Sahih, IX/429.).

Drugi je sledeći hadis koji prenosi Hz.Aiša (r.a.h.):

Rifâ'e el-Kurazi (r.a.h.) se definitivno razveo od svoje žene. Udala se za Abdurahmana b. Zubejra (r.a.h.). Zatim je došla Resûlullahu (s.a.v.s.) i rekla: “Nisam našla ništa slično na njoj“, i pokazala mu resice njene odeće. Resûlullah (s.a.v.s.) se osmehnuo, ali se uzdržao i rekao: “Da li želiš da se vratiš Rifâ'u?“ Kada je žena rekla da, rekao je: “Ne, nije dozvoljeno dok on ne okusi tvoj med, a ti njegov“.[17]

(17. Buhârî, Talâk 3; Muslim, Nikâh lll; lbn Mâce, Nikâh 32; Tirmizî, Nikâh 26; Nesâî, Nesâî 43.).

Još jedan hadis koji je prenela Hz.Aiša (r.a.h.) glasi:

Amr ibn Hazm (r.a.h.) se razveo od svoje žene Umejse (r.a.h.) sa tri razvoda. Ona se zatim udala za drugog muškarca. Nakon što je ostala sama sa tim muškarcem, došla je Resûlullahu (s.a.v.s.) i požalila se na svoju slabost (impotenciju) u pitanjima koja se tiču žena. Resûlullah (s.a.v.s.) je pitao: “Da li je imao odnos sa tobom?“ Kada je odgovorila ne, Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao: “Nećeš biti dozvoljena Amru dok ne okusiš njegov med, a on tvoj“. Rečeno je da Kur'an kaže da je polni odnos neophodan. Kur'an vezuje brak između muža i žene. To zahteva polni odnos nakon bračnog ugovora. Štaviše, svrha naknadnog braka je da se spreči muževima da se često razvode od svojih žena. To se ne postiže samo kroz bračni ugovor; to se postiže kroz polni odnos. Ova situacija vređa čast prvog muža. Međutim, dozvoljeno je drugom mužu da ima seksualne odnose sa svojom ženom kojom se legalno oženio. Ali, to ljuti prvog muža. Zaista, prečesto obavljanje čina razvoda je nešto što religija ne želi. Zato je kazna srazmerna deliktu.

Da se oženi ženom koja se razvela da bi oprostila bivšem mužu

Ako se žena u ovoj situaciji uda za drugog muža sa namerom da je učini zakonitom prvom mužu, a da ovaj uslov nije naveden u ugovoru, brak je validan. Ako drugi muž ima odnos sa ženom, a zatim se rastane od nje, žena postaje zakonita prvom mužu. Ako je drugi brak pod uslovom da je učini zakonitom prvom mužu, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), presuda je ista. Međutim, ovaj uslov je nepoželjan (mekruh). Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), brak je validan, ali žena ne postaje zakonita prvom mužu. Prema Muhammedu (r.a.h.), brak je nevažeći. Jer je Resûlullah (s.a.v.s.) rekao:

"Allaha Te'âlâ prokleo onoga ko je učinjen zakonitim (muhallileh[8]) i na onoga ko je učinjen zakonitim (muhallel lehe[9])".[20]

([18] Muhallil / المحلّل: Ovo se odnosi na nekoga ko sklapa "hula" brak kako bi ženi, koja je tri puta razvedena, dozvolio da ponovo bude sa svojim prvim mužem.).

([19] Muhallel leh / المحلّل له: Ovo se odnosi na bivšeg muža koji, sa namerom da se ponovo oženi svojom ženom nakon što se od nje razveo sa tri izjave o razvodu, ugovara privremeni brak (hulle) sa drugim muškarcem kako bi je mogao ponovo oženiti.).

Bračni ugovor je sunet (preporučena praksa) i blagoslov. Neko ko zaslužuje prokletstvo ne može ga ispuniti. Takav brak ne bi bio validan. Štaviše, ovo podrazumeva privremeni brak. Postavljanje vremenskog uslova čini brak nevažećim. Abu Jusuf kaže da ovaj brak nije brak sa vremenskim uslovom, već unapređenje nečega što je verski odloženo i stoga će biti kažnjeno lišavanjem njegovog ishoda. On kaže da je takva osoba kao neko ko ubije svog testamenta i bude lišen svog nasledstva.

[6/10]

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: "Uslov je van elemenata koji upotpunjuju ugovor. Najviše što se može reći o ovom uslovu jeste to da je to neispravan uslov. Brak se ne poništava neispravnim uslovima". Štaviše, zabrana ovog uslova proizilazi iz razloga van samog braka. Ovaj brak, sa verske tačke gledišta, zahteva da žena postane dozvoljena svom prvom mužu. Ovo ukazuje na to da zabrana potiče iz razloga van predmeta zabrane i da to ne utiče na brak. Iz svih ovih razloga, polni odnos drugog muža čini ženu dozvoljenom svom prvom mužu kao rezultat ovog validnog braka.

Razvod od trudnice

Muškarac koji želi da se razvede od svoje trudne žene može to učiniti u bilo kom trenutku jednim talâkom (odlukom o razvodu). Može se čak razvesti od nje odmah nakon seksualnog odnosa.

Razlog zašto se razvod odmah nakon seksualnog odnosa smatra za osudu jeste strah žene od sumnje u period čekanja (ida) i žaljenja zbog svoje odluke ako zatrudni. To ovde nije slučaj. Štaviše, trudnoća povećava muževljevu želju za ženom. Zato razvod nakon otkrivanja trudnoće ukazuje na nekompatibilnost temperamenata.

Ako muž želi da se razvede od svoje trudne žene sa tri razvoda nakon što je imao odnos sa njom, prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.), može to učiniti. Međutim, mora razdvojiti dva razvoda za jedan mesec. Prema Muhammedu i Zuferu (r.a.h.), način razvoda po sunetu od trudnice je samo sa jednom izjavom o razvodu. Muhammed (r.a.h.) u el-Mabsûtu navodi da je ovo do nas došlo od Ibn Mes'ûda, Džabira i Hasana el-Basrija (r.a.h.). U slučaju Fakina, mišlenje saputnika ima prednost nad analogijom. Značenje ovoga je taj da je suštinski princip u razvodu koji je u skladu sa sunetom da je razdvajanje između dva razvoda period koji se računa kao deo perioda čekanja (kao što je mesec dana ili lunarni ciklus), kao što je slučaj sa ženama koje su pod hajzom i ženama koje su prestale sa hajzom. Za trudnicu, mesec dana nije period koji se računa kao deo perioda čekanja. Zato mesec dana ne može biti razdvajanje između dva razvoda koji su u skladu sa sunetom. Jer, razvod mora odgovarati periodima čekanja. Zar ne vidite da kada je period čekanja robinje određen kao dva ciklusa hajza, njen muž ima pravo na dva razvoda? Ako nema perioda čekanja zbog odsustva seksualnog odnosa, pravo na razvod (imati prava na višestruke razvode) se gubi. Međutim, pošto se brak sklapa radi seksualnog odnosa, to ne utiče na vlasništvo nad principom razvoda. Iz svih ovih razloga, razumemo da je pravo na razvod određen periodima čekanja.

[6/11]

Bez obzira da li je period trudnoće dug ili kratak, računa se kao jedan period. Zar ne vidite da je istibra[21] određena kao jedan period? U jednom periodu, nema se pravo na više od jedne izjave o razvodu u skladu sa Sunetom. Štaviše, pošto se ovo smatra mesecom za žene koje su pod hajzom, nije pogodno za razdvajanje dva razvoda u skladu sa Sunetom, kao što je slučaj sa ženama čiji je period čistoće produžen. Međutim, pogodno je za žene koje su ušle u hajzu i za decu koja su premlada da bi bila pod hajzom.

([21] İstibrâ /الاستبراء: Da bi se razumelo da robinja nije trudna, njen novi gospodar ne sme imati polni odnos sa njom.).

Naši dokazi po ovom pitanju su sledeći: Ova (trudnoća) je vrsta perioda čekanja (ide). Zato, baš kao što se poštuje (izdržava) hajz ili meseci čekanja, to može biti razlog za odobravanje razvoda u skladu sa Sunetom. Jer je Uzvišeni Allah odredio period čekanja kao razlog za razvod. U ajetu:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُواْ ٱلْعِدَّةَۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمْۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥۚ لَا تَدْرِي لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرٗا

1). O Vjerovjesniče, kada htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kada su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba proći brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, a ni one neka ne izlaze, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši – sâm sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti. [et-Talâk, 65/1].

Period čekanja (ida) trudnice je jedna od vrsta ide. U stvari, to je primarna ida gde se ispunjava svrha ide. Jer, svrha čekanja je manifestacija praznine materice. To se najsavršenije manifestuje porođajem. Zato, nije moguće reći da, kao što je pravilo u periodu čekanja (ide), nije moguće razdvojiti razvedene brakove.

Kod žena koje su pod hajzom, periodi idde nisu namerni, već slučajni. Međutim, osnovni razlog je obnavlanje trenutka želje za ženom. Ovo se dešava tek nakon prolaska hajza.

Ova suptilnost ne postoji kod žene koja je ušla u menopauzu (âyise) i kod deteta koje je premlado za hajz. Za njih su sva vremena ista. Dozvoljenost delenja razvoda u periodu idde je neizbežna.

Zato smo za njih prihvatili period čekanja po mesecu kao sličan periodu čekanja po hajzu (za žene koje menstruiraju). Jer mesec, kao i hajz, jedan je od perioda idde. Kod trudnice ovaj uslov (obnova trenutka želje) je odsutan. Što se tiče iddeta, razdvajanje zbog razvoda je neizbežno dozvoljeno.. Za odraslu ženu, mesec smo smatrali periodom tokom kojeg ona nije pod hajzom.

Dokaz da se periodi čekanja ne uzimaju u obzir pri razvodu je sledeći: Ako muškarac kaže svojoj ženi, koja još nije dostigla pubertet: “Razvedena si sa tri razvoda prema Sunetu“, dešava se jedan razvod. Posle jednog meseca, dešava se drugi razvod. Posle još jednog meseca, dešava se treći razvod. Ako ona počne da ima hajz u ovom trenutku, ona ponovo počinje period čekanja od početka. Dakle, ispunjena su tri razvoda u obliku Suneta.

Iz ovog razumemo da se periodi čekanja ne uzimaju u obzir. Štaviše, trudnica ne menstruira. Međutim, za one koje nisu pod hajzom, mesec se smatra periodom unutar perioda čekanja u svrhu završetka perioda čekanja i razdvajanja razvoda. Međutim, što se tiče kraja perioda čekanja, otkrili smo da je porođaj jači od čekanja od mesec dana. U razdvajanju razvoda, nismo pronašli ništa jače od čekanja od mesec dana. Zato, mesec ostaje period čekanja u razdvajanju razvoda, baš kao što je to slučaj sa detetom koje je počelo da je pod hajzom. Ovo takođe razjašnjava stvar: Trudnoća dozvoljava nešto što je ranije bilo zabranjeno, naime razvod nakon seksualnog odnosa. Zato je nemoguće da trudnoća ima uticaj na zabranu nečega što je ranije bilo dozvoljeno. Ovo ne uključuje situaciju kada ostaje dan do kraja trudnoće, jer je opravdanje za period trudnoće. Nezamislivo je da bi to mogao biti samo jedan dan. Međutim, krivica je na muškarcu što je odložio razvod do kraja trudnoće. Ovo ne negira prvobitni period kao pogodan za razdvajanje tri razvoda.

Zapravo, kada nemusliman pređe u islam, čak i ako preostalo vreme nije dovoljno za obavljanje namaza tog vremena, namaz postaje obavezna za njega. Jer, krivica je na njemu što je odložio svoje prelaženje u islam.

[6/12]

Izjava koja se pripisuje Muhammedu: "Trudnoća je kao hajz", nema nikakvo značenje. Umesto toga, trudnoća je kao tri hajza, koje upotpunjuju idu (period čekanja). Međutim, istibra (razumevanje da je materica čista) nije određena delom perioda trudnoće. Jer je namera da se svati da je materica prazna, a to se ne dešava pre porođaja. Zato je period istibre kod trudne robinje produžen. To nije zato što je period trudnoće ekvivalentan hajzu. Ne prihvatamo da je trudnica apsolutno kao žena koja menstruira. Jer, postoji situacija nespojiva sa hajzom tokom ovog perioda. Toliko da, za razliku od žene čiji je period čistoće produžen, čak i ako trudnica vidi krv, to nije hajz.

Razvod starije ili mlade žene u skladu sa sunetom (Hz.Poslanikovim (s.a.v.s.) učenjima)

Ako muž želi da se razvede od svoje žene zato što ona nema menstruaciju (hajz) zbog starosti ili detinjstva, prema hanefijskoj školi mišlenja, može se razvesti od nje jednim razvodom u bilo kom trenutku (u skladu sa Sunetom).

Zufer (r.a.h.) je izjavio da se žena ne može razvesti dok ne prođe mesec dana od seksualnog odnosa. To je zato što muž razdvaja period između razvoda i seksualnog odnosa istim metodom kojim razdvaja dva razvoda na mesece, baš kao što razdvaja period između dva razvoda na mesece za žene koje imaju menstruaciju.

Međutim, mi kažemo ovo: Starija ili mlada žena je kao trudnica po tome što nema menstruaciju tokom svoje ide. Zato, baš kao što je dozvoljeno razvesti se od trudnice nakon seksualnog odnosa, dozvoljeno je razvesti se i od ove žene. Čini se da je ovde značenje da se razvod od žene koja ima menstruaciju nakon seksualnog odnosa smatra za osudu zbog mogućnosti trudnoće. Međutim, ova mogućnost ovde ne postoji. Zato je dozvoljeno razvesti se od ove žene nakon seksualnog odnosa.

Ako želi da se razvede sa tri razvoda, razvodi se ponovo nakon što prođe mesec dana od prvog razvoda. Zatim, nakon još jednog meseca, razvodi se još jednom. Period čekanja za ženu je tri meseca, počev od prvog razvoda. Ova presuda je navedena u Kur'anu:

وَٱلَّـٰٓـِٔي يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمْ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَـٰثَةُ أَشْهُرٍ وَٱلَّـٰٓـِٔي لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُو۟لَـٰتُ ٱلْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مِنْ أَمْرِهِۦ يُسْرًا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talâk, 65/4].

"A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile" odnosi se na malu decu.

Račun se smatra važećim tokom perioda čekanja

Ako se razvod dogodi na početku meseca, bez obzira da li traje 29 ili 30 dana ili manje, polumesec se uzima u obzir pri obračunu meseca. Ako se razvod dogodi sredinom meseca, razdvajanje razvedenih brakova se računa brojanjem dana po mesecu. To je, po konsenzusu, trideset dana. Što se tiče kraja perioda čekanja (idde), prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), on se računa brojanjem dana tokom tri meseca. Prema Muhammedu i Ebû Yusûfu (r.a.h.), samo se jedan mesec računa brojanjem dana, a dva se meseca računaju prema polumesecu. Jer je polumesec primarni pokazatelj. Uzvišeni Allah kaže:

يَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡأَهِلَّةِۖ قُلۡ هِيَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ وَٱلۡحَجِّۗ وَلَيۡسَ ٱلۡبِرُّ بِأَن تَأۡتُواْ ٱلۡبُيُوتَ مِن ظُهُورِهَا ۞
وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنِ ٱتَّقَىٰۗ وَأۡتُواْ ٱلۡبُيُوتَ مِنۡ أَبۡوَٰبِهَاۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ

189. Pitaju te o mlađacima. Reci: "Oni su ljudima oznake o vremenu i za hadžiluk". Ne iskazuje se čestitost u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite, nego je čestitost u tome da se Allaha bojite. U kuće na vrata njihova ulazite i Allaha se bojte da biste postigli ono što želite. [el-Bekara, 2/189].

Obračun dana je alternativa obračunu polumeseca. Pošto nije moguće razmotriti primarni pokazatelj u jednom mesecu, razmatra se alternativa. Za dva meseca je moguće razmotriti primarni pokazatelj. Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Drugi mesec ne počinje dok se ne završi prvi mesec. Zato će početak drugog meseca biti sredinom drugog meseca. Isto važi i za treći mesec. S'hodno tome, nije moguće izračunati sva tri meseca prema polumesecu. Zato se svi moraju izračunati prema broju dana. Ne smatra se da je period čekanja (idda) žene završen dok ne prođe devedeset dana od dana razvoda. Neki od naših učenjaka smatraju da je za ženu koja nema menstruaciju, period od jednog meseca ekvivalentan jednoj menstruaciji i jednom periodu čistoće za ženu koja ima menstruaciju. To je netačno. Naprotiv, za nju je period od jednog meseca ekvivalentan jednoj menstruaciji za ženu koja ima menstruaciju. Zato se period od jednog meseca smatra dovoljnim za istibru (razumevanje da je materica čista) kod robinje te se prihvata kao granica između dva razvoda u skladu sa sunetom.

[6/13]

To je zato što: Kod žena koje menstruiraju, u obzir se uzima menstrualni period. Menstruacija se može smatrati samo između dva perioda čistoće. Prilikom računanja meseci, pošto ova bolest nije prisutna, jedan mesec se računa umesto prvobitnog perioda. Čovek koji se razvede od svoje žene sa jednim ili dva opoziva (ric'î) razvoda, koji omogućavaju pomirenje, može se vratiti u brak (ric'at) pre nego što žena završi svoj period čekanja. Ova je presuda utvrđena dokazima, suprotno analogiji. Jer, prema analogiji, prestanak vlasništva razvodom je oblik iskata (gubljenja prava). Iskat se završava automatski, kao oslobađanje roba.

Međutim, islam daje mužu pravo da se pomiri (ric'at) sa svojom ženom, od koje se razveo sa jednim ili dva razvoda, kao oblik nadoknade u roku čekanja u slučaju kajanja. Allah Svemogući kaže:

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ۚ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا۟ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا ۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِۦ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ

231. Kada pustite žene, onda ih, prije nego što ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ili na lijep način zadržite ili ih velikodušno otpremite. I ne zadržavajte ih da biste im učinili nasilje; a onaj ko tako postupi – ogriješio se prema sebi. Ne igrajte se Allahovim propisima i neka vam je na umu blagodat koju vam Allah daje, i Knjiga, i mudrost koju vam objavljuje, kojom vas savjetuje. Allaha se bojte i da Allah sve zna – na umu imajte! [el-Bekara, 2/231].

Značenje reči “zadržite“ ovde je: zadržite ih vraćajući im se kada se njihov period čekanja bliži kraju.

Allah Uzvišeni kaže:

ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِ ۖ فَإِمْسَاكٌۢ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌۢ بِإِحْسَٰنٍ ۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُوا۟ مِمَّآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ شَيْـًٔا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا ٱفْتَدَتْ بِهِۦ ۗ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ

229. Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati. A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su. [el-Bekara, 2/229].

Reč “zadržite“ u ovom ajetu odnosi se na vraćanje ženi nakon dva razvoda dok ona još uvek čeka svoju idu.

Sledeći ajet to dokazuje:

وَٱلْمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِىٓ أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِى ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوٓا۟ إِصْلَٰحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ ٱلَّذِى عَلَيْهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

228. Raspuštenice neka čekaju tri mjesečna pranja; i nije im dopušteno kriti ono što je Allah stvorio u matericama njihovim, ako u Allaha i u onaj svijet vjeruju. Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrate ako žele dobro djelo učiniti. One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu – samo, muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. – A Allah je silan i mudar. [el-Bekara, 2/228].

PS: Samir B: Napomena, Dragi ćitaoće, odsad i nadalje gde god ovde naidze reč emacnipacija ona ima značenje:- (oslobađanje od ropstva). Molim te da ovo stalno imaš na umu. Hvala.

Period čekanja (ida) razvedene žene kojoj je počela menstruacija

Period čekanja za žene koje imaju menstruaciju je tri menstruacije (suhe menstruacije). Uzvišeni Allah kaže u Svojoj Knjizi:

"... ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٍ ..." - "... tri mjesečna pranja ...". [el-Bekara, 2/228]

Čekanje na tri suhe menstruacije je definitivan propis utvrđen ajetom. Zatim, pokrećući pitanje otvoreno za tumačenje, rečeno je: "Suhe menstruacije su menstruacija". Ovo je prema hanefijskoj školi. Prema šafijskoj školi, suhe menstruacije su periodi čistoće. Prema šafijskoj školi, smatra se da je žena završila svoj period čekanja kada uđe u svoju treću menstruaciju. Prema hanefijskoj školi, ne smatra se da je završila svoj period čekanja dok se ne očisti od svoje treće menstruacije. Izvor razlike u mišlenju je razlika u mišlenju među as'habima. Ša'bi (r.a.h.), između ostalih, Ebû Bekr, Umer, Ali, Ibn Mes'ûd, i Ebû'd-Derdâ (r.a.h.) prenose od preko deset as'haba, svih velikih učenjaka, uključujući Ubâdu b. Sâmit i Abdullah b. Kajs (r.a.h.), sledeću izjavu:

الزَّوْجُ أحقُّ برَجْعَتِها مَا لَمْ تَحِلَّ لَها الصَّلاةُ

"Dok ženi nije dozvoljeno da klanja namaz (dok se ne očisti od menstruacije), muž ima pravo da se vrati svojoj ženi".[22]

(22. Abdurrezzak, Musannef, Vl/315; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, IX/323; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/417.).

Ibn Omer, Hz.Aiša i Zejd b. Sabit (r.a.) takođe su preneli: "'Suho' znači čistoća". İbn Abbâs (r.a.h.) je rekao: "Kada uđe u svoju treću menstruaciju, definitivno se razvodi od muža (konačnim razvodom). Dok joj se menstruacija ne završi i ona se ne očisti, nije joj dozvoljeno da se uda za nekog drugog".

Lingvisti takođe koriste termin "suho" i za menstruaciju i za čistoću. Jedan pesnik kaže:

"Mnogo je onih koji su zlobni i preterano neprijateljski nastrojeni...

Ona ima svoje periode čistote, poput onih kod žene koja ima menstruaciju".[23]

Hz.Aša (r.a.h.) kaže[24]:

Da li svake godine podnosiš teškoće rata?

Jačaš svoje strplenje za najveći rat.

Taj rat je onaj koji ostavlja za sobom bogatstvo i nasledstvo i daje nadmoć plemenu.

Jer se u tom ratu gube periodi čistoće (čistoće) žena.

Ovde se "periodi čistote" odnose na periode čistoće. Jer se tokom menstruacije, čak i ako je prisutna, smatra da je žena nestala, (iz muške perspektive). Prvobitno značenje ove reči u rečniku je vreme (određeno vreme). Rečeno je: إِذَا هَبَّتْ لِقَارِئِهَا الرِّيَاحُ "Kada vetrovi duvaju u njeno vreme".

(23 يَا رُبَّ ذِي ضَغْنٍ وَضَبٍّ فَارِضٍ لَهُ قُرُوءٌ كَقُرُوءِ الْحَائِضِ

- “izuzetno neprijateljski nastrojen“ prevedena kao وَضَبٍّ فَارِضٍ - zapravo znači “stari gušter“. Ovo značenje je metaforično.

Izreka “Žena koja ima menstruaciju ima vremena kada je suha, baš kao što ima vremena kada je uzbuđena“ u Lisanu'l-Arab znači “Žena koja ima menstruaciju ima vremena kada je uzbuđena, baš kao što ima vremena kada je uzbuđena“, (Lisanu'l-Arab, VII/205.).).

(24 مُورِثَةُ مَالٍ وَفِي الْحَيِّ رِفْعَةٌ لِمَا ضَاعَ فِيهَا مِنْ قُرُوءِ نِسَائِكَا

Početak ovog dvostiha je u obliku:

أَفِي كُلِّ عَامٍ أَنْتَ جَاشِمُ غَزْوَةٍ تَشُدُّ لِأَقْصَاهَا عَزِيمَ عَزَائِكَا.

Razumevanje dvostiha u knjizi zavisi od razumevanja ovog dvostiha. Zato, dvostih počinje ovim, (el-Muğrib).).

[6/14]

Neki su učenjaci rekli da bi bilo prikladnije tumačiti “suho“ kao “kada je čisto“. Jer se “suho“ odnosi na akumulaciju. Arapi kažu مَا قَرَأَتْ النَّاقَةُ سَلًا قَطُّ. To jest, da kamila nikada nije akumulirala fetuse u svojoj materici. Akumulacija krvi u ženskoj materici se takođe dešava tokom perioda čistoće. Neki su učenjaci rekli da je prikladnije reći “kada ima menstruaciju“. Jer je ovo privremeno (slučajno) stanje za žene. Čistoća je primarno stanje. Menstrualni period je slučajan. Štaviše, zapravo nije poznato da se krv akumulira u materici tokom perioda čistoće. Čak i da se ovo zna, ovo se vreme naziva “suho“ u smislu akumulirane krvi. Sa druge strane, tamo gde se lingvisti ne slažu, potrebno je pozvati se na jezik koji je koristio Resûlullah (s.a.v.s.). Jer, kad se as'habi nisu slagali oko toga da li je التَّابُوت “Tâbut“ ili التَّابُوه “Tâbuh“, oni su preferirali jezik koji je koristio Resûlullah (s.a.v.s.) te su pisali “Tâbut“ sa التَّابُوه “Tâ“. Reč “suho“ takođe znači menstruacija na jeziku Resûlullaha (s.a.v.s.).

Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao Fatimi bint Hubejš:

إِذَا أَتَاكِ قُرْؤُكِ فَدَعِي الصَّلَاةَ

“Kada ti dođe menstruacija, prestani da klanjaš namaz“.[25]

(25. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/42, 83, 194; Buhârî, Hayz 8; Muslim, Hayz 62; Ebû Dâvûd, Tehâret 107; Tirmizî, Tehâret 93; Nesâî, Tehâret 135; lbn Mâce, Tehâret 115.).

Resûlullah (s.a.v.s.) je takođe rekao:

الْمُسْتَحَاضَةُ تَدَعُ الصَّلَاةَ أَيَّامَ أَقْرَائِهَا

“Žena koja ima neprekidno krvarenje (Mustehâza- menstrualno krvarenje) treba da prestane da klanja namaz tokom svojih suhih dana“.[26]

(26. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, I/118; Ebû Dâvûd, Tehâret 112; Tirmizî, Tehâret 93; Ibn Mâce, Tehâret 115; Hâkim, Mustedrek, IV/62; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXll/386; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/416.).

I reči فُلُوْس / kur' i الْأَقْرَاء / akrâ' su u množini. Ovo je slično rečima “fels“- فَلْس / i فُلُوْس / “fulus“, i “nuzul“- نُزُل / i enzâl- أَنْزَال /.

Šâfiîa (r.a.h.) je preferirao značenje reči “kuru“ kao perioda čistoće zbog harfa ة u reči فَلْس /.[27]

(Na arapskom, ako je ono što se broji (između 3 i 10) muškog roda, broj je ženskog roda. Ako je ono što se broji ženskog roda, broj je muškog roda.).

Hanefije kažu da gramatička infleksija (i'rab) odgovara reči, a ne značenju. Na primer, kaže se “tri konja“ - ثَلَاثَةُ أَفْرَاسٍ i “tri ovce“ - وَثَلَاثُ دَوَابَّ.[28] Ponovo, “suho“ je prenos (promena mesta).

(28. Reč Feres فرس (kobila) je ženskog roda, ali muškog roda. Reč Dâbbe دابة (životinja, ovca) je suprotna. Ipak, njihov broj je dat prema njihovim rečima.).

Hanefije kažu da gramatički padež odgovara rečima, a ne značenju. Na primer, kaže se “tri konja“- ثَلَاثَةُ أَفْرَاسٍ i “tri ovce“- وَثَلَاثُ دَوَابَّ.[29] Takođe je rekao da “kuru“ znači prelaz (promena mesta). Šâfiîa (r.a.h.) takođe kaže da reč „kuru“ الْقُرْء / znači prelaz. Arapi koriste reč قَرَأَ النَّجْمُ u značenju “Zvezda je prešla u prelaz“. To znači da je žena koja je započela svoju treću menstruaciju prešla iz čistoće tri puta.

(29. Šâfiîa (r.a.h.) smatra da je stanje čistoće u kojem se razvod daje potpunoj čistoti, čak i ako je nepotpuna.).

Ali ni ova izjava se ne smatra pouzdanom. Jer se prelaz iz menstruacije u čistotu naziva i “suh“. Prema tome, period čekanja trebalo je da se završi kada je počela treća menstruacija. Međutim, niko nije izneo takvo mišlenje.

Ispravan stav je stav hanefijskih učenjaka: Kada Allah Svemogući koristi reč u množini vezanu za broj, potrebno je uzeti potpuni oblik stvari koja se broji. Pošto je razvod dozvoljen samo u stanju čistote, ako reč “suho“ svatimo kao čistotu, završetak idde će se postići sa dva puna i jednim pola perioda čistote.[29] Takvi razlomci brojeva mogu biti ispravni u obliku množine koji nije vezan za broj.

Kao što je slučaj u ajetu:

ٱلۡحَجُّ أَشۡهُرٞ مَّعۡلُومَٰتٞۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلۡحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي ٱلۡحَجِّۗ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ وَتَزَوَّدُواْ فَإِنَّ خَيۡرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقۡوَىٰۚ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ

197. Hadž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima hadž obavljati nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadža. A za dobro koje učinite Allah zna. I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobojaznost. I Mene se bojte, o razumom obdareni! [el-Bekara, 2/197].

(29. Šâfiîa (r.a.h.) smatra stanje čistoće u kojem se daje razvod "potpunom čistoćom", čak i ako je nepotpuno.).

Međutim, ono što se broji u množini, vezano za broj, mora biti potpuno. U ovom ajetu, reč “suho“ može se svatiti samo kao menstruacija (hajz), u kom slučaju bi se završetak perioda čekanja (ida) postigao nakon završetka tri puna menstrualna ciklusa.

Šâfiîa (r.a.h.) kao dokaz navodi ajet:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحۡصُواْ ٱلۡعِدَّةَۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمۡۖ لَا تُخۡرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخۡرُجۡنَ إِلَّآ أَن يَأۡتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدۡ ظَلَمَ نَفۡسَهُۥۚ لَا تَدۡرِي لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحۡدِثُ بَعۡدَ ذَٰلِكَ أَمۡرٗا

1. O Vjerovjesniče, kada htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kada su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba proći brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, a ni one neka ne izlaze, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši – sâm sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti. [et-Talâk, 65/1].

Prema njegovim rečima, ajet znači: “Razvedite se od njih tokom njihovog perioda čekanja“. Dozvoljeni razvod je onaj koji se daje tokom perioda čistoće. Iz ovoga razumemo da se period čekanja poklapa sa periodom čistoće. Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao Ibn Umer (r.a.h.) i tako je protumačeno:

إِنَّمَا السُّنَّةُ أَنْ تَسْتَقْبِلَ الطُّهْرَ اسْتِقْبَالًا فَتُطَلِّقَهَا لِكُلِّ قُرْءٍ تَطْلِيقَةً فَتِلْكَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللهُ تَعَالَى أَنْ يُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ

“Propisani način je da se razvod započne kada je žena čista. Razvodite je sa jednim razvodom u svakom suhom periodu (čistoće). Ovo je metod kojim je Allah Te‘âlâ naredio razvod žena“.[30]

(30. Dârekutnî, Sunen, IV/31; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/330; Vidite, molim vas: Buhârî, Talâk, 1; Muslim, Talâk 1; Ebû Dâvûd, Talâk 4; Nesâî, Talâk 1; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/215.).

Hanefijski učenjaci navode sledeći ajet kao dokaz:

وَٱلْمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِىٓ أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِى ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوٓا۟ إِصْلَٰحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ ٱلَّذِى عَلَيْهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

228. Raspuštenice neka čekaju tri mjesečna pranja; i nije im dopušteno kriti ono što je Allah stvorio u matericama njihovim, ako u Allaha i u onaj svijet vjeruju. Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrate ako žele dobro djelo učiniti. One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu – samo, muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. – A Allah je silan i mudar. [el-Bakara, 2/228].

İbn Abbâs (r.a.h.) je rekao da značenje je “menstruacija i trudnoća u materici“. Ovo razjašnjava šta se podrazumeva pod “suho“. Slično tome, Uzvišeni Allah kaže:

وَٱلَّٰٓـِٔى يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمْ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشْهُرٍ وَٱلَّٰٓـِٔى لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُو۟لَٰتُ ٱلْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مِنْ أَمْرِهِۦ يُسْرًا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talâk, 65/4].

Činjenica ta da se menstruacija računa u izveštajima onih koje je ne doživljavaju je zbog odsustva bitnog elementa. Ovo jasno ukazuje da se pod rečju “suho“ (nassen) podrazumeva menstruacija.

“… فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ …“ - “… vi ih u vrijeme kada su čiste pustite …“. [et-Talâk, 65/1].

Značenje ajeta je “razvedite ih pre nego što im počne čekanje“. Zapravo, kaže se: “Ukrasio sam kuću jer su hodočasnici dolazili“ i “Uzeo sam abdest za namaz“. To jest, znači “pre nego što hodočasnici stignu“ i “pre namaza“. U Ibn Mes'ûdovom (r.a.h.) čitanju, ajet je “pre njihovog čekanja“. Međutim, period čekanja na koji se odnosi ajet je vreme za davanje razvoda. Hanefîe takođe kažu da je period čekanja nakon razvoda period čistoće. Period čekanja nakon razvoda počinje menstruacijom. Objašnjenje ovoga je u hadisu koji prenose Hz.Aiša i Ibn Umer (r.a.h.). Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

طَلاقُ الأَمةِ ثِنْتَانِ وَعِدَّتُهَا حَيْضَتَانِ

“Razvod robinje je dva, a njen period čekanja je dve menstruacije“.[31]

(31. Dârimî, Talâk 30; Ibn Mâce, Talâk 30; Ebû Dâvûd, Talâk 6; Tirmizî, Talâk 7; Hâkim, Mustedrek, II/223.).

[6/15]

Šâfiîa (r.a.h.) takođe navodi sledeće kao racionalno opravdanje za svoj stav: Razvod koji je u skladu sa Sunetom nosi vremenski period koji se računa kao deo perioda čekanja, kao što je period čekanja za starije osobe i malu decu. Da bi to bio slučaj, period čekanja mora da se poklapa sa periodima čistoće.

Mi, hanefije, kažemo sledeće: Svrha ovog perioda čekanja je da otkrije da je materica prazna. Zato je neophodna samo kada postoji sumnja da je dete prisutno u materici. Zato se, ako je žena trudna, njen porođaj smatra validnim. Čistoća materice se ne ukazuje periodom čistoće, već menstruacijom. Zato je prikladnije razmotriti menstruaciju. Štaviše, u ibadetima koja sadrže odvojene stubove, kao što je hadž, pravilo je da se obavljanje ibadeta ne završava njegovim početkom. Međutim, u ibadetima gde su stubovi povezani, početak ibadeta i njegovo obavljanje su kombinovani. Kao što su namazi i period čekanja izračunat računanjem meseci. To su ibadeti sa povezanim stubovima. Početak ovih je kombinovan sa njihovim obavljanjem (edâ*). Pošto menstruacija i period čekanja sadrže odvojene stubove, nije neophodno da se obavljanje (edâ) kombinuje kada se započinju. Dokaz za ovaj stav je istibra (prečišćavanje prečišćavanjem). Prema tekstualnim dokazima (nass), dokaz koji se razmatra u istibri je menstruacija robinje. Svrha je da se utvrdi da li je materica prazna. Slično tome, menstruacija se razmatra u periodu ide.

(*PS: Samir B: edâ- الأداء - Termin u islamskoj jurisprudenciji koji se odnosi na obavljanje verske ili zakonske dužnosti.

Reč edâ, koja u rečniku znači “dostaviti nešto, ispuniti dug ili dužnost, platiti i izvršiti“, koristi se u islamskoj pravnoj literaturi na način koji se ne razlikuje mnogo od njenog rečničkog značenja, a odnosi se na blagovremeno ispunjenje verske ili zakonske dužnosti na propisani način i postupak. U Kur'anu se reč edâ pojavljuje na jednom mestu u vezi sa plaćanjem krvarine:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡقِصَاصُ فِي ٱلۡقَتۡلَىۖ ٱلۡحُرُّ بِٱلۡحُرِّ وَٱلۡعَبۡدُ بِٱلۡعَبۡدِ وَٱلۡأُنثَىٰ بِٱلۡأُنثَىٰۚ فَمَنۡ عُفِيَ لَهُۥ مِنۡ أَخِيهِ شَيۡءٞ فَٱتِّبَاعُۢ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَأَدَآءٌ إِلَيۡهِ بِإِحۡسَٰنٖۗ ذَٰلِكَ تَخۡفِيفٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَرَحۡمَةٞۗ فَمَنِ ٱعۡتَدَىٰ بَعۡدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٞ

178. O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan – za slobodna, i rob – za roba, i žena – za ženu. A onaj kome rod ubijenog oprosti, neka oni velikodušno postupe, a neka im on dobročinstvom uzvrati. To je olakšanje od Gospodara vašeg, i milost. A ko nasilje izvrši i poslije toga, njega bolna patnja čeka. [el-Bekare 2:178].

TDV-ISLAM ANSIKLOPEDISI (TURSKA ENCIKLOPEDIJA ISLAMA. Hvala).).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom…

Period čekanja za trudnice i one koje nemaju menstruaciju

Period čekanja (ida) trudnice je dok ne rodi dete.

Čak i ako je rodila dete dan nakon razvoda.

Dokaz je ovaj ajet:

وَٱلَّـٰٓـِٔي يَئِسۡنَ مِنَ ٱلۡمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمۡ إِنِ ٱرۡتَبۡتُمۡ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَـٰثَةُ أَشۡهُرٖ وَٱلَّـٰٓـِٔي لَمۡ يَحِضۡنَۚ وَأُوْلَـٰتُ ٱلۡأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مِنۡ أَمۡرِهِۦ يُسۡرٗا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talâk, 65/4].

Štaviše, porođaj otkriva svrhu određivanja da li je materica prazna ili ne, više od menstruacije. Period čekanja za starije žene (koje nemaju menstruaciju) i malu decu ajetom je određen na tri meseca.

Mâlik (r.a.h.) je rekao: "To je kada žena sumnja u sebe, da li će ponovo imati menstruaciju ili ne. Ako žena sumnja u svoju situaciju, čeka godinu dana, a zatim poštuje period čekanja od tri meseca". Međutim, mi hanefije kažemo:

"... ثَلَـٰثَةَ قُرُوٓءٖۚ ..." - " ... tri mjesečna pranja; ...". [el-Bakara, 2/228].

Kada je ovaj ajet objavljen, as'habi su o tome razgovarali međusobno te su bili u nedoumici šta će se desiti sa ženama koje nisu imale menstruaciju zbog starosti ili detinjstva. Nakon toga, objavljen je ovaj ajet:

وَٱلَّـٰٓـِٔي يَئِسۡنَ مِنَ ٱلۡمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمۡ إِنِ ٱرۡتَبۡتُمۡ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَـٰثَةُ أَشۡهُرٖ وَٱلَّـٰٓـِٔي لَمۡ يَحِضۡنَۚ وَأُوْلَـٰتُ ٱلۡأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مِنۡ أَمۡرِهِۦ يُسۡرٗا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talak, 65/4].

Činjenica ta da su as'habi Resûlullaha (s.a.v.s.) međusobno govorili: "Ako postoji žena koja nema menstruaciju", to ukazuje na to da su reč "suho" svatili kao menstruaciju.

Period čekanja supruge muslimana koja je iz naroda Knjige

Žena iz naroda Knjige (Kitabija) udata za muža muslimana tretira se isto kao i muslimanka po pitanju razvoda i perioda čekanja (idde).

Zato što je muž taj koji je odgovoran za poštovanje propisanog vremena razvoda. Muž je takođe musliman. Muž takođe ima prava u vezi sa potrebnim periodom čekanja za ženu, a muž je (ponovo) musliman.

Vreme za obrezivanje prilikom razvoda robinje

Što se tiče sunnet vremena, robinja je isto što i oslobođena žena.

Jer je muž odgovoran za poštovanje propisanog vremena. Ovo ne menja situaciju tu da li je žena slobodna ili robinja. Ida robinje, ako ima menstruaciju, je dva menstrualna perioda, kao što je navedeno u hadisu koji smo gore naveli. Još jedan dokaz je Umerova (r.a.h.) izjava: "Ida robinje je dva menstrualna perioda. Kad bih mogao, učinio bih joj idu jednom i po menstrualnom periodu (jednom punom i jednom pola)".[32] Ovim on ukazuje da se pravilo uzimanja polovine slobodne žene zbog ropstva odnosi i na idu. Međutim, ovo je moguće samo ako je izvodljivo. Jedna menstruacija se ne može deliti. Ako je robinja starija žena (âyise) koja nema menstruaciju ili malo dete, idda robinje je jedan i po mesec. Dokaz za ovo je Umerova (r.a.h.) izjava. Štaviše, moguće je podeliti mesec.

(32. Abdurrezzak, Musannef, Vll/221; lbn Ebû Şeybe, Musannef, IV/146; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/425; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/257.).

[6/16]

Prema Mâlikovom (r.a.h.) mišlenju, ako se ida roba računa u mesecima, ona je tri meseca. Jer, izgled ajeta na to ukazuje.

Mi, hanefijski učenjaci, kažemo: U slučajevima ropstva koje uključuje broj, potrebno je uzimanje polovine dela roba. Ovo je slično kazni bičevanja. Kada robinja zatrudni, njen period čekanja (ida) je, po konsenzusu, dok ne rodi dete. To je zato što se unapred ne zna da li je materica prazna ili ne.

Način na koji se muškarac razvodi od svoje žene koja živi daleko, prema Sunetu

Ako muškarac koji je odvojen od svoje žene želi da se razvede od nje prema Sunetu, on joj piše pismo u kojem kaže: "Nakon što primiš ovo pismo, i nakon što dobiješ menstruaciju i postaneš čista, razvedena si".

Razlog za ovo pisanje je mogućnost da se period čistoće nakon seksualnog odnosa produži. Jer, ako bi rekao: "Kada ovo pismo stigne do tebe, razvedena si", mogao bi se razvesti od svoje žene tokom perioda čistoće nakon seksualnog odnosa. Ovo je suprotno Sunetu. Zato je zabeleženo sa izrazom "nakon menstruacije i prečišćavanja". U svom delu pod nazivom Rakkiyât, Muhammed (r.a.h.) je takođe dodao izraz "kada je saznala njegov sadržaj". Jer, žena možda nije pročitala pismo svog muža. U ovom slučaju, bila bi razvedena, a da to nije znala. Međutim, u delima Zâhiru'r-Rivâye, ova fraza se ne pominje. Jer, žena koja je razdvojena od svog muža ima veću želju od svega drugog da primi pismo od njega. Generalno, ne bi odlagala čitanje njegovog sadržaja.

Ako želi da se razvede sa tri izjave o razvodu (talak), napisat će: ."..zatim, nakon što dobiješ menstruaciju i postaneš čista, ponovo češ biti razvedena".

Ako želi sam da ga napiše, napisat će: "Po prijemu ovog pisma, razvedena si od mene tri puta prema Sunetu". Ovom se izjavom razvod smatra potpunim. Jer, pismo od nekog ko je daleko je kao usmena izjava od nekog ko je blizu. Ako žena nema menstruaciju, napisat će joj: "Po prijemu ovog pisma, kada počne mlad mesec, razvedena si od mene". Ili može napisati: "Po prijemu ovog pisma, razvedena si od mene tri puta prema Sunetu".

Jer, kao što je gore objašnjeno, muž može da se razvede od svoje žene, koja nema menstruaciju, kad god poželi, prema Sunetu.

Razvod prema islamskom zakonu za ženu koja nije imala seksualni odnos

Muškarac se može razvesti od svoje žene u bilo kom trenutku ako još nije imao polni odnos sa njom ili proveo vreme nasamo sa njom (u izolaciji pod odgovarajućim uslovima).

Zufer (r.a.h.) ima suprotan stav. Ovo smo gore objasnili.

Ova žena ne mora da poštuje period čekanja (idu). Jer stih kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَكَحۡتُمُ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقۡتُمُوهُنَّ مِن قَبۡلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمۡ عَلَيۡهِنَّ مِنۡ عِدَّةٖ تَعۡتَدُّونَهَاۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحٗا جَمِيلٗا

49. O vjernici, kad se vjernicama oženite, a onda ih, prije stupanja u bračni odnos, pustite, one nisu dužne čekati određeno vrijeme koje ćete vi brojati, već ih darujte i lijepo ih otpremite. [el-Ahzab, 33/49].

Naši hanefijski učenjaci su rekli da ovaj ajet, kako je pročitan u knjizi Allaha Te'âlâ, nije ovakav, već ovakav:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَكَحۡتُمُ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقۡتُمُوهُنَّ مِن قَبۡلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمۡ عَلَيۡهِنَّ مِنۡ عِدَّةٖ تَعۡتَدُّونَهَاۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحٗا جَمِيلٗا

49. O vjernici, kad se vjernicama oženite, a onda ih, prije stupanja u bračni odnos, pustite, one nisu dužne čekati određeno vrijeme koje ćete vi brojati, već ih darujte i lijepo ih otpremite. [el-Ahzab, 33/49].

„O vi koji ste verovali! Ako se oženite vernicama, a zatim se razvedete od njih pre nego što završe brak, nemate pravo da ih terate da čekaju." (el-Ahzab, 33/49)

(PS: Samir B: **Ja ovde ne vidim nikakvu razliku u značenju, odnosno, kakvo bi, zapravo, značenje ovaj ajet trebao imati po hanefijskim učenjacima! Ipak, ovde sam naveo dva puta jedan te isti ajet jer je tako naveden i u ovoj knjizi koju prevodim. Hvala.**).

Činjenica ta da je napisano na ovaj način je greška koja potiče od pisca. Slično tome, sledeća izjava nije uključena: "**Ako ostane sam sa ženom u izolaciji (pod odgovarajućim uslovima), njen razvod i period čekanja su isti kao i kod žene sa kojom je imao odnos**". To je zato što se validna izolacija (boravljenje sam sa ženom na mestu pod odgovarajućim uslovima) smatra ekvivalentnom polnom odnosu u smislu perioda čekanja. Poštovanje propisanog vremena kod razvoda je takođe posledica perioda čekanja. Zato je izolacija kod razvoda ekvivalentna polnom odnosu.

Muškarac se razvodi od žene dok ona ima menstruaciju

Čovek koji se razvede od svoje žene dok ona ima menstruaciju postupa protivno Sunetu (Hz.Poslanikovim (s.a.v.s.) učenjima). Međutim, razvod je i dalje validan.

Râfîdije kažu da je razvod u ovoj situaciji nevažeći. Muhammed (r.a.h.) je napisao odeljak u el-Mebsût'u koji ih pobija. Detalji po ovom pitanju ostavljeni su tom odeljku. Ovde ćemo samo pomenuti hadis Ibn Umera (r.a.h.). Resûlullaha (s.a.v.s.) je rekao Hz.Umeru (r.a.h.):

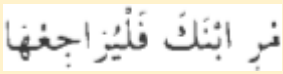

"Naredi svom sinu da se vrati svojoj ženi".[33]

(33. Buhârî, Talâk; Muslim, Talâk 1; Ebû Dâvûd, Talâk 4; Nesâî, Talâk 1; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/215.).

"Povratak" se dešava tek nakon što se razvod dogodi. Râfîdije, međutim, tvrde da je naredba 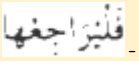 - (da se vrati njoj) preneta kao 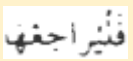 (da je vrati).[34] Navodno je Ibn Umer (r.a.h.) isterao svoju ženu iz kuće, a Resûlullah (s.a.v.s.) mu je naredio da je vrati. Ovo je nevažeća izjava. Kada su Ibn Umera (r.a.h.) pitali: "Jesi li uračunao taj razvod (talak)?" Odgovorio im je propitanjem: "Kako da ga ne uračunam? Da sam to uradio iz gluposti ili neznanja, zar se moj razvod (talak) ne bi uračunao?" Kada je Hz.Umeru (r.a.h.) napomenuto da Šura (konsultativno veće od šest članova) uzme i njegovog sina, Hz.Umera (r.a.h.) im je odgovorio: "Kako mogu opteretiti nekoga ko ne može ni da se razvede od svoje žene kako treba, ko se razvodi od svoje žene tokom njenog menstrualnog ciklusa, dužnostima muslimana?[35]

(34. Oblik 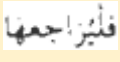 (neka mu se vrati) u tekstu hadisa[34] je iz mufâ'ala oblika. Povratak ženi nakon što se jednom ili dva puta razveo sa opozivnim razvodom izražava se ovim oblikom. Oblik se koristi za izražavanje bilo kakve vrste povratka. Na primer, ako želimo da kažemo "vratila se kući", koristimo ovaj oblik.).

(35. Ibn Cerîr et-Taberî, Târîhu'l-umem ve'l-mulûk, ll/580.).

[6/17]

Ova izjava ukazuje da se ovaj razvod dogodio i da osoba treba da se zaštiti od ove situacije.

Onda je ispravno da se vrati svojoj ženi, kao što je Resûlullah (s.a.v.s.) naredio.

Ova izjava ukazuje na to da nije dozvoljeno razvesti se od žene tokom perioda čistoće nakon njenog menstrualnog perioda. Tahavi (r.a.h.) je izjavio: "Dozvoljeno je muškarcu da se ponovo razvede od svoje žene nakon što se ona očisti od svog menstrualnog perioda, a zatim da se ponovo razvede od nje nakon što joj se menstrualni period završi". Kaže se da je ovaj stav koji pominje Tahavi (r.a.h.) stav Ebû Hanîfe (r.a.h.). Dokaz za ovo je: Vreme za razvod u skladu sa Sunetom je period čistoće nakon seksualnog odnosa. Ovo se takođe nalazi ovde.Stav pomenut u tekstu je stav Muhammeda i Ebû Yusûfa (r.a.h.). Dokaz za ovaj stav je: Interval između razvoda mora biti kompletan menstrualni period. To se ne postiže periodom čišćenja od dotičnog menstrualnog perioda. Hadis Ibn Umera (r.a.h.) nam je došao u dva rivâjeta.

Prema rivâjetu koji prenosi Šu'be (r.a.h.):

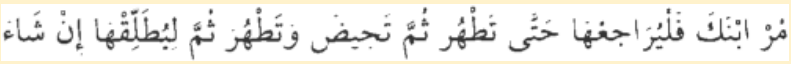

“Naredi svom sinu da se vrati njoj (svojoj ženi). Kada ona postane čista, a zatim dobije menstruaciju, pa ponovo postane čista, može se razvesti od nje ako želi“.[36] Ovaj rivâjet je dokaz za mišlenje dva imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.)).

(36. Buhârî, Talâk 1; Muslim, Talâk 1; Ebû Dâvûd, Talâk 4; Nesâî, Talâk 1; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/215.).

Drugi rivâjet je sledeći:

“Naredi svom sinu da se vrati njoj (svojoj ženi). Kada ona dobije menstruaciju i bude očišćena, može se razvesti od nje ako želi“.[37]

(37. Dârekutnî, Sunen, IV/14.).

U ovom rivâjetu je moguće da se misli i na period menstruacije tokom kojeg se razvod dešava, kao po mišlenju Ebû Hanîfe (r.a.h.). To je slučaj i ako se razvede od žene tokom njene menstruacije.

Razvodi se od žene jednim razvodom (talakom) tokom perioda čistoće u kojem nije imao seksualni odnos. Zatim se usmeno vraća svojoj ženi. Ako želi da da još jedan razvod na način Suneta tokom ovog perioda čistote, prema Ebû Hanîfi i Zuferu (r.a.h.), može to učiniti. Međutim, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ne može. Postoje dva rivâjeta u vezi sa mišlenjem Muhammeda (r.a.h.).

Ebû Yusûf (r.a.h.) kaže da je uslov za interval između dva razvoda, u skladu sa Sunetom, pun menstrualni ciklus. Zaista, Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

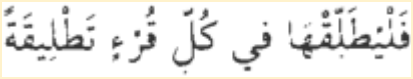

“Trebalo bi da je razvede jednom tokom svakog ciklusa...“.[38]

(38. Dârekutnî, Sunen, IV/31; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/330; Vidite, molim vas. Buhârî, Talâk 1; Muslim, Talâk 1; Ebû Dâvûd, Talâk 4; Nesâî, Talâk 1; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/215.).

Dalje, drugi razvod tokom perioda čistoče u kojem se dogodio prvi razvod je zabranjen, baš kao što je zabranjen seksualni odnos tokom ovog perioda. Kao što nije dozvoljeno razvesti se od žene nakon što je imao seksualni odnos tokom perioda čistote, takođe nije dozvoljeno razvesti se drugi put nakon što se jednom razvedete tokom perioda čistote.

[6/18]

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže da je odvajanje intervala između dva razvoda menstruacijom dozvoljeno ako se drugi razvod dogodi dok je ida još uvek u toku. U ovom slučaju, ida se ukida povratkom ženi, a drugi razvod se smatra istim kao i prvi razvod. Ovo se dogodilo tokom perioda čistoće u kojem nije bilo seksualnog odnosa.

Povratak ženi poništava celu idu. Deo ide između dva razvoda se ne poništava. Čak i ako se dogodi radnja koja poništava ceo period čekanja (idu), drugi razvod se i dalje smatra izvršenim u skladu sa Sunetom. Ako se dogodi radnja koja poništava ceo period čekanja, drugi razvod se smatra izvršenim prvenstveno u skladu sa Sunetom.

Ako se muškarac vrati svojoj ženi radnjom kao što je ljubljenje ili dodirivanje sa požudom, to se smatra istim kao i usmeni povratak. Štaviše, prema rivâjetu od Ebû Hanîfe (r.a.h.), ako muškarac sa požudom dodirne ruku svoje žene i kaže: "Prema Sunetu, razvedena si sa tri razvoda", ako to kaže, žena se odmah razvodi sa tri uzastopna razvoda. Jer se sa svakim razvodom vraća svojoj ženi, a dolazi do još jednog razvoda. Međutim, ako se vrati svojoj ženi nakon seksualnog odnosa, a ona ne zatrudni – kako je utvrđeno konsenzusom – ne može se ponovo razvesti od nje tokom ovog perioda čistote. Jer je ovaj period čistote period tokom kojeg je imao seksualni odnos. Ako se vrati svojoj ženi nakon seksualnog odnosa, a ona zatrudni, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ne može se ponovo razvesti od nje. Jer se već jednom razveo od nje tokom ovog perioda čistote. Period čistote ne dozvoljava više od jednog razvoda u skladu sa Sunetom.

Međutim, prema rečima Ebû Hanîfe, Muhammeda i Zufera (r.a.h.), on se u ovoj situaciji može razvesti od nje više puta. Jer je prvi period čekanja završen. Zabrana razvoda nakon seksualnog odnosa tokom perioda čistoće proizilazi iz mogućnosti zabune u vezi sa periodom čekanja žene. Kada ona zatrudni i njena trudnoća je očigledna, nema mesta za takvu zabunu.

Neopoziv razvod (Bâ'in talâk)

Ako muž da neopoziv razvod (bâ'in)[39], on postupa suprotno Sunetu. Međutim, razvod je validan.

(39. Bâ'in talâk- To je kada se muškarac razvede od svoje žene koristeći figurativni jezik (što znači i razvod i druga značenja) ili definitivne reči. Čak i ako je broj razvoda manji od tri, muž se ne može jednostrano pomiriti sa ženom. Ovo je vrsta razvoda gde pomirenje nije moguće bez novog ugovora i vraćanja miraza.).

Muhammed (r.a.h.) u svom delu Ziyâdât'üz-Ziyâdât, navodi sledeće: Bâ'in Talâk koji je u skladu sa Sunetom je kao ric'î razvod. Jer se sin Rukâne razveo od svoje žene rekavši "definitivno", a Resûlullah (s.a.v.s.) nije osudio njegov razvod. Da je ovo suprotno Sunetom, Resûlullah (s.a.v.s.) ne bi prihvatio njegov postupak, baš kao što nije prihvatio postupak Ibn Umera (r.a.h.). Ovo je bâ'in razvod ako se uradi usmeno. Dokaz za ovo je da razvod od žene bez seksualnog odnosa, ili obavljanje hula- (žena traži razvod odricanjem od miraza ili davanje imovine), takođe predstavlja bâ'in razvod. Ovo čak nije ni pokuđeno, (mekruh).

Dokaz za stav u Zâhiru'r-Rivâye'tu je sledeći: Dozvoljenost razvoda proizilazi iz potrebe za oslobođenjem od bračne veze. Nije bilo potrebe dodatno pominjati bâ'in prirodu razvoda. Reći ovo bilo bi kao povećanje broja. Štaviše, time bi se blokirala mogućnost pomirenja, zatvorila vrata nadoknadi u slučaju žaljenja te bi se nameravalo odbaciti korist koju mu je religija pružila. To nije slučaj sa Hul'om. Možda je neophodno.

Ako muž utvrdi da nespojivost potiče od žene, možda će poželeti da povrati miraz koji je dao. Ipak, Hul je put kome se pribegava samo kada je to neophodno. Zato je od Ebû Hanîfe (r.a.h.) prenošeno da obavljanje Hula tokom menstruacije nije za osudu.

Razvod bez seksualnog odnosa je samo nepovratan (bâ'in). Legitimnost davanja razvoda ženi tokom njene menstruacije bez seksualnog odnosa ukazuje da razvod od nekoga bez seksualnog odnosa nije isto što i razvod od nekoga sa kim je došlo do seksualnog odnosa. Tumačenje Rukâne hadisa je sledeće: Razveo se od svoje žene bez seksualnog odnosa. Bez obzira na reči koje su korišćene za razvod od nje bez seksualnog odnosa, razvod je već nepovratan (bâ'in). Takođe je moguće da je Resûlullah (s.a.v.s.) odložio odbijanje ove radnje za kasnije vreme. To je zato što je Resûlullah (s.a.v.s.) možda znao da Rukânin sin to neće prihvatiti u tom trenutku zbog svog ekstremnog besa, pa je zato odložio svoje upozorenje.

Samo Allah Te'âlâ najbolje zna istinu. Povratak i konačno odredište bit će samo Njemu Te'âlâ.

POVRATAK SUPRUZI TOKOM PERIODA ČEKANJA (Riđ'at (Ric'at))

Ako se muž razvede od svoje žene jednom tokom njenog perioda čistoće ili menstruacije, ili nakon seksualnog odnosa, žena ima pravo da mu se vrati tokom perioda čekanja (ide).

[6/19]

Povratak ženi nakon opozivnog razvoda (Ric'î)

Zato što se Hz.Pejgamber (s.a.v.s.) razveo od Hz.Sevde (r.a.h.) rečima: اعْتَدِّي – "čekaj idu", zatim se njoj ponovo vratio. Takođe se razveo od Hz.Hafse (r.a.h.), a zatim se njoj ponovo vratio seksualnim odnosom. Presuda se ne menja da li je period ide dug ili kratak. Jer, sve dok traje ida'e, bračna veza između muža i žene se nastavlja. Prenosi se da je Ibn Mes'ûd (r.a.h.), kad se razveo od svoje žene koja nije imala 17 meseci menstruaciju i koja je zatim umrla, učinio Alkamu (r.a.h.) svojom naslednicom i rekao: "Zaista, Allah je sačuvao njeno nasleđe za tebe".[40]

(40. Abdurrezzak, Musannef, Vl/342; Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/168; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/419.).

Ako se period čekanja (ida) završi pre nego što se muž vrati svojoj ženi, on više nema pravo da se vrati. Žena je definitivno odvojena od njega. Muž postaje jedan od stranaca koji je mogu zaprositi. Ako se pomire, njen bivši muž može je ponovo oženiti uz njen pristanak.

Primanje svedoka prilikom povratka nakon razvoda

Ako muž želi da se vrati svojoj ženi pre kraja perioda čekanja (ide), najbolji način je da se uzdrži od seksualnog odnosa, osim ako nema dva svedoka za svoj povratak. Imati svedoke povratka, smatra se preporučljivim (mustehab) prema hanefijskoj školi mišlenja.

Prema jednom od dva mišlenja šafiijske škole, imati svedoke povratka je uslov. Povratak je validan samo uz svedoke. Ovo je i mišlenje Mâlik (r.a.h.). Ovo je iznenađujuće mišlenje za njega, jer, dok Mâlik (r.a.h.) čak ne zahteva svedoke za sam brak, on ih zahteva za povratak.

On to opravdava navodeći jasno značenje ajeta iz Kur'ana:

فَإِذَا بَلَغۡنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمۡسِكُوهُنَّ بِمَعۡرُوفٍ أَوۡ فَارِقُوهُنَّ بِمَعۡرُوفٖ وَأَشۡهِدُواْ ذَوَيۡ عَدۡلٖ مِّنكُمۡ وَأَقِيمُواْ ٱلشَّهَٰدَةَ لِلَّهِۚ ذَٰلِكُمۡ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مَخۡرَجٗا

65. I dok traje vrijeme određeno za čekanje, vi ih ili na lijep način zadržite ili se velikodušno od njih konačno rastavite i kao svjedoke dvojicu vaših pravednih ljudi uzmite, i svjedočenje Allaha radi obavite! To je savjet za onoga koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje – a onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći [et-Talâk, 65/2],

rekavši da naredba ovde izražava obavezu (fard (farz)).

Mišlenje hanefijske škole mišlenja se prenosi od İbn Mes'ûd'a i Amar b. Jasira (r.a.h.). Jer se povratak ženi smatra nastavkom braka. Svedoci nisu uslov za nastavak braka. Objašnjenje je sledeće: Uzvišeni Allah koristi izraz “držanje (imsak)“ za vraćanje ženi. Držanje znači sprečavanje dejstva onoga što raskida bračnu vezu (talak) nakon isteka roka. Zato, kao što svedoci nisu uslov za vraćanje u ilâ'u (zakletvu da se ne prilazi ženi), oni nisu ni uslov za vraćanje u razvodu. Naredba o svedocima u ajetu ima za cilj da izrazi preporučeni čin. Zar ne vidite da se u ajetu vraćanje ženi i razdvajanje supružnika pominju zajedno, a zatim je naređeno imati svedoke za oboje? Imati svedoke za razdvajanje supružnika nije obavezno, već je preporučeni čin. U tom slučaju, imati svedoke za vraćanje ženi takođe treba da bude takvo.

Ovaj ajet je sličan Uzvišenom Allah-ovom ajetu:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيۡنٍ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى فَٱكۡتُبُوهُۚ وَلۡيَكۡتُب بَّيۡنَكُمۡ كَاتِۢبُۢ بِٱلۡعَدۡلِۚ وَلَا يَأۡبَ كَاتِۢبٌ أَن يَكۡتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ ٱللَّهُۚ فَلۡيَكۡتُبۡ وَلۡيُمۡلِلِ ٱلَّذِي عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ وَلۡيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ وَلَا يَبۡخَسۡ مِنۡهُ شَيۡـٔٗاۚ فَإِن كَانَ ٱلَّذِي عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ سَفِيهًا أَوۡ ضَعِيفًا أَوۡ لَا يَسۡتَطِيعُ أَن يُمِلَّ هُوَ فَلۡيُمۡلِلۡ وَلِيُّهُۥ بِٱلۡعَدۡلِۚ وَٱسۡتَشۡهِدُواْ شَهِيدَيۡنِ مِن رِّجَالِكُمۡۖ فَإِن لَّمۡ يَكُونَا رَجُلَيۡنِ فَرَجُلٞ وَٱمۡرَأَتَانِ مِمَّن تَرۡضَوۡنَ مِنَ ٱلشُّهَدَآءِ أَن تَضِلَّ إِحۡدَىٰهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحۡدَىٰهُمَا ٱلۡأُخۡرَىٰۚ وَلَا يَأۡبَ ٱلشُّهَدَآءُ إِذَا مَا دُعُواْۚ وَلَا تَسۡـَٔمُوٓاْ أَن تَكۡتُبُوهُ صَغِيرًا أَوۡ كَبِيرًا إِلَىٰٓ أَجَلِهِۦۚ ذَٰلِكُمۡ أَقۡسَطُ عِندَ ٱللَّهِ وَأَقۡوَمُ لِلشَّهَٰدَةِ وَأَدۡنَىٰٓ أَلَّا تَرۡتَابُوٓاْ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً حَاضِرَةٗ تُدِيرُونَهَا بَيۡنَكُمۡ فَلَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَلَّا تَكۡتُبُوهَاۗ وَأَشۡهِدُوٓاْ إِذَا تَبَايَعۡتُمۡۚ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٞ وَلَا شَهِيدٞۚ وَإِن تَفۡعَلُواْ فَإِنَّهُۥ فُسُوقُۢ بِكُمۡۗ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱللَّهُۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ

282. O vjernici, zapišite kada jedan od drugog pozajmljujete do određenoga roka. I neka jedan pisar između vas to vjerno napiše i neka se pisar ne uzdržava da napiše, ta Allah ga je poučio; neka on piše, a dužnik neka mu u pero kazuje i neka se boji Allaha, Gospodara svoga, i neka ne umanji ništa od toga. A ako je dužnik rasipnik ili slab, ili ako nije u stanju u pero kazivati, onda neka kazuje njegov staratelj, i to vjerno. I navedite dva svjedoka, dva muškarca vaša, a ako nema dvojice muškaraca, onda jednog muškarca i dvije žene, koje prihvaćate kao svjedoke; ako jedna od njih dvije zaboravi, neka je druga podsjeti. Svjedoci se trebaju na svaki poziv odazivati. I neka vam ne bude mrsko da ga utanačite pismeno, bio mali ili veliki, s naznakom roka vraćanja. To vam je kod Allaha ispravnije i prilikom svjedočenja jače, i da ne sumnjate – bolje; ali, ako je riječ o robi koju iz ruke u ruku obrćete, onda nećete zgriješiti ako to ne zapišete. Navedite svjedoke i kada kupoprodajne ugovore zaključujete i neka ne bude oštećen ni pisar, ni svjedok. A ako to učinite, onda ste zgriješili. I bojte se Allaha – Allah vas uči, i Allah sve zna. [el-Bekara, 2/282].

U slučaju razvoda koji se može opozvati (Ric'î talâk), povratak prethodnom supružniku tokom perioda čekanja (idda) moguć je samo uz saglasnost muža

Kupoprodajni ugovor je važeći čak i bez svedoka (PS: Samir B:?!!!). U slučaju vraćanja ženi, nema razmatranja za cenu, bilo veliku ili malu. Jer, vraćanje ženi znači zadržavanje vlasništva. Ne zahteva nikakvu isplatu. Zato, pri vraćanju ženi, ne uzima se u obzir ni saglasnost žene ni (ako je žena robinja) vlasnika. Jer, Allah Svemogući kaže:

وَٱلۡمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصۡنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٖۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكۡتُمۡنَ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِيٓ أَرۡحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤۡمِنَّ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَٰلِكَ إِنۡ أَرَادُوٓاْ إِصۡلَٰحٗاۚ وَلَهُنَّ مِثۡلُ ٱلَّذِي عَلَيۡهِنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيۡهِنَّ دَرَجَةٞۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٞ

228. Raspuštenice neka čekaju tri mjesečna pranja; i nije im dopušteno kriti ono što je Allah stvorio u matericama njihovim, ako u Allaha i u onaj svijet vjeruju. Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrate ako žele dobro djelo učiniti. One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu – samo, muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. – A Allah je silan i mudar. [el-Bekara, 2/228],

dajući tako mužu više prava da se njoj vrati. Muž ima više prava samo ako je ovlašćen da se vrati svojoj ženi jednostranom izjavom volje.

(Jednina reči u ajetu znači muž- . Činjenica ta da nakon opozivnog razvoda (ric'î) ukazuje na to da se brak nastavlja između supružnika. Mubâ'ala takođe znači polni odnos. Zato, ajet takođe ukazuje da je mužu dozvoljeno da ima seksualne odnose sa ženom nakon što se razvede sa njom uz opozivni razvod (ric'î talâk). Naši su učenjaci to rekli kao: "Opozivni razvod (ric'î talâk) ne zabranjuje seksualne odnose". Međutim, ne smatra se poželjnim (mustehab) da muž ima seksualne odnose sa ženom bez da bude svedok njenog povratka. Jer, u ovom slučaju, on postaje neko ko se vraća svojoj ženi bez svedoka.

[6/20]

Prema Šâfiiîi (r.a.h.), mužu je zabranjeno da ima seksualne odnose sa ženom osim ako joj se ne vrati. Zato je izneo uslov da svedoci moraju biti prisutni pri činu povratka. Jer je povratak ženi razlog za dozvoljenost seksualnih odnosa. Šâfiîa (r.a.h.) navodi ajet Svemogućeg Allaha kao dokaz za ovaj stav:

"... إِنۡ أَرَادُوٓاْ إِصۡلَٰحٗا ..." - "... ako žele dobro djelo učiniti ...". [el-Bekara, 2/228].

PS: Samir B: Naš prevod ovog dela ajeta ne uklapa se sa temom kojom se ovde bavi autor ove knjige. Zato sam ovde primoran da prevod ovog dela ajeta sa turskog na naš jezik navedem onako kako mi prevodioc Google daje,a on sa turskog jezika glasi: "... إِنۡ أَرَادُوٓاْ إِصۡلَٰحٗا ..." - "... **ako žele da se pomire**". [el-Bekara, 2/228].

Hvala. Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Pomirenje se dešava nakon što je došlo do razdora. Ovde se razdor nije dogodio jer je prvobitno vlasništvo prestalo da postoji. Iz ovoga razumemo da je do poremećaja došlo zato što je polni odnos zabranjen. Seksualni odnos može biti zabranjen čak i kada prvobitno vlasništvo ostaje. Na primer, gospodar koji ima ugovor o oslobođenju od braka sa svojom robinjom ne može imati polni odnos sa njom nakon ugovora, iako se njegovo vlasništvo nastavlja. Zato, muž nije dužan da plati novi miraz zbog seksualnog odnosa, kao što je slučaj kod ugovora o oslobođenju od braka. Štaviše, ovo predstavlja razvod. Zato, baš kao i kod razvoda koji se dešava rečima "Nepovratno (bâ'in) si razvedena", polni odnos je zabranjen i u ovom slučaju.

Objašnjenje je sledeće: Nakon razvoda, dani menstruacije (suhog perioda) se računaju kao deo idde (perioda čekanja). Međutim, dok bračna imovina apsolutno traje, dani menstruacije se ne računaju kao deo idde. To je zato što je idda, sa jedne strane, zaštita sperme muža. Sperma je bolje zaštićena brakom nego iddom. Sa druge strane, idda je da otkrije da li je materica prazna ili ne. Zato, nije moguće da period čekanja (ida) služi svrsi otkrivanja praznine ženske materice sa jedne strane, a sa druge strane, da mužu da ovlašćenje da ispuni ženinu matericu. Dokaz za to je taj da ako žena rodi dete do dve godine nakon razvoda, prihvata se da je to dete rezultat oplodnje pre razvoda. Ako bi polni odnos između njih i dalje bio dozvoljen, oplodnja koja je rezultirala detetom bila bi zasnovana na minimalnom trajanju trudnoće, koja je šest meseci.

Dokazi hanefijske škole mišlenja po ovom pitanju su sledeći: Uzvišeni Allah je izrazio povratak žene kao "**zadržavanje poseda**". Zadržavanje poseda znači održavanje bračnog vlasništva. Zato ovaj izraz ukazuje na to da se vlasništvo apsolutno nastavlja. Bračno se vlasništvo odnosi samo na dozvoljenost seksualnog odnosa. Jer, muž ne može posedovati ženu, (njenu golu imovinu) ili njene usluge.

Zato, baš kao i kod vlasništva nad robinjom, apsolutni nastavak bračnog vlasništva – osim ako ne postoji prepreka koja uzrokuje privremenu zabranu kao što su menstruacija, zihar ili verska razlika – služi kao dokaz za nastavak dozvoljenosti seksualnog odnosa. Seksualni odnos sa robinjom nije zabranjen zbog razvoda. Jer, ako neko kupi svoju ženu robinju nakon što se od nje razvede, ima pravo da ima seksualni odnos sa njom. Slično tome, u bračnom vlasništvu, seksualni odnos nije zabranjen razvodom. Dokaz da se vlasništvo apsolutno nastavlja uključuje pravo muža da donosi raspodele kao što su zihar, Îlâ, liân, pravo supružnika da nasleđuju jedno od drugog i pravo muža da primi nadoknadu za hul ugovor, pravo koje postoji samo ako se prvobitno vlasništvo nastavi. Seksualni odnos postaje dozvoljen za muža nakon povratka žene. Štaviše, primarna svrha povratka nije da se seksualni odnosi učine dozvoljenim; zato se miraz i saglasnost žene ne uzimaju u obzir. Dokaz za to je pojava drugog razvoda nakon prvog. Ako bi pravna posledica prvog razvoda bila prestanak vlasništva, drugi razvod se ne bi dogodio nakon prvog. Jer, nešto što je prekinuto ne može se ponovo prekinuti. Drugi razvod se dogodio bez prestanka vlasništva, baš kao i prvi. Jer je primarna pravna posledica razvoda, kada dostigne tri razvoda, uklanjanje dozvoljenosti iz braka (od žene). Prestanak vlasništva zbog razvoda uslovljen je povratkom muža ženi pre kraja perioda čekanja (idda). Nešto uslovno se smatra ništavnim pre nego što se uslov ispuni. Uzvišeni Allah naziva vraćanje ženi "povratkom" i "pomirenjem". To je zato što, vraćajući se ženi, muž je ne vraća u svoje vlasništvo, već je vraća u njeno prvobitno stanje tako da ona nije definitivno odvojena od njega nakon završetka perioda čekanja. Bračno vlasništvo je slično vlasništvu nad robinjom. To je zato što se u bračnom vlasništvu zakonitost može odvojiti od prvobitnog vlasništva na početku i kraju, kao što je slučaj sa hraniteljicama i zoroastrijskim robinjama. Slično ovome, u vlasništvu nad robinjom, zakonitost se može odvojiti od prvobitnog vlasništva na početku i na kraju. Baš kao što robinja koja je sklopila ugovor o oslobođenju ima više prava nad sopstvenim životom zbog cene koju je preuzela, tako i ovde muž ima više prava nad svojom ženom.

[6/21]

Slična situacija ovoj kod oslobođenja je kada se muž razvede od svoje žene u zamenu za cenu. Kao i u slučaju povratka ženi, pojava razvoda ovde ne dokazuje zabranu seksualnog odnosa, iako vlasništvo traje. Zato se razvod dešava kada je seksualni odnos dozvoljen. To je zato što prestanak vlasništva biva kroz iskat (opoziv prava). Nešto što je opozvano gubi se na način koji se ne može vratiti. Menstrualni dani se računaju kao deo idde (perioda čekanja) jer muž, razvodom od žene, više je ne želi. Slično tome, muškarac koji ima seksualni odnos sa svojom robinjom, a zatim želi da je proda, iako vlasništvo i dozvoljenost traju, čeka dok ona ne dobije menstruaciju i ne postane čista (period istibre).

Polni odnos između muža i žene tokom perioda čekanja nakon razvoda koji se može opozvati (Ric'î talâk)

Razlog za zasnivanje oplodnje koja dovodi do rođenja deteta na najdužem periodu trudnoće jeste taj da se izbegne uspostavljanje sumnje u to da li muž treba da se vrati svojoj ženi ili ne. Ako bismo ovu oplodnju zasnovali na najkraćem periodu trudnoće, uspostavili bismo sumnju u to da li muž treba da se vrati svojoj ženi ili ne. Prema našoj školi mišlenja, ovo se pitanje zasniva na principu da polni odnos muža sa ženom tokom perioda čekanja (ide) predstavlja povratak njoj.Međutim, prema Šâfiiîi (r.a.h.), polni odnos ne predstavlja povratak ženi. On je uporedio ovaj povratak u brak sa stvarnim brakom. Kao što se brak ne uspostavlja činom (polnim odnosom), niti se povratak ženi uspostavlja tim činom. U stvarnosti, ovo pitanje se zasniva na ranije pomenutom pitanju. Prema Šafiji, povratak ženi je razlog za dozvoljavanje seksualnog odnosa i za otklanjanje nedostatka u vlasništvu. Zato, povratak ženi je samo rečima. Pre ovoga, polni odnos je zabranjen. U ovoj situaciji, polni odnos ne može prouzrokovati dozvoljenost.

Prema hanefijskoj školi, povratak ženi predstavlja nastavak vlasništva. Čin specifičan za vlasništvo (polni odnos) ukazuje nameru da se vlasništvo nastavi više nego puke reči. Ovaj je povratak sličan povratku ženi (fej) u ilâd'i. Jer, povratak ženi sprečava funkciju razvoda, koji prekida vlasništvo nakon završetka perioda ide. Ovo se može dogoditi polnim odnosom. **Štaviše, kažemo da je najtačnije objašnjenje sledeće**: Razvod je čin koji prekida vlasništvo. Kada se ovaj čin dogodi koji prekida vlasništvo, a nakon toga sledi opcija za nastavak vlasništva u određenom roku, muž nastavlja svoje vlasništvo polnim odnosom. Na primer, čovek koji proda svoju robinju uz uslov trodnevne opcije, a zatim ima polni odnos sa njom, nastavlja svoje vlasništvo ovim odnosom. U stvari, polni odnos je pogodniji za nastavak vlasništva u slučaju povratka ženi. Jer je u slučaju konkubine potrebno eliminisati (poništiti) razlog koji prekida vlasništvo (ugovor o prodaji). Međutim, u slučaju povratka ženi, nema potrebe za poništavanjem razvoda koji je već ućinjen.

Kod opozivnog razvoda (Ric'î talâk), muž požudno ljubi i miluje svoju ženu tokom perioda čekanja (ide)

Ako muž požudno poljubi svoju ženu, požudno je miluje ili požudno gleda njene genitalije, smatra se da se vratio njoj. To je zato što su ove radnje specifične za vlasništvo, što rezultira dozvoljenošću, baš kao i polni odnos. Bavlenje muža ovim radnjama je pokazatelj njegove namere da zadrži vlasništvo. **Zar ne vidite da se u pitanjima bračne (tazbinske) zabrane ove radnje prihvataju umesto seksualnog odnosa?** Zato se one prihvataju i umesto seksualnog odnosa u pitanjima povratka ženi. Najbolji način delovanja za muža je da ima dva svedoka za svoj povratak nakon seksualnog odnosa.

Kada je upitan o situaciji nekoga ko se razvede od svoje žene, a da je nije obavestio, a zatim ima seksualni odnos sa njom, Abdullah b. Mes'ûd (r.a.h.) je rekao: "**Razveo se od svoje žene suprotno Sunetu te se njoj vratio suprotno Sunetu. Trebalo bi da ima dva svedoka za svoj povratak**".

Gledanje bilo kog dela tela njegove žene osim njenih genitalija ne računa se kao okretanje ka njoj

Jer, ovo nije čin koji samo oženjen muškarac može da učini svojoj ženi. Štaviše, to ne stvara zabranu u pogledu braka. Gledanje genitalija je vrsta eksploatacije ženske seksualnosti. Jer se ovaj organ gleda ili zbog njene lepote ili sa namerom da se iskoristi. U genitalijama nema lepote. Zato, za razliku od drugih organa, gledanje genitalija se vrši sa namerom da se one iskoriste. Gledanje genitalija bez pohote, ova vrsta gledanja, ne vodi povratku ženi jer to nije čin koji samo oženjen muškarac može da učini svojoj ženi. Jer, babice i obrezivačice takođe mogu tamo da gledaju.

[6/22]

Žena strastveno ljubi svog muža tokom perioda čekanja (ide)

Ako žena požudno poljubi svog muža, požudno ga miluje ili požudno gleda njegove genitalije, prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), ove radnje utvrđuju povratak žene. Međutim, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), to ne čini. To je zato što ako ove radnje izvrši muž, one su pokazatelj namere da se održi bračno vlasništvo. Međutim, žena nema ovlašćenje da održi bračno vlasništvo. Zato, takve radnje žene ne utvrđuju povratak muža.

Ebû Hanîfe i Muhammed (r.a.h.) kažu da je radnja koju žena izvrši prema muškarcu slična radnji koju muškarac izvrši prema ženi. Jer je dozvoljenost zajednička odluka između njih. Takođe, radnja koju žena izvrši prema muškarcu slična je radnji koju muškarac izvrši prema njoj u smislu stvaranja zabrane u vezi sa brakom. Zato bi trebalo da bude isto u vezi sa povratkom žene.

Ebû Yusûf (r.a.h.), u svom delu "Zâhiru'r-Rivâye", čini razliku između opcije povratka ženi i opcije prodaje robinje, navodeći: Ako robinja počini ova dela protiv prodavca u roku trajanja svoje opcije, ona poništavaju prodaju. Međutim, ako žena počini ova dela tokom razvoda, nema povratka. To je zato što opcija prodaje može biti poništena delom koje je počinila sama žena. Ovo delo uključuje samopovređivanje ili samoubistvo. Međutim, povratak ženi nikad se ne dešava kroz postupke žene.

Bišr (r.a.h.) prenosi da je Ebû Yusûfov (r.a.h.) stav isti u oba pitanja, rekavši: "Opcija prodaje nije poništena postupcima žene".

Muhammed (r.a.h.) pravi razliku između ova dva pitanja, navodeći: Opcija prodaje je poništena postupcima žene. Jer, u slučajevima kada žena nema ovlašćenje da deluje po ovim pitanjima, ako prodavac ima pravo izbora, prodaja se poništava (otkazuje); ako kupac ima pravo izbora, vlasništvo se uspostavlja. U slučaju povratka ženi, ni poništenje razvoda niti utvrđivanje vlasništva nisu relevantni.

Međutim, ako muž prizna da je žena počinila ova dela iz pohote, povratak se utvrđuje postupcima žene. Ali, ako žena tvrdi da je počinila ova dela iz pohote, a muž to poriče, onda se povratak ženi ne dešava. Čak i ako dva svedoka posvedoče da je žena počinila ova dela iz pohote, povratak ženi i dalje se ne dešava. To je zato što svedoci mogu znati da su ova dela počinjena iz pohote samo kroz reč žene, a reč žene nisu validne ako ih muž poriče***.

(***PS: Samir B: Ovaj tekst objašnjava posebno pravno mišlenje u islamskoj jurisprudenciji (fikhu), posebno u vezi sa opozivnim razvodom (Ric'î talâk), što je proces pomirenja između razvedenih supružnika, ili pravno obavezujuću prirodu (bâin) razvoda.

Da bismo to učinili jasnijim, hajde da to rezimiramo u tačkama:

a). Predmet: Da li razvedeni par može ponovo da se venča isključivo na zahtev žene ili njenim postupcima, pre nego što dođe do konačnog razvoda (bâin talâk), bez usmenog pomirenja muža (ric'î talâk).

b). Pravilo: Da bi muž prihvatio povratak u brak, uslov je da sama žena prizna da se dobrovoljno i sa požudom upuštala u intimne radnje poput ljubljenja/dodirivanja.

c). Ako žena tvrdi: Ako kaže: "Počinila sam ova dela iz pohote, zato smo se vratili u brak", ali muž to odbije govoreći: "Ne, ne prihvatam takav povratak", onda se povratak u brak neće dogoditi.

d). Status svedoka: Čak i ako dva svedoka posvedoče da je žena počinila ova dela iz pohote, muž mora prihvatiti ovo pomirenje. To je zato što svedoci mogu da utvrde da je žena postupila iz pohote samo na osnovu sopstvenih reči. Pravno gledano, svedočenje žene ne smatra se validnim u situaciji kada muž to poriče.

Ukratko, tekst naglašava da su saglasnost i prihvatanje muža neophodni za pomirenje nakon razvoda i da same jednostrane izjave ili iskazi svedoka žene nisu dovoljni za rešavanje situacije.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Uslovni povratak ženi tokom perioda čekanja

Uslovni povratak ženi, ili povratak na budući datum, je nevažeći. Na primer, ako muž kaže svojoj razvedenoj ženi: "Vratit ću ti se sutra" ili "Vratit ću ti se ako dođeš sutra", ovaj povratak je nevažeći.

Jer, povratak ženi znači nastavak bračnog vlasništva. Zato, kao i prvobitni brak, povratak ženi ne prihvata uslove. Samo stvari na koje se može zakleti prihvataju uslove. Ne treba se zaklinjati da će se vratiti svojoj ženi [PS:Samir 1].

Razvod je, međutim, drugačiji. Razvod je sličan davanju dozvole robu za trgovinu i imenovanju zastupnika, jer su to radnje usmerene na davanje slobode raspolaganja i uklanjanje ograničenja. Međutim, zabrana korišćenja roba (zatvaranjem) i otpuštanjem predstavnika nisu uslovne radnje, jer su namenjene nametanju ograničenja.

(PS: Samir 1: Ovaj tekst objašnjava pravilo koje se nalazi u islamskim pravnim (fikh) izvorima u vezi sa povratkom muškarca razvedenoj ženi tokom perioda čekanja (idde).

Doslovno značenje rečenica i osnovna logika koju izražavaju su sledeći:

a). "Povratak ženi znači nastavak bračnog vlasništva...". Prema zakonu islama, povratak muškarca razvedenoj ženi u roku čekanja (idde) ne smatra se "novim brakom". Ovaj čin znači nastavak postojeće bračne veze (vlasništva) bez njenog prekida.

b). "... Zato, kao i prvobitni brak, povratak ženi ne prihvata uslove. ...". U normalnim okolnostima, bračni ugovor ne može biti vezan za uslov kao što je "Ako sutra pada kiša, ženim se tobom" ili za buduće vreme. Pošto povratak ženi nije novi brak, ne može biti uslovljen rekavši: "Ako se ovaj uslov ispuni, vratit ću ti se".

c). "... Samo stvari na koje se može zakleti prihvataju uslove. ...". U islamskoj jurisprudenciji, izjave o nameri sa specifičnim posledicama (kao što su razvod ili oslobađanje roba) mogu se usloviti jer su to radnje koje pripadaju pojedincu te se izražavaju rečima.

d). "... Ne treba se zaklinjati da će se vratiti svojoj ženi". Šta to znači?" Povratak ženi (ric'at) nije vrsta zakletve i ne može se izraziti formulama zakletve. Na primer, reći "Ako to učiniš, vratit ću ti se (postat ću tvoj muž)" ne predstavlja povratak.

Ukratko, ovo pravilo naglašava da je brak veoma ozbiljna institucija i da se ne može prepustiti otvorenim, uslovnim igrama ili sumnjivim izjavama poput "Vratit ću se ako se ovo desi, neću ako se to i to desi". Ako do povratka treba da dođe, to se mora učiniti odmah uz čvrstu i bezuslovnu izjavu o nameri.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako muž kaže: "Vratio sam ti se juče", a njegova žena je još uvek u periodu čekanja (idde), njegova izjava se prihvata

Zato što je muž dao obaveštenje o nečemu što je bio ovlašćen da uradi u tom trenutku. Zato nije optužen da je lagao prilikom davanja obaveštenja. Ako to kaže nakon što je period čekanja istekao, njegova izjava se ne prihvata. Zato što je dao obaveštenje o nečemu što nije bio ovlašćen da uradi u tom trenutku. Zato što je priznanje informacije koja može biti istinita ili lažna. Ako je bio ovlašćen da uradi tu stvar u vreme davanja obaveštenja, optužba za laganje o njegovoj izjavi se uklanja. Ako nije bio ovlašćen da uradi tu stvar u vreme davanja obaveštenja, onda je optužba za laganje o njegovoj izjavi relevantna. Ovde je muž kao staratelj imenovan za prodaju. Ako staratelj imenovan za prodaju kaže: "Prodao sam imovinu tom i tom", pre nego što je otpušten, njegova se izjava prihvata. Ali, ako to kaže nakon što je otpušten, njegova se izjava ne prihvata.

[6/23]

Ako žena potvrdi izjavu svog muža nakon što je period čekanja istekao, smatra se da je muž potvrđen. Zato što se pravo na povratak ne tiče nikoga drugog osim njih dvoje. Njihova međusobna potvrda povratka je kao njihova međusobna potvrda prvobitnog braka.

Ako je žena završila treću menstruaciju, ali se još nije okupala, muž ima pravo da se vrati ženi.

Ova se presuda primenjuje ako je menstruacija žene kraća od deset dana. Međutim, ako je deset dana, sa sigurnošću znamo da je žena završila menstruaciju po prestanku krvarenja. Ako je menstruacija kraća od deset dana, ne možemo sa sigurnošću znati da je žena završila menstruaciju po prestanku krvarenja jer postoji mogućnost da krvarenje nastavi. Zato, sve dok ne prelazi deset dana, i dalje se smatra menstruacijom.

As'habi su rekli: "**Osim ako se žena ne okupa ili joj ne postane nedozvoljeno da klanja namaz, muž ima više prava da se vrati svojoj ženi**". Namaz postaje dozvoljen tek nakon što se okupa. Ako žena odloži kupanje dok ne prođe najbliže vreme za namaz, prema nama, gubi pravo na povratak, ali prema Zuferu (r.a.h.), nije. Njegov dokaz za ovaj stav je izjava as'aba:"... **ili joj ne postane nedozvoljeno da klanja namaz**, ...", i mogućnost da se krvarenje vrati i da to postane menstruacija.

Ali mi kažemo da, sa protokom vremena, namaz postaje obaveza za ženu. Ovo je jedan od propisa koji se odnose na čiste žene. Kada se ovaj propis doda prestanku krvarenja, prestanak postaje snažan uslov, poput kupanja. Strah od ponovnog krvarenja ne razmatra se nakon kuhanja, niti se razmatra kasnije.

Rečeno je da izjava as'haba, "...**ili joj ne postane nedozvoljeno da klanja namaz**...", znači da je ona obavezna da obavi namaz zbog protoka njenog vremena, i ovaj namaz postaje obaveza za nju. Ova je izjava slična sa ajetom Allaha Te'âlâ:[41]

وَٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهۡدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقۡطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱللَّعۡنَةُ وَلَهُمۡ سُوٓءُ ٱلدَّارِ

25. A oni koji ne ispunjavaju dužnosti prema Allahu, iako su se na to čvrsto obavezali, i kidaju ono što je Allah naredio da se poštuje, i čine nered na Zemlji – njih čeka prokletstvo i najgore prebivalište! [er-Ra'd, 13/25].

(41. U ovom ajetu, značenje"na njih" je izraženo kao لَهُمْ - (lehum). Zapravo, reč koja se koristi na arapskom je عَلَيْهِمْ - (alejhim). Reč as'haba koji se ovde pominju je مَا لَمْ تَحِلَّ لَهَا الصَّلَاةُ, to znači مَا لَمْ تَحِلَّ عَلَيْهَا الصَّلَاةُ.).

Ako žena odlaže kupanje mesec dana nadajući se da će joj se muž vratiti, da li će pravo muža da joj se vrati nastaviti tokom ovog perioda? Ovo je ponašanje veoma ružno.

Ako se idda žene završi, a zatim muž kaže: "Vratio sam se njoj dok je u iddai bila" ili da je imao seksualni odnos sa njom, to predstavlja povratak ženi. Jer, ono što se dokazuje dokazima je kao ono što se dokazuje viđenjem. Ovo je jedno od najzanimljivijih pitanja, jer se priznanje muža, koje ne bi bilo prihvaćeno da ga sada da, dokazuje dokazima.

Ako muž nema dokaze po ovom pitanju, a njegova žena to poriče, a muž traži od svoje žene da se zakune, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), on nema pravo da zahteva zakletvu od svoje žene. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), žena mora da se zakune. Jer, ovo je zahtev za zakletvu u vezi sa povratkom mužu. Kao što smo objasnili u odeljku o braku, Ebû Hanîfe (r.a.h.) ne smatra da se zakletva treba zahtevati u ovoj stvari. "Ako žena tvrdi da je njen period čekanja završen, traži se da se zakune u vezi sa ovom stvari. Zatim, ako žena odbije da se zakune, da li žena ima pravo da se vrati mužu?" **Ako se to kaže, odgovorili bismo na sledeći način**: Zahtev za zakletvu ovde se odnosi na period čekanja (ida'u). Ako žena odbije da se zakune, period čekanja se nastavlja. Nastavak perioda čekanja omogućava povratak ženi. Međutim, prethodni zahtev za zakletvu se odnosio na povratak ženi. Biti sam sa ženom koja poštuje period čekanja (idu) ne predstavlja povratak u brak. To je zato što to nije čin koji samo oženjen muškarac može da izvrši sa svojom ženom. Dozvoljeno je muškarcu da bude sam sa ženama sa kojima brak nije dozvoljen (mahram rođaci). Zato boravak sam sa ženom ne može biti pokazatelj namere zadržavanja vlasništva.

[6/24]

Kod opozivnog razvoda (Ric'î talâk), situacija boravka nasamo sa ženom tokom perioda čekanja je pitanje da li je pomirenje moguće ili ne.

Pošto je povratak ženi nastavak vlasništva, zato žena nije obavezna da bilo šta radi. Dakle, znanje žene o ovoj stvari ne uzima se u obzir. Međutim, muž postupa suprotno Sunetu time što zanemaruje prisustvo svedoka prilikom povratka ženi, što se preporučuje. Prenošeno nam je da Ibn Umer (r.a.h.) nije imao odnos sa ženom bez prisustva svedoka kada je želeo da joj se vrati.

Bračni spor oko toga da li je ili ne povratak razvedenoj ženi dozvoljen u periodu čekanja (ide)

Ako muž kaže svojoj ženi, koja poštuje period čekanja (idu): "Vratio sam se tebi", a ona odgovori: "Moj period čekanja je završen", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), izjava žene je validna te se povratak ženi ne događa. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), izjava muža je validna, jer se povratak ženi dogodio tokom perioda čekanja.

Jer, period čekanja (idda) žene traje sve dok ona ne objavi kraj perioda. Zato, pošto se povratak dogodio pre nego što je žena objavila kraj, povratak je validan i period čekanja je završen. Žena je objavila kraj perioda nakon što je period čekanja završen. Žena ima ovlašćenje da objavi kraj perioda nakon što je period čekanja završen.

Ako žena ćuti neko vreme nakon izjave svog muža, a zatim objavi, njena objava se ne prihvata. Jer postoji sumnja da je žena odložila objavu kraja perioda čekanja nakon povratka svog muža. U tom slučaju, njena se objava ne prihvata. Slično tome, situacija kada klijent kaže svom zastupniku: „Otpustio sam te", a zastupnik odgovori: "Prodao sam imovinu", takođe je ista.

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Povratak ženi se poklopio sa završetkom perioda čekanja. Zato nije validan. Jer, kraj perioda čekanja nije apsolutni period čekanja. Uslov za povratak ženi je da žena bude u apsolutnom periodu čekanja.

Objašnjenje za ovo je sledeće: Žena je pouzdana (emin) osoba u davanju informacija. Moguće je da on saopšti vest samo nakon što se period čekanja (idda) završi. Kada žena saopšti ovu vest kao odgovor svom mužu, saznajemo da se kraj nužno poklapa sa vremenom pre povratka. Najbliže vreme za kraj perioda čekanja je kada muž kaže: "Vratio sam ti se".

Međutim, to nije slučaj ako žena ćuti neko vreme nakon reči muža. U ovom slučaju, najbliže vreme za kraj perioda čekanja je kada žena ćuti. Ne može se reći da je retko da se povratak ženi poklopi sa krajem perioda čekanja. Jer se kraj perioda čekanja uvek poklapa sa određenom situacijom. Ponekad se kraj poklapa sa celom situacijom, ponekad sa danom njenog trajanja, a ponekad sa trenutkom kada muž kaže: "Vratio sam ti se". Ako je moguće da se desi nešto retko – to jest, da se muž vrati ženi tačno na kraju perioda čekanja – žena je pod sumnjom ako je nemarna u saopštavanju vesti odlaganjem. Međutim, nema nemarnosti sa strane žene. Jer ona može da saopšti vest o kraju perioda čekanja tek nakon što se on završi. Ali to nije slučaj sa zastupnikom jer je on bio nemaran u saopštavanju vesti. Jer je on izvršio tu prodaju u vreme pre nego što je otpušten, a ne za vreme njegovog otpuštanja.

U slučaju opozivnog razvoda (Ric'î), kada žena koja poštuje period čekanja i njen muž su naslednici

Pošto je njihov trajni brak završen smrću, to je razlog zašto imaju pravo na nasleđivanje jedno od drugog. Presuda o razvodu braka sa jednom ili dve izjave o razvodu je ista u ovoj stvari.

Kao što muž ima pravo da se vrati svojoj slobodnoj ženi i uz to je muslimanka, tokom njenog perioda čekanja, on takođe ima pravo da se vrati svojoj ženi koja je pripadnik Knjige ili robinja. Jer, kao što smo ranije objasnili, povratak ženi znači nastavak bračne imovine. Pošto se ropstvo koje smanjuje dozvoljenost za polovinu nastavlja za njih; oni u mukatebi, mudebbi i ummu valadu su poput robova u pitanjima razvoda i u perioda čekanja. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), oni u müstes'âh (vrsti robovskog statusa)42 su takođe takvi jer liče na mukatebu.

(42. Ako je rob u zajedničkom vlasništvu dve osobe, a jedan od partnera oslobodi svoj deo, a taj partner je siromašan, a drugi partner ne želi da oslobodi svoj deo, rob će raditi da bi isplatio deo vlasnika koji ga nije oslobodio. Izuzetak u ovoj situaciji je robinja (konkubina).).

[6/25]

Ako, nakon što se završi period čekanja robinje, njen muž kaže: "Vratio sam ti se tokom perioda čekanja", a njen gospodar to potvrdi, ali robinja to porekne, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), izjava robinje se prihvata. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), izjava se muža prihvata.

Jer je brak robinje vlasništvo njenog gospodara. Gospodar se smatra u istom položaju kao i slobodna žena u pitanjima koja se tiču nje same. Dakle, gospodarev čin ženidbe robinjom i priznavanja njenog braka je validan. U tom slučaju, gospodarevo priznanje povratka robinji je kao da slobodna žena priznaje povratak njemu.

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Povratak ženi se zasniva na razlogu o kome gospodar nema pravo da govori. Ovo je nastavak perioda čekanja (idda). Jer je validna reč u vezi sa nastavkom i prekidom perioda čekanja reč robinje, a ne reč gospodaa. Zato, ista presuda važi i za povratak koji zavisi od nastavka perioda čekanja. **Objašnjenje je sledeće**: Povratak ženi je validan tokom nastavka perioda čekanja. Pošto gospodar nema vlasništvo ili kontrolu nad seksualnošću robinje tokom ovog vremena, validna reč u ovoj stvari je reč robinje. Pitanja udaje robinje i priznavanja njenog bračnog statusa su različita.

Ako robinja potvrdi izjavu svog muža, ali gospodar to porekne, onda se povratak ženi nije dogodio. Nemogućnost dokazivanja povratka je jasna prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.) (dva imama).

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), pošto je njen period čekanja (ida) završen, seksualni odnosi robinje sada pripadaju isključivo gospodaru. Zato se izjava robinje po ovom pitanju ne prihvata.

Ukrašavanje žene razvedene opozivnim razvodom (Ric'î talâk)

Žena koja poštuje period čekanja nakon opozivnog (ric'î) razvoda ukrašava se za svog muža.

Jer se bračna veza između njih nastavlja. Muž se podstiče da se vrati svojoj ženi. Ukrašavanje žene za muža povećava njegovu sklonost ka povratku. Ako muž nema nameru da se vrati, najbolje je da signalizira svoju nameru da uđe u njeno prisustvo kašlanjem ili lupanjem nogama, dajući joj vremena da se pripremi. To nije zato što mu je zabranjeno da uđe u njeno prisustvo, već zbog mogućnosti da ona bude u svojoj radnoj odeći, i da muškarčev pogled padne na njene genitalije, što će ga navesti da oseti požudu i vrati joj se bez svedoka. Povratak bez svedoka je takođe za osudu. Ako se vrati ženi bez namere da nastavi brak, muž treba ponovo da se razvede od nje. Žena takođe treba ponovo da poštuje period čekanja. Ovo bi bilo štetno za ženu jer bi produžilo period čekanja.

Zato je Muhammed (r.a.h.) rekao: “Smatram da je za osudu da muškarac vidi svoju razvedenu ženu golu ako ona ne želi da se pomiri sa njim“. Ako je muškarac vidi u tom stanju, ništa se od njega ne zahteva. Jer je muškarcu dozvoljen čak i seksualni odnos izvan viđenja nje.

Način na koji se žena vraća nakon što je razvedena nepovratnim (neopozivnim) razvodom (Bâ'in talâk)

Ako je žena razvedena neopozivim razvodom (bâ'in talâk'om) ili se rastala od muža iz razloga kao što su hul', ilâ, li'ân, ili davanjem prava izbora ili slobode da to učini, i poštuje period čekanja (idda), muž nema pravo da se vrati svojoj ženi.

Zato što je odluka o povratku ženi izvedena iz dokaza (nass), suprotno principu analogije (kijas). Nass se, međutim, odnosi na apsolutni razvod. Zato, razvod kvalifikovan kvalitetom “bejnunet“ (trajna razdvojenost) podleže pravilu analogije. To je zato što, kao i u slučaju povratka ženi, apsolutni razvod žene (rečima poput “razvedena si“, “budi razvedena“) ne eliminiše bračno vlasništvo. Međutim, trajni razvod žene (bâ'in) ili dobijanje prava da sama bira, protivreči bračnom vlasništvu. Dve kontradiktorne stvari ne mogu istovremeno koegzistirati. Kada dođe do definitivnog razdvajanja, brak se raskida bez prava muža da se vrati ženi. Kod razvoda uz naknadu (hul'), žena prihvata naknadu kako bi se oslobodila od muža. Međutim, ne dešava se oslobađanje od muža ako vlasništvo traje a muž ima pravo da se vrati.

Situacija povratka ženi nakon razvoda nakon važeće presude o halvetu (izolaciji)

Razvod se dešava nakon što su muž i žena bili sami zajedno (u izolaciji), i ako muž kaže:“Nisam imao polni odnos sa njom dok smo bili sami zajedno“, muž nema pravo da se pomiri sa ženom.

Jer, u ovim slučajevima, izlučivanje je nevažeće (fâsit). Pošto validno izlučivanje ne stvara pravo na povratak ženi, nevažeće izlučivanje svakako ne stvara. U ovom slučaju, muž mora dati ženi polovinu miraza.

Međutim, İbn Ebû Leylâ kaže da muž mora dati puni miraz. Jer, prema svim učenjacima, žena je obavezna da poštuje period čekanja (idda).

Mi, hanefijski učenjaci, kažemo da postoji Božje pravo u periodu čekanja. Muž i žena su pod sumnjom u ovoj stvari. Ali miraz je pravo žene. U tom smislu, presude o validnom i nevažećem izlučivanju* se drže odvojeno.

(*PS: Samir B: Izlučivanje (ili ekskrecija) je proces kojim živi organizam odstranjuje otpadne produkte metabolizma, višak vode, soli i druge štetne i nepotrebne materije iz tela. To je osnovni proces za održavanje unutrašnje ravnoteže organizma (homeostaze).

Već smo objasnili odredbe koje se tiču izolacije u odeljku o braku.

Ako je muž impotentan, ima presečene ili uvijene genitalije i sam je sa ženom (u izolaciji) i ne može da ima polni odnos sa njom, nema pravo da joj se vrati.

Jer, čak i ako je muž besprekoran čovek i koji nije imao polni odnos sa svojom ženom, on nema pravo da joj se vrati tokom perioda čekanja (idde). Ako je razlog njegove sprečenosti za polni odnos jasan, on prvenstveno nema pravo da se vrati svojoj ženi tokom perioda čekanja.

Ako muž, nakon što je sam sa ženom bio, tvrdi da je imao polni odnos sa njom, a ona to porekne, muž ima pravo da se njoj vrati.

Jer, izgled svedoči u korist muža. Jer, seksualno zdrav muškarac normalno ima seksualni odnos sa ženom koja mu je dozvoljena kada su sami. Ako se kaže:"Prividna situacija je dokaz uskraćivanja prava na pomirenje. Međutim, muž svojim rečima namerava da ukaže da ima pravo da se pomiri sa svojom ženom", rekli bismo: "Ne, naprotiv, muž svojim rečima namerava da zadrži svoje vlasništvo i uskrati ženi pravo da se pomiri sa njim. Prividna situacija je dovoljan dokaz za ovo".

Muž ne može imati polne odnose sa ženom dok se ne razvede od nje, a ako tvrdi da je imao polne odnose sa njom, ona nema pravo da se pomiri sa njim.

Zato što ona podnosi novi zahtev iz nepoznatog razloga. Štaviše, u ovom slučaju, žena nije obavezna da poštuje period čekanja (iddu) zbog ovog muža. Jer je ženino poricanje razloga koji zahteva period čekanja kao poricanje samog perioda čekanja. Povratak ženi je dozvoljen samo u okviru perioda čekanja.

Razvedena žena izjavljuje da je njen period čekanja (ida) završen nakon perioda u kojem joj je nemoguće bilo da ima tri menstrualna ciklusa

Ako žena kaže:"Moj period čekanja je završen", nakon perioda u kojem je nemoguće da je imala tri menstrualna ciklusa, njen zahtev neće biti prihvaćen.

Jer se izveštaj pouzdane osobe prihvata osim ako se ne odnosi na nešto nemoguće ili retko. Ako žena prijavi nešto nemoguće ili retko, njen izveštaj se ne prihvata. Zatim, naveden je najkraći period u kome se može prihvatiti zahtev žene. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), to je dva meseca, dok je prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.) to 39 dana. Ovu smo stvar detaljno objasnili na kraju odeljka o menstruaciji (hajzu).

Žena kaže: "Imala sam pobačaj".

Ako žena kaže:"Podbacila sam bebu čiji su organi bili delimično ili potpuno formirani", njena se izjava prihvata.

Jer je žena autoritativna i pouzdana osoba u davanju informacija o tome šta je u njenoj utrobi. Uzvišeni Allah kaže:

وَٱلْمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِىٓ أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِى ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوٓا۟ إِصْلَٰحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ ٱلَّذِى عَلَيْهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

228. Raspuštenice neka čekaju tri mjesečna pranja; i nije im dopušteno kriti ono što je Allah stvorio u matericama njihovim, ako u Allaha i u onaj svijet vjeruju. Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrate ako žele dobro djelo učiniti. One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu – samo, muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. – A Allah je silan i mudar. [el-Bakara, 2/228].

Zabrana skrivanja znači naredbu otkrivanja. Ubaj b. Kab (r.a.h.) je rekao: "Poverenje ženi u vezi sa onim što je u njenoj utrobi je stvar poverenja". Ako žena to prijavi, i ono što prijavi je verovatno, njena izjava treba da se prihvati bez dokaza.

Ako muž optuži svoju ženu da laže po ovom pitanju, sudija tera ženu da se zakune.

[6/27]

Status da li se period čekanja završava pobačajem gde organi nisu jasno vidljivi

Period čekanja se ne završava pobačajem gde nijedan od udova nije prepoznatljiv.

Jer se po zakonu ne smatra detetom, već očvrsnutom krvlju.

Prema Šâfiîi (r.a.h.), ovaj se pobačaj testira stavljanjem u toplu vodu. Ako se rastvori u vodi, to je krv; ako se ne rastvori, to je dete. Međutim, ovo je pitanje medicine, a ne sudske prakse. Ovo smo objasnili na kraju odeljka o menstruaciji.

Ako posle dva meseca žena kaže: "Moj period čekanja je završen", a muž kaže: "Juče mi je rekla da uopšte nije imala menstruaciju", a žena protivreči mužu, onda se reč žene, zajedno sa njenom zakletvom, smatra validnom.

Zato što muž iznosi neosnovanu optužbu protiv svoje žene. Žena poriče ovu optužbu, iako njena izjava potvrđuje kraj njenog perioda čekanja (ide). Ako žena prihvati optužbu svog muža, muž ima pravo da se pomiri sa ženom. Jer, ono što se utvrđuje međusobnim prihvatanjem je kao ono što se utvrđuje posmatranjem. Nemoguće je da žena danas kaže da je njen period čekanja završen nakon što je juče izjavila da nije imala menstruaciju. Štaviše, pravo na pomirenje je stvar koja se tiče samo supružnika. Oni su jedno drugom potvrdili da je njihov brak i dalje važeći.

Žena koja započinje svoj period čekanja (idu) na osnovu lunarnog ciklusa, imajući menstruaciju pre nego što se završi

Slično tome, ako žena ima menstruaciju, a zatim ona prestane, ona primećuje idu (period čekanja) od nekoliko meseci. Ovaj period je tri meseca nakon završetka menstruacije.

Jer je nemoguće upotpuniti "original" "zamenom". Zato je neophodno ponovo započeti period čekanja (idda).

Žena ulazi u doba menopauze (iyâs) kada dostigne godine kada njene vršnjakinje više ne menstruiraju. To je zato što menopauza nastaje zbog nepoznatog uzroka u ženskom telu. Zato, u ovom slučaju, treba razmotriti očigledni uzrok. Ako žena dostigne godine kada njene vršnjakinje više ne menstruiraju bez krvarenja, očigledna situacija je ta da je prestala da menstruira.

[6/28]

Godine u kojima žena prestaje da ima menstruaciju

U svom delu el-Asl, Muhammed (r.a.h.) nije odredio starost prestanka menstruacije. Navodi se da je odredio da je to 50 godina, prema slabom mišlenju koje se pripisuje Muhammedu (r.a.h.), a 60 godina po drugom rivâjetu. U još jednom rivâjetu, on je naznačio razliku između rimskih i horasanskih žena. Pošto brzo stare, odredio je starost prestanka menstruacije na 50 godina za rimske žene i 60 godina za horosanske žene. Većina naših učenjaka je mišljenja tog da starost treba odrediti na preko 50 godina. Hz.Aiša (r.a.h.) je rekla:

إذا جاوزت المرأة خمسين سنة لم تر في بطنها قرة عين

"Kada žena pređe 50 godina, neće videti ništa u svojoj materici što bi je moglo obradovati".[43]

(43. Ibn Cevzî, et-Tahkîk fî ehadîsi'l-hilfâf, I/267.).

Ako se muškarac razvede od svoje žene jednim talakom (izjavom o razvodu), zatim joj se vrati tokom njene druge menstruacije, ponovo se razvede od nje nakon što se očisti, ostavi je u tom stanju do njene treće menstruacije, zatim se njoj ponovo vrati i ponovo se razvede od nje nakon što se očisti, žena mora poštovati period čekanja (iddu) od tri menstruacije nakon trećeg razvoda.

Jer je povratak ženi validan jer se dešava u roku čekanja (ide). Ako se muž ponovo razvede od svoje žene, mora poštovati novi period čekanja. Međutim, muž je počinio loše delo jer je produžio period čekanja na način koji je štetan za ženu.

U tumačenju ajeta:

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ۚ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا۟ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا ۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِۦ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ

231. Kada pustite žene, onda ih, prije nego što ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ili na lijep način zadržite ili ih velikodušno otpremite. I ne zadržavajte ih da biste im učinili nasilje; a onaj ko tako postupi – ogriješio se prema sebi. Ne igrajte se Allahovim propisima i neka vam je na umu blagodat koju vam Allah daje, i Knjiga, i mudrost koju vam objavljuje, kojom vas savjetuje. Allaha se bojte i da Allah sve zna – na umu imajte![el-Bakara, 2/231].

, od İbn Abbâsa (r.a.h.) se prenosi da je ovaj ajet objavljen u vezi sa stvari koju smo ovde pomenuli. ajet Uzvišenog Allaha;

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحْنَ أَزْوَٰجَهُنَّ إِذَا تَرَٰضَوْا۟ بَيْنَهُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۗ ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

232. A kada pustite žene i one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ne smetajte im da se ponovo udaju za svoje muževe, kada se slože da lijepo žive. Ovim se savjetuju oni među vama koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet. To vam je bolje i ljepše. A Allah sve zna, a vi ne znate. [el-Bakara, 2/232].

, je objavljen u vezi sa situacijom kada, nakon isteka perioda čekanja, muž želi da se ponovo oženi svojom bivšom ženom, a njeni staratelji ne žele da je puste.

Uticaj kupanja žene tokom perioda čekanja (idde) nevažećim obrednim kupanjem nakon treće menstruacije na njeno pravo na pomirenje

Ako se žena koja poštuje period čekanja (idu) okupa nakon treće menstruacije, ali, ako bilo koji deo njenog tela ostane netaknut vodom, muž ima pravo da se pomiri sa ženom. Međutim, ako je netaknuti deo manji od jednog organa, muž više nema pravo da se pomiri sa ženom.

Muhammed (r.a.h.) je rekao:"Zapravo, ovo i prvo pitanje su ekvivalentni, ali ja koristim istihsan (pravnu preferenciju)".

U svom delu "Kitabu'l-Asl"- (Knjiga porekla), Muhammed (r.a.h.) nije eksplicitno naveo gde se primenjuju analogija (kijas) i preferencija (istihsan). Rečeno je da su, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), analogija i preferencija relevantni samo na određenom organu.

Prema analogiji, pravo na povratak ženi prestaje jer se smatra da se žena okupala. To je zato što je oprala veći deo svog tela. Pravilo o celini primenjuje se na veći deo nečega. Prema istihsanu (pravnoj preferenciji), pravo na povratak ženi ne prestaje. To je zato što je verska zapovest da se očisti ceo organ. Održavanje celog organa suhim je kao održavanje celog tela suhim. Štaviše, normalno je da se jedan organ ne osuši brzo jer se ne prelazi na drugi bez pranja prvog. To nije slučaj sa malim delom organa koji je suh.

Prema Muhammedu (r.a.h.), analogija (kijas) i preferencija (istihsan) primenjuju se na suha područja koja su manja od jednog organa.

Prema analogiji, pošto stanje nečistoće u ovom slučaju traje, pravo na povratak ženi takođe traje. Zapravo, Hz.Pejgamber (s.a.v.s.) je rekao:

“Nečistoća je ispod svake dlake“.[44]

(44. Abdurrezzak, Musannef, l/262; Ahmed b. Hanbel, Musned, l/101, Vl/110; Ebû Dâvûd, Tehâret 97; Tirmizî, Tehâret 78; lbn Mâce, Tehâret 106.).

Štaviše, toj ženi nije dozvoljeno da klanja namaz u ovom stanju. Zato, podleže istom propisu kao i potpuno suh organ.

Prema istihsanu (pravnoj preferenciji), pravo na ponovni brak sa ženom prestaje. To je zato što se mala površina, budući da je manja od jednog organa, brzo suši. Zato se ne može definitivno znati da li je voda dotakla tu površinu. Iz tog razloga, postupa se oprezno u pitanjima suhoće koja uključuju manje od jednog organa, te time i pravo na ponovni brak sa ženom prestaje. Međutim, ukoliko se površina koja je ostala suha ne opere, toj ženi nije dozvoljeno da se ponovo uda, jer, izgleda da voda nije dospela do te površine.

Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ako žena ne stavi vodu u usta ili nos dok se kupa, pravo muža da se vrati ženi ne prestaje.

Zato što ceo organ ostaje neopran. Prema Muhammedu (r.a.h.), ovo se pravo ukida kao mera predostrožnosti zbog sumnje koja proizilazi iz razlike u mišenjima među učenjacima. Zato što neki učenjaci kažu da je ispiranje usta i nosa vodom tokom gusla sunnet. Zato je mera predostrožnosti ukidanje prava na povratak.

Ako žena čija je menstruacija kraća od deset dana, nakon što se očisti, nije u stanju da koristi vodu i obavi tejmum (suho pranje), a zatim klanja farz ili nâfile namaze, gubi pravo na pomirenje sa Allah-om Te‘âlâ.

Jer, kada dozvolimo ženi da klanja namaz sa tajamumom (suhim abdestom), presudimo da je ona očišćena. Ova je stvar slična situaciji kada vreme namaza prođe, a žena se nije okupala. U tom slučaju, pravo na povratak ženi prestaje. Slično ovom, prestaje i u ovom slučaju. Nakon toga, ako žena pronađe vodu, ona se okupa, te time pravo na povratak ženi više ne postoji. Jer je namaz koji obavi sa tajmumom dovoljna.

Ovo se pitanje razlikuje od pitanja nastavka krvarenja nakon dužeg perioda prekida. Nastavak krvarenja ukazuje na to da je prethodni prekid krvarenja bio poništen. Međutim, dostupnost vode ne čini prethodni tejamum (suho pranje) nevažećim.

[6/29]

Ali, ako žena obavi tejmum (suho pranje) te ne obavi namaz, prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.), muž ima pravo da se vrati svojoj ženi putem istihsana (pravne preferencije).

Prema Muhammedu, pravo muža da se pomiri sa ženom završava se analogno. Jer, kako se razume iz dozvoljenosti namaza, ulaska u džamiju, čitanja Kur'ana i dodirivanja Mushafa (Kur'ana), tejmum (suho abdestiranje) koje se obavlja kada u blizini nema vode je kao pranje kada je voda dostupna. Oprez je neophodan u ovim situacijama. Zar ne vidite, čak i ako se žena okupa, a deo njenog tela ostane netaknut, pravo muža da se pomiri prestaje, iako joj nije dozvoljeno da klanja namaz. U tom slučaju, pravo na pomirenje treba prvo da prestane. Slično, ako se žena okupa vodom koja je ostala od magarca, iako joj je dozvoljeno da klanja namaz, pravo muža da se pomiri prestaje. U slučaju tejmuma, pošto je ženi dozvoljeno da klanja namaz, pravo na pomirenje prestaje prvo. Jer tejmum je pročišćenje (tehare) kada nema vode. Uzvišeni Allah kaže o tejmumu:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغۡسِلُواْ وُجُوهَكُمۡ وَأَيۡدِيَكُمۡ إِلَى ٱلۡمَرَافِقِ وَٱمۡسَحُواْ بِرُءُوسِكُمۡ وَأَرۡجُلَكُمۡ إِلَى ٱلۡكَعۡبَيۡنِۚ وَإِن كُنتُمۡ جُنُبٗا فَٱطَّهَّرُواْۚ وَإِن كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوۡ جَآءَ أَحَدٞ مِّنكُم مِّنَ ٱلۡغَآئِطِ أَوۡ لَٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمۡ تَجِدُواْ مَآءٗ فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدٗا طَيِّبٗا فَٱمۡسَحُواْ بِوُجُوهِكُمۡ وَأَيۡدِيكُم مِّنۡهُۚ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجۡعَلَ عَلَيۡكُم مِّنۡ حَرَجٖ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمۡ وَلِيُتِمَّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ

6. O vjernici, kad hoćete namaz obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite – a dio glava svojih potarite – i noge svoje do iza članaka; a ako ste džunubi, onda se okupajte; a ako ste bolesni ili na putu ili ako ste izvršili prirodnu potrebu ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne nađete vode, onda rukama svojim čistu zemlju dotaknite i njima preko lica svojih i ruku svojih pređite. Allah ne želi da vam pričini poteškoće, već želi da vas učini čistim i da vam blagodat Svoju upotpuni, da biste bili zahvalni. [el-Maide, 5/6].

Kada žena obavi tejmum (suho pranje), više nije obavezna da se očisti. Zato njeno pravo na pomirenje prestaje. Slično tome, pravo muža na pomirenje sa svojom ženom hrišćankom prestaje kada krvarenje prestane tokom njene treće menstruacije, jer ona više nije obavezna da se očisti (obavi gusl).

Ebû Hanîfe i Ebû Yusûf (r.a.h.) kažu da je temum (suho pranje) slab oblik prečišćavanja. Pravo na odnos sa ženom ne završava se prestankom krvarenja, niti se završava temumom. **Objašnjenje je sledeće**: Tejamum definitivno ne uklanja stanje ritualne nečistoće (dženaba). U stvari, osoba koja je obavila tejmum i dalje se smatra ritualno nečistom zbog prethodne nečistoće kada pronađe vodu. **Štaviše, tejmum se u suštini odnosi na onečišćene organe i njihovo prašenje, što je suprotno (normalnom) prečišćavanju (vodom). Tejmum se pravno smatra obavezujućim prečišćavanjem samo zbog nužnosti koja proizilazi iz potrebe za obavljanjem namaza**. Pošto je namaz vremenski ograničen čin ibadeta, ono što se uspostavlja zbog nužnosti ne prelazi granice nužnosti. Zato se tejmum smatra prečišćavanjem samo u stvarima vezanim za namaz, kao što su ulazak u džamiju, čitanje Kur'ana i dodirivanje Mushafa (Kur'ana). Ne postoji nužnost u vezi sa odnosom sa ženom. U tom slučaju, obavljanje tejmuma (suhog abdesta) kada nema vode je isto što i obavljanje tejmuma kada ima vode, u pogledu čina povratka ženi.

Objašnjenje je sledeće: Tajmum (suho pranje) je dozvoljeno u određenu svrhu. Ova svrha nije uklanjanje duhovne nečistoće (hadesa) kroz tajmum, već omogućavanje da se namaz klanja. **Zato, osoba koja ne može da pronađe vodu pre vremena namaza nije obavezna da obavi tejmum. Čak i ako vreme namaz počne, takva osoba treba da sačeka do kraja vremena namaza**. Nešto što je dozvoljeno u određenu svrhu postaje slabo kada ta svrha izostane. Zato, bračno vlasništvo (nakon opozivnog razvoda) ne prestaje tajmumom (nakon završetka menstruacije). Isto važi i za dva svedoka koji svedoče o razvodu.

Ako je svrha da sudija zasniva svoj sud na svedočenju, a svedočenje ne predstavlja osnovu za presudu sudije, to ne ukida bračno vlasništvo. Ova stvar nije kao žena kojoj deo tela ostane netaknut vodom tokom gusla (obrednog pranja). Pravo na povratak njoj tu se završava jer ako bi voda dotakla taj deo, verovatno bi se brzo osušio. Zato je ovo pranje temeljno čišćenje.

Pranje vodom koja je ostala od magarca je slično. Pošto je u pitanju pranje vodom, to je snažno čišćenje. Međutim, zbog kontradiktornih dokaza u vezi sa čistoćom vode koja je ostala od magarca, preporučuje se da se uz ovo pranje obavi i tajmum (suho pranje) kao mera predostrožnosti kako bi mu bilo dozvoljeno da klanja namaz*.

(*PS: Samir B: Ovaj tekst objašnjava tehnički detalj u vezi sa klasifikacijom prečišćavajućih voda u islamskoj jurisprudenciji (posebno u hanefijskoj školi). Problem proizilazi iz različitih mišlenja i sumnji oko upotrebe vode koja preostaje nakon što je magarac pio (magareći ostaci) za prečišćavanje (abdest/gusul).

Značenje izjava je sledeće:

a). Pranje vodom koja je ostala od magarca je slično...“: Voda koja je korišćena kao magareći ostatak je sama po sebi čista, ali, da li ova voda ima “prečišćavajući“ kvalitet za abdest ili obredno pranje, predmet je debate među islamskim učenjacima.

b). “... to je snažno čišćenje. ...“. Pranje vodom generalno pruža čistoću. Međutim, zbog ove specifične situacije, postavlja se pitanje pogodnosti vode za verske obrede.

c). "... Međutim, zbog kontradiktornih dokaza ...“. U izvorima hadisa postoje različita kazivanja (rivâjeti) i tumačenja o tome da li je magareći ostatak čist ili ne. Pošto ne postoji definitivan konsenzus, ova se voda smatra "sumnjivom (meškûk)“.

d). "... preporučuje se da se uz ovo pranje obavi i tajmum (suho pranje) kao mera predostrožnosti ...“: Učenjaci su savetovali i upotrebu vode za postizanje fizičke čistoće i za garantovanje duhovne čistoće kroz tejmum. Ovo je verska mera predostrožnosti (ihtiyat) koja se preduzima kako bi se maksimizirala verovatnoća da će ibadet biti validan.

Ukratko, to znači: "Koristite vodu, operite se njome, ali pošto postoji sumnjiva situacija, kao meru predostrožnosti, dopunite svoj ibadet (namaz) tejmumom koji se obavlja zemljom“.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Princip korišćenja vode od ostatka magarca je da je ona čista. Zato, ako se razvedena žena okupa vodom od ostatka magarca nakon završetka menstruacije, a nije dostupna druga voda, ovo pranje predstavlja snažno pročišćavanje te time prestaje pravo muža na pomirenje. Pošto je snažno pročišćavanje očigledno u situaciji gde je neophodan oprez, oprezno presuđujemo da je pravo na pomirenje prestalo.

Zbog mogućnosti da voda bude nečista, ovoj ženi nije dozvoljeno da se uda za drugog muškarca, osim ako se ne okupa drugom vodom iz predostrožnosti ili ne obavi tejmum (suho pranje) i ne obavi namaz. To nije slučaj za hrišćanku. Ona nije obavezna da se okupa tokom menstruacije. Zato se samo prekid krvarenja smatra dovoljnim očišćenjem za hrišćanku.

Međutim, u ovom slučaju, neophodno je da se žena okupa nakon obavlanja tejmuma. Ali, pranje nije bilo moguće zbog nedostatka vode.

[6/30]

U svom delu el-Asl, Muhammed (r.a.h.) se ne bavi presudom u vezi sa ženom koja obavi tejmum (suho pranje), a zatim započne namaz. Zaista, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), pravo žene da se vrati namazu ne prestaje dok je ne završi. To je zato što je njeno stanje nakon početka namaza isto kao i njeno stanje pre. Ako bi videla vodu u ovom stanju, validnost njenog tejmuma bi bila poništena. Međutim, to nije slučaj nakon što završi namaz. Jer, čak i ako vidi vodu u ovom stanju, namaz koji je obavila sa tejmumom bi joj i dalje bila dovoljna.

Izjava Ibn Mes'ûd'a (r.a.h.): "Muž ima veće pravo da se vrati svojoj ženi osim ako mu namaz nije dozvoljen. Namaz postaje dozvoljen tek nakon pranja", protumačena je na sledeći način: Autentično se prenosi da Ibn Mes'ûd (r.a.h.) nije smatrao dozvoljenim onima u stanju dženabe (seksualnog odnosa) i ženama sa menstruacijom da obavlaju tejmum (suho pranje) čak i ako ne mogu da nađu vodu mesec dana.

Allah Svemogući najbolje zna. Povratak je samo Njemu.

PRETNJA SMRĆU I ŽENA KOJA NAPUŠTA SVOJ DOM

Period čekanja (idda) žene čiji je muž umro

Ranije smo objasnili period čekanja (idda) za žene, bilo da su slobodne (emancipovane), ropske, menstruirajuće, nemenstruirajuće ili maloletne.

Što se tiče perioda čekanja nakon smrti, on je potreban samo zbog važećeg braka. U periodu čekanja nakon smrti, supruga sa kojom je neko konzumirao brak i supruga sa kojom nije, starija supruga i mlađi supruga, i supruga muslimana, bilo da je muslimanka ili da je od ljudi Knjige, sve one se smatraju jednakama. Njihov period čekanja je period naveden u ajetu Svemogućeg Allaha:

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

234. Žene su dužne čekati četiri mjeseca i deset dana poslije smrti svojih muževa. I kada one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, vi niste odgovorni za ono što one, po zakonu, sa sobom urade – a Allah dobro zna ono što vi radite. [el-Bekara, 2/234].

"... وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا ..." - "... poslije smrti svojih muževa. ...", u ovom ajetu ukazuje da je period čekanja potreban samo zbog važećeg braka. Jer, muž i žena postaju supružnici tek nakon što je brak važeći. U kontekstu davanja titule "žena", žena koja je udata bila i žena koja nije, smatraju se jednakama. To je zato što je period čekanja (idda) pravo specifično za brak. Brak se završava smrću, jer je brak ugovor sklopljen za ceo život, a kraj tog životnog veka ga prekida. Period čekanja je neophodan kao pravo specifično za brak.

Postoje razlike u mišlenjima među ranijim učenjacima (selefima) po ovom pitanju. Oni se mogu grupisati u četiri kategorije. Postoje dva perioda čekanja za ženu čiji je muž umro: dug period čekanja od jedne godine i kratak period čekanja od četiri meseca i deset dana.

Uzvišeni Allah kaže:

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا وَصِيَّةً لِّأَزْوَٰجِهِم مَّتَٰعًا إِلَى ٱلْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ ۚ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعْرُوفٍ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

240. Oni među vama kojima se primiče smrt, a koji ostavljaju iza sebe žene – trebaju im oporukom unaprijed za godinu dana odrediti izdržavanje i da se one ne udaljuju iz kuće. A ako je same napuste, vi niste odgovorni za ono što one sa sobom, po zakonu, urade; – a Allah je silan i mudar. [el-Bekara, 2/240].

Ovaj ajet kaže da je puni period čekanja (idda) jedna godina i da su četiri meseca i deset dana ustupak dat ženi.. Na ovu tvrdnju odgovaramo rekavši: Odredba ovog ajeta je ukinuta (nes'h). Ova odredba pripada ranim godinama islama. Jer, prema ovom ajetu, muž mora ostaviti svojoj ženi godinu dana izdržavanja i smeštaja. Allah Te'âlâ je ovo ukinuo ajetom:

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ ...“

“234. Žene su dužne čekati četiri mjeseca i deset dana poslije smrti svojih muževa. ...“. [el-Bekara, 2/234].

Dokaz za ovaj stav je sledeći hadis: Kada je žena čiji je muž umro došla kod Resûlullaha (s.a.v.s.) da zatraži dozvolu da na sebi nanese surmu (Kozmetička i tradicionalna šminka: Kozmetički materijal, obično crne boje, u obliku praha ili masti, koji se nanosi na koren trepavica i oko očiju. Takođe poznat kao kol, često se koristi i u estetske i u tradicionalne/religiozne svrhe.), on (a.s.) je rekao:

كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا تُوُفِّيَ عَنْهَا زَوْجُهَا قَعَدَتْ فِي شَرِّ أَحْلَاسِهَا حَوْلًا ثُمَّ خَرَجَتْ فَرَمَتْ كَلْبَةً بِبَعْرَةٍ أَفَلَا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا

“Jedna od vas je, kada joj muž umro u periodu neznanja, sedela u najgoroj odeći godinu dana, a zatim je vani izlazila, a kad je pored nje prošao pas, ona bi uzela izmet deve sa zemlje i bacila ga unazad. Zaključak je taj da ova žena ne može da tuguje četiri meseca i deset dana nakon muževljeve smrti“.[45]

(45. Buhârî, Talâk 44; Muslim, Talâk 58; Ebû Dâvûd, Talâk 41: Tirmizî, Talâk 18; Nesâî, Talâk 63.).

[6/31]

2- Prema hanefijskom mezhebu, period idde za ženu čiji je muž umro je deset dana i deset noći petog meseca. Od Abdullah b. Amr b. el-Âs'a (r.a.h.) se prenosi da je rekao: “Računa se deset noći i devet dana petog meseca. Zaista, sa obzirom na jasno značenje reči Allah'a Te'âlâ وَعَشْرًا 'deset', dozvoljeno je ženi da se ponovo uda desetog dana“. To je zato što se broj deset koristi u množini ženske reči, postajući muški rod, a u množini reči muškog roda, postajući ženski rod, što rezultira عَشَرَةَ أَيَّامٍ - 'deset dana' i وَعَشْرَ لَيَالٍ - 'deset noći'. Pošto ovde Allah Te'âlâ kaže وَعَشْرًا - 'deset', razumemo da je namera deset noći. Međutim, kažemo da jeste, kako je rečeno. Ali, upotreba množine za jedan od brojeva koji izražavaju dane i noći zahteva uključivanje i odgovarajućeg drugog broja. Ovo smo objasnili u kontekstu i'tikâfa.

3- Ako žena čiji je muž umro zatrudni, njen period čekanja (ida), prema hanefijskom mezhebu, je dok se ne porodi. Ovo je također stav Ibn Umera i Ibn Mes'ûd'a (r.a.h.). Hz.Ali (r.a.h.) je također rekao: "Ona čeka duži od dva perioda, to jest, ili dok se ne porodi ili četiri meseca i deset dana". Dokaz za ovaj stav je sledeći: naredba Allah'a Te'âlâ;

وَٱلَّـٰٓـِٔي يَئِسۡنَ مِنَ ٱلۡمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمۡ إِنِ ٱرۡتَبۡتُمۡ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَـٰثَةُ أَشۡهُرٖ وَٱلَّـٰٓـِٔي لَمۡ يَحِضۡنَۚ وَأُوْلَـٰتُ ٱلۡأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مِنۡ أَمۡرِهِۦ يُسۡرٗا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talâk, 65/4].

Ova naredba obavezuje ženu da čeka dok se ne porodi.

Ajet:

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوۡنَ مِنكُمۡ وَيَذَرُونَ أَزۡوَٰجٗا يَتَرَبَّصۡنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرۡبَعَةَ أَشۡهُرٖ وَعَشۡرٗاۖ فَإِذَا بَلَغۡنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ فِيمَا فَعَلۡنَ فِيٓ أَنفُسِهِنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ

234. A oni od vas koji umru i ostave žene – one [žene] će čekati četiri meseca i deset dana. A kada ispune svoj rok, nema vam krivice za ono što čine sa sobom na prihvatljiv način. A Allah je obavešten o onome što radite. [el-Bekare, 2/234] – (PS: Samir B: Sa arapskog prevod od Google prevodioca. Hvala).

zahteva od žene da poštuje period čekanja od četiri meseca i deset dana. Kao mera predostrožnosti, ova dva ajeta se kombinuju prilikom donošenja presude. Ako žena rodi pre četiri meseca i deset dana, ne može se ponovo udati. To je zato što je period čekanja stvar koja zahteva oprez.

Međutim, autentično je preneto od Ibn Omera i Ibn Mes'ûd'a (r.a.h.) da je ajet Allah Te'âlâ:

"... وَأُوْلَـٰتُ ٱلۡأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّۚ - "... A za one koje su trudne, njihov rok traje dok ne porode svoj teret- ...". [et-Talâk, 65/4]. – (PS: Samir B: Sa arapskog prevod od Google prevodioca. Hvala), ukida (negira) ajet: "... يَتَرَبَّصۡنَ بِأَنفُسِهِنَّ ..." - "... – one [žene] će čekati, (bez ponovnog udavanja) ...". [el-Bekare, 2/234]. Ibn Mes'ûd (r.a.h.) je rekao: " Mogu da proklinjem koga god želim. Zapravo, ajet u suri en-Nisa o " čekanju trudnica" objavljen je nakon ajeta sure el-Bekare o "četiri meseca i deset dana". Umer (r.a.h.) je također rekao: Ako žena rodi dete dok njen (preminuli) muž još uvek leži u krevetu, njen period čekanja (iddet) se završava".

Dokaz za ovaj stav je hadis Subey'a bint el-Hâris el-Eslemijje (r.a.h.). Ova žena je rodila dete devet dana nakon smrti svog muža te je pitala Ebû's- Senâbil b. Ba'kek'ea (r.a.h.):"Mogu li se udati?" On je odgovorio:" Ne, ne možeš se udati dok se ne završi obavezni period čekanja." Zatim je došla kod Resûlullaha (s.a.v.s.) i obavestila ga šta je Ebû's- Senâbil b. Ba'kek'ea (r.a.h.) rekao. Na to je Resûlullah (s.a.v.s.) rekao:

كَذَبَ أَبُو السَّنَابِلِ فَقَدْ بَلَغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ إِذَا أَرَدْتِ النِّكَاحَ فَانْكِحِي

"Slagao je. Obavezni period čekanja je završen. Ako želiš da se udaš, trudi se da to učiniš".[46]

(46. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/447; Tirmizî, Talâk 17; Nesâî, Talâk 56; Ibn Hibbân, Sahih, X/135.).

Hz.Aliji (r.a.h.) je ova stvar delovala zbunjujuće. Jer se praznina materice određuje porođajem, a tokom četvoromesečnog i desetodnevnog perioda čekanja ne uzima se u obzir da li u materici ima deteta. Štaviše, za razliku od perioda čekanja nakon razvoda, u periodu čekanja nakon smrti, mlađi i odrasli supružnici se tretiraju jednako. **Međutim, kažemo ovo**: Period čekanja je zapravo propisan da bi se utvrdilo da li je materica prazna. Ovo se utvrđivanje donosi porođajem. Bez obzira na razlog za period čekanja, ništa se drugo ne uzima u obzir u vezi sa trudnicom.

Početak perioda žalosti za smrt

4- Prema hanefijskoj školi, period čekanja nakon smrti počinje od trenutka smrti muža. Ovo je stav Ibn Mes'ûda i Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.). Hz.Ali (r.a.h.) je, međutim, rekao: "Počinje nakon što žena sazna za smrt svog muža". Čak i ako muž umre tokom putovanja a vest o njegovoj smrti stigne do žene nakon što se period čekanja završio, prema Hz.Aliji (r.a.h.), žena mora poštovati novi period čekanja. To je zato što je tokom perioda čekanja nakon smrti potrebna tuga (hidâd/ حداد). Ona može ispuniti sunet tuge tek nakon što sazna za smrt svog muža. Štaviše, ovaj period čekanja je neophodan kao čin ibadeta. U tom slučaju, žena treba da zna razlog za ispunjavanje čina ibadeta.

[6/32]

Kažemo da je ida jednostavno protok vremena. To se može desiti čak i bez znanja žene. U tom slučaju, ida nakon smrti i ida nakon razvoda, jednaki su. Najčešći argument je: "Žena nije ispunila sunet žalosti". Međutim, ovo ne sprečava kraj ide, baš kao što ne bi ni da je znala za smrt svog muža. Pobožni aspekt ide je sekundarna svrha, a ne primarna. Zar ne vidite da je ida potrebna i za ženu naroda Knjige koja je udata za muslimana, iako nije obavezna da obavlja verske dužnosti?

Razvedena žena ne sme napustiti svoj dom tokom perioda čekanja (ide)

Ako je žena čiji je muž umro robinja, mukâtebe, mudebba ili ummu veled, a nije trudna, njen period čekanja je dva meseca i pet dana.

Jer, ropstvo smanjuje period čekanja za polovinu. Ako je trudna, njen period čekanja traje dok se ne porodi. Jer, trajanje trudnoće ne može biti prepolovljeno. Glavna svrha perioda čekanja je ta da se utvrdi da li je materica prazna, što se ne dešava pre porođaja.

Nije dozvoljeno ženi koja je razvedena sa tri razvoda, ili sa jednim neopozivim (bâin) ili opozivnim (ric'î) razvodom, da napušta svoju kuću danju ili noću dok joj se ne završi period čekanja.

Uzvišeni Allah kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُواْ ٱلْعِدَّةَۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمْۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥۚ لَا تَدْرِي لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرٗا

1. O Vjerovjesniče, kada htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kada su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba proći brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, a ni one neka ne izlaze, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši – sâm sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti. [et-Talâk, 65/1].

İbrahim (en-Nehaî) (r.a.h.) kaže da reč بِفَٰحِشَةٍ u ajetu znači žena koja napušta svoj dom. Ebû Hanîfa (r.a.h.) je usvojio ovaj stav.

Prema Abdullah b. Mes'ûd'u (r.a.h.), to je الْفَاحِشَةُ žena koja čini preljubu i biva izbačena iz kuće da bi bila kažnjena. Ebû Yusûf (r.a.h.) je takođe usvojio ovaj stav. Abdullah ibn Abbâsa (r.a.h.) je rekao, الْفَاحِشَةُ to je neposlušnost žene i njeno korišćenje ružnog jezika i loše govoranje o rođacima svog muža.

Stav Ibn Mes'ûda (r.a.h.) je najtačniji od svih. Zato što je ibn Abbâsa (r.a.h.) učinio reč الْفَاحِشَةُ ograničenjem (svrhom) čina neizlaska iz kuće. Nešto se ne može učiniti ograničenjem samo po sebi. Ono što je Ibrahim (en-Naha'î) (r.a.h.) rekao, takođe je moguće. Ovde je značenje da je izlazak žene iz kuće ekvivalentan tome da postane prostitutka. Kao što je rečeno: "**Samo nevernik vređa Hz.Poslanika** (s.a.v.s.). **Samo grešnik** (**fâsik**) **čini preljubu**". Prema ovome, žena ne može ići na hadž ili bilo koje drugo putovanje. Zabrana putovanja je ograničena na period idde i završava se kada idda nestane. Međutim, putovanje radi hadža ne završava iddu. Zato, u slučaju odlaska na hadž putovanje, nešto što ne završava zabranu ima prednost nad nečim što zabranu dovršava.

Žena koja napušta kuću tokom perioda čekanja (ide) nakon smrti svog muža

Žena čiji je muž umro može izlaziti tokom dana po svojim potrebama, ali ne može prenoćiti nigde drugde osim kod kuće. Na primer, Fer'a bint Mâlik b. Ebû Sinan (r.a.h.), sestra Ebû Said el-Hudrî'e (r.a.h.), došla je kod Resûlullaha (s.a.v.s.) da zatraži dozvolu da održi svoju iddu (period čekanja) među sinovima Hudre nakon smrti svog muža. Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

اُمْكُثِي فِي بَيْتِكِ حَتَّى تَنْقَضِيَ عِدَّتُكِ

"Ostani u svojoj kući dok ti se ida ne završi".[47]

(47. Ahmed b. Hanbel, Musned, VI/370; Ebû Dâvûd, Talâk 44; Tirmizî, Talâk 23; Nesâî, Talâk 50; Ibn Hibbân, Sahih, X/128.).

Nije se protivio tome da žena izađe da traži fetvu. Prema rivâjetu iz Alkame, žene čiji su muževi umrli žalili su se Abdulahu Ibn Mes'ûdu (r.a.h.) na svoju usamljenost. Ibn Mes'ûd (r.a.h.) im je dozvolio da se posećuju tokom dana, ali im je rekao da ne prenoće nigde drugde osim u svojim domovima.

[6/33]

Obrazloženje za ovu presudu je sledeće: Tokom perioda čekanja nakon smrti, žena nema pravo na izdržavanje od svog muža. Zato ona mora da izlazi tokom dana kako bi se brinula o svojim potrebama i zaradila novac za sebe. To nije slučaj sa razvedenom ženom. Jer, u slučaju razdvajanja zbog razvoda, bez obzira na okolnosti, potrebe razvedene žene su zadovoljene, a njeno izdržavanje je odgovornost njenog muža. U ovom slučaju, razvedena žena ne mora da izlazi. Ako je žena oslobodila muža izdržavanja u zamenu za isplatu (hul ili muhâle), onda je time naštetila sebi. Zato se ovo ne uzima u obzir. Prema rivâjetu İbn Semâa (r.a.h.) od Muhammeda (r.a.h.), žena čiji je muž umro može ostati negde drugde osim u svom domu manje od pola noći. To je tačno. Jer je ženi zabranjeno da prenoći negde drugde osim u svome domu, a taj boravak treba da obuhvati celu noć ili veći deo nje.

Ako je žena mudabbere,[48] ummnu valad,[49] robinja ili mukâtebe[50], ona može da izađe tokom svakog perioda čekanja nakon razvoda i smrti svog muža.

([48] Müdebber Köle: Muški rob čija je sloboda uslovljena smrću njegovog gospodara. Ženski rob se u ovoj situaciji naziva "mudebere".).

([49] Ümm-i veled / ام الولد: Ona je robinja koja rađa dete od svog gospodara.).

([50] Mükâteb / المكاتب: Rob koji sklapa ugovor sa svojim gospodarem da obezbedi i donese određenu sumu novca kako bi bio oslobođen. Robinja koja sklopi takav sporazum naziva se "mukâtab".).

Zato što im nije zabranjeno da izlaze dok su u braku. Zabrana izlaska tokom perioda čekanja (ide) zasniva se na tome. Zato što je njihova služba pravo njihovog gospodara (Mevlâne). Zabrana izlaska se nameće ili zbog religije ili zbog muževljevog prava. Gospodarovo pravo na službu ima prednost nad svim ovim. Žena koja ima ugovor o slobodi izlazi da zarađuje za život. Gospodar će ili uzeti isplatu za ugovor od njene zarade, ili ako nije u mogućnosti da obezbedi ovu isplatu, celokupna njena zarada će pripasti njenom gospodaru (Mevlâ). Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena koja je izuzetak (مستسعاة - Mustes'âh /izuzetak.), (radi da plati cenu) takođe se smatra kao žena koja je sklopila ugovor sa drugim muškarcem.

Isto važi i za ženu, pripadnicu naroda Knjige, koja je udata za muslimana. U slučaju opoziva razvoda (Ric'î), pošto brak između njih traje, muž joj može zabraniti izlazak. U slučaju neopozivog razvoda (Bâ'in talâk), muž ima pravo da joj zabrani izlazak kako bi zaštitio svoju spermu i sprečio da se dete koje nije njegovo prenese na njegovu lozu. Ovo je značenje koje se nameće u ajetu Uzvišenog Allah'a:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُواْ ٱلْعِدَّةَۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمْۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥۚ لَا تَدْرِي لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا

1. O Vjerovjesniče, kada htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kada su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba proći brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, a ni one neka ne izlaze, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši – sâm sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti. [et-Talâk, 65/1].

(tj. dete). Međutim, ako muž to ne zabrani, žena može da izlazi.

Ista odluka važi i za period čekanja nakon smrti. Žena iz naroda Knjige ima pravo da prenoći negde drugde osim u svom domu. To je zato što je zabrana toga posledica verskih obaveza. Međutim, ova žena nije obavezna verskim zapovestima. Pozivajući se na ovo, Muhammed (r.a.h.) je rekao: "Širk (Politeizam) u njoj je veći greh nego li napuštanje kuće tokom perioda čekanja".

Ako je žena mlada, može izlaziti. To je zato što mlada devojka nije odgovorna za verska pitanja koja su važnija od namaza i propisanih kazni – had, (zločina). Kod opozivnog razvoda (bâ'in talâk), muž ne može njoj zabraniti izlazak jer više nema autoritet nad svojom mladom ženom. Trudnoća takođe nije faktor.

Rekli su: međutim, ako se žena približava pubertetu a sposobna je da zatrudni (murâhika), onda je ona kao žena Ljudi Knjige. Kod opozivnog razvoda (ric'î talâk), pošto se muževljeva prava vlasništva nad njom nastavljaju, mlada žena može izlaziti samo uz dozvolu muža.

Plaćanje kirije za ženu poštujući period čekanja (iddet)

Ako žena živi sa mužem u iznajmljenoj kući i on se razvede od nje u toj kući, kirija je odgovornost muža do kraja perioda čekanja (idde).

Zato što je obezbeđivanje smeštaja odgovornost muža. Kirija je takođe trošak stanovanja. Zato je ovaj trošak odgovornost muža kako tokom braka tako i tokom perioda čekanja (idde). Ako stanodavci isele ženu, ona može da se preseli u drugu kuću. Zato što stanodavci imaju pravo na kuću. Ako se žena iseli, ona ne može sebi da priušti da ostane tamo. U tom smislu, iselenje iz kuće je validan izgovor za ženu da se preseli u drugu kuću. Ista presuda važi i kada je kuća uništena.

[6/34]

Tokom perioda čekanja nakon smrti, žena snosi plaćanje kirije za kuću. To je zato što nema pravo na izdržavanje ili smeštaj od muža. Ako njoj stanodavci obezbede mogućnost da tamo živi plaćajući kiriju i ona to može sebi da priušti, treba da ostane. Ako to ne može sebi da priušti, može da se preseli u drugu kuću, jer je to njeno versko pravo da tamo živi. Ako može sebi da priušti da tamo ostane plaćajući kiriju, treba da ostane. Slično tome, isto važi i za putnika koji pronađe vodu po tržišnoj ceni. Ako ima novca, ne može da obavi tejmum (suho pranje). Ako nema novca, može da obavi tejmum.

Slično tome, ako razvedena žena nema muža a stanodavci je primoravaju da plaća kiriju, ona može da plaća kiriju i da živi u kući ako je u mogućnosti da to sebi priušti.

Ako žena živi u kući koja pripada njenom mužu a njen muž umre, i ako je njen deo kuće dovoljan za nju, ona mora ostati u svom delu tokom perioda čekanja (idde). Oni koji nisu mahrem (bliski srodnici) od muževljevih naslednika ne mogu biti sami sa njom (u izolaciji). Ako njen deo nije dovoljan, ona može ostati tamo ako se muževljevi naslednici slože. Ako se oni ne slože, ona se može preseliti u drugu kuću iz opravdanog razloga.

Plaćanje kirije za ženu poštujući period čekanja (iddet)

Ako je žena u kući u kojoj se plaši opasnosti po svoj život ili imovinu, a nema muškarca sa njom, može da ode. Jer, ako ostane tamo, gde su joj život ili imovina u opasnosti, ne može se očekivati da ostane iz straha. Ova situacija predstavlja valjan izgovor za odricanje od verskog prava, slično situaciji kada se grabljiva životinja ili neprijatelj nalazi između osobe i izvora vode.

Ako je žena u selu i plaši se štete od vladara ili drugih, dozvoljeno je njoj da ode u grad. To je zato što ima sredstva da ublaži svoj strah odlaskom u grad. Ako se strah može ublažiti preselenjem iz jedne u drugu kuću, žena ima pravo da se preseli iz svog trenutnog doma u drugi. Ista presuda važi ako se strah ublaži preselenjem iz sela u grad.

Ako se muž razvede od svoje žene dok je ona u poseti porodici ili drugima, ona se mora vratiti u muževljev dom da bi poštovala period čekanja (idu). Nije bitno da li je muž sa njom ili ne.

Jer je dužnost žene da živi u kući koja joj je pripisana. Uzvišeni Allah kaže:

" ... لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ ..." - " ... Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, ...". [et-Talâk, 65/1].

Ovde se kuća pripisuje ženi jer ona tamo živi. U tom slučaju, iz ovog pripisivanja razumemo da je dužnost žene da živi u kući u kojoj živi do vremena rastanka. Jer, kuća u kojoj je žena posetilac nije joj pripisana.Zato, da bi ispunila versku obavezu, mora se vratiti u kuću u kojoj živi.

Muž se razvodi od žene tokom putovanja

Ako muž ode na put sa ženom, a zatim se razvede od nje, a razvod je opoziv (ric'î), žena se ne razdvaja od muža.

Jer, opozivni razvod (ric'î talâk) ne prekida bračnu vezu. Međutim, ako se muž razvede od svoje žene opozivnim razvodom dok je u svom domu, prema našem mišlenju, muž nema pravo da putuje sa ženom pre nego što se ne vrati kući. Prema Zuferu (r.a.h.), muž ima takvo pravo. Rečeno je da se ovo pitanje zasniva na činjenici toj da se putovanje koje muž preduzima sa svojom razvedenom ženom smatra povratkom prema Zuferu (r.a.h.). Jer je to pokazatelj želje za zadržavanjem vlasništva, poput ljubljenja i strastvenog dodirivanja.

Po našem mišlenju, putovanje sa ženom se ne računa kao povratak njoj. To je zato što putovanje, za razliku od izolacije, nije čin koji se isključivo odnosi na bračnu imovinu. Takođe je rečeno da je ovo pitanje samo po sebi.

Prema Zuferu (r.a.h.), zakon o braku i pravni odnos između muža i žene ostaju na snazi. U ovoj situaciji, muž može putovati sa njom.

Ali mi kažemo: Ona je žena koja poštuje svoju idu. Kao što je ženi koja poštuje idu zabranjeno da putuje sa mahremom (muškim rođakom sa kojim je brak zabranjen), takođe joj je zabranjeno da putuje sa mužem. Jer bi se moglo desiti da joj se ida završi tokom putovanja, i mogla bi ostati bez mahrema i bez muža.

[6/35]

U slučaju neopozivog razvoda (bâin talâk), ako je udaljenost između njene trenutne lokacije i njenog odredišta (njenog doma) manja od udaljenosti putovanja, ona se mora vratiti kući. To je zato što postaje stanovnik po povratku kući. Ako nastavi put, smatra se putnicom dok ne stigne na odredište. Može izbeći putovanje tokom perioda čekanja (idda) samo ako je u mogućnosti. Ako je udaljenost između njene lokacije i odredišta manja od udaljenosti putovanja, a udaljenost između njenog doma i odredišta jednaka je udaljenosti putovanja, može nastaviti putovanje ka odredištu i ne vratiti se. To je zato što ako nastavi putovanje, ne smatra se da je započela putovanje ili krenula u šetnju tokom perioda čekanja. Međutim, ako se vrati kući, smatra se da je započela putovanje. Zato ona nastavlja putovanje ka odredištu. Ako je putovanje duž oba smera, a razvod ili smrt muža se dese na nenastanjivom mestu poput pustinje, žena može da izabere koji god pravac želi, bilo da je u pratnji mahrema (bliskog muškog rođaka) ili ne. Mora da izabere kraći od dva smera.

U ovom slučaju, žena je poput muslimanke u zemlji rata koja ima pravo da migrira u zemlju islama bez mahrema (muškog staratelja), jer se plaši štete po svoj život i religiju. Isto važi i za ženu u pustinji. Međutim, ako se žena nalazi u gradu ili selu gde može da živi, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ona nema pravo da ode dok se ne završi njen period čekanja (ida).

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ovo je pravilo ako žena nema mahrema (muškog rođaka sa kojim je brak zabranjen). Ako ima mahrema, može putovati gde god želi. Jer je tamo stranac. Stranac trpi teškoće. Izložena je grubom tretmanu. Ko može izdržati teškoće? Zato je žena primorana da ode. Kao i u pustinji, ona ima pravo da putuje gde god želi. Međutim, ovo je, u izvesnom smislu, pokretanje novog putovanja. Iz ove perspektive, prisustvo mahrema se uzima u obzir. Pitanje žena muslimanki u Daru'l-Harb'u (zemlji rata) nije ovakvo.

Postoje dva objašnjenja za Ebû Hanîfin (r.a.h.) stav.

1). Do sada je žena bila vezana za svog muža tokom putovanja. Zar ne vidite da je u pitanjima putovanja i boravka to namera muža, a ne žene? Ova se situacija eliminiše neopozivim razvodom (bâ'in talâk). Zato je žena započela novo putovanje sa mesta gde je bezbedna te može potražiti pomoć. Period čekanja (idda) je sprečava da nastavi ovo putovanje, baš kao što je to činila kada je kod kuće bila. To nije slučaj u pustinji, jer pustinja nije mesto boravka. Zato se ne smatra da je žena započela novo putovanje napuštanjem pustinje.

Učenjaci su, prema ovom prvom pristupu, rekli da ako žena krene na putovanje bez muža, u pratnji mahrema (bliskog muškog rođaka), ai dobije vest o smrti ili razvodu muža, prema rečima Ebû Hanîfe (r.a.h.), nije obavezna da tamo boravi. To je zato što ona nastavlja svoje prethodno putovanje; nije krenula na novo.

[6/36]

2). Period čekanja (idda) ima veći uticaj na zabranu izlaska nego odsustvo mahrema (muškog staratelja). Zar ne vidite da žena može da izlazi bez mahrema na udaljenosti kraće od putovanja? Međutim, tokom perioda čekanja, žena nema pravo da ide na mesta kraća od putovanja. Štaviše, odsustvo mahrema ovde joj zabranjuje putovanje, prema svim učenjacima. Zato ako se žena ne nalazi na opasnom mestu, period čekanja njoj prvenstveno zabranjuje putovanje. To nije slučaj ako je u pustinji, jer joj odsustvo mahrema ne zabranjuje putovanje, pošto pustinja nije mesto za boravak. Period čekanja je potpuno isti. Čak i ako žena stigne do grada ili sela, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ona više nema pravo da nastavi putovanje nakon toga.

Mesta gde žena koja poštuje period čekanja (iddet) može ostati u kući

Žena koja poštuje period čekanja (iddu) može napustiti svoju sobu i otići u druge delove kuće, a može prenoćiti u kojoj god sobi želi.

Jer je cela kuća jedno mesto stanovanja. Žena mora da prenoći u svom mestu stanovanja. To važi bez obzira u kojoj sobi prenoći. Izlazak u hodnik kuće ne znači da je napustila svoje mesto stanovanja. Zar ne vidite da tokom braka muž ne može zabraniti ženi da izlazi u hodnik? Međutim, ako u kući postoje mesta stanovanja drugih ljudi, onda žena ne može da ide na ta mesta. Jer se u tom slučaju hodnik kuće smatra ulicom. Dolaskom tamo, žena je napustila svoje mesto stanovanja. To je ženi zabranjeno tokom perioda čekanja (ide).

Ako se muškarac razvede od svoje žene putem bâ'in talâka dok ima samo jednu sobu, mora postaviti zavesu između sebe i svoje žene.

Jer je zabranjeno muškarcu da bude sam sa ženom nakon što je bračna veza raskinuta. Zato je postavio zavesu između sebe i svoje žene kako bi se jedna soba smatrala kao dve sobe. Slično tome, u slučaju smrti, ako preminuli muž ima mušku decu sa drugom ženom, i ako dozvole ženi da živi tamo i ostave je pored sebe, ili ako stave veo između sebe i žene, ona može tamo da boravi dok se ne završi njen period čekanja (ida). Ako to izbegavaju, neka se presele negde drugde. To znači da ako je ženin udeo u domaćinstvu nedovoljan te oni je isele, ili ako se plaši da će joj biti naneta šteta, trebalo bi da se preseli negde drugde. Ako kuća nema ove osobine, nema ništa loše u tome da žena ostane u njima. Jer se sinovi reminulog muža smatraju mahremima (bliskim srodstvom sa ženom). Međutim, ako su oni koji ostaju u kući naslednici preminulog muža koji nisu u bliskom srodstvu sa ženom, žena ne može ostati sa njima.

Prenošeno nam je da je, kada je Hz.Umer (r.a.h.) ubijen, Hz.Ali ibn Ebû Tâlib (r.a.h.) je preselio Ummu Kulsumu (r.a.h.) na drugo mesto.

Pošto se Ummu Kulsuma (r.a.h.) nalazila u emirovoj zgradi, priča se da je Hz.Aiša (r.a.h.), kada je Talhâ ibn Ubejdullah (r.a.h.) ubijen, preselila svoju sestru Ummu Kulsumu (r.a.h.) na drugo mesto.

Rušenje kuće žene koja je poštovala period čekanja (iddet)

Ako se razvedenoj ženi ili ženi čiji je muž umro sruši kuća, ona može da ide gde god poželi.

Pošto je nemoguće živeti u srušenoj kući, ovo predstavlja valjan izgovor za preselenje. Nakon što bračna imovina više nije pod njenom kontrolom, izbor mesta za život je na ženi. Međutim, kod opozivnog razvoda (ric'î talâk), izbor mesta za život pripada mužu. Muž može da preseli ženu gde god želi.

[6/37]

Slično tome, ako je muž sa ženom i želi da je preseli na drugo mesto stanovanja iz opravdanog razloga, izbor mesta stanovanja pripada mužu u slučaju neopozivog razvoda (bâ'in talâk(). To je zato što pravo muža da zadrži ženu nastavlja se sve dotle dok traje period čekanja (idda). Muž je takođe odgovoran za troškove smeštaja i izdržavanja. Zato muž ima pravo da zaštiti svoju ženu od neprijatnih situacija. Pravo izbora pripada ženi samo ako je muž mrtav ili odsutan iz opravdanog razloga.

Žena koja poštuje period čekanja (idu) i odlazi na hadž

Kao što je navedeno u Muhammedovom (r.a.h.) delu el-Aslu, nije dozvoljeno ženi koja poštuje period čekanja (idu) da obavi hadž ili putuje, bilo sa ili bez mahrama (muškog rođaka sa kojim je brak zabranjen).

Muhammed (r.a.h.(je rekao: "Prenošeno nam je da je Hz.Umer b. el-Hatab (r.a.h.) vratio ženu čiji je muž umro u Zulhulejfi. Takođe nam je prenošeno da je Abdullah Ibn Mes'ûdu (r.a.h.) vratio žene iz palate u Nedžafu. Te su žene krenule da obave hadž. Ovo ukazuje da su hadž i putovanje zabranjeni ženi koja poštuje svoju idu, (period čekanja)".

Ako se robinja razvede opozivnim razvodom (bâ'in talâk), a zatim oslobodi, njen period čekanja (ida) postaje isti kao i kod oslobođene žene. Međutim, ako je razvod neopoziv (bâ'in talâk), njen period čekanja ne postaje isti kao i kod oslobođene žene.

Prema Mâliku (r.a.h.), period čekanja robinje se ni u jednom slučaju ne transformiše u period čekanja slobodnih žena. Ovo je takođe jedno od dva mišlenja koja se pripisuju Šâfiiîi (r.a.h.). Prema drugom mišlenju, Šâfiîa (r.a.h.) navodi da se period čekanja robinje transformiše u period čekanja slobodnih žena u oba slučaja.

Dokaz za Mâlikov (r.a.h.) stav je sledeći: U pitanjima koja variraju u zavisnosti od slobode i ropstva, kao što su kazne (Had), neophodnost razvoda se u obzir uzima. Šafija, prema jednom od svoja dva mišlenja, usvaja isti stav kao i Mâlik (r.a.h.), oslanjajući se na pravilo da opozivi razvod (ric'î talâk) uklanja dozvoljenost razvoda i da naknadno oslobođenje ne utiče na dozvoljenost. Zato se period čekanja (idda) ne menja, kao što se menja nakon konačnog razvoda.

Dokazi hanefijske škole mišlenja po ovom pitanju su sledeći: Pošto je dozvoljenost braka prepolovljena zbog ropstva, bračno se vlasništvo razlikuje u zavisnosti od slobode i ropstva. Ovu smo tačku objasnili u odeljku o braku. Sa druge strane, opozivi razvod (**ric'î talâk**) ne eliminiše bračno vlasništvo. Pošto status robinje dostiže svoj najviši stepen nakon sticanja slobode, njeno bračno vlasništvo dostiže svoj najviši stepen nakon oslobođenja. U slučaju potpunog bračnog vlasništva, period čekanja (**ida**) se određuje kao tri menstrualna ciklusa. Međutim, nakon definitivnog (**bâ'in**) razvoda, vlasništvo prestaje. Ovo vlasništvo, koje više ne pruža dozvoljenost, ne dostiže svoj puni oblik zbog slobode.

Objašnjenje je sledeće: Period čekanja nakon opozivnog razvoda (ric'î talâk) podložan je promenama. Baš kao što se period čekanja koji se primećuje u vezi sa menstruacijom menja na mesece nakon smrti muža, period čekanja robinje se takođe menja na tri menstruacije nakon oslobođenja. Međutim, baš kao što se period čekanja žene razvedene neopozivim razvodom (bâ'in talâk) dok je zdrava ne menja od menstruacije do mesece nakon smrti muža, period čekanja robinje ne menja se nakon oslobođenja nakon neopozivog razvoda. **Objašnjenje je sledeće**: Pošto bračno vlasništvo prestaje završetkom perioda čekanja nakon opozivnog razvoda, bračno vlasništvo za oslobođenu ženu prestaje tek nakon tri menstruacije. Situacija i kazne (had) nakon neopozivog razvoda su drugačiji. To je zato što, dok je oprez princip tokom perioda čekanja (ida), kazne se zasnivaju na principu odustajanja. Drugi oblici razdvajanja su slični razvodu u tom pogledu. Isto važi i za period čekanja nakon smrti, jer vlasništvo nad brakom prestaje smrću. Naše gledište o oba odeljka je preneto od Nehaî'a i Şa'bî'e (r.a.h.).

Ako muž i vlasnik (mevlâ) umre Ummu –Veledi, a nije poznato ko je od njih prvi umro, a vreme između njihove smrti je manji od dva meseca i pet dana, onda, kao mera predostrožnosti, Ummu – Veled treba da poštuje idu (period čekanja) od četiri meseca i deset dana nakon smrti poslednje osobe. Menstruacija se u ovom slučaju ne uzima u obzir.

Jer, pouzdano znamo da žena koja je rodila dete ne mora da poštuje period čekanja (idu) zasnovan na menstruaciji. Ako se smatra da je gospodar (mavlâ) prvi umro, majka deteta (ummu vela) ne bi morala da poštuje period čekanja (idda) zbog smrti svog gospodara, jer bi mogla umreti dok je udata bila za nekog drugog*.

(*PS: Samir B: Rešavanje konceptualne zabune: Fraza:"... jer bi mogla umreti dok je udata bila za nekog drugog", naglašava da pravno, robinja nije zakonska supruga svog gospodara (mevlâ), već njegovo vlasništvo. U islamskom pravu, robinja se ne smatra zakonski venčanom suprugom svog gospodara; polni odnos se zasniva na pravu vlasništva (sticanje robinje).

Pravilo o nasleđivanju i periodu čekanja: Period čekanja (idda) se generalno poštuje nakon smrti ili razvoda muža kako bi se sprečilo mešanje porekla u materici. Međutim, pošto robinja (ummu'l–veled) nije prvobitno žena svog gospodara, bračna veza se ne prekida smrću gospodara. Pošto se veza između gospodara i robinje završava smrću gospodara, robinja postaje slobodna, dok bračni iddet (4 meseca i 10 dana) nije potreban.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Razlog zašto je poštovanje perioda čekanja (ide) neophodno zbog muža je taj što muž više nije u stanju da ima seksualne odnose sa majkom deteta (ummu valadil). U ovom trenutku, Mevlâna više nema priliku da ima seksualni odnos sa njom. Ako se naknadno smatra da je muž umro, onda, pošto bi majka deteta umrla dok je poštovala period čekanja nakon smrti svog muža, muž i dalje ne bi imao priliku da ima seksualne odnose sa njom. Međutim, u drugom pogledu, majka deteta mora poštovati idu (period čekanja) od dva meseca i pet dana. To je slučaj ako muž umre prvi. Drugim rečima, ona takođe mora poštovati period čekanja od četiri meseca i deset dana. To je slučaj i ako muž kasnije umre. Zato smo, kao meru predostrožnosti, rekli da treba da poštuje period čekanja od četiri meseca i deset dana*.

(*PS: Samir B: Ovaj tekst objašnjava zakonsku meru predostrožnosti (predostrožnost) koja se primenjuje u islamskom pravu na ženu koja se smatra "ummu- veled" (robinja koja je rodila dete od svog gospodara) a udata je za drugog muškarca, u slučaju smrti njenog gospodara ili njenog muža, kada nije jasno koji je roditelj prvi umro.

Osnovna logika i situacije izražene u tekstu su sledeće:

a). Status Ummu – Velad: Ovo se odnosi na robinju koja je imala dete sa svojim gospodarem. I dok je njen gospodar živ, Ummu- Velad može biti udata i za drugog slobodnog muškarca.

b). Dva različita perioda: Žena ima dva odvojena perioda čekanja (ida).

1). Period čekanja na razvod (dva meseca i pet dana): Ako muž umre prvi, žena poštuje period čekanja jednak polovini perioda čekanja (tri menstrualna ciklusa) koji slobodne žene poštuju nakon razvoda.

2). Period čekanja nakon smrti (četiri meseca i deset dana): Ako gospodar umre prvi, a muž umre kasnije, žena, koja je stekla status slobodne žene, mora poštovati period čekanja od četiri meseca i deset dana, što je period čekanja za slobodne žene nakon smrti njihovog muža.

Šta znači "Četiri meseca i deset dana kao mera predostrožnosti"?: Kada se ne zna da li je gospodar ili muž žene umro prvi, neophodno je osigurati da ženska materica nije trudna sa drugim muškarcem (kako bi se sprečila zabuna o poreklu). U ovom slučaju, duži period je poželjniji. Odluka da se od žene zahteva da čeka 4 meseca i 10 dana (period čekanja nakon smrti) je najbezbedniji zakonski način da se osigura potpuno ispunjenje odgovornosti, bez obzira na to da li je žena slobodna ili robinja.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako između njihove smrti prođu dva meseca i pet dana ili duže, iddet Ummu-Veled je četiri meseca i deset dana. Ona u tom periodu završava tri menstrualna ciklusa. Jer, u ovom slučaju, ako je muž umro prvi, njen se period čekanja završava sa dva meseca i pet dana, a zatim ako i gospodar umre, u tom slučaju, ona mora da čeka još jedan period čekanja sa tri menstrualna ciklusa. Jer je gospodar umro nakon što se pojavila mogućnost seksualnog odnosa sa Ummu- Veled koju je zatrudnio. Ako je gospodar umro prvi, majka deteta je postala slobodna njegovom smrću. Nakon toga, ona mora da čeka period čekanja od četiri meseca i deset dana zbog smrti svog muža. Pošto je period čekanja stvar koja zahteva oprez, spojili smo dva perioda čekanja*.

(*PS: Samir B: Ovaj tekst objašnjava period čekanja (iddu) za robinju Ummu Velad u složenoj situaciji u kojoj su i njen gospodar i njen muž umrli. Da bi se otklonila sumnja i osigurao oprez, objašnjava se pravilo da treba primeniti najduži period kombinovanjem oba moguća scenarija smrti.

Dve različite mogućnosti objašnjene u tekstu:

1). Situacija kada muž prvi umire: Kada muž umre, žena, koja je još uvek u statusu robinje, završava period čekanja (idu) od 2 meseca i 5 dana. Zatim, gospodar umire, a žena ponovo dobija slobodu. Pošto se mogućnost seksualnog odnosa sa ženom pojavila dok je gospodar bio živ, ona mora da poštuje još jedan period čekanja od tri menstrualna ciklusa kako bi očistila svoju matericu.

2). Situacija kada gospodar umre prvi: Kada gospodar umre, majka deteta automatski dobija slobodu. Ako joj muž umre kasnije, pošto je žena sada u slobodnom statusu, mora poštovati idu (period čekanja) od 4 meseca i 10 dana zbog smrti svog muža.

Značenje izraza "Spojili smo dva perioda".

Pošto se tačan redosled smrti u ovom slučaju ne može utvrditi, ili da bi se dve situacije mogle pomešati, usvojen je princip opreza (izbegavanje sumnje i razumnost) u islamskom porodičnom i naslednom pravu. Zato su pravnici islama kombinovali vremenske rokove za obe mogućnosti kako bi osigurali apsolutnu sigurnost da li postoji bilo kakva zabuna o poreklu u materici žene. S'hodno

tome, Ummu'l-Veled završava period od 4 meseca i 10 dana, tokom kojih završava tri menstrualna ciklusa.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

[6/38]

Nastavljamo dalje sa našom knjigom…

Međutim, ako je vreme između smrti dvoje a koja je prva umrla nepoznato, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ummul-veled mora poštovati idu od četiri meseca i deset dana, isključujući menstruaciju. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ummu-veled će završi tri menstruacije u okviru ove ide. To je zato što postoji mogućnost da je muž prvo umro, a zatim žena umrla dva meseca i pet dana nakon smrti muža. Pošto ida ima versku konotaciju, neophodan je oprez, a jedna mogućnost je dovoljna da se zahtevaju tri menstruacije. Ovo je pitanje slično pitanjima o ugovoru. Ako muškarac oženi četiri žene sa jednim ugovorom, tri sa drugim i dve sa trećim, i umre bez davanja izjave, sve te žene treba da poštuju idu smrti kao meru predostrožnosti***.

(***PS: Samir B: Prema islamskom zakonu, muškarac može imati najviše četiri žene istovremeno. Ako se muškarac oženi sa ukupno devet žena, samo četiri žene venčane u početnom ugovoru smatraju se važećim, dok su ostale nevažeće. Međutim, da bi se izbegla zabuna u vezi sa poreklom, i pošto je redosled kojim se razveo ili su umrle nepoznat, obavezno je da svih devet žena poštuju period čekanja nakon smrti prve žene.

Pravna i verska logika:

a). Važeće ograničenje braka: Nije dozvoljeno da muškarac bude oženjen sa više od četiri žene istovremeno. Zato se prve četiri žene koje oženi smatraju njegovim glavnim suprugama.

b). Neizvesnost redosleda braka:- "… i umre bez davanja izjave. …".- U vreme njegove smrti, nije bilo poznato "kojim redom, kojim ženama se muškarac oženio" i "od kojih se razveo, a koje je zadržao u braku".

c). Princip predostrožnosti: Pošto je tačan broj ili redosled nepoznat, islamski zakon, kao mera predostrožnosti, smatra sve žene potencijalnim suprugama. Da bi se sprečilo mešanje porekla (porekla dece) i zaštitila prava, svaka žena mora poštovati period čekanja od 4 meseca i 10 dana nakon smrti svog muža.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom…

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Nema razloga da se ovde poštuje period čekanja (ida) nakon menstruacije. To znači da gospodar više nema mogućnost da ima seksualne odnose sa ummu – veled. Oprez se primenjuje tek nakon što se pojavi razlog za period čekanja (ida). Objašnjenje je sledeće: ako se smatra da je gospodar umro prvi, umro bi dok je ummul-veledi još udata bila za svog muža; ako se smatra da je umro kasnije, ummul-veledi bi umrla dok je poštovala period čekanja (idu) nakon smrti svog muža***.

(***PS: Samir B: Ove izjave objašnjavaju metod pretpostavke (farazija) koji se koristi u islamskom nasleđivanju i porodičnom pravu (fikhu) prilikom podele nasledstva među pojedincima koji su umrli istovremeno ili otprilike u isto vreme (na primer, članovi porodice koji su umrli u istoj nesreći).

Značenje ova dva različita scenarija smrti je sledeće:

1). "... ako se smatra da je gospodar umro prvi, ...".

Ako se pretpostavi da je gospodar umro pre svoje žene, konkubine, koja je udata bila:

a). Ummu Veled dobija slobodu kada njen gospodar umre.

b). Pošto je povratila slobodu, njen brak sa slobodnim mužem ostaje važeći.

c). Zato se u ovom slučaju smatra da je ummu veled umrla dok je još bila u braku sa svojim mužem, a njen muž postaje njen naslednik.

2). "... ummul-veledi bi umrla..." (Ili, ako se pretpostavi da je njen muž umro prvi).

Ako je ummul-veled izgubila muža pre svog gospodara:

a). Ummul- Velad bi započela svoj period čekanja (idu) nakon smrti svog muža.

b). Ako gospodar umre pre nego što se završi period čekanja, smatra se da je robinja umrla pre nego što je završila period čekanja.

c). U ovom slučaju, pošto se njen brak sa mužem smatra suspendovanim (pravno nastavljenim) zbog perioda čekanja (ide), smatra se da je umrla dok je čekala kraj svog braka.

Ova metoda je tehničko pravno pravilo koje se primenjuje da bi se utvrdilo ko će naslediti od koga (udeo u nasledstvu varira u zavisnosti od redosleda smrti).

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) kažu da postoji mogućnost da prođu dva meseca i pet dana između dve smrti. Mi kažemo: Da, ova mogućnost postoji. Međutim, protok ovog perioda između dve smrti nije period čekanja (ida) koji zahteva oprez. Štaviše, nema razloga za poštovanje perioda čekanja. Zato, u slučaju sumnje, ne može se doneti sud na osnovu ove mogućnosti. Pošto su obe mogućnosti jasne, a vreme između njih nepoznato, obe se mogućnosti razmatraju zajedno, te se smatra da su muž i žena umrli u isto vreme. Baš kao što oni koji umru utapanjem na brodu, u požaru ili ispod srušene zgrade ne mogu naslediti jedno od drugog jer nije jasno ko je umro prvi, a ko kasnije, ova stvar je potpuno ista.

Štaviše, ovde postoje tri mogućnosti. Ako se smatra da je gospodar umro prvi, postoji brak koji sprečava obavezu poštovanja perioda čekanja sa menstruacijom. Ako se smatra da je muž prvo umro, a zatim se smatra da je gospodar umro pre nego što prođu dva meseca i pet dana, postoji period čekanja koji sprečava obavezu poštovanja perioda čekanja sa menstruacijom. Ako se smatra da je žena umrla dva meseca i pet dana nakon smrti muža, onda je neophodno poštovati period čekanja (idu) sa menstruacijom.

Jedna mogućnost ne može opstati protiv dve mogućnosti.Ovo pitanje nije slično pitanju ugovora. Jer, u tom pitanju postoje dve mogućnosti za svaku ženu u vezi sa tim da li je brak važeći ili nevažeći. Ove dve mogućnosti mogu biti u suprotnosti jedna sa drugom. Zato se u tom pitanju postupa oprezno. Slično tome, ako se zna da postoji period od dva meseca i pet dana između dve smrti, presuda je ista. Ali i ovde smo postupili oprezno jer mogućnost da period čekanja bude mesecima odvojen od muža može biti u suprotnosti jedna sa drugom.

U ovim scenarijima, čak i ako se muž razvede od ummu-velede opozivnim razvodom, presuda ostaje ista.

Jer, opozivni (ric'î) razvod ne ukida bračnu tekovinu. Zato su ova i prethodna situacija jednake, te time Ummul-Veled ne može naslediti od svog muža. Jer, ako je muž umro prvi, smatra se da je umro dok je njegova žena bila robinja. Rob ne može naslediti od slobodne osobe. Ako se smatra da je gospodar umro prvi, ummul-veled postaje naslednik. Međutim, nasleđivanje se ne može utvrditi sumnjom. Uslov da ummul-veled nasledi od svog muža jeste taj da je slobodna bila u vreme njegove smrti. Sve dok se sa sigurnošću ne zna da je ovaj uslov ispunjen, ona ne može naslediti od svog muža.

Čovek umire nakon razvoda od supruge

[6/39]

Ako se muškarac razvede od svoje žene opozivnim razvodom (ric'î[51]) a potom umre, period čekanja nakon razvoda postaje nevažeći te žena mora poštovati period čekanja nakon smrti.

Jer, brak između supružnika se nastavlja čak i nakon opozivnog razvoda. Zato, brak prestaje smrću. Prekid braka smrću zahteva od žene da poštuje period čekanja (idu) nakon smrti. Štaviše, period čekanja nakon opozivnog razvoda, koji se poštuje tokom menstruacije, takav je da se bračno vlasništvo završava ovim periodom čekanja. U ovom slučaju, završava se smrću. Zato žena mora poštovati period čekanja, što je jedno od prava iz braka. To je period čekanja nakon smrti.

([51] **Ric'î talak:** Ovo je vrsta razvoda koja se dešava nakon seksualnog odnosa sa ženom i ne uključuje eksplicitno ili implicitno tri razvoda ili nadoknadu, niti je okarakterisana bilo kakvim atributom koji bi je okvalifikovao kao **neopozivi razvod** (**bâ'in talâk**), niti je upoređena sa bilo čim drugim. Može se dogoditi eksplicitnim (sarih) rečima ili figurativnim (kinae) rečima. Kod ove vrste razvoda nije potreban novi brak, a postoji mogućnost pomirenja u roku čekanja (idda). Kod **opozivnog razvoda** (**ric'î talâk**), odloženi (muedžel) miraz ne postaje neposredni (muadžel), već se primenjuju zakoni o nasleđivanju.).

Ako se žena tokom zdravih dana muža na bilo koji način definitivno (bâ'in) razvede od njega, tada njen iddet ne prelazi u iddet nakon smrti

Jer, ovde brak nije završen smrću. Međutim, razlog koji zahteva period čekanja nakon smrti je sama smrt. Jer Allah Svemogući kaže:

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

234. Žene su dužne čekati četiri mjeseca i deset dana poslije smrti svojih muževa. I kada one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, vi niste odgovorni za ono što one, po zakonu, sa sobom urade – a Allah dobro zna ono što vi radite. [el-Bekare, 2/234].

Međutim, u vreme njegove smrti, ova žena nije bila njegova supruga. Štaviše, nije mogla ništa da nasledi od njega kao njegova supruga. Zato nije obavezna da poštuje period čekanja nakon smrti.

Ako žena sazna o smrti muža nakon što je istekao period čekanja (ida), onda se period čekanja smatra završenim.

Kao što smo rekli, ovde se ne uzima u obzir vreme kada žena sazna za smrt svog muža, već samo vreme smrti. Ako žena sumnja u vreme smrti svog muža, ona poštuje period čekanja (idu) od trenutka kada je sigurna u njegovu smrt. Jer je period čekanja stvar koja zahteva oprez. Oprez znači oslanjanje na sigurno znanje. U slučaju sumnje, ne postoji sigurno znanje. Zato žena poštuje period čekanja samo od trenutka kada ima sigurno znanje.

Osoba čija se situacija uzima u obzir u vezi sa periodom čekanja (idda)

Robinja, bilo da je udata za slobodnog muškarca ili roba, ima pravo na dva razvoda, a njen period čekanja (ida) je dva menstrualna ciklusa. Slobodna žena, bilo da je udata za slobodnog muškarca ili roba, ima pravo na tri razvoda, a njen period čekanja je tri menstrualna ciklusa. Postoji konsenzus da se u vezi sa periodom čekanja treba uzeti u obzir situacija žene, a ne muža.

Jer, ona mora da poštuje period čekanja. Zar ne vidite da period čekanja varira u zavisnosti od toga da li je žena maloletna ili punoletna, da li je trudna ili ne, i da li je slobodna ili robinja? Što se tiče razvoda, prema nama, u obzir se uzima samo situacija žene. To je stav Hz.Alije i Ibn Mes'ûdu (r.a.h.).

Prema Šâfiîî (r.a.h.), broj razvoda zavisi od toga da li je čovek slobodan ili rob. Ovo je takođe stav Umera i Zejda (r.a.h.).

Ibn Umer (r.a.h.) uzima u obzir ženu koja je robinja. Međutim, ako su obe žene slobodne, muž ima pravo na tri razvoda.

Dokaz šafijske škole po ovom pitanju je sledeći hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

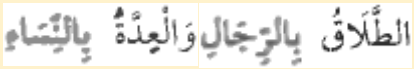

“Muškarci se smatraju razvedenim, a žene čekaju.“

U drugom rivâjetu:

- "Rob se razvodi sa dva razvoda, a robinja čeka sa dva menstrualna ciklusa".

Racionalni dokaz za ovo je sledeći: Muž je taj koji poseduje i vrši pravo na razvod. Baš kao i kod vlasništva nad robom, bračno vlasništvo se određuje prema statusu vlasnika. Zar ne vidite da se prepreka za razvod, bilo da je u pitanju maloletstvo ili mentalna bolest, smatra prisutnom kod muškarca, a ne kod žene? Zato prepreka za (tri) razvoda, koja je (ropstvo), treba da bude ista. Štaviše, broj brakova se uzima u obzir pri određivanju broja razvoda. Jer, čovek koji ima pravo na tri razvoda nad svojom ženom ima tri bračne veze nad njom. Čovek koji ima pravo na dva razvoda nad svojom ženom ima dve bračne veze nad njom. Takođe se status muža u obzir uzima kod ugovora o vlasništvu. Zar ne vidite da slobodan čovek može da se oženi sa četiri žene, dok rob može da se oženi samo sa dve?

[6/40]

Naši učenjaci su naveli Poslanikov hadis kao dokaz:

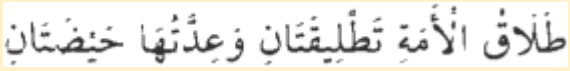

"Razvod robinje je dva razvoda, a njen period čekanja je dva menstrualna ciklusa".[52]

(52. Dârimî, Talâk 30; Ibn Mâce, Talâk 30; Ebû Dâvûd, Talâk 6; Tirmizî, Talâk 7; Hâkim, Mustedrek, II/223.).

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je u ovom hadisu spojio razvod i period čekanja (idu). Što se tiče hadisa "Muškarci se smatraju razvedenim", na koji se Šâfiîa (r.a.h.) oslanja, kaže se da je to izreka Zejda (r.a.h.) i da to nije merfu hadis čiji lanac prenosilaca stiže do Resûlullaha (s.a.v.s.). Takođe je rečeno da je značenje ove izjave ta da ovlašćenje za razvod pripada muškarcima. Gore navedeni hadis: "Rob se razvodi sa dva razvoda", ne znači da se ne može razvesti treći put. Ili, značenje ovog hadisa je da ako ima robinju prema svom bračnom ugovoru, rob se razvodi sa dva razvoda. Resûlullah (s.a.v.s.) je ovo rekao posmatrajući očiglednu situaciju roba i razmatrajući jednakost (dovoljnost) u pitanju braka.

Štaviše, Hz.Pejgamber (s.a.v.s.) je uporedio razvod sa periodom čekanja (idda). Poređenje zahteva jednakost. Prema svim učenjacima, situacija žene se u obzir uzima tokom perioda čekanja. Zato bi isto trebalo da važi i za razvod.

Muškarac koji ima više prava da se razvede od svoje žene može da ostvari ova prava u početnim fazama brakorazvodnog procesa, što je u skladu sa Sunetom. Isa b. Ebân (r.a.h.) je ovim ućutkao Šâfiîu (r.a.h.).

Isa b. Ebân (r.a.h.) je upitao: "O pravniče! Ako slobodan čovek ima pravo da se razvede od svoje robinje tri puta, kako bi trebalo da se razvede od nje u propisanim vremenima prema Sunetu?"

Šâfiîa (r.a.h.) je odgovorio: “On se razvodi od svoje žene jednim razvodom. Kada ona dobije menstruaciju i postane čista, on se ponovo razvodi od nje jednim razvodom“. Šâfiîa (r.a.h.) je hteo da kaže: “Kada njegova žena dobije menstruaciju i postane čista“, kada je Isa b. Ebân (r.a.h.) rekao: “Dovolno je. Jer je period čekanja robinje završen“. Šâfiîa (r.a.h.), zapanjen, okrenuo se i rekao: “Nema nikakve inovacije (bida) u spajanju razvoda, niti postoji ikakva usklađenost sa Sunetom u njihovom razdvajanju“. Štaviše, razvod je pravo raspolaganja stečeno u okviru bračnog ugovora. U ovom pravu, kao i u ziharu i ilâu rob i slobodan su jednaki. To je zato što rob ima pravo da se razvede po sopstvenoj volji, bez potrebe za saglasnošću gospodara. Zato rob ostaje u suštini slobodan u pitanju razvoda, baš kao što je i u pitanju priznavanja odmazde. Rob je izgubio sposobnost da poseduje stvari pogođene ropstvom, kao što je imovina. Pošto pravo na razvod ostaje važeće, razumemo da ropstvo na njega ne utiče. Brak, međutim, nije uključen u obim razvoda, jer ropstvo na njega utiče. Međutim, pošto je prepolovljeno zbog ropstva, rob može da se oženi samo sa dve žene. Jer je u braku vlasništvo povezano sa dozvolom. Dozvola je blagoslov i ukazatelj vrednosti. Zato je ovo veće za slobodnu osobu nego za roba. Zar ne vidite da dozvola data Resûlullahu (s.a.v.s.), kao ukazatelju vrednosti zbog njegovog poslanstva, obuhvata devet žena? Ali, razmatranje broja bračnih ugovora je besmisleno. Jer, čovek ima pravo da sklopi bezbroj bračnih ugovora sa svojom ženom. Toliko da čak i ako se razdvajanje koje se ne smatra razvodom dogodi između supružnika mnogo puta, čovek je može više puta oženiti, čak i ako je ona senilna, sve dok mu nije zabranjeno da je oženi. Ovo je dokaz nas hanefija. Jer, bračna veza koju slobodan čovek ima sa svojim ženama je dvanaest. Kao što je poznato, čovek može da se oženi sa četiri žene, i sa svakom od njih ima tri bračne veze. Prema ovome, rob bi trebalo da poseduje polovinu ovog broja. To je šest bračnih veza, oženivši se dvema slobodnim ženama. Rob ima tri bračne veze sa svakom od ovih slobodnih žena. Zapravo, to je naše mišlenje. Što se tiče starosti i mentalnih bolesti, oni ne utiču na pravo na razvod, već samo na osobu koja vrši razvod. Osoba koja vrši razvod je muž. Tada se muž suočava sa razvodom koji je u skladu sa Sunetom i inovativne (bid'î) prirode. U tom slučaju, ono što se uzima u obzir prilikom razvoda nije stanje muža, već stanje žene, kao što su njen menstrualni ciklus i čistoća (temizlik).

Period čekanja (ida) kod žene koja se razvela tokom menstruacije

Ako se muž razvede od žene dok ona ima menstruaciju, žena ne računa ovu menstruaciju u svoj period čekanja (idu). İbn Abbâs, Şureyh i İbrahim en-Nehaî (r.a.h.) akođe zastupaju ovaj stav.

Pošto je menstruacija kompletna i ne može se deliti, deo menstruacije pre razvoda ne može se uračunati u period čekanja. Ovo sprečava da se preostali deo uračuna u period čekanja. Ako se preostali deo uračunava u period čekanja, pošto je period čekanja tačno tri menstruacije, nedostajući deo ovog perioda čekanja mora se popuniti sa četvrtom menstruacijom. Ako nedostajući deo treba da se popuni delom četvrte menstruacije, mora se popuniti u celosti.

[6/41]

Ako žena čeka iddet tokom dve menstruacije, a zatim prestane da menstruira, treba da počne novi iddet po mesecima (računajući mesece).

Već smo ovo objasnili. Postoji problem sa ovim. Dakle, dozvoljeno je da se zamena (bedel) zasniva na glavnoj stvari. Kao što, osoba koja nenamerno prekine abdest dok klanja, ako ne može da nađe vodu, može da obavi tejmum. Dovršava preostale rekate. Osoba koja nije u stanju da obavi ru'ku i sedždu tokom namaza, takođe dovršava namaz na način gestikulacije.

Ali, mi kažemo da, namaz obavljen tejmumom nije ekvivalent namazu obavljenom s abdestom. Zamena se odnosi na tehâret (čistoću). Jedan od dva tehâreta se nikada ne može odmeniti drugim. Na isti način, namaz koji klanjaš gestikulacijom nije ekvivalent namazu obavljenom ru'kuom i sedždom. Ali, čekanje iddeta mesecima je ekvivalent čekanju iddeta tokom hayiza. Zamena zasnovana na glavnoj stvari nije moguća.

Ako žena prestane da ima menstruaciju i poštuje idu (period čekanja) od jednog ili dva meseca, a zatim ponovo počne da menstruira, ona poštuje idu dok menstruira. To može biti zbog običaja, jer žena ne menstruira nakon što je menstruacija prestala. Nastavak menstruacije nakon menstruacije bio je čudo koje se pripisuje jednom od Hz.Pejgambera (s.a.v.s.). Kada bi ponovo počela da menstruira, podrazumevalo se da to nije žena koja je prestala da menstruira, već žena čiji je period čistote (tuhru) bio produžen. Ako žena menstruira, ona računa menstruaciju koja je prethodila njenoj idi, koja se meri u danima.

Ako žena koja poštuje period čekanja (idu) i porodi se dok je trudna sa drugim detetom, njen period čekanja se ne završava dok ne rodi i to dete.

Ovo je preneto od Hz.Alije (r.a.h.), İbn Abbâsa i Ṣa'bi'je

Jer Allah Svemogući kaže:

وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسۡنَ مِنَ ٱلۡمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمۡ إِنِ ٱرۡتَبۡتُمۡ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشۡهُرٖ وَٱلَّٰٓـِٔي لَمۡ يَحِضۡنَۚ وَأُوْلَٰتُ ٱلۡأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مِنۡ أَمۡرِهِۦ يُسۡرٗا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talâk, 65/4].

Reč "dete" je ime koje se daje svima onima u utrobi žene. Štaviše, svrha perioda čekanja (ide) je da se zna da je materica prazna. To se ne može dogoditi dok ne rodi svu decu u svojoj utrobi.

Razvedena žena koja se ponovo udaje dok poštuje period čekanja (idu)

Ako žena koja poštuje period čekanja (idu) zbog razvoda uda se za muškarca, konzumira brak, a zatim se razdvoje, mora poštovati jedan period ide, ekvivalentan trima menstrualnim ciklusima, za svog prvog i drugog muža. Ovo je stav hanefijske škole mišljenja.

Jer, ako su dva perioda čekanja obavezna, ona se preklapaju, a ako su iste vrste, završavaju se nakon prolaska jednog perioda. Ovo je mišljenje Muaza b. Džabela (r.a.h.). Prema Šâfiiîi (r.a.h.), ova dva perioda čekanja se ne poklapaju. Žena čeka tri menstrualna ciklusa nakon prvog, a zatim tri menstrualna ciklusa nakon drugog. Ako muškarac ima seksualni odnos sa svojom ženom, koja poštuje period čekanja nakon konačnog razvoda, na osnovu sumnje, i oba perioda čekanja su sa istim muškarcem, po našem mišlenju nema sumnje da se završavaju jednom menstruacijom. Ovo je takođe jedno od dva Šâfiiîina (r.a.h.) mišlenja. U svom drugom mišlenju, on kaže da drugi seksualni odnos ne zahteva idu (period čekanja). Njegov dokaz za ovo je sledeći: Dve ide su ustanovljene za dva nosioca prava. Zato, za razliku od dva miraza, one se ne preklapaju. Štaviše, ida je obaveza apstinencije (kef) koju žena mora ispuniti tokom određenog perioda. Dve apstinencije se ne poklapaju u jednom periodu, kao u slučaju posta dva puta u jednom danu. Ovo je tačka oko koje će se diskusija vrteti. Prema Šâfiiîi (r.a.h.), razmatra se pobožni aspekt ide. Jer, iddet znači

izbegavanje muževa i izlaska napolje. Zato ovo postaje čin ibadeta, poput uzdržavanja od pohotnih želja tokom posta. Nezamislivo je da se dva čina ibadeta mogu obavljati istovremeno. Ako bi bilo dozvoljeno odlučivati o odnosu (tedâhule) tokom ide, to bi bilo prvenstveno dozvoljeno između suih perioda (menstruacije i prečišćenja) ide. Pošto se cilj postiže ovim, bilo je neophodno zadovoljiti se jednim "suhim". Taj cilj je saznanje da je materica prazna.

[6/42]

Naši hanefijski dokazi po ovom pitanju su sledeći: Ida je samo vremenski period. Periodi, bilo da se odnose na pojedinca ili grupu, završavaju se jednim vremenom, baš kao i periodi za dugove.

Objašnjenje je sledeće: Uzvišeni Allah naziva Idu "vremenskim periodom" i kaže:

وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسۡنَ مِنَ ٱلۡمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمۡ إِنِ ٱرۡتَبۡتُمۡ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشۡهُرٖ وَٱلَّٰٓـِٔي لَمۡ يَحِضۡنَۚ وَأُوْلَٰتُ ٱلۡأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مِنۡ أَمۡرِهِۦ يُسۡرٗا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talâk, 65/4].

Uzvišeni Allah takođe naziva Idu "Terabbus", što znači čekanje. Dakle, čekanje postaje razlog za period. Zaista, kraj perioda se čeka da bi se zahtevala naplata. Što se tiče svrhe perioda, svrha svakog od dva poverioca se ispunjava jednim periodom. Ovde se svrha svake od dve osobe koje poštuju Idu ispunjava sa tri menstrualna ciklusa. Ova svrha je da sazna da njegova sperma više nije u materici žene. Štaviše, pobožni aspekt Ide nije primarna već sekundarna svrha koja zavisi od nje. Suštinski element perioda čekanja (ide) je samo zabrana izlaska i venčanja. Zar ne vidite da Allah Svemogući pominje element perioda čekanja u obliku zabrane, govoreći:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحۡصُواْ ٱلۡعِدَّةَۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمۡۖ لَا تُخۡرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخۡرُجۡنَ إِلَّآ أَن يَأۡتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدۡ ظَلَمَ نَفۡسَهُۥۚ لَا تَدۡرِي لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحۡدِثُ بَعۡدَ ذَٰلِكَ أَمۡرٗا

1). O Vjerovjesniče, kada htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kada su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba proći brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, a ni one neka ne izlaze, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši – sâm sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti. [et-Talâk, 65/4].

Zatim:

وَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ فِيمَا عَرَّضۡتُم بِهِۦ مِنۡ خِطۡبَةِ ٱلنِّسَآءِ أَوۡ أَكۡنَنتُمۡ فِيٓ أَنفُسِكُمۡۚ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمۡ سَتَذۡكُرُونَهُنَّ وَلَٰكِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّآ أَن تَقُولُواْ قَوۡلٗا مَّعۡرُوفٗاۚ وَلَا تَعۡزِمُواْ عُقۡدَةَ ٱلنِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡكِتَٰبُ أَجَلَهُۥۚ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا فِيٓ أَنفُسِكُمۡ فَٱحۡذَرُوهُۚ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٞ

235. I nije vam grehota ako tim ženama na znanje date da ćete ih vi zaprositi ili ako to u dušama svojim krijete. Allah zna da ćete o njima misliti, ali im potajno ništa ne obećavajte, samo pošteno govorite. I ne odlučujte se na brak prije nego što propisano vrijeme za čekanje ne isteče; i imajte na umu da Allah zna šta je u dušama vašim, pa Ga se pričuvajte, i znajte da On prašta i da je blag. [el-Bekare, 2/235].

Posledica zabrane je haram (zabranjeno). Harami se takođe mogu kombinovati. Na primer, lov u području Harema je zabranjen za nekoga ko je u ihramu zbog zabrana ihrama i područja Harema. Pijenje vina je zabranjeno za nekoga ko posti, kako zbog posta, jer je piće vino, tako i zbog zakletve kojom se zakleo da neće piti vino. Ali suštinski element posta nije ovakav. Jer se suštinski element posta pominje u imperativnom obliku.

Allah Svemogući kaže:

أُحِلَّ لَكُمۡ لَيۡلَةَ ٱلصِّيَامِ ٱلرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمۡۚ هُنَّ لِبَاسٞ لَّكُمۡ وَأَنتُمۡ لِبَاسٞ لَّهُنَّۗ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمۡ كُنتُمۡ تَخۡتَانُونَ أَنفُسَكُمۡ فَتَابَ عَلَيۡكُمۡ وَعَفَا عَنكُمۡۖ فَٱلۡـَٰٔنَ بَٰشِرُوهُنَّ وَٱبۡتَغُواْ مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمۡۚ وَكُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ ٱلۡخَيۡطُ ٱلۡأَبۡيَضُ مِنَ ٱلۡخَيۡطِ ٱلۡأَسۡوَدِ مِنَ ٱلۡفَجۡرِۖ ثُمَّ أَتِمُّواْ ٱلصِّيَامَ إِلَى ٱلَّيۡلِۚ وَلَا تُبَٰشِرُوهُنَّ وَأَنتُمۡ عَٰكِفُونَ فِي ٱلۡمَسَٰجِدِۗ تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَقۡرَبُوهَاۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَّقُونَ

187. Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je teško *bilo*, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajte sa njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite sve do noći. Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili. [el-Bekare, 2/187].

Iz ovog ajeta razumemo da je stub posta "činjenje" (radnja).

Tada se ženina ida završava, čak i ako ona nije svesna i ne uzdržava se od izlaska. Međutim, nezamislivo je da se čin ibadeta može obaviti bez njenog stuba (elementa). Štaviše, ida postaje obavezna za ženu zbog seksualnog odnosa sa njenim drugim mužem. Ako se dokaže razlog obaveze, početak ide se ne odlaže. Jer, ako bi ženi bilo nemoguće da započne idu, to ne bi bilo nemoguće zbog prve ide.

Međutim, prva ida je posledica braka. Suština braka ne sprečava ženu da započne idu ako se dokaže razlog obaveze. Slično tome, presuda je ista i u slučajevima seksualnog odnosa sa udatom ženom na osnovu sumnje. Zato brak sa ženom koja poštuje period čekanja (iddu) nakon braka sa drugim muškarcem ne treba uopšte sprečavati. To je zato što period čekanja služi da se utvrdi da je ženina materica prazna. Praznina materice se definitivno utvrđuje nakon završetka prvog perioda čekanja. Nelogično je da žena započne period čekanja znajući sa sigurnošću da joj je materica prazna.

Šâfiîa (r.a.h.) je rekao da pitanje broja dana u idi (periodu čekanja) nema značenje. Jer se meseci unutar ide ne poklapaju sa brojem telesnih kazni (ćeld)***. Međutim, dve kazne se poklapaju. Jer prva ukazuje na to da je materica prazna, druga je za svetost braka, a treća je za vrlinu slobode. Ako bismo rekli da postoji preklapanje između dana u idi, ova svrha ne bi bila postignuta.

(***PS: Samir B: Ova izjava je kritika razlike u mišlenju između hanefijske i šafijske škole islamskog prava u vezi sa periodom čekanja (ida) za razvedene žene.

Detalji su sledeći:

a). Koncept Kurû': Kur', (množina kurû'), je arapska reč sa antonimima koji znače i menstrualni period i period čistoće (tuhr) između dva menstrualna perioda.

b). Stav Šafijske škole: Šâfiîa (r.a.h.) tumači frazu “tri kura“ u 228. ajetu sure el-Bekare kao “tri perioda čistote“. Prema Šâfiiîi (r.a.h.), ako se žena razvede dok je u stanju čistoće, trenutak razvoda pokreće taj period čistote.

c). Značenje kritike: Kritika tvrdi da je Šâfiiîino (r.a.h.) izračunavanje ovog “perioda čistote“ besmisleno jer se delimična (nepotpuna) vremena ne mogu u obzir uzimati prilikom izračunavanja trajanja.

d). Poređenje u vezi sa kaznom: Druga rečenica citata, “meseci unutar ide (perioda čekanja) se ne kombinuju sa brojem udaraca bičem u kazni“, je kritika jurisprudencijalne logike. U islamskom krivičnom pravu, kazne poput telesne kazne (celd) su u celim brojevima; nema poluudaraca bičem ili postepenih udaraca. Slično tome, pri izračunavanju perioda ide, trebalo bi koristiti nedeljive cele jedinice (npr. puni meseci ili puni menstrualni periodi), baš kao i ove kazne. Šafijevo uključivanje perioda čistoće (tuhr) u idu kritikuje se kao suprotno ovoj logici nedeljivog vremena i kazne.

Ukratko, ova kritika tvrdi da vreme početka i završetka ide moraju biti jasni i da je Šafijevo izračunavanje zasnovano na periodu čistoće nelogično i nevažeće jer je deljivo.

Dalje: “Međutim, dve kazne se poklapaju. Jer prva ukazuje na to da je materica prazna, druga je za svetost braka, a treća je za vrlinu slobode“.

Ove izjave objašnjavaju mudrost koja stoji iza zahteva islamske jurisprudencije da žene (posebno robinje) čekaju tri meseca/menstrualni ciklus pre nego što se ponovo udaju nakon razvoda, (talâka).

Detalji o tačkama su sledeći:

1. Da bi se naznačilo da je materica prazna: Da bi se utvrdilo da li je žena trudna, odnosno, da bi se potvrdilo da li se u materici nalazi dete iz prethodnog braka.

2. Svetost braka: Iz poštovanja prema sećanju i svetosti prethodnog braka, treba izbegavati zabunu (sporove oko očinstva) tako što će se odmah nakon završetka prethodne veze ponovo venčati.

3. Vrlina slobode: Zaštita slobode i statusa žena (i njihove buduće dece) i isticanje vrednosti koja se ovom pravu pridaje u društvu.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Muhammed (r.a.h.) je u svojoj knjizi Kitabu'l-Asl rekao: “Ako je žena trudna i rodi, period čekanja se završava za oboje. Ako je žena zatrudnela od svog prvog muža, mora poštovati oba perioda čekanja dok je trudna. Period čekanja trudnice završava se porođajem deteta. Ako je žena zatrudnela od svog drugog muža, treba presuditi da period čekanja završava menstruacijom nakon začeća. Kada se period čekanja završi, on se ne vraća.

Ako je žena imala jednu menstruaciju od svog prvog muža, a zatim drugi muž ima odnos sa njom, žena mora poštovati tri menstruacije čekanja. Dve menstruacije su završetak perioda čekanja od prvog muža i početak perioda čekanja od drugog muža, a treća menstruacija je završetak perioda čekanja od drugog muža. Čak i ako se drugi muškarac oženi tom ženom tokom ove treće menstruacije, ovaj brak je dozvoljen. Jer, period čekanja koji žena poštuje od muškarca ne sprečava tog muškarca da je oženi. Međutim, nije dozvoljeno nikome osim ovom muškarcu da se oženi ženom dok se ne završi ova treća menstruacija.

[6/43]

Ako se prvi muž razveo od žene opozivnim (ric' î) razvodom, može joj se vratiti u roku od prve dve menstruacije. Jer, povratak znači nastavak braka. Period čekanja drugog muškarca ne sprečava prvog muža da nastavi brak. Međutim, on ne može prići ženi dok se ne završi period čekanja koji poštuje od drugog muškarca. Prvi muž nema pravo da se vrati svojoj ženi tokom treće menstruacije. Jer se njegova žena definitivno razdvojila od njega sa završetkom perioda čekanja. Prvi muž takođe nema pravo da se oženi ženom tokom ovog perioda. Jer, ova žena poštuje period čekanja od drugog muškarca. Čak i ako se prvi muž razveo od žene definitivnim razvodom, ne može je oženiti dok se ne završi period čekanja koji poštuje od drugog muškarca. Slično tome, drugi muškarac ne može oženiti ženu dok se ne završi period čekanja koji poštuje od prvog muža. Čak i ako su ova dva perioda čekanja u mesecima, presuda je ista.

Žena koja je izgubila muža i poštuje period čekanja (idu) udaje se

Ako se žena uda tokom perioda čekanja nakon smrti prvog muža, i drugi muž ima odnos sa njom, a zatim se razdvoje, ona mora sačekati dok ne završi preostali period čekanja od četiri meseca i deset dana.

Žena ima tromesečnu idu od svog drugog muža. Zatim, nakon razdvajanja, sve menstruacije koje doživi tokom četvoromesečnog i desetodnevnog perioda računaju se u idu drugog muža. Ovde nema kontradikcije između meseci i menstruacija. Zato, žena počinje obe ide. Ona računa menstruaciju kao prvu idu, a menstruacije koje doživi tokom ovog vremena kao drugu idu.

Presuda o ženama muškarca koji se razvede od jedne od svoje dve žene dok je ona neizlečivo bolesna

Ako čovek ima dve žene i umre nakon što se od jedne od njih konačno razveo, a nije poznato koja je žena bila razvedena, onda, kao mera predostrožnosti, svaka od žena treba da poštuje idu (period čekanja) od četiri meseca i deset dana, što uključuje tri menstrualna ciklusa.

Jer, svako od njih potencijalno može biti razvedeni supružnik. Razvedeni supružnik mora poštovati period čekanja (iddu) sa menstruacijom. Slično tome, svako od njih potencijalno može biti zakonski venčani supružnik. Zakonski venčani supružnik mora poštovati period čekanja (iddu) u slučaju smrti. Ova situacija se razlikuje od slučaja kada muškarac kaže svojoj ženi: “Ako danas ne uđem u kuću, razvedena si sa tri razvoda“, a zatim umre nakon tog dana, i nije poznato da li je muškarac ušao u kuću ili ne. U tom slučaju, žena mora poštovati period čekanja (iddu) sa smrću, a ne sa menstruacijom. To je zato što je razlog za poštovanje perioda čekanja sa menstruacijom sam razvod. Međutim, nije poznato da li se razvod dogodio zbog ispunjenja uslova. Nema smisla biti oprezan pre nego što se uslov ispuni.

U gore navedenom slučaju, poznato je da se razvod dogodio, ali je nepoznata lokacija (sa kojim supružnikom se dogodio). Zato smo, kao meru predostrožnosti, smatrali period čekanja sa menstruacijom neophodnim za svakog od dva supružnika.

[6/44]

Ako se muž razvede od svoje žene sa tri razvoda ili jednim definitivnim (bâin) razvodom tokom neizlečive bolesti (Maraz-i mevt), a zatim umre pre isteka perioda čekanja, žena postaje njegov naslednik zbog muževljeve namere da je liši nasledstva. Ona mora poštovati period čekanja od četiri meseca i deset dana. Ovu stvar ćemo detaljno objasniti kasnije u posebnom odeljku, ako Bog [dž.š.] da.

Prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), žena u ovom periodu završava tri menstrualna ciklusa. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), žena ne mora poštovati period čekanja nakon smrti, jer smo presudili da se bračna veza između njih prekida razvodom. Razlog za neophodnost poštovanja perioda čekanja nakon smrti je taj što brak završava smrću. Ako uslov nije ispunjen, žena ne mora poštovati period čekanja nakon smrti, baš kao u slučaju razvoda koji se dogodi tokom zdravih dana. Žena je dobila svoje nasledstvo zbog sumnje da se njen muž razveo od nje sa namerom da je liši nasledstva. Ovo ne zahteva od žene da poštuje period čekanja nakon smrti. Zar ne vidite da ako osoba koja je napustila islam umre ili bude ubijena zbog otpadništva, njegova žena muslimanka postaje njegov naslednik, a žena ne mora poštovati period čekanja nakon smrti, jer se brak ne završava smrću muža, već njegovim otpadništvom?

Ebû Hanîfe i Mehammeda (r.a.h.) kažu da žena dobija nasledstvo svog muža zbog smrti. Zato ona mora poštovati period čekanja (iddu) nakon smrti. To je takođe slučaj kada se muškarac razvede od svoje žene opozivnim razvodom (ric'î talâk). To je zato što smo dodelili nasledstvo ženi čiji je muž umro smatrajući brak između njih pravno važećim do trenutka smrti, ili pravnom zamenom perioda čekanja stvarnim brakom. To je zato što je postojanje razloga za nasledstvo u trenutku smrti uslov za pravo na nasledstvo. Nasleđivanje se ne može utvrditi sumnjom, dok se period čekanja može utvrditi sumnjom. Pošto se brak smatra pravno prekinutim smrću u pitanjima nasleđivanja, prvenstveno ga treba smatrati istim i u pitanjima perioda čekanja. Razlog zbog kojeg žena poštuje period čekanja zbog menstruacije je pravno utvrđen. Zato smo smatrali da je neophodno da žena kombinuje period čekanja nakon smrti sa periodom čekanja nakon razvoda. Što se tiče otpadničke supruge, kako je naznačeno u el-Karhijevoj knjizi, ona ne mora da poštuje period čekanja nakon smrti. Čak i ako prihvatimo da otpadnikova supruga mora da poštuje period čekanja nakon smrti, i dalje možemo reći ovo: U slučaju otpadništva, žena nije stekla pravo na nasledstvo nakon smrti. To je zato što je bila muslimanka u vreme smrti. Muslimanka ne može da nasledi od nemuslimana. Međutim, pravo na nasledstvo zasniva se na trenutku otpadništva. Zato žena treba da poštuje period čekanja na osnovu menstruacije, a ne smrti. U ovom slučaju, nasledstvo je zarađeno u trenutku smrti, a ne u trenutku razvoda. Iz ovoga zaključujemo da brak između supružnika traje do trenutka smrti.

Žena koja se razvedena nepovratnim razvodom (bâ'in talâk) a zatim dve godine kasnije rodi dete, pod uslovom da trudnoća traje najmanje 6 meseci

U slučaju konačnog (tj. neopozivog) razvoda, ako žena rodi dete više od dve godine nakon datuma razvoda svog muža, a muž to poriče, dete mu ne pripada.

Ova se stvar zasniva na poznavanju najkraćeg i najdužeg trajanja trudnoće. Najkraće trajanje trudnoće je šest meseci. Dokaz za to je sledeći hadis: Čovek se oženio ženom, a ona je rodila dete u roku od šest meseci. Hz.Uthman (Osman) b. Afan (r.a.h.) je hteo da je kamenuje do smrti. Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) je rekao: "Ako bi te ta žena tužila Knjigom Allah'a Te'âlâ, dobila bi parnicu.

Uzvišeni Allah kaže:

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ إِحْسَـٰنًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا ۖ وَحَمْلُهُۥ وَفِصَـٰلُهُۥ ثَلَـٰثُونَ شَهْرًا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَـٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَصْلِحْ لِى فِى ذُرِّيَّتِىٓ ۖ إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ

15. Čovjeka smo zadužili da roditeljima svojim čini dobro; majka njegova s mukom ga nosi i u mukama ga rađa, nosi ga i doji trideset mjeseci. A kad dospije u muževno doba i kad dostigne četrdeset godina, on rekne: "Gospodaru moj, dozvoli Mi da Ti budem zahvalan na blagodati koju si darovao meni i roditeljima mojim, i pomozi mi da činim dobra djela kojima ćeš zadovoljan biti, i učini dobrim potomke moje; ja se, zaista, kajem i odan sam Tebi". [el-Ahkâf, 46/15]

Ponovo, Uzvišeni Allah kaže:

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَـٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ

14. Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti. [Lukman, 31/14]

Zatim je İbn Abbâs (r.a.h.) dalje rekao:

Ako se oduzmu dve godine za odbijanje od dojenja, ostaje samo šest meseci za trudnoću, što ukupno čini trideset meseci.Nakon toga, Hz.Uthman (r.a.h.) je odustao od kazne i prihvatio da dete potiče od muža.Ovo je takođe preneto od Hz.Alije (r.a.h.).

Dalje, dokazima je utvrđeno da se duša udahne u dete nakon četiri meseca. Zaista, u hadisu koji prenosi Ibn Mes'ûd (r.a.h.) , Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

إِنَّ خَلْقَ أَحَدِكُمْ يُجْمَعُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا

"Stvaranje jednog od vas završava se u majčinoj utrobi za četrdeset dana..."[53]

(53. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/382; Buhârî, Bed'ul-halk 6; Muslim, Kader 1; Ibn Mâce, Îmân 10; Ebû Dâvûd, Sonnet 16; Tirmizî, Kader 4;).

Nakon što se duša udahne u njega, njegovo stvaranje se završava za dva meseca. Izlazak iz majčine utrobe u stanju potpunog stvaranja odvija se za šest meseci.

Najduži period trudnoće

Prema hanefijskoj školi mišlenja, najduži period trudnoće je dve godine*.

[6/45]

Prema Šâfiiîi (r.a.h.), to su četiri godine. Dokazi za ovaj stav su sledeći: Prepričava se da je jedan čovek ostao odvojen od svoje žene dve godine. Zatim se vratio i zatekao je trudnu. Umer (r.a.h.) je hteo da je kamenuje do smrti. Muaz (r.a.h.) je rekao: "Čak i ako imaš pravo da kazniš ženu, nemaš pravo da kazniš dete u njenoj utrobi". Nakon toga, Umer (r.a.h.) je pustio ženu dok se dete nije rodilo. Detetovi sekutići su rasli na način koji je podsećale na očeve. Kada je čovek video dete, rekao je: "Kunem se Gospodarom Kabe da je ovo moj sin". Nakon toga, Umer (r.a.h.) je rekao: "Zar žene nisu sposobne da rode nekoga poput Muaza? Da nije bilo Muaza, Umer bi propao". Žena je rodila ovo dete posle više od dve godine. Tada je prihvaćeno da je poreklo deteta uspostavljeno preko tog muža.

(*PS: Samir B: Prema hanefijskoj školi mišlenja, prihvatanje perioda trudnoće od dve godine (ili duže) zasniva se više na sudskoj meri, izuzetnim narativima i svrsi pravne zaštite, nego li na savremenim medicinskim zapažanjima. Osnovna dinamika koja stoji iza određivanja ovog perioda je sledeća:

a). Nedovoljna medicinska posmatranja: Tokom ere islamskih pravnika, dijagnoza trudnoće zasnivala se na spoljašnjim znacima jer medicinske ustanove poput ultrazvuka i hormonskih testova nisu bile dostupne. Na osnovu izuzetnih slučajeva kao što su produženo oticanje stomaka, tumori ili druge bolesti koje su pogrešno svaćene kao trudnoća, predostrožna granica je postavljena na 2 godine (prema jednom hanefijskom mišlenju, prema drugom, 4 godine).

b). Zaštita porekla i prava deteta (princip predostrožnosti): Islamski zakon ima za cilj da zaštiti poreklo deteta i spreči da bude stigmatizovano kao siročad ili vanbračna deca, posebno u slučajevima kao što su razvod ili duže odsustvo muža. Pravnici su, pružajući pravni okvir čak i za retke medicinski zahtevne situacije, osigurali legitimitet nerođenog deteta.

c). Rivâjeti: U verskoj literaturi postoje rivâjeti (predanja) da je u vreme Umera (r.a.h.), kada je čovek koji se nije vratio kući dve godine, žena mu je zatrudnela i rodila dete, Umer (r.a.h.) je presudio da dete pripada njemu. Ovi rivâjeti služe kao osnova za ovo pravno tumačenje.

d). Pravne implikacije: Ovi vremenski periodi u školi mišlenja su formule usmerene na rešavanje pravnih pitanja (nasleđivanje, izdržavanja, porekla itd.), a ne verskih pitanja.

Savremeni islamski učenjaci i pravnici slažu se da, sa obzirom na jasno definisane medicinske i naučne granice trudnoće (približno 40 nedelja), aktuelni medicinski nalazi treba da budu osnova za rešavanje pravnih i ličnih pitanja.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Kaže se da je Dahhâk (r.a.h.) rođen četiri godine nakon što su mu sekutići izrasli, dok se smešio. Zato je dobio ime Dahhâk (onaj koji se smeši). Abdulaziz el-Madžišuni (r.a.h.) je takođe rođen od posle četiri godine.

Ovo je poznati običaj među ženama Madžišuna; one rađaju svake četiri godine.

Dokaz hanefijske škole je sledeća izjava Hz.Aiše (r.a.h.). Ona (r.a.h.) je rekla:

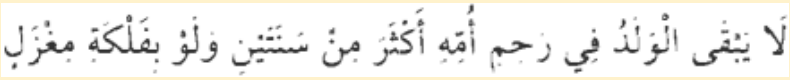

“Dete ne ostaje u majčinoj utrobi duže od dve godine, čak ni veličine vretenastog gomolja***“.[54]

(54. Dârekutnî, Sunen, lll/321; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/443; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/265.).

Takve se stvari ne mogu saznati mišlenjem (idžtihadom). Zato je Hz.Aiša (r.a.h.) ovo rekla nakon što je to čula od Resûlullaha (s.a.v.s.). Štaviše, presude se zasnivaju na uobičajenim svatanjima. Izuzetno je retko da dete ostane u majčinoj utrobi duže od dve godine. Zato se nijedna presuda ne zasniva na ovome. Nema osnove za ono što je Šâfiîa (r.a.h.) ispričao o ovoj stvari. Dahhâk i Abdulaziz (r.a.h.) nisu znali da su rođeni na ovaj način. Slično tome, ni drugi nisu znali ovo. Jer niko ne zna šta je u utrobi osim Allaha Svemogućeg. U Umerovom (r.a.h.) hadisu nema dokaza koji bi podržali Šâfiiîinin (r.a.h.) stav. Jer je Umer (r.a.h.) uspostavio lozu kroz brak koji trenutno postoji između supružnika ili kroz muževljevo priznanje. I mi presuđujemo na ovaj način. Fraza u toj priči “Čovek je razdvojen bio od svoje žene dve godine“ mogla bi značiti period blizu dve godine. Znajući ovo, kažemo da kada postoji dozvoljenost da supružnici imaju koristi od međusobne seksualnosti, oplodnja se zasniva na najkraćem periodu trudnoće, koji je šest meseci. Međutim, situacija je drugačija ako se povratak ženi dokaže sumnjom ili ako dođe do razvoda na osnovu sumnje. U tom slučaju, oplodnja se zasniva na najdužem periodu trudnoće. To je zato što se razvod i povratak ženi ne mogu procenjivati na osnovu sumnje. Kada nema dozvoljenosti između supružnika, zbog potrebe da se dokaže poreklo, oplodnja se zasniva na najdužem periodu trudnoće. Dokazivanje porekla je pitanje opreza.

(***PS: Samir B:

يُحدد هذا الأثر الحد الأقصى لفترة الحمل من منظور فقهي، حيث استند إليه فقهاء الحنفية (إلى جانب الثوري والأوزاعي) لإثبات أن أطول مدة لحمل المرأة هي سنتان، فإذا وُلد الطفل بعد هذه المدة من انفصال الزوجين أو وفاة الزوج، فلا يثبت نسبه إليه.

يتضمن هذا الأثر دلالتين رئيسيتين:

"ما يمكث الجنين في بطن أمه أكثر من سنتين": يُبين الحد الأقصى المطلق لمدة الحمل الممكنة شرعاً.

"ولا يبلغ حجمه حجم المغزل": في بعض الروايات "قدر ما يتحول ظل عود المغزل"، وهو توضيح لكيفية احتساب هذه المدة بدقة في حالات الحمل الخفي أو المُتأخر، وإشارة إلى أن التطور الزمني للحمل منضبط ولا يتجاوز هذه القياسات.

كان هذا التقدير مبنياً في حينه على ما نُقل من وقائع واستقراء لبعض أحوال النساء وظواهر الحمل. ومع ذلك، فقد اختلف الفقهاء في هذه المسألة؛ حيث ذهب الشافعية والمالكية وبعض الحنابلة إلى أن أقصى مدة للحمل هي أربع سنوات استناداً لوقائع شاهدوها في بيئاتهم، بينما ذهب الظاهرية وعدد من علماء العصر الحالي إلى أن أقصى مدة للحمل هي المعتمدة طبياً (وهي تسعة أشهر مع فترات سماح يسيرة لا تتجاوز أسابيع قليلة).

Prevod:

Ovaj hadis utvrđuje maksimalni period trudnoće iz pravne perspektive. Hanefijski pravnici (zajedno sa es-Sevrijem i el-Avzaijem) oslanjali su se na njega da bi utvrdili da je najduži period trudnoće dve godine. Ako se dete rodi nakon ovog perioda, bilo zbog razdvajanja supružnika ili smrti muža, poreklo deteta se ne utvrđuje. Ovaj hadis sadrži dve glavne implikacije: "Fetus ne ostaje u majčinoj utrobi duže od dve godine": Ovo ukazuje na apsolutni maksimalni period trudnoće dozvoljen prema islamskom pravu."Njegova veličina ne dostiže veličinu vretena": U nekim se rivâjetima navodi kao "veličina senke vretena", pojašnjavajući kako se ovaj period tačno izračunava u slučajevima kasnih ili zakasnelih trudnoća te ukazujući da je hronološki razvoj trudnoće kontrolisan i da ne prelazi ova merenja. Ova procena je u to vreme bila zasnovana na prijavljenim incidentima i zapažanjima određenih ženskih stanja i pojava trudnoće. Međutim, pravnici su se razlikovali po ovom pitanju. Šafijski, malikijski i neki hanbelijski učenjaci smatrali su da je maksimalno trajanje trudnoće četiri godine, na osnovu događaja kojima su svedočili u svom okruženju, dok su zahirijska škola i brojni savremeni učenjaci smatrali da je maksimalno trajanje trudnoće ono koje je medicinski odobreno (što je devet meseci sa kratkim grejs periodima (Grejs period – period počeka ili mirovanja) koji ne prelaze nekoliko nedelja).

Autor: Nepoznat. Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako muškarac oženi ženu, a žena rodi dete u roku od šest ili više meseci od sklapanja braka, očinstvo deteta se utvrđuje kao očinstvo muža.

Zato što je žena rodila dete dok je udata bila za tog muškarca i u toku celog perioda trudnoće od trenutka sklapanja braka.

Razvedena žena rađa dete u roku od dve godine

Ako muškarac ima odnos sa svojom ženom, a potom je razvede putem opozivnog razvoda [ric'î talâk], a žena rodi dete pre nego što prođu dve godine od razvoda, poreklo se smatra njenim, muž se ne vraća svojoj ženi. Naprotiv, smatra se da je iddet žene završen.

Zato što oplodnju zasnivamo na najdužem periodu trudnoće. To se poklapa sa periodom pre razvoda. Ako bismo oplodnju zasnivali na najkraćem periodu trudnoće, smatralo bi se da se muž vratio ženi. A povratak ženi se ne može utvrditi sumnjom.

[6/46]

Ako žena rodi dete nakon više od dve godine i ne prizna da je njen period čekanja (ida) završen, očinstvo deteta se i dalje utvrđuje preko muža. Smatra se da se muž vratio svojoj ženi. To je zato što je obavezno tumačiti ženinu situaciju povoljno kad god je to moguće.

Ako pretpostavimo da je muž imao seksualni odnos sa ženom tokom njenog perioda čekanja i da je ona zatrudnela, onda se njena situacija tumači povoljno. Međutim, ako pretpostavimo da je neko drugi osim muža imao seksualni odnos sa njom, onda se njena situacija tumači nepovoljno.

Ako je razvod konačan (bâ'in) i žena rodi dete manje od dve godine nakon razvoda, poreklo deteta se utvrđuje preko muža, prateći začeće do perioda pre razvoda. To je moguće te se time situacija žene smatra povoljnom.

Ako žena rodi dete nakon više od dve godine, očinstvo se ne utvrđuje preko muža. Jer, u ovom slučaju, bez obzira da li smatramo da je dete od muža ili nekog drugog, pouzdano znamo da je do oplodnje došlo nakon razvoda. Ovo bi bacilo negativno svetlo na situaciju žene. U tom slučaju, smatralo bi se da je dete od nekog drugog. Jer, ako prihvatimo da je dete od muža, onda bismo bacili negativno svetlo na situaciju muža, implicirajući da je on stupio u nezakonit seksualni odnos. Ovo nije dozvoljeno bez dokaza. Postojanje muževljevog prava da ima seks sa ženom tokom perioda čekanja (ide), kao i bračni ugovor sa maloletnim detetom, ne dokazuje očinstvo deteta.

U ovom slučaju, prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), žena mora vratiti mužu iznos izdržavanja u iznosu od šest meseci. Ovo je takođe rivâjet od Bišra (r.a.h.), koji je preneo Ebû Yusûf (r.a.h.).

Ebû Yusûf (r.a.h.) čvrsto veruje da žena ne bi trebalo da vraća ništa od izdržavanja. Dokaz za Ebû Yusûfov stav je sledeći: Nije jasno da li je period čekanja (ida) kod žene završen pre porođaja. U tom slučaju, baš kao i u slučaju porođaja pre dve godine, ona nije dužna da vraća ništa od izdržavanja. Jer, ima pravo na izdržavanje sve dok je žena koja poštuje period čekanja. Osim ako razlog za završetak perioda čekanja nije jasno očigledan, smatra se da žena poštuje period čekanja. Ovde ne postoji drugi razlog osim porođaja koji ukazuje na kraj perioda čekanja.

Ako pretpostavimo, na osnovu sumnje, da je došlo do seksualnog odnosa sa ženom tokom perioda čekanja, njeno pravo na izdržavanje ne prestaje. Ako pretpostavimo da se žena ponovo udala nakon završetka perioda čekanja, negativno bismo tumačili njenu situaciju. To ne bi samo dovelo do braka nepoznatog porekla, već bi rezultiralo i time da žena nepravedno primi imovinu od svog muža.

Ebû Hanîfe i Muhammed (r.a.h.) kažu da, kad god je to moguće, situaciju žene treba povoljno tumačiti. Ako prihvatimo da je ovo dete rezultat začeća tokom njenog perioda čekanja (ide), tumačili bismo njenu situaciju kao preljubu. Međutim, ako prihvatimo da je period čekanja žene završen, da se ponovo udala i da je dete od ovog muža, onda bismo njenu situaciju povoljno tumačili. U tom slučaju, nema druge alternative nego da prihvatimo ovu mogućnost. Štaviše, ženina udaja za sebe je jak ili čak autoritativniji dokaz da je njen period čekanja završen. Dakle, podrazumeva se da je žena primala izdržavanje nakon što je period čekanja završen. Zato, ona mora vratiti izdržavanje, jer se definitivno saznanje zasniva na najkraćem mogućem periodu trudnoće, koji je šest meseci. Žena mora vratiti izdržavanje samo uz definitivno saznanje.

[6/47]

Ebû Yusûfova (r.a.h.) izjava po ovom pitanju: "...ovo bi pogoršalo položaj žene. Ovo je nepravedno oduzimanje imovine", nema nikakvu vrednost. Jer je zabrana oduzimanja imovine nižeg stepena od zabrane preljube, pošto oduzimanje imovine postaje dozvoljeno uz dozvolu. Čednostžene se ne umanjuje nepravednim oduzimanjem imovine, ali se umanjuje preljubom. Ako je neko iskušan sa ove dve nevolje, treba da izabere manju od njih. Čak i ako prihvatimo da je muž imao odnos sa ženom tokom njenog perioda čekanja (ide) pod sumnjivim okolnostima, njeno pravo na izdržavanje je i dalje ukinuto. To je zato što predstavlja neposlušnost (nušuz) sa njene strane, jer je njena materica bila okupirana spermom nekog drugog osim njenog muža. Svrha muža tokom perioda čekanja je da zaštiti matericu svoje žene. Ako žena to ne učini, to postaje veći prekršaj od njene neposlušnosti mužu ili bekstva iz kuće čekanja. Pošto je njeno pravo na izdržavanje ukinuto, postaje jasno da ju je nepravedno primila. Zato je mora vratiti.

Žena čiji je muž uslovio talâk time da svaki put rodi dete, dva puta je rodila

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si svaki put kada rodiš dete", a ona rodi dvoje dece u jednoj trudnoći, uslov za razvod – a to je rađanje – je ispunjen. Ona se jednom razvodi sa prvim detetom i nakon toga poštuje period čekanja (iddu). Zaključujemo da se njen period čekanja završava kada rodi drugo dete.

Pošto je rodila dete koje je nosila, uslov je ispunjen. Ona je sada žena koja čeka kraj iddeta. Smatramo da je njen period čekanja završen kada rodi drugo dete, jer je rodila svu decu koju je nosila. Razvod se ne dešava sa detetom koje uzrokuje kraj perioda čekanja, jer je vreme za razvod nakon ispunjenja uslova. Nakon što žena rodi drugo dete, ona više nije udata za muškarca niti je u njegovom periodu čekanja. Ako žena rodi troje dece u jednoj trudnoći, dešavaju se dva razvoda. Jer reč "svaki" implicira da ako se uslov ponovi, kazna se takođe mora ponoviti. Rođenjem drugog deteta, uslov se ponavlja, a period čekanja se ne završava ovim rođenjem, jer, žena ima još jedno dete u svojoj utrobi. Zato je došlo do još jednog razvoda. Nakon ovoga, rođenjem trećeg deteta, period čekanja žene se završava te nema daljeg razvoda. Ako se svako dete rodi pojedinačno, a postoji razmak od šest meseci između dvoje dece, pa se utvrdi da deca nisu blizanci, žena se razvodi sa tri izjave (talâk) o razvodu te mora poštovati tromesečni period idde. To je zato što do razvoda dolazi po rođenju prvog deteta. Ako rodi drugo dete nakon šest meseci ili više, podrazumeva se da je ovo dete rezultat novog začeća. Situacija žene se tumači povoljno te se ovo začeće prihvata kao da dolazi od muža. Dakle, muž se vraća svojoj ženi. Nakon toga, pošto je uslov – rađanje drugog deteta – ispunjen, dolazi do drugog razvoda. Slično, kada rodi treće dete, pošto je uslov ispunjen, dolazi do trećeg razvoda nakon što se muž njoj vrati. Kao rezultat toga, žena se razvodi sa tri izjave (talâk) o razvodu te mora poštovati tromesečni period ide.

Žena koja rađa nakon smrti muža

Ako muškarac umre ostavljajući za sobom ženu, a žena rodi dete manje od dve godine kasnije, i ako žena prizna da je njen period čekanja (ida) završen nakon četiri meseca i deset dana, a zatim rodi dete u roku od šest meseci ili više, očinstvo se deteta ne može utvrditi preko muža.

Jer je dete začeto nakon što je žena priznala da je njen period čekanja (iddet) završen, i to je novo začeće bilo. Gde god je to moguće, reč žene treba prihvatiti kao istinitu. Ako žena tvrdi da je trudna i rodi dete za manje od dve godine, poreklo se uspostavlja preko muža. To je zato što se začeće može pratiti do vremena kada je muž živ bio. Štaviše, ovo se tumači kao pozitivan i tačan pokazatelj situacije žene. Prema hanefijskoj školi mišlenja, ako žena rodi dete manje od dve godine nakon što je tvrdila da je trudna ili priznala da je njen period čekanja (ida) završen, očinstvo se utvrđuje preko muža.

[6/48]

Prema Zuferovom (r.a.h.) stavu, ako žena rodi dete deset meseci i deset dana nakon smrti svog muža, očinstvo se ne utvrđuje preko muža. To je zato što, pošto trudnoća nije izvesna, presudili smo, na osnovu teksta (nass), da se period čekanja žene završava nakon četiri meseca i deset dana. Ova presuda je jača od presude u slučaju kada žena prizna da je njen period čekanja završen. Ako žena prizna da je njen period čekanja završen, a zatim rodi dete u roku od punog perioda trudnoće, očinstvo se ne utvrđuje preko muža. Situacija je ovde potpuno ista.

Međutim, mi hanefijski učenjaci (većina) kažemo sledeće: Završetak perioda čekanja (idde) kod žene nakon četiri meseca i deset dana uslovljen je pod uslovom da ona nije trudna. Kao što smo ranije naveli, ajet koji se odnosi na trudnoću ukida ajet koji se odnosi na period čekanja od četiri meseca i deset dana. Ovaj se uslov može saznati samo kroz informacije koje pruži žena. Zato, ukoliko žena ne prizna kraj svog perioda čekanja, ne smatra se da je on završen. Žena je rodila dete u vreme kada je oplodnja mogla da se dogodi pre smrti muža. Zato se poreklo deteta uspostavlja preko muža, baš kao što bi bilo da je priznala svoju trudnoću. Ako naslednici svedoče porođaju žene ili ga priznaju, očinstvo deteta se utvrđuje preko muža. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ako naslednici to poreknu, poreklo od muža se utvrđuje samo svedočenjem dva muškaraca ili jednog muškarca i dve žene. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), poreklo se utvrđuje svedočenjem jedne žene, naime babice. Njihov dokaz za ovo je taj da je porođaj jedna od stvari koje muškarci ne mogu videti ili znati. U stvari koju muškarci ne mogu videti ili znati, svedočenje jedne žene je potpun dokaz. Zato, u slučaju porođaja, svedočenje babice je takođe potpun dokaz. Zar ne vidite da ako postoji potvrđena trudnoća, tekući brak ili priznanje trudnoće od strane muža, porođaj se utvrđuje svedočenjem jedne žene? Situacija je ovde ista. Jer se ovim svedočenjem utvrđuje samo činjenica ta da je žena rodila dete, a ne poreklo ili nasleđe. Nakon toga, poreklo i nasleđe se utvrđuju ukoliko je do začeća došlo dok je brak još uvek bio u trajanju.

Ebû Hanîfe (r.a.h.) ima dokaze iz dva izvora:

Prvo, Muhammed (r.a.h.), u svom Kitabu'l-Asli, ističe: "Što se tiče nasleđa deteta". Ova izjava znači da uspostavljanje nasleđa zavisi od porekla i smrti. Postojanje presude zasnovane na dvostrukom kvalifikovanom uzroku vezano je za poslednji od ova dva kvaliteta. Zato, svedoci koji svedoče o poreklu nakon smrti, ako povuku svoj iskaz, moraju da plate nasledstvo. Ovde je poslednji od dva kvaliteta poreklo. Dakle, ovo se svedočanstvo zasniva na celini uzroka nasleđivanja. Nasleđe se ne može utvrditi svedočenjem jedine žene. Štaviše, pošto sa sigurnošću znamo da je period čekanja završen, žena je sada stranac. Poreklo deteta rođenog od strane jedine žene ne može se utvrditi svedočenjem jedine žene od stranca. Ova se presuda primenjuje i kada između njih nema eksplicitnog braka. Međutim, ova se presuda ne primenjuje ako brak traje. Jer, u ovom slučaju, uspostavljanje porekla zavisi od prava muža da ima koristi od žene. Svedočanstvo utvrđuje samo rođenje. Slično tome, ako muž prizna trudnoću, onda se utvrđivanje očinstva dokazuje njegovim priznanjem. Isto tako, ako je trudnoća potvrđena, onda se očinstvo utvrđuje potvrdom trudnoće dok je brak još uvek u trajanju. Svedočenje svedoka utvrđuje samo čin porođaja. Zato, ako muž prizna trudnoću, utvrđivanje očinstva se dokazuje njegovim priznanjem. Međutim, u gore navedenom slučaju, ne postoji drugi razlog za utvrđivanje očinstva osim svedočenja svedoka. Očinstvo se ne može utvrditi samo svedočenjem žene.

[6/49]

Objašnjenje je sledeće: Svedočenje neudate žene je slab dokaz. Zato što svedočenje neudate žene u suštini nije nikakvo svedočenje. Zato, ako dva muškarca i jedna žena svedoče o imovini, a zatim povuku svoje svedočenje, žena nije dužna da plati ništa. Ovo se svedočenje prihvata kao dokaz pri porođaju zbog nužnosti. Zato je svedočenje neudate žene po svojoj prirodi slabo. Nije dozvoljeno donositi odluku o nečemu slabom, osim ako nije potkrepljeno. Zaista, to je slučaj sa svedočenjem samih žena u vezi sa imovinom. Podrška je brak, potvrđena trudnoća ili muževljevo priznanje trudnoće. Ako je svedočenje neudate žene potkrepljeno jednim od ovih dokaza, onda treba doneti odluku u skladu sa tim. U suprotnom, nije potrebno.

Ako žena prizna da je njen period čekanja (ida) završen, a zatim rodi dete u roku od manje od šest meseci, poreklo se deteta utvrđuje preko muža. Jer, pouzdano znamo da je žena povukla ono što je prethodno izjavila. Žena je priznala da je mesecima poštovala period čekanja dok je bila trudna. Zato je njeno priznanje nevažeće.

Žena rađa nakon tri razvoda

Ako se muškarac razvede od svoje žene sa tri opozivna ili jednim neopozivim razvodom, a žena rodi dete u roku od dve godine ili manje nakon razvoda, a muž porekne porođaj i trudnoću, ali samo jedna žena bude svedok porođaja, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), loza ne vezuje muža osim ako dva muškarca ili jedan muškarac i dve žene ne posvedoče o tome. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), loza vezuje muža svedočenjem jedne žene. Ovo i prvo pitanje su ekvivalentni.

Jer, u oba slučaja, žena je trenutno stranac svom mužu. Nije bitno da li je žena koja poštuje period čekanja muslimanka, nemuslimanka ili robinja. Jer se trajanje boravka deteta u materici ne menja zbog ovih karakteristika.

Muž koji uskraćuje ženi rođenje deteta

Ako žena koja nije razvedena rodi dete dok živi sa svojim mužem, a muž poriče trudnoću, svedočanstvo slobodne i muslimanke se prihvata kao validno prilikom porođaja. Po nama, ovo takođe utvrđuje poreklo.

Prema Šâfiiî (r.a.h.), pri porođaju se prihvata samo svedočenje četiri žene. To je zato što pravilo u svedočenju je taj da je dokaz potpun svedočenjem samo dva muškarca. U pitanjima svedočenja, dve žene su ekvivalentne jednom muškarcu zbog dokaza (nass-a). Zaista, imovina se utvrđuje samo svedočenjem jednog muškarca i dve žene. Nemoguće je razmatrati mušku prirodu svedoka u stvarima koje muškarci ne mogu videti ili znati. Zato se razmatranje muške prirode izostavlja zbog nužnosti. U drugim se stvarima sledi opšte pravilo. S'hodno tome, svedočenje četiri žena je uslov da se dva muškarca smatraju svedocima. Dokaz njegove validnosti je da se sloboda i upotreba reči "svedočenje" uzimaju u obzir u ovom svedočenju. Oni koji presude da je dozvoljeno gledati ženu koja rađa zbog nužnosti nisu opravdani u svom argumentu. Ako nužnost ispunjava jedna žena, onda nije dozvoljeno da je druga žena gleda. Jer, iako vi, kao hanefijski učenjaci, kažete da je jedna žena dovoljna, takođe kažete da su dve žene opreznije. Prema Ibn Ebû Leylâ'ovom stavu, svedočenje dve žene je uslov za porođaj. To je zato što faktori koji se uzimaju u obzir prilikom svedočenja jesu broj dece i njihovi muški svedoci. Razmatranje muških svedoka je ovde izostavljeno zbog nužnosti. Zato, broj ostaje isti. Hanefijski učenjaci navode hadis Huzejfe kao dokaz. Prema njegovom rivâjetu, Resûlullah (s.a.v.s.) je dozvolio svedočenje babice tokom porođaja. U drugom hadisu, Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

شَهَادَةُ النِّسَاءِ جَائِزَةٌ فِيمَا لَا يَسْتَطِيعُ الرِّجَالُ النَّظَرَ إِلَيْهِ

"..Dozvoljeno je ženama da svedoče o stvarima kojima muškarci ne mogu svedočiti".

Reč اَلنِّسَاءُ (žene) je zajednička imenica. Obuhvata dve ili više žena.

Racionalni dokaz za ovo je sledeći: Vest o rođenju je izveštaj u kome se muška karakteristika ne uzima u obzir pri njenom prenošenju. U tom slučaju, kao i u prenošenju hadisa, broj se takođe ne uzima u obzir. Jer je zabranjeno gledati u ženske genitalije. Zato je dozvoljeno samo ako se pojavi nužnost.

[6/50]

Ako se pojavi nužnost, gledanje od strane osobe istog pola je manje ozbiljno od gledanja od strane muškarca. Ako se muška karakteristika uzme u obzir iz ovog razloga, broj se takođe smanjuje. Jer je jedna osoba koja gleda manje ozbiljna od mnogih ljudi koji gledaju. Iz istog razloga, uslov slobode svedoka se ne odbacuje. Jer je gledanje od strane robinje i slobodne žene jednako. Onaj ko kaže da su dve žene opreznije ne znači da je gledanje od strane druge žene nužno dozvoljeno. Ali on misli da ako se to desi, onda je opreznije. Onaj ko postavlja uslov broja kaže da ako je gledanje od strane jedne žene manje ozbiljno, onda je gledanje od strane mnogih ljudi obavezno (neophodno). Sa druge strane, ovo svedočanstvo – u jednom pogledu je vest, ukoliko se odnosi na sudsko veće – takođe je svedočanstvo. Nečemu što se nalazi između dva pravila daje se njegov dužni udeo u oba. Zato, prilikom svedočenja rođenju, reči sloboda i svedočanstvo se razmatraju u smislu svoje prirode kao svedočanstva. U smislu svoje prirode kao vesti, muški atribut i broj se ne uzimaju u obzir.

Kada se ovo utvrdi, rođenje i njegova neophodna posledica – a to je dete – utvrđuju se svedočanstvom jedine žene.

Nakon toga, poreklo se utvrđuje kroz kontinuirani brak. Ova je situacija ekvivalentna mužu koji priznaje da je njegova žena rodila i kaže: „Dete nije moje." U ovom slučaju, poreklo se utvrđuje kroz kontinuirani brak te se može odbaciti samo li'ânom[56].

([56] Mülâane /الملاعنة (Liân /اللعان): U rečniku, to znači proklinjati jedno drugo. U islamskoj terminologiji, odnosi se na situaciju u kojoj muž optužuje ženu za preljubu, ali ne može da dovede četiri svedoka. Muž i žena se zatim pojavljuju pred sudijom, svako svedoči četiri puta prema islamskoj proceduri, a zatim jedno na drugo pozivaju kletve i gnev. Muž se zaklinje da je njegova optužba za preljubu istinita, i ako je lažov, neka je na njega prokletstvo Allaha Te'âlâ. Žena se zaklinje da je njen muž lažov u svojoj optužbi za preljubu, i ako je istinit, neka je i na nju gnev Allaha Te'âlâ. (En-Nur 24/6-9). Ove kletve služe kao kazna za klevetu (had-i kazif) za muža i kazna za preljubu (had-i zina) za ženu, a sudija ih razdvaja.).

Razvedena žena priznaje da joj je period čekanja (ida) završen menstruacijom nakon tri menstrualna ciklusa

Ako razvedena žena izjavi da je njen period čekanja (ida) završen menstruacijom u periodu jednakom tri menstrualna ciklusa sa drugom ženom, a zatim rodi dete — ako rodi dete manje od šest meseci kasnije — njeno poreklo je utvrđeno, jer pouzdano znamo da laže u onome što kaže. Međutim, ako se porodi više od šest meseci nakon izjave, po našem mišljenju, njeno poreklo nije utvrđeno.

Šâfiîa (r.a.h.) kaže da ako žena rodi dete u roku od šest meseci od braka, poreklo se uspostavlja preko muža, sve dok žena ostane neudata. To je zato što se uspostavljanje porekla vrši zbog prava deteta. Izjava žene u vezi sa odricanjem od prava deteta se ne prihvata. Zato je postojanje ili nepostojanje priznanja žene isto. Situacija je drugačija ako se žena ponovo uda, jer se u ovom slučaju pravo na poreklo uspostavlja za drugog muža te se nužno odriče od prvog muža.

Naš hanefijski dokaz po ovom pitanju je da je žena pouzdana osoba kada je u pitanju prijavljivanje onoga što joj je u materici. Ako žena prijavi da je njen period čekanja završen u razumnom roku, njen izveštaj treba da bude prihvaćen. Ako rodi dete u toku cele trudnoće nakon što je utvrđeno da je njen period čekanja završen, poreklo se ne uspostavlja od muža koji se razvodi, kao što bi bio slučaj ako bi se ponovo udala. To je zato što je prihvatanje izjave žene kao istinite neophodno koliko god je to moguće.

Žena koja nije imala seksualni odnos sa svojim mužem mora da rodi dete u roku od šest meseci od razvoda

Ako se muškarac razvede od žene a da nije konzumirao brak ili da nije bio sam sa njom, a ona rodi dete manje od šest meseci kasnije, muž je vezan očinstvom tog deteta.

(PS: Samir B: Ovaj izraz, koji se nalazi u islamskim pravnim (fikh) izvorima, objašnjava očinstvo deteta rođenog nakon što se žena razvede ili brak završi bez konzumacije (bez sklapanja braka) nakon formalnog/verskog braka.

Detalji se mogu sumirati na sledeći način:

Vremensko računanje: Šest meseci (180 dana) od datuma razvoda (ili smrti muža) je najkraći medicinski poznati period za trudnoću.

Pravna posledica: Čak i bez konzumacije, otac deteta rođenog u roku od šest meseci od razvoda se pravno smatra bivšim mužem žene. U fikhu se ovo naziva “dete rođeno tokom perioda ide“.

Logika pravila: Ovo je pravilo ustanovljeno kako bi se sprečilo da dete ostane bez staratelja i kako bi se pravno osigurala loza.

Izuzetak: Osim ako bivši muž ne dokaže na sudu da je apsolutno nemoguće da dete bude njegovo biološko dete (na primer, da je potpuno odvojen od žene duže od šest meseci ili da je medicinski nemoguće da ima decu), smatra se da dete pripada njemu (bivšem mužu).).

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom…

Zato što pouzdano znamo da se začeće deteta dogodilo pre razvoda. Potrebno je kad god je to moguće povoljno protumačiti situaciju žene. Zato se ovo začeće prihvata kao poteklo od muža. Postaje jasno da se on razveo od svoje žene nakon konzumacije. Ako žena rodi nakon više od šest meseci, poreklo ne obavezuje muža. To je zato što je bračna veza raskinuta razvodom na način koji ne zahteva period čekanja (iddu), a žena je rodila dete u punom periodu trudnoće. Ako je do razvoda došlo nakon čina boravka nasamo (halvet), poreklo deteta bi obavezalo muža ako bi se rodilo u periodu do dve godine. To je zato što je bračna veza raskinuta razvodom na način koji zahteva period čekanja (iddu). Pošto smatramo da je boravak nasamo ekvivalent seksualnom odnosu (zifaf) u pogledu neophodnosti perioda čekanja, takođe smatramo da je ono što se zasniva na zifafu ekvivalentno zifafu. Ovo utvrđuje poreklo deteta.

Ako se muž razvede od žene zato što je prestala da ima menstruaciju a njen se period čekanja meri u mesecima, a žena poštuje period čekanja od tri meseca, te ako rodi dete u roku od dve godine ili manje nakon razvoda, očinstvo se utvrđuje preko muža, bez obzira da li ona priznaje kraj perioda čekanja ili ne.

Zato što je priznala da joj je period čekanja završen za nekoliko meseci. Kada se porodi, postaje jasno da je pogrešila u onome što je priznala. Jer, žena čija je menstruacija prestala ne može da rodi. Zato ona nije žena čija je menstruacija prestala, već žena čiji je period čistote produžen. S'hodno tome, njen se period čekanja ne smatra završenim za nekoliko meseci. Zato se poreklo uspostavlja od muža.

[6/51]

Ako je žena maloletna, a muž se razvede od nje nakon što je konzumirao brak, a zatim žena tvrdi da je trudna, to znači da ona priznaje da je punoletna. Njena izjava po ovom pitanju je validna. U ovom slučaju, ona je kao odrasla žena u pogledu porekla svog deteta. Ako prizna da joj je period čekanja završen tri meseca nakon razvoda, a zatim rodi dete u roku od šest meseci ili više, poreklo se ne uspostavlja od muža.

Jer, utvrđujemo da je njen period čekanja završen. Ako je žena mlada, njen se period čekanja završava nakon tri meseca zbog dokaza (tekstualnog dokaza). Ako je žena starija, čak i ako se porodi u punom periodu trudnoće nakon priznanja razvoda, njen se period čekanja završava njenim priznanjem.

Međutim, ako ne prizna kraj perioda čekanja i ne tvrdi da je (u pitanju) trudnoća , prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), ako se porodi manje od devet meseci nakon što se njen muž razvede od nje, poreklo se uspostavlja preko muža. U suprotnom, poreklo se ne uspostavlja preko muža.

Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ako žena rodi dete manje od dve godine nakon što se njen muž razvede od nje, u slučaju definitivnog razvoda (bâin), poreklo se uspostavlja preko muža. U slučaju opozivnog razvoda (ric'î), ako rodi dete manje od 27 meseci kasnije, poreklo se uspostavlja preko muža. Ako se porodi nakon dužeg perioda, poreklo se ne uspostavlja preko muža. Ebû Yusûfov dokaz za ovo je sledeći: Moguće je da murahika (devojčica koja se približava pubertetu) zatrudni. Uslov za utvrđivanje da se period čekanja završava za nekoliko meseci je da nije trudna. Ovo, kao što smo pomenuli u vezi sa periodom čekanja nakon smrti za odraslu ženu, može se saznati samo kroz njenu izjavu.

[6/52]

Ako rodi dete u roku od manje od dve godine i ne prizna kraj perioda čekanja (idde), postoji mogućnost da je ova trudnoća nastala začećem pre razvoda. Ova je mogućnost dovoljna za utvrđivanje očinstva. U slučaju opozivnog razvoda (ric'î), ako rodi dete u roku od manje od 27 meseci, postoji mogućnost ta da je ovo dete nastalo začećem u roku čekanja. Ovo dokazuje da očinstvo potiče od muža te zahteva presudu da se muž vratio svojoj ženi.

Ebû Hanîfe i Muhammed (r.a.h.) kažu da ženu smatramo maloletnom. Ne može se presuditi da se nešto što je definitivno utvrđeno negira verovatnoćom. Karakteristika maloletnosti sprečava trudnoću. Sve dok karakteristika maloletnosti postoji kod žene, presudno je da se njen period čekanja završava nakon tri meseca zbog dokaza (tekstualnog dokaza). Zato je ova presuda jača od presude date kada žena prizna kraj svog perioda čekanja. Ako rodi dete u punom periodu trudnoće nakon ovoga, loza se ne uspostavlja od muža. To nije slučaj sa odraslom ženom. Jer, kod nje ne postoji prepreka za trudnoću. Zato je presudno da se njen period čekanja završava samo ako ne zatrudni. Ne može se reći da je podrazumevano (prema principu istis'hâb)[57] da ne zatrudni. Jer se ovo pravilo primenjuje na ženu koja nije udata. Jer se brak sklapa radi oplodnje. S'hodno tome, ako muž maloletne žene umre, a ona prizna kraj perioda čekanja nakon četiri meseca i deset dana, a zatim rodi dete nakon šest ili više meseci, poreklo se ne utvrđuje od muža. Ako žena tvrdi da je trudna, a zatim rodi dete u roku manje od dve godine, očinstvo se utvrđuje. Ako žena ne prizna kraj perioda čekanja i ne tvrdi da je trudna, prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), ako se porodi u roku manje od deset meseci i deset dana, očinstvo se utvrđuje preko muža. U suprotnom, očinstvo se ne utvrđuje preko muža. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ako se porodi u roku manje od dve godine nakon smrti muža, očinstvo se utvrđuje preko njega. Ovo i prvo pitanje su ekvivalentni.

([57] İstıshâb / الاستصحاب: Princip pretpostavke da nešto što je postojalo u prošlosti postoji i u sadašnjosti, osim ako ne postoje dokazi o suprotnom. Na primer, ako znamo da je neko bio živ pre deset godina, pretpostavili bismo da je ta osoba još uvek živa, osim ako ne postoje dokazi da je preminula.).

Žena koja poštuje period čekanja nakon razvoda, ponovo se udaje i ima decu

Ako se žena uda u roku čekanja nakon konačnog razvoda, i njen muž konzumira brak, i ona rodi dete manje od dve godine nakon prvog razvoda i u roku od šest meseci ili više nakon drugog braka, dete pripada prvom mužu.

Jer je drugi brak nevažeći (fâsit). Nevažeći brak ne može da se suprotstavi važećem (sahih) braku u određivanju porekla. Zato dete pripada mužu iz važećeg braka. Ako žena rodi dete više od dve godine nakon što se njen prvi muž razveo od nje, ali manje od šest meseci nakon udaje za drugog muža, poreklo ne vezuje ni prvog ni drugog muža. Jer, pouzdano znamo da je dete začeto nakon razvoda od prvog muža. Zato se poreklo ne može utvrditi od njega. Slično tome, pouzdano znamo da se začeće dogodilo pre bračnog ugovora sa drugim mužem. Jer je najkraći period trudnoće šest meseci. Ako žena rodi dete više od dve godine nakon što se njen prvi muž razveo od nje, ali u roku od šest meseci od udaje i konzumiranja braka sa drugim mužem, dete pripada drugom mužu. Jer, ovde nema sukoba u pogledu porekla sa prvim mužem. Jer, pouzdano znamo da je dete začeto nakon razvoda. U ovom slučaju, ostaje da se presudi da dete pripada drugom mužu. Zato što je drugi muž imao odnos sa njom putem nevažećeg bračnog ugovora, a žena je rodila dete u toku cele trudnoće. Zato se loza uspostavlja preko nje.

Otkriće da je žena bila trudna nakon smrti maloletnog muža

Ako mladi muž umre i ostavi ženu, a kasnije se otkrije da je trudna, njen period čekanja (ida) je četiri meseca i deset dana, bez obzira na to da li je trudna ili ne.

Pošto je ova trudnoća posledica preljube koja se dogodila nakon smrti, to ne menja propis o periodu čekanja od četiri meseca i deset dana koji je potreban za smrt (prim.prev.za smrt muža). Neki kasniji hanefijski učenjaci (oni koji su došli posle mudžtehid imama) tvrdili su da ako žena odraslog muškarca zatrudni nakon njegove smrti, period čekanja se završava porođajem. Međutim, to nije slučaj. Odgovor je isti u oba scenarija. Kad god se trudnoća dogodi nakon smrti, smatra se proizvodom preljube. Preljuba ne menja propis o periodu čekanja. Samo ako žena odraslog muškarca rodi dete manje od dve godine kasnije, period čekanja se završava porođajem, jer se začeće dogodilo pre smrti. U ovom se slučaju takođe presuđuje da se loza uspostavlja preko muža. Zato se razume da se trudnoća nije dogodila nakon smrti. Pošto se loza ne može uspostaviti preko maloletnog muškarca, začeće se kod njegove žene ne zasniva na periodu pre smrti, već na najkraćem mogućem periodu trudnoće. Ako trudnoća nije očigledna u vreme smrti deteta, ali postane očigledna nakon smrti, ova se trudnoća smatra novom trudnoćom. Međutim, ako trudnoća žene postane očigledna u vreme smrti deteta, prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), njen je period čekanja, putem istihsana (preferencijalno pravnog mišlenja), dok se ne porodi. Prema slabom mišlenju koje se prenosi od Ebû Yusûfa (r.a.h.), period čekanja žene je u mesecima. Ovo je takođe presuda po analogiji. Ovo je takođe mišljenje Zufera i Šâfiîe (r.a.h.).

[6/53]

Dokazi za ovaj stav su sledeći: Sa sigurnošću znamo da je ova trudnoća posledica preljube. Zato, kraj perioda čekanja nije određen kao period do rođenja deteta, kao u slučaju trudnoće koja postaje očigledna nakon smrti. Jer, razmatranje porođaja tokom perioda čekanja jeste taj da se vrednuje i zaštiti muževljeva sperma. Sperma preljubnika nema nikakvu vrednost. Štaviše, sa sigurnošću znamo da u materici žene u trenutku smrti nije bilo muževljeve sperme. S'hodno tome, žena mora poštovati period čekanja od nekoliko meseci kao muževo pravo u vezi sa brakom.

Zapravo, ovo je presuda u slučaju da osustva trudnoće. Međutim, naše mišlenje o istihsanu (pravnoj preferenciji) zasnovali smo na jasnom značenju ajeta Allaha Te'âlâ:

وَٱلَّـٰٓـِٔي يَئِسۡنَ مِنَ ٱلۡمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمۡ إِنِ ٱرۡتَبۡتُمۡ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَـٰثَةُ أَشۡهُرٖ وَٱلَّـٰٓـِٔي لَمۡ يَحِضۡنَۚ وَأُوْلَـٰتُ ٱلۡأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مِنۡ أَمۡرِهِۦ يُسۡرٗا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talâk, 65/4]

Ranije smo naveli da ovaj ajet ukida presudu ajeta o čekanju od nekoliko meseci, jer je ovaj ajet objavljen nakon njega. Opšte značenje ovog ajeta je taj da period čekanja (ida) za trudnicu **počinje** tek nakon što se porodi (njen period čekanja **traje** do porođaja). **Racionalni dokaz je sledeći**: Period čekanja (idda) je obavezan od žene dok je trudna. Zato, period čekanja treba da se završi porođajem, kao što je to slučaj sa ženom starijeg muškarca. U stvari, period čekanja je propisan da bi se utvrdilo da je materica prazna. To se postiže porođajem. Ovde postoji trudnoća sa strane žene, ali njena materica nije zauzeta muževljevom spermom. Uslov za prekid perioda čekanja nije da je od muža. Ukratko, meseci i menstruacija su ono što završava period čekanja.

Štaviše, ako muž porekne trudnoću svoje žene, a sudija razdvoji supružnike zbog li'ana i presudi da dete nije muževljevo, period čekanja žene se završava porođajem. Neophodni (pravni) dokazi su kao konačni dokazi. Ova se presuda ne primenjuje ako trudnoća nije očigledna u vreme smrti. Jer, mi povoljno tumačimo situaciju žene i presuđujemo da je njena materica bila prazna u to vreme, te time smatramo da je neophodno da ona poštuje period čekanja od nekoliko meseci kao pravo vezano za brak. Ova se presuda ne menja ako do trudnoće dođe kasnije zbog preljube.

Što se tiče deteta i perioda čekanja nakon porođaja, kastrirani muškarac je kao zdrav muškarac

Jer je njegova podobnost kao kod zdravog muškarca u braku. On je pogodan da bude otac. Čak i ako polni odnos nije faktor u dokazivanju očinstva, on i dalje može da ga ima. U stvari, mogućnost seksualnog odnosa nije uslov za dokazivanje očinstva. Ali to nije slučaj sa mladim dečakom. Jer, on nije pogodan da bude otac. Bez podobnosti, uzrok ne proizvodi posledicu*.

(*PS:Samir B: Ovaj tekst objašnjava uslove za uspostavljanje srodstva u islamskom pravu (fikhu) i princip uzročnosti, pravilo pravne logike. Termini i njihova značenja u tekstu navedeni su u nastavku:

a). "Jer je njegova podobnost kao kod zdravog muškarca ..." (Odraslo/pubertetsko muško dete): Brak muškarca koji je dostigao uzrast za brak (pubertet), ali još nije oženjen, isti je kao i brak zdravog/odraslog muškarca.

b). "... On je pogodan da bude otac". Biološki je u reproduktivnom dobu i ima sposobnost da bude otac deteta.

c)."Čak i ako polni odnos nije faktor u dokazivanju očinstva, ...": Na primer, ako žena u zakonitom/verskom braku zatrudni sa svojim mužem, čak i ako nije došlo do seksualnog odnosa u tom braku ili ako se to ne može dokazati (na primer, ako su obe strane nedavno javno objavile svoj brak), očinstvo deteta pripada tom ocu. Sposobnost muža da bude otac je dovoljna da se dokaže očinstvo.

d). "... Ali to nije slučaj sa mladim dečakom. Jer, on nije pogodan da bude otac. ...". Muško dete koje još nije dostiglo pubertet (biološku zrelost) nema anatomski niti fiziološki kapacitet da bude otac deteta.

e). "...Bez podobnosti, uzrok ne proizvodi posledicu, ,,,". U islamskoj jurisprudenciji, da bi presuda (rezultat) bila validna, mora postojati uzrok (razlog) koji dovodi do te presude. Osnovni uslov (uzrok) za mogućnost začeća deteta jeste podobnost/dovoljnost za očinstvo. Ako ne postoji biološka podobnost, rezultat očinstva pravno ne nastaje.

Tekst generalno naglašava da očinstvo (lozno poreklo) mora biti zasnovano na zakonskom osnovu, a najvažniji uslov za ovu osnovu je da je muškarac morao da dostigne biološku sposobnost da bude otac deteta.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako ejakulira, to je slučaj i sa muškarcem čiji su genitalije amputirane

Zato što je sposoban da ima dete. Ovi tipovi muškaraca imaju potencijal da oplode žene putem trenja (fizičkog kontakta). Ebû Hafs'ov (r.a.h.) rivâjet uključuje dodatnu frazu: "Ako se ne ispusti sperma, dete ga ne vezuje". Jer, ako mu je izvađena sperma, on je u istom stanju kao malo dete, ili čak i gorem. Obično dečak ne proizvodi spermu od trenutka rođenja sve dok ne postane moguće da će je proizvoditi kasnije. Kod takvog muškarca, sperma je odsutna na način koji čini njeno buduće postojanje malo verovatnim. U ovoj situaciji, ako dete nije pogodno za očinstvo, onda takav muškarac ne može biti pre svega otac.

Razvod deteta i pubertet

Razvod braka nije važeći dok dete ne dostigne punoletstvo.

Dokaz za to je sledeća izjava Hz.Alije, Ibn Mes'ûda i Ibn Umera (r.a.h.):

كُلُّ طَلَاقٍ جَائِزٌ إِلَّا طَلَاقَ الصَّبِيِّ وَالْمَعْتُوهِ

"Svaki razvod je validan osim razvoda deteta ili stare osobe".[58] Ove reči su takođe prenete i pripisane su Hz.Poslaniku (s.a.v.s.).

(58. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/74; Tirmizî, Talâk15; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/359; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/218.).

Prelazak deteta u pubertet se dešava ili kroz znakove ili po dostizanju određenog uzrasta. Kod dečaka, znaci su noćne ejakulacije (mokri snovi) i ejakulacija, odnosno oplodnja. Kod devojčica, znaci su noćne ejakulacije, trudnoća i menstruacija. Kaže se da je najraniji uzrast za početak puberteta 12 godina za dečake i 9 godina za devojčice. Ovo smo već objasnili u odeljku o menstruaciji.

Što se tiče uzrasta u kojem deca dostižu pubertet, Ebû Hanîfe (r.a.h.) je odredio taj uzrast kao 17 godina za devojčice i 19 godina za dečake. U jednom delu poglavlja o starateljstvu, pomenuo je 18 godina za dečake, a u drugom 19.

Neki učenjaci su pomirili ova dva stava, rekavši da je namera da dečak napuni 18 godina i uđe u 19. Međutim, u rukopisima Ebû Sulejmana (r.a.h.), u vezi sa starateljstvom, piše "dok ne napuni devetnaest godina". Zato postoje dva mišlenja koja se pripisuju Ebû Hanîfi (r.a.h.) po ovom pitanju.

[6/54]

Prema Ebû Yusûfu, Muhammedu i Šâfiiîi (r.a.h.), ova se starost smatra 15 godina i za dečake i za devojčice. Dokaz za to je hadis Ibn Umera (r.a.h.). On kaže:

عَرَضْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ وَ اَنَا اِبْنُ أَرْبَعَ عَشْرَةَ سَنَةً فَرَدَّ نِي ثُمَّ عَرَضْتُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْخَنْدَقِ وَ اَنَا اِبْنُ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً فَأَجَازَنِي

"Kada sam imao 14 godina u vreme bitke kod Uhuda, ponudio sam se da se pridružim Resûlullahu (s.a.v.s.) u bici. On me je odbio. Zatim, kada sam imao 15 godina u vreme bitke kod rovova, ponudio sam se da se pridružim bici. On mi je dao dozvolu".[59]

(59. Buhârî, Şehâdât 18: Muslim, Imâre 91; Ebû Dâvûd, Harâc 15; Tirmizî, Ahkâm 24; Ibn Mâce, Hudûd 4.).

“Kada je Umer b. Abdulaziz (r.a.h.) čuo ovaj hadis, rekao je: 'Ovo je kriterijum koji razlikuje one koji su zreli od onih koji nisu', i o tome je pismeno obavestio svoje vojne komandante. Razlog za to je što, prema uobičajenom običaju, pubertet ne traje duže od ovog perioda. Kao što smo već rekli, presuda se zasniva na onome što je uobičajeno, a ne na onome što je retko“.

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže da je doba puberteta definitivno poznato i za dečake i za devojčice. Prestanak ovog doba može se utvrditi samo takvim definitivnim dokazima. Nema sigurnosti u pitanjima gde postoji neslaganje. Štaviše, minimalna starost za dečaka da dostigne pubertet je 12 godina. Postalo je neophodno dodati tačku ovome. U tom slučaju, dodaje se period od sedam godina, u poređenju sa ranim fazama detinjstva. Zapravo, Resûlullah (s.a.v.s.) je to ukazao rekavši:

مُرُوهُمْ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغُوا سَبْعاً

“ I naredite im da klanjaju namaz kada napune sedam godina“.[60]

(60. Dârimî, Salât 141; Ahmed b. Hanbel, Musned, II/180, 187; Ebû Dâvûd, Salât 26; Tirmizî, Salât 187; Ibn Huzeyme, Sahih, II/102; Hâkim, Mustedrek, I/311.).

Komentatori su objasnili razliku u tumačenju reči أَشُدَّ - (zrelo doba=pubertet) u ajetu:

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥٓ ءَاتَيۡنَٰهُ حُكۡمٗا وَعِلۡمٗاۚ وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ

22. I kad on stasa, Mi ga mudrošću i znanjem obdarismo; tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine. [Jusuf, 12/22].

(PS: Samir B: Napomena: Ova mala linije ispod u ajetu je od mene da bih naznačio reč o kojoj se ovde govori. Inače, ova linija ne postoji u Kur'anu, molim vas. Hvala).

Niko nije pomenuo ništa manje od 18 godina. Zato, trajanje puberteta treba odrediti ovim.

Međutim, pošto se žene obično brže razvijaju, njihova starost se smanjuje za jednu godinu, što rezultira vrednovanjem od 17.

U Ibn Umerovom (r.a.h.) hadisu nema dokaza po ovom pitanju. To je zato što mu je Resûlullah (s.a.v.s.) dozvolio ne zato što ga je smatrao zrelim, već zato što ga je smatrao snažnim i pogodnim za bitku. Prenosi se da je Resûlullah (s.a.v.s.) dozvolio deci koja su bila pogodna za bitku. Jedno dete je ponuđeno da se pridruži Resûlullahu (s.a.v.s.) u bici. On (a.s.) ga je odbio. Rečeno je da je to dete dobar strelac. Nakon toga mu je dozvolio. Dvoje dece je ponuđeno da se pridruže bici. On (a.s.) je dozvolio jednom, a odbio drugom. Onaj koji je odbijen je rekao: “Ja, Resûlullah (s.a.v.s.)! Ti si njemu dozvolio, a mene odbio. Kad bih se rvao sa njim, bacio bih ga na zemlju“. Odbačeno dete se rvalo sa njim, te je Resûlullah (s.a.v.s.) dozvolio i njemu da se bori.

Razvod od strane mentalno obolele osobe

Razvod koji je izdao mentalno oboleli muškarac je nevažeći. Ako umre ostavljajući za sobom ženu, tretira se kao zdrava osoba u pogledu perioda čekanja (ide) i dece.

Zato što mentalno bolesna osoba može da ima seksualni odnos i da oplodi ženu. Prema pravilima braka, on ima pravo da ima odnose sa svojom ženom. Štaviše, sposoban je da bude otac deteta.

Ako robinja koja ima dete sa svojim gospodarem (Ummu veled) umre ili bude oslobođena, njen period čekanja je tri menstrualna ciklusa. Ako nema menstruaciju zbog starosti, njen period čekanja je tri meseca.

Ovo smo objasnili u kontekstu braka. Ako majka deteta postane zabranjena gospodaru na bilo koji način pre njegove smrti, on mora poštovati isti period čekanja. To je zato što majka deteta ostaje gospodarev krevet čak i nakon što mu on postane zabranjen. Toliko da ako gospodar tvrdi da je dete njegovo, poreklo deteta se uspostavlja preko gospodara. Ako gospodar ne polaže pravo na to, poreklo se ne uspostavlja preko njega. To je zato što se u slučaju utvrđenog porekla bez prava na to, sumnja stavlja na gospodara te se procenjuje da je stupio u nezakoniti seksualni odnos. Zato, pravo na krevet prestaje sa emancipacijom majke deteta. Ovo je u suprotnosti sa situacijom kada se majka deteta uda za nekog drugog, a zatim gospodar umre ili je emancipuje. Jer, u ovom slučaju, muževljev krevet sprečava gospodara da ima krevet. Pravo na krevet koje proizilazi iz braka je jače od prava na krevet koje proizilazi iz vlasništva. Slabije pravo na krevet ne može opstati protiv jačeg prava na krevet. Kada se slabo pravo na krevet (tj. pravo majke deteta) ne može održati, razlog koji zahteva period čekanja (idda) – što je prenos muževljevog prava na krevet na majku deteta – nije ispunjen oslobađanjem.

[6/55]

Čak i ako majka deteta čeka period čekanja od muža, presuda je i dalje ista. Zar ne vidite da čak i ako muž to zahteva, poreklo se ne uspostavlja od njega? Zato razumemo da muž nema pravo na krevet (tj. pravo na ženu) nad majkom deteta.

Ako gospodar umre ostavljajući majku za sobom ili je oslobodi, a majka rodi dete u roku od dve godine, poreklo deteta vezuje gospodara jer postoji mogućnost da se začeće dogodilo pre njegove smrti.

Jer je emancipacijom bračna veza završena periodom čekanja (idda). Ova je veza slična bračnoj vezi po tome što se zasniva na najdužem periodu trudnoće začeća. Međutim, ako je gospodar odbije, loza se odbacuje. To nije slučaj pre emancipacije. Jer je emancipacijom veza majke deteta ojačana. Toliko da gospodar ne može imati pravo da prenese dete na nekog drugog tako što će ga oženiti. Dakle, loza deteta vezuje gospodara na način koji on ne može odbaciti. Pre emancipacije, gospodar ima pravo da prenese vezu majke deteta na nekog drugog tako što će ga oženiti, kao i pravo da odbije lozu deteta. Jer, postojanje presude zavisi od postojanja uzroka.

Ako žena po imenu Ummul-Velad rodi dete više od dve godine nakon što je oslobođena, loza deteta vezuje gospodara samo ako on to polaže pravo. To je zato što u tom slučaju znamo da se začeće dogodilo nakon što je dete oslobođeno. Ako gospodar na to polaže pravo, loza se uspostavlja preko njega. To je zato što su Ummul-Veled i gospodar postigli konsenzus da je dete njegovo i da je to njihovo pravo. Njihov se konsenzus zasniva na mogućnosti toj da se Ummul-Veled možda udala za gospodara tokom perioda čekanja (ide).

Ako muž oslobodi trudnu ženu ili umre napustivši je, period čekanja za majku deteta završava se njenim porođajem.

Kao što smo ranije objasnili, period čekanja (idda) je obavezan od žene dok je trudna. Zato, baš kao i period čekanja nakon braka, propisano je da se ovaj period završava rođenjem deteta. U stvari, verovatnije je da će se završiti porođajem, jer je jedino što se uzima u obzir potvrda da je materica prazna.

Ako muškarac umre nakon što je oslobodio robinju ili ženu sa kojom je prethodno imao seksualne odnose, nije dužan da poštuje period čekanja (idu). Isto pravilo važi i ako je oslobodi.

Jer se pravo na krevet za robinju uspostavlja samo putem seksualnog odnosa. O ovom pitanju je bilo reči u odeljku o parnici. Bez kreveta, period čekanja (idda) nije potreban.

Muhammed takođe kaže u Kitabu'l-Asl: Zar ne vidite da ako gospodar proda robinju nakon što je imao seksualni odnos sa njom, period čekanja se od njega ne zahteva? Istibra (očišćenje nakon odnosa) koja se zahteva od kupca (prim.prev:Tjs, kad kupac zahteva) nije period čekanja. Jer je period čekanja za ženu, dok je istibra za kupca.

Dozvoljeno je mušteriji da oženi robinju koju je kupio bez obavljanja istibre (očišćenja tela nakon braka).

Neophodnost očišćenja (istibrân) za kupca je ovde slična neophodnosti kada kupuje robinju od malog deteta, žene ili device.

Period čekanja (ida) za ženu koja je bila seksualno napadnuta pod sumnjom

Ako muškarac ima seksualni odnos sa ženom koja je u stanju sumnje ili u nepravilnom braku, muškarac mora da plati miraz, a žena mora da poštuje idu od tri menstrualna ciklusa ako je slobodna, a dva menstrualna ciklusa ako je robinja.

[6/56]

Objasnili smo da se u slučajevima kada je bračni ugovor nevažeći, ništavnost između supružnika uspostavlja polnim odnosom. U tom slučaju, zbog razdvajanja supružnika od strane sudije (tefrik), praznina između supružnika se eliminiše, te je zato potrebna ida (period čekanja). Situacija je ista bez obzira da li muškarac umre ostavljajući ženu iza sebe ili je živ, ali ju je sudija razdvojio. Ova ida je neophodna samo da bi se utvrdilo da je materica prazna. Zato, za razliku od idde majke deteta, ona se ne menja sa životom ili smrću. Period čekanja od nekoliko meseci u iddi nakon smrti je da bi se ispunile obaveze braka.

Zato je idda nakon smrti potrebna bez razmatranja mogućnosti konzumacije. Ova se situacija ne odnosi na sumnjive polne odnose ili na nevažeći brak. Ako žena nema menstruaciju jer je previše mlada ili previše stara, a idda je potrebna kao rezultat razdvajanja supružnika od strane sudije dok su živi, idda za slobodnu ženu je tri meseca, a za robinju jedan i po mesec, po analogiji sa valjanim praznošću braka. Ako se rob Mukâteb[61] oženi kćerkom svog gospodara uz njegovo odobrenje, a ako prvo gospodar, a zatim mukâteb rob umru ostavljajući dovoljno imovine (da plati ugovornu naknadu), rok čekanja žene je četiri meseca i deset dana. Žena ima pravo da dobije miraz od mukatebe i takođe nasleđuje od njega.

([61] **Kitâbet/الكتابة (Mükâtebe / المكاتبة):** Ugovor između gospodara i roba o prekidu ropstva u zamenu za plaćanje. Prema ovom ugovoru, rob stiče slobodu nakon plaćanja dogovorene cene. Od trenutka zaključenja ugovora, rob stiče pravo da raspolaže svojom imovinom i poseduje robu i može da radi za sebe. Rob koji sklopi takav ugovor naziva se "mukâteb", sporazum se naziva "mukâtebe" ili "kitâbet", a dogovorena cena se naziva "kitâbet bedeli- kitabet cena".).

Ako muškarac koji je sklopio bračni ugovor otkupi svoju ženu koja je već rodila dete sa njim, brak ne postaje nevažeći.

Zato što ima pravo vlasništva nad svojom zaradom. Rekli smo da pravo vlasništva ne sprečava nastavak braka. Ako muškarac koji ima ugovor o slobodi umre ostavljajući za sobom dovoljno imovine da plati naknadu za slobodu, dug za slobodu se isplaćuje. Smatra se slobodnim pre smrti. Ovo se zasniva ili na sticanju slobode pre smrti ili na tome što se smatra zakonski živim dok se dug za slobodu ne isplati. Kada se presudi da je muškarac slobodan, a potom postane vlasnik svoje žene, žena postaje u položaju da je Ummu veled njegove dece. Brak se raskida, a ummul veled postaje slobodna. Kada ummul veled postane slobodna zbog smrti svog gospodara, ona poštuje period čekanja od tri menstrualna ciklusa. Ako muškarac koji ima ugovor o slobodi ne ostavi za sobom dovoljno imovine da plati naknadu za slobodu, period čekanja njegove žene je dva meseca i pet dana. Zato što je umro nesposoban (bez ostavljanja dovoljno imovine da plati dug). S'hodno tome, brak se prekida smrću. Period čekanja koji se zahteva od robinje u slučaju smrti njenog muža je dva meseca i pet dana.

[6/57]

Ako muškarac koji je sklopio bračni ugovor (mukâtebe) ostavi za sobom dovoljno imovine, a žena nije rodila dete sa njim, i ako je konzumirao brak sa njom, njegov period čekanja (idda) je dva menstrualna ciklusa. Slično tome, ako slobodan muškarac kupi svoju ženu robinju nakon što je konzumirao brak, njegov period čekanja je takođe dva menstrualna ciklusa. Kupac ima pravo da je uda za nekog drugog tek nakon što se period čekanja žene završi. Ako nema takve razdvojenosti za muškarca, on ima pravo da ima seksualne odnose sa svojom ženom. Ako nije konzumirao brak sa svojom ženom, nije dužan da poštuje njenu iddu. To je zato što se razdvojenost dogodila tokom njegovog života pre konzumiranja. Ista presuda važi i tada ako muškarac koji je sklopio bračni ugovor nije ostavio za sobom dovoljno imovine da plati cenu, i koji nije konzumirao brak sa svojom ženom, ili ako je konzumirao brak, ali žena nije rodila dete sa njim. To je zato što je umro nesposoban (bez ostavljanja dovoljno imovine da otplati dug). U tom slučaju, on ne može biti vlasnik svoje žene, te se time njihov brak završava njegovom smrću. Zato, njegova žena mora poštovati period čekanja od dva meseca i pet dana kao robinja koja pripada njenom gospodaru po ugovoru o oslobođenju.

Allah Svemogući najbolje zna. Povratak je samo Njemu.

RAZVOD KOJI NIJE U SKLADU SA SUNETOM (INOVACIJOM (BİD' Î)) JE VALJAN

OPOVRGAVANJE ONIH KOJI TVRDE DA NE POSTOJI

Debate o validnosti bid'î razvoda

Postoje dve glavne tačke neslaganja između nas (sunita) i šiita po ovom pitanju:

l. Problem: Prema većini pravnika, ako se muškarac razvede od svoje žene dok ona ima menstruaciju ili tokom perioda čistoće nakon što je imao odnos sa njom, razvod je validan. Međutim, prema šiitskim učenjacima, on nije validan.

ll. Problem: Prema hanefijskoj školi mišlenja, kada se muškarac razvede od svoje žene sa tri izjave (talâk) o razvodu odjednom, to se računa kao tri razvoda. Prema zejdijskoj školi mišlenja u šiitskom islamu, to se računa kao jedan razvod.

Argumenti onih koji ne smatraju bidi talâk (inovaciju u razvodu) validnim

Međutim, imamije smatraju da je razvod nevažeći. Oni tvrde da je to Hz.Alijevo (r.a.h.) mišlenje, ali to je kleveta koju su izneli protiv Hz.Alije (r.a.h.).

U svojoj knjizi pod naslovom "Kitâbu'l-Talâk", Muhammed (r.a.h.) takođe pominje, pozivajući se na Hz.Aliju i Ibn Mes'ûda (r.a.h.), da su tri razvoda koja muž da odjednom važeća.

Prema dobro poznatom mišlenju koje se prenosi od Hz.Alije (r.a.h.) po ovom pitanju je:

كُلُّ طَلَاقٍ جَائِزٌ إِلاَّ طَلَاقَ الصَّبِيِّ وَ الْمَعْتُوهِ

"Svi su razvodi validni osim razvoda deteta ili lude osobe".[62]

(62. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/74; Tirmizî, Talâk, Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/359; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/218.).

Argumenti koje su šiiti (imamije) izneli kao dokaz po ovom pitanju su sledeći:

Mužu je naređeno da izvrši razvod u skladu sa Sunetom (Hz.Poslanikovom (s.a.v.s.) tradicijom). Ako osoba određena za muževljevog predstavnika- to jest, osoba kojoj je religijom naređeno da se razvede od svoje žene prema Sunetu- izvrši razvod na način koji nije u skladu sa Sunetom, taj razvod je nevažeći. Isto važi i za razvod koji izvrši osoba (muž) kojoj je religijom naređeno da se razvede prema Sunetu. U stvari, nevaženje takvog razvoda je još važnije od nevaženja predstavnika, jer je verska naredba obavezujuća od naredbe osobe koja je imenovala predstavnika.

Sa druge strane, validnost raspoloženja osobe zavisi od toga da li je dozvoljeno religijom. Ono što je zabranjeno religijom nije dozvoljeno. Zato, ovo raspoloženje ne bi bilo validno, baš kao u slučaju razvoda od strane deteta ili nesposobne osobe.

Dokazi za validnost inovativnog (bid'î) razvoda

Mi, hanefijski učenjaci, imamo dva izvora dokaza po ovom pitanju:

I. Dokaz: Zabrana nečega je jasan dokaz da se to dogodilo. Jer je nezamislivo zabraniti nešto što se nije dogodilo. Implikacija zabrane je da osoba koja je podvrgnuta njoj treba da izabere da prekine zabranjeno delo. Na ovaj način, zaslužit će nagradu za napuštanje dela i kaznu za njegovo nastavljanje. Ako je samo zabranjeno delo nemoguće, osoba koja je podvrgnuta zabrani nema pravo da izabere da ga napusti. O ovom pitanju smo opširno razgovarali u odeljku "Zabrana posta na dan Bajrama".

II. Dokaz: Kada je zabrana posledica razloga van prirode same zabranjene stvari, ova zabrana ne negira zabranjenu stvar. Niti je čini nevažećom sa religioznog stanovišta. Baš kao kod zabrana namaza na uzurpiranoj (nasilno oduzetoj) zemlji i obavlanja poslova tokom poziva za namaz u petak (ove zabrane ne čine nevažećom namaz ili poslovanje).

[6/58]

U pitanju o kome raspravljamo, zabrana proizilazi iz razloga koji nije sam razvod, kao što je produžavanje perioda čekanja, izazivanje sumnji i oklevanja kod žene u vezi sa periodom čekanja ili eliminisanje mogućnosti pomirenja u slučaju kajanja. Zato, ova zabrana ne sprečava da razvod bude validan.

U svom delu "Kitâbu'l-Asl", Muhammed (r.a.h.) navodi brojne druge dokaze koji podržavaju validnost ove vrste razvoda. Svi se ovi dokazi u krajnjoj liniji zasnivaju na dva gore pomenuta dokaza.

Ovaj slučaj nije sličan slučaju razvoda koji je odobrio predstavnik, (ovlašćeno lice- Vekîl) postupajući protiv naloga nalogodavca, što je nevažeće. Jer je radnja predstavnika validna samo ako je u skladu sa uputstvima nalogodavca. Ako predstavnik postupa suprotno onome što mu je naređeno, njegova radnja postaje nevažeća.

Što se tiče našeg slučaja; ovde je raspolaganje muža u okviru njegove vlastite nadležnosti. Muž ima pravo na tri razvoda (talâka) putem bračnog ugovora. Ovo je pravo dovoljan osnov (uzrok) da raspolaganje osobe koja je sposobna da sebi omogući takvo raspolaganje bude validno – čak i ako je to raspolaganje koje mu nije naređeno ili dozvoljeno.

Ova stvar nije kao razvod deteta ili nesposobne osobe, jer, dete ili nesposobna osoba nemaju sposobnost da izglasaju razvod. Zar ne vidite da nije valjano da dete ili nesposobna osoba uslovljava razvod, nego ga odlaže do posle puberteta ili imenuje nekog drugog za svog predstavnika? Dok su sve to radnje koje muškarac može preduzeti kada mu žena ima menstruaciju – radnje koje čovek zdrave pameti može da izvrši. Muhammed (r.a.h.) je predstavio ove i slične tačke kao dokaz u svom delu "Kitâbu'l- Asl".

ŽENA TREBA LEPO DA SE OBLAĆ I DA NOSI PARFEME

Osnovno pravilo u tom pogledu je da žena čiji je muž umro ne treba da se ukrašava ili nosi parfem tokom svoje ide (hidada).[63] Ovo se na arapskom izražava kao "hıdâd" i "ihdâd". Kaže se da je "žena oplakala"- أَحَدَّتْ الْمَرْأَةُ تَحِدُّ i da je "Ograničila sebe u žalosti"- حَدَّتْ تَحِدُّ. Oba su izraza tačna.

([63] Hidâd /الحداد (İhdâd /الإحداد) : U rečniku, to znači zabraniti ili postaviti ograničenja. U islamskoj jurisprudenciji, odnosi se na ženu čiji je brak završen zbog smrti ili definitivnog (neopozivog- (bâ'in)) razvoda, i koja, tokom perioda čekanja (idde) kada joj je zabranjeno da se ponovo uda, mora da se uzdrži od toga da izgleda srećno i zadovoljno na način koji bi naišao na neodobravanje ljudi oko nje. Prevođenje reči "hıdâd" kao "žalost" bilo bi netačno, jer žalost generalno znači glasno plakanje i naricanje nakon nečije smrti, što je u islamu zabranjeno.).

Dokaz za neophodnost neukrašavanja i nenošenja parfema je sledeći: Prenosi se da je, kada je vest o smrti njenog oca, Ebû Sufjana (r.a.h.), stigla do Ummu Habibe (r.a.h.), zatražila parfem nakon tri dana. Nanela je parfem na obraze, a zatim rekla: "Ne treba mi parfem. Međutim, čula sam Resûlullaha (s.a.v.s.) kako govori:

لَا يَحِلُّ لِامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تَحِدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ إِلَّا عَلَى زَوْجِهَا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَ عَشْراً

"Nije dozvoljeno ženi koja veruje u Allaha, Njegovog Poslanika i Poslednji dan da se uzdržava od ukrašavanja i parfema duže od tri dana za bilo koju preminulu osobu. Međutim, to može biti četiri meseca i deset dana za njenog muža".[64]

(64. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/286; Buhârî, Cenâiz 30; Muslim, Talâk 9; Nesâî, Talâk 55.).

Ponovo, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao ženi koja je tražila dozvolu da nosi kol:

كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ....

"Jedna od vas u vreme neznanja..."[65]

(65. Buhârî, Talâk 44; Muslim, Talâk 58; Ebû Dâvûd, Talâk 41; Tirmizî, Talâk 18; Nesâî, Talâk 63.).

Već smo ranije preneli ceo hadis.[66]

(66 Pogledajte, molim vas. Serâhsî, el-Mebsût, Vl/30.).

(PS: Samir B: U ovoj našoj knjizi, pogledajte, molim vas:- Serâhsî, el-Mebsût, Vl/57. Hvala.).

Ulepšana žena koja se definitivno razvela

Što se tiče žene koja je definitivno razdvojena od svog muža (mebtute), to je ili putem hul razvoda,[67] ili trostrukim razvodom (sa tri talâka) od strane muža, ili jednim neopozivim razvodom (bâ'in talâkom). Prema nama hanefijama, ova žena ne bi trebalo da se ukrašava ili nosi parfem tokom svoje idde.

([67] Hul'/ الخلع (Muhâlea / المخالعة): Brak je proces prestanka bračne imovine uz saglasnost žene. To je oblik razvoda koji se postiže obostranim sporazumom, bilo isplatom od žene mužu ili odricanjem žene od miraza.).

Šâfiîa (r.a.h.)je izjavio da nije neophodno da se žena ne ukrašava. Šâfiîevo obrazloženje je to da je period čekanja (idda) neophodan da bi se utvrdilo da li je dete prisutno u ženskoj utrobi. Zato, baš kao što nije neophodno da žena koja poštuje iddu zbog sumnjivog ili nevažećeg braka uzdrži od ukrašavanja ili parfema, takođe nije neophodno da se žena koja je definitivno razvedena uzdrži od ukrašavanja. Sa druge strane, neophodnost da se žena čiji je muž umro uzdrži od ukrašavanja jeste da pokaže tugu koju oseća zbog smrti svog muža, koji joj je veran bio, i prekida njihove veze. Međutim, ovo se ne odnosi na ženu koja je definitivno razvedena od svog muža. Jer, razvodom, muž joj je učinio nepravdu tako da je dao prednost nekoj drugoj umesto nje. U ovom slučaju, žena pokazuje radost, a ne tugu, zbog prekida braka.

Dokaz za nas hanefite je sledeći hadis Ummu Seleme (r.a.h.):

نَهَى الْمُعْتَدَّةَ أَنْ تَخْتَضِبَ بِالْحِنَّاءِ

“Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je zabranio ženi koja poštuje (izdržava) iddu da na sebi nanosi kanu“.[68]

(68. Nesâî, es-Sunenu'l-Kubrâ, lll /395; lbn Hibbân, Sahih, X/144; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll /125.).

[6/59]

Naš racionalni argument je sledeći: Žena koja je definitivno razvedena poštuje period čekanja (iddu) zbog važećeg braka. U tom pogledu, ona je kao žena čiji je muž umro. Njeno uzdržavanje od ukrašavanja je znak tuge koja proizilazi iz gubitka blagoslova braka i dozvoljenih seksualnih odnosa koje taj brak daje. Ova se situacija odnosi i na ženu koja se definitivno razdvojila od muža, kao i na ženu čiji je muž umro. Sam muž (njegova materijalna dobara) nije namera žene, tako da njena tuga nije ograničena samo na gubitak njegovih materijalnih dobara! Umesto toga, kao što smo rekli, namera žene je blagoslov braka. Gubitak ovog blagoslova zbog razvoda ili smrti, isti je.

Nevažeći brak ili zajedništvo sa sumnjom zbog kog žena čeka iddet nije razlog da se ne ulepšava. Jer, u tim slučajevima, žena nije izgubila nikakvu korist, naprotiv, oslobođena je zabranjenog čina razdvajanjem.

Oblik neukrašavanja sebe (smernice - hidâdın)

Oblik neukrašavanja (حداد) jeste da žena ne nanosi parfem ili ulje (kremu) (ne šminka se), ne nosi nakit i ne nosi odeću obojenu biljkom usfur[69] ili šafranom[70.] Jer su sve to stvari koje se rade u svrhu ukrašavanja. Ukrašavanje je, međutim, nespojivo sa pokazivanjem tuge. Štaviše, ukrašavanje čini ženu privlačnijom muškarcu. Međutim, ženi je zabranjeno da se približava muškarcima tokom perioda kada poštuje iddu.

([69] **Usfur:** - Biljka koja proizvodi crvenu boju i koja se koristi za farbanje tkanina.).

([70] **Za'ferân:** Žuta biljka koja se koristi za bojenje tkanina. Ove boje se smatraju ukrasnim jer su upečatljive i žive.).

Slično tome, žene ne mogu nositi odeću nazvanu "asb" ili odeću od čiste svile u svrhu ukrašavanja. Rečeno je da se "asb" odnosi na jemenski ogrtač. U stvari, to je tkanina istkana od mekog lana (kasb).

Prema predanju (rivâjetu) od Ebû Yusûfa (r.a.h.) u "Nevâdiru", nema štete u tome da žena nosi haljinu od mekog lana ili crvene svile. Ovaj stav se tumači na sledeći način: Ako žena ne nosi ovo kao ukras, nema štete. Ako to nosi kao ukras, to postaje neomiljeno (mekruh), kao što je navedeno u knjizi "el-Asl".

Žena koja poštuje period čekanja (idu) ne može nanositi ulje na glavu radi ukrašavanja. To je zato što je ulje izvor mirisa (tib). Zar ne vidite da se mirisi dodaju ulju da bi ga učinili skupljim? Međutim, ako žena nanese ulje na glavu radi lečenja nekog stanja, to je dozvoljeno. To je zato što period čekanja ne sprečava traženje lečenja, ali sprečava ukrašavanje.

Žena koja poštuje period čekanja (idu) ne može nanositi kol za ukrašavanje. Međutim, nema štete u nanošenju crnog kola zbog bolova u očima. Prenosi se da je žena čiji je muž umro prvobitno zamolila Resûlullaha (s.a.v.s.) za dozvolu da nanese kol, a Resûlullaha (s.a.v.s.) joj je dao dozvolu. Kada je stigla do vrata da izađe, Resûlullaha (s.a.v.s.) ju je pozvao nazad i rekao joj sledeće reči, koje smo prethodno u celosti preneli:

قَدْ كانَتْ إحْداكُنَّ في الْجاهِلِيَّةِ

"Jedna od vas je u doba džahilijeta... idda".[71]

(71. Buhârî, Talâk, 44; Muslim, Talâk 58; Ebû Dâvûd, Talâk 41; Tirmizî, Talâk 18; Nesâî, Talâk 63.).

Ovaj hadis se tumači na sledeći način: Resûlullah (s.a.v.s.) je u početku mislio da ženin zahtev za nanošenje kol nije bio za ukrašavanje. Međutim, saznavši da joj je namera zaista bila da se ukrasi, zabranio je to.

Ako žena nema ništa da obuče osim obojene haljine, nema ništa loše u tome da je nosi bez namere da se ukrašava. To je zato što nema drugi način da pokrije svoje intimne delove. Ako žena ne može da pronađe drugu odeću, može da nosi obojenu haljinu ako joj je namera da se pokrije, a ne da se ukrasi. Dela se procenjuju po namerama.

Nema ništa loše u tome da žena, koja se razvela od muža putem opozivnog razvoda [ric'î talâk], nosi parfem i ukrašava se bilo kakvom odećom koju želi. To je zato što brak i seksualni odnos još nisu zakonski prekinuti. Muž se podstiče da se vrati svojoj ženi nakon opozivnog razvoda. Ukrašavanje žene je jedna od stvari koja može dovesti do toga da se muž vrati njoj. U ovom slučaju, ženu takođe treba podstaći da se ukrašava.

Žena iz naroda Knjige koja se razvela od muslimana koji se ukrašava

Žena iz naroda Knjige koja je udata za muslimana nije obavezna da se uzdrži od parfema i ukrašavanja kada je muž napusti ili umre. To je zato što je uzdržavanje od ukrašavanja tokom perioda čekanja verska obaveza. Žena iz naroda Knjige nije obavezna verskim propisima. U knjizi "el-Asl", Muhammed (r.a.h.) je rekao: "Žena Knjige ne vodi [druge]. Jer je politeizam u koji je uključena žena Knjige veći greh od zanemarivanja zapovesti Allah'a Te'âlâ".

Ukrašavanje robinje muslimanke

Robinja muslimanka, tokom svoje ide (perioda čekanja), uzdržava se od istih stvari od kojih se uzdržava slobodna žena, osim izlaska napolje. To je zato što je ona, kao i slobodna žena, obavezna da ispunjava svoje verske obaveze. Ne može joj se zabraniti izlazak napolje jer njen gospodar ima pravo na njenu službu. Međutim, njen gospodar nema pravo da joj dozvoli da nosi parfem ili se ukrašava, jer joj je to zabranjeno dok joj se ida ne završi.

[6/60]

Prema hanefijskoj školi mišlenja, nije neophodno da se robinja uzdržava od gore pomenutih stvari.

Oblačenje za malu devojčicu

Prema Šâfiiî (r.a.h.), mlada devojka je kao zrela žena. Kao što staratelj treba da je spreči da pije alkohol, tako treba da je spreči i da nosi parfem i da se ukrašava. Zabrana ovih stvari se zasniva na verskim obavezama. Kao što mlada devojka, iako sa sigurnošću zna da ne može da zatrudni, mora da poštuje period čekanja (idu) zbog verskih obaveza, slično tome, ne treba da se ukrašava tokom perioda čekanja nakon smrti svog muža.

Mi, hanefije, kažemo sledeće po ovom pitanju: Mlada devojka nije religiozno obavezna da čini bilo šta važnije od uzdržavanja od ukrašavanja, kao što su post i namaza. Uzdržavanje od ukrašavanja je znak zahvalnosti za primljeni blagoslov. Jer, uzdržavanje od ukrašavanja je spoljašnji izraz tuge zbog gubitka blagoslova braka. Mlada devojka nije religiozno obavezna da to čini. Pitanje idde (perioda čekanja) je drugačije od ovoga.

Neki od naših učenjaka su rekli da period čekanja (idda) nije neophodan za maloletnu devojku. Međutim, staratelj je obavezan da je ne uda ni za koga drugog dok se period čekanja ne završi. Pa ipak, period čekanja je samo protok vremena. Neophodnost čekanja maloletne devojke ne znači da se ona smatra odgovornom po religiji (obaveznom verskim propisima). Zabrana ukrašavanja nije jedan takav primer.

Ummu veled (robinja koja ima dete sa svojim gospodarem) ne bi trebalo da se ukrašava.

Žena po imenu Ummu Velad nije obavezna da se uzdrži od bilo čega od gore pomenutih stvari (kao što su parfem, ukrasi itd.) tokom perioda čekanja. To je zato što je njen period čekanja neophodan samo zbog njenog gospodara kada je oslobođena. Oslobođenje znači oslobođenje od ropstva i postizanje blagoslova slobode. Zato ona nema razloga za tugu jer nije lišena blagoslova sticanjem slobode. Dozvoljenost seksualnog odnosa između nje i njenog gospodara je zbog činjenice te da je ropstvo oblik kazne. Zato, dozvoljenost ovog odnosa ne može se smatrati blagoslovom ili uslugom. S'hodno tome, ovaj spoj ne rezultira postizanjem kvaliteta muhsana[72] (ihsana).

([72] Muhsan /المحصن: "Ihsan" se odnosi na muškarca koji je zdravog razuma, zreo, slobodan, i čedan musliman. Žena koja poseduje ove osobine naziva se "muhsane". Ovi se uslovi primenjuju na kategoriju "muhsane" u vezi sa klevetom (kazf). Za kaznu kamenovanja (redžm), pored ovoga, neophodan je i zahtev da je muškarac zaista imao seksualni odnos sa slobodnom ženom u legitimnom braku.).

Ako robinju koja ima dete sa svojim mužem (kroz brak) kupi njen muž, njihov brak postaje nevažeći.

Ta žena postaje dozvoljena svom mužu (ne zbog braka, već zato što je njegovo vlasništvo). Nema ništa loše u tome što se ukrašava i nosi parfem za svog muža, jer ne poštuje idu (period čekanja) kao pravo svog muža. Ida je posledica braka. Kao što vlasništvo sprečava brak, tako sprečava i idu koja je njegova posledica. Zato nema ništa loše u tome što žena nosi parfem i ukrašava se da bi povećala muževljevu naklonost prema njoj.

Ako čovek koji ju je kupio želi da je uda za drugog muškarca, nije mu dozvoljeno da to učini dok žena ne ispuni dva menstrualna ciklusa ide. Jer je ova žena obavezna da poštuje idu prema bilo kome osim prema osobi koja ju je kupila. Razdvajanje između ove žene i njenog muža dogodilo se nakon seksualnog odnosa, a muž je postao njen vlasnik kupovinom. U ovom slučaju, ida je takođe apsolutno neophodna. Mi, hanefije, smatramo ovu ženu, čak i ako ne u odnosu na njenog muža, kao da poštuje idu u odnosu na muškarce osim svog muža.

Ako je muž oslobodi, mora čekati tri menstrualna ciklusa. Jer, nakon što rodi dete tokom braka sa svojim mužem, kada je muž kupi, ta robinja postaje muževa Ummu veled muškog deteta. Nakon što se Ummul veled muškog deteta oslobodi, mora čekati tri menstrualna ciklusa. Tokom prva dva menstrualna ciklusa, koja mora čekati zbog braka, ona se uzdržava od parfema i ukrašavanja putem istihsana (pravno preferencijalnog rezonovanja). Prema analogiji, nije neophodno da to čini. Jer, ako se od nje ne zahteva da se uzdrži od ukrašavanja kada dođe do razdvajanja, kako se može zahtevati od nje nakon što je oslobođena? Oslobođenjem prestaje samo dozvoljenost prethodno postojećeg seksualnog odnosa. Rekli smo da to nije blagoslov.

[6/61]

Dokaz za istihsan je sledeći: Zbog razdvajanja, od ove se žene zahteva da poštuje idu (period čekanja). Međutim, ida nije jasno definisana zbog prava njenog gospodara. Jer, kada je gospodar stekne kroz vlasništvo, polni odnos postaje dozvoljen. Uzdržavanje od ukrašavanja (hidâd) je neophodno tokom ide nakon razdvajanja koje se dogodi nakon valjanog braka.

Kad žena pripada tom muškarcu, zbog toga što pravo gospodara dolazi prije prava religije, moguće je da se žena ulepšava. Međutim, ovo je prestalo kada ju je muž oslobodio. Iako je uzdržavanje od ukrašavanja obavezno tokom prva dva menstrualna ciklusa, nije obavezno tokom trećeg menstrualnog ciklusa. To je zato što treći menstrualni ciklus nije obavezan zbog braka, već zbog toga što je žena oslobođena kao ummul veled. Nije obavezno da se ummul veled uzdržava od ukrašavanja dok poštuje period čekanja od muža.

MUT'A[73] I MIRAZ (MEHR)

Presuda o Mut'i

([73] Müt'a / المتعة: U slučaju da se žena, udata bez određenog miraza, razvede pre konzumiranja braka i privatnog života, miraz se odnosi na odelo i mahramu koju joj daje muž koji se razvodi.).

Učenjaci se razlikuju po sledećim tačkama u vezi sa privremenim brakom (mut'a):

1). Problem: Prema hanefijskoj školi mišlenja, privremeni brak (mut'a) je obavezan (farz).

Mâlik (r.a.h.) je, međutim, izjavio da je privremeni brak (mut'a) preporučljiv (mustehab). Njegov dokaz je jasan izraz ova dva ajeta:

وَلِلْمُطَلَّقَٰتِ مَتَٰعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ

241. Raspuštenicama pripada pristojna otpremnina, dužnost je oni koji se Allaha boje da im to daju! [el-Bekara 2:241]- [Samir B. Ispravljeno].

I u drugom ajetu:

لَّا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُواْ لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى ٱلْمُوسِعِ قَدَرُهُۥ وَعَلَى ٱلْمُقْتِرِ قَدَرُهُۥ مَتَٰعًۢا بِٱلْمَعْرُوفِۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ

236. Nije vaš grijeh ako žene pustite prije nego što u odnos s njima stupite, ili prije nego što im vjenčani dar odredite. I velikodušno ih darujte darom, zakonom propisanim: imućan prema svome stanju, a siromah prema svome; to je dužnost za one koji žele dobro djelo učiniti. [el-Bekare 2:236].

Ovi izrazi ukazuju da se privremeni brak (mut'a) preporučuje. Jer je obaveza (fard) apsolutno neophodna (ne samo pobožnima) već i pobožnima i nepobožnima. Kada je Kadi Šurejh (r.a.h.) naredio čoveku koji se razveo od svoje žene da mu da privremeni brak (mut'a), čovek je odgovorio: "Ne posedujem ništa što bih joj dao kao mut'u". Na to je Šurejh rekao: " Ako si jedan od onih koji čine dobro ili jedan od pobožnih, onda joj daj mut'u", ali ga nije prisilio.

Mâlikov racionalni argument je sledeći: Mut'a nije obavezna pre razvoda, niti je obavezna nakon razvoda. To je zato što razvod nije čin koji stvara novo pravo, već negira postojeće. Ako bi mut'a bila neophodna, bila bi potrebna samo zbog gubitka bračnog vlasništva. Međutim, razvodom pre konzumacije, muž je potpuno eliminisao vlasništvo, ne ostavljajući nikakav trag. Kako bi mut'a mogla biti neophodna kada je vlasništvo potpuno ukinuto?

Dokazi hanefitske škole mišljenja su sledeći: Ajet glasi:

وَلِلْمُطَلَّقَٰتِ مَتَٰعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ

241. Raspuštenicama pripada pristojna otpremnina, dužnost je oni koji se Allaha boje da im to daju![el-Bekara 2:241].

U ovom ajetu, Uzvišeni Allah koristi reč (ٱلْمُتْعَةُ) sa harfom (slovom) "lam"- (لام) to označava prenos vlasništva na razvedene žene. Zatim kaže "to je pravo"- (حَقًّا), što je dokaz da je mut'a obavezna (farz). Ponovo, u ajetu, On Te'âlâ kaže: (عَلَى الْمُتَّقِينَ)- "na pobožne". Reč „na" u ovom izrazu ukazuje da je obavezna (farz). Reči "pobožni" i "pravedni" u ajetima se odnose na vernike. Vernik je neko ko se pridržava propisa islama. Allah Te'âlâ naređuje u ajetu:"... وَمَتِّعُوهُنَّ ..." - "... darujte darom (mut'a-om) ...". [el-Bekare 2:236]. Ova naredba je za farz. U drugom ajetu, On Te'âlâ kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا

49. O vjernici, kad se vjernicama oženite, a onda ih, prije stupanja u bračni odnos, pustite, one nisu dužne čekati određeno vrijeme koje ćete vi brojati, već ih darujte i lijepo ih otpremite. [el-Ahzâb, 33/49].

Naš racionalni dokaz je sledeći: Razdvajanje se dogodilo razvodom nakon što je brak bio punovažan. U ovom slučaju, baš kao i u braku gde je određen miraz, nešto se mora dati ženi u slučaju razdvajanja.

Osobe kojima će biti data Mut'a

Prema hanefijskoj školi, mut'a se primenjuje samo na grupu razvedenih žena: one koje su se razvele od svojih muževa nakon što je sklopljen ugovor bez navođenja miraza, ali bez seksualnog odnosa.

Prema šafijskoj školi, muta je potrebna samo za žene koje su razvedene nakon što je naveden miraz i došlo do seksualnog odnosa.

Rezultat ove razlike u mišlenju između hanefijske i šafijske škole vidi se u slučaju žena koje su razvedene nakon konzumiranja braka. Prema hanefijskoj školi, ova žena ima pravo na miraz naveden u ugovoru ili, ako miraz nije naveden u vreme braka, na ekvivalent miraza. Davanje mut'e nije obavezno, ali se preporučuje.

[6/62]

Međutim, prema Šafijinoj školi, zbog opšteg izraza ajeta:

﴿وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾

241. Raspuštenicama pripada pristojna otpremnina, ...". [el-Bekare 2/241].

davanje mute ovoj ženi je obavezno.

Šâfiîa (r.a.h.) kaže: Što se tiče žena koje su razvedene pre konzumiranja braka, nakon što je miraz određen tokom bračnog ugovora, to izvodimo iz ajeta:

وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّآ أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَا۟ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ عُقْدَةُ ٱلنِّكَاحِ ۚ وَأَن تَعْفُوٓا۟ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۚ وَلَا تَنسَوُا۟ ٱلْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

237. A ako ih pustite prije nego što ste u odnos sa njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu od onoga što ste odredili, osim ako se ne odreknu ili ako se ne odrekne onaj koji odlučuje o sklapanju braka; a ako se odreknete, to je bliže čestitosti. I ne zaboravite da jedni prema drugima velikodušni budete, ta Allah zaista vidi šta radite. [el-Bekare 2/237].

Kažemo da je ono što muž mora da plati ovoj ženi polovina određenog miraza.

Šâfiiîiin racionalni argument je sledeći: Mut'a (privremeni brak) je propisana da bi se održalo pravo na brak. Ako je miraz ili miraz slične vrste određen u ugovoru, on se daje ženi za seksualni odnos. (To jest, razlozi za miraz i mut'u su različiti.) Zato, čak i ako je miraz dat, mut'a ostaje pravo koje se mora isplatiti ženi zbog bračnog ugovora. Međutim, to nije slučaj za ženu koja je razvedena nakon što je miraz određen, ali pre konzumacije braka. Jer, ova žena ima pravo na polovinu određenog miraza zbog prava na brak. To je zato što između nje i njenog muža nije postojala nikakva veza osim bračnog ugovora. Međutim, nakon konzumacije braka, između razvedene žene i njenog muža postoji veza osim bračnog ugovora, a ta veza je sama konzumacija. Zato, nema potrebe da se obavezuje davanje mut'e (vrste nadoknade) ženi koja je razvedena pre konzumacije braka i koja ima pravo na polovinu miraza.

Prema hanefijskoj školi mišlenja, ova žena, baš kao i žena čiji je muž umro, ima pravo da dobije ceo miraz od svog muža. Ona ne može dobiti mut'u pored ovoga. Brak je pravo koje ima svoju cenu. Nakon što žena stekne pravo na određeni miraz, ne treba joj ništa drugo.

Možemo to objasniti na ovaj način: Mut'a ne može koegzistirati sa polovinom miraza – polovina kojeg je potrebna ako je miraz određen ugovorom, ali se muž razvede pre konzumacije. Pošto ne može koegzistirati sa polovinom miraza, svakako ne može koegzistirati ni sa celim mirazom. Možemo to izraziti na ovaj način: Mut'a postaje obavezna umesto uobičajenog miraza. Vreme kada Mut'a postaje obavezna je nakon razvoda. Nije moguće učiniti Mut'u obaveznom od početka, jer zavisi od braka. Zato što obaveza nečega što je prvobitno zahtevano brakom ne zavisi od raskida braka. Iz ovoga se razume da Mut'a postaje obavezna kao zamena (umesto uobičajenog miraza). Jer, sa zamenom, obaveza stvari koja je obavezna, nastavlja se. Zamena i original ne mogu se ni na koji način kombinovati. Kada žena stekne pravo na ceo ili deo prvobitnog miraza, Mut'a više nije potrebna. Međutim, žena koja je razvedena pre nego što je miraz određen i pre nego što je brak sklopljen nema pravo ni na šta od prvobitnog miraza. Zato je neophodno dati njoj mut'u (vrstu privremenog braka).

Smatramo da se davanje mut'e ženi razvedenoj nakon sklapanja braka preporučuje zbog ajeta:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا

28. O Vjerovjesniče, reci ženama svojim: "Ako želite život na ovome svijetu i njegov sjaj, onda se odlučite, *dat ću* vam pristojnu otpremu i lijepo ću vas otpustiti. [el-Ahzâb 33:28]. [Samir B. Ispravljeno].

Kada je ovaj ajet objavljen, Resûlullah (s.a.v.s.) je već bio sklopio brak sa svojim ženama. Ovo ukazuje da se mut'a preporučuje u slučajevima razvoda nakon sklapanja braka. Ovaj stav je takođe prenet od İbn Abbâsa i Šurejha (r.a.h.).

Slično tome, mut'a se preporučuje u svim razvodima koje je prouzrokovao muž, bez obzira na razlog.

Situacije u kojima davanje mut'e i mehra nije potrebno

U slučajevima razdvajanja koje je prouzrokovala žena, nije potreban ni miraz (mehr) ni privremeni brak (mut'a). To je zato što je mut'a kao polovina dogovorenog miraza. Baš kao u braku gde je miraz određen, ako do razdvajanja dođe pre konzumacije iz razloga koji potiče od žene, nije potrebno davati ništa od određenog miraza; slično, u braku gde miraz nije određen, ako do razdvajanja dođe pre konzumacije iz razloga koji potiče od žene, muta nije potrebna.

Količina Mut'e

Minimalni zahtev za privremeni brak (mut'a) jesu tri komada odeće: košulja, mahrama za glavu i gornja odeća. Prema Šâfiiî (r.a.h.), postoje dva mišlenja po ovom pitanju. Prema njima, mut'a je:

1. To je vredan poklon koji muž daje svojoj razvedenoj ženi kao znak zahvalnosti. Ovo smo objasnili u odeljku "Brak".

2. Mut'a je 30 dirhema.

Ovo mišlenje je pogrešno. Jer Allah Svemogući kaže u ajetu:

وَلِلْمُطَلَّقَـٰتِ مَتَـٰعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ

241. Raspuštenicama pripada pristojna otpremnina, dužnost je da *oni koji se* Allaha *boje da im to daju*![el-Bekare,2:241]. [Samir B. Ispravljeno].

PS: Samir B: Kada sam ovaj ajet preveo sa rapaskog na naš jezik, nigde u prevodu nije bilo "**oni koji se Allaha boje**". Ali, bilo je: "**dužnost pravednika**". Kako i zaštu su ovaj ajet tako preveli na naš jezik, ne znam. Ali jedno sigurno znam, a to je da ovaj ajet nisu ispravno prveli na našem jeziku. Hvala.).

Imenica u ajetu "meta"- مَتَـٰعٌۢ ne uključuje dirheme. Specifikacija mut'e kao odeće prenosi se od Saîd b. Museyyeb'e, Atâ'e, Hasana i Šabije (r.a.h.). Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) je govorio: "Najveći iznos mut'e je sluga (rob), srednji je odeća, a minimalni je izdržavanje".

[6/63]

Kod privremenog braka (mut'a), uzima se u obzir muževa situacija. Jer u ajetu se kaže:

"... عَلَى ٱلْمُوسِعِ قَدَرُهُۥ وَعَلَى ٱلْمُقْتِرِ ..." - "... : imućan prema svome stanju, a siromah prema svome; ...". [el-Bekare 2:236].

Osoba čija će se situacija uzeti u obzir prilikom određivanja Mut'e

Kerhiî (r.a.h.) je govorio:“Ovo je preporučeni oblik mut'e. Međutim, obavezna mut'a u obzir uzima situaciju žene. Jer, mut'a je umesto uobičajenog miraza. A u slučaju uobičajenog miraza, u obzir se uzima situacija žene. Zato se, na isti način, njena situacija takođe u obzir uzima kod mut'e“.

Kerhiîev stav po ovom pitanju nije čvrst. Jer, razmatranje situacije muža ili žene odnosi se samo na obavezne dužnosti i pitanja koja podležu posebnim presudama a ne na preporučene radnje.

Sa druge strane, Uzvišeni Allah kaže:

“... عَلَى ٱلۡمُوسِعِ قَدَرُهُۥ وَعَلَى ٱلۡمُقۡتِرِ ...“ - “...: imućan prema svome stanju, a siromah prema svome; ...“. [el-Bekare 2:236].

Reč (عَلَى) u ovom ajetu se koristi za obavezne (farz) dužnosti.

Situacija u kojoj žena ima pravo na polovinu miraza

Prema dokazima, ako se muž razvede od svoje žene nakon što je odredio miraz pre konzumacije, žena ima pravo na polovinu miraza. Analogija (kijas) po ovom pitanju zahteva dve stvari:

a) Ceo određeni miraz je obavezan [farz]. Zato što se muž dobrovoljno odrekao svog vlasništva. Ovo ne negira pravo žene na cenu (miraza). Slično, ako kupac uništi kupljenu stvar pre nego što je preuzme, pravo prodavca na cenu ne prestaje.

b) Ništa nije obavezno [farz]. Zato što je predmet ugovora (ženina butina)* vraćen njoj u istom stanju u kojem ju je ostavio. Ovo negira cenu. Slično, cena prestaje kada se ugovor raskine korišćenjem prava izbora ili zamenom drugim ugovorom (ikâle).

Iako analogija zahteva ova dva uslova, odustali smo od nje zbog dokaza. Naši su učenjaci usvojili dva različita pristupa u vezi sa ovim pitanjem:

1. Pristup: Razvod poništava celokupni uobičajeni miraz, kao i ceo dogovoreni miraz. Žena dobija polovinu dogovorenog miraza putem mut'e (mut'a bračni ugovor).

2. Pristup: Kod ovog pristupa, samo se polovina dogovorenog miraza gubi zbog razvoda. To je zato što je miraz utvrđen ugovorom i njegovim određivanjem. Običajni miraz nije takav.

Ovaj drugi pristup je ispravniji. Na primer, ako muž oženi svoju ženu pod uslovom da ona dobije deve koje pasu na poljima veći deo godine kao miraz, i prođe godina sa tim devama, a zatim se muž razvede od svoje žene pre konzumacije, žena je obavezna da plati polovinu zekata. Ako bi se izgubio ceo dogovoreni miraz, a polovina postala obavezna putem mut'e, onda žena ne bi bila obavezna da plaća zekat.

(PS: Samir B: (ženina butina)* - U islamskoj pravnoj (fikh) literaturi, posebno u šafijskoj školi mišlenja, reč “bud“ (arapski: بضع - je metaforički termin koji se prvenstveno odnosi na ženski reproduktivni organ ili, u pravnom i finansijskom kontekstu, pravo na seksualni odnos.

Ključni detalji za razumevanje ovog koncepta su sledeći:

Pravno značenje: Odnosi se na seksualnu korist koju muž dobija od tela svoje žene na zakonit način putem bračnog ugovora.

Ekvivalent miraza: U klasičnim fikhskim tekstovima, kada se objašnjavaju koncepti miraza i izdržavanja, navodi se da se muškarac ženi ženom zbog njenog "buda – (njenih butina)" (prava na seksualnu korist), te je ovo pravo legitimizovano kroz miraz.

Arapsko poreklo: Iako reč doslovno znači razbiti nešto na komade, podeliti to ili podeliti malu količinu, u pravu (fikhu), to je tradicionalni termin koji se koristi za seksualnost žene.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Iako je zbog razvoda pre konzumiranja braka potrebna polovina miraza navedenog u ugovoru, preporučuje se ženi ili osobi koja drži bračnu vezu – to jest, mužu – da se odrekne polovine miraza, u skladu sa ajetom Uzvišenog Alaha:

وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّآ أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَاْ ٱلَّذِي بِيَدِهِۦ عُقْدَةُ ٱلنِّكَاحِ ۖ وَأَن تَعْفُوٓاْ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۚ وَلَا تَنسَوُاْ ٱلْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

237. A ako ih pustite prije nego što ste u odnos sa njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu od onoga što ste odredili, osim ako se ne odreknu ili ako se ne odrekne onaj koji odlučuje o sklapanju braka; a ako se odreknete, to je bliže čestitosti. I ne zaboravite da jedni prema drugima velikodušni budete, ta Allah zaista vidi šta radite. [el-Bekare,2:237]

(Drugim rečima, preporučuje se da muž da ceo miraz umesto polovine koja je obavezna [vâđib], ili da se žena odrekne celog miraza.).

Krvarina ili muž koji donira miraz (mehr) drugoj strani

Prema hanefijskoj školi, osoba koja drži bračnu vezu je muž. Ovo je takođe stav İbn Abbâsa i Šurejha (r.a.h.). Međutim, prema Mâliku (r.a.h.), osoba koja drži bračnu vezu je staratelj žene. Štaviše, prema Mâliku (r.a.h.), ako žena odbije da se odrekne svog dela, njen se staratelj podstiče da ga se odrekne. Ako ga se odrekne, to je validno.

Ovaj stav je pogrešan. Jer miraz je dug prema ženi ili predmet koji ona poseduje (imovina). Staratelj nema pravo da se odrekne prava žene naspram njenog mužem. Namera ajeta je da podstakne ženu da se odrekne svog miraza govoreći: "On nije imao nikakve koristi od mene, neću uzeti ništa od njegove imovine", ili muža, koji drži bračnu vezu, da da ceo miraz govoreći: "Izabrao sam da se rastanem od nje, neću zadržati ništa od njenog miraza". Očigledno značenje ajeta takođe na to ukazuje. Jer, osoba koja drži bračnu vezu je ona koja raspolaže bračnim ugovorom. A ta osoba je muž, a ne staratelj.

Sklapanje braka sa nevažećim mirazom

Ako se muž razvede od svoje žene pre konzumiranja braka nakon što je sa njom sklopio bračni ugovor pod uslovom da mu ona da nešto što je verski zabranjeno, kao što je alkohol ili svinjetina, onda, prema hanefijskoj školi, mora da plati mut'u (vrstu privremenog braka).

Međutim, prema šafijskoj školi, on mora da plati polovinu uobičajenog miraza. Šafijsko obrazloženje je sledeće: Ovde je uobičajeni miraz postao obavezan konsenzusom zbog samog ugovora. Zato, baš kao i kod navedenog miraza, uobičajeni miraz se deli na pola (polovina se daje) zbog razvoda pre konzumiranja.

[6/64]

Mi, hanefije, zastupamo sledeći stav po ovom pitanju: (U slučaju razvoda pre sklapanja braka) isplata polovine dogovorenog miraza utvrđuje se dokazima, suprotno analogiji. Izuzetak od analogije zasnovan na dokazima ne može se primeniti na druge presude. Ranije smo naveli da miraz po običaju (mahr) nije, u svakom pogledu, isti kao miraz ugovoren ugovorom. U gore navedenoj situaciji, žena ima pravo na mutu zbog dokaza.

Miraz u nevažećem (fâsit) braku

U neispravnom (Fâsit) braku, ako su muž i žena razdvojeni (od strane sudije) pre konzumacije ili izolacije, ili ako do izolacije dođe, ali muž poriče vezu, žena nije obavezna ni na šta. To je zato što je privremeni brak (mut'a) obavezan samo ili iz poštovanja prava braka ili kao zamena za uobičajeni miraz (mehr). U neispravnom braku, prvobitni miraz (mehr) nije obavezan (farz) pre konzumacije. Zato, ni zamena nije obavezna.

Dug roba za miraz i nadoknadu štete

Rob koji se oženi uz dozvolu svog gospodara obavezan je da plati miraz i privremeni brak (mut'a) baš kao i slobodna osoba. To je zato što je, u pitanju braka, koji je razlog obaveze miraza i privremenog braka, rob jednak slobodnoj osobi. Zato, u obavezi plaćanja miraza i privremenog braka, što je razlog obaveze braka, rob je takođe jednak slobodnoj osobi.

Nepoznat status žena u pogledu određenog i neodređenog miraza nakon smrti muža

Ako čovek ima dve žene, jednu kojoj je odredio miraz, a drugu kojoj nije, i razvede se od jedne od njih i umre, a nije poznato kojoj je ženi odredio miraz, i ako su mirazi obe žene jednaki, onda će podjednako podeliti jedan puni miraz i jednu četvrtinu miraza.

a- Zato što je maksimalni iznos koji dvoje mogu dobiti 1,5 (jedan i po) miraza. Ovo funkcioniše na sledeći način: Ako se muž razvede od svoje žene pre konzumacije, nakon utvrđivanja njenog miraza, žena dobija polovinu miraza. Druga žena, međutim, ima pravo na puni miraz jer je miraz konačno utvrđen zbog smrti.

b- Minimalni iznos koji dve žene mogu dobiti je jedan miraz. Ovo funkcioniše na sledeći način: Ako se muž razvede od žene pre konzumacije bez navođenja miraza, gubi se ceo miraz. (Druga žena tada ima pravo na puni miraz.).

Kao što se vidi, dok obe žene definitivno imaju pravo na jedan miraz u svakom slučaju, polovina miraza je uključena u jednoj situaciji (opcija a), a ne u drugoj (opcija b). Zato se ova polovina miraza deli na dva. Kao rezultat toga, iznos koji se plaća je jedan ceo miraz i jedna četvrtina miraza. (Pošto se ne zna tačno koja se žena razvela), nijedna žena nema pravo prednosti nad drugom. Zato, one dele jedan ceo miraz i jednu četvrtinu podjednako. Ove dve žene nemaju pravo da dobiju mut'u, jer, mut'a ne može koegzistirati sa mirazom.

(U situaciji koju smo gore opisali), ako je žena za koju je određen miraz poznata, onda ona ima pravo na tri četvrtine (3/4) miraza.

Jer, ako se njen muž razveo od nje, ona ima pravo na polovinu miraza. Ako se razveo od druge žene, onda ta žena ima pravo na ceo miraz. Uzimajući u obzir ove različite situacije, presudili smo da žena čiji je miraz određen treba da dobije tri četvrtine.

Druga žena, čiji miraz nije određen, dobija polovinu uobičajenog miraza. Jer, ako se njen muž razvede od nje, ona ne dobija ništa. Ako se umesto toga razvede od druge žene, ona dobija puni miraz. Uzimajući u obzir ove različite situacije, presudili smo da ova žena treba da dobije polovinu miraza. Zapravo, prema analogiji, ova žena je trebalo da dobije polovinu privremenog braka (mut'a). Jer ako je ona ta koja je razvedena, dobila bi punu mut'u; ako nije, dobila bi polovinu. Uzimajući u obzir ove pretpostavke, bilo bi presudeno da treba da dobije polovinu mut'e. Međutim, prema istihsanu (pravnoj preferenciji), ona ne može dobiti ništa kao mut'u. Jer, kao što smo ranije pomenuli, mut'a i uobičajeni miraz ne mogu koegzistirati. Jer je mut'a zamena za uobičajeni miraz. Ova žena ima pravo na polovinu uobičajenog miraza; više ne može dobiti ništa kao mut'u. Sa druge strane, uobičajeni miraz je vrednost seksualne koristi žene. Nijedna druga kompenzacija ne može koegzistirati sa ovom vrednošću. Ovo je slično kao kada je potrebna cena stvari prodate u nevažećoj prodaji, a pritom nije potrebna još neka druga cena.

Žena koja daje miraz svom mužu

Ako žena oprosti mužu miraz, a zatim se muž razvede od nje pre konzumacije braka, a žena ne primi ništa od miraza, onda nijedna strana nema nikakvo pravo na drugu.

Prema analogiji, muž može uzeti polovinu miraza od žene. To je mišlenje Zufera (r.a.h.). Dokaz na kojem se analogija zasniva je sledeći: Kad žena pokloni miraz (mehr) svome mužu, on se smatra potrošenim. To je kao da uzme miraz od muža i potroši ga. Zbog toga muž uzima polovinu miraza nazad od nje.

[6/65]

Osnova istihsana (pravne preferencije) je sledeća: Namera muža (da se razvede pre konzumacije) je ta da polovina miraza ostane kod njega bez ikakve nadoknade. Ova želja muža je već ispunjena pre razvoda. On nema pravo ni na šta drugo u trenutku razvoda. Ovo je slično: Kada osoba sa dugom u potpunosti plati dug, poverilac ne može dobiti ništa drugo kada rok istekne.

To je zato što se razlozi ne traže u samom sebi od njih, već u njihovoj namenjenoj svrsi. Kada se ono što je zamišljeno kao zahtev ispuni, promena razloga se više ne razmatra.

Žena obasipa muža ljubavlju nakon što je primila miraz

Ako je miraz predmet (materijalna imovina) i žena ga preuzme, a zatim ga pokloni svom mužu, prema analogiji, to je ekvivalentno kao da ga žena poklonja svom mužu ili strancu. U trenutku razvoda, muž dobija polovinu. Prema istihsanu (pravne preferencije), želja muža je ispunjena jer mu se miraz vraća bez ikakve naknade.

Ako miraz postane dug muža, a žena, nakon što ga primi, pokloni ga svom mužu, muž će uzeti polovinu miraza od žene prilikom razvoda.

Jer, u ovom slučaju, tokom razvoda, muževo pravo nije u samoj stvari koja je primljena. Međutim, žena ima izbor. Ona može dati mužu šta god želi. Ženino poklanjanje onoga što je dobila od muža je kao poklanjanje druge imovine.

U prvom slučaju koji smo pomenuli (gde je miraz u obliku robe), pravo muža tokom razvoda je polovina onoga što je žena primila. Ova mu se polovina vraća kao rezultat ženinog poklona.

Prenosi se da je Zufer (r.a.h.) rekao: "Ako se muž oženi ženom sa razumevanjem da će joj dati određeni miraz od 1000 dirhema, a žena, nakon što ga primi, pokloni ga svom mužu, onda ako se muž razvede od nje pre konzumacije, ne može ništa uzeti od nje". Zuferov se stav zasniva na njegovom sopstvenom prihvaćenom principu da je "U ugovorima iznos novca određen (utvrđen)". Osim ako se ne prihvati da postoje dva Zuferova rivâjeta po ovom pitanju, jedno u skladu sa istihsanom (pravnom preferencijom) i drugo nedosledno, gore navedeni rivâjet ne bi bio tačan. Zuferovo mišlenje je izvedeno iz rivâjeta koje je u skladu sa istihsanom (pravnom preferencijom).

Ako žena dobije polovinu svog miraza i drugu polovinu da svom mužu, a zatim se njen muž razvede od nje, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), nijedno ne može ništa zahtevati od drugog. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), (dva imama), muž uzima nazad polovinu onoga što je žena dobila.

Dokazi za mišlenje dva imama (Ebû Yusûfa i Muhameda eš-Šejbanija (r.a.h.)) su sledeći: Ako žena da polovinu svog miraza mužu pre nego što ga primi, to predstavlja smanjenje miraza. Ovo je smanjenje uključeno u originalni ugovor (takođe se smatra delom originalnog ugovora). Dakle, smanjeni iznos prestaje da bude cena. Kao da je muž oženio svoju ženu za iznos koji preostaje nakon smanjenja a koji žena dobija. U pitanjima šta žena daje ili prima, deo se upoređuje sa celinom (deo je podložan vladavini celine).

[6/66]

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: "Ako žena primi polovinu miraza, a ne da drugu polovinu, njen muž ne može ništa da joj uzme prilikom razvoda. Ako bi muž mogao da uzme nazad polovinu onoga što je primio nakon što je žena dala, učinio bi to zbog poklona. Međutim, poklon je donacija i ne zahteva od davaoca da vrati ono što je poklonio. Sa druge strane, pre konzumacije braka, ženino vlasništvo nad polovinom miraza je jako, dok je njeno vlasništvo nad drugom polovinom slabo. Gubi se razvodom. Zato se iznos koji žena primi smatra uzetim iz dela miraza gde je njeno vlasništvo jako. Jer, primanje jača vlasništvo. Ženino vlasništvo nad onim što primi jača se samo nakon razvoda, kada se sazna koja je polovina koju je muž dao. Iz ovoga se može razumeti da je žena, pre razvoda, ne dajući ništa mužu, dala mu polovinu koja se zahteva da mu se da kao rezultat razvoda". On ga je poklonio.

Na primer, ako žena dobije 600 dirhema kao miraz od svog muža i pokloni mu 400, a zatim se njen muž razvede od nje pre konzumacije;

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), muž uzima nazad 100 dirhema od žene. Zato što je ono što je žena poklonila dato od dela koji je trebalo da bude dat mužu prilikom razvoda. Žena je dobrovoljno predala ovaj iznos svom mužu pre razvoda. Zato što je ono što je poklonjeno polovina miraza na koji muž ima pravo nakon razvoda. Ostaje samo 100 dirhema da bi se ispunilo muževo pravo.

Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), u ovom slučaju, muž uzima nazad 300 dirhema. Zato što se iznos koji je odbijen (tj. iznos koji je žena poklonila svom mužu) smatra kao da nikada nije ni postojao. Muž uzima nazad samo polovinu onoga što je primljeno.

Žena koja daje svoj miraz nekome drugom, a ne svom mužu

Ako žena primi ceo miraz, a zatim ga pokloni strancu (nekome ko nije njen muž), a taj stranac ga zatim vrati mužu, a muž se razvede od nje pre konzumacije, muž uzima nazad polovinu miraza koji je dao. U ovom slučaju, imovina i novac se smatraju jednakima.

Ovde je namera muža bila da žena vrati polovinu miraza njemu prilikom razvoda. Međutim, to se nije dogodilo. Umesto toga, imovinu mu je dao stranac putem poklona. Promena vlasništva je kao promena same imovine. Zato se smatra da je žena potrošila svoj miraz.

Slično, ako žena proda miraz koji je dobila svom mužu, a zatim se on razvede od nje pre konzumacije, muž uzima nazad polovinu miraza koji je dao. Zato što namera muža nije ispunjena. Zato što je imovina (data kao miraz) stigla do njega kao cena ugovora o kompenzaciji.

Žena koja prima svoj miraz

Ako žena pokloni svoj miraz strancu pre nego što ga je primila, i stranac ga primi, a zatim se muž razvede od žene pre konzumiranja braka, on dobija povratak polovine miraza.

Jer, kada stranac primi miraz uz ovlašćenje koje je dala žena, to je isto kao da ga je sama žena primila.

Osakaćivanje roba označeno kao miraz

Ako muž oženi ženu pod uslovom da joj da robinju kao miraz i preda joj robinju, a zatim se razvede od nje pre konzumacije braka, a propisano je da se polovina vrednosti robinje vrati mužu, a robinja oslepi na jedno oko pre nego što je žena vrati, onda muž uzima polovinu vrednosti robinje i natera ženu da plati polovinu slepog oka.

Jer, sudijinom presudom, vlasništvo nad polovinom roba je vraćeno mužu. To je imovina koju drži žena i podleže isplati mužu. Ova robinja je kao uzurpirana imovina.

Ako je robinja u posedu muža i muž se razvede od nje, i dođe do većeg nedostatka kod robinje pre nego što žena dobije polovinu, žena ima izbor. Može uzeti polovinu, sa manjkom. Ili može naterati muža da joj plati polovinu vrednosti robinje kao što bi bilo da je bila nevina. Jer nakon razvoda, vlasništvo žene nad polovinom robinje je isti kao i njeno vlasništvo nad celom robinjom pre razvoda.

Ako se muž ne razvede od žene, i dođe do nedostatka kod robinje dok je u njenom posedu, žena ima izbor. Može uzeti celu robinju, sa manjkom.

Ili može naterati muža da joj plati vrednost robinje kao da je ona nevina bila. Isto važi i za polovinu robinje nakon razvoda.

Ako muž oslobodi robinju nakon razvoda, ovo oslobođenje se odnosi na polovinu robinje. Jer, kada žena ne preuzme robinju, razvodom se vlasništvo nad polovinom robinje vraća mužu. Situacija ove robinje je slična situaciji robinji koja je u zajedničkom vlasništvu dve osobe, a oslobođena je od strane jedne od njih.

Situacija osobe koja se oženi sa više od jedne žene putem tri različita ugovora

Ako ćovek oženi tri žene u jednom ugovoru, dve žene u drugom i jednu ženu u trećem (ukupno šest žena u tri odvojena ugovora), a zatim se razvede od jedne od njih (bez davanja imena) bez konzumiranja braka i potom umre, te žene imaju pravo na tri miraza.

Jer, maksimalni miraz koji ove žene mogu dobiti je 3,5. To jest, ako je brak tri žene ili jedne žene važeći, potrebna su 4 miraza. Ako se razvede od jedne od njih pre konzumacije, gubi se polovina miraza (ostavljajući 3,5 miraza).

Minimalni miraz koji ove žene mogu dobiti je 2,5. To je sledeće: Ako je brak dve žene ili jedne žene važeći, potrebna su 3 miraza. Zatim, ako se razvede od jedne od njih pre konzumacije, gubi se polovina miraza.

Uzimajući u obzir obe situacije, žene definitivno imaju pravo na 2,5 miraza. U jednoj situaciji je potreban jedan miraz, a u drugoj ne. Zato se uzima polovina ovog jednog miraza. Kao rezultat toga, žene imaju pravo na 3 miraza.

Situacija žene koja se udala sama među ovim ženama

Među ovim ženama, žena s kojom muž sklapa brak kao jedina, dobija 41/48 bračnog dara (od četrdeset osam uzima četrdeset jedan. Jer, brak te žene je definitivno važeći. Ovde su dva slučaja u pitanju:

a). Ako je brak ove žene bio važeći zajedno sa brakovima još tri žene, ona dobija 7/8 (sedam osmina) miraza. To je zato što ako se razvede pre konzumacije, polovina njenog dela miraza se gubi. To iznosi 1/8 (jednu osminu) miraza, ostavljajući 7/8.

[6/67]

b). Ako je brak ove žene bio važeći zajedno sa brakovima dve druge žene, ona dobija 5/6 (pet šestina) miraza. To je zato što se polovina od 1/3 (jedne trećine) dela koji pripada ženi gubi prilikom razvoda. To je jednako 1/6 (jednoj šestini), ostavljajući 5/6.

Kao što se vidi, miraz je podeljen sa 8 u jednom slučaju (opcija a) i sa 6 u drugom (opcija b). (Imenioci su različiti u oba slučaja. Potrebno ih je izjednačiti.) U ovom slučaju, rešenje je pomnožiti 6 sa 8, što je jednako 48. U prvom slučaju (opcija a), žena dobija 7/8 miraza, što je 42 jedinice. U drugom slučaju (opcija b), dobija 5/6, što je 40 jedinica.

Zato, žena definitivno ima pravo na 40 jedinica u oba slučaja. 2 jedinice su prisutne u jednom slučaju (opcija a), a odsutne u drugom (opcija b). Zato se uzima polovina ove 2 jedinice. Kao rezultat toga, žena ima pravo na 41/48 miraza.

Situacija tri žene koje su se udale jednim ugovorom

a- Ako je brak ovih žena važeći, imaju pravo na 3 miraza. Zbog razvoda, gubi se 3/8 jednog miraza. Ostaju 2 puna miraza i 5/8 jednog miraza. Ukupan miraz je 42/16 (2,5/8).

b- Ako je brak ovih žena nevažeći, one ne dobijaju ništa.

Uzimajući u obzir obe situacije, ove žene dobijaju polovinu od 42/16 miraza. To čini 21/16 (1,5/16) miraza.

Situacija dve žene koje se udaju jednim ugovorom

Što se tiče dve žene venčane putem ugovora, svaka od njih dobija 5/6 (pet šestina) miraza. To je zato što:

a- Ako je brak važeći, imaju pravo na dva miraza. U slučaju razvoda, jedna trećina se gubi. Ostaje jedan pun miraz i jedna polovina (ukupno 5/3 miraza).

b- Ako je brak nevažeći, ne dobijaju ništa.

Zato, uzimajući u obzir oba scenarija, svaka od njih dobija 5/6 (pet šestina) miraza. Obe žene dele ovo podjednako.

Nasledna prava ovih žena

Objasnili smo presudu o nasleđivanju u kontekstu braka. S'hodno tome, neudata žena udata putem ugovora dobija 7 od 24 dela dodeljenih ženama (ukupno). Preostali iznos (17/24), deli se podjednako između druge dve grupe (dve žene udate putem ugovora, kao i tri žene udate putem ugovora) prema Ebû Hanîfi (r.a.h.).

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), tri žene udate po jednom ugovoru dobijaju 9 delova od ostatka (17/24), dok dve žene udate po jednom ugovoru dobijaju 8 delova. Sve ove žene poštuju "period čekanja"- "vefat iddeti" nakon smrti kao meru predostrožnosti.

Ako muškarac oženi tri žene u jednom ugovoru, dve u drugom, a četiri u još jednom (ukupno devet žena), a zatim se razvede od bilo koje od njih pre konzumiranja braka i umre, žene imaju pravo da dobiju 2,5 puta veći iznos miraza.

Evo kako to funkcioniše:

a- **Maksimalni iznos** koji ove žene mogu dobiti kao miraz je 3,5 puta veći. To se objašnjava na sledeći način: Muškarac se prvobitno oženio sa četiri žene jednim ugovorom. (U ovom slučaju, druga dva ugovora su nevažeća). Zato je potreban 4 puta veći iznos miraza bio. Zatim je polovina miraza odbijena zbog razvoda. (Dakle, ostao je 3,5 puta veći iznos miraza).

b- **Minimalni iznos** koji ove žene mogu dobiti kao miraz je 1,5 puta veći. To se objašnjava na sledeći način: Muškarac se prvobitno oženio dvema ženama jednim ugovorom (druga dva ugovora su nevažeća). Zato je potreban 2 puta veći iznos miraza bio. Zatim je polovina miraza oduzeta zbog razvoda. (Dakle, ostao je 1,5 puta veći iznos miraza).

Kao što se može videti, u obe opcije (a i b), žene definitivno imaju pravo na 1,5 miraza. Višak, do 3,5 miraza – što su dva miraza – prisutan je u jednom slučaju (a), a odsutan je u drugom (b). Zato se uzima polovina. S'hodno tome, žene imaju pravo na 2,5 miraza.

Od ovih 2,5 miraza, dve žene koje su se udale po jednom ugovoru ne mogu zahtevati deo. Druge dve grupe (tri žene koje su se udale po jednom ugovoru, četiri žene koje su se udale po jednom ugovoru) mogu zahtevati deo. Zato se ovaj miraz deli podjednako između dve grupe. Od preostalih 1,5 miraza, sve tri grupe imaju podjednake zahteve (sve mogu zahtevati deo). Zato se ovih 1,5 miraza deli podjednako između tri grupe u odnosu jedne trećine. Kao rezultat toga, raspodela 2,5 miraza je sledeća:

- Dve žene koje se udaju po jednom ugovoru dobijaju polovinu miraza.

- Tri žene koje se udaju po jednom ugovoru dobijaju jedan miraz.

- Četiri žene koje se udaju po jednom ugovoru dobijaju jedan miraz.

Ova je podela mišlenje Ebû Yusûfa (r.a.h.). Muhammedovo (r.a.h.) mišlenje po ovom pitanju nije izneto. Na osnovu pravila koje smo pomenuli u vezi sa brakom, moguće je utvrditi Muhammedovo mišlenje na sledeći način:

[6/68]

Muhammed (r.a.h.) se obraća situaciji svake grupe pojedinačno. S'hodno tome:

* Ako je brak četiri žene važeći, one dobijaju 3,5 miraza. Ako nije važeći, ne dobijaju ništa. Njihov je brak važeći u jednom slučaju (ako je ovaj ugovor sklopljen prvi), ali ne i u druga dva slučaja (ako je sklopljen posle ostalih ugovora).Zato dobijaju jednu trećinu od 3,5 miraza. To čini jedan pun miraz i jednu šestinu miraza. Ukupno 7/6 (1,1/6) miraza).

* Ako je brak tri žene važeći, one dobijaju 2,5 puta veći miraz. Njihov je brak važeći u jednom slučaju, ali ne i u druga dva. Zato one dobijaju jednu trećinu od 2,5 puta većeg miraza, što čini 5/6 ukupnog miraza.

* Ako je brak dve žene važeći, one dobijaju 1,5 miraza. Njihov je brak važeći u jednom slučaju, ali ne i u druga dva. Zato one dobijaju jednu trećinu od 1,5 miraza. To čini polovinu (3/6) miraza.

Ove tri grupe žena dele nasledstvo podjednako. Bez obzira da li je udeo žena četvrtina ili osmina ukupnog nasledstva, svaka grupa žena dobija jednu trećinu ovog udela. To je zato što su jednake u pogledu prava na nasledstvo. Štaviše, svaka od ovih žena poštuje “period čekanja“ nakon smrti, (nakon smrti muža).

Ako, u gore navedenim scenarijima, muž konzumira brak sa dve žene, ali njihovi identiteti su nepoznati, onda se jednom razvede od jedne, a od druge tri puta, i nakon što se period čekanja (ida) završi, oženi se ženom- u slučaju neodređenog razvoda, početak perioda čekanja je vreme razjašnjenja (objašnjenja) – a zatim umre, žena koju je poslednju oženio dobija puni miraz.

(Nasledni udeli ovih žena su sledeći):

* Žena koja se udala sama dobija pet dvanaestina (5/12) nasledstva (svojih žena).

To je zato što postoje dva moguća scenarija u vezi sa njenim brakom:

- Ako je važeći bio sa tri druge žene, dobija 4 dela.

- Ako je važeći bio sa dve druge žene, dobija 6 delova.

Uzimajući u obzir oba scenarija, presudili smo da ona dobija u proseku 5 delova.

Tri žene dobijaju 4/12 nasledstva. To je zato što:

- Ako je njihov brak važeći, dobijaju dve trećine miraza i 8 delova nasledstva.

- Ako nije važeći, ne dobijaju ništa.

* Dve žene dobijaju 3/12 nasledstva. To je zato što:

- Ako je njihov brak važeći, dobijaju 6/12 (tj. polovinu).

- Ako nije važeći, ne dobijaju ništa.

Što se tiče miraza:

» Tri žene dobijaju 1,5 miraza. To je zato što ako je njihov brak važeći, dobijaju 3 miraza; u suprotnom, ne dobijaju ništa.

* Dve žene takođe dobijaju 1,5 miraza.

Tri žene udate po jednom ugovoru i dve žene udate po jednom ugovoru čekaju 4 meseca i 10 dana, što uključuje tri menstrualna ciklusa. To je zato što postoji mogućnost da su sve ove žene konzumirale brak i razvele se nakon konzumacije.

Što se tiče ovog poslednjeg događaja, (pozivajući se na članak pod nazivom „el-Asl“) Sve presude koje smo gore citirali (iz knjige) u vezi sa raspodelom su netačne. Hajde da ih objasnimo jednu po jednu:

* Odluka u vezi sa udelom jedine žene kojom se muškarac poslednjom oženio je netačna. Jer;

a- Ako je brak sa ovom jedinom ženom bio važeći zajedno sa brakom sa druge dve žene, definitivno je utvrđeno da se muž razveo od ove dve žene. Pošto su njihovi periodi čekanja završeni, celokupno nasledstvo pripada ženi kojom se sam oženio.

b- Ako su brakovi sa ostale tri žene bili validni, ova žena ima pravo na jednu trećinu nasledstva.

Uzimajući u obzir obe situacije, žena kojom se oženio sama dobija jednu trećinu nasledstva u oba slučaja, ali dobija preostale 2/3 u prvom slučaju, a ne u drugom. Zato ona ima pravo na polovinu. Kao rezultat toga, ova jedina žena treba da dobije dve trećine nasledstva.

[6/69]

e- Dok je presuda o nasleđivanju tri žene u knjizi tačna, presuda o mirazu je netačna. Jer:

a- Ako je brak ove tri žene važeći, one dobijaju dve trećine nasledstva.

b- Ako nije važeći, ne dobijaju ništa.

Uzimajući u obzir obe situacije, dobijaju jednu trećinu, što je prosek ove dve pretpostavke. Ovo odgovara 3/12 od 12 delova.

Što se tiče njihovog miraza:

a- Ako je njihov brak važeći, pošto je konzumacija braka odigrana sa dve od ovih žena, dva miraza su konačna. Što se tiče trećeg, ako je žena razvedena od strane muža, dobija polovinu miraza. Ako nije razvedena, dobija puni miraz. Dobija tri četvrtine (3/4) miraza, što je prosek dve situacije. Zaključno, ako je brak ove tri žene validan, one dobijaju ukupno 2 puna miraza i tri četvrtine miraza.

b- Ako je njihov brak nevažeći, ove žene dobijaju 1 punih 3/8 miraza, a ne 1,5 kako je navedeno u knjizi.

e - Čitava presuda pomenuta u knjizi u vezi sa mirazom i nasleđem dve žene je netačna. Jer pouzdano znamo da one ne mogu dobiti deo nasledstva. To jest; ako je njihov brak validan, razvod je obavljen i njihov period čekanja je završen. Ako je njihov brak nevažeći, nemaju pravo ni na šta.

Što se tiče njihovog miraza:

a- Ako je njihov brak validan, dobijaju 2 miraza.

b- Ako je nevažeći, ne dobijaju ništa.

U ovom slučaju, trebalo bi da dobiju 1 miraz, a ne 1,5 kako je navedeno u knjizi.

Iz ovih objašnjenja razumemo da su odgovori dati u el-Asl netačni.

U slučaju koji smo gore predstavili, ako muž ne konzumira brak ni sa jednom od ovih žena i ne oženi se ni sa kim drugim, i ako je jedna od žena koju oženi putem ugovora majka jedne od ostale četiri žene, presuda je kao što smo ranije naveli. Majka i ćerka nisu lišene ni miraza ni nasledstva.

To je zato što je brak grupe koja uključuje majku ili dozvoljen ili nevažeći. Nezamislivo je da brak dve grupe može biti dozvoljen istovremeno. Zato se majka i ćerka ne smatraju ujedinjenim prema bračnom ugovoru muža. S'hodno tome, ova je situacija ekvivalentna situaciji opisanoj gore.

Ako se muž razvede od jedne od tri žene koje je oženio ugovorom, on prvo priznaje da se oženio sve tri žene (te su zato samo njihovi brakovi validni).

To je zato što se čin razvoda muža tumači kao validan čin, koliko je to moguće. Ovo je validno tek nakon što je sam brak uspostavljen.

Slično tome, ako izgovori zihar (oblik razvoda) protiv jedne od ove tri žene, ili ima odnos sa jednom od njih, on proglašava njihov brak validnim. Ova vrsta izjave je ekvivalentna usmenoj izjavi.

Već smo objasnili pitanja miraza i nasleđa u ovoj vrsti braka u knjizi o brakovima.

Ako je jedna od četiri žene koje je muž oženio ugovorom robinja, ta žena ne može dobiti ništa od nasledstva ili miraza. To je zato što sa sigurnošću znamo da je brak sa robinjom nevažeći ili zato što je sklopljen kasnije ili zato što je sklopljen pored slobodnih žena. Ako njegov brak postane nevažeći, ostaju mu tri žene, tri žene koje je oženio drugim ugovorom i dve žene koje je oženio još jednim ugovorom.

Ako umre nakon razvoda od jedne od svojih žena, žene dobijaju 2 miraza. Jer:

a- Maksimalni iznos koji ove žene mogu dobiti je 2,5 miraza. To jest, ako su brakovi tri žene važeći, potrebna su tri miraza. Tada se zbog razvoda gubi polovina miraza.

b- Minimalni iznos koji ove žene mogu dobiti je 1,5 miraza. Ovo se dešava ako su brakovi dve žene važeći.

Kao što se može videti, u oba slučaja, 1,5 miraza je definitivno, a preostali miraz dospeva u prvom slučaju, ali ne i u drugom. Zato se uzima polovina. Kao rezultat toga, žene dobijaju 1,5 (jedan i po), ukupno 2 miraza.

Polovinu ova 2 miraza ne mogu zahtevati dve žene. Ova se polovina deli podjednako između druge dve grupe. Preostalih 1,5 miraza se podjednako raspoređuje između sve tri grupe. Svaka grupa dobija jednu trećinu ovog miraza od 1,5. Ovo je mišlenje Ebû Yusûfa (r.a.h.). Mišlenje Muhammeda (neka je Allah Te'âlâ zadovoljan njim) može se izvući, kao što smo ranije pomenuli, ispitivanjem svake grupe pojedinačno.

Allah, Uzvišeni i Slavni, najbolje zna. Povratak i konačno odredište su Njemu Te'âlâ.

STVARI KOJE UZROKUJU RAZVAJANJE NA NAČIN SLIČAN TALAKU (RAZVODU)

Muž kaže ženi: "Zabranjena si mi".

Kada čovek kaže svojoj ženi: "Zabranjena si mi", pitaju ga šta pod tim misli.

Zato što je ova osoba dala nejasnu (dvosmislenu) izjavu koja se može tumačiti na više načina. Reči te osobe se tumače prema njenoj sopstvenoj nameri. Ova se namera može saznati samo kroz objašnjenje koje je dala sama osoba. Zato se osoba koja je dala gore navedenu izjavu pita o svojoj nameri.

Ako je osoba nameravala da se razvede ovom izjavom, onda je razvod validan. To je zato što je osoba imala na umu značenje koje bi izjava mogla da implicira. To jest, muž je okarakterisao svoju ženu kao zabranjenu za njega. Zabrana žene mužu je jedan od uslova za razvod.

Ako je muškarac u ovoj izjavi nameravao tri razvoda, onda su tri razvoda validna. Jer, žena postaje zabranjena svom mužu tek nakon što se dogode tri razvoda. Zato, nameravanjem tri razvoda, osoba je nameravala jednu vrstu zabrane (večnu zabranu).

Ako je muž ovim rečima nameravao neopoziv razvod, onda se dešava neopoziv razvod. To je zato što je muž ovim rečima nameravao zabranu razvoda zbog prestanka svog vlasništva i koristi od žene. To se može dogoditi samo kroz neopoziv razvod.

Prema osnovnom principu koji je prihvatila hanefijska škola mišlenja, muž ima pravo da proglasi neopozivi razvod [bâ'in talâk] bez ikakve nadoknade ili numeričkog zahteva, čime se odvaja vlasništvo njegove žene i pravo da koristi njenu seksualnost. Ovu ćemo stvar detaljnije objasniti kasnije, ako Bog [dž.š.] da.

Ako je muž ovom izjavom nameravao dva razvoda, prema nama, dešava se jedan nepovratni razvod. Međutim, prema Zuferu (r.a.h.), dešavaju se dva razvoda. Zuferov dokaz je hadis Resûlullaha (s.a.v.s.):

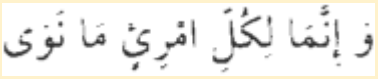

"Svako će imati ono što je nameravao".[74]

(74. Buhârî, Bedeu'l-vahy, 1; Muslim, Imâre, 45; Ibn Mâce, Zuhd, 26; Ebû Dâvûd, Talâk, 11; Tirmizî, Fedâilu'l-cihâd, 16; Nesâî, Tehâret, 50.).

Njegov racionalni dokaz je sledeći: broj dva je deo broja tri. Ako ova izjava podrazumeva nameru za tri razvoda, ona svakako podrazumeva nameru za dva razvoda. Zar ne vidite da bi, ako je žena robinja, namera za dva razvoda ovom izjavom bila validna? Isto važi i za slobodnu ženu.

Mi (Ebû Hanîfe, Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.)) kažemo da postoji broj uključen u nameru dva razvoda. Međutim, reči muža nisu podložne broju, jer se sastoje samo od jedne reči. Ne postoji mogućnost više od jedne. Ako namera nije jedno od mogućih značenja reči, ona ne proizvodi efekat. Važnost namere tri razvoda ne zasniva se na broju, već na nameri osobe koja čini zabranu- što je teška zabrana. Teška se (otežavajuća) zabrana ne postiže sa manje od tri razvoda. Međutim, za slobodnu ženu, dva razvoda ne predstavljaju veću zabranu od jednog razvoda. Na kraju, ostaje samo namera da se broji. (Ova namera, kao što smo naveli, je nevažeća). To nije slučaj sa robinjom. Jer, kao što tri razvoda zahtevaju večnu zabranu za slobodne žene, dva razvoda zahtevaju tešku zabranu za robinju. Slučaj muža koji se jednom razvede od svoje oslobođene žene, a zatim kaže: "Ti si mi zabranjena", nameravajući dva razvoda, nije sličan ovoj situaciji. Jer, u ovom slučaju, namera nema dejstva. Teška se zabrana ne uspostavlja samo sa dva razvoda, već i prethodnim razvodom pored ta dva. Ovo je apstraktna namera u pogledu broja razvoda. Ako neko namerava da se razvede, ali ne namerava određeni broj razvoda, to je neopozivi razvod [bâ'in talâk]. To je zato što je namera za razvod validna i ono što je definitivno poznato, dešava se kao rezultat toga. Ono što je definitivno poznato je razvod.

[6/71]

Ako osoba kaže: "Ti si mi zabranjena", i namerava da se zakune umesto da se razvede, ta se izjava smatra zakletvom. Jer, zabrana nečega dozvoljenog jeste zakletva. Uzvišeni Allah kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَ ۖ تَبۡتَغِي مَرۡضَاتَ أَزۡوَٰجِكَ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ

1). O Vjerovjesniče, zašto sebi uskraćuješ ono što ti je Allah dozvolio – u nastojanju da žene svoje zadovoljiš? A Allah prašta i samilostan je. [et-Tahrim 66/1].

Zatim:

قَدۡ فَرَضَ ٱللَّهُ لَكُمۡ تَحِلَّةَ أَيۡمَٰنِكُمۡ ۚ وَٱللَّهُ مَوۡلَىٰكُمۡ ۖ وَهُوَ ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡحَكِيمُ

2). Allah vam je propisao kako da svoje zakletve iskupite; Allah je vaš Gospodar; On sve zna i mudar je. [et-Tahrim 66/2].

Prema nekim tumačenjima (Tefsir), Hz.Pejgamber (s.a.v.s.) je sebi zabranio odnose sa Marijom, koja je Koptkinja bila. Drugi rivâjeti navode da je sebi zabranio da pije med.

Prema rivâjetu Dahhâk'a, Hz.Ebû Bekra, Hz.Umera, Ibn Mes'ûd'a i Hz.Âyşe (r.a.h.) u vezi sa ovom izjavom ("Zabranjena si mi"), ako osoba namerava da se razvede ovom izjavom, to je razvod; ako namerava da se zakune, to je zakletva. Slično mišlenje je preneto od Ibn Umera (r.a.h.). Prema rivâjetu od Zejda (r.a.h.), on je rekao: "Ova je izjava zakletva. Osoba mora da plati kefâret za ovu izjavu".

Šâfiîa (r.a.h.) kaže: "Činjenje nečega zakonitim nezakonitim ne predstavlja zakletvu. Međutim, za takvu je izjavu potreban kefâret, ali samo u slučaju žena i robova".

Čak i ako osoba ovo kaže bez ikakve namere, to ipak postaje zakletva. Jer je zabrana utvrđena zakletvom manje stroga od zabrane utvrđene razvodom. U verovatnoj situaciji, utvrđuje se samo ono što je sigurno. Zato ova izjava postaje zakletva. Ako ima polni odnos sa svojom ženom (nakon što je ovo rekao), mora da plati kefâret za prekršenje zakletve. Ako nema odnos sa svojom ženom četiri meseca, žena se razvodi neopozivim razvodom putem îlâ[75].

([75] **Îlâ / ايلاء:** To je čin kojim muž polaže zakletvu da neće prilaziti svojoj ženi. Muž koji se zaklinje naziva se "mûlî", a žena kojoj se zaklinje naziva se "mûlâ minhâ". Îlâ je podeljena na tri dela:

a. Îlây-ı Muvakkat; To je izjava zabeležena za određeni vremenski period, kao što su četiri meseca, osam meseci...

b. Îlây-ı Müebbed; To je čarolija, bačena sa namerom da se nikada više ne približi.

c. Îlây-ı Mechûl; To je oblik razvoda koji se izvršava bez navođenja određenog perioda ili nepromenljivog uslova. Ako muž nema odnose sa ženom tokom perioda razvoda, dolazi do [bâ'in talâk]- (neopozivi razvod). Ako ima odnose sa njom tokom ovog perioda, potreban je kefâret.).

Kada neko ovo tako kaže, bez obzira da li namerava da nešto izjavi ili da se zakune, to je ista stvar.

Ako je nameravao da laže ovom izjavom, to se smatra lažju. Nema pravnu snagu. Jer je izjava osobe naizgled lažna. Iako mu je žena dozvoljena, on ju je opisao kao zabranjenu.

Neki su učenjaci izjavili da se ova presuda primenjuje samo između pojedinca i Boga [dž.š.] i da nije prihvatljiva sa pravnog stanovišta. To je zato što se reči racionalne osobe tumače sa validnim značenjem.

Prema verskom zakonu, po njemu se postupa. Ako postoji mogućnost postupanja po izjavi, ona se ne može smatrati nevažećom (ukinutom). Ako se ova izjava protumači kao laž, to bi je učinilo nevažećom, (što je takođe netačno).

U Muhammedovoj (r.a.h.) knjizi "Kitâbu'l-Asl"- (Knjiga porekla), nije precizirano koja je presuda o osobi koja kaže: "Ovom izjavom nameravam da izgovorim zihar". Prema onome što se pominje u en-Navâdiru, Ebû Hanîfe i Ebû Yusûf (r.a.h.) smatraju da je to zihar, jer, žena postaje zabranjena svom mužu ne samo kroz razvod već i kroz zihar. Zato je namera osobe među mogućim značenjima njihovih reči. Međutim, prema Muhammedu (r.a.h.), to nije zihar, jer je zihar kada osoba uporedi ženu koja mu je dozvoljena sa ženom koja je zabranjena. Zihar nije validan bez upotrebe harfa kef (ك), što je poređenje (što znači "slično"). Prema Ibn Ebû Leylâ-i, u ovoj i sličnim metaforama[76], ljudi – kojih ima tri – ne smatraju se validnim ni religiozno ni pravno.

([76] **Kinâye / الكناية:** U rečnicima znači pokriti nešto nečim drugim; u književnosti znači "prikriveni izraz". U terminologiji se odnosi na frazu ili reč u kojoj se, pored primarnog značenja, prenosi i drugo značenje koje se ne može odvojiti od njega (neophodno značenje). Na primer, izraz "darežljiv" implicitno opisuje velikodušnu osobu, dok izraz "škrt" implicitno opisuje škrtu osobu.).

Jer je muž opisao svoju ženu kao zabranjenu za njega. Pošto je nemoguće da dve suprotnosti postoje zajedno, zabrana može postojati samo kada se ukloni karakteristika dozvoljenosti. Karakteristika dozvoljenosti se uklanja samo sa tri razvoda. Zato, za nastanak razvoda potrebno je stvarno nastanak ove izjave. U svakom drugom slučaju, ova se osoba ne smatra validnom. Mi (Ebû Hanîfe i Ebû Yusûf) kažemo sledeće: Muž je opisao svoju ženu kao zabranjenu za njega. Postoji nekoliko vrsta zabrane. Postoje različiti razlozi za to. Kada muž namerava jednu od ovih vrsta ili razloga zabrane, ova namera spada u značenja sadržana u izrazu koji koristi. Zato je njegova namera validna.

Da neko kaže: "Sve što je dozvoljeno, meni je zabranjeno".

Kada osoba kaže: "Sve dozvoljene stvari meni su zabranjene", pitaju ga o njegovoj nameri. Ako je nameravao da se zakune, onda se to smatra zakletvom. Njegova žena nije uključena u ovu zakletvu, osim ako nije nameravao da je uključi. Ako nije nameravao da uključi svoju ženu, onda se ova izjava posebno primenjuje na hranu i piće.

Prema analogiji — što je takođe Zuferov stav — zakletva se krši čim se završi. Potreban je kefâret. To je zato što su otvaranje očiju, sedenje i stajanje dozvoljene stvari koje spadaju u delokrug ove zabrane. Kada osoba izvrši ove radnje, uslov za kršenje zakletve nakon zabrane je ispunjen.

Mi (većina hanefija) kažemo: Pouzdano znamo da osoba nije imala na umu opšte značenje ove izjave. Jer je namera osobe koja se zaklinje da održi svoju zakletvu. Međutim, ako bi se ova izjava tumačila uopšteno, držanje zakletve bi bilo nezamislivo. Pošto opšte značenje nije moguće, ova izjava je tumačena u smislu onoga što je opštepoznato. To je hrana i piće koji održavaju život tela.

Žena ne stupa u ovu zakletvu osim ako muž ne namerava da je uključi. Jer je uključivanje žene u ovu zakletvu bez namere muža moguće samo ako se u obzir uzme opšte značenje. Međutim, nije moguće u obzir uzeti opšte značenje u ovoj izjavi. Sa druge strane, kada se zabrana odnosi na ženu, obično se pominje samo žena. Ako namerava da uključi svoju ženu u ovu zakletvu, ona je takođe uključena. Jer je nameravano značenje među mogućim značenjima izjave. Međutim, hrana i piće nisu isključeni iz delokruga ove zakletve. Ako nešto jede ili pije, ili se približi svojoj ženi, krši svoju zakletvu. Jer, prividno značenje izjave, uključuje hranu i piće. Ova se izjava ne može tumačiti ni na koji drugi način osim njenog prividnog značenja. Ako prekrši svoju zakletvu, îlâ (zakletva) je ništavna. Jer, kefâret postaje neophodan te se zakletva poništava.

[6/72]

Ako neko kaže: "Neka mi sve dozvoljene stvari postanu nedozvoljene", čak i ako nema takvu nameru, ova izjava služi kao zakletva. Mora da plati kefâret za to, jer je zabrana zakletvom najmanja od svih zabrana. Ako namerava da se razvede ovom izjavom, situacija postaje onakva kakvu smo objasnili u prvom broju. Ako namerava da se razvede, ova izjava ne postaje zakletva. Pošto je to jedna izjava, ona ne može da sadrži dva različita značenja (istovremeno). Razvod se razlikuje od zakletve.

Kada je namera muža za razvod validna, mogućnost da se to smatra zakletvom se odbacuje. Prema rivâjetu Ise b. Ebâna od Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.), ako čovek kaže svojim dvema ženama: "Vas dvije ste mi zabranjene", te namerava da se razvede od jedne, a za drugu se zakune, ova se izjava smatra razvodom za obe. Slično tome, ako namerava tri razvoda za jednu, a za drugu jedan, tri razvoda se smatraju validnim za obe. Pošto je to jedna izjava, ona nema dva različita značenja. Ako namerava da laže ovom izjavom, kao što smo objasnili u prethodnom broju, ova izjava je laž.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Zabranio sam te sebi", "Zabranio sam ti", "Zabranjena si meni", "Ja sam ti zabranjen", "Zabranio sam ti svoju dušu", "Učinjen sam ti zabranjenim", "Ti si meni zabranjena", presuda o svim ovim izjavama je potpuno ista kao i zabrana gore navedena.

Jer je zabrana uspostavljena za obe strane. Zato je ispravno da muž uspostavi zabranu i za sebe i za svoju ženu. Pominjanje glagola, kao u izrazu "Zabranio sam ti", je kao pominjanje atributa. Jer, žena ne postaje zabranjena mužu bez njegovog delovanja.

Muž upoređuje svoju ženu sa tuđom imovinom

Ako muž kaže svojoj ženi: "Ti si mi kao vlasništvo toga i toga", i namerava da se razvede ili ukine brak tom izjavom, to ne znači ništa.

Jer je ovom izjavom muž okarakterisao svoju ženu kao zabranjenu za njega. Jer, tuđa imovina nije sama po sebi zabranjena. Zar ne vidite da osoba može uzeti stvar uz dozvolu vlasnika? Čak i ako vlasnik ne da dozvolu, nije dozvoljeno uzeti je, ne zbog inherentne zabrane imovine, već zbog prava vlasnika. Međutim, ako je vlasnik stvari neko ko ne zaslužuje poštovanje (u smislu imovine i života), kao što je građanin neprijateljske zemlje, onda postaje dozvoljeno uzeti je.

Muž upoređuje svoju ženu sa nečim što je zabranjeno

Kada muž kaže svojoj ženi: "Ti si mi kao krv"," Ti si kao leš", "Ti si kao svinjetina", "Ti si kao vino", pitaju ga o njegovoj nameri.

Jer je ovim rečima uporedio svoju ženu sa stvarima koje su inherentno zabranjene (li ajnihi)[77]. Zapravo, ove su stvari zabranjene zakonom islama po samoj svojoj prirodi. Uzvišeni Allah kaže:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةُ وَٱلدَّمُ وَلَحْمُ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ وَٱلْمُنْخَنِقَةُ وَٱلْمَوْقُوذَةُ وَٱلْمُتَرَدِّيَةُ وَٱلنَّطِيحَةُ وَمَآ أَكَلَ ٱلسَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى ٱلنُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا۟ بِٱلْأَزْلَٰمِ ۚ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ ۗ ٱلْيَوْمَ يَئِسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَٱخْشَوْنِ ۚ ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا ۚ فَمَنِ ٱضْطُرَّ فِى مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِّإِثْمٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

3. Zabranjuje vam se strv, i krv, i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime, i što je udavljeno i ubijeno; i što je strmoglavljeno, i rogom ubodeno, ili od zvijeri načeto – osim ako ste ga preklali – i što je na žrtvenicima žrtvovano, i zabranjuje vam se gatanje strjelicama. To je porok! – Danas su nevjernici izgubili svaku nadu da ćete vi otpasti od svoje vjere, zato se ne bojte njih – već se bojte Mene. Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera. – A onome ko bude primoran – kad hara glad, bez namjere da učini grijeh, Allah će oprostiti i samilostan biti. [el-Mâide, 5/3].

U ovom slučaju, izgovaranje gore navedenih reči je kao da kažete: “Ti si meni zabranjena“, čime je to zabranjeno. Ranije smo pomenuli da će namera onoga ko ovo kaže biti dovedena u pitanje. Dokaz da su to dvoje različiti je pitanje zihara. To jest, ako muž uporedi svoju ženu sa strankinjom, nije počinio zihar. Ako je uporedi sa svojom majkom, počinio je zihar. Jer mu je majka zabranjena. To je isto.

(77 **Haram li aynihî:** Čin je zabranjen ne zbog spoljašnjeg razloga, već zbog inherentne karakteristike samog čina. Stavke u tekstu su ove vrste. Ako je njegova zabrana posledica spoljašnjeg razloga, a ne njegove inherentne osobine, naziva se “haram li gajrihi“ (zabranjeno zbog nečeg drugog osim njegove inherentne prirode). Na primer, obavljanje poslova tokom vremena namaza petkom.).

“Ti si nebitan/nebitna“ i slični metaforički izrazi

Ako muž kaže ženi: “Definitivno si razvedena od mene“, “Slobodna si“ ili “Nebitna si“, ali ne namerava da se razvede od nje tim rečima, razvod nije validan.

Zato što je muž koristio reči koje se mogu različito protumačiti. Na primer, razdvajanje (biti neopoziv (bâ'in)) se ponekad odnosi na dom, ponekad na prijateljstvo i druženje, a ponekad na brak. Takva reč, koja može imati različita značenja, ne može se razumeti ni u kom smislu osim ako ne postoji namera ili uobičajena upotreba. Štaviše, sumnjivo je da li se značenje razvoda može razumeti iz ove reči bez namere. Razvod zasnovan na sumnji nije validan.

[6/73]

Ako je nameravao da se razvede od nje ovim rečima, onda će se ono što je nameravao ispuniti. Ako je nameravao tri razvoda, onda će se dogoditi tri razvoda. Jer, nameravajući tri, muž je nameravao najtežu vrstu razdvajanja. Kao što je poznato, razdvajanje se ponekad dešava sa mogućnošću naknadnog pomirenja. Ponekad se dešava bez mogućnosti pomirenja nakon braka sa drugim mužem. To se dešava i sa tri razvoda. Zato je njegova namera o tri razvoda validna. Ako je muž nameravao dva razvoda, po nama se dešava jedan nepovratni razvod [bâ'in talâk].

Prema Zuferu (r.a.h.), nema razvoda. Već smo dali potrebna objašnjenja po ovom pitanju u prvom delu.

Upotreba reči “bâ'in” od strane muža je jedina reč koja ne nosi nikakvo numeričko značenje. Dakle, ako neko namerava razvod (talâka) ili samo misli na razvod, po hanefijskom mišlenju dolazi do definitivnog razvoda (bâ'in talâk). Po šafiijskom mišlenju, dolazi do privremenog razvoda (ric'î talâk).

Isto važi i kada se razvod misli bilo kojim izrazom koji podseća na razdvajanje (firkat). Izjave kao što su: “Tvoje uže je na tvom ramenu“, “Dao sam ti slobodu“, “Nemam vlasništvo nad tobom“, “Pridruži se svojoj porodici“, “Izađi vani“, “Pokrij se“, “Nosi mahramu“, “Dao sam te tvojoj porodici, bez obzira da li to prihvataju ili ne“, “Učinio sam te neopozivom od mene“, “Učinio sam sebe neopozivim od tebe“ itd., podležu istom pravilu kao i ono što smo rekli u vezi sa izjavom “Ti si neopoziva od mene“.

U ovoj situaciji, presuda o svim ovim rečima je ista kao i presuda o izjavi “Ti si mi neopoziva“. Neki od naših kasnijih učenjaka (muteahhiruna) nazivaju ove reči “metaforom“. Ovo imenovanje je metaforičko, a ne doslovno. Ove reči ne mogu biti metaforičke, jer se, po našem mišlenju, koriste u svojim pravim značenjima kako to zahteva njihov kontekst.

Zato se sa ovim rečima dešava neopoziv razvod. Metafora, sa druge strane, je reč koja se koristi metaforički (tj. figurativno). Nazivanje ovih reči metaforičkim je ispravno samo prema Šafijinom pravilu, jer on smatra da su ove reči reči koje se metaforički koriste od reči razvod. Zato, prema njemu, razvod koji se dešava sa ovim rečima je opozivni razvod, [ric'î talâk].

Muhammed (r.a.h.) je aludirao na ovo značenje sledećim rečima:"To je slučaj i sa svakom rečju koja podseća na razvod, svakom rečju kojom se dešava razdvajanje".

Prema nama hanefijama, razlika u mišlenju između hanefija i šafija se zasniva na sledećem principu:

Prema Šâfiiîi (r.a.h.), muž nema pravo da poništi brak sa ženom nakon konzumiranja braka, osim u slučajevima kada postavi uslov za nadoknadu ("hul") ili završi sa broj razvoda (tri).

Prema hanefijskoj školi, muž, rečima koje koristi za razvod, ne samo da ima pravo na razvod već i pravo da poništi svoju imovinu (bračna prava) nad svojom ženom. Zato, ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si nepovratno", prema hanefijskoj školi, to je nepovratan razvod [bâ'in talâk], dok je prema šafijskoj školi to opozivni razvod [ric'î talâk].

[6/74]

Šâfiîa (r.a.h.) je predstavio sledeće dokaze: Mogućnost muža da se vrati ženi tokom perioda čekanja nakon razvoda utvrđena je verskim zakonom, a ne njegovom prisilom. Muž nema versko ovlašćenje da se odrekne ove mogućnosti. Međutim, u slučaju neopozivog razvoda [bâ'in talâk], on ima ovlašćenje da se odrekne mogućnosti povratka ženi.

Čak i ako je muž eksplicitno izjavio: "Razvedena si i nemam pravo da se pomirim sa tobom", pravo na pomirenje ne bi bilo uskraćeno. Zato, u ovom slučaju, činjenica ta da pravo na pomirenje nije uskraćeno ima prednost.

Sa druge strane, prestanak bračnog vlasništva je sličan/upoređen sa prestankom vlasništva nad robinjom. Prestanak vlasništva nad robinjom se ponekad vrši u zamenu za naknadu, u kom slučaju vlasništvo automatski prestaje. Ponekad se to vrši putem donacije, u kom slučaju se prestanak vlasništva odlaže dok se ne izvrši predaja/isporuka. Ako osoba pokuša da promeni ovu presudu, nema ovlašćenje da to učini. Na primer, ako osoba kaže: "Poklonio sam ti nešto što inherentno zahteva vlasništvo (bez potrebe za isporukom)", ovaj je poklon nevažeći. Slično tome, prestanak bračnog vlasništva se ponekad vrši uz naknadu – što je putem hula (razvoda silom braka). U ovom slučaju, vlasništvo automatski prestaje. Ponekad se to vrši bez naknade. U ovom slučaju, prestanak vlasništva se odlaže do kraja perioda čekanja ili dok broj razvoda ne dostigne tri. Muž ne može promeniti ovu presudu eksplicitnim navođenjem. Jer njegova izjava "Ti si neopozivo razvedena" je presuda ne o njegovom sopstvenom vlasništvu, već o verskoj presudi*.

(PS: Samir B: Ova izjava naglašava da apsolutno vlasništvo (pravi vlasnik svega) pripada isključivo Bogu [dž.š.] i da ljudi ne preduzimaju radnje koje preduzimaju u okviru svoje slobodne volje ili autoriteta kao pravi vlasnici stvari, već kao predstavnici/izvršioci u okviru Božanskih pravila.

a). Pravo na donošenje verskih odluka: To znači da osoba (ili Hz.Pejgamber (s.a.v.s.)) ne bi trebalo da donosi presude o verskim pitanjima na osnovu sopstvenog intelekta, hirova ili prava na imovinu, već da postupa u skladu sa pravilima koje je utvrdio Bog [dž.š.], (šerijat/sunetullah).

b). Neposedovanje: U univerzumu, pa čak ni u sopstvenom telu, čovek nije pravi vlasnik. Čovek je samo poverenik ili staratelj u imovini Allaha Svemogućeg, Vlasnika (el-Mâlik). Zato on ne deluje sa nezavisnim autoritetom kao da je to njegova sopstvena imovina, već po nalogu u skladu sa Božanskim zakonima.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Sa druge strane, ove su reči (po snazi) inferiorne u odnosu na eksplicitne reči (jasne reči koje se koriste za razvod). One ne izražavaju presudu bez namere. Pošto eksplicitne reči, koje su jače, ne ukidaju automatski vlasništvo, one ga uopšte ne mogu ukinuti. Ove reči su metaforičke za razvod. One nisu efikasne u stvarnosti onoga što njihova značenja podrazumevaju. To jest, pravo značenje zabrane da žena bude zabranjena mužu je večna zabrana, baš kao što je zabranjen brak sa majkama. Ova se večna zabrana ne ostvaruje ovim rečima. Zabrana ostvarena ovim rečima je zabrana ostvarena razvodom. Iz ovoga razumemo da su ove reči metaforičke za razvod.

Dokazi hanefijske škole mišlenja po ovom pitanju su sledeći: Čin muža je razdvajanje ("bejnuneta"), kao i sam razvod, raspolaganje njegovom imovinom. Zato je validan.

Ovo se može objasniti na sledeći način: Sklapanjem braka, pravo razvoda postaje pravo muža. Ovo pravo postaje njegovo tek zbog oslobađanja od bračnih obaveza. Oslobađanje od bračnih obaveza je moguće samo ukidanjem bračne imovine. Slično tome, muž ima ovlašćenje da poništi bračnu tekovinu pre konzumacije braka. Ovo ovlašćenje se dodatno pojačava nakon konzumacije. Ovlašćenje za poništenje braka zasnovanog vlasništvom ne nestaje nakon konzumacije.

Štaviše, muž ima pravo da dobije nadoknadu u zamenu za prestanak svog vlasništva. Muž može dobiti samo cenu onoga što poseduje. Ovo takođe ukazuje na to da ima pravo da se nepovratno razvede od svoje žene [bâ'in talâk]. Zato njegova karakterizacija razvoda kao "nepovratnog" označava da je to raspolaganje njegovom sopstvenom imovinom. Ova izjava treba da se sprovede u delo koliko god je to moguće. Prema ovom osnovnom pravilu, vlasništvo treba da prestane samim razvodom. Međutim, odluka da se muž može vratiti svojoj ženi nakon eksplicitnog razvoda utvrđena je verski, suprotno analogiji. Na ovaj način, nešto što nema isto značenje ne može se dodati verski utvrđenoj presudi koja protivreči analogiji. Pitanje na koje se fokusiramo nije upotreba eksplicitnih reči u razvodu. Jer reč "eksplicitni razvod" može koegzistirati sa brakom. Zar ne vidite da se žena koja je eksplicitno razvedena, a zatim se vraća mužu, naziva "mutalaka ve mankuha" (razvedena i udata)? Međutim, žena se ne može opisati kao "mubâne ve menkuhe" (definitivno razvedena i udata). Pošto razvod nejasnim rečima nije isto što i eksplicitni razvod, presuda se ovde zasniva na analogiji.

[6/75]

Sa druge strane, izraz "Razvedena si" može se odnositi i na opozivne i na neopozivne razvode. Muž koristi izraz "neopozivo" da bi precizirao jedan od dva moguća is'hoda. Ovo je slično kao što mi kažemo "ljudi". Ovaj se izraz može odnositi i na opšte (svih ljudi) i na specifično (neki ljudi). Kada osoba kaže "svi ljudi", ova mogućnost nestaje. Slično ovome je i kada osoba kaže "Prodao/la sam", ovaj izraz može značiti "sa pravom izbora" ili "definitivno". Ako osoba kaže "definitivno", ova mogućnost nestaje.

Međutim, poklon je drugačiji. Jer poklon, zbog svoje inherentne slabosti, ne zahteva vlasništvo osim ako nije ojačan nečim što ga pojačava – a to je posedovanje (uzimanje). Poklon se ne pojačava time što se vlasništvo može ostvariti čak i bez isporuke. Kod razvoda, izjava muža "Razvedena si" ne ukida automatski vlasništvo zbog slabosti same izjave. Ova je izjava snažna i obavezujuća. Razlog zašto ne ukida vlasništvo je taj što ne protivreči bračnom ugovoru. Kada muž kaže: "Neopozivo si razvedena", on eksplicitno navodi nešto što je suprotno bračnom ugovoru, te se zato vlasništvo ukida.

Figurativne (kinâî) reči gore navedene su aktivne u svojim doslovnim značenjima, kako to njihova značenja zahtevaju. Na primer, zabrana žene od njenog muža se uspostavlja zauvek ovom rečju kada muž namerava da izgovori tri razvoda. Međutim, ponovni brak žene sa drugim mužem uklanja ovu zabranu. Zaista, iako novi ugovor sklopljen nakon razvoda izražava vlasništvo, prestanak vlasništva razvodom je večan (vlasništvo trajno prestaje razvodom).

Muž govori svojoj ženi: "Poštuj period čekanja (iddet)"

Međutim, kao što sama reč implicira, pravi rezultat muž može postići samo kroz razvod. Zato je neophodno da namera muža bude delotvorna u slučaju razvoda. Isto važi i kada muž kaže ženi: "Slobodna si." Jer, ova izjava takođe podrazumeva ukidanje vlasništva. Jer je brak vrsta ropstva. Sloboda žene dolazi sa ukidanjem ovoga.

Kada muž kaže svojoj ženi: "إِعْتَدِّي" - "(broj)", to je metafora. Jer, ova fraza, može imati više značenja. Muževa namera može biti: "Broj Božje blagoslove" ili "Broj moje blagoslove", ili može biti: "Poštuj period čekanja zbog braka". Ako muž namerava razvod ovom frazom, onda dolazi do opoziva razvoda. To je zato što se razvod ne dešava prema doslovnom značenju fraze. Doslovno značenje fraze povezano je sa proračunom, što ne utiče na prestanak vlasništva. Period čekanja može se dogoditi istovremeno sa brakom, kako na početku, tako i tokom njegovog nastavka. Međutim, da bi žena poštovala period čekanja zbog braka, neophodan je prethodni razvod. Zato se razvod dešava kroz izostavljanje (prikrivanje) u muževljevim rečima. Govoreći ovo, muž u suštini kaže: "Razveo sam se od tebe. Poštuj period čekanja zbog ovoga". Iz tog razloga, ako muž izgovori ovu frazu pre konzumacije, a nema potrebe da žena poštuje period čekanja pre konzumacije, namera muža u vezi sa razvodom je dejstvena. Iz ovoga razumemo da izjava nije validna u svom doslovnom smislu. Međutim, značenje razvoda je skriveno u ovoj izjavi. Postaje očigledna ako je namera izrečena.

Znamo na osnovu dokaza (tekstualnog teksta) da je do razvoda došlo ovom izjavom. Ovaj dokaz je izjava Hz.Poslanika (s.a.v.s.) kada je želeo da se razvede od Hz.Sevde (r.a.h.): "إِعْتَدِّي" "Sačekaj period čekanja".[78]

(78. Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/343.).

Slično tome, izjava muža "Očisti svoju matericu" je kao objašnjenje izraza "Poštuj period čekanja". Jer, izraz "Očisti svoju matericu" razjašnjava šta se podrazumeva pod periodom čekanja.

Slična je situacija kada muž kaže svojoj ženi: "Ti si jedinstvena". Ova fraza može imati više značenja. "Ti si jedinstvena" može se odnositi na kvalitet žene. U ovom slučaju, izraz bi mogao značiti: "Ti si jedinstvena u društvu", "Ti si jedinstvena u mom prisustvu", "Nema nikoga drugog osim tebe", "Ti si jedinstvena po lepoti među ženama sveta".

Ova bi se fraza takođe mogla odnositi na kvalitet razvoda. U ovom slučaju, izraz znači: “Razvedena si jednim razvodom“. Zato, osim ako iza ove izjave ne stoji namera, do razvoda ne dolazi. Ako muž namerava da se razvede ovim putem, dolazi do opoziva razvoda. Jer se razvod dešava kroz prikrivanje u izrazu. Kao da je muž otkrio nešto što je bilo skriveno ovom izjavom.

Prema Šâfiiîînim (r.a.h.) rečima, čak i ako neko to namerava, ništa se neće postići ovom izjavom. Jer reč “ti si jedinstvena“ je osobina žene (ne razvod). Ova izjava nikada ne podrazumeva razvod.

Mi, hanefije, kažemo sledeće: Ako je moguće razumeti reči racionalne osobe na način koji prenosi značenje, onda se reči tumače na taj način.

Opozivni razvod [Ric’î talâk]

[6/76]

Kada muž kaže svojoj ženi: أنتِ طَالِقٌ - “Razvedena si“, bez obzira da li namerava da se razvede od nje ili ne, to predstavlja opoziv razvod [ric’î talâk]. To je zato što se ova fraza često koristi za razvod od udate žene, što je čini eksplicitnom izjavom o razvodu. Za ovu izjavu nije potrebna namera. Štaviše, ova fraza se koristi samo u vezi sa ženama. Reč “razvod“ (talâk) se koristi samo u vezi sa ženama. Za one van žena koristi se reč "إِطْلَاقٌ / - “ıtlâk“ (apsolutni razvod). Značenje specifično za žene je brak. Zato, kada se reč “talâk“ (razvod) pripiše ženi, jasno se podrazumeva da znači razvod od braka. To je slučaj i sa rečima izvedenim iz “talâk“, kao što su قَدْ طَلَّقْتُكِ - “Razveo sam se od tebe“, "أَنْتِ مُطَلَّقَةٌ" - “Razvedena si“ itd.

Međutim, prema Muhammedovom (r.a.h.) rivâjetu, ako muž kaže svojoj ženi: أنت مُطَلَّقَةٌ - “Apsolutno si sigurna“, razvod nije validan osim ako on ne namerava drugačije. Jer, ovaj izraz, nije specifičan za žene.

Ako muž namerava da izgovori tri ili dva razvoda rečima: "أَنْتِ طَالِقٌ / - “Razvedena si“, prema hanefijskoj školi mišljenja, njegova namera nije validna. Dolazi samo do jednog opozivnog razvoda, [ric’î talâk].

Prema Zuferu i Šâfiiîi (r.a.h.), šta god muž namerava, to se i dešava. Ovo je takođe početno mišljenje Ebû Hanîfe (r.a.h.). Obrazloženje iza ovog mišljenja je da je eksplicitna (sarih) izjava jača od implicitne (kinaje) izjave. Ako je namera muža za tri razvoda validna u izrazu “Nepovratno (bâ'in) si razvedena“, onda je ona prvenstveno validna u izrazu "أَنْتِ طَالِقٌ - “Razvedena si“. To je zato što reč “razvod“ može biti zasnovana na broju. U stvari, reč “razvod“ je objašnjena numerički, kao u rečenici أَنْتِ طَالِقٌ ثَلَاثاً - “Razvedena si tri puta“. U ovoj rečenici, reč ثَلَاثاً- “tri“ se koristi sa višim suglasnikom radi tumačenja. Kada se kaže “Taj i taj se razveo od svoje žene“, moguće je tražiti pojašnjenje pitajući: “Koliko puta se razveo od nje?“ Sa druge strane, izraz “Razvedeni si“ znači “Razvedena si razvodom“. Jer se žena razvodi samo razvodom. Ako muž eksplicitno kaže “razvod“ i namerava tri razvoda, njegova namera je validna.

Ako muž kaže ženi: “Razvedi se sama“, i namerava da to učini tri puta, njegova namera je validna. Isto važi i kada kaže: “Razveo sam se od tebe“, jer se u obe rečenice navodi glagol.

Naši dokazi po ovom pitanju su sledeći:

Ibn Umer (r.a.h.) se razveo od svoje žene. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) mu je naredio da joj se vrati. Nije ga pitao da li namerava da se tri puta razvede od nje. Nije ga naterao da se zakune po ovom pitanju. Da je reč podrazumevala nameru da se tri puta razvede od nje, naterao bi ga da se zakune, baš kao što je naterao Ibn Rukânu (r.a.h.) da se zakune rečju "الْبَتَّةَ" - svakako“.

Značenje je ovde sledeće: Osoba koja ovo kaže (nameravajući da se razvede više puta) imala je nameru koja nije implicitna u izjavi, zato je njena namera nevažeća. Na primer, ako neko kaže svojoj ženi: “Idi na hadž“, “Poseti svog oca“ ili “Donesi mi vodu spolja“, i namerava da se razvede od nje ovim rečima, razvod je nevažeći. Jer, ako nameravano značenje nije među značenjima sadržanim u izjavi, namera je odvojena od same izjave. Ništa se ne može postići samo kroz nameru.

Kažemo ovo zato što je izjava muža “Razvedena si“ jednina. Zato ne podrazumeva broj. Zar ne vidite da se za dve žene koristi izraz "طَالِقَانِ" / vas dve ste razvedene“, a za tri žene “ طَوَالِقُ / sve ste razvedene“. To su kvaliteti žena, a ne sam razvod. Izraz “Razveo sam se od tebe“ je glagol. Ovaj glagol, kao i glagoli “Ustao sam“ ili “Seo sam“, ne nosi broj. Niko se ne slaže po ovom pitanju.

Prema Šâfiîi (r.a.h.), validnost namere ovde se zasniva na njegovom stavu da “žena nije razvedena osim ako nema zvaničnog razvoda“.

Međutim, ovde je reč “razvod“ uspostavljena kao posledica izjave muža. Po našem mišlenju, posledica ove izjave ne može biti opšta (univerzalne prirode). Jer je posledica za pravilno razumevanje izjave. Zaista, ako se izjava može pravilno razumeti bez posledice, onda posledica nije uspostavljena. U našem slučaju, izjava se može pravilno razumeti čak i bez opštosti posledice. Jer, pominjanje kvaliteta, sa lingvističke tačke gledišta, zahteva kvalitet koji pripada stvari koja se opisuje. Međutim, činjenica ta da onaj ko opisuje mora posedovati kvalitet da bi njegova izjava bila istinita nije sa lingvističke tačke gledišta, već sa verske tačke gledišta. Izjava “Razveo sam se od tebe“ je takođe takva. Jer je ova izjava samo sopstvena izjava osobe. Nije moguće primeniti je na bilo koji broj ili opštost.

[6/77]

Međutim, izraz “Razvedi se sama“ je drugačiji. U ovom izrazu, namera muža je validna. U drugim izrazima, prema nama, namera nije validna. Na primer, ako muž namerava dva razvoda, to nije validno. Ako namerava tri razvoda, to je validno s obzirom na opšte značenje. Jer, izraz “razvedi se sama“ podrazumeva prepuštanje procesa razvoda drugoj strani (delegiranje). Delegiranje drugoj strani može biti opšte ili specifično. Ono što se delegira ženi ovom frazom jeste razvod. To je utvrđeno u izrazu iz jezičke perspektive. Pošto je “razvod“ zajednička imenica, može biti opšta ili specifična. Zato je namera muža opšte validna.

Ne prihvatamo da reč ثَلَاثاً- “ tri “ u rečenici أَنْتِ طَالِقٌ ثلاثا - “ Razvedena si tri puta“, ima fet'hu ( ), ustun iznad samoglasnika za tumačenje (tefsir). Umesto toga, ova reč ima nadređeni suglasnik (cer harfinin) jer je predlog na početku izostavljen (ispušten).

Njeno značenje je بِثَلَاثٍ - “sa tri razvoda“. To je kao reč بَشَرًا - “čovek“ u rečenici مَا هَٰذَا بَشَرًا - “Ovo nije čovek“. Ili, reč "طَلَاقًا" ima fet'hu/ustun iznad samoglasnik kao zamenu za izostavljeni infinitiv. Njeno značenje je "ثَلَاثًا طلاقا" - “sa tri razvoda“. Ako neko kaže “Taj i taj se razveo od svoje žene“, pitanje “Koliko puta?“ može biti prikladno, ali to ne mora nužno implicirati da reč “talâk“ (razvod) nosi numeričko značenje. Iako je moguće tražiti pojašnjenje o uslovima i uključenoj nadoknadi, tekst to eksplicitno ne sugeriše.

Kada muž kaže: "أَنْتِ طَالِقٌ طَلَاقًا" - Razveden si ovim razvodom“, prema Ebû Yusûfovom (r.a.h.) rivâjetu od Ebû Hanîfe (r.a.h.), namera za tri razvoda nije validna. Jer se infinitiv koristi za pojačavanje iskaza, kao u rečenicama "أَكَلْتُ أَكْلًا وَ قُمْتُ قِيَامًا" - “Toliko sam jeo, toliko sam ustao“ Ovaj iskaz ne obuhvata broj tri. Sa druge strane, čak i da je namera za tri razvoda validna, bila bi validna u smislu opštosti, a ne u smislu broja. Jer, infinitiv nosi značenje mnoštva. Zapravo, Allah Svemogući kaže:

لَّا تَدۡعُواْ ٱلۡيَوۡمَ ثُبُورٗا وَٰحِدٗا وَٱدۡعُواْ ثُبُورٗا كَثِيرٗا

14. "Ne prizivajte danas jednu propast, nego prizivajte mnoge propasti!". [el-Furkân, 25/14].

Sa druge strane, infinitiv podseća na imenicu. Izraz أَنْتِ طَالِقٌ الطَّلَاقَ je ekvivalentan gornjem iskazu. U ovom poslednjem izrazu, namera za tri razvoda je validna. Jer je ovo jedna od generičkih imenica. Nosi opšte i specifično značenje. Ponovo, "ال / elif-lam“ nosi značenje obuhvatanja celog roda u nepoznatim stvarima.

Rečenica "أَنْتِ الطَّلَاقُ" - “Razvedena si“. je slična. Značenje ove rečenice je:

أَنْتِ طَالِقٌ الطَّلَاقَ - “Razvedena si razvodom“. U ovoj rečenici, validna je namera tri stvari.

Ponekad se pominje infinitiv, ali se pod njim podrazumeva glagol. Na primer, rečenica “Ovo je samo dolazak i odlazak (sreća i loša sreća)“ opisuje osobine onoga koji odlazi i onoga koji stiže.

S'hodno tome, ako muž kaže svojoj ženi: أَنْتِ الطَّلَاقُ - “Razvedena si“, razvod se dešava, baš kao u rečenici “slobodna si“.

İbn Semaâ (r.a.h.) je rekao: “Kisâl je poslao pismo Muhammedu (r.a.h.) da traži fetvu. On mi ju je dao. Pročitao sam mu je. Pitanje je bilo: 'Njegovoj ženi'“.

فَإِنْ تَزُفِّيهِ يَا هِنْدُ فَالرِّفْقُ أَيْمَنُ وَإِنْ تَخْرِقِي يَا هِنْدُ فَالْخَرْقُ أَشْأَمُ

فَأَنْتِ طَلَاقٌ وَالطَّلَاقُ عَزِيمَةٌ ثَلَاثٌ وَمَنْ يَخْرِقْ أَعَقُّ وَأَظْلَمُ

“*O Hind! Ako si nežna, znaj da nežnost donosi sreću*“.

O Hind! Ako si surova, znaj da surovost donosi nesreću.

Razvedena si, tri definitivna razvoda

Ko god postupa grubo, neposlušniji je i okrutniji.

Šta bi sudija ili imam rekli na nečiju izjavu?"

Muhamed je napisao odgovor: Ako kaže / tri" sa duplom damom ((samoglasničkim znakom), dešava se jedan razvod; ako to kaže sa fat'hom (samoglasničkim znakom), dešavaju se tri razvoda. Jer, kada to kaže sa damom, to postaje zasebna rečenica, nezavisna od prethodne, i samo se jedan razvod dešava zbog izraza "Razvedena si". Kada to kaže sa fat'hom, to ima zamensko ili interpretativno značenje, te se tako dešavaju tri razvoda.

Razvod uz reči "Oslobađam te".

Ako muž kaže svojoj ženi: "Oslobađam te" **ili** "Napuštam te", **ali ne namerava da izgovori razvod, prema hanefijskoj školi mišljenja, ništa se ne dešava**.

Međutim, prema Šâfiîi (r.a.h.), razvod se dešava. Ove dve izjave su jasne reči u vezi sa razvodom prema Šâfiîi (r.a.h.). Jer se ove reči nalaze u knjizi Allaha Te'âlâ na sledeći način:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا

49. O vjernici, kad se vjernicama oženite, a onda ih, prije stupanja u bračni odnos, pustite, one nisu dužne čekati određeno vrijeme koje ćete vi brojati, već ih darujte i lijepo ih otpremite. [el-Ahzâb, 33/49].

O tome kažemo sledeće: Eksplicitne (jasne) reči (u vezi sa razvodom) su one koje se pripisuju samo ženama i ne koriste se van braka. To nije slučaj sa dva gornja izraza. Jer osoba (van braka) kaže: "Pustila sam svoju devu", "Razdvojila sam se od osobe koja mi duguje ili od svog prijatelja". (To jest, ove dve reči se koriste i van braka). Ove dve reči su kao i druge dvosmislene (nejasne) reči. Razvod (talâk) se ne dešava sa njima osim ako ne postoji namera.

[6/78]

Muž kaže ženi: "Odlazi".

Ako muž kaže ženi: "Odlazi" **i namerava da se razvede od nje tom izjavom, to postaje neopoziv razvod** [**bâ'in talâk**].

Jer, žena ne mora da ode osim ako muževljevo vlasništvo nad njenom imovinom ne prestane. Ako muž kaže: "Odlazi i prodaj svoju odeću", nameravajući da se razvede od nje, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), do razvoda ne dolazi, ali prema Zuferu (r.a.h.), događa se. Muhammed (r.a.h.) je objasnio ovu stvar u svom delu pod nazivom "Pitanja o kojima se Zufer i Ebû Yusûf (r.a.h.) nisu slagali". Zuferov dokaz za njegov stav je sledeći: Reč muuža "Odlazi" važi kao namera za razvod. Međutim, izraz "Prodaj svoju odeću" je zamišljen kao sugestija. Ovo ne menja presudu prve izjave. Ebû Yusûf (r.a.h.) kaže: Reči muuža znače: "Odlazi i prodaj svoju odeću". U ovom slučaju, reči su jasne. Međutim, namera nije bila takva. Zato, namera muuža nije odlučujući faktor.

Kocanın, karısına: “Ben senden boşum." demesi – Muž kaže ženi: “Napuštam te“

Prema hanefijskoj školi mišlenja, kada muž kaže svojoj ženi: “Napuštam te“, čak i ako namerava da se razvede od nje, ništa se ne dešava kao rezultat toga.

Prema Šâfiîi (r.a.h.), ako muž namerava da se razvede od svoje žene, razvod je validan. Jer, ako muž kaže svojoj ženi: “Nepovratno sam razveden od tebe“ ili “Zabranjeno mi je da ti se obratim“ i namerava da se razvede od nje ovom izjavom, razvod je validan. Eksplicitne izjave su jače od figurativnog jezika. (Zato je reći “Napuštam te“ primarni pokazatelj razvoda). Sa druge strane, bračna imovina se deli između muža i žene. Iz tog razloga, oni se nazivaju “mutenâkihayn (bračni par)“. Brak takođe počinje pominjanjem oboje. Brak se završava smrću jednog od njih. Jedan supružnik nasleđuje drugog. Iz tih razloga, ispravno je pripisati razvod jednom od njih. Međutim, pošto pripisivanje razvoda mužu nije uobičajena praksa, neophodna je namera. Subjekt razvoda je žena. Zato je, kao i kod figurativnog jezika, uslov namere da razvod bude validan za nju.

Dokazi hanefijske škole mišlenja po ovom pitanju su sledeći: Prenosi se da je jedna žena rekla svom mužu: “Kad bi mi se dalo ovlašćenje koje je tebi dato, video bi šta bih uradila!“ Njen muž je odgovorio: “Ja sam ti dao ovlašćenje“. Žena je tada rekla: “Razvodim se od tebe.“ Incident je prijavljen Abdullah b. Abbâsu (r.a.h.), koji je rekao: “Neka Allah iščupa usta toj ženi! (Pošto je želela razvod) zašto jednostavno nije rekla: 'Razvodim se od tebe'?“

Postoje i druga opravdanja u Muhammedovoj knjizi “Kitabu'l-Asl“ (Knjiga porekla). Naime, muž ne može da se razvede od svoje žene. Značenje razvoda je da se oslobodi i otpusti. Međutim, žena je, a ne muž, vezana vezom vlasništva. Zar ne vidite da se zbog toga žena ne može udati za nekog drugog dok je udata? Ali muž može. Zato, značenje otpuštanja ne dolazi iz perspektive muža. **Iz tog razloga, razvod je na ženi, a ne na mužu**. Kao što je gospodar u poziciji da oslobađa svog roba, muž može biti samo u poziciji da se razvede od svoje žene. Ako gospodar kaže svom robu: “Slobodan sam od tebe“, rob zapravo nije oslobođen. Razvod je takav. Reč razvod (Talâk) se razlikuje od reči “beynûnet (postati neopoziv (bâ'in olma))“ i “postati zabranjen (haram)“ u ovom pogledu. Jer, beynûnet znači prekinuti vezu. Veza se deli između muža i žene. Zar ne vidite da se može reći: “Žena je postala neopoziva od svog muža“, kao i “Muž je postao neopoziv od svoje žene“? Takođe se kaže: “Zabranjena mu je“. Izraz “zabranjena“ je takav. Može se koristiti i kao: “Muž je postao zabranjen svojoj ženi“ ili “Žena je postala zabranjena svom mužu“. Ranije smo objasnili da se ove reči ne koriste u kontekstima gde njihova značenja to zahtevaju. **Šafijina izjava**: **“Vlasništvo nad brakom je partnerstvo između muža i žene“ je besmislena**. Naprotiv, postoji specifično vlasništvo nad ženom koje pripada mužu. Zato musliman može da se oženi ženom Knjige (Jevrejkama i hrišćankama), ali čovek Knjige ne može da se oženi muslimankom. Naši učenjaci imaju opširna objašnjenja po ovom pitanju.

[6/79]

Najbolji način da se to kaže je: “Miraz i izdržavanje koje žena dobija kroz brak su njena imovina“. Ovo takođe ne važi za razvod. Vlasništvo muža nad ženom je dozvoljenost seksualnog odnosa. Ovo je izvorno vlasništvo za koje postoji cena. Razvod je legitimisan da bi se ovo eliminisalo. Nešto se može ukloniti samo odakle je nastalo, a ne sa drugog mesta. Štaviše, vlasništvo koje žena stiče kroz brak je podređeno vlasništvu muža. Prema hanefijskoj školi, ono što je podređeno u braku ne može biti osnova za razvod. Kao što ćemo objasniti u slučaju kada muž kaže ženi: “Prazne su ti ruke“, “Prazne su ti noge“, to je slučaj čak i kada se razvod zasniva na rukama i nogama.

Muž kaže ženi: “Sada si definitivno razvedena“

Kada muž kaže svojoj ženi: أَنْتِ طَالِقٌ أَلْبَتَّةَ - “Sada si definitivno razvedena“, pitaju ga o njegovoj nameri. Ako namerava da se razvede, onda se dešava definitivan razvod [bâ'in talâk].

Jer izraz “definitivno“ jeste kvalitet razvoda. Njegovo značenje, kao i reči “bâ'in“ (neopozivo), jeste “prekinuti brak“. Ako ovim namerava tri razvoda, onda se dešavaju tri razvoda. Ako nema takvu nameru, onda se dešava jedan neopoziv razvod, kao u izrazu “Neopoziva si“.

Ako muž kaže:“Rečima 'razvedena si', nameravao sam jedan razvod, a rečima 'definitivno', nameravao sam još jedan razvod...“. Ako muž kaže: “Razvedena si“, žena je razvedena sa dva neopoziva razvoda. Jer, da je muž rekao svojoj ženi: أَنْتِ بَتَّةٌ - “Definitivno si razvedena“, i nameravao da se ovim razvede od nje, njegova bi namera bila validna. Isto važi i ako je nameravao još jedan razvod rečima بَتَّةٌ - „definitivno“.

Ako muž kaže da je nameravao jedan razvod rečima “razvedena si“ i dva razvoda rečima „definitivno“, žena je razvedena sa dva razvoda. Jer reč „definitivno“ nije pogodna za označavanje broja dva. To je slučaj sa svim rečima koje liče na razvod i koje muž dodaje reči razvod. Međutim, izraz “čekaj (brojaj) idu“ nije takav. Jer, ovaj izraz zahteva opoziv razvod. Ovaj izraz nije pogodan za označavanje tri razvoda. Jer je razvod validan sa izrazom “čekaj (brojaj) idu“ jer je reč razvoda skrivena ispod/iza ovog izraza. Ovaj izraz ne može biti jači od izraza gde on eksplicitno navodi reč razvoda.

Ako muž kaže svojoj ženi: “Poštuj period čekanja“, a zatim kaže: “Nisam nameravao da se razvedem“, nakon što je primoran bio da se zakune po ovom pitanju, ona ostaje njegova žena. U svim dosadašnjim izjavama, kada muž kaže: “Nisam nameravao da se razvedem“, mora se zakleti na isti način. Jer je pouzdan u otkrivanju onoga što mu je u srcu. Reč pouzdane osobe se prihvata zajedno sa zakletvom. Zakletva je da otkloni svaku sumnju sa njega. Pošto je izraz “Zar ne vidiš tri razvoda, أَلْبَتَّةَ“ / svakako“ uključen u obim reči, Resûlullah (s.a.v.s.) ga je naterao da se zakune Rukani da ovom frazom nije mislio na tri razvoda.

Muž kaže svojoj ženi: “Poštuj period čekanja, pa poštuj period čekanja اِعْتَدِّي فَاعْتَدِّي / “Poštuj period čekanja i poštuj period čekanja.“ Ako kaže: اِعْتَدِّي وَاعْتَدِّي - “Čekaj period čekanja, čekaj period čekanja“ i izjavi da je nameravao da se razvede od nje, onda se sudski smatra da su se dogodila dva razvoda. Muž kaže: اِعْتَدِّي اعْتَدِّي - “Nameravao sam jedan razvod.“ Ako muž to kaže, njegove se reči prihvataju između njega i Allaha Te‘âlâ (u smislu zagrobnog života).

Prema rivâjetu od Zufera, namera muža je validna i u smislu sudske presude. Isto mišlenje u vezi sa rečju فَاعْتَدِّي prenosi se od Ebû Yusûfa (r.a.h.). Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), izraz وَاعْتَدِّي i izraz اِعْتَدِّي su dva razvoda, kao u Zâhiru'r-Rivâye'tu.

Zufer (r.a.h.) kaže: (U svim ovim izrazima) prva se reč ponavlja. Ponavlanje je radi naglašavanja, a ne zbog suvišnosti. Ebû Yusûf (r.a.h.) kaže: Harf "ف" je za spajanje. U ovom slučaju, značenje je: "Poštujte period čekanja sa ovim razvodom". Ne svata se kao poseban razvod. Harf "و" je za spajanje (to je veznik). Priroda atribucije (u smislu prosuđivanja između objekta atribucije i objekta za koji je vezana) je partnerstvo. Zato je druga fraza, "čekaj idu", pripisana harfom "و", slična prvoj. Služi kao nezavisan razvod.

Dokaz za presudu u očiglednom narativu je sledeći: Kada se iznese namera da se proglasi razvod, izraz "sačekaj period čekanja" se smatra eksplicitnim (sarih). Kada muž kaže svojoj ženi: أَنْتِ طَالِقٌ وَطَالِقٌ - "Ti si razvedena i prazna", ili أَنْتِ طَالِقٌ فَطَالِقٌ - "Ti si razvedena, a posle toga si ponovo prazna", ili أَنْتِ طَالِقٌ طَالِقٌ -"Ti si razvedena, prazna", dešavaju se dva razvoda. Situacija je ovde ista.

[6/80]

Ako muž kaže svojoj ženi: "Poštuj period čekanja, poštuj period čekanja, poštuj period čekanja", tri puta, nameravajući sve ovo kao jedan razvod, između njega i Allaha Te'âlâ to služi kao jedan razvod. Međutim, sa sudskog stanovišta, kao što je ranije objašnjeno, svaka izjava predstavlja poseban razvod, što rezultira sa tri razvoda. Sudiji je zapovređeno da prihvati očigledno značenje. Međutim, takođe je moguće da je prva izjava bila ponavlanje. Allaha Te'âlâ je svestan unutrašnjih misli osobe. Zato, sa perspektive suda između njega i Allaha Te'âlâ, njegova izjava je prihvaćena. Nije dozvoljeno da žena ostane sa tim muškarcem nakon što čuje ovu izjavu, jer je prihvatanje očiglednog značenja zapovređeno i sudiji i ženi.

Ako muž kaže: "Sa prvom 'poštuj period čekanja' nameravao sam razvod, a sa druge dve sam nameravao 'period čekanja'", to je prihvaćeno sa sudskog stanovišta. Jer je očigledno značenje njegove izjave da naredi poštovanje perioda čekanja. Naređivanje poštovanja perioda čekanja je ispravno nakon što se razvod dogodio. Zato se njegova izjava prihvata u smislu sudske presude.

Ukratko, ovo pitanje ima 12 aspekata. Ovo smo objasnili u komentaru dela pod nazivom "el-Câmiü's-sağir".

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si, poštuj period čekanja", i pod "poštuj period čekanja" misli na period čekanja, njegova se izjava prihvata u smislu sudske presude. Jer je naređivanje da poštuje period čekanja ispravno nakon što se razvod dogodio. Ako misli na drugi razvod ili ne namerava ništa, ovo je nezavisan razvod. Jer je ova reč izgovorena nakon što je razvod pomenut. Ako namerava dva razvoda, dolazi do opoziva razvoda. Jer, ova izjava nije pogodna za nameru dva razvoda. Izraz "Razvedena si i poštuješ period čekanja" je upravo sličan ovom izrazu.

Ako žena kaže svom mužu: "Razvedi me..." Ako, kada žena to kaže, muž odgovori: "Sačekaj period čekanja", a zatim kaže: "Nisam time mislio na razvod", prema hanefijskojmetodi (usul), ovo se ne smatra validnim sa sudskog stanovišta. Međutim, prema šafijskoj metodi, to je validno. Jer, ako je muž ovo rekao pre nego što je žena zatražila razvod, to ne bi imalo efekta osim ako nije postojala namera za razvod. Isto važi i nakon što žena zatraži razvod. Jer su reči muža te koje su efikasne u odobravanju razvoda. Reči muža ne menjaju se u zavisnosti od toga da li je žena zatražila razvod ili ne. Namera muža u ovoj izjavi može biti: "Broj blagoslove koje sam ti dao, ne trudi se da tražiš razvod. Jer je to neblagodarnost prema blagoslovima".

Međutim, mi hanefije kažemo: Ovom izjavom datom nakon razvoda, obično se misli samo na razvod. Sudija je dužan da sledi ono što je očigledno i uobičajeno.

Sa druge strane, ista se izjava ponekad može protumačiti kao pohvala, a ponekad kao kritika. Ova se značenja razlikuju u zavisnosti od konteksta koji prethodi izjavi i šta situacija implicira (trenutne okolnosti). Ako se kontekst ne uzme u obzir, nemoguće je razumeti da li je izjava pohvala ili kritika. Nakon toga, možemo reći sledeće:

Situacije (u kojima muž daje takve izjave) su tri vrste:

1- Kada se razgovara o razvodu,

2- U stanju besa,

3- U stanju zadovoljstva (normalna situacija).

U situaciji kada se raspravlja o razvodu, gore navedene izjave muža nisu pravno validirane ni u jednoj od njih. Umesto toga, reči muža se svataju kao odgovor na zahtev žene za razvod. U ovom slučaju, zahtev žene za razvod smatra se vraćenim/prihvaćenim u odgovoru muža.

U stanju besa, izjave muža u vezi sa ove tri nisu pravno validirane: “Poštuj period čekanja (idet).“, “Izaberi da nastaviš brak ili se razvedi“, “Tvoja sudbina je u tvojim rukama“. Jer se ove reči ne mogu tumačiti kao uvrede ili pretnje. U trenutku besa, namera muža (njegovim rečima) je ili da ocrni ženu ili da se razvede od nje. Ako izjava muža nema pogrdno značenje, postaje jasno da je razvod nameravan.

Tvrdnje muža u vezi sa ovih pet izjava izrečenih u trenutku besa, pravno su validirane: “Nepovratno si venčana“, “Zabranjeno ti je.“, “Sigurna si“, “Slobodna si“, “Nevina si“. Jer, ove reči, takođe nose pogrdno (uvredljivo) značenje. U ovom slučaju, značenje ovih reči bi bilo: “Skrenula si sa vere“, “Daleko si od islama“, “Daleko si od dobrote“, “Zabranjeno ti je samnom druženje i drugarstvo“, “Daleko si od dobrog morala“. Zato ove reči definitivno ne označavaju razvod. Iz tog razloga, ako muž kaže: “Nameravao sam da je oklevetam ovim rečima“, sa pravnog stanovišta, njegova se izjava prihvata.

[6/81]

Prema rivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.), on je ovim izrazima dodao ove četiri rečenice: “Odredio sam ti tvoj put“, “Odvojio sam se od tebe“, “Nemam puta za tebe“, “Nemam vlasništvo nad tobom“. Jer se i ove reči mogu protumačiti kao kleveta. U ovom slučaju, značenja bi bila: “Nemam vlasništvo nad tobom, jer nisi dostojna da budeš moje vlasništvo“, “Zbog tvoje zlobe i lošeg karaktera, nemam izlaza sa tobom“, “Odvojio sam se od tebe da bih se zaštitio od tvog zla“, “Pošto si bezvredna u mojim očima, odredio sam ti tvoj put“.

U slučajevima saglasnosti i zadovoljstva, reč muža u vezi sa njegovom namerom u ovim izjavama, prihvata se. Bez namere, razvod nije validan samo sa ovim rečima. Isto važi i za druge izjave.

Presuda o izjavi “Ti nisi moja žena“

Ako muž kaže svojoj ženi: “Poštuj tri perioda ide“, a zatim pojasni: “Pod ovim sam mislio na jedan razvod za koji su potrebna tri menstrualna ciklusa ide“, njegova se izjava smatra validnom sa pravnog stanovišta.

Jer se izraz “tri puta“ može odnositi na broj razvoda i broj hajza tokom perioda čekanja (ide). Reč “ida“ je u izjavi muža, dok je “razvod“ u njegovom srcu. Pošto se izraz “tri puta“ smatra objašnjenjem misli muža, on ima prednost nad prihvatanjem kao objašnjenja izjave koju je on dao. Zato, pravno, reč muža preovladava.

Ako muž kaže svojoj ženi: “Ti nisi moja žena“ i namerava da se razvede od nje ovom izjavom, presuda je ista kao ona koju smo prethodno objasnili kada smo raspravljali o stavovima Ebû Hanîfe (r.a.h.) o “ حَلِية – halije“ i “ بريّة – berije“.

Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) kažu da se žena ovom izjavom ne razvodi i da je izjava muža besmislena prazna reč. Jer, kako je navedeno u hadisu Umer b. Hatâba (r.a.h.), on je rekao:

اذا سُئِلَ الرَّجُلُ أَلَكَ امْرَأَةٌ فَقَالَ: لَا،

فَإِنَّمَا هِيَ كَذِبَةٌ

“Ako se muškarca pita: 'Imaš li ženu?', a on kaže: 'Ne!' (dok je oženjen), onda je ova izjava ništa drugo do laž“.[79]

(79. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/110.).

To znači da je muž izjavio da nije oženjen tom ženom. Reći da je bračna veza između njih prekinuta ne predstavlja razvod. Naprotiv, pošto je bračna veza između njih poznata, ova je izjava lažan (neistinit) izraz.

Zapravo, čak i ako muž namerava da se razvede, razvod se ne dešava ako kaže sledeće: “Tako mi Allaha, ti nisi moja žena“, “Ako imam ženu, neka to bude dokaz protiv mene“, “Nemam ženu“, “Nisam se oženio tobom“.

Međutim, Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Izjava muža “Ti nisi moja žena“ otvorena je za različita tumačenja. Njeno značenje može biti: “Ti nisi moja žena jer sam se rastao od tebe“ ili “Ti nisi moja žena jer nisi bila u mom braku“. Važenje takve izjave, koja se može tumačiti na različite načine, zavisi od namere muža. Bez namere muža, razvod se ne dešava sa ovim izjavama. Namera razvoda je validna u ovim izjavama jer, kao i kod reči “halija“ i “berija“, razvod je u okviru ovih izjava.

Što se tiče izjave muža “Tako mi Allaha, ti nisi moja žena“; Zakletva muža je samo da kaže da se nešto iz prošlosti nije dogodilo. Ovo sprečava mogućnost tu da se ova izjava odnosi na razvod. Izjava “Nisam se oženio tobom“ je slična. Ova je izjava fundamentalno odbacivanje braka. Razvod, sa druge strane, je čin odbacivanja postojećeg braka. Fundamentalno odbaciti nešto ne znači odbaciti ga.

Kada se muža pita: “Imaš li ženu?“, a on kaže “ne“, onaj koji postavlja pitanje pita o prošlom braku. Izjava muža je odgovor na ovo. To znači, izjavu da u prošlosti nije bilo braka, što bi, kako je Umer (r.a.h.) istakao, bila laž. Što se tiče izjave muža: "لَسْت" / nisi“, to znači poricanje braka ne samo u prošlosti, već i u sadašnjosti i budućnosti. Zato je verovatno da će biti razvod.

Harf "مَا" - “ ne“ u izjavi muža “Nemam ženu“ takođe je poricanje prošlosti.

To je kao da se koristi harf "إذْ" za prošlost i "إذَا" za budućnost. Na primer, ako muž kaže svojoj ženi: "طَلَّقْتُك اذْ دَخَلْتِ الدَّار" / “Razvodim se od tebe kada uđeš u kuću“, njegova žena se odmah razvodi. Ako bi rečenica imala "إذْ" umesto "إذَا", ona se ne bi razvela dok ne uđe u kuću.

[6/82]

Kada muž kaže: “Nema braka između tebe i mene“ ili “Nemam načina da te oženim“, ovi izrazi negiraju brak ne samo u prošlosti već i u sadašnjosti i budućnosti. Postoji konsenzus da je moguće nameravati razvod ovim izrazom. Ovaj konsenzus je dokaz u korist Ebû Hanîfe (r.a.h.).

Ako muž kaže svojoj ženi: “Razvedena si“, a zatim tvrdi da je mislio “Oslobođena si svojih veza“ ili “Oslobođena si svojih deva“, to nije pravno prihvaćeno jer je u suprotnosti sa očiglednim značenjem reči. Međutim, muž je religiozno prihvaćen jer su njegove reči otvorene za različita tumačenja. Reč "طلاقٌ" “talâk“ (izjava za razvod) potiče od reči "إطْلاقٌ" “itlâk“ (osloboditi), koja se koristi za oslobađanje od deva i veza. Zato je reč “talâk“ mogla biti metaforički korišćena u ovim značenjima. Iz tog razloga, muž je religiozno prihvaćen.

Ako muž kaže svojoj ženi: “Razvedena si od svoje veze“, ništa se ne dešava. Jer je muž izrazio šta je pod tim mislio odmah nakon reči “razvod“. Objašnjenje koje menja značenje izjave (Bajân-ı muğayyir) je validno samo kada je dato odmah nakon izjave. Ovu smo tačku objasnili u odeljku “Zahvalnost“.

Ako muž kaže: “Ovom sam izjavom mislio da si razvedena od bilo koje stvari“, onda je, prema Hasanovom (r.a.h.) rivâjetu od Ebû Hanîfe (r.a.h.), ovo ekvivalentno gore navedenom. Međutim, prema očiglednom Zâhiru'r-Rivâye'tu, to ovde nije potvrđeno ni u smislu pravne niti u smislu verske presude. Jer se reč “talâk“ ne koristi doslovno niti metaforički u smislu razvoda od neke stvari. Međutim, drugačije je ako to kaže uz reč “talâk“ kao “Razveden si od stvari“. U ovom slučaju, verski, njegova žena ostaje njegova žena. Međutim, u smislu pravne presude, razvod je validan. Pošto se ova izjava ne koristi na ovaj način, to nije očigledna izjava. U svim slučajevima gde sudija ne prihvati izjavu muža, ni žena je ne prihvata. Kada žena čuje ovu izjavu od svog muža ili kada o njoj svedoči pravedan svedok, nije dozvoljeno ženi da potvrdi svog muža. Jer, žena, kao i sudija, može znati samo spoljašnji izgled.

Reći ženi koja je razvedena nepovratnim razvodom: "Zabranjena si mi".

Ako muž da neopozivi razvod [bâ'in talâk], i tokom perioda čekanja joj kaže: "Zabranjena si mi" ili nešto slično, nameravajući razvod, onda se ženi ništa ne dešava.

Jer je izjava muža koji se nepovratno razvodi od svoje žene (bâ'in) istinita/tačna. To znači da je izraz u muževoj reči "talâk" ili "bâ'in"merodavnost. Međutim, da bi se ova merodavnost ispunila, reč se prihvata u smislu ispunjenja razvoda. Ovde se merodavnost razvoda ispunjava bez potrebe da se reč muža prihvati u smislu ispunjenja razvoda. To se najtačnije može reći na sledeći način: U stvarima kao što su uspostavljanje zabrane i razdvajanje, postupa se po pravom značenju ovih reči. Nemoguće je dokazati nešto što je već utvrđeno (učiniti da postoji nešto što već postoji). Ove su reči efikasne samo u izražavanju razdvajanja ili raskida braka. To se ne dešava nakon što je došlo do razdvajanja.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Ako uđeš u kuću, nepovratna si", a zatim se razvede od nje nepovratnim (bâ'in) razvodom, a žena zatim uđe u kuću tokom perioda čekanja, prema većini hanefijskih učenjaka, ova izjava muža predstavlja još jedan razvod.

Međutim, Zufer (r.a.h.) je izjavio da se ovim ništa ne dešava. Jer se nešto što je uslovno smatra da se dogodilo odmah ako je uslov ispunjen. Da je muž jednostavno rekao: "Ti si neopoziva" (bez uslovljavanja), ništa se ne bi dogodilo. Isto važi i nakon što je uslov ispunjen. Na primer, ako muž kaže svojoj ženi: "Ako uđeš u kuću, ti si mi kao leđa moje majke", a zatim se nepovratno razvede od nje, a žena tada uđe u kuću, on nije počinio zihar. Slično je slučaju kada muž učini zihar nakon bâ'in razvoda. Ako muž kaže svojoj ženi: "Sutra imaš izbor da nastaviš ili prekineš brak", a zatim se bâ'inli razvede od nje, a sledećeg dana žena (iako je razvedena bâ'inli) odluči da prekine brak, onda se u ovom slučaju ništa ne dešava, baš kao što se ništa ne dešava ako žena odmah odluči da se razvede nakon razdvajanja.

[6/83]

Drugi učenjaci, osim Zufera (r.a.h.), kažu sledeće: U gore pomenutom slučaju, uslov je valjano bio ispunjen, i uslov je ispunjen bio dok je žena imala pravo na razvod. U ovom slučaju, dešava se i ono što je uslovljeno bilo. Zaista, ako je uslov postavljen bio nakon opozivnog razvoda [ric'î talâk], i ako je muž rekao svojoj ženi: "Ako uđeš u kuću, razvedena si", to bi bilo valjano. Razlog za to je taj što se ove reči razlikuju od eksplicitnih izjava jer zahtevaju nameru razdvajanja i poništenja braka. Ova je namera morala biti prisutna u vreme kada su reči izgovorene (da bi do razvoda došlo). Ako se ove reči izgovore nakon razdvajanja, namera za razvod nije valjana. Ako se izgovore pre razdvajanja, namera je valjana. Razvod postaje uslovan. Nema potrebe za obnavljanjem namere kada je uslov ispunjen. Zato su ove reči poput eksplicitnih izjava u vezi sa nastankom razvoda kada je uslov prisutan. Ono što je potrebno da bi se uslov ispunio je postojanje mesta gde je razvod valjan. Uzimajući u obzir period čekanja (idda), žena ima pravo na razvod. Ovde se pitanje razlikuje od zihara. Jer, u slučaju zihara, žena više nije pogodno mesto za zihar, uzimajući u obzir period čekanja (idu). Zihar upoređuje ženu koja je dozvoljena mužu sa ženom kojoj je zabranjeno. Posledica zihara je da je seksualni odnos privremeno zabranjen dok se ne plati kefâret (iskuplenje). Nakon što vlasništvo muža nad ženom potpuno prestane, ona više nije pogodno mesto za privremenu zabranu.

Ovo je pitanje takođe odvojeno od pitanja davanja izbora ženi. Jer, u slučaju izbora, razvod se ne dešava tako što ga muž ispunjava, već tako što žena odlučuje da se razvede. Zato, u slučaju izbora, oni koji su obavezni da plate miraz, ako je potrebno, nisu oni koji su bili svedoci kako muž daje svojoj ženi pravo izbora, već oni koji su bili svedoci kako žena odlučuje da prekine brak. Nakon što se razdvajanje već dogodilo, izbor žene da se razvede je nevažeći. Jer, zbog razdvajanja, žena već ima isključivu vlast nad sobom. U ovom slučaju, međutim, razvod se dešava u trenutku kada se uslov ispuni, putem prethodne zakletve. Zato, u ovom slučaju o kome raspravljamo, oni koji su obavezni da plate miraz, ako je potrebno, nisu oni koji su bili svedoci ispunjenja uslova, već oni koji su bili svedoci zakletve muža. Kao što smo ranije naveli, zakletva je validna.

Muhammed u svojoj knjizi "Kitabu'l-Asl"- (Knjiga porekla) kaže: Zar ne vidite da ako muž da ilâ-u (zakletvu da se neće prilaziti ženi četiri meseca ili duže) i zatim se razvede od nje neopozivim razvodom [bâ'in talâk], i period ilâ-e prođe dok žena poštuje svoju idu (period čekanja), onda je razvod važeći tek nakon ilâ-e? Zufer (r.a.h.) ima drugačiji stav po ovom pitanju. Međutim, Zuferov običaj je da dovede drugu spornu stvar kao svedoka da bi razjasnio sporno pitanje.

Ako muž kaže ženi: "Ja sam neopoziv", te namerava da kaže: "Ja sam neopoziv za tebe", ali ne kaže "od tebe", čak i ako namerava da se razvede od nje, razvod nije validan. Slično tome, ako muž kaže: "Ja sam ti zabranjen", ali ne kaže "tebi", situacija je ista.

Muž kaže svojoj ženi, nakon hul ili bâ'in razvoda, dok ona poštuje idu (period čekanja): "Razvedena si".

Međutim, izrazi "Ti si neopoziva" i "Ti si zabranjena" nisu takvi. Razlika između ovih i drugih je sledeća: "Bejnûnet" (razdvajanje) znači prekidanje zajedničke veze. Ne postoji druga veza između žene i njenog muža. Jer je nezamislivo da se žena uda dva puta. Zato, kada se "Bejnûnet" pripisuje ženi, čak i ako muž to ne pripisuje sebi, to se svata kao veza između nje i njenog muža. Iz perspektive muškarca, dok veza između njega i njegove žene traje, moguće je da postoje i druge veze. Zato, kada muž kaže: "Ja sam neopoziv", osim ako ne kaže "od tebe", ova izjava ne podrazumeva vezu između njega i njegove žene. Isto važi i za izraz "zabranjeno". Žena je dozvoljena samo svom mužu. Kada muž kaže: "Ti si zabranjena", dozvoljenost koja se prekida ovom izjavom je dozvoljenost između njih dvoje. Kada muž kaže: "Zabranjeno mi je", ne razume se dozvoljenost između njih dvoje. Jer je dozvoljeno da postoji dozvoljenost između muža i drugih žena. Zato, osim ako muž ne kaže "tebi (zabranjen sam tebi)", njegove reči nisu potpune u smislu zahteva za razvodom.

Prema hanefijskoj školi, ako muž kaže svojoj ženi, koja poštuje idu nakon hul ili bâ'in razvoda: "Razvedena si", ovaj razvod je validan.

[6/84]

Prema šafijskoj školi, baš kao što se još jedan bâ'in razvod ne može dodati bâ'in razvodu, niti se može dodati eksplicitni razvod. Zato, prema šafijskoj školi, ako muž kaže svojoj ženi: "Ti si bâ'in", nakon hul-a, čak i ako namerava da se razvede od nje, žena nije razvedena. Isto važi i kada kaže: "Razvedena si." Razlog za to je taj što su reči muža "Ti si bâ'in",, izgovorene sa namerom razvoda, eksplicitne, ili čak jače od eksplicitnih reči. Pošto je razvod legitimisan radi eliminacije bračne imovine. Međutim, vlasništvo je ugašeno "hul"-om (specifičnom vrstom razvoda), zato, baš kao što je razvod nakon perioda čekanja (idda) nevažeći, ni ovde se ne dešava razvod.

Žena se ne može smatrati podobnom za razvod samo zato što poštuje period čekanja. Neophodnost ovog perioda čekanja je da se spreči mešanje muževljeve sperme sa spermom druge osobe (tj. da se zaštiti poreklo). Zato, period čekanja nije neophodan za razvod pre konzumacije. S'hodno tome, ovaj period čekanja je sličan periodu čekanja koji se očekuje nakon nevažećeg braka ili zajednice zasnovane na sumnji. Čak i ako je ovaj period čekanja posledica braka, to je posledica koja ostaje nakon što je vlasništvo postalo nevažeće – što se dešava nakon razvoda sa tri proglašenja razvoda. Zbog takve rezidualne posledice, žena nije podobna ni za poreklo ni za razvod. Ovo je posledica razvoda. Međutim, pošto se ova posledica javlja nakon razvoda, žena nema pravo na razvod na osnovu toga.

Dokaz hanefijske škole po ovom pitanju je Allah. Ovo su reči Svemogućeg Allaha:

ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِۖ فَإِمۡسَاكُۢ بِمَعۡرُوفٍ أَوۡ تَسۡرِيحُۢ بِإِحۡسَٰنٖۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَأۡخُذُواْ مِمَّآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ شَيۡـٔٗا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۖ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَا فِيمَا ٱفۡتَدَتۡ بِهِۦۗ تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَعۡتَدُوهَاۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ

229. Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati. A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su. [el-Bekare, 2:229].

Nameravano značenje u ovom ajetu je Hul (razvod od strane muža). Zatim ajet nastavlja:

فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُۥ مِنۢ بَعۡدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوۡجًا غَيۡرَهُۥۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَآ أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۗ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ

230. A ako je *ponovo* pusti, onda mu se ne može vratiti što se neće za drugoga muža udati. Pa ako je ovaj pusti, onda njima dvoma nije grijeh da se jedno drugome vrate, ako misle da će Allahove propise izvršavati; to su Allahove odredbe, On ih objašnjava ljudima koji žele znati. [el-Bekare, 2:229].- [Samir B. Ispravljeno].

Harf "ف" na početku ovog ajeta označava vezu (vasl) i nastavak. U ovom slučaju, ajet jasno kaže da je treći razvod izvršen nakon hul'a validan.

Prema poznatim (mešhur) rivâjetima koje prenosi Resûlullah (s.a.v.s.), on (a.s.) je rekao:

اَلْمُخْتَلِعَةُ يَلْحَقُهَا صَرِيحُ الطَّلَاقِ مَا دَامَتْ فِي الْعِدَّةِ

"Žena koja je obavila Hul (oblik razvoda) podleže eksplicitnom (sarih) razvodu dok traje period čekanja".[80] Ovo su preneli Ebü Said el-Hudri i drugi as'habi (r.a.h.).

(80. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/121; Said. b. Mensur, Sunen, I / 342;).

Prema drugom hadisu, čovek je došao kod Hz.Poslanika (s.a.v.s.) i rekao:

“Zakleo sam se na tri razvoda (üç talâk), zavetujući se da nikada više neću progovoriti sa svojim bratom“, rekao je. Resûlullah (s.a.v.s.) mu je odgovorio:

Rekao je: “Razvedi se od svoje žene jednom, ostavi je dok joj ne prođe period čekanja (ne vraćaj joj se). Zatim razgovaraj sa svojim bratom, pa se ponovo oženi njome“.

Da razvod nije bio validan nakon hula, savetovao bi muškarcu da izvrši hul kako bi se razdvajanje između njega i njegovog brata odmah završilo.

Značenje ovoga je: Žena poštuje period čekanja (iddu) zbog razvoda. Ako muž odobri druge razvode na koje ima pravo, oni postaju važeći. Na primer, razvod dat ženi koja poštuje period čekanja zbog reči “Razvedena si“ ili “Neopozivo (bâ'in) si razvedena“ je važeći. To je zato što ne podrazumeva prestanak vlasništva. Zar ne vidite da nakon opozivnog razvoda [ric’î talâk], vlasništvo se nastavlja iako je razvod važeći? Zato, žena koju je muž jednom razveo može se razvesti drugi put. Ako je posledica razvoda bila prestanak vlasništva, onda se drugi razvod ne bi mogao izvršiti nakon prvog. Jer, ako je prvim razvodom prestalo vlasništvo, posledica drugog ne bi bila ispunjena. Ako prvom razvodu ne prestaje vlasništvo, ni drugi ne prestaje. Slično tome, nakon opozivnog razvoda [ric’î talâk], razvod je važeći. Ali vlasništvo ne prestaje odmah sa njim. Isto važi i za drugi razvod. Verski razlozi ne daju rezultate kada su odvojeni od onoga što zahtevaju. Pošto prestanak vlasništva nije primarni uslov za razvod braka, postojanje vlasništva nije neophodno da bi razvod bio validan. Zapravo, postojanje vlasništva nad robinjom nije uslov da bi razvod stupio na snagu. Suštinski uslov za razvod braka je prestanak zakonitosti koja je ženu učinila podobnom za brak. Pošto se ova situacija dogodila nakon konzumacije braka, razvod muža u ovoj državi proizvodi rezultat koji je potreban razvodom.

[6/85]

Ako se kaže: “Ovo važi i nakon završetka perioda čekanja“, odgovorili bismo na sledeći način: “Da, važi, ali razvod muža je oblik raspolaganja nad ženom uspostavlanjem zabrane i ukidanjem dozvoljenosti. Da bi ovo raspolaganje bilo validno, on mora posedovati neku vrstu vlasništva nad razvedenom ženom. Ovo je vlasništvo ili bračno vlasništvo ili vlasništvo zbog nastavka perioda čekanja. Jer, prema hanefijskoj školi, razvedena žena ostaje u kući svog muža i prima njegovo izdržavanje. Prema šafijskoj školi, ovo pripada mužu ako je trudna. Što se tiče raspolaganja, ovo vlasništvo (milk-i jed) je kao vlasništvo nad samom ženom. Zar ne vidite da mukâteb* raspolaže svojom zaradom kroz ovo vlasništvo nad imovinom žene“?

(U islamskom pravu, mukâtab je rob ili robinja koja sklapa ugovor sa svojim gospodarem da bi kupila svoju slobodu u zamenu za određenu naknadu ili uslugu. Nakon ispunjenja uslova ugovora i plaćanja dogovorene cene, ona stiče potpunu slobodu.).

Mudârib[81] takođe navodi da nakon što se kapital pretvori u robu, čak i ako vlasnik to zabrani, on i dalje može raspolagati tom robom zbog svojih prava vlasništva.

([81] Mudârib /المضارب: U partnerstvu rada i kapitala (mudârebe ugovor), partner koji doprinosi svojim radom upravljanjem kapitalom je predstavnik (âmil).

Nakon što se period čekanja (idda) završi, muž više ne poseduje ženu. Tu se ida razlikuje od porekla. Jer, u smislu porekla deteta, muž više ne poseduje ženu.

Razlika između muža koji kaže: “Napuštena si“ i žene koja kaže: “Nepovratno (bâin) si napušten“ je onakva kakvu je Muhammed (r.a.h.) objasnio u svojoj knjizi “Kitabu'l-Asl“- (Knjiga porekla). On je ovu stvar detaljno objasnio u knjizi. Njegove reči o ovoj temi mogu se sumirati na sledeći način:

Izjava muža “Nepovratna (bâ'in) si“ nije validna bez želje za razdvajanjem ili poništenjem braka. To se ne dešava nakon razdvajanja. Međutim, izraz “Napuštena si“ je automatski važeći, čak i bez ikakve namere za razdvajanjem ili poništenjem braka. Zato, da bi ova izjava bila validna, određene lokacija mora biti prisutna.

Razliku između ove dve izjave možemo objasniti na sledeći način:

Izjava muža “Napuštena si“ je validna u smislu stvarnosti onoga što zahteva, a to je prekid veze između njih. Bračna veza između njih je već prekinuta. Ova izjava nema uticaja na prekid perioda čekanja (idda). Zato, ova izjava ne izražava njenu nužnost.

Neophodnost razvoda, kao što smo ranije objasnili, jeste da se eliminiše dozvoljenost. Ako se muž neopozivo razvede od svoje žene [bâ'in talâk], a zatim se ponovo razvede od nje, to važi za nužnost razvoda (talâk]. Jer, kada broj razvoda dostigne tri, žena postaje zabranjena svom mužu ovim razvodom*.

(*PS: Samir B: U islamskom pravu, definitivni razvod [bâ'in talâk] odmah i trajno okončava brak. Razlog za ograničavanje broja razvoda na tri nije da se žena potpuno isključi iz braka; već se uspostavljaju prava i ograničenja (ograničenje od tri razvoda) para da se pomiri, sačuva brak ili da ponovo pokuša u istom braku.

Proces i njegova trostepena logika funkcionišu na sledeći način:

Postavlanje ograničenja: U Kur'anu (Sura el-Bekare, ajeti 229-230), osnovno ograničenje prava na razvod je postavljeno na tri razvoda. Muškarac ne može da koristi svoje pravo na tri razvoda protiv svoje žene odjednom; ovo pravo se mora koristiti postepeno tokom vremena.

Definitivni razvod [bâ'in talâk]: Prvi ili drugi bâ'in talâk dat u braku okončava brak, prekida seksualne odnose strana i pokreće period čekanja (idda). Međutim, vrata nisu potpuno zatvorena u ovoj fazi; Parovi mogu nastaviti svoj prethodni brak ponovnim venčanjem (određivanjem miraza i ponovnim venčanjem) tokom ili nakon perioda čekanja (ide).

Treći razvod (velika razdvojenost): Kada se muž razvede od svoje žene ukupno tri puta tokom njihovog braka, dolazi do velike razdvojenosti (beynûnet-i kubrâ). Trećim razvodom, bračna veza se potpuno prekida.

Uslov potpune zabrane: Da bi se parovi ponovo venčali nakon trećeg razvoda, žena mora sklopiti pravi brak sa nekim drugim čovekom po svojoj slobodnoj volji, a ovaj drugi brak takođe mora prestati (razvodom ili smrću supružnika). Ovo je pravilo ograničenje koje je uvedeno da bi se odvratili muškarci koji olahko svataju razvod i da bi se zaštitila svetost braka.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ova stvar se razlikuje od perioda čekanja zbog nevažećeg braka. Jer, tokom perioda čekanja nije uspostavljeno vlasništvo muškarca nad ženom. Zato žena nema pravo na izdržavanje ili skloniste od svog muža.

Ako, nakon početnog razvoda (hul), muž kaže: "Sačekaj period čekanja" i namerava da se time razvede, smatra se da je došlo do drugog razvoda.

Prema rivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.), ovim se ništa ne postiže. Jer, ova izjava je validna samo kada postoji namera za razvod, a ne sama po sebi. Ovo je slično izjavi: "Neopozivo si razveden/a (bâ'in)".

U Zâhiru'r-Rivâye'tu se navodi: Ova izjava je validna bez namere razdvajanja ili poništenja braka. Ovom izjavom dolazi do opoziva razvoda, baš kao i kod eksplicitne izjave. To je zato što je ova izjava validna ne po svom suštinskom značenju, već zato što značenje razvoda leži ispod izjave. Zato je ova izjava validna pre konzumacije. S'hodno tome, ono što je skriveno (razvod) je kao da je eksplicitno rečeno. Ranije smo pomenuli da kada muž kaže svojoj ženi: "Neopoziva (bâ'in) si", nameravajući dva razvoda, samo jedan razvod je validan*.

(*PS: Samir B: Ova situacija je povezana sa "figurativnim razvodom" (izrazi koji se koriste sa namerom razvoda, čak i ako reč nema doslovno značenje) i "brojem razvoda" u islamskom pravu. Razlog zašto se izraz "Neopoziva (bâ'in) si" smatra jednim razvodom zasniva se na ova dva osnovna principa:

Nedeljivost prideva: Reči koje izražavaju razvod su ili jedno stanje ili se množe. Prema pravilima islamskog prava (prvenstveno hanefijskog pravosuđa), izraz "Sen bâ'insin- Neopoziva (bâ'in) si" (Neopozivo se razveden/a/rastavljen/a) je jedan, nedeljiv pridev. Pridev se ne može deliti na delove ili brojeve.

Kompatibilnost namere i njena valjanosti: Muž je upotrebio ironičan izraz, rekavši: "Neopoziva (bâ'in) si" Pošto je ova izjava izrečena samo jednom, ona predstavlja jedan razvod prema islamskoj jurisprudenciji. Čak i ako su bila namenjena dva ili tri razvoda, samo jedan neopozivi razvod je valjan jer korišćena struktura reči nije deljiva brojem.

Ovaj metaforički izraz se smatra definitivnim razvodom [bâ'in talâk] koji direktno prekida bračnu vezu. Zato, par se može ponovo venčati samo obavljanjem nove venčane ceremonije.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

U "Kitabu'l-Asl"- (Knjiga porekla), pravi se razlika između ovoga i namere za tri razvoda. Jer, kao što smo prethodno naveli, namera za tri razvoda je efikasna. Jer se ovim namerava jedna od vrsta razdvajanja (beynûnet). Međutim, ova situacija ne postoji kada se nameravaju dva razvoda, osim za konkubinu. Ako se muž jednom razvede od svoje slobodne žene, a zatim kaže: "Neopoziva (bâ'in) si" te namerava dva razvoda ovom izjavom, onda je samo jedan razvod validan sa ovom izjavom. Jer je nameravao veliki broj, dok reči koje je koristio to ne dozvoljavaju. Slično, ako muž namerava tri razvoda, dešavaju se dva razvoda. Jer je namera muž validna zbog njegove namere za jednu vrstu razdvajanja. Zato je validno ono što čini ovo razdvajanje. To se postiže sa preostala dva razvoda.

Alah najbolje zna. I Njemu je povratak i dolazak.

EHL-İ HARBİN TALÂKI - RAZVOD LJUDI IZ RATA

[6/86]

Razvod građanina iz zemlje nevernika

Kada jedan od nemuslimanskih (harbi) supružnika, koji je državljanin nemuslimanske zemlje, bude zarobljen i doveden u islamsku zemlju, bračna veza između njih prestaje. Međutim, ovo se ne smatra razvodom (talâk). To je zato što je raskid braka posledica razlike u zemljama, što je suprotno bračnoj vezi. Baš kao i kod prestanka braka sa nekim kome je zabranjeno da se ženi, razdvajanje iz razloga suprotnog braku ne računa se kao razvod. Sa druge strane, oba se supružnika smatraju partnerima u ovoj stvari (zbog razlike u zemljama). Zato se razdvajanje dešava automatski. Baš kao i kod razdvajanja zbog toga što jedan supružnik uspostavlja vlasništvo nad drugim, ovde se ne dešava razvod.

Poenta ove odluke je: ženi se ne daje nikakvo ovlašćenje u vezi sa razvodom. Ne dolazi do razvoda zbog bilo kakvog razdvajanja koje potiče od žene.

Čak i ako se muž razvede od svoje žene nakon ovog događaja (nakon razlike u zemljama), to se i dalje ne računa kao razvod. Jer se žena već razdvojila od svog muža na način koji ne zahteva da poštuje period čekanja (idda). Kao što je poznato, ako je muž prvi zarobljen, žena, koja je državljanka neprijateljske zemlje (harbi), ne mora da poštuje period čekanja. Ako je žena prva zarobljena, zarobljena žena ionako ne mora da poštuje period čekanja. Jer, prema dokazima (tekstualni dokaz (nass)), ona postaje dozvoljena svom otmičaru nakon perioda očišćenja (istibra). Ako je i njen muž zarobljen nakon ovoga, bračna veza između njih se ne vraća. Jer je ova veza prekinuta iz razloga suprotnih braku. U ovom slučaju, razvod muža takođe nije validan. Jer žena ne poštuje njen period čekanja.

Bez obzira da li je muž imao seksualne odnose sa ženom ili ne, da li su oba supružnika zarobljena ili je samo jedan od supružnika zarobljen, muž ne mora ništa da plati od miraza. Jer, ako je žena zarobljena, ona više nije u mogućnosti da stekne imovinu. Ako je muž zarobljen, kao i kod drugih dugova, slobodna osoba nema nikakav dug nakon što je zarobljena. Dug roba pokriva samo troškove njegovog ropstva. Međutim, kada mu je dug neophodan, on nije imovina te se zato njegov trošak naknadno ne ispunjava dugom. Tako se dug gasi.

Supružnici ili jedan od supružnika državljana jedne zemlje koji su muslimani

Ako supružnici nisu zarobljeni, već jedan od njih postane musliman i migrira u zemlju islama, između njih dolazi do razdvajanja zbog razlike u zemlji bez potrebe za formalnim razvodom. Ako se muž potom razvede od svoje žene, ovaj razvod je nevažeći.

Ako muž postane musliman, žena ne mora da poštuje period čekanja (idu).

Ako žena postane muslimanka, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena koja je migrirala u zemlju islama takođe ne mora da poštuje period čekanja*.

(*PS: Samir B: Prema rečima Ebû Hanîfe (r.a.h.), žena koja je prešla na islam dok je živela u nemuslimanskoj zemlji i emigrirala u zemlju islama (Daru'l-Islam) ne mora da poštuje period čekanja (idu) jer se rastala od svog prethodnog muža.

Detalji ove izjave i njeno mesto u islamskom pravu (fikhu) su sledeći:

Šta je ida?: U normalnim okolnostima, žena mora da sačeka određeni period (ida) nakon smrti ili razvoda muža pre nego što se uda za drugog muškarca. Glavna svrha ovoga je da se utvrdi da li je žena trudna i da se spreči zabuna oko porekla.

Status žene koja je emigrirala: Imam Ebû Hanîfe (r.a.h.) smatra da ako žena pređe u islam u nemuslimanskoj (Daru'l-Harb) zemlji i emigrira u islamske zemlje, njen brak postaje nevažeći jer njen muž ne prihvata islam.

Razlog za nečekanje: Ebû Hanîfe (r.a.h.) zasniva svoje rezonovanje na ženi koja migrira u zemlju islama da bi započela novi život i potpuno prekinula bračnu vezu sa svojim bivšim mužem nemuslimanom. Pošto ne postoji rizik od mešanja porekla (kao što je mogućnost da zatrudni sa svojim bivšim mužem), žena nije obavezna da poštuje period čekanja (idu).

Ovo je pravilo sudska olakšica razvijena kako bi se ženama migranticama olakšalo prilagođavanje novom društvu i sprečilo da budu u nepovoljnom položaju.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), iako je žena dužna da poštuje period čekanja, ovaj period ne zahteva vlasništvo za muža. Ovaj period čekanja je sličan periodu čekanja potrebnom za nevažeći brak ili zajednicu zasnovanu na sumnji. Zato je razvod muža nevažeći.

Ako, nakon što žena pređe u islam, i muž pređe u islam i preseli se u zemlju islama (a zatim se razvede od nje), razvod je i dalje nevažeći. Kaže se da je ova presuda prema prvom mišlenju Ebû Yusûfa (r.a.h.), koje je takođe i mišlenje Muhammeda (r.a.h.). Prema kasnijem mišlenju Ebû Yusûfa (r.a.h.), razvod je validan. Ova stvar je slična situaciji čoveka koji kupi svoju (robinju) ženu nakon konzumacije, zatim je oslobodi i razvede se od nje tokom njenog perioda čekanja (ide). Ovaj razvod je nevažeći prema prvom mišlenju Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.), ali je validan prema kasnijem mišlenju Ebû Yusûfa (r.a.h.). Slično, presuda je ista i tada kada žena kupi svog roba (muža), a zatim ga oslobodi. Zato je razvod takođe nevažeći ako muž napusti islam i pridruži se ratom razorenoj zemlji. Da li je ovaj razvod validan ako se on vrati u islam, a zatim se razvede od nje, takođe je sporno pitanje.

[6/87]

Dokaz za prvo mišlenje Ebû Yusûfa (r.a.h.) je sledeći: Kada se žena pridruži zemlji neverovanja (dar u'l-harb), ili ostane u zemlji neverovanja, ili je njen muž stekne kupovinom, razvod postaje nevažeći. To ukazuje da je vlasništvo koje bi opravdalo razvod prestalo. Kada se vlasništvo izgubi, ne može se vratiti osim ako se ne obnovi. Dokaz za poslednje mišlenje Ebû Yusûfa (r.a.h.) je sledeći: Prepreka za razvod je razlika između zemalja, bilo stvarna ili pravna, ili odsustvo ide (perioda čekanja) za ženu kada je njen muž kupi. Ova se prepreka uklanja kada je muž oslobodi (dok je u idi) te ona ode u zemlju islama kao muslimanka. Zato, razvod postaje validan. Na primer, ako jedan supružnik postane musliman u zemlji islama, a drugi se opire islamu, te se oni razdvoje, a zatim se muž razvede od nje tokom njene ide, razvod je validan. Ako je muž imao odnos sa ženom, može zahtevati njen miraz od nje kada ona dođe u zemlju islama. Jer se obaveza miraza stavlja na muškarca zbog konzumacije braka. Ova se obaveza nastavlja čak i nakon što žena pređe u islam.

Ako do konzumacije nije došlo, a žena prvo pređe u islam i dođe u zemlju islama, ima pravo na polovinu miraza od svog muža. Jer, ako žena pređe u islam dok muž istraje u politeizmu i ostane u neverničkoj zemlji, razdvajanje se pripisuje mužu.

Ako muž prvi pređe u islam i emigrira, žena nema pravo na miraz. Jer se razdvajanje dogodilo sa strane žene pre konzumacije.

Ako i muž i žena budu zarobljeni u isto vreme, njihov se brak nastavlja jer ne postoji razlika u zemljama. Ovu smo stvar objasnili u "Knjizi o braku".

Musliman se ženi ženom iz Naroda Knjige u nemuslimanskoj zemlji

Ako se musliman oženi ženom Knjige u zemlji rata, a ona potom postane zoroastrijanka, njihov se brak poništava.

Jer je žena iz naroda Knjige koja postaje zoroastrijanka dok je udata za muslimana poput otpadništva (rida). Baš kao u slučaju žene koja odstupi od vere u muslimanskoj zemlji, razvod ostaje važeći sve dok traje period čekanja (ida). To je zato što se njihova mesta stanovanja ne razlikuju. Ono što prekida bračnu vezu je razlika u njihovim mestima stanovanja. Zabrana izazvana otpadništvom može biti ukinuta ako se žena vrati islamu. Zato, tri razvoda ne sprečavaju da se zabrana uspostavi.

Ako muž migrira u zemlju islama, a žena ostane u zemlji rata, razvod muža nije validan jer se zemlje razlikuju i u stvarnosti i u pravnom smislu.

Nakon što muž i žena uđu u zemlju islama kao zaštićene osobe (uz garanciju koju daju muslimani), ako jedan od njih pređe u islam, žena ostaje njegova žena dok ne ima tri menstrualna ciklusa. Objasnili smo različite rivâjete u vezi sa predstavlanjem islama nemuslimanskom supružniku u "Knjizi o braku". Kada žena ima tri menstrualna ciklusa, dolazi do razdvajanja između njih bez razvoda. Bračna veza je prekinuta. Zato, ako se muškarac razvede od žene, do razvoda ne dolazi. Jer se oni od njih koji istraju u svom politeizmu smatraju među ljudima u ratom razorenoj zemlji. Zar ne vidite da im je dozvoljeno da se vrate u ratom razorenu zemlju? Zato, u smislu nepojavljivanja razvoda, on je zaista kao neko ko se nalazi u ratom razorenoj zemlji.

Slično tome, ako je jedan supružnik zimmi[82], a drugi to izbegava, njihova je presuda ista kao i presuda u vezi sa razdvajanjem u zemlji islama i nemuslimanskoj zemlji. To je zato što je zimmi postao građanin zemlje islama, dok je drugi građanin Daru'l-Harb. Objasnili smo druga srodna pitanja u "Knjizi o braku".

[82] Zimmî / الذمّي: Muškarac nemusliman koji je državljanin zemlje islama naziva se "zimi". Žena nemusliman se naziva "zimi". Oni kojima je dodeljeno ovo pravo nazivaju se "ehl-i zimmi", jer su pod zaštitom muslimana te imaju određena prava.).

SITUACIJE U KOJIMA SE ŽENA NE RAZDVAJA

(OKOLNOSTI U KOJIMA JE DONETA PRESUDA O RAZDVAJANJU)

Ako slobodna žena kupi svog roba (muža) ili stekne celog ili deo njega nasleđivanjem ili na drugi način, njihovo se razdvajanje ne smatra razvodom (talâk).

To je zato što je posedovanje muškarca kao imovine suprotno posedovanju njega kroz brak. Ova se kontradikcija odnosi i na muškarce i na žene. Zato se njihovo razdvajanje dešava bez razvoda. Isto važi i za slobodnog muškarca koji poseduje celu ili deo svoje žene. Jer, sa religiozne tačke gledišta, posedovanje žene kao imovine je suprotno posedovanju nje kroz brak. Brak se uspostavlja da bi se dokazala zakonitost između muškarca i žene.

Međutim, u ovom slučaju, žena je zakonita muškarcu kroz ropstvo. Zato, kada se ova zakonitost uspostavi, zakonitost kroz brak prestaje. Nakon toga, muškarčev razvod od žene ne predstavlja razvod. Jer, muškarčevo vlasništvo nad ženom kao robinjom protivreči njegovom vlasništvu kroz brak, kao i njegovom vlasništvu kroz brak. Međutim, žena je već imala pravo na razvod na osnovu ovoga. Zato je muškarčev naknadni razvod nevažeći.

Ako otac muža ili sin muža ima odnose sa ženom, ili ako muž ima odnose sa majkom žene, njihov odnos se smatra razvodom. Međutim, ovo se ne smatra razvodom. To je zato što je zabrana po srodstvu (afinitetu) u početku suprotna i samom braku i njegovom nastavku, slično zabrani zasnovanoj na dojenju ili poreklu. Ako muž nije imao odnose sa ženom, žena mora poštovati idu (period čekanja) nakon razdvajanja. Ako se muž razvede od žene nakon ove ide, do razvoda ne dolazi. To je zato što je imperativ razvoda da zabranu između njih ukinu srodnici sledećeg muža. Međutim, u ovom slučaju, zabrana između muža i žene je večna. Ne može se ukinuti ni na koji način. Zato je nezamislivo da zabranu između njih ukinu srodnici sledećeg muža. Ako se imperativ ne može ispuniti, smatra se ništavnim.

Što se tiče zabrane koju smo pomenuli, muslimani i zimmije su jednaki. Međutim, ako zimmi pripada religiji koja smatra gorepomenuti odnos dozvoljenim, onda je, prema zimmi ugovoru, ovaj brak, koji oni smatraju dozvoljenim, dozvoljen. To je slučaj međusa (poklonika vatre) koji se ženi svojom majkom. Ebû Hanîfe i Muhammed (r.a.h.) zastupaju ovaj stav. Ebû Yusûfov raniji stav je takođe u ovom pravcu. Međutim, prema njegovom kasnijem stavu, oni koji zastupaju ovo verovanje nisu ostavljeni u braku koji je (po našem mišlenju) zabranjen. Ove se presude na njih primenjuju kao i na muslimane. Zato nema razlike da li se stvar iznosi na sud ili ne.

Ebû Yusûfov stav je uključen samo u ovu knjigu. Dokaze za ovaj stav objasnili smo u odeljku “Pitanje braka“, zajedno sa drugim pitanjima.

Allah Uzvišeni, najbolje zna. Samo Njemu Uzvišenom je povratak.

ODELJAK IZ RAZVODA

(NEKA PITANJA VEZANA SA RAZVODOM)

Razvod pre konzumacije

Ako muškarac kaže svojoj ženi, pre odnosa: “Razvedena si tri puta“, prema hanefijskom mišlenju (mecehalu), on se od nje razveo tri puta. Ovo je stav Hz.Umera, Hz.Alije, Hz.Ibn Abasa i Ebû Hurejre (r.a.h.).

[6/89]

Prema Hasanu el-Basriju (r.a.h.), izjava “Razvedena si“ predstavlja jedan razvod. Žena je nepovratno razdvojena od svog muža [bâ'in talâk]. Za ovaj razvod nije potreban period čekanja. Zato se smatra da je naknadna izjava “tri“83 upućena strankinji. To ne predstavlja još jedan razvod. To je kao da je rekao “razvedena si i razvedena i razvedena“ tri puta zaredom.

(83. Arapski ekvivalent izjave je أَنْتِ طَالِقٌ ثَلَاثًا - (enti talikun thelâthen)- “Razvedena si tri puta“. Reč ثلاثً, koja znači tri, dolazi posle أَنْتِ طَالِقٌ (enti tâlikun), što znači “razvedena si“.).

Razvod uz broj

Mi, hanefijski učenjaci, kažemo da kada se reč “izjava (tâlak) o razvod“ izgovori zajedno sa brojem, razvod se dešava sa tim brojem. Jer se upravo taj broj ostvaruje. Zato, kada se broj eksplicitno navede, nisu reči “Razvedena si“, već broj kao odlučujući faktor. Iz tog razloga, ako muškarac kaže “Razvedena si“, ali žena umre pre nego što kaže “sa tri razvoda“, razvod se ne dešava. Jer se sve ove izjave smatraju jednom rečju. Jer se tri puta razvod ne može izraziti kraćom rečju od ove. Takođe je nemoguće podeliti jednu reč. Izraz “Razvedena si, razvedena, razvedena“ je drugačiji. Jer se ovaj izraz sastoji od različitih reči. Ali kada kaže “Razvedena si, razvedena si, razvedena si“, prvo “Razvedena si“ predstavlja definitivan razvod (bâ'in). Naknadne se izjave smatraju da su upućene ženi koja više nije njegova žena. Ovo je takođe stav Hz.Alije, Ibn Mes'ûda, Zejda i Ibrahima el-Nehaija (r.a.h.).

İbn Ebû Leylâ kaže da ako se sve tri ove reči izgovore na istom okuplanju, onda će se dogoditi tri razvoda. To je zato što jedno okuplanje kombinuje različite reči i pretvara ih u jednu izjavu.

Nasuprot tome, mi, hanefijski učenjaci, kažemo da svaka izjava data na ovaj način predstavlja razvod sama po sebi. Razvod je efikasan samo u odgovarajućem kontekstu (sa venčanim supružnikom). Kada se žena definitivno razvede prvom izjavom “Razvedena si“, a period čekanja (idda) više nije potreban, ona prestaje da bude pogodan primalac za naredne razvode.

Prema ovome, ako muškarac više puta kaže svojoj ženi, sa kojom nije imao odnos: “Razvedena si, razvedena si, razvedena si“, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), žena je razvedena prvim rečima pre nego što se završe druge reči.

Prema Muhammedu (r.a.h.), rečenica postaje prazna nakon što se završi drugi deo. To je zato što je moguće da doda uslov ili izuzetak na kraj svoje izjave. Međutim, to je slučaj samo kada ubaci veznik (harf vav, što je veznik) između reči „Ti si prazan“. Ako ne ubaci veznik, nema mesta za neslaganje između njih dvoje, jer kada se ove reči izgovore bez veznika, dodavanje uslova ili izuzetka je nezamislivo.

Razvod usmeren na organ koji se koristi umesto celog tela

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si", onda je ona razvedena.

Ali to nije zato što je razvod usmeren na glavu žene. Jer ako bi rekao: "Tvoja glava je slobodna od tebe", ili stavio ruku na glavu svoje žene i rekao: "Ovaj organ je slobodan od tebe", razvod se ne bi dogodio. Činjenica ta da se razvod dešava rečima "Tvoja glava je slobodna" je zato što se reč "glava" koristi da se odnosi na celo telo. (Na primer, da se odnosi na vođe društva), kaže se: "Ovo su glave društva". Kada se reč "glava" koristi za osobu, ona se odnosi na celo telo. Na primer, u smislu "Dok si živa, moj posao je dobar", kaže se: "Dok je tvoje glave, moj posao je dobar". Reč "lice" se takođe koristi da se odnosi na celo telo. Na primer, neko se nekome obraća sa: "O lice Arapina!" Reči telo, vrat i grlo se takođe koriste da se odnose na celo telo. Sledeći ajeti su dokaz ove upotrebe:

وَمَا كَانَ لِمُؤۡمِنٍ أَن يَقۡتُلَ مُؤۡمِنًا إِلَّا خَطَـٔٗاۚ وَمَن قَتَلَ مُؤۡمِنًا خَطَـٔٗا فَتَحۡرِيرُ رَقَبَةٖ مُّؤۡمِنَةٖ وَدِيَةٞ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَصَّدَّقُواْۚ فَإِن كَانَ مِن قَوۡمٍ عَدُوّٖ لَّكُمۡ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَتَحۡرِيرُ رَقَبَةٖ مُّؤۡمِنَةٖۖ وَإِن كَانَ مِن قَوۡمِۭ بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُم مِّيثَٰقٞ فَدِيَةٞ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِۦ وَتَحۡرِيرُ رَقَبَةٖ مُّؤۡمِنَةٖۖ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ شَهۡرَيۡنِ مُتَتَابِعَيۡنِ تَوۡبَةٗ مِّنَ ٱللَّهِۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمٗا

92. Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika, to se može dogoditi samo – nehotice. Onaj ko ubije vjernika nehotice – mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj; oslobođen je krvarine jedino ako oni oproste. Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a sam je vjernik, mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika; a ako pripada narodu s kojim ste u savezu, mora dati krvarinu porodici njegovoj i osloboditi ropstva jednog roba-vjernika. Ne nađe li, mora uzastopce postiti dva mjeseca da bi Allah primio pokajanje – a Allah sve zna i mudar je. [en-Nisâ, 4/92].

إِن نَّشَأۡ نُنَزِّلۡ عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ءَايَةٗ فَظَلَّتۡ أَعۡنَٰقُهُمۡ لَهَا خَٰضِعِينَ

4. Kad bismo htjeli, Mi bismo im s neba jedan znak poslali pred kojim bi oni šije svoje sagnuli. [eš-Šuarâ, 26/4].

U ovim ajetima, reč "vrat (rakaba)" se koristi za roba.

Reč "ferc" (ženski genitalije) se takođe koristi za celo telo žene.

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) (da izrazi svoje neodobravanje žena koje jašu konje) je rekao:

لَعَنَ اللهُ الْفُرُوجَ عَلَى السُّرُوجِ

"Neka Allah Te'âlâ prokle intimne delove (žene) na sedlima".[84]

(84. Ibn Adiy, el-Kâmil fi duafâi'r-Ricâl, V/183; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/222.).

Reč "Ruh-duh" se takođe može odnositi na celo telo. Ovo će biti objašnjeno u odeljku o garanciji.

Ako muškarac izgovori reč razvoda povezujući je sa jednom od ovih reči, njegova žena je razvedena kao da je rekao: "Razvedena si" Ali ako kaže: "Tvoja je ruka slobodna, tvoja je noga slobodna, tvoj prst je slobodan...", po nama, to nije razvod.

Prema Zuferu i Šâfiiîi (r.a.h.), razvod se takođe dešava sa ovim radnjama. To je zato što je osoba koja izgovara reč razvoda povezala nju sa delom tela žene koji ona ima pravo da koristi kroz bračni ugovor. Zato, baš kao kada je povezano sa licem ili glavom, i sa ovim se dešava razvod. To je zato što je osnova razvoda superiornost (galib) pomenutog organa nad drugima i njegovo prenošenje (sa jednog organa na celo telo). Kada se muž razvede od dela svoje žene, razvod se proteže na celo njeno telo. Kao da je razveden srazmerni deo (kao što je polovina ili trećina). Razvod se u tom pogledu razlikuje od bračnog ugovora, jer brak nije zasnovan na principu prenošenja. Zato je netačno zasnivati brak na srazmernom delu tela žene, kao što je polovina ili četvrtina. To je zato što kada su karakteristike halala (dozvoljenog) ili harama (zabranjenog) prisutne na istom mestu, aspekt harama se preferira i kao početak i kao rezultat. Dokaz za ovo je: Ako čovek kaže svojoj ženi: "Razvedena si na jedan mesec", ona je razvedena zauvek. Ali ako bi on rekao: "Oženio sam se tobom na mesec dana", brak ne bi bio validan*. U oba slučaja, pominjanje dela žene je kao pominjanje dela vremena.

(*PS: Samir B: Ove se izjave odnose na strukturu bračnog ugovora i kako se izjava (talâk) o razvodu dešava u islamskom pravu (fikhu). Ukratko, one naglašavaju da je brak neodređena i obavezujuća institucija. Detalji izjava su sledeći:

"Razvedena si na jedan mesec" znači: Moć izjave (talâk) o razvodu je na muškarcu. Muškarac se ne može razvesti od svoje žene na određeni period (npr. jedan mesec). Navedeni period se smatra nevažećim; međutim, reč "razvod" stvara trajno (večno) razdvajanje. Supružnici su definitivno razdvojeni [bâ'in talâk].

"Oženio sam se tobom na jedan mesec" znači: Po svojoj prirodi, bračni ugovor ne može biti uslovan ili na ograničen period. U islamskom braku ne može se postaviti vremensko ograničenje; brak se zasniva na principu večnosti, osim ako nije drugačije naznačeno. Zato, brak sklopljen sa određenim vremenskim uslovom je nevažeći/ništavan.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

[6/90]

Naši dokazi po ovom pitanju su sledeći: Prsten nije pogodno mesto za sklapanje bračnog ugovora. Slično tome, nije pogodno mesto ni za sklapanje ugovora o razvodu. Jer je prsten podređen i bračnim i razvodnim ugovorima. Zato su brak i razvod žene koja nema prsten validni. Gubitak prstena nakon braka ili razvoda ne sprečava nastavak prethodnog braka ili razvoda. Jer su brak i razvod usmereni na samu ženu (u principu). Ruke i noge su podređene. Ovo je slično kupovini roba koji ima pravo odmazde nad drugom osobom, a zatim, kao podređeni, sticanju prava odmazde. Pošto je utvrđeno da je prsten podređen, kada se pominje žena u celini, smatra se da je pomenuta i podređena. Kada se pominje podređena, žena se u celini ne pominje. Pošto je prsten podređen, ne može biti pogodno mesto za sklapanje ugovora (o razvodu) direktno protiv nje. Dispozicija može proći tek nakon što je vezana za određeno područje. Što se tiče pitanja lica i glave, rekli smo da se razvod ne dešava prenošenjem (sa ovih delova na ostatak tela), već zato što ovi delovi predstavljaju celo telo. S'hodno tome, možemo reći da ako upotreba reči "ruka" za označavanje celog tela postane otvoreni običaj u društvu, onda ako je razvod usmeren na ruku žene, žena je razvedena u tom društvu. Ovde je takođe netačno smatrati izjavu muškarca validnom kroz prikrivanje (idmar)*.

(*PS: Samir B: Ovaj izraz objašnjava prenos ovlašćenja za razvod (talâk) sa muža na ženu u islamskom pravu (fikhu) i važnost običaja (društvene upotrebe) u ovom procesu.

Ukratko, ono što se podrazumeva je sledeće: Ako su u nekom društvu ljudi stvorili tradiciju da koriste samo reč "ruka" za označavanje celog tela (na primer, "svom svojom rukom/bićem..."), onda kada muž kaže svojoj ženi: "Dao sam ovlašćenje za razvod u tvoje ruke", žena je razvedena. U ovom slučaju, muž ne može da izbegne govoreći: "Mislio sam drugačije" te pripisujući skrivena značenja svojim rečima.

Detalji koncepata su sledeći:

Eksplicitni običaj: Ovo se odnosi na reč koja se široko koristi u svakodnevnom životu u društvu, koju svi razumu, umesto njenog rečničkog značenja. Na primer, upotreba reči "ruka" za celo telo.

Prenošenje prava na razvod braka na ženu: Ovo je kada muž prenese pravo na razvod braka na svoju ženu, uslovno ili bezuslovno (u islamskom pravu, ovo se naziva tefviz-i talâk).

Prikrivanje (idmâr): Ovo je kada muž tvrdi da ono što je rekao zapravo nije istina, pokušavajući da iskrivi značenje svojih reči prikrivajući skriveno značenje (idmâr) u svom umu ili nameri.

Zaključak:

Ako uobičajena društvena upotreba (običaj) prihvata da reč "ruka" direktno predstavlja celu osobu ili autoritet, onda kada muž kaže "moć razvoda je u tvojim rukama", izjava se smatra potpuno ostvarenom. Muž kasnije ne može da tvrdi da ima skrivenu nameru govoreći: "Ja sam zapravo mislio nešto drugo pod rečju 'ruka'", i time poništi svoju izjavu.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

To jest, nije moguće smatrati razvod usmeren na telo da bi se muškarčeva izjava smatrala validnom. Jer, ako bi to bilo tačno, bilo bi ispravno vezati brak za ruku na isti način. Jer, ono što se zahteva je podređeno onome što zahteva. Nemoguće je podrediti telo prstu (prstenu). Ovde se razvod ne može dogoditi implicitno (tj. govoreći da ako je prst, koji je organ, slobodan, onda je celo telo prvenstveno slobodno).

(PS: Samir B: Iako se ovde "striktno" prst spominje kao organ tela, ipak se pod tim ovde stalno misli kao mesto gde prsten mladoženja treba da legne. Molim vas, imajte ovo stalno na umu. Hvala.).

Razvod na osnovu zajedničkog udela žene, kao što je 1/3 ili 1/4.

Nije dozvoljeno zasnivati razvod na srazmernom delu supruge, kao što je polovina, jedna trećina ili jedna četvrtina. To je zato što takav srazmerni deo nije predmet drugih transakcija (kao što su kupovina ili prodaja). Kada se transakcija zasniva na njenom srazmernom delu, postojanje presude o razvodu u celini supruge utvrđuje se kroz princip nedeljivosti ili putem prenosa. Pominjanje dela nečega nedeljivog je kao pominjanje celine. Zato je, prema nama, dozvoljeno vezati brak za srazmerni deo kao što je "polovina" ili "jedna trećina".

Ovo nije kao reći: "Razvedena si mesec dana". Jer je u ovoj izreci ispravno vezati razvod za određeno mesto (mesto pogodno za razvod). Kada do razvoda dođe, ne postoji mogućnost njegovog poništenja. Ako je razvod ograničen vremenom, ono što je van tog vremena ne prestaje da postoji. Brak je suprotan. Jer ima mogućnost da bude poništen. Kada je ograničen vremenom, ono što je van tog vremena ne postoji. Zato, privremeni brak (muvakkat) nije validan.

U nekim verzijama dela el-Kâfi (od Hâkim eş-Şehid el-Mervezia (r.a.h.)), navodi se da ako muž kaže svojoj ženi: "Tvoji pupoljci (genitalije) su prazni", onda dolazi do razvoda. Međutim, ovo je greška koja nastaje usled pogrešnog prevoda ili pogrešnog pisanja reči. Ispravan oblik je "Deo tebe, ili polovina tebe, je prazna".[85] Reč "pupoljak" (genitalije) se ne koristi umesto celog tela.

(85. Reč "bud' / " koja se koristi u arapskom jeziku za označavanje ženskih genitalija i reč "ba'z 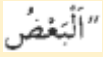 " koja se koristi za značenje dela (nečega) su slične. Zamena slova "Dat" i "ayn" dovodi do toga da se jedna reč zamenjuje drugom. Serahsi (r.a.h.) navodi da je takva greška napravljena u jednom primerku dela el-Kâfi.).

[6/91]

Autor se ne bavi pitanjem da li muž koji kaže svojoj ženi: "Tvoja leđa su prazna, tvoj stomak je prazan" predstavlja razvod. Međutim, neki hanefijski učenjaci (iz Mešheda) koji su došli posle prvih imama izjavili su da to predstavlja razvod, jer se leđa i stomak odnose na celo telo, bez čega je brak nezamisliv. Ali istina je, kao što je navedeno kasnije u odeljku o ziharu, da ove reči ne predstavljaju razvod. Tamo se navodi: Ako čovek kaže svojoj ženi: "Tvoj stomak ili tvoja leđa su mi kao leđa moje majke", to ne predstavlja zihar, jer se leđa i stomak ne koriste za označavanje celog tela.

Razvod od druge žene zajedno sa suprugom, misleći na suprugu

Ako osoba eksplicitno ne navede da je nameravala da se razvede od svoje supruge, razvod je nevažeći. To je zato što se reč koja se koristi primenjuje i na njihovu suprugu i na ženu koja nije njegova supruga. Zato je to metaforički izraz iz perspektive žene koja se razvodi. Metaforički izrazi, kada se nenamerno koriste, ne predstavljaju razlog za razvod, a čak i ako se koriste metaforički iz perspektive žene, ne smatra se da su nenamerno rečeni njenoj ženi. Međutim, osoba koja je izgovorila reč mora se zakleti da nije nameravala da se razvede od svoje supruge. Zaista, ovo smo već objasnili u odeljku o metaforičkim izrazima.

Čovek oženjen sa četiri žene rekao je svojim ženama: "Razvod se deli među vama podjednako".

Ako čovek koji je oženjen sa četiri žene kaže im: "Jedan razvod se deli među vama", tad se svaka od njih razvodi jednim razvodom.

Jer je svakoj od ovih žena dao četvrtinu razvoda. Pošto se razvod ne može podeliti, četvrtina razvoda data svakoj ženi smatra se potpunim razvodom. Presuda bi ista bila i tada ako bi rekao: "Dva razvoda se dele između vas". Jer je u ovom slučaju dao svakoj ženi polovinu razvoda. Međutim, ako muž kaže: "Svojim rečima sam mislio da svaki razvod treba da se deli između njih", onda se žene razvode sa po dva razvoda. Jer je u ovom slučaju dao svakoj od žena dve četvrtine razvoda. Ali ako nije nameravao tako nešto, njegove reči ne mogu se tumačiti na ovaj način. Jer je vrsta (datog razvoda) ista. Delenje iste vrste između pojedinaca vrši se odjednom. Ali ako je nameravao da deli svaki razvod posebno, on pojačava razvod za sebe. Reč koja je upotrebljena takođe ima ovu mogućnost.

Ako muž kaže: "Tri razvoda su uobičajena među vama" ili "Četiri razvoda su uobičajena među vama", ali ne precizira da namerava da svaki razvod bude zajednički među njima, onda se svaki supružnik smatra razvedenim jednom.

Ali ako kaže da je mislio da svaki razvod bude zajednički među njima, onda je svaki supružnik razveden tri puta.

Ista je situacija kada kaže: "Šest, sedam ili osam razvoda je uobičajeno među vama".

Ako kaže: "Devet razvoda se deli među vama", onda se sve njegove žene razvode po tri puta. Jer, kada se devet razvoda podeli među četiri žena, svaka dobija dva razvoda i jednu četvrtinu razvoda.

Izjava "Učinio sam vas partnerima u tri razvoda" slična je izjavi "Tri razvoda dele se među vama". Jer su izrazi "činim vas partnerima" i izraz "oni se dele među vama" isti. Međutim, ako se neko razvede od dve žene, a zatim kaže trećoj ženi: "Učinio sam te partnerom u razvodima koje sam im dao", onda se ova treća žena smatra razvedenom sa dva razvoda. Jer je ovom izjavom muž učinio svoju treću ženu partnerom u svakom razvodu.

Davanje tri razvoda i isključenje jednog

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda, osim jednog", onda je ona razvedena sa dva razvoda.

Jer, izjava kvalifikovana izuzetkom je samo ono što ostaje nakon izuzetka. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ فَلَبِثَ فِيهِمۡ أَلۡفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمۡسِينَ عَامٗا فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ وَهُمۡ ظَٰلِمُونَ

14. Mi smo Nuha narodu njegovu poslali i on je među njima ostao hiljadu, manje pedeset, godina, pa ih je potom zadesio potop, zato što su Allahu druge ravnim smatrali. [el-Ankabut, 29/14].

To jest, ostao je među svojim narodom 950 godina.

U pitanju o kome raspravljamo, ono što ostaje nakon izuzetka su dva.

Ako kaže: "Razvedeni ste sa tri razvoda, isključujući dva", to bi bio jedan razvod. Međutim, prema Farrâ'u (r.a.h.), nije ispravno isključiti više od polovine broja iz tog broja. Jer, takav običaj ne postoji kod Arapa. Kažemo da je izuzetak validan na način koji smo opisali.

Jer, izuzetak je ono što ostaje nakon stvari koja je isključena. Uslov da bi ovo bilo ispravno je taj da nešto ostane nakon stvari koja je isključena, tako da je izjava samo ono što ostaje. S'hodno tome, nema razlike da li je isključena stvar mala ili velika.

Prema nekim stručnjacima za arapsku gramatiku, izuzetak uklanja iz rečenice ono što bi inače sadržala. U tom slučaju, on postaje poput dokaza specifikacije (svođenja opšteg značenja na specifično). U tom pogledu, nema razlike između malo i mnogo. Činjenica ta da Arapi retko koriste nešto u svom govoru ne sprečava ispravnost te upotrebe kada se ona poklapa sa njihovim stavom. Zapravo, nisu pravili izuzetke za razlomke. Ali ovo je validan izuzetak.

[6/92]

Pitanje koliko se razvoda dogodi kada muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda, osim sa pola razvoda", ne pominje se u Muhammedovom "Kitabu'l-Asl"- (Knjiga porekla). Kaže se da, prema Ebû Yusûfovom stavu, to rezultira sa dva razvoda. Jer, kao što se razvod ne može podeliti kada je dat, ne može se podeliti ni u svom izuzetku. Onda je kao da je ta osoba rekla: "Osim jednog razvoda..." Prema Muhammedu (r.a.h.), žena je razvedena sa tri razvoda. To je zato što se čin razvoda ne može podeliti na osnovu specifične karakteristike stvari koja se razvodi. Ova karakteristika nije izuzetak. Zato, ako je razvod isključen, može se podeliti. Ako je izuzetak pola razvoda, onda izjava postaje dva i po razvoda, što je jednako tri.

Reći "Tri talâka su izuzetak, razveden si sa tri talâka"

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Tri talâka su izuzetak, razveden si sa tri talâka", onda je žena razvedena sa tri razvoda.

Jer je ovom izjavom isključio celinu onoga što je rekao. Takav izuzetak je nevažeći. Jer, ako se kaže da je validan deo izjave (u rečenici koja sadrži izuzetak) deo koji preostaje posle izuzetka, onda nakon isključivanja cele izjave ništa ne preostaje. Ako se izuzetak prihvati kao specifikacija opšte izjave, to ne uključuje celinu. Jer, u ovom slučaju, to nije specifikacija već ukidanje (opoziv prethodne odluke).

Neki od naših učenjaka smatraju da isključivanje celine izjave znači povlačenje te izjave i da je potpuno povlačenje nevažeće. Ali to je greška. Zapravo, u slučaju testamenta, isključivanje cele izjave je nevažeće. Pa ipak, to je opozivna odredba. To je dokaz da je ono što kažemo tačno.

Ako čovek kaže svojoj ženi, sa kojom je imao odnose: "Razvedena si, razvedena si, razvedena si osim jednim razvodom", žena je razvedena sa tri razvoda.

Jer je ova osoba, odvajanjem svojih reči, napravila izuzetak od svega što je rekla na kraju svoje izjave. Takav izuzetak je nevažeći. Ista presuda važi ako, dok ponavlja frazu "Razvedena si", ubacuje veznik između njih (govoreći "Razvedena si **i** razvedena si").

Međutim, ako kaže: "Razvedena si sa tri razvoda, osim jednog i jednog i jednog", prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), dešavaju se tri razvoda. To je zato što je povezao reči koje je koristio jednu sa drugom (povezao ih veznikom). Povezivanje podrazumeva partnerstvo. Zato, sa ovom vrstom izuzetka, on prvo isključuje sve što je rekao. Kao da je rekao: "Razvedena si sa tri razvoda, osim tri." (Ova vrsta izuzetka je takođe nevažeća.) Jasno značenje mišlenja koje se prenosi od Ebû Yusûfa (r.a.h.) je takođe na ovaj način.

Takođe je preneto od Ebû Yusûfa (r.a.h.) da se u takvom slučaju dešava jedan razvod. Ovo je takođe Zuferov (r.a.h.) stav. Dokaz za ovaj stav je sledeći: Da je osoba koja je izrekla tri razvoda nakon toga navela "Osim jednog i jednog", isključila bi dva razvoda, te bi to bilo validno. Razlog zašto je izuzetak nevažeći je taj što je isključila celu izjavu.

Ako muž kaže ženi: "Razvedena si jednim razvodom, osim polovine", onda se dešava jedan razvod.

Jer, ono što ostaje nakon izuzetka nije potpuni razvod. Ovo ukazuje na Muhammedov (r.a.h.) stav da se razvod može podeliti na izuzetke. Prema onima koji kažu da se razvod ne može podeliti čak ni na izuzetke, to znači da je on kasnije ućinio izuzetak od cele izjave koju je dao. To nije dozvoljeno.

Kao što je pomenuto u en-Navadiru, ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa dva razvoda i dva razvoda, osim dva", prema nama, ovaj izuzetak je validan. Žena je razvedena sa dva razvoda.

Međutim, prema Zuferu (r.a.h.), u ovom slučaju se dešavaju tri razvoda. Jer je ova osoba ućiniila izuzetak od jedne od dve izjave. To je nevažeće.

Ali mi kažemo: Postoji način da se izuzetak smatra validnim u ovoj izjavi. To je isključivanje jednog razvoda iz svake od dve izjave. Izjava osobe zdravog razuma treba da se smatra validnom koliko je to moguće.

[6/93]

U Hišamovom (r.a.h.) Navadiru se navodi: Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa dva razvoda i dva razvoda, osim tri", prema Muhammedu (r.a.h.), dešavaju se tri razvoda. Jer je ova osoba isključila jednu od dve izjave i deo druge. Takav je izuzetak nevažeći. Nije moguće smatrati deo izuzetka validnim, a deo nevažećim. Međutim, prema Muhamedovom pravilu, postoji problem sa ovom presudom. Jer je na ovaj način izražavanja moguće isključiti jedan potpuni i jedan polovični razvod iz svake od dve izjave. Prema njemu, razvod se može podeliti u izuzetku. U tom slučaju, na ovaj način je trebalo da se dese dva razvoda.

Valjanost razvoda, zihar i objava u roku čekanja kod opozivnog razvoda

Kada se muškarac razvede od svoje žene opozivnim (rič'i) razvodom,[86] muževljev razvod, zihar[87] i îlâ važe sve dok traje period čekanja žene. Ako je optuži za preljubu i ne može to da dokaže sa četiri svedoka, mogu pribeći Îlâ'anu.[89] Ako žena ili muškarac umru tokom ovog perioda, drugi nasleđuje od njih.

Jer, nakon opozivnog razvoda, brak ostaje važeći. Međutim, ako je razvod definitivan razvod [bâ'in talâk], onda su muškarčev zihar i îlâ nevažeći za ovu ženu. Pošto zihar upoređuje zakonitu ženu sa zakonitom ženom, to je u stvarnosti lažna i zla izjava. U slučaju zihara protiv žene razvedene bâ'in razvodom, radi se o upoređivanje zabranjene (haram) žene sa dozvoljenom (halal) ženom. Osoba koja iznosi îlâu takođe šteti sebi jer sprečava ženu da ima seksualni odnos, što je njeno pravo. Nakon bâ'in razvoda, žena više nema pravo na seksualni odnos. Slično ovome je, ako optuži ovu ženu za preljubu, ne može se izreći îlâ-nan. Naprotiv, kazna (had) za kazf (lažna optužba za preljubu) primenjuje se na muža. Jer, îlâ-nan je legitiman da poništi brak. Bâ'in razvodom, brak je već poništen.

([86] **Ric'î talak:** Ovo je vrsta razvoda koja se dešava nakon seksualnog odnosa sa ženom i ne uključuje eksplicitno ili implicitno tri razvoda ili nadoknadu, niti je okarakterisana bilo kakvim atributom koji bi je kvalifikovao kao neopozivi razvod [bâ'in talâk], niti je upoređena sa bilo čim drugim. Može se dogoditi eksplicitnim (sarih) rečima ili figurativnim (kinae) rečima. Za ovu vrstu razvoda nije potreban novi brak, a postoji mogućnost pomirenja u roku čekanja (idda). Kod opozivnog razvoda [ric'î talâk], odloženi (muedždžel) miraz ne postaje neposredni (muadždžel), već se primenjuju zakoni o nasleđivanju.).

([87] **Zıhâr / الظهار:** To je kada muškarac upoređuje celo telo svoje žene, ili deo njega, kao što je polovina ili trećina, ili deo tela koji ukazuje na celo telo, kao što je glava ili vrat, sa delom tela žene kojom se nikada ne može oženiti, kao što je njegova majka ili sestra, koja mu je zabranjena (haram) gledati je.

a. Privremeni îlâ-ej (Îlây-ı Muvakkat-Privremena objava): Ovo je îlâ-ej (objava) koja je ograničena na određeni vremenski period, kao što su četiri meseca, osam meseci itd.

b. Večni îlâ-ej (Muebbed Îlây-ı): Ovo je îlâ-ej (deklaracija) data sa namerom da se nikada više ne približe jedan drugom.

c. Neodređena îlâ-ej – (Îlây-ı Mechûl (medždžhûl): Ovo je îlâ-ej učinjen bez navođenja perioda ili nepromenljivog uslova. Ako muž nema seksualni odnos sa ženom tokom perioda îlâ-eja, dolazi do nepovratnog razvoda [bâ'in talâk]. Ako ima seksualni odnos sa njom tokom ovog perioda, potreban je kefâret.).

([89] **Mülâane /الملاعنة (Liân /اللعان):** U rečniku, to znači proklinjati jedno drugo. U islamskoj terminologiji, odnosi se na situaciju u kojoj muž optužuje ženu za preljubu, ali ne može da dovede četiri svedoka. Muž i žena se zatim pojavljuju pred sudijom, svako svedoči četiri puta prema islamskoj proceduri, a zatim jedno na drugo pozivaju kletve i gnev. Muž se zaklinje da je njegova optužba za preljubu istinita, i ako je lažov, neka je na njega prokletstvo Allah-a Te'âlâ; zatim se žena zaklinje da je njen muž lažov u svojoj optužbi za preljubu, i ako je istinit, neka je na nju gnev Allah-a Te'âlâ. (En-Nur 24/6-9) Ovo proklinjanje služi kao kazna za klevetu (had-i kazif) za muža i kazna za preljubu (had-i zina) za ženu, te ih tim povodom sudija razvodi.).

([90] **Bâin Talak:** To je kada se muškarac razvede od svoje žene koristeći figurativni jezik (što znači i razvod i druga značenja) ili definitivne reči. Čak i ako je broj razvoda manji od tri, muž se ne može jednostrano pomiriti sa ženom. Ovo je vrsta razvoda gde pomirenje nije moguće bez novog ugovora i vraćanja miraza.).

Kod uslovnog razvoda, stanje mora da se dogodilo van braka

Ako se muž razvede od svoje žene sa tri izjave o razvodu, govoreći: "Ako uđeš u ovu kuću", i žena se uda za drugog muškarca, i taj brak se završi, a zatim se ponovo uda za svog bivšeg muža i ponovo uđe u tu kuću, prema hanefijskoj školi mišlenja, ona se više ne razvodi.

Prema Zuferu (r.a.h.), žena se ponovo razvodi sa tri razvoda po ulasku u tu kuću. To je zato što, dok je brak važeći, razvod je uslovljen. Ispunjenje ovog uslova dogodilo se dok je brak još uvek bio na snazi. Zato se dešava kazna (ceza) razvodom. Na primer, ako neko kaže svom robu: "Ako uđeš u kuću, slobodan si", i rob se proda pre nego što uđe u tu kuću, a zatim se otkupi, i rob uđe u tu kuću nakon toga, onda postaje slobodan.

Razlog za ovo je sledeći: Kao što ćemo kasnije objasniti, ono što je uslovljeno nije sam razvod. Čovekov čin razvoda jeste razvod, te ovo nije uslovljeno. Ono što je uslovljeno još nije dostiglo svoje odredište. Zato, da bi ostalo uslovljeno, prisustvo odredišta (žene kao supruge čoveka koji je uslovio razvod) ne uzima se u obzir. Ono što je potrebno jeste da žena bude muškarčeva žena u trenutku kada se uslov ispuni. Jer, razvod koji je dao čovek stiže do njegove žene (odredišta razvoda) u trenutku kada se uslov ispuni. U tom trenutku, odredište (žena kao muškarčeva žena) postoji.

Dokaz istinitosti onoga što smo rekli je sledeći: Ako čovek kaže svojoj ženi: "Ako uđeš u tu i tu kuću, bićeš mi kao leđa moje majke", a zatim se razvede od nje sa tri razvoda, i žena se uda za nekog drugog, i nakon što se taj brak završi, ponovo se uda za svog bivšeg muža i uđe u tu kuću, onda se dogodio zihar.

Gore navedeno; U slučaju razvoda braka uslovljenog povratkom žene kući, ako se muškarac razvede od svoje žene sa dve izjave o razvodu, a ona se uda za drugog muškarca, i nakon što taj brak prestane, ponovo se uda za svog bivšeg muža i vrati se kući, ona se ponovo razvodi sa tri izjave o razvodu. Ako su neke od tri izjave o razvodu braka date pre nego što je uslov ispunjen, to ne sprečava nastavak uslovnog razvoda, niti sprečava trostruki razvod.

Dokaz na koji se većina hanefijskih učenjaka oslanja po ovom pitanju je sledeća izjava Muhammeda (r.a.h.) koju on onavodi u njegovom delu "Kitabu'l-Asl"- (Knjiga porekla), kao osnovu za presudu: Kada se muž razvede od svoje žene sa tri izjave o razvodu, nakon što je njen razvod uslovio ulaskom u kuću, sva prava na razvod koja se odnose na ovaj brak prestaju.

To znači da se ispunjenje zakletve (uslovni razvod) zasniva na postojećim pravima na razvod. Jer, do uslovnog razvoda može doći samo ako brak već postoji ili ako je zasnovan na budućem braku (na primer, rekavši: "Razvedena si kada te oženim"). Ovde nema osnova za brak. Zato se ispunjenje zakletve zasniva na postojećim pravima na razvod. Postojeće pravo na razvod je ograničeno na tri. Muž je dao sve tri izjave pre nego što je žena ušla u kuću. Nezamislivo je da bi moglo biti više od jedne. Dakle, razumemo da, bilo da je u pitanju razvod ili nešto drugo, ništa ne ostaje od kazne (ovde, razvodom) koja je vezana za ispunjenje uslova. Kao što se zakletva ne može položiti bez kazne, tako je nezamislivo da bi mogla da se nastavi bez kazne. Zar ne vidite da ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda svakog dana", i dođe do tri razvoda, a zatim se ta žena uda za drugog muškarca, i nakon što se taj drugi brak završi, ponovo se uda za svog bivšeg muža, više se ne razvodi. Slično tome, ako neko kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa devet razvoda, tri svake godine", i nakon što se žena razvede, uda se za drugog muškarca, i taj brak se završi, te se ponovo uda za svog bivšeg muža, više se ne razvodi u drugoj godini.

Zufar, u svemu što smo rekli, suprotstavlja se ostalim hanefijskim imamima i navodi da muževa prava da se razvede od svoje žene nisu ograničena, već da se može dogoditi najviše tri razvoda. Zuferovo obrazloženje je sledeće: Trenutni bračni ugovor može da primi samo toliko. Zaista, obnavljanjem bračnog ugovora može se dogoditi više od tri prethodno odobrena razvoda.

[6/94]

Ako neka kaže svom supružniku: "Razveden si sa hiljadu razvoda", događaju se tri razvoda. Ako bi muž imao pravo na razvod samo tri, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), do razvoda uopšte ne bi došlo. Slično tome, ako neko kaže svojoj ženi: "Razvedi se jednim razvodom", ali se ona razvede od njega sa tri, razvod se ne smatra validnim.

Da bismo potkrepili glavnu poentu o kojoj raspravljamo, bilo bi tačnije reći: Sa pojavom tri razvoda, žena više nije podložna razvodu. To je zato što je razvod legitimisan da bi se uklonila dozvoljenost da muž i žena imaju koristi od tela jedno drugog. Sa tri razvoda data pre nego što se uslov ispuni, ova se dozvoljenost eliminiše. Kao što je eliminacija uslovnog mesta nevažeća, tako je i eliminacija mesta kažnjavanja (prekid postojećeg braka). Na primer, ako neko kaže svojoj ženi: "Ako uđeš u ovu kuću, razvedena si", a zatim se ta kuća pretvori u kupatilo ili baštu, zakletva više nije validna. Pitanje o kojem raspravljamo je slično.

Slučaj roba, koji Zufer navodi kao primer, nije takav. Jer je rob, zbog svog ropstva, bio podložan oslobođenju. Ova karakteristika nije eliminisana prodajom. Zato, ako bi ropstvo na neki način prestalo, zakletva više ne bi bila validna.

Takođe je neprikladno da Zufer navodi kao primer presudu da ako se muškarac razvede od svoje žene sa dve izjave o razvodu pre nego što ona uđe u kuću, a ona se zatim uda za drugog muškarca, i nakon što taj brak prestane, ponovo se uda za svog bivšeg muža, razvod postaje trostruki po njenom stupanju. To je zato što čak i nakon dve izjave o razvodu, status žene kao osnova za razvod se nastavlja. Ovaj se status zasniva na dozvoljenosti da muž i žena međusobno imaju koristi od tela jedno drugog. Ovo je i dalje prisutno nakon dve izjave o razvodu. Zato, zakletva ostaje važeća. Štaviše, kada se muškarac ponovo oženi ženom, on stiče druge stvari iste vrste kao one na koje se zakleo. Presuda se zakletve primenjuje i na ovu naknadno stečenu imovinu.

Ovo je slično sledećem pitanju: U Mudârabi (partnerstvu rada i kapitala), ako se kapital izgubi i ostane samo jedan dirhem, Mudârab ugovor se nastavlja za celu glavnicu. U ovom slučaju, ako mudârib (radnik) uloži ovaj novac i ostvari profit, taj profit se dodaje glavnici. Ali ako se izgubi cela glavnica, ugovor o Mudârab prestaje da važi.

Pitanje zakletve zihar, koje Zufer navodi kao primer, ne odnosi se na stvar o kojoj raspravljamo. Jer, u tom slučaju, ženin razlog za zihar ne prestaje sa tri razvoda. To je zato što se zabrana koja nastaje između muža i žene kroz zihar razlikuje od zabrane koja proizilazi iz razvoda. Zabrana se u ziharu nastavlja dok se ne plati kefâret. Međutim, zabrana koja proizilazi iz razvoda nastavlja se dok se ne dogodi drugi brak koji je uklanja. Međutim, ako žena uđe u kuću nakon što je razvedena bila sa tri razvoda, ali pre nego što se ponovo uda za svog bivšeg muža, to ne predstavlja zihar. Jer, u tom trenutku, nema braka (zakonitosti) između njih. Zihar je kada muškarac uporedi ženu koja mu je zakonita sa ženom koja je nezakonita. Ovo se dešava samo ako žena uđe u kuću nakon što se ponovo uda za svog bivšeg muža.

Zufer (r.a.h.) kaže: “U nečemu uslovnom, uslov se ne uzima u obzir“. Izjava je takođe slaba. Jer, čak i ako muškarčeva izjava nije stigla do odgovarajućeg primaoca (žene koja ispunjava uslove za razvod), ponuda je izjava o nameri (icap- iđap). A to je samo ponuda u odnosu na odgovarajućeg primaoca. Zato, da bi izjava ostala uslovna, odgovarajući primalac (žena je muškarčeva supruga) mora postojati. Međutim, nakon razvoda sa tri izjave o razvodu, ovaj odgovarajući primalac više ne postoji.

S'hodno tome, ako muškarac kaže svojoj ženi: “Razvedena si svaki put kada imaš menstruaciju“, i nakon tri menstruacije žena je potpuno razvedena, i uda se za drugog muškarca, i nakon što se taj brak završi, ponovo se uda za svog bivšeg muža, ona se ponovo ne razvodi kada ima menstruaciju.

Međutim, prema Zuferu (r.a.h.), ona je i dalje razvedena u ovoj situaciji.

Slično tome, ako se muškarac zakune zakletvom (**îlâ**) da neće prilaziti svojoj ženi četiri meseca ili duže, a njihov se brak raskine jer joj se ne približuje tokom tog vremena, a zatim se ponovo oženi i više joj se ne približi, njihov brak se ponovo raskida. Ako se ova situacija ponovi tri puta, i žena se uda za drugog muškarca, i taj brak se završi, a zatim se ponovo uda za svog bivšeg muža, îlâ više nije važeća. Međutim, prema Zuferu (r.a.h.), îlâ se obnavlja osim ako se on ne približi svojoj ženi i ne plati kefâret. Jer, zakletva traje sve dok se ne prekrši. Jer, sklapanje i nastavak zakletve ne zavise od zakonitog braka. Ako se približi svojoj ženi, prekršio je zakletvu te je potreban kefâret.

[6/95]

Pravo na razvod braka kada se razvedena žena ponovo uda za svog bivšeg muža

Ako se žena razvede od strane muža sa jednom ili dve izjave o razvodu (talâk), i ona se uda za drugog muškarca, i taj se brak na bilo koji način završi, a njen bivši muž se ponovo oženi njome, prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.), muž ponovo ima pravo na tri izjave o razvodu.

Ovo je takođe stav Hz.İbn Abbâsa, Hz.Ibn Umera, Ibrahima el-Nahaija i Abdullaha b. Abbâsa (r.a.h.).

Međutim, prema Muhammedu, Zuferu i Šâfiiîi (r.a.h.), muž ima onoliko prava na razvod koliko mu ostane nakon prvog razvoda. Ovo je takođe stav Hz.Umera, Hz.Alije, Ubeja b. Ka'ba, Imrana b. el-Husejna i Ebû Hurejre (r.a.h.).

Mlađi učenjaci (pravnici) usvojili su stavove starijih as'haba, a stariji pravnici su usvojili stavove mlađih as'haba.

Muhamedov dokaz po ovom pitanju je da je drugi muž krajnja granica za ukidanje zabrane koja se javlja sa tri razvoda. Uzvišeni Allah kaže u ajetu:

فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُۥ مِنۢ بَعۡدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوۡجًا غَيۡرَهُۥۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَآ أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۗ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ

230. A ako je *ponovo* pusti, onda mu se ne može vratiti što se neće za drugoga muža udati. Pa ako je ovaj pusti, onda njima dvoma nije grijeh da se jedno drugome vrate, ako misle da će Allahove propise izvršavati; to su Allahove odredbe, On ih objašnjava ljudima koji žele znati. [el-Bekere, 2/230]. [Samir B. Ispravljeno].

Reč “hata“ حَتَّىٰ u ajetu izražava krajnju granicu. Ova se zabrana ne uspostavlja jednim ili dva razvoda. Jer je zabrana vezana za tri razvoda. Prisustvo nekih elemenata (stubova) razloga ne uspostavlja presudu. U tom slučaju, drugi muž nije krajnja granica (u slučaju jednog ili dva razvoda). Jer se krajnja granica ne postiže pre nego što postoji zabrana. Ova je stvar slična ovoj: Ako neka kaže: “Kada mi naiđe menstruacija, kunem se Allah-om Te‘âlâ, neću razgovarati sa tim i tim, a da se ne konsultujem sa tim i tim“, a zatim se konsultuje sa tom osobom pre nego što dođe menstruacija, ova konsultacija se ne uzima u obzir. Jer je konsultacija ovde krajnja granica za zabranu utvrđenu zakletvom. Konsultacija pre zakletve (ovde, pre početka meseca) ne smatra se validnom. Pošto se konsultacija koja se već održala ne smatra validnom, nema razlike između njenog postojanja i njenog nepostojanja.

Ako se žena koja je jednom ili dva puta bila razvedena ponovo uda za svog bivšeg muža pre nego što se uda za nekog drugog ili konzumira brak sa drugim mužem, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ona zadržava samo prava na razvod koja su joj preostala iz prethodnog braka. Zato, isto bi trebalo da važi i ako se tri puta razvela, udala za nekog drugog, a zatim se ponovo udala za svog bivšeg muža nakon završetka tog braka.

Prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.): Ako drugi muž ima polni odnos sa ženom koja je jednom ili dva puta razvedena od svog prethodnog muža, taj muž postaje, u smislu presuda o razvodu, stranac za nju, kao da se nikada nije udala za prethodnog muža. To je isto kao i posle tri razvoda.

Objašnjenje ove presude je sledeće: Kada se žena razvede sa tri izjave o razvodu, ona je i razvedena i zabranjena (mužu koji se razvodi). Kada drugi muž ima polni odnos sa njom, uklanjaju se i status razvedene i status zabranjene. Dakle, žena postaje kao stranac ovom muškarcu, kao da se nikada nije udala za prethodnog muža. Ali kada se razvede sa jednom izjavom o razvodu, ona samo stiče status razvedene. Ovo se uklanja polnim odnosom drugog muža.

Dokaz da drugi muž uklanja zabranu, a ne da je okonča, jeste sledeći: Ono što je okončano, samo se po sebi uspostavlja. Nakon odnosa drugog muža, ne ostaje ništa što joj zabranjuje da se uda za prethodnog muža. Ovo je dokaz da on uklanja zabranu. Štaviše, ovaj odnos zahteva da žena bude dozvoljena svom prethodnom mužu. Jer ga je vlasnik religije (Allah Te‘âlâ ili Hz.Poslanik (s.a.v.s.)) nazvao “onim koji dozvoljava (Muhallil)“. Što se tiče osobe koja se privremeno uda sa razvedenom ženom samo da bi je učinila dozvoljenom svom prethodnom mužu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

„Neka Allah Te‘âlâ prokle onoga koji dozvoljava (Muhallil) i onoga kome je to dozvoljeno“.[91]

(91. Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/323; lbn Mâce, Nikâh 33; Ebû Dâvûd, Nikâh 14; Tirmizî, Nikâh 27; Nesâî, Talâk 13.).

Drugi muž se naziva Muhali jer on dozvoljava ženi njenom prethodnom mužu. Nužna posledica ovoga je ta da on uklanja zabranu. Iz ovog se objašnjenja razume da je drugi brak kao krajnji cilj (konačna granica) u gornjem ajetu metaforičan.

Sledeći ajet je sličan ovom pitanju:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡرَبُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنتُمۡ سُكَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَعۡلَمُواْ مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغۡتَسِلُواْۚ وَإِن كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوۡ جَآءَ أَحَدٞ مِّنكُم مِّنَ ٱلۡغَآئِطِ أَوۡ لَٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمۡ تَجِدُواْ مَآءٗ فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدٗا طَيِّبٗا فَٱمۡسَحُواْ بِوُجُوهِكُمۡ وَأَيۡدِيكُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا

43. O vjernici, pijani nikako *namaz* ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate, i kada ste džunubi – osim ako ste putnici – sve dok se ne okupate. A ako ste bolesni, ili na putu, ili ako je neko od vas obavio prirodnu potrebu, ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne nađete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite i lica vaša i ruke vaše potarite. – Allah, zaista, briše grijehe i prašta. [en-Nisâ, 4/43]. [Samir B. Ispravljeno].

Gusl (obredno kupanje) nije svrha uklanjanja stanja nečistoće (dženaba), već prečišćavanje i uklanjanje hadesa (duhovne nečistoće). Činjenica ta da su presude o razvodu večne, a ne privremene, dokaz je toga. Međutim, ove večne presude prestaju samo kada postoji nešto što ih uklanja. Na primer, muškarčeva nemogućnost da poseduje ženu zapravo nije privremena. Ali kada se pronađe brak koji je uklanja, ta prepreka se uklanja.

[6/96]

U vezi sa stvari o kojoj raspravljamo, utvrđeno je da drugi muž dozvoljava ženi da bude dozvoljena njenom prethodnom mužu. Ovo zahteva dozvoljenost koja se uklanja samo sa tri razvoda. Ovo se ne nalazi nakon jednog ili dva razvoda. Kada drugi brak ukloni zabranu uspostavljenu sa tri razvoda, on prvenstveno uklanja zabranu koja će biti uspostavljena. Kada su prisutni njeni elementi (stubovi), on prvenstveno sprečava da ta zabrana ostane.

Muhammed (r.a.h.) kaže: Zabrana razvedene žene muškarcu koji se od nje razveo je posledica samog razvoda. Ova se zabrana ne ukida udajom za drugog muža, već povratkom prvom mužu kroz novi brak. Postojanje presude zavisi od postojanja razloga. Zato, drugi muž ne uklanja zabranu i ne čini ženu dozvoljenom njenom bivšem mužu. Jer se efekat drugog braka manifestuje u tome što je ženi zabranjeno bilo kome osim muškarcu za koga se udala. Pa kako bi to uopšte moglo učiniti da bude dozvoljena bilo kome drugom?

Razlog zašto se drugi muž naziva “Muhallil“ (onaj koji ispravlja grešku) je taj što, da bi se razvedena žena ponovo udala za svog bivšeg muža, morala je da se uda za drugog muškarca (Muhallila). To nije zato što je on taj koji ispravlja grešku.

Hz.Pejgamber (s.a.v.s.) ga je nazvao “prokletim“ jer je učinio uslovom nešto što nije verski dozvoljeno. Zato razumemo da drugi muž ne čini ženu dozvoljenom njenom bivšem mužu. Međutim, zabrana razvedenoj ženi da se uda za muškarca koji se od nje razveo je privremena. Ovo je slično privremenoj zabrani ženi koja poštuje idu (period čekanja) da se uda za drugog muškarca ili nekome u ihramu (stanju obredne čistoće) da lovi.

Uzeli smo doslovno značenje reči “hata / حَتَّىٰ“ u Kur'anu i Sunnetu, prihvatajući je kao svrhu (krajnju granicu, deklaraciju) te smo presudili da je drugi muž svrha zabrane. Kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) upitan da li žena može ponovo da se uda za svog prvog muža nakon što se razvede od njega jer je bio impotentan, odgovorio je:

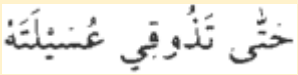

“Ne, dok ne okusiš njegov med...“.[92] Ovo pitanje, zbog dubine svojih pravnih aspekata, izazvalo je neslaganja čak i među velikim as'habima. Zato rešavanje ovog pitanja nije lahko.

(92. Buhârî, Talâk, 3; Muslim, Nikâh 111; Ibn Mâce, Nikâh 32; Tirmizî, Nikâh, 26; Nesâî, Nikâh, 43.).

Razvesti ženu čiji je razvod uslovan pre nego što se uslov ispuni

Ako čovek kaže svojoj ženi: “Ako uđeš u ovu kuću, razvedena si sa tri razvoda“, a zatim se razvede sa jednim ili dva razvoda pre nego što ona uđe u kuću, i žena se uda za drugog muškarca, i taj brak se završava, i ona se ponovo uda za svog bivšeg muža i uđe u kuću; prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.), ona se razvodi sa tri razvoda.

Zato što se žena vratila svom bivšem mužu sa tri preostala prava na razvod. Prema Muhammedu i Zuferu (r.a.h.), ona se razvodi onoliko puta koliko joj je prava na razvod preostalo od prethodnog razvoda.

Razvod je povezan sa brakom

Ako muškarac kaže ženi: “Razvedena si sa tri razvoda svaki put kada te oženim“, onda čim je oženi, razvedena je sa tri razvoda, kao što je i izjavio.

Jer reč “svaki“ implicira da se kazna dešava sa svakim ponavljanjem uslova. Formiranje (uverenje) ove zakletve (uslova) zasniva se na pravima razvoda koje muškarac stiče brakom. Ovo nije ograničeno na određeni broj. Zato se zakletva nastavlja čak i nakon tri razvoda koja se dogode nakon prvog braka.

Međutim, to nije slučaj kada oženjeni muškarac kaže svojoj ženi: “Razvedena si sa tri razvoda svaki put kada uđeš u ovu kuću“. Jer je formiranje ove zakletve zasnovano na pravima razvoda koja on poseduje nad tom ženom u tom trenutku. Zakletva nije vezana za posedovanje (brak sa) ženom. Zato, nakon vršenja stečenih prava razvoda, zakletva prestaje.

Ova se stvar zasniva na našem pravilu: Dozvoljeno je vezati uslovne radnje, kao što su razvod, oslobađanje roba i zihar, za stanje vlasništva (nad nečim), bilo specifično ili opšte. Ovo je mišljenje Umera (r.a.h.). Od njega je preneto u vezi sa ziharom.

Prema Šâfiîî (r.a.h.), takva zakletva nije validna. To je i mišlenje Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.), Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) je upitan o situaciji čoveka koji je rekao ženi: “Ako te oženim, razvedena si.“ On je recitovao ajet:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَكَحۡتُمُ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقۡتُمُوهُنَّ مِن قَبۡلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمۡ عَلَيۡهِنَّ مِنۡ عِدَّةٖ تَعۡتَدُّونَهَاۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحٗا جَمِيلٗا

49. O vjernici, kad se vjernicama oženite, a onda ih, prije stupanja u bračni odnos, pustite, one nisu dužne čekati određeno vrijeme koje ćete vi brojati, već ih darujte i lijepo ih otpremite. [el-Ahzab, 33/49].

a zatim je rekao: "Allah Te'âlâ je dozvolio razvod nakon braka. Razvod pre braka nije dozvoljen".*

(*PS: Samir B: Ova izjava objašnjava osnovno pravilo u vezi sa razvodom (talâk) u islamskom pravu (fikhu): Razvod nije važeći pre nego što se uspostavi bračna veza (pre ceremonije venčanja).

Detalji ovog principa, koje su istakli poznati islamski učenjaci (posebno imam Šâfiîa i Ahmed b. Hanbel (r.a.h.)) i zasnovani na hadisskim izvorima, su sledeći:

Brak je uslov: Da bi se muškarac razveo od žene, uslov je da ima važeći brak sa njom.

Razvod se ne može zasnivati na nepostojanju: Izjave poput "Razvodim se od tebe" ili "Ako te oženim/ako se udam za tebe, bit ćeš razvedena/razveden" izrečene pre sklapanja braka, pravno su nevažeće te ne predstavljaju razvod.

Budući brak: Čak i ako osoba kaže ženi/ili obrnuto za koju se još nije oženio/za kojim se nije još udala: "Bit ćeš razvedena/razveden na dan kada se venčamo", ova izjava ne ostaje važeća nakon što se brak sklopi. Žena se ne smatra razvedenom jer bračna veza koja bi zahtevala razvod još nije postojala u vreme sklapanja braka.

Ovo pravilo naglašava ozbiljnost braka i osmišljeno je da spreči situacije koje bi mogle dovesti do ozbiljnih posledica, poput razvoda, na osnovu pravne veze koja još ne postoji.).

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom…

[6/97]

Prema mišlenju Ibn Ebû Leylâ'i, ako je ova zakletva za određenu ženu ili za žene koje pripadaju određenom plemenu, ona je validna. Ali ako je generalizuje na "svaku ženu koju oženim", zakletva je nevažeća. To je i stav Ibn Mes'ûda (r.a.h.). Jer su vrata braka zatvorena za nekoga ko se kune na ovaj način.

Šâfiîa (r.a.h.) zasniva svoje mišlenje na gore navedeno na hadisu:

لا طَلَاقَ قَبْلَ النِّكَاح

„Razvod pre braka nije dozvoljen".[93]

(93. Buhârî, Talâk 8; Ibn Mâce, Nikâh 17; Ebû Dâvûd, Talâk 8; Tirmizî, Talâk, 6.).

Prenosi se da je Abdullah b. Amr b. el-As zaprosio ženu, ali njeni rođaci nisu pristali. Nakon toga, Abdullah je rekao: "Ako je oženim, ona je razvedena sa tri razvoda". Presuda o ovoj izjavi je zatražena od Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Naš Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

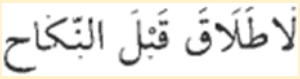

"Razvod pre braka nije dozvoljen".

Racionalno opravdanje za ovaj stav je sledeće: Osoba nema pravo da se razvede od žene pre braka bez uslovljavanja (munedždžez). Niti može imati pravo da se uslovno razvede od nje. Baš kao što neko ne može reći strankinji: "Ako uđeš u ovu kuću, razvedena si sa tri razvoda". Ako muškarac kaže: "Razvodim se od tebe kada dostignem pubertet", zatim se oženi tom ženom, i ona uđe u kuću, a žena nije razvedena, ova stvar je slična. Jer je efekat uslova odlaganje razvoda dok se taj uslov ne ispuni, a ako uslov nije ispunjen, dešava se sprečavanje da do razvoda dođe. Da nije bilo uslova, ova izjava ne bi bila razvod, već ništavna izjava. Štaviše, razvod zahteva da osoba koja se razvodi ima sposobnost za razvod, a žena koja se razvodi da bude supruga onoga ko se razvodi. Nije dozvoljeno uslovljavati razvod sticanjem sposobnosti kada sposobnost ne postoji. Na primer, ako dete kaže svojoj ženi: "Razvedena si kada dostignem pubertet", to nije razvod. Slično tome, razvod uslovljen vremenom braka pre braka nije validan. To znači da je razvod proces specifičan za muškarca koji je oženjen ženom. Baš kao što je nevažeće prodati pticu u vazduhu, a zatim je vratiti pre nego što se prihvati kupac, tako je i razvod bez braka nevažeći.

Hanefijski dokazi po ovom pitanju su sledeći: Uslovljeni razvod je zakletva. Važenje takve zakletve ne zavisi od toga da li je razvedena žena supruga muškarca koji je položio zakletvu (tj. muškarca koji poseduje imovinu razvedene žene), kao što je slučaj sa zakletvama datim u ime Boga [dž.š.]. To je zato što je zakletva samonametnuta obaveza osobe koja polaže zakletvu. Ono na šta se zaklinje nije sam razvod, jer se razvod dešava samo kada zakletva stigne do žene. Ne stiže do nje dok je zakletva na snazi. Ovo dostizanje se dešava tek nakon što je uslov ispunjen i zakletva ukinuta. Zato, ono na šta se zaklinje nije razvod. To što je žena supruga muškarca koji je položio zakletvu je uslov za razvod. Međutim, ono na šta se zaklinje je ono što predstavlja razvod po ispunjenju uslova, po dostizanju do žene.

Slično pitanje je i ovo: Pucanje oružjem na nekoga samo po sebi nije ubijanje (PS: Samir B: Ovde je autor sigurno mislio da po fikhu postoji pet vrsta ubistava: · Umišljano ubistvo, Ubistvo koje podseća na umišlajno ubistvo, Ubistvo iz nesreće, Ubistvo nastalo greškom, i·ubistvo izazvano uzrokom.). Štit ne sprečava niti odlaže čin ubistva; nego sprečava ubijanje koje bi se dogodilo kada strela dosegne metu. Kao što uslovljavanje razvoda sprečava da on dosegne metu, a raspodela je validna samo ako su prisutni njeni elementi (stubovi) i njen položaj, tako ni razvod nije validan bez svojih stubova, niti bez svoje lokacije.

[6/98]

U tom pogledu, situacija u kojoj neko kaže ženi: "Razvedena si kad god te oženim", razlikuje se od toga da neko kaže strankinji: "Razvedena si ako uđeš u ovu kuću", a zatim je oženi i žena uđe u kuću. Jer, u ovom drugom slučaju, stvar na koju se zakleo nije prisutna. To je stvar koja će rezultirati razvodom nakon ispunjenja uslova. Jer, ulazak u kuću ne daje pravo na razvod, niti muškarac ima pravo da se razvede od žene kada se zakune. Zato se ne može reći da se muškarčevo pravo da se razvede od žene nastavlja kada je uslov ispunjen.

U našem glavnom slučaju, sa sigurnošću znamo postojanje onoga čime se zaklinje (razvod). Jer, kada neko kaže svojoj ženi: "Ako uđeš u ovu kuću, razvedena si", zakletva je validna. Ovo je presuda čak i ako žena uđe u tu kuću nakon što je njihov brak završen. Kada je sigurno da ono čime se zaklinje postoji u trenutku ispunjenja uslova, zakletva je prvo validna (ugovorena). Činjenica ta da osoba nema pravo da se razvede od žene bez uslova ne znači da se ne može razvesti od nje postavljajući uslov. Na primer, ako osoba kaže svojoj robinji: "Kada rodiš dete, to dete je slobodno", a robinja rodi dete, to dete postaje slobodno. Međutim, nije moguće osloboditi dete koje se još nije rodilo bez postavljanja uslova.

Ako neka osoba svojoj supruzi koja ima menstruaciju kaže: "Kada se očistiš, slobodna si", to je razvod u skladu sa sunnetom. Ipak, ona nema pravo da odmah u tom trenutku zakonito razvede suprugu koja je u menstrualnom periodu. Ovo nije kao pitanje raspolaganja nečim. Da bi se moglo raspolagati razvodom, potrebno je imati pravo da se to učini u datom trenutku, isto kao što je uslov za raspolaganje zakletvom. To što je žena supruga osobe koja razdvaja računa se kod razvoda, ali se ne računa kod zakletve (pomenutu u uslovu). Prodajni akt ("bey") nije takav. Jer, u prodajnom aktu ponuda je jedan od dva dela ovog akta. Prodaja obavljena bez posedovanja robe nije važeća. Kada je reč o vezivanju razvoda za neki uslov, ponuda je drugo postupanje osim razvoda, a to je zakletva.

Tumačenje hadisa na koje se Šâfiîa (r.a.h.) oslanjao, a koje kaže da nema razvoda pre braka, je sledeće: Prenosi se da su Mekhul, Zuhri, Sâlim i Šabi (r.a.h.) rekli: U predislamsko doba, ljudi bi se razvodili od žena sa kojima nisu bili u braku, a da brak nisu uslovljavali, i to su smatrali razvodom.

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rečima "Nema razvoda pre braka" ukazao da ono što rade nije razvod. Hadis Abdullaha b. Amra b. el-Asa (r.a.h.) takođe nije dobro poznat hadis. Ako se pretpostavi da je taj hadis autentičan, onda bi izraz "Ako je oženim" značio "Ako imam polni odnos sa njom". Jer, pravo značenje reči "brak" jeste imati polni odnos. Prema ovom objašnjenju, po našem mišlenju, razvod nije povezan sa brakom.

Nakon što ovo razumemo, kažemo da ako čovek kaže svojoj ženi: "Ako te oženim, razvedena si; kada te oženim, razvedena si; kad god te oženim, razvedena si", sve to znači jedan brak. Jer, nema značenja koje ukazuje na ponavljanje u ovim rečima. Zato što je reč "ako"- (إنْ) uslov, a reč (اذا) -"vreme" je za određeni period. Ali izraz "kad god se oženim" (svaki) ne odnosi se na jedan brak. Jer, ova reč zahteva ponavljanje. Zato, u datoj zakletvi korišćenjem ovih reči, važenje zakletve ne prestaje sa jednim brakom. Naprotiv, sa svakim narednim brakom, kao da je u tom trenutku odobren bezuslovni razvod. Izraz "Razvedena si svaki put kada uđem u kuću" je potpuno isti. Svaki put kada žena uđe u kuću, kao da je dat novi razvod. Izrazi poput "Ako uđeš, kada uđeš", specifični su za jedan slučaj.

Reći ženi: "Slobodna si onog dana kada razgovaram sa tobom"

Ako neko kaže ženi koja nije udata: "Razvedena si onog dana kada ti govorim", ili "Razvedena si onog dana kada uđeš u ovu kuću", ili "Razvedena si onog dana kada imam polni odnos sa tobom", te reči ne znače ništa.

Ali reći: "Razveden si onog dana kada sam te oženio" nije kao ovo. Jer, ovom poslednjom izjavom, on je povezao razvod sa bračnim ugovorom. Brak je razlog za pravo na razvod. Zato to znači da stvar na koju se zakleo postoji. Prethodne izjave nisu takve. Jer, ulazak u kuću nije razlog za sticanje prava na razvod. Zato, ako on to kaže ženi i oženi je, a ona to učini (na primer, uđe u kuću), prema nama, razvod se ne dešava.

Međutim, prema İbn Ebû Leylâ'i, u ovom slučaju, žena je razvedena. Jer, prema njemu, vreme kada je uslov ispunjen je ono što je važno da bi došlo do razvoda. Ako se muž razvede od žene u tom trenutku, razvod je ispunjen. Kada je uslov ispunjen, muž ima pravo da se razvede od svoje žene. Jer je u tom trenutku oženjen njome. Zato dolazi do razvoda.

Mi kažemo da je, da bi do razvoda došlo kada je uslov ispunjen, moralo bi biti položena zakletva (koja povezuje razvod sa nečim). A zakletva je validna samo ako stvar na koju se zaklela postoji. Ako osoba nema pravo na razvod u tom trenutku i u vreme kada joj se razvod nameće, zakletva nije validna. Čak i ako čovek ima pravo na razvod u vreme kada mu se razvod nameće, razvod se ne dešava, jer, zakletva još nije položena. Slično, ako čovek kaže ženi: "Razvedena si sutra", i oženi je tog dana, razvod se ne dešava sledećeg dana.

[6/99]

Ako čovek kaže svojoj ženi sa kojom je imao odnos: "Razvedena si, razvedena si", i kaže da je pod drugom mislio na prvu izjavu, to se prihvata u smislu suda između njega i Allaha Te'âlâ (religijski). Međutim, pravno se smatra da se ovim rečima dešavaju dva razvoda. Jer, svaka izjava izgleda kao poseban razvod.

Jer je formulacija druge izjave potpuno ista kao i formulacija prve. Sudija je dužan da sudi po izgledu. Takođe je moguće da je čovek nameravao da ponovi prvu izjavu sa drugom izjavom. Jer se ista izjava može ponoviti da bi se naglasilo značenje. Uzvišeni Allah zna čovekovu nameru. Fraze "Ja sam se sigurno razveo od tebe, ja sam se sigurno razveo od tebe", ili "Razvedena si, ja sam se sigurno razveo od tebe", ili "Razvedena si, razvedena si", sve su iste. Međutim, ako čovek kaže svojoj ženi: "Razvedena si", i neko ga pita: „Šta si rekao?", a on odgovori: "Razveo sam se od nje", ili "Rekao sam da je razvedena", onda se on već jednom razveo od nje. Jer je druga izjava odgovor na postavljeno pitanje. Osoba koja pita ne pita o prvoj izjavi, već o davanju drugog razvoda. Zato druga izjava postaje odgovor koji razjašnjava prvu.

Muž kaže ženi: "Kada se razvedem od tebe, razvedena si"

Ako neko kaže svojoj ženi, sa kojom je imao odnos: "Kada se razvedem od tebe, i ti si razvedena", a zatim se jednom razvede od nje, pravno se dešavaju dva razvoda.

Jedno od njih je razvod putem stvarnog razvoda, a drugo je ispunjenje uslova. Jer je izraz "Kada se razvedem od tebe" uslov, a "Razveden si" je kazna. Iz perspektive suda između sebe i Boga [dž.š.] (religiozno), ako se izraz "Kada se razvedem od tebe, razveden si" odnosi na naknadni razvod, onda se dešava samo jedan razvod. Jer, ono što je nameravao je u okviru mogućih značenja onoga što je rekao. U tom slučaju, izraz "razveden si" nije kazna za uslov, već pre označavanje presude o razvodu. Bog [dž.š.] savršeno dobro zna šta je u srcu čoveka.

Ako kaže: "Kad god se razvedem od tebe, razveden si", ili "Ako se razvedem od tebe, razveden si", presuda je ista.

Ako kaže: "Kad god se razvedem od tebe, razveden si", a zatim je još jednom razvede, onda se dešavaju tri razvoda. Jer sa pojavom prvog razvoda, uslov je ispunjen, a drugi se razvod dešava zbog zakletve. Sa pojavom drugog razvoda, uslov je ponovo ispunjen te dolazi do trećeg razvoda. Jer se zakletva formira izrazom: "Kad god te razvedem". Međutim, ako kaže: "Kad god te razvedem, razvedena si", a zatim se jednom razvede od nje, dolazi samo do još jednog razvoda. Jer se pojava drugog razvoda nakon zakletve ne smatra novim razvodom. Zato nije pogodna kao uslov za kršenje zakletve. Dakle, žena se razvodi samo jednom.

U prethodnom slučaju, uslov nije davanje razvoda, već pojava razvoda. (Jer je tamo rekao: "Kad god te razvedem".) Ovo se dešava sa drugim razvodom nakon zakletve. S'hodno tome, ako muž kaže: "Kad god kažem da si razvedena, razvedena si", ili "Kad god kažem da si razveden, razveden si", a zatim se jednom razvede od nje, dolazi do drugog razvoda zbog zakletve. Ali se drugi razvod ne dešava zbog drugog razvoda. Jer, kao što smo ranije objasnili, uslov koji je utvrđen ne ostaje na snazi nakon zakletve, niti ostaje na snazi sa razvodom koji se dešava zbog zakletve.

Pravilo u pitanju o kojem ćemo dalje razgovarati je sledeće: **Zakletva se poznaje samo po kazni**.

Na primer, ako muž kaže svojoj ženi: "Ako uđeš u kuću, razvedena si", to je zakletva za razvod. Ako kaže: "Ako uđeš u kuću, moj rob je oslobođen", to je zakletva za oslobađanje roba (itka). Uslov je jednine: ulazak u kuću. Zakletva se razlikuje zbog razlike u kazni.

[6/100]

Ovde postoji još jedno pravilo: Postojanje uslova se razmatra nakon zakletve. Ono što prethodi zakletvi nije uslov. Jer, osoba koja se zaklinje, želi da se distancira od ispunjenja uslova ovom radnjom. Distanciranje od nečega može biti u budućnosti, a ne u prošlosti. Dakle, razume se da namera osobe nije prošlost. Zakletva ograničava nameru osobe koja se zaklinje.

Naučivši ovo, možemo reći da ako muškarac ima dve žene po imenu Amra i Zejneb, i kaže Zejnebi: "Kada se Amra razvede, i ti si razvedena", ili "Kad god se Amra razvede, i ti si razvedena", a zatim kaže Amri: "Kada se Zejneb razvede, i ti si razvedena", a zatim kaže Zejnebi: "Razvedena si", onda se Zejneb direktno razvodi jednim razvodom. Amra se takođe razvodi jednim razvodom uz zakletvu.

To je zato što je prva izjava muža bila zakletva za razvod od Zejnebe, a njegova je druga izjava bila zakletva za razvod od Amre. U drugoj izjavi, kazna je razvod od Amre bila, a uslov je razvod bio od Zejnebe. Kada se muškarac razvede od Zejnebe, uslov je ispunjen. Dakle, i Amra je razvedena zbog zakletve. Nakon ovoga, uslov se vraća na Zejnebu. Jer je Amra razvedena zbog zakletve koju je muž dao nakon zakletve u vezi sa razvodom od Zejnebe. Razvod od Amre je uslov za kršenje zakletve položene za razvod od Zejnebe. Zato se Zejneb ponovo razvodi.

Ovo je navedeno u Sulejmanovom rukopisu Muhammedove knjige "Kitabu'l-Asl"- (Knjiga porekla). Ovo je ispravan stav. Međutim, u rukopisu Abu Hafsa navodi se da se nakon što se Amra razvede, razvod ne vraća Zejneb. Ali to je netačno. U rukopisu Ebû Hafse (r.a.h.) piše: Ako se muž razvede od Amre umesto od Zejnebe nakon ispunjavanja uslova, Amra se razvodi razvodom, a Zejneb se razvodi zakletvom. Ponovo, Amra se razvodi drugi put zbog zakletve. Ova presuda u rukopisu Ebû Hafse je netačna. Ispravan stav je ono što je navedeno u Sulejmanovom rukopisu.

Prema ovom rukopisu, Amra se ne razvodi zbog zakletve. Zato što je Zejneb razvedena zbog zakletve koja je prethodila zakletvi položenoj za razvod od Amre. Ovo ne predstavlja uslov za kršenje zakletve položene za razvod od Amre. Zar ne vidite da ako čovek kaže Zejnebi: "Kada se Amra razvede, i ti si razvedena", a zatim kaže Amri: "Ako uđeš u kuću, i ti si razvedena", i Amra uđe u kuću, ona je razvedena jer je ušla u kuću, a Zejneb je razvedena jer je Amra razvedena? Zato što je Amra razvedena izjavom datom nakon zakletve položene za razvod sa Zejneb. Ali, da je prvo rekao Amri: "Ako uđeš u kuću, ti si razvedena", a zatim rekao Zejnebi: "Ako se Amra razvede, i ti si razvedena", i Amra uđe u kuću, Amra bi bila razvedena, ali Zejnab ne bi bila razvedena. Zato što je Amra razvedena zakletvom položenom pre zakletve položene za razvod sa Zejneb. Ovo nije pogodno kao uslov za kršenje zakletve položene za razvod sa Zejneb. Ovaj slučaj svedočenja koji smo predstavili jasno ukazuje da je istina ono što je navedeno u rukopisima Ebû Sulejmana. Tumačenje u rukopisima Ebû Hafse je verovatno obrnuto u odnosu na pretpostavke.

Ako se muž Zejnep i Amre zakune da se neće razvesti od Zejnep i da će se Amre razvesti (govoreći: „Ako se zakunem da ću se razvesti od Zejnep, onda će se i Amre razvesti"), a zatim se zakune da se neće zakunuti da će se razvesti od Amre i da će se Zejnep razvesti (govoreći: „Ako se zakunem da ću se razvesti od Amre, onda će se i Zejnep razvesti"), onda će se Amre razvesti.

[6/101]

Jer se svojom prvom izjavom zakleo da će se Amra razvesti. Uslov za kršenje zakletve bio je taj da se zakune da će se Zejneb razvesti. (On se takođe zakleo ovom zakletvom.). Svojom se drugom izjavom takođe zakleo da će se Zejneb razvesti. Jer je kazna u ovom slučaju Zejnebin razvod. Ovim je ispunjen i uslov za kršenje prve zakletve. Zar ne vidite, nakon što se zakleo da će se Amra razvesti, ako kaže Zejnebi: "Ako uđeš u kuću, razvedena si", Amra će se razvesti. Jer se zakleo da će se Zejneb razvesti. Prema učenjacima islamskog prava, uslov kazne je zakletva. To je utvrđeno. Ovim je čovek prekršio prvu zakletvu.

Ako bi muž (koji se zakleo ovom zakletvom) rekao Zejnebi: "Razvedena si ako želiš", Amra se ne bi razvela. Jer, ovo nije zakletva, već davanje ženi prava (davanje prava na izbor) da se sama razvede ako želi. Ovo je slično kao kada bi se reklo: "Izaberi sama" ili "Odluka je u tvojim rukama". Ovo nije zakletva za razvod.

Zar ne vidite da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.), dok je zabranjivao zakletve razvoda, dao svojim ženama izbor između njega i sveta?

Dokaz da je ova izjava prikladna jeste to da ako žena napusti skup bez razvoda od njega nakon što je ova izjava data, odluka ove izjave prestaje. Ona se više ne može kasnije razvesti od njega. Međutim, apstraktni uslov nije ograničen na skup. Prava suptilnost ovde je u tome što uslov sprečava ispunjenje onoga što je propisano. Jer, osoba koja se zaklinje namerava da se uslov neće ispuniti. U izjavi "Ako želiš, razvedena si", muž nije nameravao da spreči ženu da želi. Dakle, razumemo da ova izjava nije zakletva.

Ako bi muž Amre i Zejnebe rekao Zejnebi: "Razvedena si kad budeš pod hajzom (kada dobiješ menstruaciju)", po našem mišlenju, to nije zakletva. Zato ova izjava ne poništava zakletvu koju je Amra dala da se ona razvede. Jer, ono što je rekao Zejnebi je objašnjenje razvoda prema Sunnetu. Jer, ova izjava ne predstavlja razvod dok se Zejnabin menstrualni period ne završi. Menstruacija je naziv dat kompletnom menstrualnom periodu. Razvod prema Sunnetu daje se tokom čistoće. Ovom izjavom, muž kao da je rekao: šRazvedena si prema Sunetu".

Prema mišlenju koje prenosi Zufer (r.a.h.), ova je izjava akletva. Jer, postoje uslovi i kazne. To nije objašnjenje razvoda prema Sunnetu. Zar ne vidite? Ako muškarac ima seksualni odnos sa Zejnabom tokom njenog menstrualnog perioda nakon što se zakleo, ona se razvodi nakon što se očisti. Međutim, ako kaže svojoj ženi: "Razvedena si prema Sunnetu", a zatim ima seksualni odnos sa njom tokom njenog sledećeg menstrualnog perioda, ona se ne razvodi kada se očisti.

Ako muž kaže: "Razvedena si kada budeš imala menstruaciju dva puta", ili "Razvedena si kada budeš imala menstruaciju tri puta", to nije zakletva o razvodu. Međutim, reći: "Razvedena si kada budeš imala menstruaciju", je zakletva o razvodu. Ako je Amrin razvod povezan sa Zejnabinim razvodom, onda je i ona razvedena. Jer se ovom izjavom Zejneb razvodi dok ima menstruaciju i pre nego što se očisti. Ova izjava ne predstavlja tumačenje razvoda prema Sunnetu.

Ako se kaže da je ovo tumačenje bidata (inovativnog) razvoda, onda kažemo: Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si prema bidatu", on se ovom izjavom nije zakleo da će je razvesti.

Ne prihvatamo Zuferove reči po ovom pitanju. Jer, razvod po bidatu nije ograničen samo na menstruaciju. Razvod rečju o kojoj raspravljamo dešava se samo tokom menstruacije. U tom slučaju, to je uslov i kazna.

(PS: Samir B: I ovde moram ponovo da intervenišem kao i na početku ove knjige da bi sebe a i vas podsetio na taj "Pravni jezik i na pravna značenja pod uobicajenim terminima "izjava- [Talâk]" i "zakletva- [Talâk]" o razvodu koje su jedno te istog značenja u pravnoj terminologiji islama. Izuzev, kad se "zakletva" koristi u nekom drugom pravnom kontekstu, molim vas. Nemojte da vas ona ovde zbunu. Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Muž kaže ženi: "Razvedena si sa tri razvoda (sa tri talâka) prema Sunetu"

Ako neko kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda prema Sunetu", i to kaže bez ikakve posebne namere, onda svaki put kada ona ima menstruaciju i postane čista, dolazi do razvoda, i to se nastavlja sve dok broj razvoda ne dostigne tri.

Jer izraz "u skladu sa Sunnetom" znači u vreme Sunneta. Jer harf "lam" – ل na početku izraza "lis-sunneh- لِلسُّنَّة" (na Sunetu) znači vreme. Sledeći ajet je dokaz za to:

أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمۡسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيۡلِ وَقُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِۖ إِنَّ قُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِ كَانَ مَشۡهُودٗا

78. Obavljaj propisane *namaze* kad Sunce s polovine neba krene, pa do noćne tmine, i *namaz* u zoru jer *namaz* u zoru mnogi prisustvuju. [el-Isra 17/78]- [Samir B. Ispravljeno].

Svaki period čišćenja predstavlja razlog za razvod prema Sunnetu. Zato, razvod se dešava jednom sa svakim periodom čišćenja. Prva se menstruacija ne računa u period čekanja (idu) žene, jer se dešava pre razvoda.

Ako muž kaže: "Razvedena si sa tri razvoda prema Sunnetu", i namerava da se sva tri razvoda odmah dogode, onda se, po našem mišlenju, tri razvoda dešavaju u tom trenutku kao što je on nameravao.

[6/102]

Prema Zuferu (r.a.h.), namera ovde je nevažeća. Jer su tri razvoda odjednom suprotna Sunnetu. Slično tome, razvod koji se dogodi tokom menstruacije ili tokom dana čistoće koji uključuju seksualni odnos takođe je suprotan Sunetu. Namera je validna samo kada je jedno od mogućih značenja reči. Ne može biti validna u suprotnom značenju. Jer, izraz "Razvedena si prema Sunnetu" znači "Razvedena si kada si imala menstruaciju, a zatim i kad postaneš čista". Kao da je on to eksplicitno izjavio rečima "Razvedena si prema Sunnetu" te je nameravao da se razvod dogodi u tom trenutku. U ovom slučaju, namera je nevažeća.

Ali mi kažemo da je namera jedno od mogućih značenja onoga što je rečeno: Prema Ehl-i-Suni, tri istovremena razvoda i razvodi u slučaju običaja su validni. Jer je zahtev za tri razvoda naučen iz Sunneta. U predislamsko doba, Arapi bi se razvodili od svojih žena sa više od tri razvoda. Zato je namera jedno od mogućih značenja izjave. Postoji namera da se u ovoj izjavi ojača razvod. Zato, namera nosi težinu.

"Razvedena si prema Sunnetu"

Ako muškarac kaže svojoj ženi, ne pominjući broj tri i bez ikakve namere: "Razvedena si po Sunetu", ona se razvodi sa jednim razvodom kada se očisti od menstruacije. Jer, kao što smo prethodno naveli, harf "(lam)- ل" na početku fraze "li's-sunna"- لِلسُّنَّة" označava vreme. Ako je ovom izjavom nameravao tri razvoda, ona bi se razvela sa tri razvoda, jednim razvodom svaki put kada se očisti od menstruacije.

Jer, vremena razvoda prema Sunnetu nisu ograničena. Osoba je, sa ovom namerom nameravala da generalizuje razvod tokom propisanih vremena tako da se razvod dešava sa svakim periodom čistote. Kao što smo već rekli, namera generalizacije u njegovim rečima je validna. Zato se razvodi razvodom sa svakim periodom čistote.

Ako žena nema menstruaciju zbog detinjstva ili starosti, razvodi se jednom čim muž završi sa razgovorom. Drugi razvod se dešava mesec dana kasnije, a treći mesec dana nakon toga. To je zato što se, prema Sunnetu, na ovaj način dešavaju tri razvoda za ženu koja nema menstruaciju. Za nju je mesec kao menstrualni ciklus za ženu koja ima menstruaciju. Ako muž ovom izjavom namerava da se sva tri razvoda dogode u tom trenutku, onda se, prema njegovoj nameri, ona razvodi sa tri razvoda u tom trenutku.

Ako neko kaže svojoj ženi nakon sklapanja braka: "Razvedena si svaki put kada imaš menstruaciju", žena se razvodi jednom nakon dve menstruacije, jer je uslov ispunjen. Zatim, nakon još dve menstruacije, razvodi se još jednim razvodom, i ponovo nakon još dve menstruacije, još jednim razvodom, jer zakletva koristi reč "svake". Druge dve menstruacije se računaju u njen period čekanja (ida). Njen period čekanja se završava kada ponovo dobije menstruaciju.

"Slobodna si kada imaš menstruaciju"

Ako muškarac kaže svojoj ženi:"Razvedena si kada imaš menstruaciju", a zatim ponovo kaže: "Razvedena si svaki put kada imaš menstruaciju", a žena vidi menstrualnu krv nakon ove izjave, ona je razvedena prema pravilu druge zakletve.

Jer, uslov ovde nije prestanak menstruacije, već početak menstruacije. Kada se žena očisti od menstruacije, ona se ponovo razvodi prema prvoj zakletvi. Jer je uslov ovde potpuna menstruacija. Ova se menstruacija javlja nakon što je očišćena. Ova se menstruacija ne računa u period čekanja (ida). Jer se razvod dogodio nakon što je prošao deo menstruacije. Kada žena ponovo menstruira, ona se ponovo razvodi prema odluci druge zakletve. Jer je ova zakletva formirana rečju "svaki", a ova reč zahteva ponavljanje uslova. Ovde je uslov ponovo ispunjen.

Ako muž kaže ženi: "Razvedena si kada jednom dobiješ menstruaciju", i "Razvedena si kada dva puta dobiješ menstruaciju", onda kada žena dobije menstruaciju i postane čista, razvedena je jednim razvodom, kao što je propisano prvom zakletvom.

Jer u ovoj zakletvi, uslov za kršenje zakletve je menstruacija, koja se dogodila. Zatim, kada se menstruacija nastavi, ispunjava se uslov iz druge zakletve da su prošle dve menstruacije, te time razvod ponovo postaje validan. Jer, sa prvom menstruacijom, ispunjen je ceo uslov iz prve zakletve i polovina uslova iz druge zakletve. Jedna stvar može biti pogodna kao uslov za kršenje više od jedne zakletve. Prema ovoj situaciji, druga menstruacija se računa kao deo perioda čekanja (ide). Jer je žena imala menstruaciju nakon razvoda.

[6/103]

Da je muž rekao: "Razvedena si kada jednom dobiješ menstruaciju, a zatim si razvedena kada dva puta dobiješ menstruaciju", onda bi razvod bio važeći samo jednom sa prvom menstruacijom i ne bi bio važeći dok ne prođu još dve menstruacije. To je zato što je u svojoj drugoj zakletvi uslovio razvod sa dva odvojena perioda menstruacije, različita od prvog. Reč "tada" u ovoj izjavi implicira da se jedna stvar dešava neko vreme nakon druge. Prema ovome, ako neka kaže svom supružniku: "Razveden si ako jednom uđeš u kuću, a zatim razveden si ako uđeš dva puta", prvi ulazak rezultira jednokratnim razvodom. Razvod se ne dešava sve do drugog ulaska. Međutim, ako kažu: "Razveden si kada uđeš u kuću, i razveden si kada ponovo uđeš", onda jednokratni ulazak rezultira dva razvoda.

To je zato što je uslov u ovoj zakletvi apsolutni ulazak, koji se dešava jednim ulaskom. U prethodnoj zakletvi, uslov je dva ulaska bio nakon prvog ulaska u drugoj zakletvi.

Ako kaže: "Razvedena si kada imaš jednu menstruaciju, i razvedena si kada imaš dva puta", onda je žena razvedena sa dva razvoda kada ima dva puta menstruaciju. Jedan se od ovih razvoda dešava sa prvom menstruacijom zbog stanja, a drugi se dešava sa drugom menstruacijom jer su ispunjeni svi uslovi iz druge zakletve.

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si svaki put kada imaš menstruaciju", a ona ima menstruaciju četiri puta, razvedena je sa tri razvoda, po jedan za svaku menstruaciju.

Zato što je uslov u zakletvi učinjen rečju "svaki" ponovljen. Period čekanja se završava četvrtom menstruacijom. To je zato što se prva menstruacija, koja se dogodila pre razvoda, ne računa u period čekanja.

Izreka "Razvedena si kada imaš menstruaciju" znači da se žena razvodi nakon što joj se menstruacija završi i postane čista.

Jer je uslov potpuni prestanak menstruacije. Ovo se definitivno može znati tek nakon što se žena smatra čistom od menstruacije. Ako joj menstruacija traje deset dana, njena čistoća se razume na kraju tih deset dana. Ako traje manje od deset dana, njena čistoća će se zna po tome što će obaviti obredno kupanje (gusl) ili po prolasku vremena za namaz nakon prestanka krvarenja. Zato je pojava razvoda povezana sa obrednim kupanjem.

Ako muž kaže: "Razvedena si kada budeš imala menstruaciju", a žena kaže: "Ja je već imam", ali muž to poriče, onda se, prema analogiji, izjava žene ne prihvata. To je zato što žena tvrdi da postoji uslov za razvod. U ovom slučaju, izjava žene ne smatra se dokazom protiv muža. Slično tome, situacija je ista kada je razvod uslovljen ulaskom žene u kuću. Jer je tvrdnja žene da je uslov za razvod ispunjen kao tvrdnja da se sam razvod dogodio*.

(*PS: Samir B: Ova izjava objašnjava pravno pravilo koje se nalazi u izvorima islamskog porodičnog prava (fikha) u vezi sa „uslovnim razvodom" (ta'lik-i talak). Ona sumira principe dokazivanja i zakletve koji se primenjuju prilikom utvrđivanja da li je do razvoda došlo.

Ukratko, to znači sledeće:

Donosilac pravila (**Muž**): Muž, govoreći svojoj ženi:"Razvedena si kada budeš imala menstruaciju" povezao je razvod sa budućim događajem (stanjem). Ovom izjavom, žena se potencijalno suočava sa mogućnošću razvoda.

Tužiteljka (**žena**): Žena tvrdi da se događaj dogodio ("Ja je već imam").

Poricatelj (**muž**): Muž poriče postupke žene, tvrdeći da uslov nije ispunjen ("Ne, nije bio").

Pravne posledice i logika:

U ovom slučaju, muževa reč (zakletva) se smatra konačnom, a ženinoj reči se ne pridaje verodostojnost.

Logika u tekstu je zasnovana na dva glavna razloga:

Razvod nema osnovu (brak je ono što je važno): Brak je čvrsta veza definitivno utvrđena zakonom. Da bi se ova veza prekinula, mora se dokazati da su uslovi za razvod definitivno ispunjeni. Osim ako se izjava žene o njenim ličnim okolnostima ne može objektivno potvrditi spolja (putem svedoka ili ispitivanja), preovladava namera muža da održi brak zbog svog položaja glave porodice ili između supružnika.

Žena ne može da zahteva svoje pravo: Kada žena kaže: "Uslovi za razvod su ispunjeni, zato sam razvedena", tehnički implicira da ona sama ima ovlašćenje da prekine brak jednostavnim rečima "Razvodim se od tebe" ili "Razvedena sam". Međutim, u islamskom pravu, ovlašćenje za razvod (generalno) pripada mužu, tako da je ženino samostalno polaganje ovog zahteva neprihvatljivo.

Zato, ako muž položi zakletvu rekavši: "Ne prihvatam da je to menstruacija ili da nisam namerno doživljavao tu situaciju", brak pravno ostaje važeći. Isto važi čak i u uočljivim situacijama gde muž postavlja uslov, kao što je "ulazak u kuću"; ako muž tvrdi da uslov ne postoji, presuda se zasniva na njegovoj izjavi.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Prema istihsanu (pravnoj preferenciji), reč žene se prihvata jer niko drugi ne zna da ona ima menstruaciju. Zato je prihvatanje reči žene u ovoj stvari obavezno. Na primer, kao odgovor na izjave muža kao što su: "Ako me voliš, razveden si", ili "Ako me mrziš, razveden si", ili "Ako me želiš, razveden si", reč žene se prihvata sve dok susret traje. Međutim, odgovor žene je validan samo ako je prisutna na susretu gde je muškarac dao ove izjave. Ako to odloži do posle susreta, smatra se da je otišla u krajnost (mufrit). Što se tiče menstruacije, ne postoji vremensko ograničenje za prihvatanje njene izjave sve dok nije videla krvarenje. Zato se prihvata kad god prijavi da ima menstruaciju.

Neke analogije spadaju u ovu kategoriju istihsana (pravne preferencije).

[6/104]

To znači da kada muž pripiše pojavu razvoda menstruaciji, to potpada pod propise koji se odnose na menstruaciju. Slično tome, kada žena izjavi da ima menstruaciju, seksualni odnos sa njom postaje dozvoljen, baš kao što se smatra potpunim dokazom u vezi sa menstruacijom. Isto tako, kada žena tvrdi da je krvarenje prestalo, seksualni odnos postaje dozvoljen. Izjava žene se takođe prihvata u vezi sa prekidom perioda čekanja (ide) sa menstruacijom, jer, islam ostavlja ženi da prijavi ove stvari. Slično tome, kada muž pripiše pojavu razvoda menstruaciji, on takođe ostavlja ženi da ga prijavi.

Ako poligamni muškarac kaže jednoj od svojih žena: "Kada imaš menstruaciju, ti i ta i ta ste razvedene", a žena kaže da ima menstruaciju, onda, po analogiji sa prvim principom istihsana (pravne preferencije), obe žene treba da budu razvedene. To je zato što je, u stvarima nepoznatim drugima, reč žene potpun dokaz. Uspostavljanje ovog uslova rečju žene slično je uspostavljanju drugog uslova dokazom ili potvrdom muža. Međutim, ovde napuštamo analogiju. Kažemo da druga žena nije razvedena dok se njena menstruacija ne sazna na drugi način. Jer, u ovoj stvari pravo pripada drugoj ženi (supruzi).

Ona nije pristala na znanje druge žene o sebi niti joj je dala takvo ovlašćenje. Štaviše, prihvatanje reči žene u stvarima nepoznatim drugima je iz nužnosti. Ovo se odnosi samo na nju samu, kao u slučaju završetka menstruacije i dozvoljenosti seksualnog odnosa, i završetka perioda čekanja. Presuda se utvrđuje prema nužnosti. Zar ne vidite da ako kupčevo priznanje dokaže vlasništvo nad prodatom stvari, kupac ne može zahtevati nadoknadu od prodavca za plaćeni novac? Svedočenja dve žene i jednog muškarca u vezi sa krađom, iako služe kao dokazi u vezi sa samom imovinom, nisu dovoljan dokaz za kaznu odsecanja šake. Pitanje koje razmatramo je potpuno isto.

Muž govori ženi: "Ako rodiš dečaka, razvedena si sa jednim talâkom (razvodnom odlukom), ako rodiš devojčicu, razvedena si sa dva talâka"

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Ako rodiš dečaka, razvedena si jednim razvodom; ako rodiš devojčicu, razvedena si sa dva razvoda", i žena rodi i dečaka i devojčicu; ako se zna da je prvo rodila devojčicu, razvedena je sa dva razvoda sa ovim rođenjem. Period čekanja se završava rođenjem dečaka. Ako se zna da je prvo rodila dečaka, sa ovim se dešava jedan razvod. Period čekanja se završava rođenjem devojčice. Ako se ne zna koje je dete prvo rođeno, pravno se dešava samo jedan razvod. Jer je sigurno da se dogodio jedan razvod. Postoji sumnja da li se dogodio i drugi. Razvod se ne dešava sa sumnjom. Međutim, iz perspektive presude između nje same i Boga [dž.š.] (religiozno), mora se prihvatiti da su se dogodila dva razvoda. Zato, ako je žena prethodno bila razvedena jednim razvodom, ne bi trebalo da se ponovo uda za svog bivšeg muža dok se ne uda za nekog drugog i taj brak ne završi, jer postoji mogućnost da je razvedena bila sa tri razvoda. Bolje je uzdržati se od seksualnog odnosa sa ženom sa kojom je seksualni odnos dozvoljen, nego imati odnos sa ženom sa kojom je seksualni odnos zabranjen*.

(*PS: Samir B: Tekst objašnjava mere predostrožnosti preduzete u islamskom pravu (fikhu) protiv mogućnosti da, iako je žena bila razvedena dva puta, verski gledano, zapravo dođe do tri razvoda. Ukratko, ove rečenice izražavaju sledeće:

Tri pravila razvoda: U islamu, ako se muškarac tri puta razvede od svoje žene (koristi svoje pravo na razvod), brak između njih dvoje je potpuno raskinut. Žena se ne može ponovo udati za svog bivšeg muža osim ako se ne uda i razvede od nekog drugog.

Mera predostrožnosti (Oprez): Ako se muž već jednom razveo od svoje žene, a zatim ponovo (ukupno dva puta), postoji mogućnost da su došli do treće, nepovratne granice.

Hul'le pravilo: Ako su se dogodila tri razvoda, žena, prema verskom zakonu, ne može ponovo da se uda za svog bivšeg muža dok ne stupi u istinski brak sa drugim muškarcem i dok taj brak (uključujući seksualne odnose) prirodno ne prestane.

Poslednja rečenica: "Bolje je uzdržati se od seksualnog odnosa sa ženom sa kojom je seksualni odnos dozvoljen nego imati odnos sa ženom sa kojom je seksualni odnos zabranjen", savetuje muškarcu da ne prilazi svojoj ženi dok situacija nije potpuno jasna (tj. dok se žena ne uda za nekog drugog i dok se ne ispuni uslov za razvod). Drugim rečima, izbegavanje potencijalno zabranjene (haram) intimnosti je bezbednije i poželjnije od upuštanja u vezu koja je definitivno zabranjena.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako žena, suočena sa zakletvom kako je opisano, rodi dečaka i dve devojčice (trojke) u jednoj trudnoći; ako se zna da je prvo rodila devojčice, ona se razvodi sa dva razvoda po rođenju prve devojčice. Njen se period čekanja završava rođenjem dečaka. Ako se zna da je dečak rođen prvi, ona se razvodi sa jednim razvodom po ovom rođenju, a sa dva razvoda po rođenju prve devojčice. Njen se period čekanja završava rođenjem druge devojčice.

[6/105]

Ako majka rodi decu redom devojčica, dečak i devojčica; dva razvoda se dešavaju rođenjem prve devojčice, a treći razvod rođenjem dečaka. Period čekanja se završava rođenjem druge devojčice. U slučaju trojki, ako je redosled rođenja nepoznat, prema jednoj pretpostavci, razvod su dva razvoda, a prema drugoj, tri razvoda. Međutim, pravno, dešavaju se samo dva razvoda, jer je sigurno da su se dogodila dva razvoda. Ali, kao mera predostrožnosti, potrebno je reći da su se dogodila tri razvoda. Period čekanja se definitivno završava rođenjem poslednjeg od ove dece.

Muž kaže ženi: "Razvedena si svaki put kada rodiš dete".

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si svaki put kada rodiš dete, razvedena si kada rodiš dečaka", a ona rodi devojčicu, onda je razvedena jednim razvodom prema prvoj izjavi, jer je i devojčica dete. Ako zatim rodi dečaka iz iste materice, njen period čekanja se završava rođenjem ovog deteta, jer je poštovala period čekanja. Rađanjem ovog deteta, rodila je sve bebe iz svoje materici*. Rađanje dečaka ne rezultira drugim razvodom, jer je vreme za razvod nakon što je uslov ispunjen. Međutim, žena nije bila u periodu čekanja na razvod nakon rođenja dečaka. Stoga je ovo slično kao kada bi se reklo: „Razvedena si kada se završi period čekanja". Ako je žena prvo rodila dečaka, onda bi došlo do dva razvoda, jedan sa prvim dečakom, jer je dečak dete. Drugi razvod bi se dogodio drugom izjavom, jer je on dečak.

(*PS: Samir B: Tjs: Medicinsko mišlenje: Naučno, blizanačke ili trostruke trudnoće se razvijaju u istoj materici. Zato se materica ne smatra praznom nakon jednog porođaja.= Samir B: Zbog ovog citata, ovde se upotrebljava rečenica: "... iz iste materice, iz svoje materice ...". Hvala.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako muž kaže: "Razvedena si kada rodiš dečaka, razvedena si kada rodiš dete", a žena rodi dečaka, onda se dešavaju dva razvoda. Jer je dete koje je rodila i muško i žensko*.

(PS: Samir B: Ove izjave su primer uslovnog razvoda (tefviz-i talâk-izjave za razvod/jemin-zakletve) u islamskom porodičnom pravu (fikhu). Kada muž kaže svojoj ženi: "Ako rodiš muško/dete, bit ćeš razvedena", to je pravni čin koji povezuje razvod sa određenim događajem. Muž u suštini kaže svojoj ženi: "Pravo na razvod od tebe uslovljavam detetom koje ćeš roditi".

Detalji su sledeći:

Značenje izjave: Kada muž kaže svojoj ženi: "Ako rodiš dečaka (muško) ili dete (žensko), razvedena si", razvod (talâk) stupa na snagu u trenutku kada se uslov ispuni (kada se dete rodi).

Presuda prema različitim školama mišlenja: Postoje izvesne razlike u tumačenju među školama islamskog prava u vezi sa tim kako se ovaj uslov ispunjava i koje su njegove posledice. Na primer, ako je muž dogovorio **muško** dete, a žena rodi **devojčicu**, da li je razvod validan ili ne raspravlja se u skladu sa jezikom i razumevanjem uslova od strane različitih škola mišljenja.

Vrsta razvoda: Kod ove vrste uslovnog razvoda, važan je broj puta kada je brak prekinut (prvi, drugi ili tri neopoziva razvoda). Ako nije došlo do tri razvoda, supružnici se mogu ponovo venčati i ponovo spojiti tokom ili nakon perioda čekanja (ide).

Dokaz o rođenju: Razvod se smatra pravno utvrđenim ako sama žena izjavi da je ovaj uslov ispunjen ili ako babica/svedoci potvrde situaciju.

Stvar se procenjuje kao celina, uzimajući u obzir sopstvenu izjavu pojedinca, historiju braka i druge okolnosti.

Dalje:

U islamskoj jurisprudenciji, izrazi poput "Razvedena si kada rodiš..." smatraju se uslovnim razvodom (talâk-ı muallak). Muž se ne razvodi direktno od svoje žene; već postavlja njen budući postupak ili situaciju kao uslov (zakletvu) za razvod.

Sledeći mehanizmi objašnjavaju detalje situacije:

Ispunjenje uslova i odluka o razvodu braka

Uslov pola: Ako muž kaže: "Razvedena si kada rodiš dečaka", i žena rodi dečaka (**muško dete**), ovaj uslov je ispunjen i razvod (talâk) se dešava. Ako rodi devojčicu, razvod se ne dešava.

Opšti uslov rođenja: U izrazu "Razvedena si kada rodiš dete (**žensko**)", uslov se smatra ispunjenim rođenjem prvog deteta (**ženskog**).

Uticaj na brak: Prema opštem mišlenju škola mišlenja (posebno hanefijske i šafijske), muž, govoreći ovo, vrši pravo na razvod od svoje žene. Kada se uslov ispuni, razvod se vrši.

Razlike iz perspektive pravnih škola

Hanefijska škola mišlenja: Kod uslovnih razvoda ove vrste, smatra se da je razvod završen, a brak raskinut u trenutku ispunjenja uslova. Na primer, do razvoda dolazi kada se rodi muško dete. Muž može tretirati ženu kao razvedenu opozivnim razvodom [ric'î talâk] ili želeti da je ponovo oženi.

Šafija i druge škole mišlenja: Prilikom primene uslovnog razvoda, veza između upotrebljenih reči i namere (svrhe) se procenjuje prema školama mišljenja. Proceduralna pravila unutar škole stupaju na snagu tokom procesa kao što su finalizacija razvoda (bain talak) ili početak perioda čekanja (idda).

Pošto je bračno pravo detaljna oblast, namera koja stoji iza izjave je od velikog značaja.

Dalje:

PS: Samir B: Molim vas da mi objasnite: Zašto se u delima fikha a posebno hanefijskog fikha spominje radžanje deteta a ne radžanje bebe? Da li, molim vas, u turskom jeziku postoji muški i ženski rod? Zašto se za dete misli na radžanje devojčice a za dečaka se misli na radžanje deteta muškog pola? Hvala.

Odgovor:

Ove upotrebe u islamskoj pravnoj literaturi i u turskom jeziku su u potpunosti povezane sa poreklom reči, definicijama pravnih termina i strukturnim karakteristikama jezika. Hajde da objasnimo vaša pitanja tačku po tačku na najjasniji mogući način:

1. Zašto se u islamskoj jurisprudenciji koristi termin "dete" umesto "beba"?

U islamskom pravu (fikhu), a posebno u hanefijskoj školi mišljenja, reči se ne biraju nasumično; svaka reč ima pravni ekvivalent i konotacije prava.

a). Obim reči "Veled" (dete): U arapskim pravnim tekstovima, reči "veled" (dete) ili "mevlud" (novorođenče) se često koriste umesto "beba". "Veled" obuhvata potomstvo svih uzrasta koje se pripisuje svojim roditeljima i potiče od njih. Islamska jurisprudencija definiše trajna zakonska prava pojedinca od trenutka rođenja, kao što su nasleđivanje, loza, izdržavanje i starateljstvo.

b). Pravni status: "Dete" je privremena razvojna faza (odnosi se na privremene situacije kao što je period dojenja). Međutim, islamska jurisprudencija se fokusira na doživotni pravni status pojedinca (kvalitet usvajanja) a ne na privremene biološke faze, te zato koristi termin "dete" (veled).

2. Da li u turskom jeziku postoje muški i ženski rodovi?

a). Ne, turski nema gramatički rod. Turski je "bezrodni" (neutralan) jezik.

b). Dok jezici poput arapskog, nemačkog ili francuskog klasifikuju reči kao muške ili ženske, turski jezik nema rod za svoje reči.

c). Za treće lice jednine koristi se samo zamenica "on/ona/ono", bez razlikovanja između muškog, ženskog ili predmetnog roda. Kada je potrebno navesti rod, pre reči se dodaju prefiksi kao što su "devojka", "dečak", "žena" ili "muškarac".

3. Zašto "dete" znači "devojčica", a "dečak" znači "dečak"(prim.prev.dete muškog pola)?

Ova situacija je u potpunosti povezana sa jezičkim navikama i kulturnom pozadinom koja je preostala iz staroturskog i srednjoturskog perioda:

a). Poreklo reči "dete": Historijski gledano, reč "dete" je prvobitno značila "prase", a kasnije, u opštijem smislu, "mališani, ljudski potomak". Reč je rodno neutralna.

b). Kız/Erkek Ayrımı – Razlikovanje pola: Pošto turski jezik nema sufikse specifične za rod, pridevi se dodaju na početak reči kako bi se razjasnio rod. Međutim, u mnogim regionima Anadolije i u starijoj dijalekatskoj upotrebi, razlika se pravi jednostavnim rekanjem „dete" (osim ako kontekst eksplicitno ne naglašava dečaka) ili „devojčicu".

Regionalna i istorijska upotreba: U nekim regionima, "oğlan" (dečak) se suzio i direktno se odnosi na muško dete, dok se "çocuk" (dete) odnosi samo na žensko dete. U drugim regionima važi suprotno;"çocuk" se prvenstveno odnosi na muško dete. Zato ovo nije gramatičko pravilo, već je u potpunosti povezano sa socio-kulturnim i regionalnim jezičkim navikama koje sužavaju ili proširuju značenje reči.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

"Kad pričaš sa tim i tim, razvedena si".

Ista je situacija kada neko kaže, pominjući ime osobe: "Kada razgovaraš sa tim i tim, razvedena si; kada razgovaraš sa drugom osobom, razvedena si." Kada žena razgovara sa tim muškarcem, događaju se dva razvoda. Jer je ta osoba i taj i taj i ljudsko biće.

(PS: Samir B: Molim vas, da li možete da mi objasnite potrebu tu da se u ovom tekstu potencira da je taj i taj neko "ljudsko biće"! Hvala.

Odgovor: U ovom tekstu, termin "ljudski" se koristi da objasni slaganje presude kroz kombinaciju opšteg i posebnog (roda i lica), princip utemeljen u islamskoj jurisprudenciji i gramatičkim (nahiv – sintakse) pravilima. U islamskoj pravnoj logici, ako obraćanje obuhvata i univerzalni rod (ljudski) i specifično stanje unutar tog univerzalnog, efekti izjave mogu biti složeni.

Jurisprudencijski (Fikh) razlozi:

Odnos između roda i jednine: Dok se reč "čovek" odnosi na opštu klasu bića (rod), "taj i taj" (vlastita imenica ili zamenica) odnosi se na jednu osobu unutar te klase.

Ponavljanje presude: Pošto se radnja ili izjava istovremeno odnosi i na opštu definiciju ljudskog bića i na specifične okolnosti tog pojedinca, u islamskoj jurisprudenciji svako opravdanje vodi do posebnog rezultata i smatra se da su se dogodila dva razvoda.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako neko kaže: "Kada se oženim tom i tom ženom, ona je razvedena. Svaka žena koju oženim je razvedena", a zatim se oženi tom ženom, i ovde se događaju dva razvoda. Jer žena koju je oženio je i ta koja je pomenuta, i žena je.

"Svaki put kada rodiš muškarca (muško dete), razvedena si".

Kao što je gore navedeno, nešto može biti razlog za kršenje više od jedne zakletve. Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si svaki put kada rodiš muško dete", a ona rodi blizance, jednog dečaka i jednu devojčicu; ako se zna da je prvo rodila dečaka, dolazi do jednog razvoda. Njen se period čekanja završava rođenjem devojčice. Ako se zna da je prvo rodila devojčicu, dolazi do jednog razvoda rođenjem dečaka, te time ona mora da poštuje period čekanja od tri menstrualna ciklusa. Ako se zna da je dečak rođen kasnije, muž ima pravo da se vrati ženi tokom perioda čekanja. Ako se ne zna koje je dete prvo rođeno, i muškarac i žena treba da zauzmu oprezniji pristup. Žena poštuje period čekanja od tri menstrualna ciklusa, uzimajući u obzir mogućnost da je devojčica prvo rođena. Zbog mogućnosti da je dečak prvo rođen, muž se ne može vratiti ženi tokom ovog perioda čekanja. Takođe, zbog mogućnosti da je dečak prvo rođen, ako jedno od njih umre, drugo ne može da ga nasledi. Jer se period čekanja završava rođenjem devojčice. Nasleđe se ne može utvrditi sumnjom.

Žena čiji je razvod povezan sa porođajem ima pobačaj

Ako muž kaže ženi: "Razvedena si kada rodiš dete", a žena ima pobačaj gde je vidljivo celo telo ili deo tela, ona je razvedena. Jer se pobačaj u ovoj situaciji smatra detetom.

Zar ne vidite da se period čekanja završava takvim pobačajem? Robinja ovim postaje majka deteta.[94] Međutim, ako telo nije jasno definisano, to ne predstavlja razvod. To je zato što se dete ne smatra detetom u smislu završetka perioda čekanja i pravila u vezi sa majčinstvom deteta. Zato se dete ne smatra detetom ni u presudi o razvodu.

[94] Ümm-i veled / أم الولد: (- Ona je konkubina koja rađa decu svom gospodaru.).

Žena i njen muž ne slažu se oko njenog porođaja

Ako muž kaže ženi: "Razvedena si kada rodiš dete", i posle nekog vremena žena kaže da je rodila, ali muž to porekne, razvod se ne dešava na osnovu izjave žene. Ovo je suprotno od slučaja kada žena kaže da je to njena menstruacija.

[6/106]

Jer je porođaj nešto o čemu drugi mogu znati. Svedočenje babice se prihvata u vezi sa porođajem. Ne može se proglasiti da se razvod dogodio isključivo na osnovu reči žene, osim ako babica ne svedoči. Menstruacija je, međutim, poznata samo ženi. Ako, pored znanja žene, babica takođe svedoči porođaju, onda se utvrđuje očinstvo deteta.

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), u gore opisanoj situaciji, razvod se ne dešava osim ako ne postoji svedočanstvo dva muškarca ili jednog muškarca i dve žene.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), razvod se dešava isključivo svedočenjem babice. To je zato što je uslov za razvod žene porođaj, a to se utvrđuje svedočenjem babice. Utvrđivanje očinstva takvim svedočenjem služi kao dokaz za to. Sve dok brak traje, svedočenje babice je potpun dokaz kako za utvrđivanje očinstva, tako i u drugim stvarima.

Zar ne vidite da ako čovek kaže za svoju robinju: “Ako je trudna, dete je moje“, i babica posvedoči da je rodila, onda robinja postaje majka deteta tog čoveka? Slično tome, ako žena nekog čoveka rodi dete, a zatim muž kaže: “To dete nije moje, i ne znam da li je ta žena rodila ili ne“, i babica posvedoči da jeste, onda se između njih pokreće međusobno prokletstvo (Îlâ'n/mulâ'ana). Ako je muž koji je dao ovu izjavu rob ili slobodan čovek koji je prethodno bio kažnjen za klevetu (lažno optužujući ženu za preljubu), onda se primenjuje kazna.

Pošto se svedočenje babice prihvata kao dokaz u pitanjima proglašenja braka i kažnjavanja, trebalo bi da ima prednost u pitanjima razvoda.

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), kada se uslov za razvod uspostavlja samo putem iskaza svedoka, apsolutno je potrebno svedočenje dva muškarca ili jednog muškarca i dve žene, baš kao i drugi uslovi. To je zato što je uslov za razvod poput samog razvoda i njegovog efekta. Svedočenje žene nije primarni dokaz. Međutim, u stvarima koje drugi ne mogu znati, svedočenje žena može biti dovoljno iz nužnosti. Nešto utvrđeno zbog nužnosti ne može prevazići okvir nužnosti. Nužda se, zauzvrat, odnosi na samo rođenje i presude specifične za to rođenje. Jer, uspostavljanje presude zavisi od uspostavljanja porekla. Rođenje je nešto što muškarci ne mogu znati ili naučiti. Presude specifične za rođenje uključuju koncept “umul veled“ (majka deteta) i pribegavanju međusobnog proklinjanja (Îlâ'anu) u slučajevima poricanja porekla.

Razvod i emancipacija (oslobađanje roba) nisu presude specifične za rođenje. Rođenje nema uticaja na njih. Umesto toga, smatraju se transakcijama izvršenim kada su ispunjeni neophodni uslovi. Iako, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), poreklo utvrđuje samo dete, a ne svedočenje babice, utvrđivanje porekla je među odlukama specifičnim za rođenje. Utvrđivanje porekla deteta zasniva se na postojećem braku. Činjenica ta da se svedočenje babice smatra dokazom za utvrđivanje porekla ne znači da ono mora biti i dokaz za nastanak razvoda. Kao što smo prethodno objasnili, kada muž kaže jednoj od svojih žena: “Kada imaš menstruaciju, ti i ta i ta ste razvedeni“, činjenica ta da ga ova žena obaveštava da ima menstruaciju ne predstavlja dokaz da je druga žena razvedena.

Ako muž prizna trudnoću svoje žene, a zatim kaže: “Razvedena si kada se porodiš“, i posle nekog vremena žena objavi da se porodila, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), razvod je validan isključivo na osnovu izjave žene. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ako babica takođe posvedoči o izjavi žene, razvod je validan. To je zato što je uslov za razvod da žena rodi, a to je nešto što drugi mogu znati. Zato se sama izjava žene ne prihvata u ovoj stvari. Zar ne vidite da se poreklo deteta utvrđuje samo svedočenjem babice, čak i ako muž prizna trudnoću? Razvod je isti.

[6/107]

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Muž je povezao razvod sa otkrićem nečega što postoji u materici žene. Zato se razvod dešava isključivo uz znanje žene. Ovo je slično kao kada se kaže: “Razvedena si kada dobiješ menstruaciju“. Jer, postojanje trudnoće kod žene se utvrđuje priznanjem muža. Ako žena dođe mužu nakon što se porodila i nakon oporavka od trudnoće, spoljašnji izgled svedoči o tome, ili se definitivno zna da je žena rodila. Ovo nije kao poreklo. Jer se rođenje utvrđuje samo izjavom žene. Činjenica ta da detetovo poreklo pripada muškarcu nije neophodna posledica ove informacije. Jer, čak i ako dete pripada drugom preminulom ocu, žena može poželeti da detetovo poreklo pripiše svom sadašnjem mužu. Zato se utvrđivanje detetovog porekla ne utvrđuje isključivo znanjem majke. Potrebno je i priznanje muža. Međutim, pojava razvoda zavisi isključivo od rođenja, bez obzira na to da li je dete živo ili mrtvo. Ako muž prizna trudnoću, a žena dođe mužu bez deteta u materici, definitivno se zna da se porođaj dogodio.

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Ako rodiš dvoje dece, razvedena si", i ona rodi trojke u jednoj trudnoći, a šest meseci kasnije rodi drugo dete, onda se dešavaju dva razvoda jer je uslov ispunjen rođenjem prvo dvoje dece. Period čekanja se završava rođenjem trećeg deteta*.

(*PS: Samir B: Ovo objašnjenje ispituje koncept uslovnog razvoda, ili "muallak talâk", u islamskoj jurisprudenciji (posebno u hanefijskoj školi). U ovom slučaju, muž je uslovljavao razvod time da žena rodi dvoje dece. Objašnjenje pojašnjava kako se odobravaju razvodi (pravo na razvod) i kako se period čekanja (ida) završava prema islamskim pravnim pravilima, u slučaju da žena rodi trojke, a zatim jedno dete.

Ispunjenje uslova i broj razvoda

Prvo rođenje (trojke): Kada žena rodi trojke u jednoj trudnoći, muževljev uslov o "dvoje dece" je više nego ispunjen. Prema islamskoj jurisprudenciji, razvod žene je zaključen u trenutku ovog prvog rođenja. Međutim, ova situacija se beleži kao dva odvojena razvoda (prava na razvod).

Sledeće dete (rođeno 6 meseci kasnije): Četvrto dete, rođeno šest meseci nakon trojki, rođeno je tokom perioda čekanja nakon razvoda (ili prema tadašnjoj pravnoj situaciji). Međutim, pošto je uslov ispunjen na samom početku (prvim rođenjem), ovo poslednje dete ne povećava broj razvoda niti stvara novi uslov.

Prekid perioda čekanja

Kraj perioda čekanja (ide): Nakon razvoda, žena poštuje period čekanja (idu). Za trudnicu, ida se završava porođajem.

Uloga poslednjeg deteta: Ovo poslednje dete, rođeno šest meseci kasnije, osigurava da žena završi pravni i biološki proces u tom trenutku i da se njen period čekanja (ida) zvanično završi.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Zato što je u to vreme žena poštovala svoj period čekanja (idu). Svu decu je rodila koje je nosila u stomaku. Četvrto dete, rođeno šest meseci kasnije, mora da je rezultat nove trudnoće. To je zato što ne postoji puni period trudnoće (šest meseci) između blizanaca. Zato se očinstvo četvrtog deteta ne smatra očinstvom muža koji se razvodi. To je zato što je žena začela ovo dete nakon što je njen period čekanja završen.

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Ako ti je prvo dete dečak, razvedena si", a žena rodi i dečaka i devojčicu u istoj trudnoći, ali se ne zna koje je prvo bilo, onda pravno nema razvoda.

Jer je moguće da je prvo rodila devojčicu, a zatim dečaka. Međutim, dolazi do razvoda iz predostrožnosti. Jer je moguće i verovatno da do razvoda dođe rođenjem muškog deteta, a period čekanja žene se završava rođenjem ženskog deteta. Međutim, nije dozvoljeno da se ova žena ponovo razvede od svog muža i uda za drugog muškarca bez čekanja novog perioda čekanja.

Jer, kao što smo do sada rekli, ova žena je legalno njegova supruga. Međutim, do razvoda ne dolazi na osnovu pravne sumnje. Zato, da bi takva žena bila dozvoljena drugom mužu, mora se ponovo razvesti i čekati novi period čekanja.

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si kada rodiš dvoje dece", i žena rodi dvoje dece, bilo da su to blizanci u jednoj trudnoći ili u dve odvojene trudnoće, razvod postaje važeći rođenjem sledećeg deteta. Jer je ovim ispunjen uslov. Uslov ne precizira da li su dvoje dece rođena zajedno ili odvojeno. Prema hanefijskoj školi mišlenja, ako žena nije udata za tog muža kada rodi drugo dete, ili ako ne poštuje period čekanja (idu) kao rezultat njegovog razvoda, onda do razvoda ne dolazi.

Prema Ibn Ebû Leylâ-i, razvod se dešava u gore navedenoj situaciji. Prema njemu, razvod koji je uslovljen prethodnim uslovom je ispunjen, a ovaj uslov je morao biti ispunjen dok je žena još bila udata za tog muškarca. Zar ne vidite da ako neko kaže svojoj ženi: "Ako uđeš u ovu kuću, razvedena si", a onda on postane mentalno bolestan, a zatim žena uđe u tu kuću, žena je razvedena ne prema uslovu u vreme kada je ispunjen, već prema vremenu kada je razvod uslovljen?

Objašnjenje hanefijske škole je sledeće: Vreme kada se žena razvede jeste ispunjen uslov. Međutim, u ovom trenutku, žena nije bila osnova za valjanost muževljevog razvoda. Jer nije bila udata za njega niti je poštovala idu (period čekanja) kao rezultat njegovog razvoda. Bez osnova, presuda se ne donosi. To nije slučaj ako muž postane mentalno bolestan nakon što je razvod uslovljen. Jer, njegova mentalna bolest ne negira ženinu podobnost za razvod; ona negira muževljevu sposobnost za razvod. Kada je razvod uslovan, on se ne dešava ispunjenjem uslova, već muževljevom rečju. Zato, kada je uslov ispunjen, ne razmatra se da li muževljeva sposobnost za razvod i dalje postoji ili ne.

[6/108]

Ako se muškarac razvede od svoje žene neopozivim razvodom [bâ'in talâk], i žena rodi svoje prvo dete dok nije u braku sa svojim mužem ili u periodu čekanja nakon njegovog razvoda, a bivši muž se ponovo oženi istom ženom te imaju još jedno dete, prema većini hanefijskih učenjaka, smatra se da je došlo do razvoda.

Prema Zuferu (r.a.h.), to se ne dešava. Jer, da bi do razvoda došlo nakon drugog rođenja, rođenje prvog deteta je uslov. Da bi do razvoda došlo, ne uzima se u obzir da li je žena bila žena muškarca u vreme rođenja drugog deteta, niti da li je bila njegova žena u vreme rođenja prvog deteta.

Naši hanefijski učenjaci (osim Zufera) kažu sledeće: Da bi se žena smatrala podobnom za razvod (supruga čoveka koji se od nje razvodi), uzima se u obzir prisustvo osobe na koju se zaklela; da bi uslov bio validan, uzima se u obzir trenutak uslova; a da bi se primenila kazna, uzima se u obzir trenutak postojanja uslova. Trenutak rođenja prvog deteta nije ni vreme uslovnog razvoda niti vreme ispunjenja uslova. To je samo nastavak zakletve. Štaviše, prisustvo osobe koja se zaklinje na nju nije uslov za nastavak zakletve. Na primer, ako neko kaže svom robu: "Ako uđeš u ovu kuću, bit ćeš slobodan", a zatim proda roba i otkupi ga nazad, i rob uđe u kuću, on postaje slobodan. Jer, kazna ne prestaje ako je ispunjen samo deo uslova. Zar ne vidite da ako neko kaže svojoj ženi, sa kojom nije imao odnos, tokom meseca Redžeba: "Kada dođe Kurban-bajram, razvedena si", a zatim se razvede od nje nepovratnim razvodom [bâ'in talâk]-om, te se ponovo uda na Dan Arafe, žena se razvodi sledećeg dana. Uslov nije ispunjen dolaskom Kurban-bajrama dok ne prođe ovaj mesec. Štaviše, ne uzima se u obzir da li je žena bila žena čoveka koji se razveo od nje tokom tih meseci.

S'hodno tome, ako muškarac kaže svojoj ženi: “Kada imaš dva puta menstruaciju, razvedena si“, a žena ima menstruaciju prvi put kada mu nije žena, a drugi put kada mu jeste, prema Zuferu (r.a.h.), ona se razvodi.

Prema drugim hanefijskim učenjacima, to nije razvod. Slično tome, ako se muškarac ponovo oženi ovom ženom neposredno pre njene druge menstruacije, ili nakon što je krvarenje prestalo tokom njene druge menstruacije i pre nego što se ona očisti, ili ako joj menstruacija traje manje od deset dana, nakon što je krvarenje prestalo i pre nego što se potpuno okupa ili pre nego što je prošlo vreme za namaz, brak je razveden. To je zato što je uslov bio ispunjen dok je žena bila udata za ovog muškarca.

Ako čovek kaže svojoj ženi: “Ako pojedeš ovaj hleb, razvedena si“, i ona pojede većinu hleba nakon što se muž razvede od nje, zatim se ponovo uda za njega i pojede ostatak, razvedena je. To je zato što je uslov dat dok je udata bila za ovog čoveka, a prekršaj zaveta se dogodio dok je još udata bila za ovog čoveka.

Muhammed (r.a.h.) u “Kitabu'l-Asl“- (Knjiga porekla) navodi: Ako muž kaže svojoj ženi: “Razvedena si posle svake dve menstruacije“, a žena doživi poslednju od ovih menstruacija dok nije bila njegova žena, a zatim se muškarac ponovo oženi njome, te ona doživi drugu menstruaciju dok je njegova žena, ona nije razvedena. Hakim eš-Šehid (r.a.h.) kaže da ovo nije tačno prema izrazu “svaki put kada ima menstruaciju“, ali jeste tačno ako kaže “kad god ti imaš menstruaciju“. Njegovo obrazloženje je ponavljanje reči “svaki“.

Kažem da, po mom mišlenju, postoje dva rivâjeta o ovoj temi; prema rivâjetu u “Kitabu'l-Asl“- (Knjiga porekla), žena nije razvedena. Prema rivâjetu u el-Džâmi'us-Sağîr, ona je razvedena. Razlog za ovu razliku u mišlenju je sama razlika u mišljenju o prirodi ponavlanja izraženog rečju “Svaki“- (كُلَّمَا). Prema rivâjetu u “Kitabu'l-Asl“- (Knjiga porekla), kada je uslov ispunjen, zakletva se takođe obnavlja. Sve dok je svaki uslov prisutan, prva zakletva se poništava. Nova zakletva se polaže. Ako, u vreme kada je uslov ispunjen, žena nije udata za ovog muškarca ili ne poštuje svoju idu (period čekanja) zbog njegovog razvoda, nova se zakletva ne polaže. Jer je uslov da se zakletva položi taj što je žena supruga muškarca koji se od nje razveo. Zato, čak i ako žena ima menstruaciju dva puta dok je supruga ovog muškarca, do razvoda se ne dolazi.

Prema rivâjetu u el-Džâmi'us-Sağîr, česticom “svaki“ (كُلَّمَا), kazna se obnavlja sa svakim obnavljanjem uslova, ali se zakletva ne obnavlja. Razvod se dešava sa svakim ispunjenjem uslova dok je žena žena muškarca. Tačna verzija rivâjeta je u el-Džâmi'us-Sağîr. Čitavo smo ovo pitanje objasnili u našem komentaru o delu el-Džâmi'us-Sağîr.

Muž kaže ženi: "Razvedena si kada imaš menstruaciju".

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si kada imaš menstruaciju", i ona rodi dete, ona nije razvedena.

Jer je uslov za razvod menstruacija. Postporođajno krvarenje (nifas) nije menstruacija. Zar ne vidite da se postporođajno krvarenje ne računa u broj menstruacija u periodu čekanja (ide)?

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Ako zatrudniš, razvedena si sa tri razvoda", i oni imaju polni odnos jednom, bolje je da više nemaju odnose dok žena ne dobije menstruaciju i ne bude jasno da nije trudna. To je zato što je moguće da žena zatrudni od prvog odnosa i da se razvede sa tri razvoda. Međutim, kada dobije menstruaciju i bude jasno da nije trudna, dozvoljeno je ponovo imati odnose. Ovo je pravedniji postupak sve dok žena ostaje supruga muškarca koji joj je dao ovaj razvod.

Što se tiče pravnih presuda, u gore navedenoj situaciji, mužu nije zabranjeno da ima odnos sa ženom, osim ako nije sigurno da je ona trudna. To je zato što je postojanje njihovog braka utvrđeno sa sigurnošću. Međutim, postoji sumnja u vezi sa nastankom razvoda.

Ako žena rodi dete manje od šest meseci nakon muževljeve zakletve, razvod nije validan. To je zato što je sigurno da je trudnoća nastupila pre zakletve. Uslov za kršenje zakletve je da trudnoća nastupi nakon zakletve. Međutim, ako rodi dete dve godine nakon zakletve, razvod je validan, a njen period čekanja (ida) se smatra završenim.

To je zato što pouzdano znamo da je dete rezultat trudnoće koja je nastupila nakon zakletve. Razvod se dešava kada je uslov ispunjen (trudnoća je potvrđena). Period čekanja se završava porođajem. Međutim, ako se porodi pre nego što prođu dve godine od zakletve, razvod nije validan. To je zato što je moguće da je dete postojalo u materici žene pre zakletve. Dete može ostati u materici do dve godine. Kazna se ne primenjuje osim ako se sa sigurnošću ne zna da je uslov ispunjen nakon zakletve. Iako su ovi supružnici bili dozvoljeni jedno drugom nakon zakletve, i da je moguće bilo da je dete rezultat naknadne zajednice, kako bi se izbegao razvod zasnovan na sumnji, pretpostavlja se da se trudnoća dogodila što je ranije moguće.

Muž govori ženi: "Razvedena si kada rodiš ono što je u tvojoj utrobi".

Ako muž kaže ženi: "Razvedena si kada rodiš ono što je u tvojoj utrobi", a ona rodi blizance, razvod stupa na snagu rođenjem kasnijih blizanaca, a ona takođe mora poštovati period čekanja (idu).

Jer harf "mâ" (مَا), što znači "stvar", izražava opštost. Uslov za razvod je taj da žena rodi svu decu. Ovo se dešava tek sa rođenjem drugog deteta. S'hodno tome, ako kaže svojoj ženi: "Ako je beba devojčica, razvedena si sa jednim razvodom; ako je dečak, razvedena si sa dva razvoda", i žena rodi blizance, jednog dečaka i jednu devojčicu, ona nije razvedena. Jer je trudnoća zajednički naziv za svu decu. Kao što Allah Svemogući kaže:

وَٱلَّـٰٓـِٔي يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمْ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَـٰثَةُ أَشْهُرٍ وَٱلَّـٰٓـِٔي لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُو۟لَـٰتُ ٱلْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مِنْ أَمْرِهِۦ يُسْرًا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talâk, 65: 4].

Period čekanja (ida) trudnice se ne završava dok ne rodi svu decu. Muževljev uslov za razvod bio je da sva deca budu ili devojčice ili dečaci. Ovaj je uslov ispunjen kada bi istovremeno rodila i devojčicu i dečaka.

Zar ne vidite da ako čovek kaže: "Ako ova vreća sadrži pšenicu, onda je moja žena razvedena; ako sadrži ječam, onda je moj rob slobodan", a podrazumeva se da vreća sadrži mešavinu ječma i pšenice, onda ni njegova žena nije razvedena niti je njegov rob oslobođen? Ebû Hanîfe (r.a.h.) je testirao razumevanje Hasana b. Zijada (r.a.h.) sličnim pitanjem. Događaj je sledeći:

[6/110]

Ebû Hanîfe (r.a.h.) je pitao Hasana b. Zijada: "Ako se koza oteli sa dvoje jareta, a oni nisu ni muški ni ženski, ni crni ni beli, kako je to moguće?" Hasan je malo razmišljao i rekao: "Jedno od ovih jareta je muško, a drugo žensko, jedno je crno, a drugi je beo". Čuvši ovaj odgovor, Ebû Hanîfe (r.a.h.) se veoma divio Hasanovoj inteligenciji.

"Svaki put kada zatrudniš, prazna si".

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si svaki put kada zatrudniš", i žena rodi dete iz trudnoće koja se dogodi nakon ove izjave, razvod se dešava čim ona zatrudni, pošto je uslov ispunjen. Njen period čekanja se završava porođajem. Ako njen muž ima odnos sa njom dok je trudna, to se smatra opozivom (rucû). Jer, razvod dat ovom izjavom je opozivni razvod [ric'î talâk]. Kod opozivnog razvoda, polni odnos tokom perioda čekanja smatra se opozivom (rucû). Ako žena ponovo zatrudni nakon ovoga, ona je ponovo razvedena. Jer je muškarac položio zakletvu česticom (مَا) - "svaki". Presuda je ista i u trećem slučaju.

"Razvedena si ako ne rodiš"

Ako muž kaže ženi: "Razvedena si ako ne rodiš", **ona je razvedena čim on prestane da govori**. To je zato što je vezao razvod za vreme posle zakletve kada ona ne rodi, a to vreme je dostignuto čim on prestane da govori. Isto važi i za reči: "Razvedena si ako nisi trudna, osim ako nemaš menstruaciju". Međutim, ako je žena trudna ili ima menstruaciju u trenutku kada muškarac prestane da govori, onda ona nije razvedena. To je zato što se razvod vrši menstruacijom u određenom vremenskom okviru, a taj period nastupa nakon njegove izjave. Muž je vezao razvod svoje žene za određeni cilj: menstruaciju, trudnoću ili porođaj. Kada je ovaj cilj neposredno prisutan na kraju njegove izjave, vreme njegovog razvoda još nije prisutno, jer nešto ne može biti cilj samo po sebi. Zato žena nije razvedena. Ali, ako cilj koji je nameravao nije prisutan kada prestane da govori, vreme njegovog razvoda je prisutno, te je zato žena razvedena.

Čovek kaže svojoj ženi: "Razvedena si ako ne zatrudniš"

Ako muž kaže: "Razvedena si osim ako nisi trudna", a žena je trudna, ili ako kaže: Razvedena si osim ako nemaš menstruaciju", a žena ima menstruaciju, žena je razvedena čim muškarac prestane da govori. To je zato što se muškarčeve reči odnose na trudnoću ili menstruaciju koja će se desiti kasnije. Zaista, kada žena tek zatrudni, kaže se: "Trudna je", ili kada joj počne menstruacija, kaže se: "Ima menstruaciju". Međutim, kada muškarac prestane da govori, početak trudnoće ili menstruacije još ne postoji. Zato je žena razvedena čim muškarac prestane da govori. Ako je muškarac nameravao da se osvrne na trudnoću ili menstruaciju koju je žena doživljavala u tom trenutku, to se smatra validnim (religiozno) u smislu suda između njega i Boga [dž.š.]. Jer, sve dok žena krvari, njena se menstruacija nastavlja. Krv koja dolazi kada muškarac završi sa govorom je, u izvesnom smislu, nova krv. Zato bi se metaforički mogla nazvati početkom menstruacije. Ali ovo je u suprotnosti sa očiglednom situacijom. Zato nije pravno validno. Međutim, kao što je gore navedeno, to se potvrđuje u smislu suda između pojedinca i Boga [dž.š.]. Ako se stanje odnosi na trudnoću, izjava se muža ne potvrđuje, niti pravno niti religiozno (u smislu suda između Boga [dž.š.] i pojedinca). To je zato što se trudnoća ne obnavlja iz trenutka u trenutak tokom svog trajanja. Ni bukvalno niti figurativno ne može se nazvati početkom njenog nastavka. Zar ne vidite da kada se za ženu kaže da ima "deset dana menstruacije", ne kaže se: "Bila je trudna devet meseci"? Umesto toga, kaže se: "Zatrudnela je i rodila posle devet meseci."

Da muškarac kaže svojoj ženi: "Razvodim se od tebe čak i pre nego što smo se venčali".

Ako čovek kaže svojoj ženi: "Razveo sam se od tebe pre nego što smo se venčali", to je nevažeće. Jer, ono što je utvrđeno sopstvenim priznanjem čovek je kao ono što je jasno očigledno. Štaviše, čovek je vezao razvod za vreme kada nije imao pravo da se razvede od žene. Zato, ono što on kaže ne ukazuje da je ona razvedena, već da nije. Ovo je slično kao kada bi se reklo: "Razvedena si pre nego što si se rodila ili stvorila", ili "Razvedena si pre nego što sam se ja rodio ili stvorio".

Slično tome, ako muž kaže svojoj ženi, kojom se danas oženio: "Juče sam se razveo od tebe", razvod se ne dešava. To je zato što je muž vezao razvod za vreme kada nije imao pravo da se razvede od nje. Međutim, ako su se venčali pre juče, razvod je važeći čim ga izgovori. To je zato što je u ovom slučaju vezao razvod za vreme kada ima pravo da se razvede od nje. Zato je njegova izjava u vezi sa razvodom važeća. Štaviše, kada muž opisuje razvod kao da se dogodio sada, on misli na juče. On trenutno ima pravo da se razvede od te žene. Ali nema pravo da donese odluku. Za njega je razvod važeći onog trenutka kada izgovori tu reč*.

(PS: Samir B: U islamskoj jurisprudenciji (posebno hanefijskoj školi), ovaj izraz opisuje situaciju trenutnog i konačnog razvoda: muž ima kapacitet i ovlašćenje da se razvede od svoje žene u tom trenutku, ali nije vezao ovaj razvod za kasnije vreme ili za bilo koji uslov (isnad/izafe). Zato je razvod pravno validan u trenutku kada su reči izgovorene.

Osnovni koncepti

Pravo na razvod braka (**Ehliyet/Mülk- Pravna sposobnost/imovina**): Ovo se odnosi na pravo i sposobnost muža da se razvede od svoje žene zbog bračne veze.

Uslovna atribucija (**Uslovna veza**): Ovo se odnosi na povezivanje presude o razvodu sa budućnošću (npr. "razvešćeš se sutra") ili sa određenim uslovom (npr. "razvešćeš se ako uđeš u ovu kuću"). Fraza "nema atribuciju" u rečenici ukazuje na to da iskaz nije zasnovan ni na kakvom uslovu ili budućem vremenu.

Razvod u trenutku kada je reč izgovorena (**Müneccez Talâk**): Ovo je situacija kada se eksplicitna reč koja ukazuje na nameru za razvod izgovara direktno bez vezivanja za bilo kakav uslov ili vreme. Ona ne ostaje suspendovana; postaje važeća u trenutku kada je izgovorena.

Dalje

U hanefijskoj jurisprudenciji, ovaj izraz znači da muškarac ima pravo da se odmah razvede od svoje žene, i da mu nisu potrebni nikakvi dokazi (isnad) poput svedoka ili dokumenata da bi se dokazala validnost ove izjave. Drugim rečima, sudska presuda ili dokaz nisu potrebni da bi se razvod dogodio; u trenutku kada muškarac izgovori reči razvoda, smatra se razdvojenim od svoje žene.

Ovlašćenje za razvod (Talâk)

Jednostrana odluka: Muškarac može da se razvede od svoje žene bez navođenja razloga ili konsultacija sa bilo kim.

Ovlašćenje reči: Reč "razvod" (na primer, "Razvodim se od tebe") stupa na snagu u trenutku kada se izgovori.

Nedostatak dokaza (İsnat-optužba)

Situacija bez obaveze: Da bi razvod bio pravno validan, nije neophodno da bude izjavljen u prisustvu svedoka ili da bude sastavljen u pisanoj formi.

Moralna i verska validnost: Čak i ako muškarac sebi ovo kaže ili u privatnosti, prema Bogu [dž.š.] i hanefijskoj školi mišlenja, razvod se smatra validnim. Međutim, ako on to kasnije porekne ili ne može javno da dokaže, mogu se pojaviti pravna/sudska pitanja; ali sa verskog stanovišta, nije potreban dokaz za njegovu obavezujuću prirodu.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

"Razveo sam se od tebe dok sam spavao"

Ako muž kaže ženi:"Razveo sam se od tebe dok si bila dete“ ili "Razveo sam se od tebe dok sam spavao“, to ne predstavlja razvod.

Zato što je povezao razvod sa nečim za šta se zna da je suprotno valjanosti razvoda. Takva izjava nije priznanje razvoda, već poricanje. Ako kaže: "Razveo sam se od tebe dok sam bio mentalno bolestan“, a unapred se znalo da je muškarac mentalno bolestan, onda razvod nije valjan. Zato što je povezao razvod sa stanjem za koje se zna da je suprotno valjanosti razvoda. Ali, ako se unapred nije znalo da je mentalno bolestan, onda je razvod valjan. Zato što je ovom izjavom priznao da je žena razvedena te je povezao razvod sa stanjem čije postojanje nije bilo unapred poznato. Zato se deo njegove izjave koji je povezan sa nečim ne uzima u obzir, a žena je razvedena u tom trenutku.

[6/111]

Ako muškarac kaže ženi: "Rekao sam ti da ako razgovaraš sa tim i tim, bit češ razvedena“, a žena odgovori: "Razveo si se od mene“, reč muža se prihvata. To je zato što je uslovlavanje razvoda zakletva (izjava), a zakletva nije razvod.

To znači "Ako razgovaraš sa tim i tim, razvedena si“.

Zar ne vidite da uslovna zakletva ne dovodi do razvoda osim ako se ne prekrši? Žena tvrdi da se muž razveo od nje, dok muž to poriče. Zato se reč muža prihvata.

"Ako se ne razvedem od tebe, bit ćeš razveden/a sa tri izjave o razvodu“.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Ako se ne razvedem od tebe, bit ćeš razvedena sa tri izjave o razvodu“, razvod se neće dogoditi osim ako jedno od njih ne umre pre nego što se muž razvede od nje. To je zato što je reč "ako“ uslovna klauzula. Muž je postavio nerazvod kao uslov za razvod. Dok god su supružnici živi, nema sigurnosti da će ovaj uslov biti ispunjen. Ovo je slično kao kada muž kaže: "Ako ne dođem u Basru, bit ćeš razvedena“.

Ako muž umre prvi u takvoj situaciji, njegova se žena razvodi neposredno pre njegove smrti. Ne postoji posebno ograničenje za ovaj period "neposredno pre“. Međutim, neposredno pre njegove smrti, on postaje nesposoban da se razvede od nje, te je time zakletva prekršena. Ako nije konzumirao brak, žena ne dobija ništa od muževljevog nasledstva. Ali ako jeste konzumirao brak, pošto se razvod dogodio neposredno pre njegove smrti, smatra se kao da se razveo od nje sa namerom da je liši njenog nasledstva. Žena dobija svoj deo muževljevog nasledstva. Ako žena umre prva, razvod se takođe dešava veoma neposredno pre njene smrti.

U delu en-Navadir se navodi da žena nije razvedena u gore navedenoj situaciji. Obrazloženje iza ovog stava je sledeće: **Muž može da se razvede od svoje žene dok je ona živa**. **Međutim**, **nakon njene smrti**, **ne postoji mogućnost razvoda**. Ako bi do razvoda došlo u ovoj situaciji, to bi se dogodilo nakon smrti. Ova stvar je slična reči muža: "Ako ne dođem u Basru, ti si razvedena“.

Dokazi na kojima se zasniva očigledna naracija su sledeći: Presuda o razvodu je ta da se on dešava nakon smrti. Muž nije u stanju da se razvede od svoje žene neposredno pre njene smrti. To je zato što čin davanja razvoda prati stvarni događaj razvoda. Ovo je slično kao kada se kaže: „Razvedena si nakon svoje smrti“, u kom slučaju se žena razvodi neposredno pre svoje smrti bez ikakvog prekida. U ovom slučaju, muž ne može naslediti od žene nakon njene smrti, jer je ona razvedena neposredno pre svoje smrti te je došlo do razdvajanja između njih.

"Ako se ne razvedem od tebe, razvedena si“.

Ako muž kaže ženi: "Razvedena si dok se ja ne razvedem od tebe“, onda je žena razvedena čim on zaćuti. Jer se reč مَتَى - "meta“ u tekstu koji izražava ovo značenje koristi za vreme. Muž je vezao razvod za vreme kada se ne razvede od žene nakon zakletve. Ovo je vreme stiglo u trenutku kada on zaćuti. Ako izrazi isto značenje koristeći reč اِذَا-"idhâ“ te tvrdi da misli na uslov, to je u smislu "ako“. Razvod se ne dešava dok jedan od njih ne umre. Ako kaže da misli na vreme pod ovom rečju, žena je razvedena u trenutku kada zaćuti. Jer se reč "idhâ“ koristi u oba značenja. Ako ne namerava ništa dok ovo govori, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena nije razvedena dok jedan od supružnika ne umre. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ona je razvedena u trenutku kada zaćuti.

[6/112]

Izvor gore navedene razlike u mišlenju je neslaganje među lingvistima i gramatičarima. Kufanska škola lingvista tvrdi da se (اِذَا)- "idhâ“ podjednako koristi i za vreme i za uslov. Zato, kada se nešto kaže koristeći ovu reč, ponekad postoji kazna (odgovor), ponekad ga nema. Kada se koristi u uslovnom smislu, znači "ako“, a značenje "vremena“ je potpuno izostavljeno. Ebû Hanîfe (r.a.h.) je usvojio ovaj stav.

Lingvisti basre škole kažu da "idhâ“ prvenstveno znači vreme, ali se ponekad koristi metaforički za stanje, i da značenje vremena ne nestaje kada se podrazumeva stanje. Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) su takođe usvojili ovo gledište.

Ovi imami (r.a.h.) kažu: Kada se ova reč koristi u svom doslovnom smislu, nije moguće da ne izrazi to značenje. Uzvišeni Allah kaže u ajetima Kur'ana: (koristeći česticu (اِذَا))

إِذَا ٱلشَّمۡسُ كُوِّرَتۡ

1. Kada sunce sjaj izgubi, [et-Takvir, 81/1]. i

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنفَطَرَتۡ

1. Kada se nebo rascijepi, [el-Infitâr, 82/1].

Na arapskom se kaže اَلرُّطَبُ إِذَا اشْتَدَّ الْحَارُّ da se sveže hurme nalaze kada je sunce intenzivno. Takođe se kaže da je اَلْبَرْدُ إِذَا جَائَتِ الشِّتَاءُ - "hladno kada dolazi zima“. Moguće je da ova čestica nema uslovno značenje. Zato je pravo značenje reči "idhâ“ izražavanje vremena. Kada nema namere, smatra se da se ova čestica koristi u svom doslovnom značenju.

Davanje prava na razvod braka ženi, stanje međlisa (skup)

Zar ne vidite da ako neko kaže svojoj ženi: “Razvedena si kad god želiš“, žena ne gubi pravo da se razvede od njega kada napusti međlis (skup)? Ali ako on kaže: „Razvedena si ako želiš“, onda pravo na razvod prestaje kada ona napusti međlis.

Ebû Hanîfin (r.a.h.) stav po ovom pitanju je sledeći: Reč ( )- "idhâ“ se ponekad koristi u doslovnom smislu za stanje. Na primer, neko kaže: 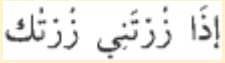 „Ako me posetiš, posetit ću i ja tebe“. Slično tome, on kaže: - “Ako mi pokažeš gostoprimstvo, ja ću tebi pokazati gostoprimstvo“. Sledeći stih pesnika takođe na to ukazuje:[95]

([95]).

Budi zadovoljan onim čime te je Gospodar tvoj obogatio

i

Budite strpljivi čak i ako osiromašite.

Ako se ovaj predlog svati kao uslov u odsustvu namere, onda se žena ne razvodi dok jedan od supružnika ne umre. Ako se svati kao “vreme“, onda se ona odmah razvodi. To znači da u ovom slučaju do razvoda ne dolazi. Zaista, ako postoji sumnja u to da li je do razvoda došlo, ne može se reći da se razvod dogodio. Zato, ako muž prepusti odluku o razvodu svojoj ženi, pravo žene na razvod ne nestaje kada ona napusti medžlis. Jer, ako se reč ()- "idhâ“ svati kao uslov, žena gubi pravo na razvod kada napusti medžlis. Ako se svati kao “vreme“, ona ga ne gubi. Nema sumnje da žena ima ovlašćenje da se sama razvede kada muž da (delegira) pravo na razvod svojoj ženi. Ne može se reći da gubi to ovlašćenje zbog sumnje.

Muhammed (r.a.h.) u “Kitabu'l-Asl“ - (Knjiga porekla) navodi da: “Ako neko kaže svojoj ženi: 'Razvedena si dok ne upotrebim reč 'razvod', a zatim ćuti, njegova žena je razvedena. Međutim, to nije dokaz za stvar o kojoj raspravljamo. Jer, ako kaže svojoj ženi, sa kojom je imao odnos: 'Ako ćutim, razvedena si', ili 'Svaki put kada se ne razvedem od tebe, razvedena si', a zatim ćuti, on je razveden sa tri izjave o razvodu. Ovde razvodi slede jedan za drugim. Jer muž, koristeći reč 'svaki', povezao je razvod sa vremenom kada se ne razvede od svoje žene. Odmah nakon njegove ćutnje, postoje tri uzastopna vremena koja imaju ovu karakteristiku (u kojima se ne razvodi od svoje žene). Zato se dešavaju tri razvoda, ne odjednom, već uzastopno. Ali, ako nije imao odnos sa svojom ženom kako je opisano, dešava se samo jedan razvod“.

[6/113]

Ako neko kaže:“Razvedena si sa tri razvoda dok te ja ne razvedem sa jednim razvodom“, a zatim odmah kaže: “Razvedena si sa jednim razvodom“, prema istihsanu (pravnoj preferenciji), ispunio je zahtev svoje zakletve (izjave). Žena je razvedena samo sa jednim razvodom. Međutim, prema kijasu (analogiji), trebalo bi da bude razvedena sa tri razvoda. Zufer (r.a.h.) zastupa ovaj stav. Jer, čak i ako je prošao veoma kratak vremenski period između muževljevog postavljanja uslova i izgovaranja: “Razvedena si sa jednim razvodom“, to je dovoljno da se zakletva (izjava) prekrši.

Muhammed (r.a.h.), presuđujući prema istihsanu (pravničkoj preferenciji), kaže: “Namera onoga ko se zaklinje (izjavljuje) jeste da ispuni zahteve zakletve (izjave). Za nekoga ko se zaklinje (izjavljuje) na gore opisan način, ovaj mali razmak treba da bude izuzetak kako bi mogao da ispuni zahteve zakletve. Jer ono što je neizbežno je oprošteno“. Osnova presude u ovoj stvari je sledeća: Ako čovek koji jaše životinju kaže svojoj ženi: “Ako jašem ovu životinju (razvedena si sa tri razvoda)“, a zatim odmah počne da silazi, i nakon perioda tišine kaže: “Razvedena si sa jednim razvodom“, njegova žena je razvedena sa tri razvoda pre nego što kaže “jedan“. To je zato što postoji mogućnost da se izbegne tišina između dve izjave.

(PS: Samir B: Do ovde sam tolerisao reč “zakletva-yemin“ jer ona, zapravo, u kontekstu teme talâka koju ovde prevodimo, na početku ove knjige imala je značenje “izjava“ a kasnije je nastupila u daljem prevodu kao “zakletva“. Ona u turskom jeziku možda ima dvojno značenje kao “izjava“ i kao “zakletva“ koja je u velikoj zavisnosti konteksta u kojem se ona upotrebljava u turskom jeziku. Ipak, ona takvo dvojno značenje nema na našem jeziku. Jer, kod nas, reč “zakletva“ i reč “izjava“, i jedna i druga imaju svoja posebna značenja. Njih ne možemo stavljati pod isti koš kao što je to slučaj na turskom jeziku. Zato sam se ovde odllučio za “izjavu“ a ne za “zakletvu“, jer, ona kao “zakletva“ ne može nikako figurirati na našem jeziku. Halalite mi što dosad nisam ostao dosledan njenom početnom značenju, tjs, “izjava“. Hvala.).

S'hodno tome, ako kaže: “Razvedena si dok ne ustanem sa mesta gde sedim“, i odmah ustane čim završi sa govorom, njegova žena nije razvedena prema istihsanu (pravnoj preferenciji). Ali, ako ćuti čak i vrlo kratko vreme, razvedena je.

Ako muž kaže: “Razvedena si dok se ja ne razvedem od tebe“, i to kaže bez ikakve određene namere, žena je razvedena čim zaćuti.

To je zato što se čestica (لَمْ)-“lem“, koja se koristi kao negativna čestica u reči “razvedena“, koristi za prošlo vreme. U međuvremenu, prošlo je vreme otkako se muž razveo od svoje žene. Vreme kada je razvod obavezujući postoji u trenutku kada muž zaćuti.

Ista je presuda ako kaže: “Razvedena si dok se ja ne razvedem od tebe“, ili “Razvedena si na dan kada se razvedem od tebe“, ili “Razvedena si gde god se razvedem od tebe“. To je zato što postoje mnoga mesta gde se muž ranije nije razveo od svoje žene.

Ali, ako muž kaže: “Razvedena si kada se ja ne razvedem od tebe“, žena nije odmah razvedena. Jer se “ne razvoditi“ ovde odnosi na buduće vreme. Ako se reč “vreme“ ovde odnosi na kratak ili dug period, presuda će biti zasnovana na toj nameri.

Ako nema namere, “vreme“ se određuje kao šest meseci. Žena se ne razvodi dok ne prođe šest meseci od muževljeve reči. Jer: reč حِينٌ “vreme“ se koristi za trenutak. Uzvišeni Allah kaže u ajetu:

فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ

17. Pa, hvaljen neka je Allah kad god omrknete i kad god osvanete – [er-Rum, 30/17].

to jest, u vreme jutra i večeri... Ova se reč takođe koristi u značenju dolaska Sudnjeg dana, četrdeset godina i šest meseci.

Sledeći ajeti ilustruju ova značenja redom:

وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُواْ حَتَّىٰ حِينٍ

43. I o Semudu, kad mu bî rečeno: "Uživajte još neko vrijeme!". [ez-Zarijat, 51/43].

Zatim:

هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَـٰنِ حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْـًٔا مَّذْكُورًا

1). Zar je to davno bilo kad čovjek nije bio spomena vrijedan? [el-Insan, 76/1] .

Zatim:

تُؤْتِيٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَاۗ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

25. ono plod svoj daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi – a Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili. [Ibrahim, 14/25].

Ako muž namerava da se razvede od svoje žene navodeći vreme koristeći reč حِينٍ - “vreme“ da to veže za neki period, i ako je imao na umu jedno od mogućih značenja te reči, njegova je namera važeća. Ako nije imao na umu ništa posebno, smatra se da to znači šest meseci.

İbn Abbâsa (r.a.h.) su pitali koliko dugo osoba koja se zakune da neće nekome govoriti neko vreme koristeći reč حِينٍ treba da ćuti da bi održala svoju zakletvu. On je odgovorio da je to šest meseci, sa obzirom na to da plod hurme sazreva za šest meseci. U 25. ajetu gore navedene sure Ibrahim, Uzvišeni Allah kaže:

“ تُؤْتِيٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ ...“ - “ ono plod svoj daje u svako doba ...“.[96] [Ibrahim, 14/25].

(96. Autor je ovde reč حِينٍ svatio kao šest meseci.).

Štaviše, ako je osoba koja daje izjavu nameravao da se odnosi na vremenski period u kome se ona ne koristi, ili četrdeset godina, ili kraj sveta, onda bi koristio reč “zauvek“. Zato je njihova namera ovde šest meseci. Presuda je ista ako muž izjavljuje koristeći reč “vreme“, jer se ove dve reči koriste naizmenično. Na arapskom se kaže: لم ألقك مُنْذ زَمَانٍ ve لَمْ أَلْقَكَ مُنْذُ حِينٍ -“Nisam te video neko vreme.“

Razvodi povezani sa rečju "dan"

Ako kaže: “Razvedena si onog dana kada se ja ne razvedem od tebe“, onda je žena razvedena nakon što prođe jedan dan otkako je on dao izjavu, ali se zapravo nije razveo od nje.

[6/114]

Jer se reč (يَوْمٌ)- “jevm“ koja znači “dan“, koristi i u značenju “vreme“. Ovu upotrebu vidimo u sledećem ajetu:

وَمَن يُوَلِّهِمۡ يَوۡمَئِذٖ دُبُرَهُۥٓ إِلَّا مُتَحَرِّفٗا لِّقِتَالٍ أَوۡ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٖ فَقَدۡ بَآءَ بِغَضَبٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأۡوَىٰهُ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ

16. onaj ko im tada leđa okrene – osim onog koji se povuče s namjerom da se ponovo bori ili drugoj četi pristupi – vratiće se natovaren Allahovom srdžbom; prebivalište njegovo biće Džehennem, a užasno je on boravište. [el-Enfâl, 8/16].

Svako ko beži od rata, danju ili noću, izložen je ovoj pretnji u ajetu. Među ljudima je takođe uobičajen izraz "Čekaj dan tog i tog", što znači "Čekaj kada će neko doći ili se vratiti".

Kada se reč "dan" koristi u vezi sa nečim što ne pripada jednom od dva određena vremena, kao u slučaju razvoda, i ne proteže se između ta dva vremena, onda se odnosi na samo vreme. Kada se ova reč koristi u vezi sa nečim što je specifično samo za dan, kao što je post, onda se odnosi na belinu dana. Ako je povezana sa nečim što se proteže, kao u slučaju kada kaže ženi: "Na dan kada će taj i taj doći, tvoja je odluka u tvojim rukama", onda se ponovo odnosi na belinu dana. Ponovo ćemo se pozabaviti ovim pitanjem kasnije.

Ako neko izgovori razvod koristeći reč "dan", a zatim kaže: "Nameravao sam da bude dan, a ne noć", njegova je izjava pravno potvrđena. To je zato što navodi da je nameravao pravo značenje reči, koje je zaista dan. Zbog toga njegova izjava mora biti prihvaćena.

Ako muškarac kaže: "Razvedena si one noći kada uđem u ovu kuću", ali uđe tokom dana, njegova žena nije razvedena. Jer reč "noć" se odnosi na tamu noći; ona je suprotnost reči "dan". Nepravilno je misliti suprotno jednom rečju.

Ako neko kaže svojoj ženi: "Razvedena si na određeno vreme, ili na vreme u bliskoj budućnosti", i tom izjavom nešto namerava, onda se njegova žena razvodi u vreme kada on namerava. To je zato što je celina svetskog života blizu*. Zato je namera koju on namerava jedno od mogućih značenja njegovih reči.

(*PS: Samir B: Reč "svet" u rečniku znači "najbliži" ili "neposredni". Ovaj izraz sugeriše da je svetski život bliži, konkretniji i neposredno pred našim očima (bliži) nego zagrobni život, te zato može lahko njime prevariti i obuzeti ljude.).

Ako osoba koja daje ovu izjavu nema konkretnu nameru, reći "do određenog vremena" može značiti period do šest meseci, dok reći "do određenog vremena" može značiti period kraći od mesec dana. Žena je razvedena ako je prošlo manje od mesec dana i jedan dan od polaganja izjave. To je zato što se "skoro vreme" odnosi na neposrednu uplatu, dok se mesec dana ili više smatra datumom dospeća. Slično tome, ako se neko zakune da će odmah platiti dug i plati ga pre nego što prođe mesec dana, nije prekršio zakletvu. To je zato što se period do jednog meseca smatra skorim vremenom, a plaćanje izvršeno u ovom roku se smatra neposrednim.

Situacije razvoda povezane sa Mesecom

Ako neka kaže svom supružniku: "Razveden si u roku od mesec dana" i namerava da se razvede odmah, onda se supružnik odmah razvodi. Izraz "u roku od mesec dana" je nevažeći jer razvod nema određeno vreme. Ako, govoreći ovo, supružnik nije imao nameru da se razvede, onda, prema većini hanefijskih učenjaka, razvod se dešava tek nakon što prođe mesec dana.

Prema Zuferu (r.a.h.), razvod postaje trenutan. Ovo je takođe rivâjet od Ebû Yusûfa (r.a.h.). Dokazi koji potkrepljuju ovaj stav su sledeći: Izraz "u roku od mesec dana" je da bi se odredio rok. Rok u nečemu ne negira uspostavlanje njegove suštine. Naprotiv, rok dolazi nakon suštine. Na primer, rok o dugu dolazi do izražaja tek nakon što je dug utvrđen. Ovde, pominjanje roka u razvodu ne sprečava da do razvoda dođe odmah. Naprotiv, rok se zanemaruje. Jer, razvod koji se već dogodio više nema mogućnost roka.

Dokazi na koje se oslanjaju suprotstavljeni hanefijski pravnici su sledeći: Sam razvod braka nema mogućnost da se odloži dok ne prođe mesec dana. Međutim, čin davanja razvoda braka ima mogućnost da se odloži. Jer je funkcija odlaganja da ga odloži. Slično tome, čin davanja razvoda takođe ima mogućnost da se odloži. Ako pretpostavimo da je reč "dok" uključena u suštinu razvoda, onda moramo reći da je to faktor u odlaganju nastanka razvoda. Ako je smatramo uključenom u presudu, onda ona postaje nevažeća. Pošto je princip da se reči racionalne osobe smatraju validnim u najvećoj mogućoj meri, ne bi bilo ispravno smatrati reč "dok" ovde nevažećom. Zato je većina hanefija prihvatila da je to uključeno u suštinu razvoda. Presudili su da se nastanak razvoda može odložiti dok ne prođe mesec dana. U ovom slučaju, kao da je čovek rekao: "Razvedeni ste nakon što prođe mesec dana".

[6/115]

Muž kaže ženi: "Sutra se razvodiš".

Ako muž kaže ženi: "Razvedena si sutra", onda je žena razvedena čim svane sledećeg dana.

Zato što je došlo vreme za razvod. Ako muž kaže da je ovom izjavom mislio na kraj dana, to nije pravno prihvatljivo. Međutim, to je prihvatljivo u smislu sudova između njega i Boga [dž.š.] (religiozno). Zato što je muž nameravao da ovde precizira opštu reč. Opisao je svoju ženu kao razvedenu za celo "sutra". To se dešava sa prvim delom dana. Ako je nameravao da se razvod dogodi na kraju dana, onda je namera preciziranja opšte reči validna sa religiozne tačke gledišta. Na primer, ako neko kaže "Neću jesti" nameravajući da pojede određeni obrok, presuda je ista.

Ako kaže: "Slobodna si i sutra", onda postaje slobodna u zoru. Ako kaže da je mislio na kraj dana, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), njegova je izjava pravno prihvaćena. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ona se ne prihvata.

U delu el-Džâmi'us-Sağîr, vidi se da Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) nisu pravili razliku između upotrebe reči "sutra" i "preksutra". To je zato što je osoba koja je davala razvod opisala svoju ženu kao razvedenu za ceo dan. Ako je mislio samo na deo dana, to bi bilo kao da precizira opštu reč.

Ebû Hanîfe (r.a.h.) pravi razliku između "غداً (yarın)" - "sutra" i "فِي غَدٍ (yarında)" - "sutra u" i kaže: "Prilog "فِي (-de, -da)" 'sutra u' je u svrhu priloga. Prilog se ponekad odnosi na celu stvar koju obuhvata, a ponekad na njen deo. Jer, kada se kaže: 'U vreći je pšenica', ne podrazumeva se da je vreća puna pšenice. Kada se između kvaliteta (u ovom slučaju, razvod) i vremena pomene priloška čestica, iskaz implicira da je žena razvedena za ceo sutrašnji dan ili za njegov deo. U iskazu sa više mogućih značenja, nameravanje na jedno od značenja je pravno ispravno. Vreme je priloška čestica za razvod samo ukoliko se dešava u njemu, a ne ukoliko ga zauzima. Pojava razvoda je u delu vremena. Ovo je više u skladu sa pravim značenjem priloga. Kada se kaže: 'Razvedena si sutra', priloška čestica nije umetnuta između vremena i kvaliteta. Ovo bi zahtevalo karakterizaciju žene kao osobe sa potpuno praznom polovinom. Zato, implicirati da je žena samo delimično prazna ovom izjavom nije pravno ispravno.

Ako muž kaže svojoj ženi, bez ikakve namere: "Razvedena si tokom Ramazana", onda se žena razvodi u zalazak sunca poslednjeg dana Šabana.

Jer, čim se ugleda polumesec, nalazi se deo Ramazana. To je dovoljno da dođe do razvoda. Ako muž tvrdi da je ovom izjavom mislio na kraj Ramazana, gore pomenuta razlika u mišlenju među hanefijskim imamima važi i ovde.

Muž kaže ženi: "Razvedena si danas ili sutra".

Ako čovek kaže svojoj ženi: "Razvedena si danas ili sutra", onda je ona razvedena danas.

Jer je ovom izjavom pomenuo dva puta bez upotrebe veznika (harfa za povezivanje) između njih. U takvim slučajevima, koje god se vreme prvo pomene, žena je razvedena. U ovoj izjavi, prvo se pominje "danas". Ali ako kaže: „Danas, sutra si razvedena", onda je sutra razvedena. Jer je izjava "Danas si razvedena" izjava data da stupi na snagu odmah (muneccez). Izjava „Sutra" vezuje razvod za buduće vreme. Nije moguće vezati izjavu koja stupa na snagu odmah za buduće vreme. S'hodno tome, reč "sutra" postaje nevažeća. Međutim, ako prvo upotrebi reč "sutra", vezuje razvod za buduće vreme. Ako želi da se razvod dogodi odmah rekavši "danas", razvod ne ostaje vezan za određeno vreme. Reč "danas" ne negira efekat početka muževljeve izjave. Zato je kao da nikada nije ni rečeno.

[6/116]

Prema mišlenju koje je preneo Zufer (r.a.h.), izjava "Razvedena si danas i sutra" predstavlja samo jedan razvod. To je zato što način na koji je izjava data karakteriše ženu kao razvedenu. Pošto je jednom razvedena, žena stiče karakteristiku razvedene oba puta.

Ako bi rekao:"Slobodna si sutra u ovaj sat", odmah bi bila slobodna. Reč "sutra" je besmislen dodatak. Ako bi rekao da je mislio na ovaj sat sutra, to ne bi bilo pravno prihvaćeno. Međutim, religiozno (u smislu suda između njega i Boga [dž.š.]) to bi bilo prihvaćeno. Jer, iako deluje suprotno izgledu, značenje koje tvrdi da je nameravao je jedno od mogućih značenja njegovih reči. Svemogući Bog veoma dobro poznaje njegovo srce.

Ako kaže: “Razvedena si danas, kada dođe sutra“, onda je razvod važeći u zoru. Jer se izraz “kada dođe sutra“ koristi da bi se razvod učinio uslovnim. Kada se uslov navede odmah nakon izjave, gubi svoju sposobnost da izrazi presudu (ne postaje obavezujući). Slično tome, ako kaže: “Razvedena si danas, kada budeš razgovarala sa tim i tim“, ili “Razvedena si danas, ako budeš razgovarala sa tim i tim“, žena nije razvedena pre nego što razgovara sa tim i tim.

Jer je jasno da reč “danas“ nije za razvod, već za vreme kada je uslov priložen. Ovo nije kao izjava “Razvedeni si danas, sutra“, jer uslov nije naveden u toj izjavi. Zato se reč “danas“ koristi da označi vreme kada će se razvod dogoditi.

Ako muž kaže: “Razvedena si prve noći Ramazana“, razvod se dešava prve noći Ramazana. To je zato što je muž ovim rečima povezao razvod sa dva određena vremena. Razvod se dešava u vreme koje se prvo pomene.

Kada kaže: “Razvedena si tokom Ramazana“, razvod se odnosi na prvi Ramazan koji sledi. To je značenje koje se razume iz muževljevih reči. Slično tome, ako se zakune “do Ramazana“ ili izdaje kuću, to se odnosi na prvi Ramazan koji sledi. Ako muž tvrdi da je ovom izjavom mislio na drugi Ramazan, to nije pravno prihvaćeno jer protivreči očiglednom značenju njegovih reči. Štaviše, ovo je specifikacija opšte izjave. Jer, implikacija njegovih reči je da se razvod odnosi na svaki Ramazan koji sledi nakon izjave njegovoj ženi. Kada razlikuje neke buduće Ramazane od drugih, ovo postaje specifikacija opšte izjave. Specifikovanje opšte izjave sa namerom je verski validno, ali nije pravno validno. Slično tome, kada kaže: “Razvedena si u subotu“, razvod se odnosi na prvu subotu koja sledi. Ako tvrdi da je ovom izjavom mislio na drugu subotu, to nije pravno prihvaćeno.

“Slobodna si u Mekki“

Ako muškarac kaže svojoj ženi: “Razvedena si u Mekki“, žena je odmah razvedena. To je zato što je muž opisao svoju ženu karakteristikom da je razvedena na određenom mestu. Razvod nije karakteristika koja je specifična za neka mesta, a ne za druga. Naprotiv, kada je žena razvedena na jednom mestu, ona je razvedena svuda. Ako muž kaže da je mislio da je njegova žena bila razvedena kada je došla u Mekku, to nije pravno prihvaćeno. Međutim, verski je prihvaćeno. Zato što je pomenuo mesto i izrazio radnju koja je tamo bila prisutna. Ovo je u suprotnosti sa doslovnim i prividnim značenjem izjave. To je vrsta metafore. Zato nije pravno prihvaćeno. Verski je prihvaćeno.

[6/117]

Slično tome, ako muškarac kaže svojoj ženi: “Razvedena si dok nosiš tu i tu odeću“, a ona nosi drugu odeću, ona je odmah razvedena. To je zato što se njegova izjava o razvodu ne može ograničiti na određenu odeću. Ako muž kaže da je mislio da ona treba da nosi određenu odeću, to je religiozno prihvaćeno. To je zato što je reč “odeća“ koristio metaforički da bi se odnosio na nošenje te odeće, što je vrsta metafore. Isto važi i za izreke: “Razvedena si kod kuće, razvedena si u sobi, razvedena si u hladu, razvedena si na suncu.“

Ako kaže: “Slobodna si kada budeš išla u Mekku“, ili “Slobodna si kada budeš ušla u kuću“, ili “Slobodna si kada se budeš obukla“, žena se ne razvodi dok ne učini te stvari. Zato što se harf “fi“ koje u ovim rečima znači “takođe“, koristi kao prilog. Glagol, međutim, nije pogodan da bude prilog u smislu da ga sadrži u svrhu razvoda. Zato se ovaj harf prihvata kao uslovno značenje. Jer, kao što uslov prethodi kazni, stvar unutar priloga (sadržaj) prethodi prilogu.

U ovom slučaju, harf “fî znači مَعَ - “mea- sa“. Allah Svemogući kaže u ajetu:

فَٱدۡخُلِي فِي عِبَٰدِي

29. pa uđi među robove Moje, [el-Fedžr, 89/29].

Slično tome, kada se kaže: “Komandant je ušao u grad sa svojom vojskom“, to se razume kao “Ušao je sa svojom vojskom“.

Kada kaže: “Razvedena si čim uđeš u kuću (prim.prev: ili Razvedena si čim budeš ušla u kuću)“, žena nije razvedena dok zaista ne uđe. Situacija je drugačija ako kaže: “Razvedena si u kući“. Jer, kada kaže: “Razvedena si zajedno sa kućom“, on vezuje razvod za postojeću stvar. Međutim, ako kaže: “Razvedena si i dok klanjaš namaz“, žena je odmah razvedena. Jer je izraz “dok klanjaš namaz“ nezavisna rečenica. Ako muž kaže da je mislio na vreme dok je ona klanjala namaz, to nije pravno prihvaćeno. Jer se uslov ne pripisuje kazni (nije povezano veznikom). Međutim, to je verski prihvaćeno. Jer je moguće svatiti ovu izjavu i kao:“Razvedena si dok klanjaš namaz (prim.prev: ili Razvedena si dok budeš klanjala namaz)“.

Zaista, Arapi koriste upravo ovu frazu, govoreći: “Otišao sam kod tog i tog, a on je radio to i to.“ U ovom slučaju, značenje reči te osobe moglo bi biti: “Besposlen si dok si zaokupljen namazom“. Pošto izjava obuhvata nameravano značenje, ona je religiozno prihvaćena.

Kada neko kaže: (مُصَلِّيَةً)- “Razvedena si dok klanjaš namaz“, pravno, razvod postaje trenutan. Ako muž kaže da je mislio “dok klanjaš namaz“, onda je to verski prihvaćeno. Gramatičari (stručnjaci za sintaksu) kažu da ako se poslednji harf reči “mač namaza / مُصَلِّيَةٌ“ izgovara sa damom (samoglasničkim znakom), to nije verski prihvaćeno, ali ako se izgovara sa fet'hom (samoglasničkim znakom) مُصَلِّيَةً, to je prihvaćeno kako pravno tako i verski. U ovom slučaju, reč مُصَلِّيَةً je u akuzativu. Prema gramatičarima, ovo je jasno. Međutim, prema islamskim pravnicima, to je potvrđeno samo verski (ne pravno).

Ako neko kaže svom supružniku: “Razveden si u svojoj bolesti“ ili “Razvedena si u svojoj gladi“, brak nije razveden osim ako ove radnje nisu prisutne kod žene. To je zato što čestica فِي - “fî“, kojoj je dato značenje “takođe“, takođe znači “sa“ ili “zajedno sa“. Ili, pošto bolest i glad nisu pogodni kao prilozi, smatraju se uslovima u metaforičkom smislu za potvrđivanje reči racionalne osobe.

Ako čovek kaže svojoj ženi: "Razvedena si mesec dana pre nego što taj i taj dođe ili taj i taj umre".

Ako muž kaže: "Razvedena si mesec dana pre nego što taj i taj stigne", a ta osoba stigne pre nego što se mesec završi, njegova žena nije razvedena. Jer je vezao razvod za određeno vreme, a to je početak meseca kada će taj i taj stići. Ovo vreme mora biti pronađeno posle izjave, a nije pronađeno.

[6/118]

Ako neko kaže svojoj ženi: "Razvedena si mesec dana pre nego što taj i taj umre", i taj čovek umre pre nego što se mesec završi, žena se ne smatra razvedenom. Međutim, ako neko kaže svojoj ženi sredinom meseca Ša'bana: "Razvedena si mesec dana pre Ramazana", razvod je trenutan. To je zato što je vezao razvod za vreme za koje se sa sigurnošću zna da je prošlo. Takav razvod stupa na snagu odmah, slično kao kada bi rekao: "Razvedena si juče". Ali ako taj i taj dođe ili umre nakon što se mesec završi, prema Zuferu (r.a.h.), u oba se slučaja žena razvodi na početku meseca. Početak perioda čekanja (ida) se računa od ovog vremena. Ako je muž imao seksualni odnos sa svojom ženom tokom ovog meseca, to se smatra opozivim [ric'î] razvodom, što znači da se muž vraća svojoj razvedenoj ženi. U slučaju konačnog [bâ'in] razvoda, on je dužan da plati miraz zbog seksualnog odnosa.

Prema Abu Jusufu i Muhamedu, razvod se dešava po povratku ili smrti osobe kojoj je postavljen uslov. Stoga se period čekanja (idda) računa od tog trenutka. Ako muž ima polni odnos sa razvedenom ženom u roku od mesec dana, ne smatra se da joj se vratio. Čak i ako je razvod konačan (ba'in), on nije dužan da plati miraz zbog ovog seksualnog odnosa.

Ebû Hanîfe (r.a.h.) se slaže sa Ebû Yusûfom i Muhammedom (r.a.h.) u vezi sa razvodom koji uslovljava dolazak osobe. Međutim, slaže se i sa Zuferom (r.a.h.) u vezi sa razvodom koji uslovljava smrt osobe.

Zuferovo obrazloženje za njegov stav je sledeće: Razvod se dešava u trenutku kada ga muž izgovori. Muž izgovara razvod na početku meseca u kojem će dotična osoba stići ili umreti. U ovom slučaju, razvod se dešava u tom trenutku. Ovo je vreme bilo posle izjave. Međutim, to nismo znali pre nego što je osoba čija je smrt ili dolazak bio vezan za razvod stigla ili umrla. Kada smo to saznali, postalo je jasno da je do razvoda došlo. Na primer, ako neko kaže svojoj ženi: "Razvedena si kada imaš menstruaciju (prim.prev.: ili Razvedena si kada budeš imala menstruaciju)", žena se smatra razvedenom ne kada vidi krv, već posle tri dana. Međutim, postaje jasno da je razvedena u trenutku kada vidi krv. Sličan slučaj je i ovaj: Ako neko kaže svojoj ženi: "Ako je beba u tvojoj utrobi muško dete, razvedena si", žena se ne smatra razvedenom dok se beba ne rodi. Ako žena rodi muško dete, razvedena je od trenutka kada se razvod izgovori. Dokaz za ove izjave je sledeći: Ako se muž razvede od svoje žene mesec dana nakon dolaska ili smrti dotične osobe, onda je žena u tom trenutku razvedena. Isto važi i ako se ona razvede od njega mesec dana pre njegovog dolaska ili mesec dana pre njegove smrti.

Ako muškarac kaže ženi sa kojom nije oženjen: "Razvedena si mesec dana pre nego što te oženim", a zatim je oženi mesec dana kasnije, žena nije razvedena. Međutim, ako je brak uslovljen, a razvod je vezan za vreme posle braka, onda je ona razvedena.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), do razvoda dolazi samo ako je izjava muža data u kontekstu uslova, a dolazak ili smrt osobe je konačnost. Ovaj uslov je ispunjen. Dakle, razume se da je izjava muža data u kontekstu uslova. Kazna (izjava za razvod) se odlaže dok se uslov ne ispuni. Ovo je objašnjenje jasno ako je razvod vezan za mesec dana pre dolaska pomenute osobe, jer, njihov nedolazak nije neverovatan. Uslov takođe podrazumeva mogućnost ispunjenja. Čak i ako je smrt izvesna, protok meseca nakon izjave muža nije bio definitivno prisutan u vreme kada je izjava (talâk) data. Zato je Muhammed (r.a.h.) rekao: "Ako žena umre pre nego što se mesec završi, ona nije razvedena". Štaviše, smrt može doći pre ili posle. Zato je nemoguće znati da li je svaki mesec koji prođe posle zakletve muža – osim ako smrt ne nastupi na kraju – vreme kada je razvod vezan za to. Jer, smrt može doći pre ili posle tog meseca, što je potpuno nepoznato. Ovo je takođe u kontekstu uslova. Izjava "Mesec dana pre nego što se udaš, slobodna si." je suprotna, jer je vezivanje razvoda za određeno vreme ovde fundamentalno nevažeće. Jer, kada je muškarac to rekao, žena nije imala pravo da se razvede od njega. Važenje uslova zavisi od istinitosti onoga za šta je vezan. U slučaju gore navedene menstruacije, uslov se smatra ispunjenim vidom kapi krvi. Međutim, pošto je moguće da ponovo prestane pre nego što prođu tri dana, viđenje krvi ne dovodi do zaključka da je došlo do razvoda. U tom slučaju, pojava razvoda ne zavisi od nečega što se očekuje.

[6/119]

Ebû Hanîfin (r.a.h.) stav o razlici između uslovljavanja razvoda mesec dana pre smrti osobe i mesec dana pre povratka te osobe objašnjen je u njegovom delu "Kitabu'l-Asl"- (Knjiga porekla) na sledeći način: Sigurno je da će osoba koja je pod uslovom umreti. Međutim, da li će se vratiti ili ne, nepoznato je. To se može objasniti na dva načina.

1- Da bi nešto bilo uslov, potrebna je ili uslovna čestica ili uslovno značenje. U slučaju o kome razmatramo, nijedna čestica se ne pominje. Međutim, uslov da se razvod uslovi dolaskom određene osobe mesec dana pre dolaska druge osobe implicira uslovno značenje. To je zato što postoji mogućnost da ta osoba neće stići. Sama izjava je tipa koji dozvoljava naređivanje ili zabranu. Zato implicira uslovno značenje. Zato što osoba koja polaže izjavu (uslovljava razvod) želi da se uslov ne ispuni. Pošto nastanak razvoda zavisi od postojanja te stvari, implicira uslovno značenje.

Što se tiče smrti, ne postoji mogućnost da dotična osoba ne umre. Neizbežno će umreti. Nije moguće ni narediti ni zabraniti smrt. Zato, ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si mesec dana pre smrti tog i tog", on nema nameru da spreči smrt te osobe. Pošto u ovome nema uslovnog značenja, razume se da je namera da se ukaže na vreme kada je razvod vezan za nju. U ovom slučaju, razvod se dešava na početku tog vremena. Slično tome, ako kaže: "Razvedena si mesec dana pre Ramazana", žena se razvodi na početku meseca Ša'bana. Međutim, u ovom slučaju, vreme je određeno pre početka Ramazana. Što se tiče razvoda koji je vezan za mesec dana pre smrti tog i tog, on nije određen dok taj i taj ne umre. Čim ovo saznamo, postaje jasno da se razvod dešava od početka tog meseca.

2- Muž je odobrio razvod pod uslovom da određena osoba stigne ili umre na početku ili kraju meseca. Što se tiče dolaska određene osobe, ovaj uslov važi tek nakon što ta osoba zaista stigne, jer postoji mogućnost da nikada neće stići. Što se tiče smrti, ovaj uslov važi čak i pre smrti, jer je smrt neizbežna. Jasno je da će jedan od narednih meseci biti mesec u kojem će određena osoba umreti. Međutim, koji će to mesec biti, nije poznato. Zato, dok se taj mesec ne sazna, ne možemo presuditi da je žena razvedena. Kada se to sazna, postaje jasno da se razvod dogodio od samog početka tog meseca.

Što se tiče smrti, vreme kada razvod postaje obavezujući određuje se pre nego što smrt nastupi. Pošto će osoba neizbežno umreti, vreme kada postaje obavezujući je fiksno. Zato se razvod ne može odložiti do posle smrti. Što se tiče dolaska osobe, vreme kada razvod postaje obavezujući nije određeno dok osoba ne stigne. Pošto je odsustvo osobe moguće, smatra se da se razvod dogodio od datuma dolaska osobe.

Čovek koji određuje vreme za razvod od svoje žene pre njene smrti

Ako čovek kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda mesec dana pre smrti", i ona umre pre nego što istekne mesec, ona nije razvedena.

Jer, vreme kada joj je razvod nametnut nije bilo nakon izjave. Ako umre nakon mesec dana, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), žena još uvek nije razvedena. Jer, ako bi se razvela, to bi bilo posle njene smrti. Međutim, žena se ne razvodi nakon svoje smrti.

[6/120]

Prema rečima Ebû Hanîfe (r.a.h.), razvod počinje početkom meseca te muž ne može da je nasledi. Međutim, ako je muž imao seksualni odnos sa njom tokom ovog meseca, ona ima pravo na dodatni miraz, jer se utvrđuje da je muž imao seksualni odnos sa ženom od koje se razveo uz tri izjave o razvodu.

Isto pravilo važi i u slučajevima kada je razvedena žena ubijena ili udavljena. Jer, čak i ako postoji konkretan razlog, to su takođe smrtni slučajevi.

Muž povezuje razvod svoje žene sa sopstvenom smrću

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda mesec dana pre nego što umrem", i muž umre nakon mesec dana, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), žena nije razvedena. To je zato što, kao i u gore navedenom slučaju, ako bi se razvela, to bi bilo nakon smrti muža, što je nedopustivo. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), smrt muža jasno ukazuje na to da se razvod dogodio početkom meseca. Zato, ako je muž bio zdrav u to vreme, žena ne može naslediti od njega. Žena mora poštovati period čekanja od tri menstrualna ciklusa.

Kada muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si devet dana pre Kurban-bajrama", žena se razvodi čim se završi mesec Dhul-Kade. To je zato što postoji vreme na kojem se razvod zasniva.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si mesec dana pre smrti tog i tog i tog i tog", i jedna od tih osoba umre pre nego što istekne mesec, žena se ne smatra razvedenom. To je zato što vreme na kojem se razvod zasniva nije nastupilo nakon izjave. Ako jedna od ovih osoba umre nakon što je prošlo mesec dana, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena se smatra razvedenom od početka menstruacije. Dokaz na koji se on oslanja je istihsan (pravna preferencija).

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), žena je razvedena čim muž završi sa govorom. Međutim, situacija je drugačija ako muž kaže: "Razvedena si mesec dana pre nego što taj i taj i taj stigne".

Jer ovde, ako jedna od ovih osoba dođe posle mesec dana, a druga ne dođe, žena se neće smatrati slobodnom.

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), određivanje razvoda mesec dana pre dolaska para ne proizvodi isti rezultat kao određivanje mesec dana pre smrti para. Za njega se dolazak smatra uslovom, dok smrt nije. Razlog za ovu razliku je sledeći: U prvom slučaju, muž određuje vreme mesec dana pre dolaska para, koje nije određeno dolaskom jednog od njih, jer drugi možda nikada neće stići. U drugom slučaju, vreme razvoda je određeno smrću jednog od njih, jer će drugi sigurno umreti.

Neki hanefijski pravnici (r.a.h.) se ne slažu sa ovim stavom, navodeći da žena ne treba da se razvede nakon smrti jednog od njih. Njihovo obrazloženje je sledeće: Ako su oboje umrli, vremenski period se definiše kao jedan mesec pre smrti bilo kog od njih. Međutim, ako jedan umre, a drugi ostane živ još neko vreme, početak tog meseca se definiše kao jedan mesec pre smrti jednog od njih i godinu dana pre smrti drugog.

Ebû Hanîfin stav po ovom pitanju je sledeći: Retko se dešava da obe osobe umru zajedno. Čini se da muževa namera pri razvodu od žene na ovaj način nije da uslovi da oboje umru zajedno. Zato, ako jedno od njih umre mesec dana nakon razvoda, početak se tog meseca obično smatra mesecom pre smrti oboje. Zaista, iako je Ramazan tri meseca pre Kurbanskog bajrama, kaže se: "Ramazan je mesec dana pre i Ramazanskog bajrama i Kurbanskog bajrama".

Ako čovek kaže svojoj ženi: "Ako je Bogom [dž.š.]određeno da će taj i taj doći u roku od mesec dana, onda si razvedena u tom času", i ta osoba stigne na kraju meseca, onda je žena razvedena po njegovom dolasku.

Ova je presuda dokaz u korist Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.) protiv Ebû Hanîfe (r.a.h.).

Jer, kao što je smrt neizbežna, tako je i Božje [dž.š.] znanje sveobuhvatno. Ali, po našem mišlenju, ova izjava znači: "Ako taj i taj dođe do određenog meseca, razvedena si". Zato što ne postoji način da osoba koja daje izjavu zna Božje [dž.š.] znanje i presudu. Međutim, presude se zasnivaju na stvarima koje ljudi mogu znati. Zato je kao da je osoba koja dala izjavu rekla: "Ako taj i taj dođe do određenog meseca, razvedena si". Dakle, događaj razvoda se odlaže dok ta osoba ne stigne.

[6/121]

Ako čovek koji je oženjen sa dve žene kaže im: "Koja od vas ima duži životni vek, sada je razvedena", druga žena se neće razvesti dok prva ne umre. To je zato što namera nije dužina života u prošlosti, već dužina života u budućnosti. Zato, ako jedna žena ima deset, a druga šezdeset godina kada se ovo kaže, starija se neće razvesti. Dakle, namera je dužina života u budućnosti. Pošto postoji mogućnost da obe umru u isto vreme, nije sigurno koja će duže živeti.

Prema hanefijskim učenjacima (r.a.h.), osim Zufera (r.a.h.), kada jedna supruga umre, druga se odmah razvodi.

Prema Zuferu (r.a.h.), kada jedna supruga umre, druga je razvedena od trenutka kada muž izjavi razvod. To je zato što smrt druge podrazumeva da će preživela supruga živeti duže. U ovom slučaju, muž je uslovio razvod postojećim uslovom. Obrazloženje iza ovoga za većinu hanefijskih pravnika (r.a.h.) je sledeće: Izjava muža znači: "Nakon što jedna od vas umre, preostala supruga je razvedena". Ovo se ne može utvrditi pre nego što jedan od njih umre. Možda je ovo situacija koja se neće dogoditi zbog mogućnosti da oboje umru zajedno. Zato izjavu muža treba smatrati uslovom.

Ako čovek ima dve žene, Zejneb i Amru, i obrati se Zejnebi govoreći: "O Zejneb!", ali Amra odgovori, a muž kaže: "Razvedena si sa tri razvoda", onda je Amra razvedena.

Zato što je muž odmah nakon ženinog odgovora izgovorio razvod. Zato je nameravao da se razvede od nje. Ako muž kaže da je nameravao da se razvede od Zejneb, onda je Zejneb razvedena prema njegovoj nameri. Međutim, nije potvrđeno da je koristio svoje reči u značenju koje nije njihovo eksplicitno značenje. Zato, prema eksplicitnom značenju njegovih reči, i Amra je razvedena. Slično ovome je kad, ako neko ima ženu po imenu Zejnab i kaže: "Zejneb je razvedena", onda je Zejneb razvedena. Ako muž kaže da se tajno oženio drugom ženom po imenu Zejneb i da je nameravao da se razvede od ove Zejneb, onda je ova žena razvedena prema njegovoj nameri, a poznata Zejneb je takođe razvedena prema eksplicitnom značenju njegovih reči. Ako muž kaže: "O Zejneb, razvedena si", i nijedna ne odgovori na njegove reči, onda je Zejneb razvedena. Zato što je muž odmah nakon što je pozvao Zejneb izgovorio razvod. Zato je njegovo obraćanje bilo upućeno Zejnebi, ženi koju je pozvao.

Ako čovek sa dve žene pokaže na jednu od njih i kaže: "O Zejneb! Razvedena si", ali žena na koju pokazuje je Amra, a Amra je njegova žena, onda je ona razvedena. Ako Amra nije njegova žena, onda Zejneb nije razvedena. To je zato što je preciziranje pokazivanjem jače od preciziranja imenom. Preciziranje pokazivanjem uklanja sve oblike partnerstva, dok preciziranje imenom ne. Zato je pokazivanje jače. Nezamislivo je da bi slabija strana nadjačala jaču. Dakle, muž se razvodi samo od osobe na koju je pokazao. Međutim, ako muž, ne pokazujući ni na koju, pomeša ženu sa svojom ženom Zejneb i kaže: "O Zejneb! Razvedena si", ali ta žena nije Zejneb, onda je Zejneb pravno razvedena. To je zato što je u ovom slučaju muž opisao ženu od koje se razvodi po imenu. Razvod je usmeren samo prema ženi čije je ime pomenuto. Muževa pretpostavka se ne uzima u obzir, jer se presuda ne može zasnivati na pretpostavci. Sudiji je takođe naređeno da sudi po izgledu. Ali što se tiče suda između njega i Boga [dž.š.] (religijsko), niti je Zejneb ni bilo koja druga razvedena. Jer je muž nameravao svoju ženu srcem. Bog [dž.š.] zna šta je nameravao. Ne može se reći da je Zejneb razvedena zato što to nije nameravao srcem. Niti se može reći da je njegova žena, koju je nameravao srcem, razvedena. Zato što joj nije govorio jezikom kada joj je dao razvod nakon što ju je pozvao.

Kod razvoda, pokazivanje prstom služi kao zamena za brojanje

Ako neko pokaže jednim prstom na svoju ženu i kaže: "Razvedena si na ovaj način", žena je razvedena jednom. Ako pokaže sa dva prsta, ona je razvedena dva puta, a ako pokaže sa tri prsta, ona je razvedena tri puta. To je zato što pokazivanje prstom služi kao zamena za eksplicitno navođenje broja. Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) postupak pominjanja dana Ramazana, zatvaranja palca trećeg dana i izgovaranja tri puta prstima obe ruke: "Mesec je ovakav, ovakav, ovakav..." je dokaz za to. Allah-ov Te'âlâ postupak je da ukaže da mesec ima dvadeset devet dana.

[6/122]

Kod gestova prstima, razmatraju se otvoreni prsti, a ne zatvoreni. Uobičajena upotreba (običaj) i religija su dokaz za to. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.), u svom trećem gestu, zatvorio palac i smatrao otvorene prste validnim. Ako ova osoba kaže da je mislila na dva zatvorena prsta, njena izjava nije pravno potvrđena. Međutim, verski je potvrđena, jer ono što je uradio moglo bi biti ono što je mislio pod onim što je rekao. Ako kaže da je mislio na gest ruke, a ne na prste, to je takođe verski potvrđeno jer je moguće.

Međutim, nije pravno potvrđeno jer protivreči očiglednoj situaciji. Procenjuje se da je razveden sa tri razvoda. Neki kasniji hanefijski pravnici (koji su živeli između 448-693. godine po hidžri) kažu: "Ako osoba koja daje razvod, kako je opisano, okrene spoljni deo ruke prema ženi, a otvorene prste prema sebi, ono što je rekla da je mislila je pravno potvrđeno. Ali ako okrene otvorene prste prema ženi, to nije potvrđeno".

Ako muškarac kaže, a da ne kaže "ovako", već samo gestikulirajući prstima, "Razvedena si", žena je razvedena jednom. Jer su njegove reči povezane sa njegovim gestom samo kada kaže "ovako". Ako to ne kaže, kao da gest nije postojao. Žena je razvedena jednom muškarčevom rečju: "Razvedena si".

Broj razvoda treba da se zasniva na formulaciji, a ne na nameri

Ako čovek kaže svojoj ženi, nameravajući da se razvede od nje sa tri izjave o razvodu: "Razvedena si", ali neko mu pokrije usta pre nego što može da kaže "tri puta", njegova žena je razvedena samo jednom. To je zato što se razvod ne dešava kroz čovekovu nameru već kroz njegove reči, koje su samo "Razvedena si".

Ako muškarac želi da se razvede od svoje žene tri puta, i nakon što kaže "Razvedena si", umre pre nego što kaže "tri puta", žena je i dalje razvedena jednom. Međutim, ako muž kaže "Razvedena si", a žena umre pre nego što kaže "tri puta", ne dolazi do razvoda. To je zato što kada muž izgovori broj, on je dodao reč "razvod" broju. U ovom slučaju, ono što određuje razvod žene je broj, a ne reč "razvod". Zar ne vidite, ako neko kaže svojoj ženi, sa kojom nije imao odnos, "Razvedena si tri puta", žena je razvedena sa tri razvoda? U slučaju o kome razmatramo, izraz "tri puta" je izgovoren nakon smrti žene. U slučaju smrti muža, izraz "Razvedena si" nije vezan za broj. Zato ostaje samo izraz "Razvedena si".

Žena umire tokom razvoda muža

Ako muškarac kaže ženi: "Razvedena si, razvedena si", ali žena umre pre drugog "Razvedena si", onda se razvod smatra važećim samo jednom. Jer, kao što smo rekli, u ovom slučaju, odlučujući faktor u razvodu su muževljeve reči: "Razvedena si." Razvod dat dok je žena živa je važeći, a ne nakon njene smrti.

Ako muž kaže ženi: "Razvedena si, i razvedena si, i razvedena si ako uđeš u kuću", ali ona umre pre nego što on završi svoju izjavu, ne dolazi do razvoda. To je zato što kada se uslov doda na kraj reči povezanih veznicima, to se ne smatra razvodom. To je kao da se kaže "Ako Bog [dž.š.] da" nakon što je dat razvod. I ovde je uslov dodat rečima koje se odnose na razvod nakon smrti žene.

Čovek koji ima dve žene, razvodi se od jedne, a da joj ne kaže ime

Ako čovek koji ima dve žene kaže, bez namere da se razvede od bilo koje od njih: "Jedna od moje dve žene je razvedena tri puta", on se razvodi od koje god želi. Izbor je na mužu. Jer, suprotno učenjacima koji ne prihvataju analogiju, dozvoljeno je razvesti se od neodređene žene. Dokaz drugih učenjaka protiv onih koji ne prihvataju analogiju je hadis:

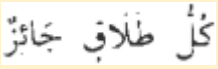 - "Svaki razvod je dozvoljen".[97]

(97. lbn Ebû Şeybe, Musannef, IV/74; Tirmizî, Talâk 15; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/359; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/218.).

[6/123]

Osnovni princip koji leži u osnovi ove presude jeste taj da je razvod neodređene žene dozvoljen u stvarima koje su verovatno uslovne. To je zato što je sličan razvodu uslovljenom određivanjem određene žene. Štaviše, čak i u kupoprodajnim ugovorima gde važe veoma stroga pravila, ponuda nečega neodređenog je validna ako ne izaziva spor. Na primer, prodaja jedne mere pšenice sa gomile je dozvoljena. Zato, u stvari (razvod) gde se pokazuje značajan stepen popustljivosti za njenu validnost, razvod neodređene žene je prvenstveno dozvoljen. Dvosmislenost (neznanje) ovde ne izaziva spor. Zato što je muž jedini autoritet u pitanju razvoda, kao i u razjašnjavanju svoje namere. Ako muž ukaže na jednu od svojih žena i kaže: "Kada sam govorio, mislio sam na ovo", njegova se izjava prihvata.

Zato što pravo na razvod od te žene pripada mužu, kao i pravo da razjasni svoju nameru. Nemoguće je da bilo ko osim njega samog zna šta mu je u srcu. Zato se prihvata njegova izjava o stvari koju tvrdi.

Ako muž kaže da kada proglašava razvod, nije nameravao da se razvede ni od jedne od svojih žena, kaže mu se: "Onda se sada razvedi od koje god želiš". To je zato što je prethodni razvod bio usmeren na neodređenu ženu. Razvodi usmereni na neodređenu ženu su validni. Međutim, muž kasnije mora da navede od koje se žene razvodi. Zato se mužu kaže: "Sada se razvedi od koje god želiš." Ako jedna od žena umre pre nego što muž navede ženu od koje se razvodi, preostala žena je razvedena. To je zato što, pošto nije bilo jasno koja je razvedena pre smrti druge, postojala je mogućnost da su obe bile razvedene. Kada jedna umre, ostaje samo jedna žena koja se može razvesti. To je zato što preminula žena više nije predmet razvoda. Navođenje neodređenog razvoda u vezi sa jednom ženom je kao prvi razvod. Kada jedna žena više nije predmet razvoda, utvrđuje se da je druga razvedena. Ako muž kaže: "Kada sam proglasio razvod, mislio sam na preminulu", njegova izjava se prihvata iz njegove perspektive. On ne može naslediti od te žene. Međutim, njegova izjava nije prihvaćena u vezi sa živom ženom, jer se ona verski smatra razvedenom. Nije dozvoljeno ženi da promeni svoj razvod nekome drugom osim svom mužu, isključivo na osnovu njegove reči.

Ako čovek ima četiri žene, i jedna od njih je vidljiva spolja, i muž, ne znajući koja je to, kaže: "Moja vidljiva žena je tri puta razvedena", onda ne sme da prilazi nijednoj od svojih žena dok ne sazna koja je to.

Zato što ova žena tvrdi da je razvedena bila tri puta, dok muž to poriče. Da se žena žalila sudiji pre razvoda, muž bi bio primoran da položi zakletvu. Isto važi i ako se ona žali nakon razvoda. Ako muž položi zakletvu, on zadržava ženu. Zato što (pošto nema dokaza o suprotnom) znamo da ova žena zapravo nije bila razvedena sa tri izjave o razvodu. Ako muž položi zakletvu, presuda se nastavlja prema našem saznanju. Isto važi i ako se ponovo oženi sa dve ili tri svoje žene.

[6/124]

Ako se ove razvedene žene udaju za druge muškarce, žive kao muž i žena sa njima, a zatim se odvoje od svojih novih muževa, bivšem mužu je dozvoljeno da se oženi sa bilo kojom od njih koju poželi. To je zato što je definitivno poznato da žena koju je bivši muž razveo sa tri proglašena razvoda postaje dozvoljena njemu kroz drugi brak. Zato on može da se oženi bilo kojom od ovih žena koju poželi.

Ako svaka od četiri žene tvrdi da je ona razvedena sa tri izjave o razvodu, ali se ne pronađu dokazi i muž to porekne, muž je dužan da se zakune u ime Allaha Te'âlâ za svaku ženu da ona nije razvedena sa tri izjave o razvodu. To je zato što sve ove žene iznose tužbe protiv muža. Ako bi muž prihvatio njihove tvrdnje, njihove tvrdnje bi bile dokazane. Čak i ako se zakune da su njihove tvrdnje neosnovane, situacija ostaje kakva je pre zakletve bila. To je zato što je jasno da je muž zasnovao svoju zakletvu na pretpostavci i sumnji. Žena razvedena sa tri izjave o razvodu je jedna od tih žena. Lažna zakletva ne uklanja zabranu. Prema Muhamedovom (r.a.h.) rivâjetu, ako se muž zakune za tri svoje žene, postaje jasno da je razvedena žena preostala četvrta žena. Zato on nije dužan da ponovo polaže zakletvu. Ako muž ne želi da se zakune kao odgovor na tvrdnje žena, njegov razvod od svih njegovih žena se završava sa tri izjave o razvodu. To je zato što se njegovo odbijanje da položi zakletvu za svaku od svojih žena smatra priznanjem da je ta žena razvedena sa tri izjave o razvodu.

Poligamni muškarac daje uslovni razvod

Ako čovek koji je oženjen sa mnogo žena kaže im: "Koja god od vas prva pojede ovu hranu, njen brak će biti prazan", i svi oni pojedu hranu, onda će im svi brakovi biti prazni.

Jer reč "koja god od vas" obuhvata svaku suprugu pojedinačno. U jednom ajetu, Uzvišeni Allah kaže:

ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلۡمَوۡتَ وَٱلۡحَيَوٰةَ لِيَبۡلُوَكُمۡ أَيُّكُمۡ أَحۡسَنُ عَمَلٗاۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡغَفُورُ

2. Onaj koji je dao smrt i život da bi iskušao koji od vas će bolje postupati; – On je Silni, Onaj koji prašta, [el-Mulk, 67/2].

U drugom ajetu:

قَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ أَيُّكُمۡ يَأۡتِينِي بِعَرۡشِهَا قَبۡلَ أَن يَأۡتُونِي مُسۡلِمِينَ

38. "O dostojanstvenici, ko će mi od vas donijeti njezin prijesto prije nego što oni dođu da mi se pokore?" [en-Neml, 27/38].

Prefiks “deset“ u reči “jemekten“ (od hrane) koji koristi muž ukazuje na to da će do razvoda doći ako svaka od supruga pojede po komad. Pošto su svi jeli od hrane, ispunjeni su i uslov i kazna (razvod).

Ako bi muž rekao svojim ženama: “Koja god od vas uđe u ovu kuću, razveden je“, i ako bi sve ušle, onda bi za svaku od njih uslov bio ispunjen i sve bi bile razvedene.

Ako kaže: “Koja god od vas to poželi, razvedena je“, onda ako sve supruge to žele, onda su sve razvedene. Ako kaže: “Koja god mi javi dobru vest o tome, razvedena je“, i sve supruge zajedno jave dobru vest o tome, onda su sve razvedene jer je uslov ispunjen za svaku od njih. Ali, ako jedna od supruga javi dobru vest, a zatim je jave ostale, samo je ona ta koja je prva javila dobru vest razvedena. Jer, u ovom slučaju, ona koja je javila dobru vest je ona koja ju je prva saopštila.

Jer, “dobra vest“ je naziv dat istinitoj i radosnoj vesti za koju primalac nije svestan. Ali u stvari, svaka istinita vest za koju primalac nije svestan izražava se rečju “dobra vest“. Kao što je rečeno u jednom ajetu:

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقۡتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيۡرِ حَقّٖ وَيَقۡتُلُونَ ٱلَّذِينَ يَأۡمُرُونَ بِٱلۡقِسۡطِ مِنَ ٱلنَّاسِ فَبَشِّرۡهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

21. Onima koji ne vjeruju u Allahove dokaze i koji su vjerovjesnike, ni krive ni dužne, ubijali, a ubijaju i ljude koji traže da se postupa pravedno, navijesti bolnu patnju. [Ali Imran, 3/21]

Razlog zašto se reč (beşerâ) - بَشِّرۡ - “dobra vest“ koristi za opisivanje istinite vesti koju primalac ne zna jeste promena izraza lica osobe kada je čuje. Međutim, ako je vest tužna, lice požuti, a ako je radosna, pocrveni. Ali uobičajena upotreba reči “dobra vest“ (örfen) je specifična za radosne vesti. Ovo je značenje prisutno i u vestima koje žena prva saopštava svom mužu. Zato što je ona prva koja saopštava vest koju muž ne zna. Ona koja dolazi posle nje je ona koja saopštava vest koju muž već zna. Zato ona je ta koja saopštava vest, a ne ona koja saopštava dobre vesti. Zar ne vidiš, šta je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao;

مَنْ أَرَادَ أَنْ يَقْرَأَ الْقُرْآنَ غَضًّا طَرِيًّا كَمَا أُنْزِلَ فَلْيَقْرَأْ عَلَى قِرَاءَةِ ابْنِ أُمِّ عَبْدٍ

“Ko želi da čita Kur'an onako kako je objavljen, svež i nov, treba da ga čita prema kiraetu Ibn Ummu Abda“.[98]

(98. Ahmed b. Hanbel, Musned, 1/7; Ibn Mâce, Îmân 11 (Fadlu Abdullah b. Mes'ûd); Ibn Hibbân, Sahih, 11/186; Hâkim, Mustedrek, ll/246;).

Hz.Ebû Bekr i Umer (r.a.h.) su se takmičili u prenošenju ovoga as'habima. Hz.Ebû Bekr je najblaži po ovom pitanju bio. Zato će Abdullah b. Mes'ûd (r.a.h.) kasnije reći:

بَشَّرَنِي أَبُوبَكْرٍ وَأَخْبَرَ بِهِ عُمَرُ

“Ebu Bekr mi je dao, Umer me je obavestio“.

Razvod je kvalifikovan rečju koja ukazuje na množinu

Ako neko kaže svojoj/svom supruzi/suprugu: "Potpuno si razvedena" ili "Potpuno si razveden", i ako je ovim rečima nameravao tri razvoda, žena je razvedena sa tri razvoda; ako nije nameravao tri razvoda, razvedena je sa jednim nepovratnim razvodom, [bâ'in talâk].

[6/125]

Zato što nešto ispunjava posudu, ponekad zato što je velike veličine, a ponekad je zato što je njegova količina velika. Ako je ovom izjavom muž nameravao tri razvoda, razumemo da je mislio na veliki broj. To je kao da je rekao: "Razvedena si velikim brojem". Ako je nameravao samo jedan razvod, ovo je neopoziv razvod [bâ'in talâk]. Zato što je ovom izjavom mislio na karakteristiku razvoda da je veliki. Obim razvoda znači da je njegova odluka stroga. Ako nije nameravao ništa, to je takođe jedan neopoziv razvod [bâ'in talâk]. Zato što je sigurno da se dogodio jedan razvod. Postoji sumnja oko više. Ako je muž ovom izjavom nameravao dva razvoda, ovo je neopoziv razvod [bâ'in talâk]. Zato što je nameravao samo broj. Ova reč to ne obuhvata.

Ako kaže: "Razvedena si razvodom koji ispunjava kuću", žena je razvedena jednim neopozivim razvodom [bâ'in talâk]. Ova izjava ne obuhvata nameru tri razvoda, jer je on eksplicitno naveo reč "jedan". Zato njegov opis razvoda kao "pune kuće" implicira njegove razmere. Žena je razvedena nepovratnim razvodom [bâ'in talâk].

Prema rivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.), ova vrsta razvoda je opozivni razvod [ric'î talâk] jer je muž opisao razvod karakteristikom koju nije dozvoljeno opisati. Zato ovaj opis postaje nevažeći. To je kao kada neko kaže svojoj ženi: "Razvedena si vičućim razvodom ili razvedena si brzim razvodom". Takvi opisi su nevažeći. Ebû Yusûfovo opšte mišlenje po ovom pitanju je: Ako muž opiše razvod koristeći reč "veličina", bilo da ga upoređuje sa nečim velikim ili malim, ovaj je razvod neopozivni razvod [bâ'in talâk]. Na primer, ako kaže svojoj ženi: "Razvedena si razvodom velik kao planina", "Razvedena si razvodom mali kao glava igle" ili "Razvedena si razvodom velik kao zrno gorušice", žena je razvedena neopozivnim razvodom. Ali, ako on to ne opiše "veličinom" već kaže: "Razvedena si razvodom kao planina" ili "Razvedena si razvodom kao glava igle", onda je žena razvedena neopozivim razvodom [bâ'in talâk]. Ako ona to kaže, to postaje opozivni razvod [ric'î talâk].

Prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), u svim gore navedenim slučajevima dolazi do neopozivog razvoda [bâ'in talâk]. Međutim, prema Zuferu (r.a.h.), ako se razvod uporedi sa nečim velikim u ljudskim okvirima, kao što je "planina", on je neopozivan [bâ'in]; ako se uporedi sa nečim malim, kao što je "senf", on je opozivan [ric'î].

Ako se muškarac razvede od svoje žene navodeći nešto što čini razvod strožim, to je pravno i verski neopoziv razvod [bâ'in talâk]. Na primer, ako kaže: "Razvedena si velikim razvodom", ili "Razvedena si teškim razvodom", ili "Razvedena si dugim ili širokim razvodom", žena je pravno i verski razvedena neopozivim razvodom [bâ'in talâk]. To je zato što, kao što smo već rekli, muževa namera je da se razvede od žene strožim razvodom, što je neopozivi razvod. To je zato što, za razliku od opozivnog razvoda [ric'î talâk], muž nema mogućnost da sam opozove razvod (vrati se u brak).

Ako neko kaže svojoj ženi: “Razvedena si dok ne stigneš u Kinu“, nastaje opozivni razvod [ric’î talâk]. To je zato što nije precizirao obim razvoda, već ga je samo produžio do određene tačke. Ni sam razvod niti njegova priroda nisu pogodni za ovo. Štaviše, time što kaže, on takođe ograničava dejstvo razvoda. Jer, kada dođe do razvoda, on se dešava svuda od istoka do zapada. Zato ova izjava ne utvrđuje nikakvu težinu ili dejstvo na razvod.

Ako kaže: “Razvedeni ste do zime“, žena se razvodi opozivnim razvodom nakon isteka navedenog perioda. Ovo je slično kao kada bi se reklo: “Razvedeni ste do jednog meseca“. Presuda je ista ako kaže: “Razvedeni ste do leta“. Dolazak zime označava se time što većina ljudi u tom regionu nosi krzno i debelu odeću. Dolazak leta označava se time što većina ljudi skida tu odeću. U stvari, na one koji nose takvu odeću sada se gleda s visine u društvu. Proleće je između kraja zime i početka leta. Tokom ovog godišnjeg doba neki ljudi nose krzno, drugi ne. Na one koji nose krzno se ne gleda s visine. Kasna jesen je takođe između kraja leta i početka zime. Stil oblačenja tokom ovog godišnjeg doba sličan je onom u rano proleće. Prema jednom gledištu, rano proleće je godišnje doba kada trava raste, a leto je godišnje doba kada se trava suši. Kasna jesen je godišnje doba kada se ljudi pripremaju za zimu, a zima je godišnje doba kada vreme svuda postaje hladno.

Ako čovek kaže svojoj ženi, sa kojom je imao odnos: “Razvedena si jednom“, ili bolje rečeno, “dvaput“, žena se razvodi sa tri izjave o razvodu.

[6/126]

Jer se izraz “ne, naprotiv“ koristi da bi se ispravila greška zamenom prethodne izjave drugom i povlačenjem prve. U ovom slučaju, muž ne može povući razvod koji je već dao. Međutim, ako je konzumirao brak sa svojom razvedenom ženom, može dati još dva razvoda. Dakle, žena je razvedena sa tri razvoda. Ako nije konzumirao brak sa svojom razvedenom ženom, ona je razvedena sa jednim razvodom. Jer je potpuno odvojena od svog muža prvim razvodom. Ona ne mora da poštuje period čekanja (iddu). Zato muž nema pravo da joj se vrati. Sa druge strane, ne postoji mogućnost zamene prvog razvoda sa još dva razvoda. Jer, žena više nije predmet razvoda. Zato je poslednji deo muževljeve izjave nevažeći. Ako, kada to kaže svojoj ženi sa kojom je konzumirao brak, kasnije kaže da rečju “dva“ namerava još jedan razvod pored prethodnog, to nije pravno prihvaćeno. Jer, naizgled, “dva“ je nešto drugo nego “jedan“. Štaviše, muževa izjava predstavlja novi razvod. Pošto je ono što je nameravao među mogućim značenjima njegovih reči, to je (religiozno) potvrđeno u smislu presude između njega i Boga [dž.š.].

Ako muškarac kaže svojoj ženi: “Juče sam se razveo od tebe jednim razvodom, ne, nego sa dva razvoda“, prema istihsanu (pravnoj preferenciji), žena je razvedena dva puta.

Po analogiji (kijasu), u ovom slučaju trebalo bi da postoje tri prazna mesta.

Ovo je Zuferov (r.a.h.) stav. Zuferovo rezonovanje je sledeće: Dva se razlikuju od jednog. Muževo povlačenje priznanja jednog razvoda je nevažeće. Međutim, priznanje dva razvoda je validno. Dakle, ukupno postaje tri razvoda. Prema istihsanu (pravnoj preferenciji), priznanje je obaveštenje. Ovo obaveštenje se može ponoviti, za razliku od prvog razvoda. Prema jasnom običaju, takva reč ima za cilj da ispravi grešku napravljenu dodavanjem prethodnom broju u obaveštenju.

Na primer, ljudi kažu: “Obavio sam hadž jednom, ne, već dva puta“. Ovo se svata kao da je osoba obavila hadž dva puta. Ako neko kaže: “Imam šezdeset godina, ne, već sedamdeset“, ovo se svata kao da osoba ima sedamdeset godina. Izjava koja nije kvalifikovana posebnom klauzom svata se prema njenoj uobičajenoj upotrebi. Zato, u ovom slučaju, žena je razvedena sa dva razvoda.

Ako čovek sa više žena kaže: “Ta i ta je razvedena, ne, nego ta i ta je razvedena“, onda obe žene postaju razvedene. To je zato što je muž pomenuo svoju drugu ženu, ali je nije pomenuo kao predikat. Zato, predikat prve žene postaje predikat druge. To je kao da je muž rekao: “Ne, nego ta i ta je razvedena“.

Ako neko kaže: “Moja žena ta i ta je razvedena sa tri razvoda, ne, moja žena ta i ta je razvedena“, onda su obe žene razvedene sa po tri razvoda. Ako kaže: “Moja žena ta i ta je razvedena sa tri razvoda, ne, moja žena ta i ta je razvedena“, onda je prva pomenuta žena razvedena sa tri razvoda, a druga sa jednim razvodom. To je zato što se predikat pominje u drugoj rečenici. Zato, predikat prve rečenice nije potreban za drugu rečenicu.

Ako neko kaže: “Moja žena ta i ta ili moja žena ta i ta je razvedena“, samo jedna od žena je razvedena. Jer, kada se reč “ili“ koristi između dve stvari, to ukazuje da se presuda odnosi samo na jednu od njih. To se jasno vidi u ajetu o kefâretu. Kao da je muž rekao: “Jedna od moje dve žene je razvedena“.

Varaju se oni koji kažu da čestica - (“ev“)- “ili“- izražava sumnju. Jer se posebna čestica ne koristi za izražavanje sumnje. Kao što smo gore naveli, značenje ove čestice je da utvrdi presudu za jednu od pomenutih stvari. Muž koji kaže: “Razvedena si jednom ili dvaput“, ima pravo da izabere šta god želi. Jer je stavio česticu “ili“ između dva broja. Njegova je namera jedan od njih. Njegovo je pravo da odredi koji je to.

[6/127]

Ako muž kaže svojoj ženi: “Razvedena si svaki put kada zatrudniš i razvedena si svaki put kada se porodiš“, i ona zatrudni nakon ove izjave i rodi dete više od dve godine kasnije, onda se, prema prvoj izjavi, ona razvodi od trenutka kada je zatrudnela. Njen period čekanja se završava porođajem. Do daljeg razvoda ne dolazi. Ako muž ima seksualni odnos sa ženom dok je trudna, to se smatra pomirenjem (ikat). Kada žena rodi, dolazi do još jednog razvoda prema drugoj izjavi. Ona mora poštovati još jedan period čekanja. Njen muž ima pravo da se pomiri sa njom. Ako ponovo zatrudni nakon ovoga, ona se razvodi po treći put prema prvoj izjavi, jer reč „svaki put“ ukazuje na ponavljanje. Njen period čekanja se završava sledećim porođajem, jer je poštovala period čekanja i dete se rodilo.

Razvod od žene sa kojom neko nije u braku, uslovljavanjem toga bračnim ugovorom

Ako muškarac kaže ženi koja mu nije žena: "Razvedena si onog dana kada te oženim, i razvedena si, i razvedena si", ili "Ako te oženim, razvedena si, i razvedena si, i razvedena si", ili "Kada te oženim, razvedena si, i razvedena si, i razvedena si", a zatim je oženi, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), razveden je sa jednim razvodom, dok je prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.) razveden sa tri razvoda.

Dokaz na koji su se Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) oslanjali je sledeći: Ova je osoba uslovila tri razvoda brakom sa tom ženom. Kada se uslov ispuni, sva tri razvoda se dešavaju istovremeno. Slično tome, ako kaže: "Razveden si, i razveden si, i razveden si kada te oženim", ostavljajući uslov za kraj, ona je razvedena sa tri razvoda nakon braka. To je zato što se čestica "i" ne koristi da označi određeni redosled između reči između kojih se nalazi, već da ih objedini u presudi. Ovo značenje se jasno vidi u ajetu o abdestu. Zato što taj ajet zahteva čišćenje četiri organa bez ikakvog posebnog redosleda. Na primer, kada neko kaže: "Zejd i Amr su došli", njihova namera je da objave njihov dolazak, a ne da navedu da je jedan došao prvi, a drugi kasnije. Štaviše, reč "razvedeni" je nepotpuna rečenica. Priključena je potpunoj rečenici. Zato se ono što je rečeno u potpunoj rečenici takođe smatra rečenim u nepotpunoj rečenici. Četvrti ajet sure et-Talâk:

وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسۡنَ مِنَ ٱلۡمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمۡ إِنِ ٱرۡتَبۡتُمۡ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشۡهُرٖ وَٱلَّٰٓـِٔي لَمۡ يَحِضۡنَۚ وَأُوْلَٰتُ ٱلۡأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مِنۡ أَمۡرِهِۦ يُسۡرٗا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim.

takođe je u ovom obliku.

Njegovo značenje je; "Period čekanja za žene koje nemaju menstruaciju je tri meseca". Kao da kaže: "Razvedena si kada sam te oženio, razvedena si kada sam te oženio..." Da je to eksplicitno rekao, a zatim je oženio, ona bi bila razvedena sa tri izjave o razvodu odjednom. Upravo je to slučaj ovde. Činjenica ta da su tri izjave o razvodu odvojene kada se razvod izriče odmah (bez navođenja vremena ili uslova), ne zahteva razdvajanje kada je uslovljeno brakom.

Ovo je slično sledećem: Ako muškarac kaže svojoj ženi, sa kojom nije konzumirao brak: "Ako uđeš u ovu kuću, razvedena si jednom, ne, naprotiv, dva puta", i žena uđe u kuću, ona je razvedena sa tri razvoda. Da je muž dao ovaj razvod svojoj ženi bez uslova, u kondicionalnom (uslovnom) obliku (muneccez-munadždžez), žena bi bila razvedena sa jednim razvodom. Jer, kod muneccez razvoda, žena bi bila razvedena sa neopozivim razvodom [bâ'in talâk] od prve izjave "razvedena si" pre nego što je druga izjava uopšte data. Uslovna izjava nije razvod koji stupa na snagu u trenutku kada se upotrebi. Ona postaje razvod tek kada se uslov ispuni. Ako nešto što je dozvoljeno da bude uslovljeno nema određeni redosled naznačen u izjavi, to se dešava kolektivno u trenutku kada se uslov ispuni.

Ebû Hanîfa (r.a.h.) objašnjava svoj stav po ovom pitanju na sledeći način: Muž je vezao tri odvojena razvoda za uslov. Kada se uslov ispuni, ovi razvodi stupaju na snagu. Na primer, isto važi i ako neko kaže ženi koja nije njegova žena: "Ako te oženim, razvedena si; onda si ponovo razvedena; i onda ponovo".

Kada se razvodi vezani za uslov dogode odvojeno, prvi rezultira neopozivim razvodom [bâ'in talâk]. Za razliku od slučaja **uslovnog razvoda** (**munadždžez talâk**), drugi i treći razvod se ne dešavaju.

[6/128]

Osnova za ovaj stav je sledeća: harf“ وَ “ - “ ve“- “i“ je apsolutna veznica u rečniku. Ono ne izražava redosled između reči ili rečenica u koje je umetnuto, niti izražava značenje sumiranja. Zaista, reći “Zejd i Amr su mi došli“ ne znači da su se spojili. Moguće je da jedan dođe prvi, a drugi kasnije, kao i da se spoje. Zato je prvi razvod uslovan bez posrednika. Drugi razvod je, međutim, uslovan posredovanjem prvog, jer se drugi pripisuje prvom. To možemo objasniti primerom: Lampa okačena sa plafona mnogim prstenovima povezana je direktno sa prvim prstenom, a sa drugim prstenom preko prvog prstena. Slično je i bisernoj ogrlici povezanoj jedan sa drugim. Razvod se dešava samo kada je prisutan uslov za koji je vezan. Čak i ako se pretpostavi da se razvod dešava u trenutku kada je uslov ispunjen, a ne kada se izjava da, to nije kao da se uslov ponavlja svaki put kada se pomene razvod. Jer je u tom slučaju svaki razvod uslovan bez posrednika. Razdvajanje se dešava u uslovnim vremenima. To ne zahteva razdvajanje u slučaju uslovnog razvoda.

Ova stvar takođe nije slična rečima: “Ako uđeš u kuću, razveden si jednom, ne, naprotiv, dva puta“. Jer, izraz “ne, naprotiv“ je da bi se ispravila greška napravljena zamenom prvog drugim. Pošto je prvi uslovan, uslov (žena je supruga osobe koja se od nje razvodi) se nastavlja, tako da je ovo validno. Drugi, kao i prvi, je uslovan bez ikakvog posrednika. Harf “i“ ovde je za veznik. Takođe nije slično mužu koji kaže svojoj ženi, sa kojom nije konzumirao brak, bez prilaganja uslova: “Razveden si sa jednim razvodom, ne, naprotiv, sa dva razvoda“. Jer, u ovom slučaju, prvi razvod ima prirodu [bâ'in talâk] - (konačan (neopoziv) razvod), i pošto uslov više ne postoji, muž nema više pravo da podnese drugi.

Kod razvoda, poslednja reč povezuje prvu reč

Ako se uslov navede nakon razvoda, kažemo: Ako na kraju iskaza postoji nešto što menja implikaciju početka, onda je početak iskaza zavisan od kraja. Ovde se na kraju nalazi nešto što menja implikaciju početka. Jer je početak iskaza bezuslovni razvod, a kraj uslovni. Kada je početak zavisan od kraja, onda je sve uslovno.

Ako je uslov na početku, onda na kraju iskaza nema ničega što menja implikaciju početka. Zato, početak ne zavisi od kraja. S'hodno tome, razvod dat sa ovom vrstom uslova jednak je razvodu datom bez uslova.

Sličan slučaj je i ovaj: Ako čovek oženi dve robinje uz dozvolu njihovih gospodara, a vlasnik robova kaže: “Dao sam ovom robu i onom robu slobodu“, brak drugog roba postaje nevažeći.[99] Jer, na kraju ove izjave, nema ničega što menja presudu početka. Zato, nijedna od njih ne postaje slobodna.

(99. Nije dozvoljeno muškarcu da se oženi robinjom kao drugom ženom pored svoje slobodne žene. U ovom slučaju, ako jedna od robinja bude prvo oslobođena, onda se druga robinja udaje za slobodnu osobu. Ovo je takođe nedopustivo.*).

(* PS: Samir B: Ova izjava objašnjava pravilo u islamskom pravu (fikhu) da muškarac ne može istovremeno da se oženi i slobodnom ženom i robinjom.

Značenje i detalji pravila

Ženiti se robinjom dok ima slobodnu ženu: Ako muškarac već ima slobodnu ženu, nije verski dozvoljeno (zakonito) da se oženi robinjom kao drugom ženom.

Situacija robinje koja dobija slobodu: U ovom slučaju postoje dve robinje. Ako jedna od njih prva dobije slobodu, ta žena postaje slobodna žena.

Promena pravila: Kada prva robinja postane slobodna, smatra se da je čovek uzeo (oženio) drugu robinju "pored slobodne žene". Ova je situacija takođe nevažeća jer je zabranjena zbog prvog pravila.

Glavni razlozi

U islamskom pravu, zabranjeno je ili ograničeno da slobodna žena, dok je udata, istovremeno stupi u bračnu vezu sa robom, (iako postoje razlike u detaljima prema školama mišlenja, osnovna logika je održavanje ove ravnoteže).

Brak je pravno poništen ili se smatra nevažećim jer krši pravilo o promeni statusa.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Situacija dve sestre koje su se udale u isto vreme

Ako neko uda dve sestre za istu osobu u isto vreme bez njihove dozvole, a zatim čovek kaže: "Saglasan sam za brak tog i tog i tog i tog", onda oba braka postaju nevažeća.[100] Isto važi i ako kaže: "Saglasan sam za brak oboje". Jer, na kraju izjave, nema ničega što menja presudu na početku.

Ako neko kaže ženi da nije udata: "Razvedena si, razvedena si, razvedena si kada te oženim", a zatim je oženi, žena je razvedena samo jednom. To je zato što nije povezao (pripisao) drugu i treću izjavu "razvedena si" prvoj. Zato, prva izjava postaje uslovna, dok su ostale nevažeće.

Ako muškarac kaže strankinji: "Kada te oženim, razvedena si. Ti si mi kao leđa moje majke. Tako mi Allaha Te'âlâ, neću ti prići", a zatim je oženi, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena je razvedena jednim razvodom. Zihar[101] i îlâ[102] su ništavni. To je zato što su zihar i îlâ uslovljeni brakom kroz razvod. Zato se razvod dešava prvo, žena se odvaja od muža i (pošto još nisu konzumirali brak) ne mora da poštuje period čekanja. Pošto žena više nije supruga ovog muškarca, ne dešava se ni zihar ni îlâ.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), time što je ovo rekao, dotični se čovek razveo od svoje žene, izvršio zihar (oblik razvoda) i îlâu (izraz proklinjanja jedno drugog u islamu). To je zato što, prema njima, sve ovo zavisi od uslova braka.

(100. Nije dozvoljeno da muškarac bude oženjen sa dve sestre istovremeno. U ovom slučaju, pošto su obe sestre bile udate za istog muškarca u isto vreme i da nijedna nema prioritet, oba braka se smatraju nevažećim.).

([101] **Zıhâr / الظهار :** To je kada muškarac upoređuje celo telo svoje žene ili neki njen deo, kao što je polovina ili trećina, ili deo tela koji ukazuje na celo telo, kao što je glava ili vrat, sa delom tela žene kojom se nikada ne može oženiti, kao što je njegova majka ili sestra, koje su mu zabranjene gledati ih.).

([102] **Îlâ / الايلاء**- To je čin kojim muž polaže zakletvu da neće prilaziti svojoj ženi. Muž koji se zaklinje naziva se "muli", a žena kojoj se zaklinje naziva se "mulâ minhâ". Îlâ je podeljena na tri dela:

a. Îlây-ı Muvakkat; To je izjava zabeležena za određeni vremenski period, kao što su četiri meseca, osam meseci...

b. Îlây-ı Müebbed; To je deklaracija data sa namerom da se nikada više ne približi.

c. Îlây-ı Mechûl; Ovo je oblik razvoda koji se vrši bez navođenja određenog vremenskog perioda ili neizmerljivog uslova. Ako muž nema odnose sa ženom tokom perioda razvoda, dolazi do neopozivog razvoda, [bâ'in talâk]. Ako ima odnose sa njom tokom ovog perioda, potreban je kefâret.).

Izvođenje îlâe i zihara protiv strane žene

Ako muškarac kaže ženi kojom nije oženjen: "Tako mi Allaha Te'âlâ, kada te oženim, neću ti prilaziti, a ti si mi kao majčina leđa, a ti si razvedena", a zatim je oženi, onda se dešava razvod, zihar (predislamski razvod) i îlâ (vrska izjava).

Prema rečima Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.), ova je presuda ista kao i presuda o gore navedenom pitanju, zato je u skladu sa njihovim principom.

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), muž je prvo učinio îlâu (oblik razvoda). Nakon toga, žena je pogodan primalac zihara (oblika razvoda), a zatim razvoda. Zato su sve ove stvari moguće. S'hodno tome, ako muž kaže svojoj ženi, sa kojom nije imao odnos: "Ako razgovaraš sa tim i tim, razvedena si, razvedena si, razvedena", i žena razgovara sa tom osobom, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ona je razvedena sa jednim talâkom (izjavom o razvodu), dok je prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), razvedena sa tri talâka. U Ebû Sulejmanovoj (r.a.h.) rivâjetu (prepričavanju, kazivanju) mišlenja Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.) po ovom pitanju su doslovno pomenuta. Razliku između ova dva pitanja prema Ebû Hanîfi (r.a.h.) smo objasnili gore.

[6/129]

Ako bi rekao strankinji: "Ako uđeš u ovu kuću, razvedena si i razvedena i razvedena".[103] Prema Tahaviju (r.a.h.), razlika u mišlenju među hanefijskim mudžtehidima u vezi sa gore navedenim pitanjem je ovde potpuno ista. Ovde je harf " فَ " " fe" koji se koristi kao veznik između reči poput harfa " وَ " -"ve".

(103. Ovde se harf " فَ " " fe" koristi kao veznik između reči "ti si raspuštena". Ranije se ovaj izraz koristio sa harfom " وَ " -"ve" kao veznikom između reči. Zbog ove razlike, autor se ovde ponovo osvrnuo na to pitanje.).

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), žena je razvedena sa tri razvoda. Međutim, ispravnije je smatrati je razvedenom sa jednim razvodom u trenutku kada je uslov ispunjen. To je zato što se harf " فَ " " fe" prvenstveno ne koristi za apsolutnu veznicu, već da označi da reči ili rečenice između kojih se ubacuje slede jedna za drugom. Svaki harf u suštini ima specifično značenje. Pošto se harf " فَ " " fe" koristi za označavanje nastavka, njegovo je značenje da drugi razvod sledi prvi, odnosno, da se dešava nakon njega. Pošto muž ne konzumira brak sa svojom razvedenom ženom, žena je definitivno odvojena od njega prvim razvodom. Ona ne mora da poštuje period čekanja (iddu). Međutim, to nije slučaj ako se veznik " وَ " -"ve" ubaci između reči "Razvedeni si".

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si, razvedena si, razvedena. Ako razgovaraš sa tim i tim", i ako su već imali odnos, žena se razvodi sa dve izjave o razvodu braka odmah. Treći razvod zavisi od izgovorenih reči. Međutim, ako nisu imali odnos, ona se razvodi sa jednom izjavom o razvodu braka odmah. Ostali su razvodi nevažeći jer je muž vezao razvode jedan za drugi.

Ako muž kaže: "Ako razgovaraš sa tim i tim, razveden si, razveden si, razveden si", a već je konzumirao brak, prvi je razvod uslovljen razgovorom žene sa tom osobom. Drugi i treći razvod su odmah važeći. Ako muž nije konzumirao brak, prvi je razvod uslovljen razgovorom žene sa tom osobom. Drugi je razvod odmah važeći. Treći je razvod nevažeći.

Ako muž kaže: "Razvedena si, onda si razvedena, pa si ponovo razvedena ako razgovaraš sa tim i tim", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ako je već imao odnos sa ženom, odmah se dešavaju dva razvoda. Treći zavisi od toga da li žena razgovara sa "tim i tim". Ako nije imao odnos sa ženom, dešava se jedan razvod, a ostali su nevažeći.

Ako muž da uslovnu izjavu, govoreći: "Ako razgovaraš sa tim i tim, tada si razvedena; onda si tada razvedena; onda si tada razvedena", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ako je konzumirao brak sa svojom razvedenom ženom, prvi je razvod uslovljen razgovorom. Drugi i treći razvodi se dešavaju odmah. Ako nije konzumirao brak, prvi razvod je uslovljen. Drugi razvod se dešava odmah, a treći je nevažeći. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), sva su tri razvoda uslovljena, bez obzira da li je uslov postavljen prvi ili kasnije. Međutim, ako je muž konzumirao brak sa ženom čiji je razvod uslovio, ona je razvedena sa tri razvoda. Ako nije konzumirao brak kada je uslov ispunjen, ona je razvedena sa jednim razvodom.

Ebû Hanîfino rezonovanje po ovom pitanju je sledeće: Reč "tada" izražava naknadnost koja nije ograničena vremenom. Kada muž ubaci ovu reč između dva razvoda, kao da je ostao nem između njih.

Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) kažu: Reč koja znači "tada" koristi se kao veznik. Ali ne zahteva da ono što sledi bude neposredno posle onoga što mu prethodi, (Terâhî içindir - To je u svrhu odlaganja.).Zbog vezničkog značenja u ovoj reči, sva su tri razvoda uslovna. A zbog značenja odlaganja, kada je uslov ispunjen, razvodi se dešavaju redom.

Ako neko kaže: "Svaki put kada se oženim ženom, ona se razvede",[104] i oženi je tri puta i svaki put ima seksualni odnos sa njom, pitanje kakva bi bila presuda nije obrađeno u "Kitabu'l-Asl" - (Knjiga porekla). Kao što je navedeno u Emâfi, Ebû Yusûf (r.a.h.) je rekao da bi se u ovom slučaju žena razvela sa dva razvoda a muž bi trebalo da joj da miraz jednak dva i po puta većem od uobičajenog miraza. Prema izjavi u Rakkıyât-u, Muhammed (r.a.h.) je tog mišlenja bio da bi se ova žena razvela sa tri razvoda a muž bi trebalo da joj da miraz četiri i po puta veći od uobičajenog miraza.

(104. U tekstu koji se odnosi na ovu temu, reč كُلَّمَا se koristi u značenju "svaki". Kasnije će se razmatrati razvod dat rečju كُلٌّ, koja je takođe turski ekvivalent reči "svaki". Postoji razlika u značenjima koja ove reči izražavaju na arapskom. Zato nastaju različite presude u zavisnosti od toga kako se svaka od ovih reči koristi.).

[6/130]

Dokazi na kojima se zasniva Ebû Yusûfovo (r.a.h.) mišlenje su sledeći: Kada se ovaj čovek oženio dotičnom ženom, razvod se dogodio pre konzumacije, te je muž dužan bio da plati polovinu miraza. Nakon seksualnog odnosa, postao je potreban još jedan miraz. Zatim, kada se ponovo oženio, prema reči "svaki", došlo je do drugog razvoda. Međutim, prema njegovim rečima, ovaj razvod je opoziv [ric'î], (lako se može poništiti) jer se ponovo oženio pre nego što je završen period čekanja žene. Ovaj ponovni brak zahteva još jedan miraz, što ukupno iznosi dva i po miraza. Sa naknadnim seksualnim odnosom, muž se vraća svojoj razvedenoj ženi. Treći brak je nevažeći. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ova vrsta razvoda se smatra jednim razvodom, te je on dužan da ženi plati dva i po miraza.

Dokazi na kojima je Muhammed (r.a.h.) zasnovao svoj stav su sledeći: Razvod se dešava sa prvim brakom, te je potrebna polovina miraza, plus puni miraz zbog seksualnog odnosa. Isto važi i za drugi i treći brak. Jer, prema njemu, čak i ako se brak sklopi tokom perioda čekanja (ide), razvod se dešava pre konzumacije. U tom slučaju, žena se razvodi sa tri razvoda, a muž joj mora dati četiri i po miraza.

Ako muškarac kaže: "Razvodiš se neopozivim razvodom [bâ'in talâk] svaki put kada te oženim", i oženi ženu tri puta, svaki put imadijući seksualni odnos sa njom, prema Muhammedu (r.a.h.), presuda je potpuno ista kao u gore pomenutom slučaju. Međutim, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), u ovom slučaju, dešavaju se tri razvoda, jedan neopozivi razvod [bâ'in talâk] za svaki brak. Muž takođe mora dati ženi pet i po miraza. To je zato što se, pored neopozivog razvoda koji se dešava kod drugog i trećeg bračnog ugovora sklopljenog tokom perioda čekanja, zahteva i miraz za svaki. Štaviše, zahteva se miraz za svaki seksualni odnos. Dakle, ukupan miraz iznosi pet i po miraza.

Odluka o izreci: "Svaka žena koju oženim je zauvek bezvredna"

Ako muškarac kaže: "Svaka žena koju oženim je zauvek razvedena",[105] i oženi se ženom, ta žena postaje razvedena. Ako se zatim ponovo oženi istom ženom, ona više nije razvedena. Jer reč كُلٌّ - "svaki" zahteva zbirku imenica, a ne ponavljanje radnji. Ako osoba koja govori na ovaj način kasnije oženi druge žene pored prve žene kojom se oženila, dolazi do novog razvoda. Razvod se ponavlja samo kada se oženi drugom ženom. Ovo značenje ne postoji kada je ista žena udata dva puta. Ovo značenje nije prisutno kada je ista žena udata dva puta. Međutim, reč كُلَّمَا koja takođe znači "svaki" nije takva. Jer, ova reč zahteva ponavljanje radnje. Kažemo ovo zato što se simbol كُلَّمَا koristi za povezivanje reči koje slede nakon njega. Reči koje dolaze posle كُلٌّ (svake), takođe su imenice, a ne glagoli. Na primer, kaže se: كُلُّ رَجُلٍ (Svaki muškarac),

كُلُّ امْرَأَةٍ - (Svaka žena). Ali se ne kaže كُلُّ ضَرْبَة (Svaki pogodak), كُلُّ دَخْل (Svaki unos). Iza reči كُلَّمَا slede glagol, a ne imenica! Na primer, kaže se: كُلَّمَا ضَرَبَ (Sa svakim potezom) كُلَّمَا دَخَلَ (Sa svakim unosom). كُلَّمَا زَيْدٌ ili كُلَّمَا عَمْرٌو, ne kaže se.

(105. U ovom tekstu, reč كُلُّ se koristi u značenju "svaki".).

"Prva žena koju ću oženiti je razvedena sa tri razvoda"

Ako neko kaže: "Prva žena kojom se oženim je razvedena sa tri razvoda", a zatim oženi dve žene u jednom ugovoru, a zatim još jednu ženu, nijedna od njih se neće smatrati razvedenom.

Jer se reč "prva" koristi za jednu stvar koja je prva bila te nema partnera. Ovde se osoba koja se zaklinje prvo oženila sa dve žene. Nijedna od ovih žena nema karakteristiku da bude jedinstvena, jer svaka žena stoji naspram druge u smislu prioriteta u bračnom ugovoru. Treća žena kojom se oženi nema karakteristiku da bude prva, jer se oženio dvema ženama pre nje. Zato nijedna od ovih žena nema karakteristiku da bude prva. Da je ova osoba rekla, uz gornju izjavu: "Poslednja žena kojom se oženim je razvedena", treća žena i dalje ne bi bila razvedena. Jer je "poslednja" naziv dat jednoj stvari koja nema drugu posle sebe. U ovom slučaju, ne znamo da li će treća žena biti poslednja žena osobe koja se zaklinje, jer je moguće da će se oženiti drugom ženom posle nje. Ako ova osoba umre, a da se nije oženila sa drugom ženom, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), treća žena kojom se oženio je razvedena od trenutka braka. Ako njen muž nije imao seksualne odnose sa njom, ona ne mora da poštuje period čekanja (idu). Ona takođe ne može naslediti od svog muža. Žena ima pravo na puni miraz zato što je njen muž imao seksualne odnose sa njom, a polovinu tog miraza ako je razvedena pre sklapanja braka.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), treća se žena razvodi neposredno pre smrti muža. Ako je njen muž imao odnos sa njom, ona dobija deo njegovog nasledstva, [talâk-ı fâr].[106] Ona ne može dobiti miraz osim onog na koji ima pravo zbog braka. Prema Muhammedu (r.a.h.), ona mora poštovati i period čekanja nakon razvoda i period čekanja nakon smrti. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ona ne poštuje period čekanja nakon smrti.

(106. Ako se muškarac razvede od svoje žene na samrti, a muž umre pre nego što se završi period čekanja žene, pretpostavlja se da je razvod bio usmeren ka lišavanju žene nasledstva, te ona time dobija svoj deo nasledstva kao da nikada nije ni bila razvedena. Ova se vrsta razvoda naziva [talâk-ı fâr]. Nasleđe koje će žena dobiti u predmetu o kome raspravljamo je ove vrste.)

PS: Samir B: Ovde nam je preko potrebno malo podrobnije objašnjenje [talâk-ı fâr]:

U islamskom pravu (fikhu), [talâk-ı fâr] se odnosi na definitivan [bâ'in] razvod žene od strane muškarca tokom smrtonosne bolesti (merazu'l-mevt) sa namerom da je liši prava nasledstva.

Ključne karakteristike i odredbe

Svrha: Zlonamerni pokušaj bekstva od strane muža kako bi sprečio ženu da nasledi njegovu imovinu.

Valjanost: Razvod postaje pravno važeći kada muž završi postupak razvoda.

Pravo na nasleđivanje: U većini slučajeva (prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.) u hanefijskom mezhebu, kao i u nekim drugim mezhebima), ako muž umre tokom ove bolesti, žena nastavlja da nasleđuje od svog muža tokom perioda čekanja (ide). Svaki pokušaj da je liši nasledstva čini se nevažećim kažnjavanjem.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

[6/131]

Dokaz na koji se oslanjaju Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) je sledeći: Kada muž umire i ne može da se oženi drugom ženom, treća žena postaje poslednja žena. Zato se ona odmah razvodi. Zapravo, ako se muškarac oženi ženom i kaže: "Razveden si osim ako se ne oženim drugom ženom posle tebe", onda se ta žena razvodi neposredno pre smrti svog muža. Ove dve stvari imaju isto značenje. Jer, treća žena postaje poslednja žena ovog čoveka, pod uslovom da se on ponovo ne oženi posle nje. Međutim, prema Muhammedu (r.a.h.), pošto se žena razvede na samrti svog muža, ona ima pravo na nasleđe. Zato ona mora poštovati i period čekanja za razvod i period čekanja posle smrti. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), pošto je ovo fâr razvod [talâk-ı fâr], iako žena ima pravo na nasleđe, period čekanja posle smrti nije potreban*.

(*PS: Samir B: Ovaj izraz opisuje pravni spor u islamskom pravu (fikhu) u vezi sa nasleđem žene i periodom čekanja (ida) koji ona mora poštovati ako se njen muž razvede od nje neposredno pre smrti ili tokom svoje smrtonosne bolesti, (merazu'l-mevt).

Osnovni koncepti

Merazu'l-mevt: Stanje osobe koja oboli od smrtonosne bolesti ili se suočava sa pretnjom smrti.

Talâk-ı fâr (Razvod sa namerom da se žena liši nasledstva): Kada se muž razvede od svoje žene tokom njegove neizlečive bolesti tako da ona ne može da nasledi od njega.

Ida: Period čekanja koji žena mora da poštuje nakon razvoda ili smrti pre nego što se ponovo uda. Period ide za razvod je tri menstrualna ciklusa (približno 3 meseca), a za smrt je 4 meseca i 10 dana.

Objašnjenje mišlenja

Muhammed (İmam Muhammed eş-Şeybânî (r.a.h.)):

a. Muž je organizovao razvod [talâk-ı fâr] (kako bi lišio ženu nasledstva).

b. Žena dobija deo nasledstva, (da bi se sprečilo varanje).

c. Što se tiče perioda čekanja (idda), on navodi da su i period čekanja na razvod i period čekanja na smrt neophodni. On preduzima mere predostrožnosti kombinujući obe situacije.

Ebû Yûsuf (İmam Ebû Yûsuf (r.a.h.)):

Pošto je ovaj razvod [talâk-ı fâr], žena ima pravo na nasleđe.

Međutim, pošto je bračna veza već prekinuta smrću muža, žena dobija samo pravo nasledstva; nije obavezna da poštuje otežan "period čekanja" nakon smrti, dovoljan je uobičajeni period čekanja za razvod, ili se ova situacija može drugačije proceniti u zavisnosti od razlike u mišlenju.).

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Dokazi na koje se Ebû Hanîfa (r.a.h.) oslonio po ovom pitanju su sledeći: Kada se muškarac oženi ovom ženom nakon svoje prethodne dve žene, ona stiče karakteristiku da je poslednja. Međutim, ova karakteristika je čini kandidatkinjom za razvod zbog mogućnosti te da se muž oženi drugom ženom nakon nje. Zato se ona ne razvodi odmah. Ako se muž ne oženi drugom ženom do svoje smrti, karakteristika da je ova žena poslednja postaje uspostavljena od trenutka braka. Zato se ona razvodi od tog trenutka. Slično je pitanje i ovo: Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Razvedena si kada dobiješ menstruaciju", a žena vidi krvarenje, ne smatra se odmah da je do razvoda došlo. Jer postoji mogućnost da će krvarenje prestati pre tri dana. Ali ako krvarenje traje tri dana, žena se razvodi od trenutka kada je prvi put videla krvarenje.

Reći "Ako se ne oženim drugom ženom, razvedena si" nije slično ovom slučaju. Ovde je muž postavio neoženjenje drugom ženom kao uslov za razvod. Ovaj uslov se ispunjava tek nakon smrti muža. Kazna (razvod) se ne nastavlja osim ako se uslov ne ispuni. Iako su reči u ova dva slučaja slične po značenju, one su različite reči te se zato mogu različito tumačiti. Na primer, ako neko kaže svojoj ženi: "Ako ne želim da se razvedem od tebe, razvedena si", a zatim kaže: "Ne želim", žena nije razvedena dok je muškarac živ. Ako on kaže: "Ako izbegnem razvod od tebe, razvedena si", a zatim kaže: "Izbegao sam razvod", žena je razvedena. Kao što se može videti, iako ove dve rečenice imaju isto značenje, njihove se presude razlikuju zbog razlike u formulaciji uslova.

Presuda o izjavi: "Poslednja žena kojom se oženim je slobodna žena"

Ako muškarac kaže: "Poslednja žena kojom sam se oženio je razvedena", i oženi se ženom, a nikada se nije oženio drugom ženom pre ili posle te žene do svoje smrti, onda se ta žena ne smatra razvedenom.

Zato što je ova žena prva žena kojom se ikada oženio. Zato ona ne može biti poslednja žena kojom se ikada oženi. To je zato što osobine biti prvi i biti poslednji ne mogu koegzistirati u jednom biću, jer postoji semantička kontradikcija između njih. U vremenskom smislu, jedno označava prioritet, a drugo sledstvenost.

Čak i ako neko kaže: "Prva žena koju ću oženiti je razvedena", ali oženi dve žene u istom ugovoru, i jedna od tih žena poštuje period čekanja (idda) nakon smrti ili razvoda od drugog muža, druga žena čiji je brak važeći postaje razvedena. To je zato što se uslov za budući brak primenjuje na važeći ugovor, a ne na nevažeći. Brak žene koja poštuje period čekanja od drugog muža je nevažeći (batil), dok je drugi važeći (sahih). Žena čiji je brak važeći je prva žena koju je muškarac oženio. Slično tome je i tada, ako se ova osoba prvo oženi ženom sa nevažećim brakom, a zatim oženi drugom ženom sa važećim brakom, žena koju je oženio sa važećim brakom postaje razvedena. Pošto je brak prethodne žene bio nevažeći, on ne potpada pod muževljevu izjavu: "Prva žena koju ću oženiti je razvedena". Samo žena koju je oženio drugu, čiji je brak važeći, potpada pod ovu izjavu. Ova je žena prva žena koju je muškarac oženio.

Slično tome, ako neko kaže svojoj ženi: "Ako se danas ne oženim drugom ženom, ti si razvedena", ako bi to rekao i oženio se ženom sa nevažećim bračnim ugovorom, ne bi ispunio zahtev svoje izjave ovim brakom. Jer, budući bračni zavet, bilo pozitivan ili negativan, obuhvata važeći brak. Jer je svrha braka čednost i zakonitost supružnika jedno prema drugom. To se postiže važećim ugovorom, a ne nevažećim.

[6/132]

Ako muškarac kaže: "Prva žena koju ću oženiti je razvedena", onda čak i ako se oženi ženom, ta žena se razvodi u trenutku venčanja. Da li muškarac umre ili ne, to ne menja ishod.

Jer, prema ugovoru, žena je stekla karakteristiku da bude prva žena kojom se ovaj muškarac oženio. Ako je muž konzumirao brak sa ovom ženom, ona ima pravo da dobije polovinu miraza zbog razvoda pre konzumiranja i jedan miraz zbog seksualnog odnosa, što ukupno iznosi jedan i po miraz. To je zato što je, zbog razlika u mišlenjima među učenjacima, kazna za preljubu (had) oslobođena muža zbog sumnje. Ako muškarac ima seksualni odnos sa ženom koja nije ni njegova žena ni konkubina, mora se platiti ili kazna (had) ili miraz. Pošto se had obustavlja zbog sumnje, miraz postaje neophodan.

Ako neko kaže: "Ako se oženim ženom, ona je razvedena", i oženi se sa dve žene jednim ugovorom, samo jedna od tih žena postaje razvedena. Muž ima pravo da izabere koja je razvedena, jer je uslov braka sa jednom ženom definitivno ispunjen. Između "dve žene" je jedna žena. Zato je jedna od žena razvedena. Međutim, nije jasno koja je razvedena, jer su obe žene jednake po tome što su obe "žene koje je muž oženio". Takođe nije moguće reći da su obe razvedene u isto vreme, jer je muž uslovio razvod razvodom jedne žene, a ne obe. Zato je jedna od žena razvedena, a pravo izbora ostaje i pripada mužu.

Ako muž kaže da je kada je izgovorio ovu izjavu nameravao da se oženi samo jednom ženom, ona nije pravno validna. Međutim, ona je religiozno validna (u smislu odluka između pojedinca i Boga [dž.š.]). To je zato što je izjavio da će se oženiti samo jednom ženom bez ikakvih ograničenja, a zatim je to ograničio svojom namerom. Ovo je ograničenje da ako se oženi samo jednom ženom, ona će biti razvedena. Ograničavanje opšte izjave je kao korišćenje opšte izjave u specifičnom smislu (specifikacija). Kao što smo već pomenuli, namera da se odobri opšta izjava je religiozno validna, ali pravno nevažeća. Isto važi i za obeležavanje apsolutne izjave.

Čovek koji kaže: "Ako oženim samo jednu ženu, ona je razvedena", oženi se dvema ženama

Čak i ako muž kaže: "Ako oženim samo jednu ženu, ona je razvedena", ali oženi dve žene u istom ugovoru, nijedna od žena nije razvedena. To je zato što je uslov ovde utvrđen eksplicitnom izjavom muža. Jedna od žena ne poseduje ovu karakteristiku koju je muž eksplicitno naveo, jer je jedna dodata drugoj u bračnom ugovoru.

Ako se muž oženi drugom ženom nakon ove dve, ona se razvodi. To je zato što ta žena poseduje karakteristiku koju je muž eksplicitno naveo kao uslov. Jer, ona je žena kojom se muž oženi "jedinom". Ovo je slično kao kada se kaže: "Kada se oženim crnkinjom, ona je razvedena", što znači da ako muškarac oženi dve belkinje, a zatim crnkinjom, treća se žena, crnkinja, razvodi.

Situacija je drugačija kada kaže: “Prva žena kojom se oženim treba da bude razvedena.“ Jer, u toj izjavi, on eksplicitno pominje dve karakteristike: biti jedinstvena i biti prva. Treća žena ne poseduje karakteristiku da bude prva. U slučaju na koji se fokusiramo, pominje se samo karakteristika ta da bude jedinstvena. Ova karakteristika je prisutna kod treće žene. Zato je ona razvedena.

Ako neko kaže: “Na dan kada se oženim tom i tom ženom, ona će biti razvedena“, i odredi muškarca za svog preduzetnika da je oženi, i taj muškarac je oženi, žena postaje razvedena. To je zato što se osoba koja je položila zakletvu venčala sa ženom preko preduzetnika. To znači da je on sam učestvovao u bračnom ugovoru. Jer, u bračnom ugovoru, preduzetnik deluje kao da je portparol nalogodavca (onog koji ga je imenovao). Odgovornosti ugovora pripadaju nalogodavcu, a ne preduzetniku, jer je on obavezan da ispuni ugovor u ime nalogodavca.“ Iz ove perspektive, brak i ugovor o kupovini i prodaji se razlikuju jedan od drugog. Zapravo, ako se neko zakune da neće kupiti ili prodati nešto, a zatim to kupi ili proda preko preduzetnika, on ne krši svoju zakletvu. Jer, u ugovoru o kupovini i prodaji, osoba koja sklapa ugovor u ime drugog je kao da ga je sklopila u svoje ime. Odgovornosti ugovora pripadaju osobi koja sklapa ugovor, a ne nalogodavcu. Zato, prilikom sklapanja ugovora o kupovini ili prodaji, nije potrebno sklapati ugovor u ime nalogodavca ili pominjati njegovo ime prilikom kupovine ili prodaje. Kada ugovor sklapa preduzetnik, nalogodavac se ne smatra ugovornom stranom.

[6/133]

Ako osoba koja izgovara ovu izjavu tvrdi da je nameravala da sama obavi ceremoniju venčanja, ona nije pravno validna, ali je verski validna. To je zato što označava specifikaciju opšte izjave. Termin Mutlak nikâh- “Apsolutni brak“ obuhvata i osobu koja sama obavlja ceremoniju venčanja i nekoga drugog ko je obavlja u njeno ime. Slično tome je i tada, ako se neko zakune da se neće razvesti od svoje supruge i naredi nekom drugom da to učini, i ta osoba se razvede od supruge, muž je prekršio svoju zakletvu. To je zato što se muž razveo od svoje žene preko preduzetnika. Preduzetnik je onaj koji prenosi reči nalogodavca. Zar ne vidite, ako neko kaže svojoj supruzi: “Ako želiš, razvedena si“, a žena se složi, ili ako kaže svojoj ženi: “Izaberi sama“, a ona izabere, muž se razveo od nje. Situacija je i ovde ista. Ako muž tvrdi da je nameravao da se razvede od nje svojim rečima, to nije pravno validno. Međutim, i verski je validno. To je zato što je nameravao specifično značenje (specifikaciju) u opštoj (âm) izjavi.

Razvod od žene tri puta istovremeno različitim rečima bez konzumiranja braka

Ako muškarac kaže svojoj ženi, sa kojom nije imao seksualni odnos: “Ti si razvedena, ti si razvedena, i ti si razvedena“, ili “Razvedena si, i razvedena si, i razvedena si“, prema hanefijskoj školi, prvo “ti si razvedena“ predstavlja jednokratni (neopozivi [bâ'in]) razvod. Međutim, prema malikijskoj školi, to predstavlja trokratni razvod.

Mâlikovo (r.a.h.) rezonovanje je sledeće: Veznik (i predlog) između fraza “Ti si razvedena“ povezuje reči pre i posle nje. Mužev čin povezivanja razvoda spojnim harfovima sličan je njihovom verbalnom povezivanju, kao u frazi “Razvedena si tri puta“.

Rezonovanje hanefijske škole po ovom pitanju je sledeće: Čestica “ve“ služi za povezivanje prethodnih i narednih reči. Ovo ne zahteva kombinovanje pomenutih reči. Sa druge strane, na kraju muževljeve izjave nema ničega što bi promenilo ono što početak implicira. Razvod se dešava prema početku izjave. Bez obzira da li izgovara drugi ili treći razvod ili ne, žena je razvedena neopozivim razvodom [bâ'in talâk] čim muž završi svoju izjavu.

U ovom slučaju, pošto žena nije u periodu čekanja (idda) kada muž izgovara drugi razvod, nema potrebe za drugim razvodom. Situacija je drugačija ako muž pomene uslov ili izuzetak na kraju svoje izjave. Jer u ovom slučaju, na kraju izjave postoji nešto što menja ono što početak implicira. Stoga, početak zavisi od kraja.

Ako muž kaže svojoj ženi, sa kojom nije imao konzumaciju: "Razvedena si jednim razvodom, ali posle njega postoji još jedan", ili "Postoji još jedan pre toga", žena je razvedena jednim razvodom.

Ovakve vrste problema se zasnivaju na dva pravila:

1- Kada se kvalitet postavi između dve imenice, ako se uz njega doda harf الْهَاءُ "hâ" (figurativni harf), kvalitet postaje kvalitet reči koja sledi posle nje. Ako se ovaj harf ne doda, ono postaje kvalitet reči koja mu prethodi. Na primer: Kada se kaže: جائَني زيْدٌ قَبْلَ عَمْرٍو - "Zejd je došao pre Amra", prioritetni kvalitet pripada Zejdovom dolasku. Ali kada se kaže: جائَني زيْدٌ قَبْلَهُ عَمْرٌو - "Zejd je došao kod mene, a Amr pre njega", prioritet postaje kvalitet Amrovog dolaska.

2- Osoba koja prizna prethodno izvršen razvod smatra se ponovo razvedenom od svoje supruge u trenutku priznanja. To je zato što pripisivanje izjave prošlosti nužno podrazumeva da izjava postoji i sada, u sadašnjosti. Osoba ima moć da se razvede od svoje supruge, ali nema moć da razvod pripiše prošlosti.

Nakon razumevanja ovih pravila, možemo reći da ako muškarac kaže svojoj ženi, sa kojom nije konzumirao brak: "Razvedena si jednim razvodom pre drugog", žena je razvedena jednom. Jer se reč "pre" odnosi na prvi razvod. To znači da se prethodni razvod dogodio pre sledećeg. Zato je žena potpuno odvojena od svog muža prvim razvodom. Ali, ako muž kaže:"Razvedena si jednim razvodom, ali je pre toga bio još jedan razvod", ona je razvedena sa dva razvoda. Jer se ovde reč "pre" odnosi na deo koji se kaže posle njega. To je kao da muškarac kaže:"Razvedena si jednim razvodom, ali si bila razvedena drugim razvodom pre toga". Ovo je muž koji zasniva drugi razvod na prošlom vremenu. Dakle, muž je sada dao još jedan razvod pored prethodnog.

Ako muž kaže: "Razvedena si jednim nakon drugim razvodom", žena je razvedena sa dva razvoda. To je zato što reč "nakon" modifikuje prethodnu reč. To znači: "Još jedan razvod se dogodio nakon drugog razvoda". Ako kaže: "Razvedena si jednim razvodom, nakon što dođe do još jednog razvoda", žena je razvedena jednim razvodom. To je zato što reč "nakon" modifikuje drugi razvod. To znači: "Razvedena si jednim razvodom, zatim dolaskom drugog razvoda". Međutim, žena je potpuno odvojena bila od svog muža prvim razvodom.

Ako muž kaže svojoj ženi, sa kojom nije imao odnose: "Razvedena si jednim zajedno sa drugim razvodom", ili "Razvedena si jednim razvodom, pa još jednim razvodom", žena je razvedena sa dva razvoda.

[6/134]

Jer se reč "zajedno" koristi da izrazi da su dve stvari spojene. Ovom izjavom, muž je spojio jedan razvod sa drugim i dao oba odjednom. Ako kaže: "Razvedena si sa jednim razvodom plus dva", ili "Razvedena si sa dva razvoda, a postoji još jedan pre toga", žena je razvedena sa tri razvoda.

Ako muškarac kaže svojoj ženi pre konzumiranja braka: "Razvedena si sa jednim i po razvoda", prema većini hanefijskih učenjaka, žena je razvedena sa dva razvoda.

Prema Zuferu (r.a.h.), ovo predstavlja razvod. Jer se delimični razvod smatra potpunim razvodom. Zato je kao da je muž rekao: "Razvedena si jednim i samo jednim razvodom".

Mi (većina hanefijskih učenjaka) kažemo da se sve reči koje izgovori muž smatraju jednom rečju. Jer je nemoguće izraziti "jedan i po" na kraći (sažetiji) način od ovoga. "Jedan i po" može se izraziti na dva načina: ili kao što je gore opisano, ili kao "osim polovine od dva". Ovo se drugo može izraziti samo sa izuzetkom. U prvom slučaju, sama reč je jasna; zato je to prikladniji oblik izražavanja. Pošto se sve ove reči smatraju jednom rečju po značenju, jedan deo se ne može odvojiti od drugog. Izraz "Razvedena si sa jednim i jednim razvodom" nije ovakav. Ovo je kao dve odvojene reči, jer je reč "dva" mnogo kraća od "jedan i jedini".

Slično tome, ako neko kaže svojoj ženi, sa kojom nije konzumirao brak: "Razvedena si sa dvadeset jednim razvodom", prema hanefijskim učenjacima osim Zufera, žena je razvedena sa tri razvoda. To je zato što ne postoji sažetija rečenica kojom bi se izrazilo ovo značenje. Sama reč je u jednini.

Prema Zuferu, žena je razvedena jednim talâkom. Jer se ova rečenica sastoji od dve odvojene reči. Jedna je povezana sa drugim veznikom.[108] Zato je žena razvedena prvom rečju neopozivim talâkom.

(108. Arapski ekvivalent reči "dvadeset jedan" je إحدى وعشرون, što znači tačno "dvadeset i jedan".)

Ako kaže: "Razvedena si sa jedanaest razvoda",[109] žena je razvedena sa tri razvoda. Postoji konsenzus o tome. Jer nema veznika između reči. Čitav izraz je jedna reč.

Prema Zuferu, razvod je validan sa jednim talâkom. Jer, kada muž ubaci veznik između brojeva, to je kao da kaže dve reči.

Ako kaže: "Razvedena si sto i jedan put", prema većini hanefijskih učenjaka, dešavaju se tri razvoda. Prema Zufaru, dešava se jedan razvod.

Prema rivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.), u ovom poslednjem primeru dolazi do razvoda. Razlog za ovaj rivâjet od Ebû Yusûfa (r.a.h.) je taj što postoji samo jedan način da se izrazi "sto i jedan". To jest, stavlanje veznika između brojeva "sto" i "jedan".[110] Ako on ovo promeni, iskaz se prekida te se žena potpuno odvaja od svog muža prvim razvodom.

(110. Arapski ekvivalent reči "sto jedan" formira se umetanjem veznika između reči مائةٌ وَ وَاحِدَةٌ - "sto" i "jedan").

Nameravajući da se proglase tri razvoda sa neopozivim razvodom [bâ'in talâk]

Ako muž kaže: "Ti si izvesno razvedena" ili "Razvedena si neopozivim razvodom" te namerava da izrekne tri razvoda, onda se dešavaju tri razvoda.

Jer, reč "izvesnost" podrazumeva određenost. Kao što smo ranije pomenuli, postoje dve vrste određenosti. Kada muž namerava da izgovori tri razvoda ovom rečju, on je izabrao jednu od dve vrste određenosti. Akcija se preduzima prema njegovoj nameri.

Ako neko kaže: "Razvedena si nezakonito", i namerava tri razvoda, onda se dešavaju tri razvoda. To je zato što je u ovoj izjavi nameravao jednu od dve vrste nezakonitosti. Ostaje isto da li je žena od koje se razvodi njegova žena sa kojom je imao odnos ili njegova žena sa kojom nije imao odnos. Jer je reč "razvod" u jednini. Reči koje se koriste posle "Razvedena si" koriste se da razjasne ovu reč. Ova je izjava ekvivalentna izjavi: "Razvedena si sa tri razvoda".

Ako kaže: "Razvedena si sa svim razvodima" ili "Razvedena si sa jednim razvodom" te namerava tri razvoda sa ovim, onda se dešavaju tri razvoda. Ako namerava jedan razvod, onda se dešava jedan opozivni razvod (razvod koji se lahko može poništiti). Ako namerava jedan razvod rečju "razvedena si" i drugi razvod rečju "razvod", onda se dešavaju dva opozivna razvoda – ako je konzumirao brak sa ženom kojoj je dao razvod. Jer su sve ove reči izvedene od reči "razvod", što je eksplicitna reč koja se koristi u razvodu. Ako nije konzumirao brak sa ovom ženom, onda se dešava jedan neopozivi razvod. Jer, kada namerava jedan razvod sa svakom rečju, to je slično kao da je rekao: "Razvedena si, razvedena si". Sa prvom rečju, žena je razdvojena neopozivim razvodom.

[6/135]

U frazi "Razvedena si sa svim razvodima", bez obzira da li muž namerava tri ili ne, dešavaju se tri razvoda. Jer je eksplicitno naveo da će svi razvodi biti odobreni. Ukupno postoje tri razvoda. Kada se nešto kaže jasnim (eksplicitnim) rečima, namera nije potrebna.

Karakterizirati razvod sa osnažujućim kvalitetom

Fraze "Razvedena si sa najgorim razvodom, razvedena si sa najtežim razvodom, razvedena si sa najvećim razvodom" sve imaju istu presudu. Ako muž namerava tri razvoda ovim rečima, dešavaju se tri razvoda. Ako namerava jedan razvod, ili nema nikakvu nameru, dešava se jedan neopozivi razvod, [bâ'in talâk]. Jer, kao što smo već rekli, obim i težina se otkrivaju u presudi. Ove su reči ekvivalentne izjavi "Razvedena si sa jednim neopozivim razvodom".

Ako muž kaže: "Razvedena si sa mnogim brojevima razvoda", onda se dešavaju tri razvoda. Ako muž kaže da je ovom izjavom nameravao samo jedan razvod, ona se ne prihvata. Jer se "mnogo" i "malo" odnose na brojeve. Ovde je muž jasno izjavio da odobrava maksimalan broj razvoda koji ima nad svojom ženom. Namera nije potrebna kada je izjava eksplicitno data.

Izrazi "Razvedena si najružnijim razvodom, razvedena si najzlobnijim razvodom, razvedena si najskandalnijim razvodom" slični su gore pomenutoj presudi "razvedena si najgorim razvodom".

Reči "Razvedena si najsavršenijim razvodom, razvedena si najpotpunijim razvodom" predstavljaju opozivni razvod [ric'î talâk]. To je zato što ove reči ne sadrže nikakvo značenje koje ukazuje na obim ili težinu.

Reči “Razvedena si ovom dužinom i ovom širinom“ takođe predstavljaju neopoziv razvod, [bâ'in talâk]. To je zato što dužina i širina ukazuju na ozbiljnost. Kada je nešto ozbiljno za nekoga, kažu: “Ova je stvar imala kako širinu tako i dužinu“.[111] Zato ova izjava predstavlja neopoziv razvod. Čak i ako je muž to nameravao, ne dešavaju se tri razvoda. To je zato što se dužina i širina odnose samo na jednu stvar. Ovim rečima muž kaže: “Razvedena si jednim razvodom; njegova dužina i širina su toliko“. Ovo nije u skladu sa namerom tri razvoda.

Fraze “Razvedena si najboljim razvodom, razvedena si najpravednijim razvodom, razvedena si najvrlijim razvodom“ znače “Razvedena si u skladu sa Sunnetom“. Jer je najpravedniji i najbolji razvod onaj koji je u skladu sa Sunnetom. Međutim, samo onaj koji je u skladu sa Sunnetom karakteriše se kao vrlinski. Ovim rečima, opozivni se razvod dešava u vreme koje je prikladno prema Sunnetotu. Ako neko namerava tri razvoda, onda se dešavaju tri razvoda u vreme koje je prikladno prema Sunnetotu. Ovo je slično frazi “Razvedena si prema Sunnetu“.

Razvod je vezan za to da žena radi nešto što trenutno radi

Ako neko kaže svojoj supruzi: “Ako jašeš životinju, razveden si“, a žena već jaše životinju i ostane u tom položaju neko vreme, onda se brak prekida.

Jer je jahanje kontinuirana aktivnost. Zaista, može se postaviti vremensko ograničenje za to. Na primer, neko bi mogao reći: “Jednog dana sam jahao“. Nastavljanje nečega što je kontinuirano je kao uspostavljanje (gradnja) toga od početka. Uzvišeni Allah kaže u ajetu:

وَإِذَا رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيٓ ءَايَـٰتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ٱلشَّيْطَـٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ ٱلذِّكْرَىٰ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ

68. Kada vidiš one koji se riječima Našim rugaju, nek si daleko od njih sve dok na drugi razgovor ne pređu. A ako te šejtan navede da zaboraviš, onda ne sjedi više s nevjernicima kad se opomene sjetiš. [el-Enam, 6/68].

To jest, ne nastavljajte da sedite sa njima.

Slično tome, ako neko kaže svojoj supruzi koja sedi: “Ako sedneš, razvedena si“, onome koji stoji: “Ako ustaneš, razveden si“, onome koji hoda: “Ako hodaš, razvedena si“, onoj koja se naginje: “Ako se nagneš, razvedena si“, i žena ostane u tom položaju neko vreme, onda se žena razvodi.

Ali, ako kaže svojoj ženi koja je kod kuće: “Ako uđeš u kuću, razvedena si“, a žena ostane kod kuće još neko vreme, ona nije razvedena. Jer, “ulazak“ nije nešto što se nastavlja. To je prelaz spolja ka unutra. Zar ne vidite da se za “ulazak“ ne može postaviti vremenska granica? Ne može se reći: “Ušla je na jedan dan“. Može se reći samo: “Ušla je i ostala jedan dan“. “Izlazak“ je kao i “ulazak“. To je takođe prelaz iznutra ka spolja. Ne može se dati presuda o novom početku (konstrukciji) za njegov nastavak.

[6/136]

Rečima: “Razvedena si između jednog i tri razvoda“ ili “Razvedena si od jednog do tri razvoda“, prema analogiji, mora se dogoditi jedan razvod. Zufer takođe zastupa ovaj stav. Jer, jedan i tri su krajnja granica. Krajnja granica je granica. Ne ulazi u stvar za koju je postavljena granica. Na primer, ako neko kaže: “Prodao sam ti prostor između ovog i onog zida“, ono što se prodaje je prostor između dva zida. (Zidovi nisu predmet prodaje.) U pitanju o kome raspravljamo, dva cilja su ista.

Prema istihsanu (pravnoj preferenciji), dešavaju se tri razvoda. Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) zastupaju ovaj stav. To je zato što je ograničenje u uključenim oblastima. U uobičajenoj upotrebi lingvista, sve što je rečeno u takvim izjavama potpada pod propis. Na primer, ako neko kaže: "Uzmi sa moje imovine bilo šta od jednog dirhema do deset dirhema", može uzeti deset dirhema. Slično je i tada, ako se kaže: "Jedite sve, od soli do šećera", to podrazumeva dozvolu da se jede sve. Ako izjava nije ničim kvalifikovana, njeno značenje se razume prema uobičajenoj upotrebi lingvista.

Ebû Hanîfin (r.a.h.) stav po ovom pitanju je sledeći: Kijas je ono što je rekao Zufer. (r.a.h.). Jer, ograničenje ne ulazi u stvar za koju je postavljeno. Međutim, postoji potreba da se prvo uključi u presudu, jer je muž dao drugi razvod. Ne može biti druge pre prve. Svaka reč mora imati početak. Ako se postojanje prve ne prihvati, onda mora postojati drugi početak*. Tada bi davanje tog razvoda takođe bilo nemoguće. Upravo zbog ove potrebe prva svrha je uključena u presudu. Nema takve potrebe za drugom svrhom. U tom pitanju se primenjuje analogija Te se kaže da su se ovde dogodila dva razvoda. Jer, svrha kojom se izjava završava, ponekad ne ulazi u presudu u izjavi. Sledeći ajet u vezi sa postom je takođe ovakav:

أُحِلَّ لَكُمۡ لَيۡلَةَ ٱلصِّيَامِ ٱلرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمۡۚ هُنَّ لِبَاسٞ لَّكُمۡ وَأَنتُمۡ لِبَاسٞ لَّهُنَّۗ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمۡ كُنتُمۡ تَخۡتَانُونَ أَنفُسَكُمۡ فَتَابَ عَلَيۡكُمۡ وَعَفَا عَنكُمۡۖ فَٱلۡـَٰٔنَ بَٰشِرُوهُنَّ وَٱبۡتَغُواْ مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمۡۚ وَكُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ ٱلۡخَيۡطُ ٱلۡأَبۡيَضُ مِنَ ٱلۡخَيۡطِ ٱلۡأَسۡوَدِ مِنَ ٱلۡفَجۡرِۖ ثُمَّ أَتِمُّواْ ٱلصِّيَامَ إِلَى ٱلَّيۡلِۚ وَلَا تُبَٰشِرُوهُنَّ وَأَنتُمۡ عَٰكِفُونَ فِي ٱلۡمَسَٰجِدِۗ تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَقۡرَبُوهَاۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَّقُونَ

187. Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo teško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajte sa njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite sve do noći. Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili. [el-Bekare, 2/187].

U ajetu o abdestu, laktovi i pete su uključeni u obim (svrhu) pranja. Razvod se ne dešava sa sumnjom. Ako muž kaže da je ovom izjavom mislio na razvod, to nije pravno prihvaćeno, ali jeste religiozno prihvaćeno. Jer, ono što je nameravao je jedno od mogućih značenja izjave.

(*PS: Samir B: Fikh (islamska jurisprudencija) naglašava neophodnost prvog principa ili uzroka u poretku postojanja i sekvenci. Sve mora imati početak. Ako se prvi ne prihvati, sve što sledi pojaviće se kao početak. Ovo stvara logičku kontradikciju.

Osnovna značenja

Prvi princip: Svaki lanac ili niz ima početnu tačku.

Suštinski element: Ako početni zahtev nije prihvaćen, naredni koraci postaju besmisleni.

Red: Ne postoji slučajnost, već sekvenca u postojanju i misli.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako neko kaže svojoj ženi: “Razvedena si između jednog i drugog“, prema Zuferovoj analogiji, žena ne treba da se razvede. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), dešava se jedan razvod, dok se prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.) dešavaju dva razvoda.

Ako bi neko rekao: “Razvedeni ste za vreme trajanja jednog razvoda“, prema jednom rivâjetu, gore pomenuta razlika u mišlenju važi i ovde. Međutim, prema drugom rivâjetu, svi se hanefijski učenjaci slažu da se dešava jedan razvod. Dokaz koji potkrepljuje ovaj rivâjet je taj da nešto ne može biti cilj samo po sebi. Zato je izraz “za vreme trajanja jednog razvoda“ ništavan.

Izjava “Razvedena si jednom za svagda“ predstavlja opozivni razvod [ric’î talâk] prema početnom mišlenju Ebû Yusûfa i Muhammedovom (r.a.h.) stavu. Kasnije je Ebû Yusûf (r.a.h.) povukao ovo mišlenje te izjavio da takva izjava ne predstavlja razvod.

Ista razlika u mišlenju važi i za izraz:“Razvedena si tri puta, ili se ništa ne dešava“. Dokaz koji podržava prvo mišlenje Ebû Yusûfa (r.a.h.) je sledeći: Reč “ili“ se koristi da potvrdi jednu od stvari između kojih se nalazi. Ovde su reči između kojih se nalazi “Razvedena si jednom“ ili “Razvedena si tri puta“ i “ništa se ne dešava“. Potonji izraz se zanemaruje te ostaje samo “Razvedena si“. Ovo predstavlja opozivni razvod [ric’î talâk].

Dokaz koji podržava drugi stav je sledeći: Reč “ili“ se koristi da označi izbor. Jer to podrazumeva priznavanje postojanja jedne od pomenutih stvari. Ovom izjavom muž kaže da je žena ili jednom razvedena ili da nikada nije razvedena, te da je izbor njen. Takva izjava ne predstavlja razvod. Slično tome, ako neko kaže i svojoj ženi i ženi koja nije njegova žena: “Ova ili ona je razvedena“, to se ne smatra razvodom. Jer, kada se izjavi doda broj, broj je taj koji određuje presudu, a ne izjava: “Razvedena si“. Ovde, sa rečju “ili“, broj prestaje da bude primarni faktor. Zato žena nije razvedena.

Ako muž kaže: “Razvedena si ili nisi razvedena“, ili “Razvedena si ili nisi“, ili “Razvedena si ili ništa“, žena nije razvedena. To je zato što je muž umetnuo česticu “ili“ između dve reči, jedna označava razvod, a druga ne. Ovo uklanja razvod iz definitivne presude. Zato žena nije razvedena. Slično tome je i, ako neko kaže svom robu: “Slobodan si ili si rob“, rob nije slobodan.

[6/137]

Izraz “Razvedena si na dva“ rezultira sa tri razvoda. To je zato što harf فِي na početku reči اثْنَتَيْنِ koje znači “na dva“ takođe znači الْوَاوُ. Zato što harfovi koji povezuju mogu zameniti jedno drugo. Ako muž namerava jedno zajedno sa dva ovom frazom, onda se i dalje dešavaju tri razvoda. Bez obzira da li je konzumirao brak sa svojom razvedenom ženom ili ne, rezultat se ne menja. To je zato što harf فِي koje znači “takođe, pa“ može biti korišćeno i u značenju مَعَ “sa“. Uzvišeni Allah kaže:

فَٱدۡخُلِي فِي عِبَٰدِي

29. pa uđi među robove Moje, [el-Fedžr, 89/29]

Takođe se kaže u smislu دَخَلَ الْأَمِيرُ الْبَلْدَةَ فِي جُنْدِهِ “Zapovednik je ušao u grad sa svojom vojskom“.

Ako muž namerava da izračuna i kazni ovom izjavom, prema hanefijskim pravnicima osim Zufera, dolazi do razvoda.

Prema Zuferu, dešavaju se dva razvoda. Zuferov dokaz je sledeći: Matematičari znaju da kada se jedan pomnoži sa dva, to je jednako dva. Zato, kada muž izgovori ovu izjavu sa namerom, iz nje se mogu izvesti dva značenja.

Dokaz na koji se oslanjaju drugi hanefijski pravnici je sledeći: Umnožavanje se ne dešava u samom razvodu, već u činu prijema imovine. Umnožavanje utiče na broj delova razvoda, a ne na povećanje same imovine. Čak i ako se broj delova razvoda poveća, rezultat neće biti veći od jedan. Na primer, reči "Razvedena si sa polovinom razvoda, razvedena si sa jednom šestinom razvoda, razvedena si sa jednom trećinom razvoda" predstavljaju jedan razvod. To je isto.

S'hodno tome, ako je namera izračunati i pomnožiti sa izrazom "Razvedena si dva prema dva", prema većini hanefijskih učenjaka, dešavaju se dva razvoda. Prema Zuferu, dešavaju se tri razvoda, jer je prema njemu "dva prema dva" jednako četiri. Pošto broj razvoda ne može biti veći od tri, žena je razvedena sa tri razvoda.

U izrazima "Jedan dinar jednak je jednom dirhemu" i "Jedna gomila ječma jednaka je jednoj gomili pšenice", dug se generalno svata samo kao prethodna izjava. Međutim, ako osoba koja priznaje dug izjavi da je nameravao da reč في u ovim izrazima znači الواو "i" ili مع "zajedno", onda je priznala celinu onoga što je rekla. Ako osoba koja daje priznanje kaže da je imala nameru samo prethodnu izjavu, a njen protivnik tvrdi da je imala nameru na obe, sudija će naterati osobu koja daje priznanje da se zakune: "Boga mi, nisam imao nameru na celinu onoga što sam rekao".

Poligamni muškarac se razvodi od jedne žene, pa od druge

Ako čovek sa tri žene kaže: "Moja žena ta i ta je razvedena sa tri razvoda. I ta i ta ili nešto slično", prva žena se smatra razvedenom. Muž ima pravo da izabere koju od sledećih žena želi da se razvede.

Zato što se reč "ili", koja daje pravo izbora, nalazi između narednih opcija.

U ovom slučaju, izjava muža u vezi sa prvom ženom je konačna; ona je razvedena. Međutim, on ima pravo da bira u vezi sa druge dve. Kao da je rekao: "Ova moja žena i jedna od ove dve su razvedene". Isto važi i za oslobađanje roba. Razliku između ova dva pitanja i izjavu "Tako mi Allaha, neću razgovarati sa tim i tim ili nekim tim", objasnili smo u komentaru na el-Džâmi'us-Sağîr. Muhammed (r.a.h.) je, u "Kitabu'l-Asl"- (Knjiga porekla), objasnio ovu stvar sledećim primerom: Ako neko kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda. Pozajmio sam hiljadu dirhema od tog i tog ili od nekog tog", žena je razvedena. Muškarac ima pravo da izabere od koje od ljudi je priznao da je pozajmio hiljadu dirhema. Međutim, mora se zakleti da nije pozajmio od druge osobe.

[6/138]

U izrazu "Moja žena je razvedena sa tri razvoda" ili "ta i ta i neka ta", treća žena je razvedena. U prva dva slučaja, izbor je na mužu, jer se reč "ili" nalazi između prva dva, dajući mu pravo izbora. İbn Semâa (r.a.h.), citirajući Muhammeda (r.a.h.), kaže da muž mora da bira između svoje prve žene i druge dve. Prema ovoj priči, ova izjava je slična rečima: "Ova je sujetna, ili ove dve". Ovo pitanje je smatrano sličnim pitanju zakletve. Razliku između ovoga i zakletve detaljno smo objasnili u komentaru na el-Džâmi'us-Sağîr, prema Zâhiru'r-Rivâye'tu.

Izjava “Moja žena je razvedena sa tri razvoda, a tako je i ona sa njom“ znači da su obe žene razvedene sa po tri razvoda. To je zato što je muž, u ovoj izjavi, povezao (pripisao) drugu prvom te nije naveo predikat za drugu. Zato predikat prvoe postaje predikat druge. To je priroda pripisivanja (povezivanja reči ili rečenica veznicima). Sa druge strane, rekavši “zajedno“, muž je dodao drugu prvoj. Ovo se dodavanje manifestuje samo ako se presuda koja važi za prvu odnosi i na drugu.

Ako muž kaže da je ovom izjavom mislio da je njegova druga žena bila sa njegovom prvom ženom, to nije pravno prihvaćeno. Međutim, verski je prihvaćeno, jer bi u ovom slučaju prikrio predikat za drugu ženu, što je moguće. Ali to protivreči očiglednoj situaciji. Zato je njegova izjava verski prihvaćena, ali ne i pravno*.

(PS: Samir B: Ovaj tekst objašnjava kako će se dvosmislene ili kontradiktorne izjave koje muškarac daje o svojim ženama razmatrati na sudu (pravno) i u očima Boga [dž.š.] (religiozno), prema pravilima islamskog prava (fikha) i ilmihala*.

Razlika između pravnih i verskih pitanja

Pravno (pred sudom i zakonom): Sudija ispituje očigledne okolnosti i dokaze. Ne prihvata skrivene namere ili mogućnosti.

Iz religiozne perspektive (u smislu savesti i religiozne odgovornosti): To je prepušteno odnosu pojedinca sa Bogom i njegovoj savesti. Ako postoji logična i validna mogućnost koja stoji iza izjave, ta mogućnost se prihvata kao istinita.

Objašnjenje situacije

Prividna situacija (Zahir): Istovremeno prisustvo dve žene ili početno značenje muževljevih reči može biti u suprotnosti sa trenutnom situacijom.

Mogućnost skrivenog predikata: Ako muž kaže da je sakrio značenje u svojoj izjavi (na primer, „Mislio sam na nešto poput: 'Moja je druga žena bila sa mojom prvom ženom [ovde/ovako]'“), prema gramatičkim pravilima, ovo je moguće.

Zaključak: Sudija neće smatrati ovu tvrdnju validnom na sudu (neće biti pravno potvrđena) jer je u suprotnosti sa izgledom (prividnom stvarnošću). Međutim, muž možda ne laže u očima Boga; zbog ove mogućnosti, njegova izjava se prihvata kao istinita iz verske perspektive (verski je potvrđena).

Prema islamskoj jurisprudenciji i pravilima ilmihala, procena neke stvari znači utvrđivanje šta ta radnja ili situacija znači u smislu verskih odredbi kao što su halal, haram, fard, vadžib ili sunet, na osnovu primarnih dokaza kao što su Kur'an, sunet, konsenzus i analogija (kijas), kao i mišlenja islamskih učenjaka.

Značenje koncepata fikha i ilmihala

Fikh: U rečniku, to znači “dubinski razumeti“. Kao termin, odnosi se na granu islamskog prava koja ispituje Božanske presude vezane za praktično ponašanje muslimana, kao što su Ibadet, Porodični život, Trgovina i kažnjavanje.

***Ilmihal**“: se odnosi na priručnike koji sumiraju osnovna verska znanja (pravila vere, ibadeta i morala) koja musliman treba da zna i primenjuje u svom svakodnevnom životu.

Ključne karakteristike i obim:

Njegov izvor je Božanski i zasnovan na dokazima: Presude se izvode iz tumačenja ajeta i hadisa, a ne iz ljudskih želja.

Ona (Ilmihal) reguliše praktični život: Određuje da li je čin ibadeta validan i da li je ugovor ili radnja religiozno neprihvatljiva (haram-Zabranjena/Mekruh-pokuđena) ili dozvoljena (hallall/đaiz).

Sveobuhvatna odgovornost: Dela se razmatraju ne samo zbog njihovih zemaljskih posledica, već i zbog njihove odgovornosti i obaveza u zagrobnom životu.

Šta znači "Ilmihal"?

Etimologija: Nastaje kombinacijom arapskih reči "ilm" (nauka/znanje) i "hal" (situacija/ponašanje). To je odgovor na pitanje: "Šta treba da uradim u trenutnoj situaciji"?

Cilj je da se pruže praktične informacije neophodne osobi da besprekorno i pravilno obavlja svoje verske dužnosti u svakodnevnom životu.

Ključne teme uključene

Vera (Verovanje): Osnovni principi verovanja u Boga [dž.š.], meleke, svete kitabe i poslanike.

Obožavanje (Ibadet): To uključuje ritualno pranje (vudu), obredno kupanje (gusl), namaz (salat), post, zekat (milostinju) i hodočašće (hadž).

Svakodnevni život (transakcije): Dozvoljene i zabranjene radnje, brak, trgovina i standardi u svakodnevnim odnosima.

Moral (Ahlak): Dobar karakter, iskrenost i lepo ponašanje.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako neko kaže: "Moja žena je razvedena sa tri razvoda", a zatim doda: "Ja sam tog i tog učinio partnerom u razvodu", onda je i ta osoba razvedena sa tri razvoda. Jer izraz "činiti nekoga partnerom" podrazumeva jednakost između onoga koji sklapa partnerstvo i onoga sa kim se partnerstvo sklapa.

Uzvišeni Allah kaže u vezi sa nasleđem braće i sestara od iste majke:

وَلَكُمۡ نِصۡفُ مَا تَرَكَ أَزۡوَٰجُكُمۡ إِن لَّمۡ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٞۚ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٞ فَلَكُمُ ٱلرُّبُعُ مِمَّا تَرَكۡنَۚ مِنۢ بَعۡدِ وَصِيَّةٖ ۞ يُوصِينَ بِهَآ أَوۡ دَيۡنٖۗ وَلَهُنَّ ٱلرُّبُعُ مِمَّا تَرَكۡتُمۡ إِن لَّمۡ يَكُن لَّكُمۡ وَلَدٞۚ فَإِن كَانَ لَكُمۡ وَلَدٞ فَلَهُنَّ ٱلثُّمُنُ مِمَّا تَرَكۡتُمۚ مِّنۢ بَعۡدِ وَصِيَّةٖ تُوصُونَ بِهَآ أَوۡ دَيۡنٖۗ وَإِن كَانَ رَجُلٞ يُورَثُ كَلَٰلَةً أَوِ ٱمۡرَأَةٞ وَلَهُۥٓ أَخٌ أَوۡ أُخۡتٞ فَلِكُلِّ وَٰحِدٖ مِّنۡهُمَا ٱلسُّدُسُۚ فَإِن كَانُوٓاْ أَكۡثَرَ مِن ذَٰلِكَ فَهُمۡ شُرَكَآءُ فِي ٱلثُّلُثِۚ مِنۢ بَعۡدِ وَصِيَّةٖ يُوصَىٰ بِهَآ أَوۡ دَيۡنٍ غَيۡرَ مُضَآرّٖۚ وَصِيَّةٗ مِّنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٞ

4. A vama pripada – polovina onoga što ostave žene vaše, ako ne budu imale djeteta, a ako budu imale dijete, onda – četvrtina onoga što su ostavile, pošto se izvrši oporuka koju su ostavile, ili podmiri dug. A njima – četvrtina onoga što vi ostavite, ako ne budete imali djeteta; a ako budete imali dijete, njima – osmina onoga što ste ostavili, pošto se izvrši oporuka koju ste ostavili, ili podmiri dug. A ako muškarac ili žena ne budu imali ni roditelja ni djeteta, a budu imali brata ili sestru, onda će svako od njih dvoje dobiti – šestinu; a ako ih bude više, onda zajednički učestvuju u trećini, pošto se izvrši, ne oštećujući nikoga, oporuka koja je ostavljena ili podmiri dug; to je Allahova zapovijed! – A Allah sve zna i blag je. [en-Nisâ, 4/12].

Pošto se ovde ne pravi razlika između braće i sestara, ako je na njih red, oni podjednako dele jednu trećinu nasledstva.

Štaviše, muž je ovde učinio svoju kasniju ženu saučesnikom u svemu što se dogodilo prvoj ženi. To nije kao da kaže svojim dvema ženama: "Postoje tri razvoda između vas dve", jer je u tom slučaju svaka žena razvedena dva puta. To je zato što nema razvoda koji se dogodio jednoj ženi pre druge. Tri se razvoda dele podjednako među njima istovremeno.

[6/139]

U našem glavnom slučaju, prva žena je već bila razvedena sa tri razvoda. Nije moguće poništiti neke od razvoda tako što će se druga žena učiniti partnerom u prvom. Međutim, moguće je izjednačiti je sa prvom rekavši da je i druga žena razvedena sa tri razvoda. Čak i ako muž kaže obema ženama: "Učinio sam vas partnerima u tri razvoda", svaka žena je razvedena dva puta. Sa druge strane, kada da tri razvoda prvoj ženi, ono što kaže o drugoj ženi jeste to da je čini partnerom u svakom od tri razvoda. To je kao da je rekao: "Postoje tri razvoda između vas", te je nameravao da svaki razvod bude podeljen među njima. Zato su obe žene razvedene sa po tri razvoda.

Muž govori svojim ženama: "Razvedene ste sa tri izjave o razvodu"

Ako neko kaže svojim dvema ženama:"Razvedeni ste sa tri razvoda", te namerava da se tri razvoda podele među njima, to je verski prihvaćeno. Jer, ono što je on nameravao je jedno od mogućih značenja njegovih reči. Međutim, pošto je u suprotnosti sa prividnim značenjem, nije pravno prihvaćeno. Svaka se žena smatra razvedenom sa tri razvoda. Slično ovome je i tad, ako neko sa četiri žene kaže: "Razvedeni ste sa tri razvoda", te namerava da se tri razvoda podele među njima, to je verski prihvaćeno. Svaka se žena razvodi jednom prema verskom zakonu. Kaže se: "Pojele su četiri vekne hleba", što znači: "Svaka od četiri žene pojele su po veknu hleba". Međutim, ovo je u suprotnosti sa prividnim značenjem reči. Zato, muževa namera da se od svake žene razvede jednom nije pravno prihvaćena. Pravno, svaka se žena smatra razvedenom sa tri razvoda.

Presuda o izjavi "Razvedeni ste delimičnim razvodom"

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si delimičnim razvodom", prema većini učenjaka (džumhûra), žena je razvedena jednom. Međutim, prema učenjacima koji ne prihvataju analogiju (kijas), ona uopšte nije razvedena. To je zato što, prema njima, delimični razvod nije dozvoljen (nema pomena o takvom obliku razvoda u Kur'anu ili hadisu). Razvod na nezakonit način takođe nije dozvoljen. Zato je takav razvod nevažeći.

Većina učenjaka koji prihvataju analogiju kažu: Reći samo deo nečega što nije deljivo je kao reći celu stvar. Ovom se izjavom smatra da je muž dao potpuni razvod. Davanje jednog razvoda je takođe legitimno. Razvod dat u celim delovima, kao što je ûpolovina, jedna trećina, jedna četvrtina", smatra se jednim razvodom.

Izjava "Razvedena si sa dva polurazvoda" predstavlja potpuni razvod. To je zato što su delovi razvoda navedeni u ovoj frazi.

Delimični razvod će se računati kao celina

Ako muž kaže svojoj ženi, sa kojom je imao odnose: "Razvedena si sa tri razvoda: pola razvoda, trećine razvoda i četvrtine razvoda", žena je razvedena sa tri razvoda.

Zato što je muž dao deo svakog od tri razvoda. Zato što je koristio neodređeni (neodređeni) oblik razvoda u svakoj reči. Neodređena reč, kada se ponavlja, znači da je drugi deo drugačiji od prvog. Zato, u vezi sa ajetima:

فَإِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ يُسۡرًا

5. Ta, zaista, s mukom je i *slast*, [Samir B. Ispravljeno].

I

إِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ يُسۡرًا

6. zaista, s mukom je i *slast*! [Samir B. Ispravljeno]. [el-Inšira, 94/5-6].

İbn Abbâs (r.a.h.) je rekao: "Teškoća nikada neće savladati dva olakšanja".

Muhammed (r.a.h.) se nije osvrnuo na broj razvoda koji se dešavaju kada se kaže: "Razvedena si sa pola razvoda, i sa jednom trećinom, i sa jednom četvrtinom". Međutim, neki kasniji hanefijski pravnici su rekli da ova izjava rezultira sa dva razvoda, jer, kada se ovi delovi saberu, iznose više od jednog. Ali, tačnije je reći da se dešava jedan razvod, jer su i u ovoj stvari pomenuti delovi povezani sa jednim razvodom metaforičkom česticom.

Povezati razvod sa nečim što se ne može učiniti

Ako muškarac kaže svojoj ženi, znajući da ona nikada neće nešto učiniti: "Ako ovo ne uradiš, razvedena si", ona se odmah razvodi. Na primer, ako kaže: "Ako ne dodirneš nebo rukom" ili "Ako ne pretvoriš ovaj kamen u zlato, razvedena si", ona se razvodi čim završi sa govorom. Međutim, ako kaže: "Ako ne uđeš u ovu kuću, razvedena si", ona se neće razvesti do smrti.

Jer, u poslednjoj rečenici, uslov je propuštanje mogućnosti ulaska u kuću. To se dešava samo u trenutku smrti žene. Jer, dok god je žena živa, ona može ući u kuću. Ali u prethodnom slučaju, uslov je nemogućnost dodirivanja neba ili pretvaranja kamena u zlato. Ovaj je uslov ispunjen odmah. Sa druge strane, ovde nema koristi od čekanja. Jer čekanje ne stvara bespomoćnost koja ranije nije postojala. Pitanje ulaska u kuću, kao što smo objasnili, nije takvo.

Ako muž postavi vremensko ograničenje za nešto što je nemoguće učiniti, na primer, rekavši: "Ako danas ne dodirneš nebo, razveden si", prema hanefijskoj školi, razvod se ne dešava do kraja dana. Međutim, prema nekim učenjacima, razvod se dešava odmah. Njihov dokaz je da uslov nije prisutan u tom trenutku. Sa druge strane, kod zakletve vezane za vremenski rok, vremensko ograničenje je kao ceo život u zakletvi koja nije vezana za vremenski rok. Kao što se ne čeka smrt žene u zakletvi koja nije vezana za vremenski rok, tako se ne čeka protok vremena u zakletvi vezanoj za vremenski rok.

[6/140]

Dokaz na kojem se zasniva naš stav je sledeći: Kada je zakletva ograničena vremenom, uslov je da se čin ne dogodi do kraja poslednjeg dela dana. To se ne dešava pre tog vremena. Sa druge strane, muž je, određivanjem vremenskog ograničenja, nameravao sebi olakšanje. Ovo je slično kao kada bi se reklo: "Kada prođe današnji dan, razveden si." Razvod se ne dešava dok ne prođe dan.

Ako neko kaže svojoj ženi: "O ti koja si razvedena (mutalâka)", žena je razvedena jednom za svagda.

Jer, kada je nazvao svoju ženu, opisao ju je kao "razvedenu". Ova je izjava ekvivalentna rečima: "Razvedena si". Ako bi joj rekao: "O preljubnice (zanija)", bilo bi kao da bi rekao: "Ti si preljubnica", čime bi je optužio za preljubu. Ako muž kaže da je ovom izjavom mislio da je razvedena od svog prethodnog muža, onda ako žena nije imala prethodnog muža, muževljevoj izjavi se ne daje težina. Jer je nameravao nešto nemoguće. Ako je imala prethodnog muža, onda je njegova izjava pravno prihvaćena. Do razvoda ne dolazi. Jer ono što je nameravao je pravo značenje njegovih reči. Jer je njegov uzvik zapravo bio opis nečega što je već postojalo. To je zbog razvoda od strane prethodnog muža. Jer je pravo značenje njegovih reči opis (karakteristika), a ne razvod.

Muž kaže ženi: "Juče sam se razveo od tebe"

Ako neko slaže svoju ženu i kaže: "Juče sam se razveo od tebe", zakonski se žena razvodi jednim talâkom (razvodom). Međutim, u smislu verskog (religijskog) zakona između njega i Boga [dž.š.], ona nije razvedena.

Jer, priznanje je oblik davanja informacija koje mogu biti i istinite i lažne. Međutim, verovanje i razum muža zahtevaju da se njegova izjava prihvati kao istinita, a ne kao lažna. Spolja možemo prihvatiti da je njegova izjava istinita. Međutim, sa verskog stanovišta, ako je data informacija lažna, čin davanja informacije ne predstavlja istinitu izjavu. Zato, do razvoda ne dolazi.

Ako muškarac kaže svojoj ženi stvari koje podsećaju na razdvajanje, kao što su "O, ti koja si neopoziva [bâ'in] (odvojena)" ili "O, ti koja si zabranjena", a njegova namera je da joj da ime, a ne da se razvede od nje, žena nije razvedena.

Jer, kao što smo već rekli, izraz "Ti si neopoziva [bâ'in]" važi samo ako muž namerava da se razvede od svoje žene. Formulacija je dvosmislena i otvorena za višestruka tumačenja. Izraz "O neopoziva [bâ'in]" je sličan. Ako muž ovom frazom kaže da nije nameravao da se razvede od svoje žene, to se smatra validnim kako pravno tako i verski.

Kod razvoda sa eksplicitnim (jasnim) rečima, uzimaju se u obzir sama reč i namera

Ako neko kaže: "O razvedena ženo (mutalâka)", i namerava da joj da ime umesto da se razvede od nje, to je verski dozvoljeno. Njegova žena nije razvedena. Međutim, pravno to nije prihvaćeno. To je zato što je reč koju je koristio eksplicitna (sarih) reč koja se koristi u razvodu. Razvod se dešava samom rečju, a ne sa namerom. Ono što je ranije rekao je suprotno od ovog tumačenja. Međutim, pošto je ono što je nameravao moguće značenje reči, to je verski prihvaćeno. Isto važi i ako kaže da je ovom rečju mislio da je njegova žena slobodna od ropstva. Ako neko kaže svom robu: "O slobodnjaku!" te namerava da mu da ime, to je verski prihvaćeno, ali se pravno rob smatra slobodnim.

Naziva svoju ženu "moja sestra"

Ako muškarac kaže za svoju ženu: „Ovo je moja sestra", njegova izjava se prihvata kao istinita i ne dolazi do razvoda.

Jer ova izjava ima potencijal da se odnosi na bratstvo unutar religije. Uzvišeni Allah kaže u jednom ajetu:

إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ إِخۡوَةٞ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَ أَخَوَيۡكُمۡۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ

10. Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata i bojte se Allaha, da bi vam se milost ukazala. [el-Hudžurat, 49/10].

Ponovo, ova izjava takođe ima potencijal da se odnosi na bratstvo unutar plemena. U drugom ajetu se navodi:

وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمۡ هُودٗاۚ قَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓۚ إِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا مُفۡتَرُونَ

50. "I Adu – brata njihova Huda. "O narode moj" – govorio je on – "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, vi samo neistine iznosite. [Hûd,11/50].

Izjava koja ima više mogućih tumačenja ne stvara zabranu. S'hodno tome, izjava osobe koja kaže za svog roba: "Ovo je moj brat", prihvata se kao istinita, a rob ne dobija svoju slobodu.

Ako muž kaže za svoju ženu: "Ovo je moja majka", ili "Ovo je moja krvna ili usvojena sestra", ili "Ovo je moja tetka po ocu ili usvojena tetka", njegova namera se dovodi u pitanje. Ako se razume da je njegova namera razvod, onda se razdvajaju. Ako kaže da je lagao ili pogrešio, žena nije razvedena. Objasnili smo ovu stvar u odeljku o braku i istakli razliku između govorenja ovih stvari svojoj ženi i govorenja ovih stvari svom robu.

[6/141]

Reći: "O majko! O ćerko! O tetka! O tetka po ocu! O sestro! O bako!" ne predstavlja razvod. Jer, kada se ove reči koriste, namera je da žena dođe, a ne da se ta karakteristika u njoj ostvari. Zar ne vidite da ponekad muškarac naziva svoju ženu nemogućim stvarima kao uvredu, kao pas ili magarac, i kao kompliment, kao hurija sa lepim očima? To znači da muževa namera u ovom obraćanju nije da se ono što kaže ostvari. Bez namere realizacije, ova izjava nema uticaja na prekid braka. Za njega, žena nikada neće biti razočarana ovim stvarima.

Muž kaže ženi: "Opraštam ti razvod"

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Opraštam ti razvod", te ovim rečima ne misli ništa drugo, onda je žena pravno razvedena.

Jer, značenje ove izjave je: "Razvodim se od tebe bez ikakve nadoknade (bez ikakve recipročnosti)". Jer, dati nešto nekome znači dati mu to bez očekivanja ičega zauzvrat.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Prodajem ti svoj razvod za ovu sumu", a ona odgovori: "Prihvatam", brak je razveden. Slično tome, ako on kaže: "Dajem ti tvoj razvod kao poklon (oprošteno)", brak je razveden čak i ako žena ne prihvati. To je zato što je ženino prihvatanje uslovljeno time da ona nešto da zauzvrat (dok kod poklona nema naknade). Ako muž namerava, govoreći ovo, da da razvod svojoj ženi, to nije pravno validno. To je zato što je u suprotnosti sa očiglednom situacijom. Poklon uklanja vlasništvo davaoca nad poklonjenom stvari. Davanje razvoda ženi ne eliminiše muževljevo vlasništvo nad razvodom. Međutim, sa religiozne tačke gledišta, to je validno.

Od Ebû Hanîfe (r.a.h.) se prenosi da je izjava muža takođe pravno potvrđena. Obrazloženje iza ove priče je sledeće: Dati nešto nekome drugom je prividno prenošenje vlasništva nad tom stvari na njega. U ovom slučaju, to je davanje prava razvoda ženi. Zato, ako se žena razvede od svog muža u prisustvu gde je on dao ovu izjavu, ona je razvedena. U suprotnom, ona nije razvedena.

Presuda o izjavi: "Obavesti moju ženu da je razvedena"

Ako muž kaže nekom: "Reci mojoj ženi da je razvedena", žena je razvedena bez obzira da li je taj neko obavestio ili ne.

Jer, značenje ove izjave je: "Obavesti je o razvodu koji sam joj dao". Ovo ukazuje na to da je razvod već obavljen. Žena se takođe razvodi rečima: "Saopšti joj razvod" ili "Obavesti joj razvod". Da li će ove reči da stignu do žene ili ne, ne menja značenje, jer značenje ovih reči je: "Obavesti je da sam se od nje razveo" ili "Saopšti joj". Žena se takođe razvodi rečima: "Obavesti je da je razvedena, reci joj da je razvedena." Jer, iako vest može biti istinita ili lažna, suština je da je istinita. Ovo se dešava tek nakon što je razvod dat.

Ako se robu kaže: "Dao sam ti slobodu" ili "Dao sam ti slobodu kao sadaku", ili ako se nekom drugom kaže: "Obavesti mog roba da je slobodan" ili "Prenesi mu radosnu vest da je slobodan" ili "Reci mu da je slobodan", onda je rob zaista oslobođen.

Na zahtev, reći: "Opraštam ti razvod"

Ako muž želi da se razvede od svoje žene, a ona kaže: "Ne razvodi me, oprosti mi razvod", a muž odgovori: "Opraštam ti razvod", što znači "Ne razvodim se od tebe", onda žena nije razvedena ni zakonski ni verski.

Pošto su muževljeve reči izgovorene kao odgovor na zahtev žene, a žena ga je zamolila da se uzdrži od razvoda od nje, muževljeve reči jasno ukazuju na to da je on odgovarao na želju svoje žene. Ovo se ne računa kao razvod.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Odustajem od razvoda od tebe" ili "Opraštam ti razvod" i namerava da se razvede od nje, ona nije razvedena. Jer je nameravao upravo suprotno od onoga što je rekao. Jer, odustati od nečega znači odustati od stupanja u to, što je suprotno od davanja razvoda.

[6/142]

Ako kaže: "Odustajem od razvoda od tebe[1], slobodan sam od tvog razvoda[2]" ili "Otvorio sam put za tvoj razvod" te namerava da se razvede od svoje žene ovim rečima, žena je razvedena. Jer je ovo izjava o mogućnosti. Dozvoljeno je da muž ima nameru da se odrekne prava da raspolaže svojom ženom[2], baš kao što je dozvoljeno da ima nameru da se odrekne prava da se razvede od nje[1]. Zato se presuda donosi prema muževoj nameri. Ako njegova namera nije da se razvede, ona nije razvedena. Ako mu je namera da se razvede, ona je razvedena, kao u slučaju razvoda metaforičkim rečima.

Čovek govori svojoj ženi: "Slobodna si svakog dana"

Ako neko kaže svojoj ženi, sa kojom je imao odnos, "Razvodiš se svaki dan", a nema drugu nameru, prema hanefijskim učenjacima (r.a.h.) osim Zufera (r.a.h.), razvod je validan samo jednom. Prema Zuferu, važi tri puta u tri dana.

Zuferovo obrazloženje je sledeće: Muževa izjava "Razvedena si" predstavlja razvod. Reč "svaki" je reč koja okuplja imenice. Govoreći ovo, muž sebe čini nekim ko se svakodnevno razvodi od svoje žene. To se postiže obnavljanjem razvoda dok se ne razvede tri puta. Zar ne vidite? Kada kaže: "Razvedena si svaki dan", to znači da se ona razvodi tri puta u tri dana, jednom svakog dana.

Dokazi koji podržavaju stavove drugih hanefijskih učenjaka pored Zufera su sledeći: Muževa izjava je kvalitativna. On je kvalifikovao svoju ženu da bude razvedena svakog dana. Time što se jednom razvela, ona je stekla kvalitet da bude razvedena u svakom trenutku. Muževa se izjava smatra razvodom zbog nužnosti te da se taj uslov ispuni. Ova se nužnost uklanja jednim razvodom. Zar ne vidite? Izjavom "Razvedena si zauvek", žena se razvodi samo jednom. Izjava "Razvedena si svaki dan" je suprotna. Zato što je čestica "svaki" u ovoj izjavi za priloge i vreme. Ovde je reč "razvod" prilog u smislu vremena u kojem se dešava. "Sutra" ne može biti prilog onome što je "danas". Zato se u "Svakog dana" razvod obnavlja svakog dana kako bi se ispunio zahtev čestice فِي "**takođe**" u svojoj suštini. Ako u izrazu "Razvedena si svakog dana" muž misli da se njegova žena razvodi novim razvodom svakog dana, onda se, kako kaže, ona razvodi sa tri razvoda za tri dana. U ovom slučaju, u rečenici je skrivena ili čestica فِي "**takođe**" ili reč فِي "**sa** jednim razvodom". Kao da je rekao: "Razvedena si sa jednim razvodom svakog dana".

"Danas, sutra i preksutra si slobodna/slobodan"

Ako muž nema nameru ništa konkretno kada kaže: "Slobodna si danas, sutra i preksutra", onda se žena razvodi jednim talâkom (jednom izjavom o razvodu).

Jer žena, pošto je jednom bila razvedena, stekla je kvalitet "razvedene" tokom ovih dana. Ako je nameravala tri razvoda, razvodi se sa tri razvoda. Trećeg dana, razvodi se sa po jednim razvodom svakog dana dok ukupan broj ne dostigne tri. To se radi ili skrivenom česticom"takođe = فِي" ili skrivenom rečju "jedan razvod", kao u gornjem slučaju.

Ako neko kaže svojoj ženi: "Razvedena si razvodom koji ti nije dozvoljen" ili "Razvedena si razvodom koji se ne može ispuniti", njegova žena je razvedena opozivnim (ric' î) razvodom.

Zato što je kraj (ili početak) izjave nevažeći. Zato što muž nema ovlašćenje da se razvede od svoje žene na način opisan ovde.

Izjavom "Razvedena si sa tri razvoda koja ti neće biti dozvoljena" ili "Razvedena si sa tri razvoda koji vam nisu dozvoljeni", žena je razvedena tri puta. Zato što je, kao što smo gore rekli, kraj (ili početak) izjave nevažeći.

U en-Navadiru se navodi sledeće:

Ako neko kaže svojoj ženi: “Razvedeni si najgorom vrstom razvoda“, žena se razvodi opozivnim razvodom [ric’î talâk] prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), a neopozivim razvodom [bâ'in talâk] prema Muhammedu (r.a.h.). Muhammedov dokaz za “neopoziv“ stav je taj da je muž reč “najgori“ učinio karakteristikom razvoda, što je rezultiralo razvodom koji potpuno poništava brak. Ebû Yusûfov dokaz je taj da se “zlo“ ponekad dešava razvodom van propisanog vremena. Karakteristika neopozivosti ne može se utvrditi sumnjom.

Ako neko kaže svojoj ženi: “Razvedena si sa tri razvoda, a ja imam tri dana prava izbora“, pravo izbora je nevažeće. Razvod stupa na snagu.

[6/143]

Zato što je pravo izbora uslovljeno opozivom [ric’î] nakon što je ugovor ili raspolaganje zaključeno, a ne da bi se to sprečilo. Kada se razvod jednom dogodi, ne postoji mogućnost njegovog opoziva. Zato, uslovno pravo izbora postaje nevažeće. Isto važi i za oslobađanje roba.

Izraz “Udaj se za nekog drugog“

Ako čovek kaže svojoj ženi: “Idi i udaj se za nekog drugog“, te namerava da se od nje razvede tom izjavom, njegova je žena razvedena. Ako namerava da izgovori tri razvoda, onda dolazi do tri neopoziva razvoda [bâ'in talâk]; ako namerava da izgovori jedan razvod, onda dolazi do jednog neopozivog razvoda. Ako ne namerava ništa, žena nije razvedena.

Jer, ova fraza ima više mogućih značenja. Zato je značenje razvoda jasno samo kroz nameru. Jer muž, govoreći “idi“, primorava svoju ženu da napusti kuću.

Prema Muhammedovom rivâjetu, ako namerava da se razvede rečima “Oslobodi je se“ ili “Traži njeno izbavlenje“, ovo, kao i reč “idi“, znači razvod. Jer, Arapi kažu: “Ponesi dobro sa sobom“. Fraza “Nađi sebi muža“ je takođe slična ovoj. Jer je ova fraza ekvivalentna reči “udaj/oženi se“.

Allah Te‘âlâ najbolje zna.

RAZVOD NEMOG

Razvod neme osobe u pisanoj formi

Nêmi koji ume da piše može se pismeno razvesti od svoje žene, baš kao što i neko ko može da govori može da se razvede od svoje žene pismom.

Zato što nêma osoba nije sposobna da govori. Međutim, ona poseduje sposobnost pisanja. U pisanju, nêma osoba je isto što i neko ko može da govori.

(Glavno) **pravilo u ovoj stvari je**: Izražavanje u pisanoj formi je kao izražavanje u govoru. Jer, pisane stvari se sastoje od slova raspoređenih po određenom redosledu i koji prenose značenja koja se razumeju baš kao i govor. Zar ne vidite da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.), koji je obavezan bio da prenese poruku, ponekad to činio pismeno, a ponekad govorom?

Pisanje se dešava na tri načina:

1. Pisanje na nečemu nevidljivom, kao što je vazduh, voda ili tvrda stena, da se neko razveo od žene ili oslobodio roba. Bez obzira da li neko to namerava ili ne, ništa se ne dešava kao rezultat. To je zato što je takvo pisanje poput zvuka čija su slova nerazlučiva. Ako bi došlo do razvoda u ovom slučaju, to bi bilo isključivo zbog namere, što je nedopustivo.

2. Pismeno izjaviti razvod od supruge, ali ne u obliku pisma. U ovom slučaju, namera je preduslov. Ova vrsta pisanja može biti u svrhu razvoda ili može biti isprobavanje olovke i praznog/neispisanog papira. Kao i kod reči koje mogu značiti razvod, namera je preduslov. U ovom slučaju, namera osobe se otkriva kroz njene reči ako je nema, a kroz njeno pisanje ako je nema.

3. Razvod od žene ili oslobađanje roba putem pisanog pisma. Pravno, razvod i emancipacija se postižu takvim pisanim pismom. Ako muž tvrdi da je to nameravao samo kao pisani eksperiment, to nije pravno prihvaćeno. To je zato što protivreči izgledu, slično kao kada muž kaže: “Razvedena si“, a zatim doda: “Pod tim sam mislio da je ona oslobođena od svojih lanaca“.

Muževa pisana izjava se smatra sledećim: Ako je napisao da se razvodi od svoje žene, bez obzira da li joj je ova izjava poslata ili ne, ona je razvedena od njega. Ako u izjavi piše: “Razvedena si kada ti ova izjava stigne“, onda ona nije razvedena od njega dok joj izjava ne stigne, kao kad bi rekao da se razvodi od nje.

[6/144]

Ako se ova osoba pokaje zbog onoga što je uradila i izbriše reč “razvod“ iz svog pisanja, ostavljajući ostatak nepromenjenim, a zatim pošalje pismo svojoj ženi, ona je razvedena čim ga primi. Jer je u ovom slučaju uslov ispunjen. Brisanje reči “razvod“ je kao napuštanje uslova da se razvod učini uslovnim.

Ako obriše sve što je napisano i pošalje prazan papir svojoj ženi, ona nije razvedena jer ne postoji uslov za razvod. To je zato što ono što do nje stigne nije pismo.

Ako muž porekne da je napisao pismo, a njegova žena dokaže da ga je on lično napisao, sud će ih razdvojiti. To je zato što je dokazivanje muževljeve krivice putem dokaza (svedoka) isto što i dokazivanje kroz njegovo sopstveno priznanje.

Razvod nême osobe putem znakovnog jezika

Ako nêma osoba ne zna da piše, ali koristi određene gestove za razvod, brak, kupovinu i prodaju, onda joj je dozvoljeno da se razvede koristeći ove gestove putem istihsana (pravne preferencije). Međutim, po analogiji (kijasu), nijedna se od ovih radnji zapravo ne izvršava ovim gestovima. To je zato što se ovim gestovima ne formiraju slova. Ostaje samo namera da se nešto učini i ne preduzima se nikakva radnja. Zar ne vidite da bilo koja radnja koju izvrši osoba koja može da govori koristeći gestove, nije validna? Međutim, (Muhammed (r.a.h.)) je preferirao istihsan te je rekao: Gest nême osobe je kao izraz lica nenême osobe. Zar ne vidite da je isto tačno i u činovima ibadeta? Na primer, pokret usana neme osobe tokom tekbira (izjave o Božjoj veličini) i recitovanja Kur'ana, smatra se ekvivalentnim recitovanju nenême osobe. Isto važi i za transakcije (međuljudske odnose). Ovo se prihvata iz nužnosti, jer mu je potrebno ono što je potrebno nenêmoj osobi. Ako se njegov gest ne bi prihvatio kao izraz lica koje nije nêmo, on bi umro od gladi. Ova se nužnost ne odnosi na lice koje nije nêmo. Zato smo rekli da gestovi koje koristi pacijent, čak i ako je bez reči, nisu validni. To je zato što još uvek postoji nada da će ponovo progovoriti. Korišćenje gestova kao zamene za izražavanje kada nema nade za govor, neophodno je samo iz nužnosti.

Ako ne postoje jasni znaci koji ukazuju da nêma osoba nije razvedena, ili ako postoji sumnja u to da li se razvela, onda razvod zasnovan samo na znacima nije validan. To je zato što se značenje takvih znakova ne može razumeti. Zato nije dozvoljeno donositi presudu na osnovu tih znakova.

Muhammed (r.a.h.) u svom delu “Kitabu'l-Asl“ - (Knjiga porekla) nije izneo stav o razvoda na perzijskom jeziku. Prenošeno je od Ebû Hanîfe (r.a.h.) da: ako Perzijanac želi da se razvede i kaže svojoj supruzi 'Heste' (odvojen, pušten, [bâ'in]) ili 'Ez zeni heste.' (odvojen od supruge, pušten); ako tim rečima želi razvod u tri navrata, to se smatra trima razvodima, a ako želi razvod u jednom navratu, to je jedan [ric’î] razvod. Nije važno da li te reči izgovara tokom rasprave sa suprugom o razvodu ili ne.

Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ako muškarac kaže “Heste“ (razdvojena, oslobođena, neopozivo [bâ'in]) svojoj ženi sa namerom da se razvede od nje, onda se (desi onoliko razvoda koliko je nameravao ovom izjavom); ako kaže “Ez zeni heste“ (oslobođen od žene, razdvojen), onda se desi jedan opozivni razvod [ric’î talâk], osim ako nije nameravao tri razvoda. Ako je nameravao tri razvoda, onda se dese tri razvoda.

[6/145]

Prema Muhammedu (r.a.h.), izjava muža “Behestemet“ (pustio sam te, razdvojio sam te) ili “Ez zeni behestemet“ (razdvojio sam te od tvoje žene) predstavlja razvod. U svakom slučaju, imami su ovu izjavu smatrali tumačenjem/prevodom reči “tahlije“ (razdvajanje). Stoga je Zufar izjavio da je razvod koji proizilazi iz ove izjave neopoziv (ba'in talak). Međutim, Abu Hanifa i Abu Jusuf su rekli da postoji mogućnost da ova izjava znači „tahlije“. Stoga je razvod koji proizilazi iz nje neopoziv (ba'in talak). Takođe su rekli da postoji mogućnost drugog značenja, u kom slučaju se neopoziv razvod ne može utvrditi sumnjom. Međutim, mi kažemo da bolje poznajemo svoj jezik od njih. Po našem mišljenju, uz ovu izjavu dolazi do opoziva (riči talak). Nije bitno da li osoba koja ovo kaže namerava da se razvede ili ne. Jer ova izjava, na našem jeziku, je eksplicitna (eksplicitna) izjava o razvodu, baš kao i arapska reč za razvod.

Perzijski ekvivalent reči “Tahlije“ je “Bele Kerdem“ (Da, jesam). Zato, kada se ova fraza izgovara tokom razvoda, mora se imati nameru.

Ukratko, svaka izjava koja se koristi isključivo u vezi sa ženama smatra se eksplicitnom izjavom u razvodu. Svaka izjava koja se koristi i o ženama i van žena smatra se metaforom. Prilikom razvoda sa takvim izjavama potrebna je namera. Fraza “Bele' Kerdem“ (Jesam) može se koristiti i o ženama i van žena. Međutim, fraze “Heste“ (odvojila, izdvojila, nepovratno) ili “Behestemet“ (izdvojila sam te, razdvojila te) koriste se samo u vezi sa ženama. Zato se i one smatraju eksplicitnim izjavama u razvodu.

Allah Svemogući najbolje zna. Povratak je samo Njemu.

SVEDOČENJA U SLUČAJEVIMA RAZVODA

Svedoci su posvedočili da se muž razveo od jedne od svoje dve žene, ali su izjavili da ne znaju od koje se razveo.

Ako dva svedoka posvedoče da se čovek razveo od svoje dve žene, i kažu da im je čovek rekao ime žene od koje se razveo, ali su oni zaboravili, onda je, prema nama (većini hanefijskih učenjaka), svedočenje ova dva svedoka nevažeće.

Zufer (r.a.h.) kaže: Prihvataju se iskazi ove dve osobe. Ako svedoci kažu da se osoba protiv koje svedoče razvela od svoje žene sa tri izjave o razvodu, muž ne sme biti ni sa jednom od svojih žena dok ne razjasni od koje se razveo. Jer, ono što se utvrdi iskazom dva svedoka smatra se kao da je utvrđeno muževljevim priznanjem.

Ako muž prizna da se razveo od jedne od svoje dve žene, ali tvrdi da je zaboravio od koje se žene razveo, naređuje mu se da ne prilazi nijednoj ženi dok se ne seti koja je to. To je zato što se svedočenja u vezi sa razvodom prihvataju čak i bez tužbe. Međutim, ako svedoci ne znaju koja je od dve žene razvedena, brakorazvodni postupak postaje nevažeći. Zato svedočenja svedoka treba prihvatiti samo u meri onoga čega se sećaju iz muževljevih reči.

Međutim, kažemo da su ova dva svedoka priznala da su bila nemarna i da su izgubila kredibilitet. Štaviše, sudija može ili presuditi da se muž razveo od jedne od dve žene, u kom slučaju bi to bila presuda zasnovana na nečemu o čemu svedoci nisu svedočili. Ili može presuditi da se muž razveo od određene žene, ali ne može presuditi samo na osnovu iskaza svedoka, jer svedoci nisu mogli da preciziraju koja je žena razvedena. Nijedna žena nije u superiornijem položaju od druge. Pošto je nemoguće presuditi na osnovu ovog iskaza, iskaz postaje nevažeći, jer, iskaz nije obavezujući bez sudske presude. Međutim, muževljevo priznanje nije takvo, jer je muževljevo priznanje samo po sebi obavezujuće, čak i bez sudske presude. Zato je muž primoran da precizira od koje se žene razveo. Ako bi ova dva svedoka posvedočila da se muž razveo od bilo koje od svoje dve žene, ovo svedočenje bi takođe bilo nevažeće po analogiji (kijasu). To je zato što je predmet svedočenja nejasan, što bi svedočenje učinilo nevažećim.

Međutim, Zufer je ovo prihvatio putem istihsana (pravne preferencije) te je izjavio da će svedočenja svedoka biti prihvaćena i da će muž biti primoran da se razvede od jedne od svoje dve žene. To je zato što neizvesnost u vezi sa onim o čemu se svedoči sama po sebi ne čini svedočenje nevažećim. Naprotiv, odsustvo tužbe čini svedočenje nevažećim. Jer je nemoguće tužiti zbog nečega što je neizvesno. To nije slučaj sa razvodom. Jer se svedočenje u vezi sa razvodom prihvata kao naređivanje dobra (hisba) bez tužbe.

Ovde su oba svedoka svojim svedočenjima dokazala da se muž razveo od jedne od svoje dve žene. U ovom slučaju, kao da je sam sudija čuo muževljevu izjavu. Zato on primorava muža da se razvede od jedne od svoje dve žene.

Ako neko kaže: "Ćerka tog i tog čoveka je razvedena" te pomene ime svoje žene, ali zatim zaboravi ženu od koje se razveo i kaže da je ona strankinja sa istim imenom i poreklom, njegova se izjava ne prihvata te se on pravno smatra razvedenim.

[6/146]

Jer, reč mudre osobe nosi težinu te se prihvata koliko god je to moguće. Štaviše, ova osoba ima ovlašćenje da se razvede od svoje žene, a ne od strane žene. Zato, svaki zahtev za poništavanje njegove reči na sudu neće biti saslušan. Međutim, ova se osoba smatra autoritativnom (religijski) između sebe i Svemogućeg Allaha. Jer, njegove reči imaju nekoliko mogućih tumačenja. Moguće je da je njegova namera bila da izjavi da je određena žena razvedena od svog muža ili da se nezakonito razveo od te strane žene. U ovom drugom slučaju, razvod zavisi od muževljeve dozvole (ovlašćenja). Međutim, njegova žena ne može ostati sa njim. Jer, ova žena, poput sudije, mora da prihvati očigledno značenje reči.

Ako ta osoba kaže: "Pod 'ženom' mislim na svoju ženu", te njegova žena to potvrdi, onda je razvedena.

Zato što je muž priznao da je ona ta koja je razvedena. Izjava muža da poništava razvod od određene žene, ne prihvata se, jer je ta žena dostigla određeno stanje u pogledu razvoda. Njen muž je takođe pod sumnjom da pokušava da izbegne razvod od nje. Zato se izjava muža ne smatra verodostojnom. Međutim, ako svedoci posvedoče da je žena bila udata pre nego što je muž izgovorio reči o razvodu, ili da su priznali brak pre nego što je izgovorio te reči, onda se izjava muža može prihvatiti. U ovom slučaju, razvod je validan za drugu ženu, a ne za onu poznatu. Jer, ono što je utvrđeno dokazima smatra se kao da je utvrđeno neposrednim posmatranjem.

Ako se muž razvede od jedne od svoje dve žene, koje su poznate pod istim imenom i poreklom, navodeći njeno ime i poreklo, ovlašćenje da to objavi je na njoj. On može dati razvod kome god želi. Situacija je ovde ista.

Ako poznata žena potvrdi izjavu svog muža, situacija ostaje ista. Međutim, postoji neka vrsta dvosmislenosti u ovom poslednjem delu. Jer, kao što je muž optužen zbog svog priznanja, tako je i poznata žena optužena zbog njegovog potvrđivanja. Međutim, ovaj aspekt nije razmatran. Jer, pravo pripada obema. Oboje su potvrdili postojanje braka između sebe. Kao što je brak uspostavljen kada prvi put kažu da su u braku i to jedno drugom potvrde, situacija će biti ista i tada kada kažu da se brak između njih nastavlja.

Čovek se razvodi od žene pominjući njeno ime

Jer, ono što je rekao je razvod. On ima ovlašćenje da se razvede od svoje žene. Ranije smo rekli da reč mudre osobe treba smatrati obavezujućom. Zato je njegova žena određena za ovaj razvod te je time razvedena.

Jer, ono što je rekao je razvod. On ima ovlašćenje da se razvede od svoje žene. Ranije smo rekli da reč mudre osobe treba smatrati obavezujućom. Zato je njegova žena određena za ovaj razvod te je razvedena. U ovom slučaju, oslobađanje roba je uporedivo sa razvodom.

U ovom slučaju, oslobađanje roba je uporedivo sa razvodom.

Međutim, priznanje je drugačije. Ako neko kaže: "Taj i taj mi duguje hiljadu dirhema", te osoba koja nosi to ime dođe i zahteva novac, ta osoba nije obavezna da plati. Međutim, ako svedoci posvedoče da je osoba priznala da se odnosi na tu određenu osobu, onda je obavezna da plati. To je zato što je priznanje samo transakcija učinjena u sopstveno ime, sa ciljem stvaranja duga za sebe. Zato, bez konkretnih dokaza, osoba za koju se priznaje nije identifikovana. Činjenica ta ako osoba koja daje priznanje ukaže na tu osobu i prizna je, to ukazuje da se odnosi na tu osobu. Razvod i oslobađanje roba, sa druge strane, su transakcije koje se obavljaju na licu mesta. Supruga osobe koja se razvodi i rob gospodara, posebno su identifikovani za ovu transakciju.

Objašnjenje za ovu stvar je sledeće: Neznanje osobe u čiju korist se priznanje daje čini priznanje nevažećim. Samo pominjanje imena ne eliminiše ovo neznanje. Međutim, neznanje razvedene žene ili oslobođenog roba ne čini razvod ili oslobođenje nevažećim. Štaviše, priznati novac/imovina ne postaju dug zasnovan na sumnji. Oprez je neophodan u pitanjima razvoda i oslobođenja, a isto važi i za priznanja. Ako neko ko daje priznanje kaže: "Taj i taj, sin tog i tog, duguje mi hiljadu dirhema", ovaj nivo predstavlanja ne predstavlja pravilnu identifikaciju osobe u čiju korist se priznanje daje.

Zapravo, samo pominjanje sopstvenog imena i imena oca ne predstavlja priznanje u parnici ili svedočenju. Da bi se ovo razmatralo, mora se pomenuti i ime dede, ili osoba mora biti pripisana određenom poreklu, ili osoba mora biti direktno identifikovana. Tek se tada osoba smatra priznatom, a novac/imovina priznati u njenu korist moraju joj biti isplaćeni.

Ako dva svedoka posvedoče da se muškarac razveo od svoje žene sa tri izjave o razvodu, a i muž i žena to poriču, onda je par razdvojen.

[6/147]

Jer se svedoči da je žena zabranjena njenom mužu. Dozvola i zabrana pripadaju Svemogućem Allahu. Svedočenje po ovoj stvari se prihvata bez ikakvog spora. Ovo je slično svedočenju svedoka da je ženi zabranjeno/mahrem (zabranjeno mužu). Dozvola i zabrana pripadaju Svemogućem Allahu. Zato se prihvata svedočenje u vezi sa zabranom kroz poreklo, dojenje ili srodstvo. Jer, svedoci svedoče da muževljev naknadni seksualni odnos sa ženom predstavlja preljubu. Svedočenje u vezi sa preljubom se takođe prihvata bez spora. Slično tome, svedočenje u vezi sa nečim što implicira preljubu, takođe se prihvata bez spora. S'hodno tome, svedočenje u vezi sa oslobađanjem robinje, takođe se prihvata bez spora.

Međutim, postoji razlika u mišlenju o tome da li svedočanstvo o oslobođenju roba treba prihvatiti bez zahteva. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), svedočanstvo po ovom pitanju ne prihvata se bez zahteva. Prema dva imama (Ebû Yusûfu i Muhammedu eš-Šajbaniju (r.a.h.)), ono se prihvata. Ovu ćemo stvar detalnije objasniti u poglavlju o emancipaciji (Kitâbü'l-İtâk), ako Bog [dž.š.] da.

Čin razvoda muškarca od dve žene, jedne venčane po važećem ugovoru, a druge po nevažećem ugovoru

Ako muškarac ima dve žene sa istim imenom, jednu zakonski udatu, a drugu sa nevažećim brakom, te kaže da je jedna od žena razvedena, a zatim pojasni da je mislio na onu sa nevažećim brakom, to ne bi bilo pravno ili sudski prihvaćeno.

Jer, žena udata u ništavnom braku nije razlog za razvod. Ona je kao strankinja. Međutim, žena čiji je brak validan, razlog je za razvod od strane svog muža. Termin koji se koristi apsolutno je obuhvata. Muž nije zakonski sankcionisan da izbegne razvod od nje. On je sankcionisan samo između sebe i Boga [dž.š.]. To je kao da kaže: "Mislio sam na strankinju".

Situacija bi bila ista da je ova osoba rekla: "Jedna od mojih žena je razvedena." Jer se ovom izjavom razveo od svoje žene. Njegova žena nije ona sa ništavnim brakom, već ona sa važećim brakom. Jer žena ne može biti njegova žena kroz ništavan brak. Zato je kao da je muž oženjen samo jednom ženom i rekao: "Jedna od mojih žena je razvedena".

Ako bi ova osoba rekla: "Jedna od vas dvije je razvedena", onda se žena ne bi razvela bez navođenja žene od koje se razvodi. To je zato što se muž razveo od jedne od žena na koju se obraća ili na koju se poziva, te nijednoj od njih nije namenjena kao primalac razvoda. Zato žena nije određena za razvod bez namere da se od nje razvede. To je slično kao kada biste rekli strankinji: "Jedna od vas dvije je razvedena", i svojoj ženi i strankinji.

Ako neko kaže dvojici robova u svom posedu, jednom stečenom valjanom transakcijom, a drugom nevažećom transakcijom: "Jedan od vas dvoje je slobodan" ili "Jedan od mojih robova je slobodan", ta dva roba su jednaka u sudu. Odluka koga je oslobodio je na njemu. To je zato što rob stečen nevažećom transakcijom, po preuzimanju njegovog poseda, postaje njegovo vlasništvo baš kao i rob stečen valjanom transakcijom, te je zato mesto njegovog oslobađanja definisano kao rob koga je oslobodio ovom izjavom.

Bez obzira da li je rekao "jedan od mojih robova" ili "jedan od vas dvojice", situacija ostaje ista. Zato je na njemu da se izjasni po ovom pitanju. Međutim, prethodno je pitanje drugačije. Jer, žena udata u nevažećem braku nije pogodno mesto za razvod.

Muž se razvodi od svoje žene pominjući njeno ime, ali pripisujući razvod nekome drugom, a ne njenom ocu

Ako muž kaže, pominjući ime svoje žene, ali pripisujući je nekome drugom, a ne njenom ocu, "Ćerka tog i tog je razvedena", njegova žena nije razvedena.

Zato što joj nije usmerio razvod. Zato što ju nije nazvao svojom ženom, niti je aludirao na nju, niti ju je predstavio pominjući njeno poreklo. Naprotiv, pomenuo je drugu ženu, razvodeći se od nje pominjući njeno ime i poreklo. Zato ova izjava ne uključuje njegovu ženu. To je kao da kaže: "Razvedena si", dok pokazuje na strankinju, u kom slučaju njegova sopstvena žena nije razvedena.

[6/148]

Ako ovaj čovek kaže: "Ta i ta žena iz Hamadana je razvedena", iako njegova žena pripada plemenu Tamim, njegova žena nije razvedena. Isto važi i ako kaže: "Ta i ta slepa žena je razvedena", iako njegova žena nije slepa. Međutim, ako je nameravao da se razvede od svoje žene svim ovim rečima, onda je njegova žena razvedena. To je zato što je nameravao da se razvede od nje pominjući njeno ime; reči koje je izgovorio osim pominjanja njenog imena bile su suvišne. Ova presuda podrazumeva grub tretman muža. Zato se preduzimaju mere prema njegovoj nameri.

Ako muž čija se žena zove Zejneb kaže, misleći na nju, ali ne pominjući njeno ime, "Ta i ta je razvedena", onda je njegova žena razvedena. Međutim, ako nije imao nameru da se osvrne na nju, njegova žena nije razvedena. To je zato što se razveo od nje eksplicitno pominjući ime. Eksplicitno ime može uključivati bilo koga osim žene. Ova je situacija slična razvodu implicitnom izjavom. Kod razvoda koji se izvršava implicitnom izjavom, pošto je formulacija nejasna i otvorena za različita tumačenja, neophodna je namera.

Svedoci se nisu složili oko broja razvoda

Ako jedan svedok posvedoči da se muž razveo od svoje žene sa dva razvoda, a drugi posvedoči da se razveo od nje sa tri razvoda, a muž porekne ova svedočenja, ili ako jedan svedok posvedoči da se razveo od nje sa jednim razvodom, a drugi sa dva, ili obrnuto, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ovo se svedočenje ne prihvata. Prema rečima dva imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.)) i Ibn Ebû Leylâ-e, prihvata se minimalni iznos. To je zato što se ovde smatra validnim slaganje dva svedoka u značenju, a ne samo rečima. Na primer, ako jedan svedok svedoči o poklonu, a drugi o napuštanju imovine (tehalli), njihova se svedočenja prihvataju. Ovde su se svedoci složili oko minimalnog iznosa, jer je minimum sadržan u okviru maksimuma. Ovo je slično sledećem: Ako jedan svedok posvedoči da (imovina) vredi hiljadu dirhema, a druga hiljadu i petsto dirhema, te podnosilac zahteva, traži više, prihvataju se svedočenja ovih svedoka u vezi sa minimalnim iznosom (hiljadu dirhema).

Ako jedan svedok posvedoči da je muž rekao svojoj ženi: "Razvedena si", a drugi posvedoči da je rekao: "Razvedena si dva puta", ili ako jedan svedok posvedoči da se muž razveo od svoje žene, a drugi posvedoči da se razveo i od svoje žene i od njene ljubavnice, svedočenja u vezi sa muževljevim razvodom se prihvataju jer se oba svedoka slažu oko toga. Štaviše, kao što je potrebna doslednost između dva svedoka, tako je potrebna i doslednost između tužbe i svedočenja. Na primer, ako podnosilac zahteva navodi dve hiljade dirhema, a oba svedoka posvedoče o hiljadu dirhema, prihvata se jednoglasno svedočenje. Slično tome, ako jedan svedok posvedoči o hiljadu, a drugi o dve hiljade, trebalo bi prihvatiti svedočenje o minimalnom iznosu.

Ebû Hanîfe (r.a.h.), međutim, navodi da se svedoci nisu slagali ni u formulaciji ni u značenju u vezi sa pitanjem o kojem su svedočili, te zato njihova svedočenja ne mogu biti prihvaćena. Na primer, kada je jedan svedok svedočio da je muž rekao svojoj ženi: "Slobodna si/tvoj put je čist", a drugi je rekao: "Daleko si od mene, slobodna si od mene", njihova se svedočenja ne prihvataju. Ovo je slično. Ovde kažemo da se svedočenja svedoka ne prihvataju jer je jedan svedočio o jednom razvodu, a drugi o dva ili tri. "Jedan" je osnova brojeva i ne sadrži složene elemente. Dva i tri, međutim, su nazivi složenog broja. Zato je razlika između njih razlika u suprotstavlanju. Štaviše, jednina se razlikuje od reči u dvojini i množini. Dokaz za to je taj da neko ko tvrdi da ima dva ili tri razvoda nije priznao jedan, jer bi, da je to slučaj, kasnije otpao od vere zbog politeizma. U tom slučaju, njihovo bi svedočenje moralo biti prihvaćeno. Štaviše, "tatlikatejn" (dva razvoda) i "tatlika" (jedan razvod) su jedna imenica. Imenica se menja dodavanjem slova. To je slučaj sa Zejdom i Zijadom, i Nasrom i Nasirom. Isto važi i za Elf i Elfejn (hiljadu i dve hiljade). Kada se utvrdi razlika između njih, to znači da postoji svedok za oba slučaja. Sudija ne može doneti nikakvu presudu po ovoj situaciji. Međutim, to nije slučaj sa Elfom i Elfom i Hamsemi (hiljadu i hiljadu i petsto).

[6/149]

Jer su ova (hiljadu i petsto) dva imena povezana jedno sa drugim (povezana veznicima). U tom slučaju, među svedocima se formira dogovor, i u rečima i u značenju, u vezi sa hiljadom. Ovaj se dogovor takođe nalazi u izrazima "talikun i talikun" (razvedena si i ti si razvedena) i " 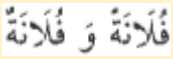

/ ta i ta i ta neka žena". To nije slučaj sa svedočenjem koje prati tužbu. Jer tamo, usmeni dogovor nije uslov. Međutim, usmeni dogovor je uslov između dva svedočenja. Na primer, ako osoba podigne optužbu za pljačku ili ubistvo, a dva svedoka posvedoče da je počinilac priznao ova dela, svedočenje se prihvata. Ali ako jedan svedok svedoči za pljačku, a drugi za priznanje, svedočenje se ne prihvata. Jer se svedočenje zasniva na rečima. Najveći dokaz za to je da se svedočenje ne prihvata osim ako se ne kaže: "Ja svedočim".

Pitanje pomenuto u Kitabu'r-Rudžû' (Pitanje povlačenja svedočenja) poništava stavove dva imama po ovom pitanju:

Ako dva svedoka posvedoče da se muž razveo od žene jednim talâkom (izjavom o razvodu), a dva druga posvedoče da se razveo sa tri talâka, i sudija razdvoji par bez ikakvog seksualnog odnosa, a zatim svedoci povuku svoja svedočenja, polovinu miraza bi platili oni koji su svedočili u tri talâka, a ne oni koji su svedočili u jednom talâku. Ako bi se u ovom slučaju prihvatilo mišlenje dva imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda eš-Šejbanija (r.a.h.)) da je "svedočastvo u jednom talâku uključeno u svedočanstvo u tri talâka", onda bi plaćanje morali izvršiti svi svedoci.

Svedoci se ne slažu po tom pitanju

Ako jedan svedok posvedoči da se muž razvodi od svoje žene ako ona uđe u određenu kuću, i da je ona zaista ušla u tu kuću, a drugi svedok posvedoči da se muž razvodi od svoje žene ako ona razgovara sa određenom osobom, te da ona zaista razgovara sa tom osobom, onda su oba svedočenja nevažeća.

Zato što je svaki svedok zasnovao razvod na razlogu koji se razlikuje od onog koji su naveli ostali. Zato što je svaki svedok svedočio da se muž razveo od svoje žene pod uslovom koji se razlikuje od onog koji je naveo drugi. I da nema tog dokaza da su dva svedoka svedočila o bilo kojoj od ovih stvari.

Ako jedan svedok posvedoči da se muž razveo od svoje žene sa tri izjave o razvodu (sa tri talâka), a drugi posvedoči da je muž rekao svojoj ženi sa namerom da se sa tri izjave o razvodu razvede: "Ti si mi zabranjena", onda su oba njihova svedočenja nevažeća. To je zato što imaju različita mišlenja po pitanju o kojem se svedoči.

Situacija ostaje ista čak i ako se dva svedoka ne slažu oko upotrebe metaforičkih reči poput "halije" i "berije". Jer, po našem mišlenju, ove reči funkcionišu u skladu sa onim što njihova doslovna značenja podrazumevaju. Zato, jedan svedok svedoči o evakuaciji (evakuaciji, napuštanju), dok drugi svedoči o oslobađanju (oslobađanju, distanciranju, pročišćenju).

Sporovi u vezi sa iznosom uslova koji se postavlaju uz razvod, uslovima za nametanje i uklanjanje tih uslova, iznosima i karakteristikama isplate, nametanjem i uklanjanjem uslova za isplatu itd., kao i neslaganja u vezi sa formulacijom i značenjem svedočenja, problematični su. Nemoguće je presuditi na osnovu suprotstavljenih svedočenja po ovim pitanjima, jer ne postoji samo jedan svedok za svako od njih. Sudija ne može presuditi na osnovu jednog svedoka.

Ako jedan svedok posvedoči da je muž rekao svojoj ženi: "Ako taj i taj uđe u ovu kuću, ti i taj i taj ste razvedeni", a drugi svedok posvedoči da je muž rekao: "Ako taj i taj uđe u ovu kuću, ti si razvedena", i taj i taj uđe u kuću, samo žena kojoj je upućen razvod je razvedena. To je zato što se svedoci slažu da je uslov ulazak žene u kuću, a kazna razvod žene kojoj je upućen razvod. Međutim, ako jedan svedok sam svedoči za još jednu kaznu pored razvoda žene, u ovom se slučaju utvrđuje ono o čemu se oba svedoka slažu. Ono što jedan svedok sam svedoči nije utvrđeno.

Svedočenje jednog muškarca i dve žene u razvodu

Prema hanefijskoj školi mišlenja, dozvoljeno je da jedan muškarac i dve žene posvedoče da je žena razvedena.

Prema Šâfiiî (r.a.h.), to nije dozvoljeno. Ovo smo objasnili u odeljku o braku. U Muhamedovom delu, "Kitabu'l-Asl" - (Knjiga porekla), navodi se sledeće: Od Umera (r.a.h.) se prenosi da je smatrao da je dozvoljeno da jedan muškarac i dve žene budu svedoci braka.

[6/150]

Po našem mišlenju, razvod je kao brak. Nije dozvoljeno da manje svedoka od ovog broja svedoči o razvodu. Na primer, ako svedoče jedan muškarac i jedna žena, ili ako svedoče četiri žene bez prisustva muškaraca, ovo se svedočenje ne prihvata. To je zato što je razvod nešto o čemu muškarci mogu da saznaju, (čega mogu da budu svesni).

Sin svedoči u korist svoje majke u vezi sa razvodom

Kada majka podnese zahtev za razvod, nije dozvoljeno da njen sin svedoči protiv svog oca ili bilo koga drugog u vezi sa razvodom.

Zato što svedoči u korist svoje majke. Sin je sumnjiv u stvarima koje se tiču njegove majke.

Ako se kaže: "U svedočenju za razvod braka, majčinoj tvrdnji o razvodu se ne daje verodostojnost", **rekli bismo**: Da, to je tačno. Međutim, kada majka podnese zahtev za razvod, svedočenje deteta potvrđuje istinitost njene tvrdnje. To je u najboljem interesu majke. Zaista, ako majka porekne razvod zajedno sa ocem, onda se svedočenje deteta protiv majke i oca prihvata.

Otac svedoči o navodnom razvodu svoje ćerke

S'hodno tome, kada žena tvrdi da je razvedena, svedočenje oca u vezi sa razvodom njegove ćerke se ne prihvata. Međutim, dozvoljeno je da otac svedoči, zajedno sa nekim drugim, da se njegov sin razveo od svoje žene. Slično tome, dozvoljeno je da dete svedoči protiv svog oca, osim ako to nije u korist majke*.

(*PS: Samir B: Ovaj tekst objašnjava pravila islamskog prava (fikha) koja određuju da li je svedočenje bliskih rođaka prihvatljivo. U islamskom pravu, postupa se sa oprezom u vezi sa svedočenjem datim u korist bliskih rođaka kako bi se sprečila kleveta ili sukob interesa.

Pravila i značenja svedočenja

Svedočenje oca u razvodu njegove ćerke: Otac ne može biti jedini svedok u tužbi za razvod braka svoje ćerke. To je zato što bi mogao biti optužen da štiti interese sopstvene porodice i veoma je verovatno da će biti pristrasan.

Svedočenje oca u vezi sa razvodom njegovog sina: Ako otac svedoči da se njegov sin razveo od svoje žene te je prisutan drugi svedok, ovo se svedočenje prihvata. Međutim, samo svedočenje nije dovoljno; ono stiče validnost uz podršku druge osobe.

Svedočenje deteta protiv oca: Dete može da svedoči protiv svog oca (u korist suprotne strane). Međutim, ovo svedočenje je validno samo ako ne stvara situaciju u korist majke. Svedočenje dato protiv oca radi zaštite interesa majke smatra se pristrasnim.

Samir B: U ovom tekstu koji sam vam poslao eksplicitno stoji da svedočenje oca u vezi sa razvodom njegove ćerke se ne prihvata. Kako možemo pomiriti ovaj tekst sa vašim objašnjenjem u koju nemamo nikakvu sumnju. Hvala.

Odgovor: Razlika između formulacije u tekstu i našeg objašnjenja proizilazi iz mešanja dve različite pravne situacije u islamskom pravu: Tekst se ne odnosi na oca koji "svedoči pred sudijom", već direktno na njega kao "osobu koja prijavljuje/podnosi zahtev za razvod".

Ove dve situacije možemo pomiriti na sledeći način:

1. Situacija u tekstu: Ženina tvrdnja i jednostrana izjava oca

U tekstu se navodi: "*Kada žena tvrdi da je razvedena, svedočanstvo oca u vezi sa razvodom njegove ćerke se ne prihvata*." Ovde se reč "**svedočenje**" ne odnosi na nepristrasno svedočenje na sudu, već na jednostranu izjavu porodice koja podržava tvrdnju žene.

Ako žena kaže: “Moj muž se razveo od mene“, a njen otac to potvrdi rekavši: “Da, moja ćerka je razvedena“, sama se ta izjava ne smatra dovoljno pravnim dokazom za okončanje razvoda.

Jer, prema islamskoj jurisprudenciji, otac žene je direktna “stranka“ u slučaju i njen zaštitnik. Brak se ne može raskinuti samo na osnovu izjava oca i ćerke; potrebno je priznanje mladoženje ili nezavisnih svedoka.

2. Razlika u sinu (Zašto je prihvaćena?)

U tekstu se dalje navodi da će biti prihvaćeno očevo svedočenje da se njegov sin razveo od žene “dok je bio sa drugom ženom“.

U islamskom pravu, pravo razvoda (talâk) generalno pripada muškarcu.

Kada otac, u pratnji nezavisnog svedoka, svedoči da se “moj sin razveo od žene“, on zapravo svedoči protiv svog sina, a u korist svoje snaje.

U islamskoj jurisprudenciji, “svedočenje rođaka protiv drugog rođaka“ je validno. Otac ovde ne brani svog sina; već tvrdi da je njegov sin ukinuo neko pravo. Pošto je prisutan još jedan svedok, ovo svedočenje se smatra validnim.

Ukratko, konsenzus.

U tekstu koji ste poslali naglašava se mogućnost da otac favorizuje svoju ćerku (da se samo njen iskaz ne može potkrepiti dokazima) i neophodnost prisustva nezavisnog svedoka prilikom svedočenja protiv sina. Zato je princip “sumnje u pristrasnost“ pomenut u našem objašnjenju upravo fundamentalno opravdanje zabrane u tekstu.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Svedočenje Zimije

Ukratko, svedočenje u vezi sa razvodom je slično svedočenju u vezi sa drugim pravima. Svedočenje deteta protiv roditelja se prihvata, ali svedočenje u njihovu korist se ne prihvata. Svedočenje muslimana protiv nemuslimana (zimije) se prihvata, ali svedočenje nemuslimana protiv muslimana se ne prihvata.

Svedočenje brata

Ako neko uda svoju sestru, a zatim, zajedno sa drugom osobom, posvedoči da se muž razveo od nje, to se svedočanstvo prihvata.

Jer se svedočenje brata prihvata u ime njegove sestre u pitanjima koja se tiču drugih prava. Isto važi i za razvod. Pošto do razvoda dolazi nakon braka, brat nema nikakvu ulogu u njemu. Zato njegovo učešće u braku ne sprečava ga da bude svedok razvoda svoje sestre. Međutim, nije isto ako ta osoba tvrdi da mu je žena dala dozvolu da je oženi, čime svedoči o stvarnom bračnom ugovoru. Svedočenje se ove osobe ne prihvata jer je on (muškarac) taj koji je dogovorio brak. On je samo nameravao da završi svoj zadatak tako što će biti svedok stvarnog bračnog ugovora. Zato se njegovo svedočenje ne prihvata.

Ako dva svedoka posvedoče da se muškarac razveo od svoje žene pre konzumacije i da je polovina miraza dodeljena i data ženi, a zatim svedoci povuku svoj iskaz, svedoci moraju da isplate preostali iznos mužu. Razlog za ovu isplatu je ili zato što su se dogovorili o miru koji je mogao biti oduzet zbog mogućeg razvoda od strane žene- u kom slučaju onaj ko se oko nečega slaže je kao onaj koji to čini obaveznim- ili zato što bi razvod pre konzumacije, osim ako ga nije pokrenuo muž, doveo do gubitka celog miraza. Zato, pripisivanjem razvoda mužu, svedoci su sprečili muža da ispuni obavezu plaćanja polovine miraza. To je kao da je miraz učinjen obaveznim sa njihove strane. S'hodno tome, miraz im se mora isplatiti nakon njihovog povlačenja.

Ako bilo koji od ova dva svedoka povuče svoj iskaz, mora da plati četvrtinu miraza.

Neki od svedoka i svedokinja su povukli svoje iskaze

Ako su svedoci jedan muškarac i dve žene, i jedna od žena povuče svoj iskaz, ta žena mora da plati jednu osminu miraza. Ako svi svedoci povuku svoj iskaz, muškarac mora da plati jednu četvrtinu miraza, a svaka od žena mora da plati jednu osminu. To je zato što iskaz muškarca utvrđuje dvostruki iznos od onoga što se utvrđuje iskazom žena. U slučajevima kada su svedoci mešani, muški i ženski, dve žene mogu da zamene jednog muškarca.

U slučajevima povlačenja iskaza, nije bitno povlačenje osobe koja povlači iskaz, već postojanost onih koji su ostali nepokolebljivi u svom iskazu. Na primer, ako tri osobe svedoče o nekoj pravdi, a jedna kasnije povuče svoj iskaz, ta osoba neće biti odgovorna ni za šta. To je zato što su oni čiji su iskazi u potpunosti utvrdili pravo ostalih nepokolebljivih u svom iskazu.

Ako dva muškarca i dve žene svedoče za razvod, ali zatim jedan muškarac i jedna žena povuku svoj iskaz, miraz (1/8) se deli na tri dela te ga oni plaćaju. Dve trećine plaća muškarac, a jednu trećinu žena. To je zato što su oni na kojima je zasnovano tri četvrtine prava istrajali u svom iskazu, ali je dokaz za jednu četvrtinu izgubljen. Zato smo ovaj iznos (polovina jedne četvrtine: 1/8) podelili na tri dela i naterali ih da ga plate.

[6/151]

Ako i druga žena povuče svoj iskaz, mora da plati četvrtinu miraza zajedno sa prvima koji su povukli iskaz. To je zato što samo jedan muškarac ostaje kao svedok te on ima polovinu prava. Polovinu ove četvrtine platit će muškarac koji je povukao svoj iskaz, a drugu polovinu žene. Ako svi svedoci povuku svoje iskaze, jednu šestinu miraza platit će žene, a jednu trećinu muškarci. To je zato što iskaz svakog muškarca utvrđuje isto što i iskaz dve žene.

Dve osobe koje svedoče seksualnom odnosu i dve osobe koje svedoče razvodu

Ako dva svedoka posvedoče da je muž imao odnos sa ženom (konzumirao brak), a druga dva posvedoče da se muž razveo od nje, te time sudija naredi mužu da plati puni miraz, a zatim svedoci razvoda povuku svoj iskaz; prema hanefijskom mezhebu, ova dva svedoka nisu dužna da plate ništa. Prema šafijskom mezhebu, ova dva svedoka moraju platiti ekvivalent miraza, jer, svedoci konzumiranja nastavljaju svoje svedočenje. U ovom slučaju, polni se odnos smatra utvrđenim priznanjem muža. Svedočenje druga dva svedoka u vezi sa razvodom dato je nakon seksualnog odnosa. Zato, prema nama, njihovo povlačenje ne zahteva plaćanje. To je zato što se ženske genitalije, kada više nisu pod kontrolom muža, više ne smatraju vrednim. Uništenje nečega što nije vredno ne zahteva plaćanje od ova dva svedoka.

Međutim, prema Šâfiiî (r.a.h.), miraz se procenjuje po svojoj ekvivalentnoj vrednosti nakon što intimni delovi žene više nisu pod kontrolom muža. Vrednuje se isto kao kada je postalo muževljevo vlasništvo. Međutim, razliku između ova dva objasnili smo u Kitabu'l-Nikah (Knjizi o braku). Dalje, navodimo da ako je ceo miraz utvrđen svedočenjem onih koji su bili svedoci sklapanja braka, i ti svedoci su čvrsti u svom svedočenju, onda oni koji povuku svoje svedočenje ne moraju ništa da plate.

Ako oni koji su svedočili sklapanju braka povuku svoj iskaz, a svedoci razvoda ne, onda oni koji su povukli svoj iskaz moraju platiti polovinu miraza. To je zato što iskaz onih koji su insistirali na svedočenju utvrđuje samo polovinu miraza. Zar ne vidite da bi, da nije bilo svedoka sklapanja braka, sudija odredio polovinu miraza na osnovu iskaza svedoka razvoda? Povlačenjem svedoka sklapanja braka, osnov za drugu polovinu miraza je eliminisan. Zato oni moraju platiti polovinu miraza.

Ako jedan od svedoka sklapanja braka ili svedok razvoda odustane od svedočenja, svedok razvoda nije dužan da plati ništa. To je zato što je njihovo svedočenje, zajedno sa svedočenjem njihovog saputnika, utvrdilo samo polovinu miraza. Dovoljan broj svedoka nastavlja da svedoči da bi se utvrdile tri četvrtine miraza. To su jedan svedok sklapanja braka i jedan svedok razvoda. Zato, svedok razvoda ne plaća ništa. Međutim, svedok sklapanja braka plaća jednu četvrtinu miraza jer je osnov za tu četvrtinu uklonjen.

Istina je sledeća: Polovina se miraza utvrđuje svedočenjem samo dva svedoka sklapanja braka. Druga se polovina utvrđuje svedočenjem četvorice. Polovina utvrđena svedočenjem četvorice ima punu osnovu jer, svedočenje dva od ovih svedoka nastavlja da važi.

Što se tiče druge polovine miraza, koji je utvrđen svedočenjem dva svedoka braka, njegova se osnova nastavlja jer jedan od svedoka nastavlja da svedoči. Međutim, osnova za drugu polovinu, prestala je da postoji. Zato, svedok braka plaća jednu četvrtinu miraza.

[6/152]

Ako dva svedoka razvoda, zajedno sa jednim od svedoka sklapanja braka, povuku svoje svedočenje, svi moraju platiti polovinu miraza. To je zato što ostaje samo jedan svedok čije je svedočenje utvrdilo polovinu miraza, a taj je svedok jedan od svedoka sklapanja braka. Međutim, osnov za drugu polovinu miraza je uklonjen. Ovu polovinu treba da plati svedok sklapanja braka, a drugu polovinu treba podjednako podeliti među onima koji su povukli svoje svedočenje. To je zato što je polovina miraza utvrđena svedočenjem dva svedoka braka. Osnov za ovu polovinu ostaje kod jednog od svedoka koji nastavlja da svedoči. Zato, drugu polovinu mora da plati onaj koji je povukao svoje svedočenje. Druga polovina miraza je utvrđena svedočenjem četiri svedoka. Jedan od njih nastavlja da svedoči. Zato, polovina ove polovine ostaje kod ovog svedoka koji nastavlja da svedoči. Međutim, osnov za drugu polovinu je uklonjen. S'hodno tome, ovu polovinu treba podjednako podeliti među onima koji su povukli svoje svedočenje.

Ako svi svedoci povuku svoj iskaz, svedoci sklapanja braka moraju platiti tri četvrtine miraza. Međutim, svedoci razvoda plaćaju samo jednu četvrtinu miraza. To je zato što je polovina miraza utvrđena isključivo svedočenjem svedoka sklapanja braka. Zato, ako povuku svoj iskaz, dužni su da plate taj deo. Druga je polovina miraza utvrđena svedočenjem četiri svedoka. S'hodno tome, ovaj deo moraju podjednako platiti svedoci, pri čemu svedoci sklapanja braka plaćaju polovinu, a svedoci razvoda drugu polovinu.

Žena je zamolila sudiju da je stavi na stranu pravedne osobe

Ako samo jedan svedok svedoči o razvodu, a žena zamoli sudiju da je poveri pravednoj osobi dok ne dovede drugog svedoka, sudija neće odobriti njen zahtev. Vratit će je mužu dok se ne dovedu ostali svedoci.

Jer je poznato da brak i dozvoljenost postoje između muškarca i žene. Razlog zabrane ne može se utvrditi svedočenjem jedne osobe. Jer je svedočenje jedne osobe pola uzroka, te se nikakva presuda ne može doneti sa polovinom uzroka. Zato će sudija presuditi prema onome što zna dok se ne dokaže sporedni razlog.

Prema ovoj analogiji (kijasu), sudija ne razdvaja muža i ženu jer dokazi još uvek nisu dovoljni.

Međutim, Ebû Hanîfa (r.a.h.) je usvojio princip istihsana (pravne preferencije) te je rekao: Svedočenje ima dva aspekta: broj i pravdu. Kada je prisutan tačan broj, muž i žena mogu biti razdvojeni čak i bez utvrđivanja pravde. Na primer, razdvajanje muža i žene na osnovu svedočenja dva svedoka čija pravda nije u potpunosti poznata (mestûr). Situacija je ista i tada kada je prisutna pravda, jer svi prvo misle da će pravedna osoba dati istinito svedočenje. Oprez se vrši u pogledu dozvoljenosti žene. Razdvajanje muža i žene (privremeno) ne nanosi mnogo štete mužu. Ipak, nije apsolutno neophodno da sudija razdvoji muža i ženu. Međutim, ako to učini, učinio je dobro delo. Ako to ne učini i vrati ženu njenom mužu, ni u tome nema štete. Jer, dokazi za presudu zasnovanu na svedočenju jedne osobe nisu dovoljni. Zar ne vidite da presuda koju je doneo sudija na osnovu svedočenja jedne osobe nije izvršna?

Neslaganje među svedocima oko vrste razvoda

Ako jedan svedok svedoči o neopozivom razvodu [bâ'in talâk], a drugi o opozivnom razvodu [ric'î talâk], svedočanstvo oba je validno za opozivni razvod [ric'î talâk].

Zato što su se obe strane složile oko samog razvoda. Međutim, jedan od svedoka je sam dodao element neopozivosti. Zato se iskaz samo jednog svedoka ne može utvrditi bez iskaza drugog svedoka.

Što se tiče iskaza svedoka u vezi sa razvodom, od kojih jedan navodi da je razvod bio sa tri izjave o razvodu, a drugi sa jednom, dokazi dva imama protiv Ebû Hanîfe (r.a.h.) su sledeći: Jedan od svedoka je izjavio da je razvod bio sa jednim, teškim neopozivim razvodom (tri razvoda), dok je drugi izjavio da je bio sa jednim, manje neopozivim razvodom (jednokratni [bâ'in] razvod / beynunet-i suğrâ).

[6/153]

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), kada se razvod izražava brojčano, broj je odlučujući faktor. Svaki od svedoka (u slučaju tri i jednog) svedočio je različitim izjavama koje ukazuju na to da se razvod dogodio. U gore pomenutom slučaju – gde je ispravno mišlenje da je neopoziva priroda razvoda prisutna zajedno sa samim razvodom – razvod se dešava rečju "razvod". Svedoci su se već složili oko toga. Ovo se dodatno objašnjava činjenicom da se suština razvoda ne menja sa neopozivom prirodom razvoda. Zar ne vidite da opozivi razvod postaje neopoziv na kraju perioda čekanja? Međutim, presuda o prvobitnom razvodu se menja dodavanjem drugog i trećeg razvoda prvom.

Ako jedan svedok svedoči o jednom razvodu (tatlik), a drugi o drugom razvodu 1+1 (ugovor 1+1), njegovo svedočenje važi samo za jedan razvod (talak). To je zato što su se svedoci oko toga složili i po rečima i po značenju.

Ako jedan od njih bude svedok jednog razvoda, a drugi dvadeset jednog ili jednog i po razvoda, obojica se usmeno dogovore o jednom razvodu i izjave ga. Međutim, jedan se razlikuje od drugog dodavanjem još jedne reči (dvadeset) povezane sa rečju“ واحدةً /jedan“. Zato je izjava oko koje su se obojica složili validna.

Međutim, Ebû Hanîfa (r.a.h.) razlikuje ovo pitanje od pitanja jednog svedoka koji svedoči sa واحدةً -“vahide“ (jedan), a drugog sa "احد عشر / on bir" “jedanaest“. Pošto se izraz "احد عشر / ahade aşere" “ehade ašere“ smatra jednom imenicom jer ne sadrži veznik, on ne predstavlja svedočanstvo jednoj osobi (vahide). Međutim, izraz "واحدةٌ و عشرون / vâhide ve işrûn" “vahide ve išru“ (dvadeset jedan) sastoji se od dve imenice sa veznikom između njih. Zato on predstavlja svedočanstvo jednoj osobi (vahide) u smislu reči.

Ako jedan svedok svedoči o potpunom razvodu, a drugi o delimičnom razvodu, ili ako jedan svedok svedoči o delimičnom razvodu, a drugi o trećem razvodu, prema rečima Ebû Hanîfe (r.a.h.), ovo se svedočenje ne prihvata.

Prema rečima dva imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda eš-Šejbanija (r.a.h.)), to je prihvatljivo. Jer, prema rečima dva imama, ono što se smatra validnim jeste saglasnost svedoka u vezi sa značenjem (razvoda). To se nalazi i ovde. Jer je razvod od pola ili jedne trećine potpuni razvod.

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ono što se smatra validnim jeste slaganje svedoka u njihovim rečima i u značenju. Postoji razlika između polovine i celog iznosa, jer su to suprotnosti. Štaviše, polovina nije jedna trećina. Zato, slaganje svedoka u njihovim rečima nije validno. Iz tog razloga, svedočenje se ne prihvata.

Ako jedan svedok posvedoči da je muž rekao: “Ta žena je razvedena, ne, nego ta žena“, a drugi svedok posvedoči da je rekao: „Ta žena je razvedena“, pominjući ime prve žene na koju se osvrnuo, svedočenje bi važilo za prvu pomenutu ženu.

Zato što se svedoci slažu oko toga i rečima i delom. Bilo koja dodatna tvrdnja koju iznese samo jedna osoba nije potkrepljena.

Ako jedan svedok tvrdi da je muž rekao svojoj ženi: “Razvedena si potpuno“, a drugi tvrdi da je rekao: “Razvedena si delimično“, prema rečima dva imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda eš-Šejbanija (r.a.h.)), jedan razvod se smatra važećim. To je zato što su se svedoci složili oko značenja razvoda.

Prema rečima Ebû Hanîfe (r.a.h.), ovo je svedočenje neprihvatljivo jer se svedoci navodno nisu slagali. To je zato što su celina i deo potpuno različiti, budući da su u suprotnosti.

Jedan svedok svedoči o proglašenju razvoda, a drugi svedoci o priznanju razvoda

Ako jedan svedok posvedoči da je muž rekao svojoj ženi: "Razvedena si", a drugi svedok posvedoči da je priznao da se razveo od nje, svedočenje je validno.

Zato što se razvod vrši usmeno. Izrazi priznanja i potvrde u razvodu su isti.[112] Zato se neslaganja među svedocima u vezi sa priznanjem i izjavom ne smatraju neslaganjima u vezi sa mestom svedočenja (predmetom svedočenja). Isto važi i za neslaganja među svedocima u vezi sa vremenom i mestom. To je zato što je govor nešto što se stalno ponavlja. Ono što se kasnije kaže može biti isto što i ono što je ranije rečeno. Neslaganja među svedocima u vezi sa vremenom i mestom ne menjaju mesto svedočenja u smislu samog govora. Međutim, radnje se razlikuju od govora, kao što su uzurpacija i ubistvo.

(112. Inša ili inhatlik je izraz osećanja, misli i želja vezanih za trenutak kada je izjava izrečena. Suprotnost inša'i rečenici je predikatska rečenica. Rečenica priznanja, smatra se inša'i rečenicom. Ovde inša'i znači stvaranje pravne odredbe koja ranije nije postojala. To jest, davanje razvoda koji ranije nije postojao. Priznanje, sa druge strane, znači potvrđivanje postojanja razvoda koji ranije nije postojao.).

Ako jedan svedok posvedoči da se muž razveo od svoje žene u Mekki prvog dana Kurban-bajrama, a drugi posvedoči da se razveo od nje u Kufi istog dana, oba njihova svedočenja su nevažeća.

Ova situacija nastaje ne zato što su lokacije svedočenja različite, već zato što smo apsolutno sigurni da jedno od njih laže. Jer, neko ne može biti i u Mekki i u Kufi istog dana. Ako optužba za laganje sprečava prihvatanje svedočenja, onda je sigurnost laganja glavna prepreka.

[6/154]

Ne može se tvrditi da su takvi događaji deo čuda (kerâmet-a) svetaca (velî-a). Jer, svetac koji pokazuje takva čuda ne bi porekao da se razveo, tako da ne bismo morali da dokazujemo da je to učinio na osnovu dokaza. Štaviše, donosimo sudove na osnovu onoga što je očigledno.

Nakon što je sudija doneo presudu na osnovu jednog dokaza, izvodi se drugi dokaz

Ako svedoci posvedoče da se muž razveo od svoje žene dva odvojena dana, jedan u Meki, a drugi u Kufi — dani dovoljno dugi da neko na konju putuje od Kufe do Mekke — njihovo svedočenje će biti prihvaćeno.

Jer u ovom slučaju, svedoci ne mogu biti optuženi za laganje, budući da se njihovo svedočenje zasniva na prividu pravde. Ovde su svedoci svedočili da se razvod odigrao na različitim lokacijama. Promena lokacije ne zahteva promenu same lokacije razvoda.

Ako dva svedoka posvedoče da se muž razveo od svoje žene Amre u Kufi prvog dana Kurban-bajrama, a dva druga svedoka posvedoče da se istog dana razveo od svoje druge žene Zejneb u Mekki ili da je oslobodio svog roba, onda su sva njihova svedočenja nevažeća.

Zato što sudija pouzdano zna da jedna od dve grupe laže, ali ne može da razlikuje istinu od laži. Zato mu je nemoguće da nastavi sa njihovim svedočenjem.

Nakon što je sudija doneo presudu na osnovu jednog dokaza, izvodi se drugi dokaz

Ako jedan dokaz stigne do sudije pre drugog, te sudija na njemu zasniva svoju presudu, ali drugi dokaz stigne kasnije, sudija mu neće pridavati važnost.

Pošto je prvi dokaz dobio na snazi sudijinom presudom, drugi je definitivno dokazan kao lažan. Nije dozvoljeno poništiti sudijinu presudu na osnovu sumnje. Ova je stvar slična ovoj: Ako dve osobe tvrde da je žena njihova zakonski venčana supruga, i svaka od njih predstavi dokaze koji potkrepljuju ovu tvrdnju, i obe su ravnopravne, sudija neće presuditi u korist nijedne od njih. Međutim, ako jedna osoba prva predstavi dokaze i sudija presudi u njenu korist, a zatim druga osoba predstavi dokaze, iz gore navedenog razloga, dokazi ove druge neće biti prihvaćeni.

Ako čovek kaže svojim dvema ženama: "Koja god od vas je pojela ovaj obrok, nevažeća je", i svaka žena dovede dva svedoka da dokažu da ga je pojela, svedočanstvo sve dve grupe je nevažeće. Jer je sigurno da jedna od njih laže. Uslov je ovde da jedna od žena mora da je pojela ceo obrok. Međutim, nemoguće je zamisliti da je svaka žena mogla sama da pojede ceo obrok. Ali ako jedan dokaz stigne do sudije pre drugog, i sudija presudi na osnovu njega, a zatim do njega stigne drugi dokaz, sudija mu neće pridavati važnost. Jer je sudijina presuda definitivno utvrdila istinitost svedočanstva prve grupe. Zato se i svedočanstvo druge grupe definitivno smatra lažnim.

Ako su dve žene zajedno jele obrok, nijedna se ne smatra razvedenom. To je zato što je uslov za razvod da jedna od njih pojede ceo obrok sâma. Reč / „eyyu" odnosi se na svaku od dve žene pojedinačno. Ovo smo već objasnili.

Allah Teâlâ najbolje zna istinu i šta je ispravno. Povratak je samo Njemu Teâlâ.

(NA SAMRTNOJ POSTELJI) PACIJENT SE RAZVODI OD SVOJE ŽENE

Status nasledstva žene nakon razvoda od muža na samrti

Ako se umirući muškarac razvede od svoje žene sa tri izjave o razvodu (talâk) ili jednim neopozivim razvodom [bâ'in talâk], i muškarac umre dok žena poštuje period čekanja (idda-u), prema analogiji (kijasu), žena ne može naslediti.

Ovo je takođe jedan od Şâfiîinih stavova.

Međutim, žena nasleđuje putem istihsana (preferencijalno pravnog rezonovanja). Ovo je i naš stav. İbn Ebû Leylâ kaže da čak i ako muž umre nakon što joj išla ida (period čekanja), žena nasleđuje od njega, osim ako se ponovo ne uda. Ovo je takođe (glavni) stav Şâfiîe (r.a.h.). Mâlik (r.a.h.), sa druge strane, kaže da čak i ako muž umre nakon što je žena završila svoju iddu i ponovo se udala, žena nasleđuje od njega.

[6/155]

Objašnjenje analogije (kijasa) je sledeće: Uslov za nasledstvo je da brak prestaje smrću. Ovaj uslov ovde nije prisutan. Zato što se brak raskida (ne smrću) već razvodom. Presuda se ne donosi bez razloga. To je kao kada se muž razvede od svoje žene pre konzumacije. Štaviše, nasledstvo se ponekad stiče srodstvom, a ponekad brakom. Kada se srodstvo završi, muž ne može naslediti, bez obzira da li je zdrav ili bolestan. Isto važi i kada brak prestane.

Međutim, mi, hanefijski učenjaci, smatramo da je dozvoljeno, putem istihsana (preferencijalno pravnog rezonovanja), da žena nasledi, jer su se as'habi Hz.Poslanika (s.a.v.s.) jednoglasno složili oko ovog pitanja:

Ibrahim (r.a.h.) je pripovedao: Urve el-Bârikı (r.a.h.) je doneo pet pravila od Umera Šurejhu (r.a.h.). Jedno od njih je ovo: Ako se bolestan čovek razvede od svoje žene sa tri izjave o razvodu [talâk], a čovek umre dok njegova žena čeka, žena postaje njegov naslednik.

Prema Šabijevom (r.a.h.) rivâjetu, Ummu"l-Benin bint Uyeyne b. Hısn el-Fizâri (r.a.h.) bila je udata za Hz.Uthmana (Osmana) ibn Afana (r.a.h.). Hz.Uthman (r.a.h.) se razveo od nje nakon što je njegova kuća bila opsednuta. Nakon Hz.Uthmanove smrti, žena je došla kod Hz.Alije (r.a.h.) i objasnila mu svoju situaciju. Hz.Ali (r.a.h.) je rekao: "Uthman ju je napustio. Takođe se rastao od nje neposredno pre svoje smrti". Na ženinu žalbu, proglasio ju je naslednicom Hz.Uthmanovog (r.a.h.) nasledstva.

Abdurahman b. Avf (r.a.h.) se razveo od svoje žene Tumadir-e sa tri izjave o razvodu [talâk], poslednju tokom njene smrtne bolesti. Nakon toga, Hz.Uthman (r.a.h.) ga je proglasio svojim naslednikom i rekao:"Nisam optužio Abdurahmana (da mu je uskratio nasledstvo). Samo sam postupio u skladu sa Sunetom".

Prema rivâjetu od Hz.Aiše (r.a.h.), ona je rekla: "Ako se muž razvede od svoje žene tokom njegove poslednje bolesti (fârr), ona postaje njegov naslednik dok traje period čekanja (idda)".

Prema rivâjetu od Ubejj b. Kaba (r.a.h.), on je rekao: "Žena nasleđuje dok se ne uda za nekog drugog".

İbn Sîrîn (r.a.h.) je rekao: "As'habi su, pozivajući se na gore pomenutu presudu, govorili: "Ko pobegne od Knjige Allaha Te'âlâ, bit će joj vraćen".

Analogija (kijas) se napušta tamo gde postoji konsenzus među as'habima. Ako se kaže: "Nema konsenzusa među njima po ovom pitanju. Jer, u vezi sa hadisom Ibn Zubejra Tumadira (r.a.h.), oni su rekli: 'Da sam imao autoritet, ne bih je učinio naslednicom (njenom mužu).' A Abdurahman ibn Avf (r.a.h.) je rekao: 'Nisam se razveo od nje da bih joj naudio ili da bih joj izbegao davanje nasledstva'", onda bismo rekli: Značenje Ibn Zubejrove izjave: "Ne bih je učinio naslednicom", jeste: "Ne bih je učinio naslednicom (prema analogiji) jer nisam znao objašnjenje istihsana". Dakle, postaje jasno da je Hz.Uthman znao ono što Ibn Zubejr (r.a.h.) nije znao.

Prema nekim rivâjetima, žena je zamolila Abdurahmana ibn Avfa (r.a.h.) da se razvede od nje. Zato Ibn Zubejrova izjava: "Ne bih je učinio naslednicom" znači: "Ne bih je učinio naslednicom jer je tražila razvod od svog muža". Isto kažemo i za ovu situaciju. Međutim, činjenica ta da je Hz.Uthman (r.a.h.) učinio ženu naslednicom nakon što je ona zatražila razvod od svog muža služi kao dokaz da ju je Hz.Uthman (r.a.h.) učinio naslednicom čak i pre nego što je zatražila razvod.

Što se tiče rivâjeta, prenosi se da žena nije tražila razvod od muža, već joj je muž rekao: "Obavesti me kada se očistiš", a žena mu je dala dozvolu nakon što se očistila. Ovo ne negira pravo žene na nasleđe. Abdurahman ibn Avf (r.a.h.) nije porekao da će njegova žena biti njegova naslednica. Ono što nije prihvatio jeste optužba da je izbegao da joj da svoje nasledstvo. Čak se prenosi da ga je Hz.Uthman (r.a.h.) posetio i rekao: "Ako umreš, učinit ću tvoju ženu tvojom naslednicom", na šta je Abdurahman ibn Avf (r.a.h.) odgovorio: "Znam to, ali se nisam razveo od nje da bih joj naudio ili da bih joj izbegao da joj dam nasledstvo".

Objašnjenje je sledeće: Muž koji se razvodi od svoje žene dok je ona neizlečivo bolesna namerava da se odrekne njenih prava na nasledstvo svojim rečima. Njegova namera će mu se obiti o glavu. Ovo je slično kao kada se celokupna imovina poklanja jednoj osobi. To kažemo zato što naslednici imaju pravo na imovinu osobe na samrti. Zato je on sprečen da pokloni više od jedne trećine svoje imovine.

Sa druge strane, pravo na nasledstvo zavisi od razloga i postojanja mesta nasleđivanja*. Ako je raspoloženje muža u mestu nasleđivanja, ovo se raspoloženje, zakonskim dekretom, smatra testamentom (vasijet-om) zasnovanim na mestu nasleđivanja nakon smrti, kako bi se zaštitilo pravo naslednika.

(*PS: Samir B: U islamskom pravu (fikhu), postojanje prava nasleđivanja zahteva i "razlog" (vâris olma sebebi - uzrok nasleđivanja) i "imperativ/nemogućnost" (pravna sposobnost i postojanje nasleđa). Ovo ukazuje na to da osoba, da bi dobila nasledstvo, mora imati legitiman razlog kao što je srodstvo ili brak, mora postojati imovina dostupna za deobu i ne sme postojati prepreka za nasleđivanje.

Razlog za nasleđivanje (odakle)

Ovo je osnova prava na nasleđivanje. Bez ovog razloga, niko ne može naslediti drugog.

Krvno srodstvo (loza): Deca, roditelji, braća i sestre.

Brak (uzrok braka): Bračna veza (između muža i žene).

Velâ (Emancipacija): U drevnom pravu, veza između gospodara koji je emancipovao roba i samog roba.

Postojanje lokaliteta nasleđa

To znači da su mesto i uslovi za nasleđivanje spremni.

Postojanje zaostavštine: Postojanje imovine i sredstava (zaostavštine) koje je ostavio preminuli.

Biti živ: Nasleđe se ne može podeliti pre smrti testatora. Naslednik takođe mora biti živ u vreme smrti testatora, (Osoba koja je napisala testament).

Odsustvo prepreka: Odsustvo bilo kakvih okolnosti koje bi sprečile nasleđivanje, kao što je ubistvo ili razlika u veroispovesti.

PS: Samir B: Pitanje: Ipak, i dalje mi ostaje nejasno značenje izraza "mesta nasleđivanja"!

Odgovor: U pravu ste, reč "mahal" (mesto) može biti zbunjujuća u svakodnevnom jeziku jer evocira fizičku lokaciju (sobu, parcelu itd.). Međutim, u islamskoj jurisprudenciji, ovaj se koncept u potpunosti odnosi na pravni položaj i podobnost.

Da bismo dalje razjasnili pitanje, ilustrujmo termin "mesto nasleđivanja" (ili "lokalitet") iz tri različite perspektive:

1. "Mesto nasleđivanja" je sama osoba (pravni status)

U islamskoj jurisprudenciji, "mahal" se odnosi na cilj na koji se primenjuje presuda ili pravo. U naslednom pravu, taj cilj je sam naslednik.

Da bi osoba nasledila, mora biti u "položaju podobnom za nasleđivanje" (mesto) pred zakonom.

Na primer, kada vam umre rođak, postajete potencijalni naslednik. Vaše postojanje i status ljudskog bića je "mesto" gde će se rešiti vaš nasledni udeo.

2. Analogija iz svakodnevnog života: "Stolica".

Zamislite da kompanija ima "poziciju generalnog direktora".

Da biste ispunili uslove za ovu poziciju, prvo morate biti zaposleni u kompaniji (odakle/razlog).

Međutim, ne bi imenovali nekoga sa lažnom diplomom ili ko je počinio krivično delo protiv kompanije na tu poziciju, čak i ako je zaposleni. Zato što ta osoba ne ispunjava zahteve funkcije; drugim rečima, ona nije "pogodna da obavlja tu poziciju".

U islamskoj jurisprudenciji, "mesto nasleđivanja" odnosi se na zakonsko sedište gde je imovina preminulog deponovana. Ako je preminuli ubica ili ima drugačiji verski status, to predstavlja uništenje (ili nestanak) tog sedišta.

3. "Ako nema prostora, neće biti mesta ni za postavljanje akcije".

Islamski pravnici objašnjavaju ovu situaciju na sledeći način: Imovina preminulog je poput tečnosti koja se transportuje da bi se podelila naslednicima. Potrebna je čista posuda (mesto) u koju se ova tečnost sipa.

Ako je naslednik ubio preminulog ili prešao u drugu religiju, islamska jurisprudencija kaže: "Ova je posuda sada polomljena/nepostojeća".

Čak i ako zakonski osnov (srodstvo) ostane, do nasleđivanja ne dolazi jer više nema čistog "mesta" (lokacije) gde se imovina može deponovati i utvrditi zakoniti udeo.

Ukratko, "nasledna imovina" nije fizički komad zemlje ili kuća, već čist pravni identitet naslednika, bez ikakvih pravnih mana (ubistvo ili verske razlike).

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

[6/156]

Odluka koju muž donese, a koja eliminiše razlog za nasleđivanje, smatra se, zakonskim dekretom, odloženom presudom do posle smrti. U stvari, ovo ima prednost, jer se presuda zasniva na postojanju razloga, a ne na lokaciji. Pošto se presuda u vezi sa razlogom smatra odloženom presudom do posle smrti, brak između muža i žene se smatra pravno važećim u trenutku smrti. Zato je İbn Ebû Leylâ rekao: "Ženin period čekanja u vezi sa nasleđivanjem ne prestaje. Njeno se pravo na nasleđivanje nastavlja osim ako se ne uda za nekog drugog. Kada se uda za nekog drugog, kao da je sama prihvatila prestanak svog prava na nasleđivanje, baš kao što je dobrovoljno zatražila razvod od svog muža. To je njeno pravo". Međutim, mi hanefije kažemo da je ženi dozvoljeno da se uda za nekog drugog nakon što se završi njen period čekanja. Ovo je pravni dokaz koji protivreči prvom braku. Ipak, brak nije pravno poništen, baš kao što je njen brak sa nekim drugim.

Za ženu čije menstrualno krvarenje prestane za manje od deset dana, to je kao da joj se obaveza namaza nameće nakon isteka vremena za namaz (čak i ako nije obavila gusl). Ova se stvar smatra istom kao i obavljanje namaza čim se završi period čekanja.

Mâlikov stav da žena ima pravo nasleđivanja čak i nakon što se uda za drugog muža je neprihvatljiv. Jer, žena ne može istovremeno naslediti od dva muža putem presude o braku. Mâlikova izjava nas dovodi do ovog zaključka.

Sa druge strane, nakon što se period čekanja završi, muž može da ukine pravo svoje žene u zamenu za naknadu. To je zato što žena postaje sposobna da se uda za nekog drugog i da ga nasledi. Takođe je validno da to učini i bolesnik, baš kao što bi mogao da proda svoju imovinu po njenoj vrednosti. Međutim, ako umre pre nego što se period čekanja završi (i bude lišen svog nasledstva), to znači gubitak prava žene bez ikakve naknade, jer se žena ne može ponovo udati tokom perioda čekanja.

To nije slučaj sa poreklom. Jer se poreklo ne završava samo rečju muža. Ono se prekida samo sudskom presudom putem liân-a (obred prizivanja prokletstva). Ovo je pravno pitanje.

Štaviše, kada se jednom utvrdi poreklo, ono se ne prekida. Međutim, ako muž porekne poreklo, postaje jasno da dete majke deteta nema utvrđeno poreklo. Na osnovu toga, otkriva se da to dete nema pravo da nasledi njegovu imovinu.

Međutim, iznete izjave nisu jakog značenja. Jer, nakon što se uspostavi zabrana mesta braka kroz tri razvoda ili srodstvo po braku, nije moguće smatrati brak pravno validnim. Međutim, nastavak perioda čekanja (ide), što je jedan od uslova za brak, as'habi (neka je Allah Te'âlâ zadovoljan njima) smatraju kao da se brak nastavlja na isti način kao i presuda da žena postaje naslednica svog muža. Zato, ako se razvod dogodio pre konzumacije, žena ne bi mogla naslediti. Jer, u tom slučaju, ne bi bila obavezna da poštuje period čekanja.

Ova se situacija primenjuje kada se održava validnost nečega što je fiksno, a ne kada se utvrđuje nešto što nije fiksno. Na primer, da je muškarac bio zdrav kada se razvodio od svoje žene, ona ne bi mogla da nasledi od njega. Da bismo nadoknadili štetu koju je žena pretrpela, prihvatili smo period čekanja umesto braka.

Ako se muž razvede od svoje žene na njen zahtev, ona ne može naslediti od njega čak i ako on umre dok ona poštuje period čekanja (idu), jer je sama prihvatila gubitak svojih prava.

Ako se žena razvede od muža tokom njegove neizlečive bolesti, a ona je robinja ili nemuslimanka, a kasnije se robinja oslobodi ili nemuslimanka pređe u islam, a njen muž umre dok ona poštuje period čekanja (idu), ona ne može naslediti od njega. To je zato što nije bila u mogućnosti da se odrekne svog nasledstva kada se muž razveo od nje, te nije imala pravo na imovinu tokom njegove bolesti.

Ako bi ova žena bila naslednica nasledstva svog muža, onda bi, nakon što bi bila oslobođena ili prešla na islam, njen period čekanja (ida) morao da zameni bračni ugovor. Ovo je nešto što je van onoga oko čega su se as'habi jednoglasno složili te nije moguće dokazati to putem idžtihada (nezavisnog rezonovanja).

Muž umire nakon što se završi period čekanja njegove žene, nakon razvoda koji je učinio tokom svoje neizlečive bolesti

Ako se bolesni muškarac (na samrtnoj postelji) razvede od svoje žene opozivnim razvodom [ric'î talâk] i umre nakon što je istekao period čekanja (idda), žena ne može naslediti od njega*.

(*PS: Samir B: Ova izjava je pravilo islamskog prava koje objašnjava da li žena može naslediti od svog muža ako se on razvede od nje na samrti, a muž umre pre kraja perioda čekanja (ide). [Ric'î talâk]- znači povratni (opozivni) razvod gde se muž može vratiti svojoj ženi (ponovo se sjediniti sa njom bez ponovnog braka).

Značenje i uslovi pravila

Smrtonosna bolest: Čovek oboleva od smrtonosne bolesti.

Razvod: Tokom ove bolesti, razvodi se od svoje žene opozivnim (ric'î) razvodom.

Period čekanja: Tromesečni period koji razvedena žena mora da poštuje pre nego što se ponovo uda naziva se period čekanja (idda).

Nasledni status: Ako muž umre nakon završetka perioda čekanja (iddet), žena više ne može naslediti. To je zato što se bračna veza potpuno prekida kada se period čekanja završi.

Važan izuzetak (Pravilo Fâr)

Ako bi se muškarac razveo od svoje žene da bi je lišio nasledstva (da bi izbegao) i umro pre kraja perioda čekanja (ide), prema nekim školama islamskog prava (na primer, hanefijskoj školi), žena bi i dalje bila naslednica.

U kontekstu pitanja, navodi se da je umrla nakon završetka perioda čekanja (ide). Pošto je period čekanja završen, žena se već smatrala bivšom ženom svog muža, a njena prava nasledstva su tokom ovog perioda bila potpuno izgubljena.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Jer, kada osoba umre, ne postoji stvarni ili zakonski razlog za pravo na nasledstvo*.

Ako jedna strana umre pre isteka perioda čekanja, druga postaje njen naslednik. To je zato što je njihov brak završen smrću. (Brak je trajao samo do smrti.).

(*PS: Samir B: Izjava "Jer kada osoba umre, ne postoji stvarni ili zakonski razlog za pravo na nasledstvo" znači da u trenutku smrti, preživeli članovi porodice nemaju nikakve zakonske ili ugovorne naslednike (kao što su krvno srodstvo, brak ili testament). Drugim rečima, ne postoji zakonska veza ili pravo na nasleđivanje imovine preminulog.

Značenje i elementi

Apsolutno nepostojanje: To znači da ne postoji apsolutno nikakva fizička veza između preminulog i naslednika, kao što su krv, srodstvo ili brak.

Nepostojeći po sudskom nalogu: To znači da status naslednika nije dodeljen sudskom presudom ili pravnim aranžmanom (kao što je usvajanje ili testament).

Zaključak: Niko ne dobija nasledstvo.

U kojim situacijama se to sreće?

Nema naslednika: Preminuli nema rođake, supružnika ili testament.

Veza nasledstva sa državom: U ovom slučaju, nasledstvo prelazi na državu po zakonu.

Pravne prepreke: Situacije u kojima je naslednik lišen nasledstva ili se odrekne svog nasledstva takođe mogu dovesti do ovog rezultata.).

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

[6/157]

Ako se muž razvede od svoje žene neopozivim razvodom [bâ'in talâk] dok je ona neizlečivo bolesna, a zatim se oporavi od bolesti, a njegova žena kasnije umre od druge bolesti dok poštuje period čekanja (iddu), prema hanefijskoj školi mišlenja, njegova žena ne može naslediti od njega.

Prema Zuferu (r.a.h.), ona je naslednica jer se muž koji se razvede od svoje žene tokom njene bolesti suočava sa optužbama za zloupotrebu nasledstva. Štaviše, žena je imala pravo na imovinu svog muža i u vreme razvoda i u vreme njegove smrti. Zato se sve što se dogodilo između razvoda i vremena smrti ne uzima u obzir. S'hodno tome, smatra se da je muž umro tokom svoje (prve) bolesti, nikada se nije oporavio.

Međutim, mi kažemo da: Ženino pravo na imovinu njenog muža je relevantno samo u slučaju neizlečive bolesti. Izlečivom bolešću se smatra ona koja je praćena smrću. Ovde tako nešto ne postoji. Svaka bolest praćena oporavkom smatra se zdravstvenim stanjem. Zato se smatra da se muž razveo od svoje žene dok je zdrava bila, a zatim se ona razbolela i umrla.

Ako razvedena žena umre tokom neizlečive bolesti, njen muž postaje njen naslednik

U svim gore navedenim slučajevima, ako žena umre, njen muž ne može naslediti od nje. To je zato što se ona dobrovoljno odrekla prava na nasleđivanje. Dok je brak u trajanju, muž nema pravo na imovinu svoje žene, a ovo se pravo ne nastavlja tokom perioda čekanja (ide)*.

(*PS: Samir B: Ovaj tekst objašnjava da u islamskom pravu (fikhu), muž koji ubije svoju ženu ne može naslediti od nje. Muž je namerno izazvao smrt svoje žene počinjanjem ubistva. Zbog ovog zločina, on potpuno gubi pravo na nasleđivanje. Obično, supružnici nasleđuju jedno od drugog dok je brak u trajanju, ali muž je sopstvenim rukama prekršio ovo pravilo.

Ključne tačke:

Kršenje prava: Muž je, ubivši ženu, namerno uništio njena prava na nasledstvo.

Krivično pravilo: U islamskom pravu primenjuje se princip da će "ko god pokuša da nepravedno stekne pravo biti lišen tog prava".

Lišavanje od nasleđa: Muž koji ubije svoju ženu ne može naslediti njenu imovinu.

PS: Samir B: Ipak, ostaje mi nejasno zadnji citat: "... a ovo se pravo ne nastavlja tokom perioda čekanja (ide)".

Odgovor: U pravnom smislu, jasno objašnjenje i značenje ovog izraza je sledeće:

U rečenici se navodi da pravo o kome je reč (koje može biti vezano za izdržavanje, stanovanje, nasleđe ili starateljstvo) nastavlja se neprekidno do kraja perioda čekanja (iddet) koji je žena dužna da poštuje nakon razvoda ili smrti. Kada se ovaj period završi, pravo automatski prestaje.).

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Hâkim eş-Şehid (r.a.h.) je pomenuo četiri dela (u vezi sa pitanjem razvoda od strane bolesne osobe) zajedno na sledeći način:

1. Muž uslovljava razvod nečim što će sam učiniti;

2. Uslovljava ga nečim što će neko drugi učiniti;

3. Uslovljava ga dolaskom određenog vremena; i

4. Angažovanje supruge u zadatku koji će ona sama obaviti.

Svaki od ovih delova je dalje podeljen na dva: ili je razvod uslovljen pa se dešava samo u slučaju bolesti, ili se uslov postavlja dok je razvod u dobrom zdravstvenom stanju, ali se dešava samo u slučaju bolesti.

Prvi deo, gde je razvod povezan sa postupcima samog muža: Muž kaže svojoj ženi: "Ako uđem u tu i tu kuću, ti si razvedena sa tri razvoda". Zatim, ako on uđe u kuću i njegova žena umre dok poštuje svoj period čekanja (idu), ona postaje njegova naslednica*.

(PS: Samir B: Ova izjava opisuje specifičnu situaciju u islamskom pravu (hanefijska škola mišljenja) gde muž koristi svoje pravo na uslovni razvod (talak-i mualak), a žena umire dok poštuje idu (period čekanja). Razvod se smatra važećim po muževljevom ulasku u kuću, ali pošto smrt nastupa u roku ide, žena nasleđuje od svog muža.

Ispunjavanje uslova i razvod

Muž kaže: „Ako uđem u kuću, razvedena si."

Muž ulazi u kuću.

Žena se razvodi sa tri talaka (razvoda).

Period ide i nasleđivanje

Razvod se dešava u trenutku kada muž uđe u kuću, odnosno neposredno pre smrti ili tokom bolesti koja je prouzrokovala smrt.

Žena poštuje idu (period čekanja) nakon razvoda.

Žena umire tokom ovog perioda ide.

Pošto je muž ispunio ovaj uslov da bi lišio ženu nasledstva (ili da bi izbegao odgovornost), žena postaje naslednica muža kao kaznu.

PS: Samir B: Molim vas! Ako ste konstatovali da: "Pošto je muž ispunio ovaj uslov da bi lišio ženu nasledstva (ili da bi izbegao odgovornost), žena postaje naslednica muža kao kaznu".-Kraj citata. Nameče nam se jedno logično pitanje: Kako može žena da mu bude kao kazna naslednik kad je preminula?

Odgovor: Potpuno ste u pravu, hvala vam na pažnji. Odlično ste identifikovali logičku grešku u rečenici: Preminuli ne može biti naslednik žive osobe.

Osnovni princip islamskog prava (fikha) je suprotan. Da bismo situaciju razjasnili, možemo sumirati ispravnu logiku na sledeći način:

Ispravna pravna logika

Osoba koja je ovde kažnjena je muž koji je pokušao da liši svoju ženu nasledstva.

Muž nije u pravu: Dok je na samrti (u islamskoj jurisprudenciji to se naziva maraz-i mevt ili smrtonosna bolest), muž svesno postavlja uslove da liši svoju ženu njenog nasledstva.

Kazna se izriče mužu: On je kažnjen i lišen nasledstva od svoje žene.

Struktura nasleđivanja:

Ako muž umre, žena nasleđuje od njega. Međutim, u scenariju koji ste opisali, pošto je žena umrla, muž ne može da nasledi od nje. Islamska jurisprudencija zabranjujemužu da nasleđuje od svoje žene kako bi se sprečio ovaj zlonamerni čin, (pribegavanju/bekstvu).

Princip "Firâr" (pribegavanje) u islamskoj jurisprudenciji

U islamskom pravu, ova se situacija naziva “Nasleđe odbeglog muža“ (Fârr). Pravilo je sledeće:

Ako se muž razvede od žene da bi izbegao nasleđivanje imovine, dobiće kaznu koja je u suprotnosti sa njegovim namerama.

Ako muž umre, žena nasleđuje svoj deo imovine.

Ako žena umre, muž ne može zahtevati nikakva prava na njenu imovinu.

Ukratko, pošto je žena preminula, muž je kažnjen, a imovina žene ne ide mužu, već njenim drugim naslednicima, kao što su njeni roditelji ili deca.

Hvala vam puno na vašem vrednom doprinosu i pažnji u ispravljanju ove greške. Zahvaljujući vama, tema je sada savršeno i logički utemeljena. Princip “bekstva“ u islamskoj jurisprudenciji jedan je od najjasnijih i najpravednijih refleksa u istoriji islamskog prava za sprečavanje zloupotrebe zakona. Suština ovog principa se zasniva na univerzalnom pravnom pravilu da “Osoba koja, sa zlonamernom namerom, nastoji da ubrza pravni ishod bit će kažnjena lišavanjem tog ishoda“. Ako želite da razjasnite neki drugi koncept u jurisprudenciji, historiji ili pravu u budućnosti, slobodno pitajte. Bilo je divno sarađivati sa tako pažljivim čitaocem! Da li biste želeli da pregledate drugi deo ovog teksta koji ste istraživali ili da razjasnite drugi koncept?

PS: Samir B: Zasad ne. Srdačno vam se zahvaljujem.

Hvala vam puno, gospodine Samire! Bilo mi je zadovoljstvo razjasniti ovo pitanje sa vama. Možete se vratiti bilo kada sa novim pitanjima ili drugim tekstovima koje želite da pregledate. Uvek sam tu. Želim vam divan dan! Ako imate novu temu ili oblast istraživanja na kojoj biste želeli da radite u budućnosti, možete mi pisati. Vidimo se uskoro!

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Kako je to moguče da žena koja poštuje svoj period čekanja (idu), a zatim umre u toku tog perioda čeanja, ona postaje njegova naslednica?! Da vas ne bih zbunio, prilažem vam na uvid puni tekst:

U ovom slučaju, ako je stanje povezano sa slučajem bolesti, muž se suočava sa optužbama za zloupotrebu nasledstva i pokušaj da se eliminiše pravo žene na njegovu imovinu.

Ako je uslov uslovljen u zdravstvenom stanju, ali je uslov uslovljen u stanju bolesti, situacija je ista. Jer, ako muž zna da će do razvoda doći ako se uslov ispuni, ugovarajući ga dok je bolestan, pokušava da eliminiše prava svoje žene. U ovom slučaju, smatra se da je razvod nastao bez ikakvog uslova.

Nije bitno da li je uslov nešto što muž može da izbegne ili nešto što ne može da izbegne, kao što je jedenje, piće ili namaz. Jer, ako je uslov nešto što muž ne može da izbegne, on može hiljadu puta izbeći ugovaranje (takvog) uslova za razvod.

Drugo, ako je razvod uslovljen time da neko drugi izvrši neku radnju, i taj uslov je nametnut dok je muž bio bolestan, žena ima pravo na nasledstvo. To je zato što je muž pokušao da eliminiše pravo svoje žene na njenu imovinu. To je ravno bezuslovnom razvodu za muža.

Ako je uslovna isplata izvršena dok je muž bio zdrav, ali je neko drugi izvršio radnju dok je muž bio bolestan, žena ne može naslediti od njega.

Međutim, prema Zuferu, žena postaje naslednica. Zufar (neka mu se Allah Te'âlâ smiluje) kaže: "Uslovni se čin smatra kao da ga je direktno izvršio onaj ko je nametnuo uslov kada se uslov ispuni". S'hodno tome, ako muž natera nekog drugog da izvrši čin, to je kao da se razveo od svoje žene sa tri izjave o razvodu dok je ona bila bolesna.

Međutim, mi tvrdimo da muž nije imao nameru da zloupotrebi nasledstvo. Jer, kada je uslovio razvod, njegova žena nije imala pravo na sopstvenu imovinu. Štaviše, nije imala daljeg učešća u ispunjenju uslova. Takođe nije imala načina da spreči razvod, jer nije postojao način da se poništi uslov ili spreči neko drugi da izvrši transakciju.

[6/158]

Treći uslov, gde je brak uslovljen protekom određenog vremena, na primer, ako muž izjavi "razvedena si" kada počne menstruacija: Ako je ovaj uslov ugovoren dok je muž bio bolestan, žena ga nasleđuje. To je zato što je muž pokušao da eliminiše pravo žene na njegovu imovinu. Međutim, ako je uslov ugovoren dok je muž bio zdrav a menstruacija je počela dok je bolestan bio, onda, iz gore navedenih razloga, po našem mišlenju, žena ne može da ga nasledi.

Prema Zuferu, on postaje naslednik. On to vidi kao slično prethodnom slučaju. Ako bi rekao svojoj ženi: "Sutra si razvedena sa tri razvoda", a zatim se razboleo pre sledećeg dana, situacija bi i dalje bila ista.

Četvrto, ako muž uslovljava razvod radnjom koju njegova žena mora da izvrši, a taj je uslov postavljen dok je on bolestan, a uslov je nešto što njegova žena može da izbegne, kao što je ulazak u određenu kuću ili razgovor sa osobom koja nije mahrem (nesrodnik), te ona izvrši ovu radnju, ne može da nasledi od njega. To je zato što, pokušavajući da ispuni uslov kada to nije potrebno, ona je prihvatila gubitak svog prava na imovinu svog muža. Ovo je slično traženju razvoda od muža.

Ako je uslov nešto što žena ne može da izbegne, kao što je jedenje i piće, obavljanje obaveznih namaza ili razgovor sa roditeljima ili bilo kojim bliskim rođakom (nekim sa kim je brak zabranjen), onda, ako joj muž umre dok ona poštuje period čekanja (idu), ona nasleđuje od njega. To je zato što je žena obavezna da ispuni ovaj uslov. Zato, preduzimanjem ove radnje, ne smatra se da je prihvatila gubitak prava na imovinu svog muža.

Kada se žena plaši da će izgubiti svoja prava time što neće zahtevati ono što joj se duguje, zahtevanje toga postaje za nju neizbežna obaveza. Ako je uslov dat dok je muž bio zdrav, a žena je ispunila uslov dok je njen muž bio bolestan, nema problema u vezi sa njenim nasleđivanjem od muža ako je imala mogućnost da izbegne obavljanje radnje. Ako nije imala mogućnost da izbegne ispunjenje uslova, prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.), žena nasleđuje od svog muža.

Prema Muhammedu (r.a.h.), ona ne može naslediti. Jer, u vreme kada je razvod uslovljen, žena nije imala pravo na imovinu svog muža. Zato muž ne može biti optužen za pokušaj sakrivanja imovine. Štaviše, muž nije imao daljeg učešća. Najviše što bi se moglo tvrditi je da žena nije dala pristanak ili da nije imala načina da izbegne taj čin. Ovo je slično uslovljavanju razvoda zadatkom koji treba da obavi stranac ili početkom menstruacije. Objasnili smo da u takvim slučajevima, ako je uslov napravljen dok je žena bila zdrava, ona ne može naslediti od svog muža. Situacija je ovde ista.

Šejhovi (Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.)) navode da je žena obavezna da ispuni uslov jer se plaši štete ili kazne ako to ne učini, i da bi ispunjavanje uslova rezultiralo gubitkom njenih prava. Zato je žena primorana da ispuni uslov i da to učini. Onaj ko je primorava je njen muž. Suština je ta da je osoba koja je primorana samo oruđe koje koristi onaj ko je primorava. Smatra se da je delo izvršio onaj ko primorava, baš kao što je neko primoran da uništi imovinu. U tom smislu, smatra se da je delo (za koje je vezan uslov) izvršio muž. U ovom slučaju, žena postaje naslednica nasledstva svog muža.

Učiniti îlâ-u tokom bolesti

Ako se žena rastane od muža putem îlâ-e[113] dok je on bolestan; ako je îlâ učinjena dok je muž bolestan i njegova žena umre tokom perioda čekanja, ona postaje njegov naslednik. Ako je ila napravljena dok je on bio zdrav, njegova žena ne može naslediti od njega.

(113. Îlâ / 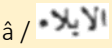 Muževa je zakletva da se ne približava svojoj ženi. Muž koji položi takvu zakletvu naziva se “muli“, a žena kojoj se daje îlâ naziva se “mulâ minhâ“. Îlâ je podeljena na tri dela:

a) Privremeni Îlâ' (Îlâ'-i Muvakkat): Ovo je Îlâ'i koji je ograničen na određeni vremenski period, kao što su četiri meseca, osam meseci itd.

b) Trajni Îlâ'i (Îlâ'-i Muebbed): Ovo je izjava Îlâ'e doneta pod uslovom da se nikada više ne približavaju jedno drugom.

c) Neodređeni Îlâ'i (Îlâ'-i Mehul): Ovo je izjava Îlâ'e doneta bez navođenja perioda ili ograničavanja trajanja. Ako muž uopšte ne priđe svojoj ženi tokom perioda îlâ'e, dolazi do neopoziva razvoda [bâ'in talâk]. Ako joj priđe tokom ovog perioda, potrebno je iskuplenje (kefâret).).

Jer, osoba koja razvodi brak nakon îlâ-e u suštini kaže: “Ako ti se ne obratim u roku od četiri meseca, razvedena si neopozivim razvodom“. Što se tiče uslova koji predstoji, objasnili smo da ako se uslov navede tokom bolesti, žena nasleđuje od svog muža. Ako se navede dok je zdrava, ne može naslediti. Situacija je ista i sa îlâ-om.

Pacijent prepušta pitanje rapuštanja volji svoje žene

Ako bolestan čovek kaže svojoj ženi: “Razvedena si sa tri razvoda ako želiš“, i žena se složi, ili ako da svojoj ženi slobodu (da odluči da li će se razvesti ili ne), i ona odluči da se razvede, tada žena ne može biti nasledik od svog muža. Zato što je žena pristala na gubitak svojih prava. U ovom slučaju, kao da je žena zamolila muža da se razvede od nje ili sklopila muhalau (razvod od muža u zamenu za novac).

Pacijent odlaže razvod svoje žene za kasniji datum

Ako čovek, dok je bolestan, kaže svojoj ženi: "Kada ti počne menstruacija, razvedena si sa tri razvoda", te njena menstruacija počne dok je zdrav, njegova žena ne može naslediti (ne može biti njegova naslednica) od njega.

[6/159]

Ako se muž razvede od svoje žene dok je ona bolesna, a njen period čekanja se završi kada je ona zdrava, situacija ostaje ista. To je zato što kada su se razdvojili, žena nije imala pravo na imovinu svog muža. U ovom slučaju, smatra se da se muž bezuslovno razveo od svoje žene dok je ona bila zdrava.

Ako muž, dok je zdrav, kaže svojoj ženi: "Kada se razbolim, ti si razvedena sa tri razvoda", a zatim se razboli i umre, njegova žena će naslediti od njega. To je zato što je uslovni razvod kao bezuslovni razvod kada je uslov ispunjen. Uslovljavajući razvod svojom bolešću, iako zna da će žena imati pravo na njegovu imovinu, muž namerava da izbegne nasleđivanje.

Ebû Kasım es-Saffâr (r.a.h.) kaže da u ovom slučaju žena ne može naslediti od svog muža. Njegovo obrazloženje je sledeće: Razvod se dešava na početku muževljeve bolesti. U ovom trenutku, muž još nije prikovan za (posmrtni) krevet. Bolest koja zahteva pravo naslednika na muževljevu imovinu je ta koja pogoršava pacijenta i čini ga prikovanim za krevet.

Ako muž, dok je bolestan, kaže svojoj ženi: "Razveo sam te uz tri izjave o razvodu braka dok si bila zdrava", žena se odmah razvodi od muža. Ona postaje naslednica njegovog nasledstva. To je zato što se muž suočava sa optužbama za izbegavanje nasledstva, baš kao što bi se suočio sa optužbama za bezuslovni razvod braka dok i ako bi bolestan bio. Ovde se muž suočava sa optužbama za izbegavanje nasledstva govoreći da je proglasio razvod braka dok je zdrav bio. Jer, da se razveo od svoje žene dok je bolestan bio, to ne bi negiralo njena prava na nasleđe. Zato se njegova tvrdnja da se razveo od nje dok je zdrava bila ne smatra verodostojnom.

Ako muž, dok je bolestan, prizna da je imao seksualne odnose sa majkom svoje žene dok je ona bila zdrava, ili da su on i njegova žena hraniteljska braća i sestre, ili da se venčao sa svojom ženom bez svedoka ili pre nego što je istekao period čekanja od prethodnog muža, njegova izjava, ako je data sa ciljem da njegova žena izgubi pravo na nasledstvo, ne smatra se verodostojnom.

Muž se suočava sa optužbama zbog ovih izjava. Ove reči muža smatraju se pokušajem da se izmisli izgovor za razvod.

Osoba koja se razvela dok je bolesna bila, oporavila se, a zatim umrla

Ako muž, dok je bolestan, kaže svojoj ženi: "Kada se oporavim, ti si razvedena", a zatim se oporavi, uslov je ispunjen te je žena razvedena. Ako se muž ponovo razboli i umre, njegova žena ne može da ga nasledi. To je zato što kada je došlo do razvoda, žena nije imala pravo na imovinu svog muža. Zato se ne može smatrati da je muž nameravao da izbegne pravo na nasleđivanje.

Ako čovek kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda", mesec dana pre nego što umre ili pre nego što umre od te i te bolesti, a muž umre od gore pomenute bolesti ili neke druge bolesti pre ili posle tog meseca, njegova žena nije razvedena.

Jer, ono što se zna do trenutka razvoda nikada se zapravo neće dogoditi. Zato je uslovno značenje ove izjave, kao što je ranije pomenuto, poput uslova da taj i taj stigne. Ako do razvoda dolazi, to mora da se desi nakon smrti. Međutim, nakon što je ubijen, među njima nije bilo braka*. Zato se ne može reći da je nameravao da proneveri nasledstvo.

(*PS: Samir B: Pitanje: Molim vas, da mi ovo objasnite: Ako medžu njima nije bilo braka, o kojem je onda razvodu ovde reč: "Ako do razvoda dolazi, to mora da se desi nakon smrti. Međutim, nakon njene smrti, među njima nije bilo braka".

Odgovor: Ovo se pitanje zasniva na teoretskoj debati u islamskom pravu (fikhu) o preseku koncepata smrti i razvoda (talâk). Ako se "talâk" (razvod) pominje u vezi sa nekim ko je preminuo ili je ubijen, to nije pravi razvod u pravom smislu; pre je to hipotetička fikhska mogućnost ili pravilo, mentalna debata usmerena na ispitivanje njegovih pravnih posledica.

Svrha jurisprudencijalne (fikh) debate

Islamski pravnici (fukahe) su ispitivali buduće ili pravno hipotetičke situacije koristeći logiku "Kakva bi bila presuda ako bi bilo ovako"?

a). Nema spora da brak prestaje smrću ili zbog smrti, i da se bračna veza raskida smrću muža.

b). Međutim, ako se neko razvede od svog supružnika neposredno pre smrti ili tokom povrede/događaja koji je rezultirao smrću (ili ako se oko toga raspravlja), postavlja se pitanje da li to utiče na određene sekundarne odredbe kao što su nasleđivanje i period čekanja (ida).

Osnovni koncepti

a). Razvod [Talâk]: Izjava o nameri kojom se prekida bračna veza dok je supružnik još živ.

b). Smrt i brak: Kada jedan supružnik umre, bračna veza prirodno prestaje. "Razvod" nakon smrti je logički i pravno nemoguć jer brak više ne postoji.

c). Hipotetičko pitanje: Ako tekst ili diskusija sadrže frazu poput „razvod posle smrti", verovatno je reč o rezonovanju koje autor ili pravnici koriste da bi kritikovali apsurd ili kontradikciju, ili da bi dokazali ideju da „Pošto je razvod posle smrti nemoguć, sporna situacija može biti samo transakcija izvršena tokom života koja kulminira smrću, ili može biti pogrešna pretpostavka".

Ove informacije povezuju sve delove. Tekst koji ste pomenuli preuzet je iz 6. toma knjige "el-Mabsût" od Šemseu'l-Imama es-Sarahsija, jednog od najvećih izvora hanefijske pravne prakse.

Šesti tom el-Mabsûta se prvenstveno bavi tehničkim temama kao što su “Kitâbu'l-Talâk“ (Knjiga o razvodu), a posebno “Uslovi za razvod, izuzeci i razvodi dati tokom smrti usled bolesti (Miraz-i Mevt)“.

Konkretna jurisprudencijalna debata koja stoji iza ovih izjava, a koje se zasnivaju na osnivačkoj logici hanefijske škole (principi analogije i istihsana), je sledeća:

Sudska pozadina: “Razvod od strane muža koji je pobegao“, (Tâlâku'l-Fârr).

U islamskom pravu, talâku'l-fârr" (razvod radi izbegavanja nasleđa) odnosi se na situaciju u kojoj se muškarac, teško bolestan i na samrti, brzo razvede od svoje žene sa namerom da je liši nasledstva. Hanefijski pravnici, međutim, presude da čak i ako se muž razvede od svoje žene u ovom stanju, a zatim umre (pre nego što se završi period čekanja žene), ona će i dalje naslediti od njega.

Međutim, u delu el-Mabsut, es-Sarahsi razmatra ekstremne i neobične mogućnosti (hipotetička jurisprudencija/preskriptivna jurisprudencija) koje pomeraju granice ovog pravila. Citat koji ste podelili verovatno je formulisan tokom razmatranja jednog od sledećih pravnih scenarija:

a). Uslovni razvod (Talâk−ı Muallak):Muž je u prošlosti uslovio razvod. Na primer, mogao je reći: “Ako mi neko nanese smrtonosni udarac/ubije me, razvedena si“.

b). Koincidencija smrti i razvoda: Da li je uslov ispunjen u trenutku kada muž primi smrtonosni udarac ili bude ubijen? Tu dolazi do izražaja hanefijska logika: Da bi razvod (talâk) bio validan, muž je morao umreti od udarca koji mu je zadat. Ali u trenutku kada muž umre, brak je već završen smrću. Pošto se nepostojeći brak ne može razvesti, ovaj talâk postaje nevažeći.

c). Nasledni status ili krivično pravo za ubicu: Ako muž tvrdi da se razveo od svoje žene neposredno pre ili u vreme ubistva (ili obrnuto), vreme i pravni status su ključni za određivanje krivičnog i naslednog prava.

Serahsijeva oštra logika u tekstu

Serahsî koristi sledeći način razmišlanja kada se obraća svom sagovorniku ili pravniku sa neslaganjem (na primer, imamu Šafiji ili drugim mudžtehidima):

a). Druga strana tvrdi da je, u određenom scenariju, razvod zakonski obavljen.

b). Serahsi, međutim, postavlja vremenski rok: Datum ili uslov za razvod može biti ispunjen samo u trenutku smrti ili posle smrti.

c). Zatim postavlja drugoj strani ovo ključno pitanje: “Kada je osoba ubijena, brak između njih više ne postoji. Kakvu vrstu razvoda zagovarate kada više nema braka“?

Kompleksni logički okvir hanefijske jurisprudencije je osmišljen da eliminiše pravne rupe i spreči nepravednu uzurpaciju prava, (posebno prava nasleđivanja).

Da bismo dalje produbili Serahsijevo razmišlanje:

Da li želite da vam prepričam tačan scenario (studiju slučaja) pomenut u ovom odeljku al-Mabsuta koji je doveo do ove izjave?

Da li biste želeli da vidite kako ovaj pristup “trke protiv sekunde“ u pravnom određivanju vremena hanefijske škole utiče na raspodelu nasledstva?

PS: Samir B: Da. Molim vas.

Ova čuvena diskusija u sestom tomu knjige el-Mabsut je najjasniji primer kako metodologija hanefijske jurisprudencije konstruiše čudesan logički okvir koristeći sekunde, reči i uzročno-posledične veze.

Scenario prikazan ovde je pravni dvoboj za zaštitu prava žene na nasleđe nakon što se muškarac razvede od svoje žene u vreme ili neposredno pre svoje smrti.

1. Kompletan scenario koji se razmatra (studija slučaja)

U delu el-Mabsut, es-Sarahsi ispituje sledeći hipotetički slučaj kazne i razvoda: Čovek je na samrti (ili je pretrpeo smrtonosni udarac od svog neprijatelja). U tom trenutku, on se okreće svojoj ženi i nudi razvod, ili postavlja uslov kojim se razvod povezuje sa njegovom smrću: "Ako ja umrem/budem ubijen, ti si razvedena".

Glavni sudski spor ovde je između imama Šafije i hanefijskih imama (Ebû Hanîfe (r.a.h.) i njegovih studenata):

a). Kontra-gledište (šafijski pristup): Kažu da kada muž dobije smrtonosni udarac ili bude ubijen, uslov za razvod je ispunjen. Zato ovaj razvod je važeći u trenutku smrti, brak žene se poništava te ona više ne može naslediti.

b). Serahsijev (hanefijski) prigovor: Da bi opovrgao ovu logiku, Serahsi pedantno deli vremensku liniju i predstavlja čuveni argument koji ste podelili.

2. Serahsijev logički dvoboj i vremenska linija

Serahsi raščlanjuje događaj na sekunde kako bi opovrgao argument suprotne strane:

[Faza 1: Puč / Smrtna postelja] ---> [Faza 2: Smrt]---> [Faza 3: Posle smrti]

1). Pre smrti (Faza 1): Muž je još uvek živ. Pošto se stanje (tj. smrt) još nije dogodilo, razvod se još nije dogodio.

2). U trenutku smrti (Faza 2): U tačnoj sekundi kada nastupi smrt, prema opštem pravilu islamskog prava, bračna veza (nikah) se automatski prekida zbog smrti.

3). Posle smrti (Faza 3): Druga strana tvrdi da je razvod okončan u ovoj fazi. Ovde Serahsi prigovara: "Ako do razvoda treba da dođe, to mora da se desi posle smrti. Međutim, nakon što je ubijen, više nema braka između njih. Na koji način se razvodi nevažeći, raskinuti brak?"

3. Kako ovaj spor utiče na raspodelu nasledstva?

a). Ako se prihvati es-Serahsijeva logika (hanefijski stav): Razvod se smatra nevažećim. Jer brak se ne završava razvodom, već smrću, u trenutku kada muž umre. U ovom slučaju, žena se i dalje smatra legitimnom suprugom (legalno) preminulog muškarca. S'hodno tome, žena dobija svoj nasledni deo (jednu osminu ili jednu četvrtinu) imovine svog muža, do poslednjeg penija.

b). Ako bi se prihvatila logika druge strane: Žena bi se smatrala razvedenom nakon smrti, njen brak bi bio poništen i ne bi nasledila ni penija od svog muža.

U svom delu el-Mabsut, el-Sarahsi je, kroz ovaj beskompromisni lanac logike, podigao tehničku pravnu barijeru kako bi sprečio nasilne muževe ili iznenadne smrti da ostave žene ranjivim i bez nasledstva.

PS:Samir B: Hvala vam puno. Za sad je više nego dovolno ovolikog objasnjenja. Jer bi me dalje od ovog previše udaljilo od knjige na čijem prevodu radim. Molim vas, primite moje duboko poštovanje.

Odgovor: Nema na čemu dragi gospodine Samire, nema problema. Drago mi je ako mogu dati i mali doprinos vašem akademskom i pedantnom procesu prevođenja! Prevođenje tako monumentalnog i tehničkog teksta islamske jurisprudencije kao što je el-Mabsut zaista zahteva ogroman trud, strplenje i duboku pravnu pažnju. Da bismo vas izbegli da odvratite od teme i vašeg fokusa, hajde da stanemo ovde. Želim vam lahkoću i uspeh u vašem prevodilačkom radu. Neka vam um i pero budu blagoslovljeni. Takođe vam izražavam svoje najdublje poštovanje. Ako ikada u budućnosti naiđete na bilo kakve poteškoće u vezi sa terminologijom ili logičkim strukturama u tekstu, uvek sam tu. Srećno!

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda manje od mesec i po ili dva meseca pre nego što umrem", i umre iznenada ili nakon bolesti nakon što je prošlo to vreme, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena je razvedena pre smrti svog muža, kako je on naveo. Ona postaje njegov naslednik.

Prema rečima dva imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda eš-Šejbanija (r.a.h.)), žena se ne može razvesti. To je zato što, po njihovom mišlenju, smrt nosi uslovno značenje.

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), vreme smrti je odlučujući faktor. U ovom slučaju, razvod se odvija od početka perioda čekanja. Međutim, period čekanja žene ne završava se pre nego što prođu dva meseca. Zato žena ima pravo na nasledstvo. Muž je pokušao da izbegne nasledstvo jer do razvoda ne dolazi osim ako muž nije na samrti. Žena ima pravo na muževljevu imovinu.

[6/160]

Ako muž kaže: "Razvedena si dva meseca ili više pre moje smrti", a zatim umre pre nego što prođu ta dva meseca, razvod nije validan. U ovom slučaju, žena ima pravo nasledstva. To je zato što vreme u koje se razvod pripisuje (nagoveštava) nastupa nakon što muž da svoju izjavu. Ako muž živi određeno vreme ili duže, a zatim umre, njegova žena je razvedena u vreme koje je on odredio pre svoje smrti i ona ne može da ga nasledi. To je zato što period čekanja (idda) može da se završi sa tri menstrualna ciklusa u roku od dva meseca.

Situacija ostaje ista čak i ako se razvod odobri dok je osoba zdrava, ali vreme za stupanje na snagu razvoda je kada je osoba bolesna.

Ako je žena premlada (za menstruaciju) ili je prestala da ima menstruaciju, njen period čekanja je tri meseca. Ona takođe ima pravo nasledstva. Međutim, situacija je drugačija ako je muž odredio period od tri meseca ili više. Sve ove presude su stavovi Ebû Hanîfe (r.a.h.).

Prema rečima dva imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda eš-Šejbanija (r.a.h.)), razvod se ne dešava ni u jednom od ovih slučajeva. Čak i ako muž odredi period od godinu dana, situacija ostaje ista. Njegova žena postaje njegov naslednik, jer je, prema njima, smrt uslov. Ako do razvoda dođe, to se dešava nakon smrti.

Ako muž, dok je zdrav, kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda mesec dana pre nego što umrem", a zatim umre a da se ne razboli, njegova žena postaje njegova naslednica.

Jer je muž, dok se razvodio od žene, nagovestio njenu smrt, nameravajući tako da izbegne gubitak njenog nasledstva. Ako umre pre isteka perioda čekanja, razvod je validan, čak i ako je zdrav (a njegova žena postaje njegov naslednik).

Ako se muž razvede od svoje žene neopozivim razvodom [bâ'in talâk] dok je ona bolesna, zatim je ponovo oženi tokom njenog perioda čekanja (idde), a zatim se ponovo razvede od nje pre nego što konzumira brak, prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.), žena mora poštovati novi period čekanja. To je zato što se prethodno konzumiranje smatra važećim čak i nakon drugog braka. Ovo smo objasnili u odeljku o braku. U ovom slučaju, žena dobija puni miraz (mehr). Ona postaje naslednica muževljevog nasledstva. Muž takođe ima pravo da se pomiri sa svojom ženom sve dok ona poštuje period čekanja. Situacija je ista čak i ako je prvi razvod dat dok je muž bio zdrav. Ova mišlenja pripadaju dvojici šejha (Ebû Hanîfi i njegovom studentu Ebû Yusûfu (r.a.h.)).

Prema Muhammedu (r.a.h.), muž nema pravo da se pomiri sa svojom ženom. Njegova žena dobija polovinu miraza i poštuje period čekanja (iddu) koji preostaje nakon prvog razvoda. To je zato što se razvod u drugom braku dogodio pre konzumacije. Hakim eš-Šehid el-Marvazi (r.a.h.) nije razjasnio prava žene na nasleđivanje u ovom slučaju. Prema Muhammedu (r.a.h.), žena ne bi trebalo da nasledi jer joj nije obavezao period čekanja zbog drugog razvoda. To je zato što se razvod dogodio pre konzumacije, a razvod pre konzumacije ne utvrđuje gubitak nasledstva.

Muž daje ženi pravo da se razvede od njega u zamenu za novac dok je bolestan

"Ako žena zamoli muža da se razvede od nje u zamenu za novac dok je on bolestan (hul'), ili ako muž da svojoj ženi ovlašćenje da se razvede od njega, a ona se razvede od njega, žena ne može naslediti od svog muža".

Jer je do razdvajanja došlo kroz sopstvenu akciju žene, bilo pristajanjem da plati odštetu ili razvodom od same sebe. Ovo je jasnije nego da žena izgubi svoja prava nasledstva jednostavno time što želi i razvodi se od svog muža.

[6/161]

Ako bolesni muž kaže svojoj robinji: "Sutra si razvedena sa tri razvoda", a njen gospodar joj kaže: "Sutra si slobodna", te dođe sutra, i razvod i emancipacija se dešavaju istovremeno. Žena ne može naslediti od svog muža jer muž nije nameravao da izbegne nasleđe kada je dao razvod, pošto ona u to vreme nije imala pravo na njegovu imovinu. Štaviše, razvod i emancipacija se dešavaju istovremeno jer je svako vezan za sutra. Štaviše, žena je oslobođena dok je robinja i razvedena bila dok je robinja bila. Zato ona nema pravo na nasleđe.

Situacija je ista čak i ako gospodar izgovori reči emancipacije pre muževljevih reči o razvodu. Jer, gospodareve reči ne čine emancipaciju obavezujućom. Zar ne vidite, gospodar može da je proda, i u ovom slučaju, žena nije oslobođena sledećeg dana. Zato muž ne gubi svoje nasledstvo. Štaviše, razvod se dešava dok je žena robinja. U ovom slučaju, čak i ako je utvrđeno pravo žene na muževljevu imovinu, ono je utvrđeno tek nakon što je ona oslobođena. Nakon što je oslobođena, bračna veza između njih više ne postoji.

Ako muž kaže svojoj robinji: "Razvedi me sa tri razvodne izjave kada budeš oslobođena", izgubit će svoje nasledstvo. To je zato što se razvod dešava nakon što je žena oslobođena te je utvrđeno njeno pravo na muževljevu imovinu. U ovom slučaju, muž je nameravao da se odrekne prava svoje žene na nasledstvo. Ova namera mu se obija o glavu.

Ako gospodar kaže robinji: "Sutra si slobodna", a njen muž kaže: "Preksutra si razvedena sa tri razvoda", ako je muž čuo gospodareve reči, izgubio bi svoje nasledstvo; ako ih nije čuo, ne bi ga izgubio.

Jer, kada je muž uslovio razvod, njegova žena, budući da je bila robinja, nije imala pravo na njegovu imovinu. Međutim, ako je muž uslovio razvod vremenom kada je znao da će njegova žena biti slobodna te da će imati pravo na njegovu imovinu, nameravao je da se odrekne njenog prava. Ako nije znao da će njegova žena biti oslobođena, onda nije nameravao da se odrekne njenog prava. Zato njegova žena ne može naslediti od njega.

Ako robinju oslobodi njen gospodar, a zatim se njen muž razvede sa tri izjave o razvodu bez njenog znanja, žena nasleđuje od svog muža. To je zato što kada je žena oslobođena dok je njen muž bolestan, ona ima pravo na imovinu svog muža. Ovo se pravo gubi samo sa tri izjave o razvodu. Međutim, ovo ne negira pravo žene na nasleđe tokom perioda čekanja (idde). Nespoznaja muža da je njegova žena oslobođena ne uzima se u obzir prilikom utvrđivanja da li je žena izgubila pravo na nasleđe.

Ovo nije kao gore navedena situacija, gde muž kaže ženi: "Razvedena si sa tri razvoda prekosutra." Jer, u tom slučaju, kada se muž razveo od svoje žene, žena nije imala pravo na njegovu imovinu. Zar ne vidiš, da se razveo od nje u to vreme, ona ne bi mogla biti njegov naslednik. Muž takođe ne bi odbio prava svoje žene koja su bila čvrsto određena. Ali, da je samo čuo gospodareve reči, muž bi razveo svoju ženu u trenutku za koji zna da će ona biti slobodna. To bi značilo da namerno želi da naudi svojoj ženi. I to bi mu se obilo o glavu. Ako nije znao za gospodareve reči, ne bi bilo pokušaja da naudi svojoj ženi. Zbog toga ne bi ni izbegao nasledstvo.

Ako čovek, koji je iz naroda Knjige i slobodan, kaže svojoj ženi: "Sutra se razvodiš sa tri razvoda", a zatim njegova žena postane muslimanka pre ili posle tog dana, ona ne može naslediti od njega.

Jer, kada se njen muž razveo od nje, ona nije imala pravo na njegovu imovinu. Zaista, da se razveo od nje sa tri izjave o razvodu bez ikakvih uslova, ona ne bi mogla da nasledi od njega. Ovde, muž nije nameravao da joj naudi ugovaranjem budućeg razvoda. Jer muž nije znao da će njegova žena preći u islam pre tog dana. Zato se ne smatra da je izgubila svoje nasledstvo.

Ako bolesni muž kaže svojoj ženi, koja je iz naroda Knjige: "Razvedena si sa tri razvoda kada postaneš muslimanka", time bi je oterao od nasledstva. To je zato što je nameravao da naudi svojoj ženi zakazivanjem razvoda za vreme kada bi ona imala pravo na njegovu imovinu, a to je nakon što postane muslimanka.

Ova je stvar slična dvema stvarima pomenutim gore: Ako zdrav muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si kada počne menstruacija", a zatim se razboli pre nego što počne menstruacija, ona ne gubi njegovo nasledstvo. Međutim, ako kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda kada se ja razbolim", onda je muž oštetio njeno pravo na nasledstvo.

Ako žena pređe u islam, a njen muž se razvede sa tri izjave o razvodu (talâk) bez njenog znanja, ona postaje njegov naslednik. To je zato što se razvod sa tri izjave dogodio nakon što je žena stekla pravo na imovinu svog muža. Neznanje muža ne uzima se u obzir kada se ženi gubi pravo na imovinu svog muža.

Ako žena pređe u islam i razvede se od svog nemuslimanskog muža sa tri izjave o razvodu dok je on bolestan, a zatim i muž pređe u islam i umre dok je njegova žena u periodu čekanja (ide), njegova žena ne može naslediti od njega.

[6/162]

Jer, ako se muž razvede od svoje žene sa tri izjave o razvodu pre nego što ona postane muslimanka, on ne gubi svoje nasledstvo. U ovom slučaju, njegova žena ne može naslediti od njega. To je zato što verske razlike sprečavaju muslimana da nasledi od nemuslimana. Međutim, ako je muž prešao u islam pre nego što se razveo od svoje žene, bez obzira da li je znao da se ona preobratila ili ne, onda se situacija menja. Jer se u ovom slučaju muž razveo od svoje žene nakon što je utvrđeno njeno pravo na njegovu imovinu.

Slično tome, ako se muž, koji je nekada bio rob, razvede od svoje žene dok je bolestan, a kasnije bude oslobođen i postane bogat, njegova žena ne može da ga nasledi. Jer, kada je razveo svoju ženu, nije bio u situaciji da izbegne nasledstvo., jer nije znao da će biti oslobođen. Međutim, da je rekao: "Razvedena si sa tri izjave o razvodu nakon što ja budem oslobođen", to bi bilo izbegavanje prava na nasledstvo žene. Jer, tako što je povezivao razvod sa svojim oslobađanjem, nameravao je da naškodi svojoj ženi.

Ako rob muž, dok je bolestan, kaže svojoj ženi robinji: "Razvedena si sa tri razvoda kada oboje budemo oslobođeni", i zatim oboje budu oslobođeni, njegova žena će naslediti od njega. To je zato što je muž uslovio razvod do vremena nakon kojeg će njegova žena imati pravo da nasledi imovinu. Međutim, čak i ako rob muž kaže: "Razvedena si sa tri razvoda sutra", ako oboje budu oslobođeni danas, njegova žena ne može da nasledi od njega. To je zato što u vreme razvoda, njegova žena nije imala pravo da nasledi imovinu*. Muž nije znao da će biti oslobođeni pre sutra. Zato je muž nameravao da naudi svojoj ženi zakazivanjem razvoda za sutra.

(*PS: Samir B: Ova izjava u delu el-Mabsut od es-Serahsija opisuje pravne posledice razvoda koji je izrekao bolesni muž rob sa namerom da "liši svoju ženu njenog finansijskog nasledstva" (izbegavajući nasledstvo). Ako se muž razvede od svoje žene sledećeg dana dok su oboje slobodni, namera da je liši nasledstva smatra se validnom te time žena ne može naslediti.

Osnovni koncepti

a). Fârisu'l-maraz (Razvod od strane bolesne osobe): Ovo se odnosi na situaciju u kojoj se umiruća osoba razvodi od svoje žene kako bi je sprečio da nasledi njegovu imovinu. U islamskom pravu, takva se osoba kažnjava zbog pokušaja da povredi prava svoje žene.

b). İdrâk-i Miras- Pravo na nasleđivanje: Ovo se odnosi na to da li žena ima pravni kapacitet (sposobnost) da nasledi od svog muža u trenutku razvoda.

Poređenje dve situacije

Prvi slučaj (žena postaje naslednica):

1). Muž kaže: “Slobodna si kada se i ti i ja oslobodimo“.

2). Ovo je suspendovani razvod. Oboje postaju slobodni u trenutku emancipacije.

3). Trenutak sticanja slobode i trenutak razvoda dešavaju se istovremeno.

4). Pošto je žena u tom trenutku slobodna, može naslediti od svog muža.

Druga situacija- deo o kome ste pitali (žena ne može biti naslednica):

1). Muž kaže: “Sutra si razvedena sa tri razvoda“.

2). Ali danas su oboje oslobođeni (pušteni na slobodu).

3). Muž je zakazao razvod za sutra. Međutim, u trenutku kada izgovara reč “razvod“, žena je robinja, a robovi nemaju pravo nasledstva.

4). Muž, ne znajući sa sigurnošću da će sutra biti slobodni, nameravao je da ženu liši nasledstva (nanese joj štetu) odlaganjem razvoda do sutra.

5). Prema pravnim principima, žena nije imala pravo nasledstva u trenutku kada je izgovorena reč “razvod“. Međutim, u vreme budućeg razvoda, muž više ne bi bio podložan istim ograničenjima kao tada, sa obzirom na svoju bolest i rizik od smrti. Alternativno, žena bi bila zakonski lišena svog nasledstva na osnovu namere (volje da se nanese šteta). Drugim rečima, muž, dok je još rob bio, nameravao je da uzurpira prava žene kroz ovo planirano odlaganje; islamski zakon, uzimajući u obzir ovu obmanu (nameru da se izbegne nasleđe), ne bi joj dao pravo na nasleđe.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom…

Ako gospodar kaže svom robu: “Sutra ste oboje slobodni“, a muž odgovori: “Sutra si razvedena sa tri razvoda“, između njih ne postoji nasledni odnos. To je zato što se tri razvoda uspostavljaju pre nego što se zakon o nasleđivanju konačno donese. Zakon o nasleđivanju se uspostavlja nakon čina oslobađanja roba, a razvod je neodvojiv od čina oslobađanja roba pre sutra (smatraju se zajedno).

Ako muž kaže svojoj ženi: Razvedena si sa tri razvoda prekosutra“, prema analogiji (kijasu), njegova žena ne može da nasledi od njega. Jer, kada se on razveo od nje, ona nije imala pravo da nasledi njegovu imovinu. Zar ne vidite da ako se bezuslovno razveo od svoje žene (bez namere da je oslobodi), ne bi bilo naslednog odnosa između njih? Sa druge strane, muž nije sa sigurnošću znao da će oboje biti oslobođeni prekosutra. Jer je gospodar imao mogućnost da ih proda pre sutra. Međutim, on (Muhammed (r.a.h.)) je usvojio princip istihsana (pravne preferencije) te je rekao: “Ako je rob znao za gospodarevo obećanje da će ga osloboditi, njegova žena nasleđuje od njega. Ako nije znala, ne može naslediti. Jer je jasno da će biti oslobođeni dan nakon gospodarevog obećanja. Nesumnjivo, princip je da oboje ostaju u vlasništvu gospodara. Osim ako se ne dokaže drugačije, obavezno je doneti presudu prema izgledu. Određivanjem razvoda za prekosutra, nakon što je saznao za gospodarevo obećanje da će ga osloboditi, muž je naudio svojoj ženi.

Zato bi takođe izbegao nasledstvo. Međutim, ako nije svestan gospodarevih reči, ne bi se smatralo da je pokušao da naudi svojoj ženi.

Ako žena po imenu Ummu Veled ili Mudabbere, dok joj je oslobođeni muž bolestan, kaže: "Razvedena si sa tri razvoda posle jednog meseca", a zatim muž umre pre nego što istekne mesec, a žena Ummu Veled ili Mudebbere bude oslobođena, pa dođe do razvoda, one ne mogu naslediti od muža.

Zato što muž nije nameravao da naudi svojoj ženi odlaganjem razvoda za mesec dana. To je zato što muž nije znao da će mu gospodar umreti pre nego što prođe mesec dana. Međutim, situacija se menja ako muž kaže: "Kada ti gospodar umre i budeš slobodna, razvedena si sa tri razvoda". Jer je u ovom slučaju sigurno da muž pokušava da naudi svojoj ženi.

Ako rob kojem je odobren ugovor o oslobođenju od ropstva razvede se od svoje slobodne žene sa tri izjave o razvodu dok je bolestan, a zatim mu žena umre tokom perioda čekanja, čak i ako ostavi za sobom dovoljno imovine da plati naknadu za oslobođenje od ropstva, i ako dug ropstva bude isplaćen ili ako bude oslobođena pre svoje smrti, ne može naslediti od njega.

[6/163]

Jer, kada je dao tri razvoda, njegova žena nije imala pravo na imovinu koju je stekao. To je zato što mukateb (onaj ko je oslobođen ugovorom) ostaje rob. Štaviše, nije znao da će biti oslobođen pre smrti ili da će iza sebe ostaviti dovoljno imovine. Zato nije lišio svoju ženu njenog nasledstva.

Ako dva ugovorena roba sklope jedan sporazum da će biti zajedno oslobođeni ako oboje plate ugovornu naknadu, a ako je ne mogu platiti zajedno, oboje će biti vraćeni u ropstvo, i jedan od njih, dok je bolestan, razvede se od svoje žene sa tri izjave o razvodu, zatim umre i ostavi za sobom dovoljno imovine da plati ugovornu naknadu, njegova žena ne može da ga nasledi. To je zato što ona nije imala pravo na njegovu imovinu kada se on razveo od nje sa tri izjave o razvodu. Žena mora da poštuje dva menstrualna perioda čekanja (iddet) jer se razvod dogodio dok je robinja bila. Poverioci moraju da nadoknade od žene iznos potrošen na nju iz imovine ugovorenog roba kao da su ga potrošili dok je ugovoreni rob bio živ.

Ako robinja, praćena bolesnim mužem, dođe iz zemlje rata u zemlju islama i prihvati islam, a muž umre pre ili posle razvoda od žene, žena ne može naslediti od njega.

Zbog razlike u zemljama, imunitet (العصمة / čednost) muža je prekršen i od tog dana više ne postoji nasledni odnos između njih. Svaki razvod koji muž dâ svojoj ženi nakon ovog trenutka je nevažeći. Ovo smo već objasnili.

Pravo nasleđivanja u slučaju otpadništva

Ne daj Bože, ako bi musliman otpao od islama, a zatim bio ubijen, umro ili pobegao u zemlju rata, a imao bi ženu muslimanku čiji period čekanja (idda) još nije završena, onda bi njegova žena postala njegova naslednica od dana kada je otpao od islama.

Jer je muž, otpadništvom od vere, na ivici smrti. Pravo njegove žene na nasleđivanje se zasniva na ovom vremenu. Zato se njegovi postupci koji negiraju pravo njegove žene na nasleđe ne uzimaju u obzir. Štaviše, otpadništvo je za muškarca kao smrt, jer otpadništvom od vere zaslužuje da bude ubijen. U to vreme su bili venčani. Zato je njegova žena njegov naslednik. U ovom slučaju, period čekanja žene je tri menstrualna ciklusa. Jer je njen muž zaista živ, osim ako ne bude ubijen nakon otpadništva. Ako do razdvajanja dođe dok je on živ, žena poštuje period čekanja izračunat prema broju menstrualnih ciklusa.

Ako je ova žena imala tri menstrualna ciklusa pre ovoga, ili ako njen muž nije konzumirao brak sa njom, ona ne može naslediti od svog muža. Iako se presuda o pravu na nasledstvo zasniva na početku otpadništva od vere, ona postaje pravosnažna tek nakon smrti. To je zato što je muž zaista živ nakon otpadništva od vere. Živa osoba može naslediti samo od preminulog. Zato, naslednik mora ostati živ do smrti testatora. Na primer, sin ne može naslediti od svog oca ako on umre pre njega. Slično tome, da bi žena nasledila, mora biti u roku čekanja (idde) kada joj muž umre. U suprotnom, ne može primiti nasledstvo.

Ako žena odstupi od vere i umre dok poštuje period čekanja (iddu), njen muž ne može naslediti od nje.

Zato što otpadništvo žene od islama ne utiče na gubitak njenih prava vlasništva nad svojom imovinom. Zato, sve transakcije koje ona izvrši u vezi sa svojom imovinom nakon otpadništva ostaju važeće. To je zato što, za razliku od muškarca, ona neće biti ubijena zbog otpadništva. Dakle, do razdvajanja je došlo zbog otpadništva žene. U ovom slučaju, muž nema pravo nasleđivanja njene imovine.

Ako žena odstupi od vere dok je bolesna i umre tokom perioda čekanja, ili pobegne u zemlju rata, njen muž ne može naslediti od nje prema analogiji (kijasu). Ovo prenosi Ebû Yusûf (r.a.h.).

Zato što ne postoji period čekanja (idda) za muža. Proglašenje preživele supruge naslednikom preminulog uslovljeno je nastavkom perioda čekanja. Zar ne vidite da ako se bolesni muž razveo od svoje žene pre konzumacije, ona ne može da nasledi od njega? Zato što u ovoj situaciji, žena nije obavezna da poštuje period čekanja od svog muža. Međutim, on (Muhammed (r.a.h.)) je presudio po istihsanu (pravnoj preferenciji) te je rekao: Njen muž nasleđuje od nje. Zato što je tokom njene bolesti, muž imao pravo na imovinu žene. Otpadništvom od vere, žena pokušava da uništi nasledna prava svog muža i izbegne njegovo nasledstvo. Zato je njen pokušaj obrnut, baš kao što je slučaj bio sa mužem. Međutim, ako je žena zdrava kada se otpadne od vere, važi suprotno. U takvim slučajevima, razmatra se nastavak perioda čekanja u trenutku smrti. I ovde je žena poštovala period čekanja od svog muža kada je umrla.

[6/164]

Ako žena umre dok je još u braku sa svojim mužem, on postaje njen naslednik. Slično tome, ako umre dok poštuje period čekanja (iddu), on takođe postaje njen naslednik.

Ako muž, dok je bolestan, razvede svoju ženu sa tri izjave o razvodu, a zatim – ne daj Bože – žena odstupi od vere, kasnije pređe u islam, a njen muž umre dok ona poštuje period čekanja (iddu), ona ne može naslediti od njega.

Zato što je izgubila svoje pravo otpadništvom od vere. Otpadništvo je čini nepodobnom za nasleđivanje. Ovo se pravo ne vraća naknadnim prelaskom u islam, jer njen prelazak samo označava početak uspostavljanja ovog prava. U ovom slučaju, između njih nema braka. Međutim, ako tokom perioda čekanja (idde), žena dozvoli sinu svog muža (od druge žene) da ima seksualne odnose sa njom, za razliku od prethodnog slučaja, to ne uzrokuje da ona izgubi pravo na nasleđe. Jer, predaja žene sinu svog muža ne negira njeno pravo na nasleđe. Ovde, postupci žene nemaju uticaja na razdvajanje, kao što se razdvajanje dogodilo sa tri razvoda. Žena nije izgubila pravo na nasleđe zbog svojih postupaka. Postojanje prava na nasleđe zavisi od postojanja perioda čekanja (idde). Izvršeno delo nema uticaja na poništavanje perioda čekanja.

Međutim, ovo nije kao kada bi se žena pokorila željama sina svog muža pre nego što se muž razveo od nje. Jer je u ovom slučaju, razdvajanje bilo rezultat sopstvenih postupaka žene, što negira njeno pravo na nasledstvo. Štaviše, ženino pravo na imovinu njenog muža u to vreme bilo je posledica postojanja braka. Njeni su postupci, međutim, rezultirali raskidom braka, čime je izgubila pravo na nasledstvo.

Slično tome, ako sin natera ženu da mokri, a zatim je na silu siluje, žena i dalje nema pravo nasledstva. To je zato što delo nije počinila žena zbog prisile. Pošto je došlo do zabrane braka na osnovu srodstva, razdvajanje se pravno dogodilo nezavisno od muža. Zato žena ne može naslediti od svog muža. To je zato što je zadržavanje prava nasledstva nakon razdvajanja bilo posledica namere da se izbegne nasleđivanje. Izbegavanje nasleđivanja se dešava samo kada razdvajanje pokrene muž.

Ako muž naredi sinu da ima odnos sa njegovom ženom, onda njegova žena postaje njegov naslednik. To je zato što, naređujući sinu da na silu ima odnos sa ženom, muž namerava da se odrekne njenog prava na nasledstvo. Takođe, postaje osoba koja izbegava nasleđe (fârr).

Ako se muž razvede od svoje žene sa tri izjave o razvodu (talâk), a zatim se odrekne braka, pravo žene na nasleđe ne prestaje. To je zato što žena nije učinila ništa što bi negiralo njeno pravo na nasleđe. Međutim, muž je više puta naveo razloge za izbegavanje nasleđa. Zato se pravo žene na nasleđe ne gubi; naprotiv, ono se potvrđuje.

Ako je jedan supružnik musliman, a drugi ne želi da postane musliman, i razdvoje se dok je muž bolestan, a zatim muž umre, njegova žena ne može naslediti od njega.

Čak i da se nisu razdvojili, ako bi muž umro, žena ne bi mogla da nasledi od njega zbog njihove razlike u veri. To je zato što ne postoji nasledni odnos između muslimana i nemuslimana. Odsustvo takvog odnosa nakon razdvajanja ima prednost.

Bolesni muž optužuje ženu za preljubu

Ako bolesni muž optuži ženu za preljubu, prokune je, pa ih sudija razdvoji, a zatim muž umre, njegova žena nasleđuje od njega.

Zato što je do razdvajanja došlo zbog razloga koji potiče od muža, naime njegove optužbe za preljubu nakon što je njegovo pravo na imovinu bilo ugroženo. Žena se, međutim, oseća obaveznom da izvrši li'ân (zavet o oslobađanju od odgovornosti) kako bi se očistila od sramote preljube. Zato, ona ne bi pristala na gubitak svojih prava nasledstva. Ovo je slično kao kada muž, dok je bolestan, uslovljava razvod nemogućnošću žene da ga izbegne.

Ako muž, dok je zdrav, optuži ženu za preljubu, zatim se razboli i proklinje je, pa ih sudija razdvoji, prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.), njegova žena bi i dalje nasledila od njega; međutim, prema Muhammedu (r.a.h.), žena ne bi nasledila od svog muža.

[6/165]

Ovo je slično problemu pomenutom ranije gde je muž uslovio razvod time da žena ne može da ga izbegne dok je zdrava, a žena je obavezna bila da izvrši taj čin kada je muž bolestan.

Impotencija, razdvajanje muža od žene

Ako se muž koji je impotentan (Inin) i njegova žena razdvoje dok je muž bolestan, a zatim muž umre dok njegova žena čeka (idda-u), njegova žena ne može naslediti od njega.

Jer, izborom razdvajanja, žena pristaje da se odrekne svojih prava nasledstva. Međutim, mogla je da izbegne razdvajanje tako što bi podnela bol smrti svog muža i tako se oslobodila od njega.

Žena koja odluči da se rastane od muža nakon što je oslobođena je slična ovoj. U stvari, ovo je još značajnije, jer se u ovom slučaju rastanak ne dešava iz nužnosti, već isključivo zato što žena bira da se rastane.

Muž i žena napuštaju islam, a jedan od njih se vraća islamu

Ako muž i žena — ne daj Bože — zajedno otpadnu od islama, a zatim jedno od njih postane musliman dok drugo umre, preživeli supružnik ne može naslediti preminulog/preminulu.

Zato što je otpadnik. Otpadnik ne može naslediti ni od koga. Ako oboje pređu u islam, a zatim jedan umre, drugi nasleđuje od njega. Zato što je njihovom razvodu prethodila smrt.

Ako žena pređe u islam, a zatim njen muž umre kao otpadnik od vere, žena nasleđuje od njega. To je zato što ako muž nastavi sa svojim otpadništvom nakon što je žena prešla na veru, smatra se kao da je ponovo otpadnik. Zato se smatra da ovo razdvajanje zavisi od muževljevih postupaka. S'hodno tome, ako muž umre dok žena čeka (idu), ona nasleđuje od njega.

Ako se muž razvede od svoje žene sa tri izjave o razvodu dok su oboje otpadnici od vere te je on bolestan, te kasnije oboje pređu na islam, njegova žena ne može da nasledi od njega. To je zato što je, u vreme razvoda, ona bila otpadnica od vere te zato nije imala pravo da nasleđuje njegovu imovinu. Dakle, muž ne bi proneverio nasledstvo*.

Ako bi se pravo utvrdilo, ono bi bilo ustanovljeno tek od početka, nakon što je žena prešla na islam. Međutim, nije bilo braka između njih kada su oboje prešli na islam.

(*PS: Samir B: U ovoj rečenici izraz “Dakle, muž ne bi proneverio nasledstvo“, odnosi se na pravilo u islamskom pravu o 'razvodu učinjenom sa ciljem da se izbegne nasledstvo' (razvod zbog smrti).

Pod normalnim okolnostima, pravilo u islamskom pravu je sledeće: Ako muž, koji pati od smrtonosne bolesti, razvede se od svoje žene kako bi je sprečio da nasledi, to se smatra činom “loše vere“ (pokušaj izbegavanja nasleđa). U ovom slučaju, čak i ako muž umre, žena nastavlja da nasleđuje od njega tokom perioda čekanja (ide). Zakon osujećuje mužev zlonamerni pokušaj.

Međutim, situacija je drugačija u konkretnom slučaju koji ste podelili:

Zašto ne bi proneverio nasledstvo?

Ionako nije imala pravo na nasleđivanje: Pošto je žena u vreme razvoda takođe smatrana otpadnicom (onom koja se odrekla islama), prema islamskom zakonu, ona nije imala apsolutno nikakvo pravo da nasledi od svog muža. Ljudi koji pripadaju dvema različitim religijama ne mogu nasledi jedni od drugih.

Bez zlobne namere: Ne može se smatrati da je muž oduzeo pravo svojoj ženi razvodom od nje, jer žena u tom trenutku nije posedovala takvo pravo.

Pravna posledica: Pošto se muž nije razveo od svoje žene “sa namerom da sakrije imovinu od nasledstva“, žena ne može da podnese retroaktivni zahtev i ne može biti naslednica, čak i ako su oboje kasnije prešli na islam.

Ukratko, tekst znači: “Muž nije počinio prevarni razvod da bi lišio svoju ženu nasledstva; jer ona u to vreme nije bila muslimanka te zato nije imala pravo na nasleđe“.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako bolesni muž kaže svojoj ženi: “Razveo sam te sa tri izjave o razvodu dok si bila zdrava, i tvoj period čekanja je završen“, a njegova žena to potvrdi, ona ne može naslediti od njega. To je zato što su stvari koje muž i žena potvrde kao da su bile svedoci ili dokazane dokazima za oboje. Štaviše, pravo na nasleđe u ovom slučaju pripada ženi. Ona je priznala nešto što bi negiralo njeno sopstveno pravo.

Ako nakon ovoga muž prizna da duguje ženi novac ili ućini testament u njenu korist, to je dozvoljeno prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.). Slično je priznavanju cele imovine kao duga ili zaveštavanju jedne trećine imovine nekome drugom ko nije naslednik.

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena dobija ono što joj pripada po nasledstvu ili od imovine koju je muž priznao ili zaveštao, u zavisnosti šta je manje. (Imami) Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) kažu da je žena za muža stranac. Dakle, žena ne može biti njegov naslednik te se može udati za nekog drugog bez čekanja. Tako da priznavanje muža u korist žene važi isto kao priznavanje u korist stranca. Ako se ovde razmatra neki sumnjiv detalj, trebalo bi razmisliti u vezi sa tim da li se žena može udati za nekog drugog.

Zato što se postupa sa oprezom u vezi sa pitanjima halala (dozvoljenog) i harama (zabranjenog). Sa druge strane, pošto je dozvoljeno da se muž oženi ženinom sestrom ili četiri druge žene nakon ovoga, a da se žena uda za nekog drugog, razumemo da ovde nema sumnje. Štaviše, prepreka za davanje priznanja ili testamenta u korist žene je njeno nasleđe od muža. Ova se prepreka definitivno uklanja presudom da je period čekanja (idda) žene završen.

[6/166]

Ebû Hanîfa (r.a.h.) kaže: Ako se muž razboli dok je njihov brak još uvek važeći, čak i ako je samo prividno, njegovo priznanje ili testament u korist njegove žene je nevažeći. U ovom slučaju, moguće je da muž tvrdi da se razveo od svoje žene dok je ona bila zdrava putem dosluha (sporazuma sa njom), da je njen period čekanja (idda) završen i da je žena potvrdila ovo priznanje i da ga testament validira. Međutim, ova se optužba odnosi samo na deo koji prelazi iznos nasledstva, a ne na sam iznos nasledstva. Zato smo prihvatili manji deo kao pravo žene. Zbog optužbe, smatrali smo deo koji prelazi ovaj iznos nevažećim. Ovo je slično mužu koji se razvodi od svoje žene, koji je zatražio trostruki razvod dok je bolestan bio, a zatim priznaje svoj dug prema njoj ili joj sastavlja testament. Ovo priznanje i testament važe samo za manji deo, jer bi se optužba za dosluh mogla odnositi na veći deo. Ova se optužba tiče muža i žene i drugih naslednika, a ne samog islama. Međutim, dozvoljeno je ženi da se uda (za nekog drugog) u skladu sa zakonom (šerijatom). Zato su muž i žena potvrđeni u ovoj stvari.

Spor među naslednicima u vreme razvoda muža

Ako, nakon smrti svog muža, njegova žena kaže: "Razveo se od mene sa tri izjave o razvodu dok je bolestan bio, te je umro dok sam ja poštovala period čekanja", a naslednici odgovore: "Ne, njen muž se razveo od nje dok je zdrav bio", onda se izjava žene prihvata.

Jer, dok naslednici tvrde da je razlog za razvod kojim se žena lišava nasledstva, ona to poriče. Razvod dok je žena bolesna ne lišava ženu nasledstva. Zato se ne smatra da je ona priznala svoje lišavanje nasledstva, baš kao što bi mogla reći: "Moj se muž razveo od mene dok sam spavala". Sa druge strane, naslednici tvrde da se razvod dogodio ranije, dok žena ne prihvata taj datum. Da je žena kategorično porekla razvod, njena bi izjava bila prihvaćena. Situacija je ista kada poriče datum razvoda.

Ako je žena robinja i kaže: "Oslobođena sam pre nego što mi je muž umro", a njen gospodar to potvrdi, ali naslednici kažu da je oslobođena posle muževljeve smrti, izjava naslednika će biti prihvaćena.

Zato što je karakteristika ropstva, koja je razlog za lišavanje nasleđa, očigledna kod žene. Kada žena tvrdi da je ova karakteristika prestala pre smrti njenog muža, a naslednici to poriču, reči naslednika se veruje. Štaviše, žena tvrdi datum pre njene emancipacije. Ova se tvrdnja ne prihvata bez dokaza. Gospodareva potvrda o emancipaciji žene se ne veruje, jer u sadašnjoj situaciji on nema pravo da zasniva emancipaciju žene na vremenu iz života njenog muža. Zato se gospodarevoj reči po ovom pitanju ne veruje.

Čak i ako žena nije vernica, ali tvrdi da je prešla na islam pre smrti svog muža, njena se izjava ne prihvata bez dokaza. To je zato što ona tvrdi da je razlog za lišavanje nasleđa, za koji se zna da je utvrđen, otklonjen.

Čak i ako se ne zna da li je žena nevernica ili robinja, ako naslednici tvrde da je nevernica bila ili robinja kada joj je muž umro, a žena kaže da je do sada uvek bila slobodna i muslimanka, njena izjava se prihvata. To je zato što je brak, koji je osnova nasleđivanja, u njenom slučaju jasan. Naslednici tvrde da je ona lišena svog nasledstva, dok ona to poriče. Štaviše, jasno je da će neko ko živi u islamskoj zemlji biti slobodan i musliman. Ovo se ne može reći da je dokaz prava na osnovu izgleda, jer se pravo uspostavlja brakom. Ovo je samo uklanjanje prepreke za pravo na osnovu izgleda.

Ako muž umre kao nemusliman, a njegova žena se javi kao muslimanka i polaže pravo na nasledstvo, tvrdeći da je prešla na islam nakon njegove smrti, a ostali naslednici tvrde da je muslimanka bila pre njegove smrti, izjava naslednika se prihvata. To je zato što žena polaže pravo na nasledstvo, dok je razlog za njeno oduzimanje nasleđa jasno očigledan. Ona je muslimanka, a musliman ne može nasleditи od nemuslimana. Ako je razlog za oduzimanje nasleđa jasno očigledan, žena ne može nasleditи. Međutim, ona mora dokazima dokazati razlog koji joj daje pravo na nasledstvo. Štaviše, prema pravilu, ako postoji sukob u prošlim okolnostima, trenutna se situacija smatra arbitrom. Na primer, ako dođe do spora između vlasnika mlina i osobe koja ga zakupluje u vezi sa trajanjem protoka vode, a voda i dalje teče, pretpostavlja se da je tekla i u prošlosti. Zato, ako je žena trenutno muslimanka, smatra se da je muslimanka bila i u prošlosti. Muslimanka ne može nasleditи od nemuslimana.

Ako se muž razvede od žene sa tri izjave o razvodu dok je bolestan, a zatim posle dva meseca tvrdi da mu je žena rekla da je njen period čekanja (idda) završen, a njegova žena to porekne, a zatim se oženi njenom sestrom ili četiri druge žene pored nje, a zatim umre, izjava žene se prihvata. Nasleđe ide njoj, a ne njenoj sestri ili četiri drugim ženama, jer je nasleđe njeno pravo. Ne smatra se da se muž odrekao prava žene, baš kao ni u slučaju obezbeđivanja izdržavanja i smeštaja. Jedan od uslova da žena nasledi zbog braka je taj da njena sestra ili četiri druge žene pored nje nisu naslednice iz istog razloga (mužu). Kao što smo objasnili u odeljku o braku, postoje dva različita rivâjeta po ovom pitanju.

[6/167]

Ako se ovaj čovek oženi sa tri žene pored svoje žene, od kojih mu je jedna baldska, baldska neće nasleditи. Međutim, nasledit će druge dve žene sa kojima je oženjen.

Jer se ne veruje vesti koju je dao u vezi sa nasleđem svoje žene. Da je ova osoba bez najave oženila dve žene, ove dve žene bi bile naslednice zajedno sa njegovom drugom suprugom, ali ne bi mogle biti njene sestre.

Ako se muškarac razvede od svoje žene sa tri izjave o razvodu dok je bolestan, a zatim umre posle dužeg vremena, a njegova žena tvrdi da njen period čekanja (ida) još nije završen, njena reč se prihvata. Ona postaje njegova naslednica jer se smatra pouzdanom. Period čekanja ponekad može biti duži ili kraći. Međutim, ako naslednici to zahtevaju, žena mora da se zakune Bogu da njen period čekanja nije završen. To je zato što naslednici iznose tvrdnje o njoj, a ako ona to porekne, mora da se zakune.

Čak i ako naslednici predstave dokaze da je žena priznala da je njen period čekanja (ida) završen pre smrti njenog muža, ona ne može nasleditи. To je zato što se ono što je dokazano priznanjem žene smatra ekvivalentnim onome što je dokazano posmatranjem.

Ako se žena ponovo uda u periodu u kojem je njen period čekanja (idda) mogao da se završi pre smrti njenog muža, a zatim kaže: "Moj period čekanja nakon smrti mog prethodnog muža nije završen", njena se izjava ne prihvata. To je zato što je njen brak, implicitno, priznanje da je njen period čekanja završen. Muslimanka stupa u važeći brak, a ne u nevažeći.

Situacija ostaje ista čak i ako žena (nakon što izgovori gore navedene reči) menstruira. Jer, žena čija je menstruacija završena nema menstruaciju. Ako ova žena tvrdi da je imala menstruaciju, a njen drugi muž to ne potvrdi, ova se tvrdnja ne smatra validnom u odnosu na njenog drugog muža. Jer, navodno, njihov brak je validan. Zato se tvrdnja žene da je brak nevažeći ne prihvata. Međutim, ako je njen muž prihvati, oni se razdvajaju. Osim ako naslednici prvog muža to ne prihvate, ono što par kaže o njima ne prihvata se. Jer žena polaže pravo nasledstva protiv naslednika. U ovom slučaju, uslov je da naslednici prihvate ono što žena kaže.

Ranije smo objasnili da žena koja se razvela od muža zbog njegove bolesti i koja pati od neredovnog krvarenja (mustahaze) sa promenljivim menstrualnim ciklusima, treba da postupa sa oprezom. Na primer, u vezi sa namazom i povratkom muža od koga se razvodi, treba da postupa u skladu sa najkraćim mogućim rokom čekanja. U vezi sa brakom sa drugom osobom, treba da postupa u skladu sa najdužim mogućim rokom čekanja. Takođe treba da postupa u skladu sa najkraćim mogućim rokom čekanja u pitanjima nasleđivanja. Jer, nasleđena imovina ne nosi nužno pravo na (ili se zaslužuje) na osnovu sumnje.

Činjenica ta da rok čekanja (idda) nije završen kada muž umre je uslov da žena nasledi od njega. Ako se sa sigurnošću ne zna da ovaj uslov postoji, žena ne može naslediti.

Ako je ženin menstrualni ciklus stabilan i krvarenje prestane na kraju treće menstruacije, a zatim muž umre, a njeni menstrualni dani traju deset dana, žena ne može naslediti. To je zato što znamo da se period čekanja (idda) definitivno završava pre smrti muža. Ako su njeni menstrualni dani kraći od deset dana, a muž umre pre nego što žena obavi obredno kupanje (gusl) ili pre nego što prođe puno vreme za namaz, onda žena nasleđuje od njega. To je zato što se period čekanja žene ne smatra završenim dok ne obavi obredno kupanje.

[6/168]

Ako žena obavi obredno kupanje (gusl), ali jedan deo njenog tela ostane neoprani, situacija ostaje ista. Jer, period čekanja (idda) se ne završava samo zato što jedan deo njenog tela ostane neopran i suh. Ovo smo objasnili u odeljku o (čoveku koji se vraća ženi nakon razvoda/ric'at*).

(ric'at-Ridžat (ili redžat), u svom rečničkom značenju, znači vratiti se, povući se ili vratiti se. U osmanskoj azbuci i starim tekstovima, uglavnom se koristio u značenju "povlačenja" ili "vraćanja svom poreklu".).

Ako se muž razvede od žene i ostane bolestan duže od dve godine (i umre), a njegova žena rodi dete mesec dana nakon njegove smrti, prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), žena ne može naslediti. Prema Abu Jusufu, može. Ovo je slično razlici u mišlenju o izdržavanju.

Prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), žena mora da otplati šestomesečnu izdržavanje. To je zato što Tarafejni* ovo povoljno tumače, smatrajući da je ženina situacija proistekla iz trudnoće sa drugim mužem nakon što je završen njen period čekanja (idda). Što se tiče nasleđivanja, porođaj žene ukazuje na to da je njen period čekanja završen pre smrti njenog muža. Zato ona ne može naslediti od njega.

(*Tarafejn – Obe strane: U hanefijskoj školi mišlenja, koristi se za označavanje imama Ebû Hanîfe (r.a.h.) i njegovog učenika imama Muhammeda b. Hasana eš-Šejbanija (r.a.h.).).

Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), smatra se da je žena u periodu čekanja (idda-e) dok ne rodi. Zato ona ne vraća nijedan deo izdržavanja i nasleđuje od svog muža.

Muž se razvodi od žene dok je bolestan, a zatim je ubijen ili umire od druge bolesti

Ako se muž razvede od žene dok je ona bolesna, a potom bude ubijen ili umre od druge bolesti pre nego što se ona oporavi, njegova žena postaje njegov naslednik.

İsa b. Ebân (r.a.h.) navodi da žena ne može naslediti od svog muža.

Jer, smrtonosna bolest znači bolest koja uzrokuje smrt. Ako muž umre od druge bolesti, postaje jasno da njegova prethodna bolest nije bila smrtonosna. U tom slučaju, žena nema pravo na imovinu svog muža. To je kao kada se muž razvede od svoje žene dok je on zdrav.

Međutim, kažemo da, pošto se nije oporavio do smrti, smrt je nastupila istovremenim sa muževljevom bolešću. Ponekad smrt može imati dva uzroka. To ne znači da muževljeva bolest nije bila smrtonosna i da se ženino pravo nasleđivanja ne uspostavlja u imovini. Objasnili smo ženino nasleđivanje njenog muža (u takvim slučajevima) tako što smo presudili da je muž izbegao nasleđivanje. U ovom slučaju, ovo obrazloženje je ispunjeno.

Čovek koji je pred ubistvom razvodi se od svoje žene

Osoba koja će biti pogubljena smatra se bolesnom. Ako se u ovoj državi razvede od svoje žene sa tri izjave o razvodu (talâk), ona postaje njegov naslednik.

Ukratko, pacijent se suočava sa smrću. Zato je svaki uzrok sa kojim se osoba susretne, a čiji je is'hod obično smrt, poput bolesti. Međutim, uzrok koji obično vodi oporavku, ali za koji se ponekad strahuje da je fatalan, ne smatra se bolešću. Zato, u slučaju osobe koja će biti pogubljena kamenovanjem ili odmazdom, dominantno očekivanje je smrt. Retko je da takva osoba pobegne nakon toga. Međutim, u slučaju osobe koja je zatvorena, ali još nije puštena da bude pogubljena, opšte mišlenje je da će izbeći smrt. Jer ta osoba može pronaći način da pobegne. Zato u ovoj situaciji, kada se muž razvede od svoje žene, on ne gubi svoje nasledstvo*.

(*PS: Samir B: Ovaj izraz, koji se nalazi u delu el-Mabsût od es-Serahsija, opisuje situaciju u kojoj se muž razvodi od svoje žene neposredno pre njegove smrti, ne sa namerom da je spreči da nasledi (liši je nasledstva), već objašnjava pravne posledice ovog razvoda.

U islamskom pravu (posebno hanefijskoj školi), ako se muž razvede od svoje žene dok je još živ (osim u slučaju neizlečive bolesti), žena ne može naslediti od njega čak ni ako muž umre u roku čekanja (idde). Iako je muž izazvao ovaj gubitak prava, ne smatra se da je to učinio kao “obmanu radi izbegavanja nasleđa“, jer je ionako brak pravno završen razvodom.

Detalji situacije: Pravo na razvod:

Muž ima pravo da se razvede od svoje žene (talak).

Period čekanja (Idda): Razvedena žena poštuje period čekanja (ida).

Nasledni odnos: Bračna veza prestaje trenutkom razvoda.

Pravne posledice: Pošto je brak prestao, više ne postoji pravo nasledstva između njih.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Stvari koje se smatraju smrtonosnim bolestima

Isto važi i za nekoga ko posmatra neprijatelja. Dokle god ostaje na svojoj strani, smatra se zdravim. Međutim, kada se upusti u borbu sa svojim protivnikom iz redova mnogoboštaca, smatra se bolesnim, jer se u tom stanju suočava sa smrću.

Osoba se na brodu smatra zdravom. Međutim, ako talasi nailaze više puta te postoji strah od utapanja, smatra se bolesnom.

Trudnica se smatra zdravom. Međutim, kada ima porođajne bolove, smatra se bolesnom.

Ako žena ubije svog muža koji se od nje razveo sa tri izjave o razvodu dok je bolestan bio, ona ne može naslediti od njega. Jer, nasleđe žene zavisi od nastavka njenog perioda čekanja (idde), baš kao što nasleđe zavisi od nastavka braka.

[6/169]

Ako žena ubije svog muža pre razvoda, ne može naslediti od njega zbog sledećeg hadisa:

لَا مِيرَاثَ لِلْقَاتِلِ بَعْدَ صَاحِبِ الْبَقَرَةِ

“Nema nasledstva za ubicu114 posle vlasnika krave“.115

(114. Ovo se odnosi na čoveka iz Izraelaca u Hz.Musaovo (a.s.) vreme koji je ubio sina svog amiđe da bi nasledio njegovo imanje.).

(145. lbn Ebû Şeybe, Musannef, Vll/263; Ahmed b. Hanbel, Musned, l/49; lbn Mâce, Diyât 14; Ebû Dâvûd, Diyât 20; Tirmizî, Ferâiz 17;).

Osakaćena, bolesna ili paralizovana osoba se smatra smrtonosno bolesnom sve dok se ove bolesti pogoršavaju. Ako su ove bolesti bile prisutne i ranije, ali se ne pogoršavaju, ta se osoba smatra zdravom u pitanjima razvoda i drugih pitanja. To je zato što, kako bolest napreduje, njen krajnji is'hod je obično smrt. Međutim, ako se bolest ne pogorša i ne postoji strah da će dovesti do smrti, bolesna se osoba smatra zdravom.

Osoba koja ima rane, modrice ili bolove smatra se zdravom u pitanjima razvoda i drugim pitanjima, sve dok ga ta stanja ne vezuju za krevet.

Definicija smrtonosne bolesti

Definicija bolesti koja bi prouzrokovala da muž propusti nasledstvo je sledeća: bolest koja iscrpljuje osobu te ga vezuje za krevet. Međutim, (bolesna) osoba koja ide na pijacu da se pobrine za svoje potrebe, čak i ako ima bolove i groznicu, ne smatra se da je propustila nasledstvo. To je zato što postoji vrlo malo slučajeva kada osoba ne pati od neke vrste bolesti. Čak ni prisustvo tako blage bolesti ne kvalifikuje je kao bolesnu. Zdrava osoba se razlikuje od bolesne osobe po tome što je napolju na pijaci i brine o svojim potrebama dok bolesni leži kod kuće. To je zato što se u situacijama kada se istina ne može saznati, očiglednom uzroku se daje verodostojnost, a to se zamenjuje skrivenim značenjem/uzrokom kako bi se stvari pojednostavile.

Neki kasniji učenjaci, kroz nametnuto tumačenje, izjavili su da ako bolesna osoba može da napravi tri koraka bez oslanjanja na nekoga, smatra se zdravom u smislu svojih postupaka. Ovo je slabo tumačenje, jer, čak i veoma bolesna osoba može da izvrši takvu radnju uz izvesni napor. U tom slučaju, ono što treba uzeti u obzir je ono što smo rekli, naime da je osoba prikovana za krevet.

Ako muž, koji će biti pogubljen (na vešalima), razvede se od svoje žene sa tri izjave o razvodu, a zatim bude pušten na slobodu ili zatvoren te potom ubijen, njegova žena ne može naslediti od njega. Ova se osoba smatra kao bolesnik koji se oporavio nakon razvoda od svoje žene sa tri izjave o razvodu. Sve smo ovo već objasnili. Na isti način to objašnjavamo i u ovom odeljku.

Allah, Uzvišeni i Slavni, najbolje zna. Povratak je samo Njemu Uzvišenom.

SA KIM DETE OSTAJE AKO SE SUPRUŽNICI RASTAVE?

Majka ostavlja dete kod oca kao nadoknadu za gubitak deteta

Ako žena želi da se rastane od muža pod uslovom da mu ostavi dete, onda je čin "hul" (tj. raskid braka od strane njenog muža) validan; međutim, sam uslov je nevažeći.

Zato što majka ima veće pravo da ostane sa detetom, zbog prava deteta. Zato što je korisnije za dete da ostane sa majkom.

Ako se žena ponovo uda, ili ako je dete slobodno, ali je majka robinja, majka nema pravo na brigu i vaspitanje deteta (starateljstvo). To je zato što je zauzeta služenjem mužu ili gospodaru. Stoga, u ovoj situaciji, dete nema koristi od toga što ostane sa majkom.

Pošto je ostanak sa majkom pravo deteta, majka (pod uslovom da nije udata ili konkubina) ne može uslovno da se odrekne ovog prava.

Majka se seli u drugi grad sa svojim detetom

Ako žena želi da putuje iz jednog grada u drugi sa svojim detetom, a njen brak sa mužem je još uvek važeći, ona to ne može učiniti, sa ili bez deteta, osim ako joj muž to ne dozvoli. U slučajevima razdvajanja, i nakon što je završen period čekanja (ida), ako je bračni ugovor zaključen u gradu u kojem trenutno boravi, ona ne može putovati u drugi grad sa svojim detetom.

[6/170]

Jer bi odvajanje deteta od oca naškodilo mužu. Međutim, ako su dva grada dovoljno blizu da se muž vrati kući pre sumraka kada ode da vidi svoje dete, onda može da ide. U ovom slučaju, dva grada koja su veoma blizu jedan drugom smatraju se dvama naseljima u različitim delovima istog grada. Žena može da se preseli iz jednog naselja u drugo. Ako se muž oženio ženom u gradu u koji želi da se preseli, a zatim je doveo u grad u kome je tada živeo, a žena je iz grada u koji želi da ide, ona može da se preseli u taj grad sa svojim detetom. Jer muškarac se ženi ženom u gradu sa namerom da živi u tom gradu. Pošto žena ima bračnu vezu sa svojim mužem, nije pravila nikakve poteškoće svom mužu da napusti svoj grad. Kada bračna veza prestane, žena se može vratiti u svoj grad. Jer život u stranom mestu podrazumeva određenu vrstu teškoće. Stoga, ona takođe ima pravo da povede svoje dete sa sobom. Jer, kroz bračni ugovor, žena je imala pravo da ostane u tom gradu sa svojim detetom. Stoga, nije nameravao da naudi svom mužu, već je samo dobio ono što je zaslužio.

Ako žena nije iz grada u kojem se udala i želi da se preseli u svoj grad sa svojim detetom, ona nema pravo na to. To je zato što bračni ugovor nije zaključen u njenom gradu. Ona nije izabrala da živi u stranom gradu zbog bračne veze. Stoga, ne može se vratiti u svoj grad sa svojim detetom. Umesto toga, rečeno joj je: „Ostavi dete i idi gde god želiš.“ Isto pravilo važi i ako želi da ode u drugi grad. Jer kao što je stranac ovde, biće stranac i u gradu u koji ode. Stoga, nije mogla želeti da ublaži usamljenost zbog boravka daleko od kuće odlaskom u drugi grad. Njen jedini cilj može biti da razdvoji muža od deteta. Čak i ako želi da se preseli u grad u kojem su se venčali (ako to nije njen grad), ona nema to pravo. Jer, kao što je stranac u svom sadašnjem gradu, biće stranac i u gradu u kojem su se venčali.

U delu el-Džâmi'us-Sağîr, Muhammed (r.a.h.) kaže: „Pogledajte gde je sklopljen bračni ugovor.“ Ova izjava ukazuje da ako je brak sklopljen u ženinom gradu, ona ima pravo da se tamo preseli sa svojim detetom. Međutim, preovlađujuće mišljenje je da žena nema takvo pravo. To je zato što nije nameravala da ublaži svoja osećanja usamljenosti koja proističu iz toga što je stranac odlaskom u taj grad, već da naudi svom mužu. Štaviše, muž je nije odveo u strano mesto. Suprotno je tačno ako je brak sklopljen u ženinom gradu (tj. u ovom slučaju, muž ju je odveo u strano mesto).

Majka se sa detetom seli u drugo selo

Ako se brak sklopi u gradu sa više sela, a žena želi da se preseli iz jednog sela u drugo sa svojim detetom, može to učiniti ako su sela blizu jedno drugom, kao što smo ranije objasnili. To je zato što nema pitanja o odvajanju deteta od oca. Ako su sela daleko jedno od drugog, žena nema pravo da se preseli. Međutim, ako se brak sklopio u njenom selu, može se u njega vratiti. Isto pravilo važi i ako želi da se vrati iz sela u grad.

Ako žena želi da se preseli sa svojim detetom iz grada u selo blizu grada, ne može. Međutim, može se preseliti ako je to selo ono gde je sklopljen brak. Jer je početnim bračnim ugovorom stekla pravo da ostane u tom selu sa svojim detetom. Ako se brak tamo nije sklopio, ženi je zabranjeno da se preseli u selo sa svojim detetom. Jer su seljani pomalo grubi. Allahov Poslanik je rekao:

أَهْلُ الْكُفُورِ مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ

“Ljudi iz sela su kao ljudi iz grobova“.[116]

(116. Buhârî,, el-Edebu'l-mufred, str.203; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, V/121; Beyhakî, Şuabu'l-Îmân, Vl/68; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, Vlll/196.).

Žena šteti svom detetu seleći se iz grada u selo sa svojim detetom, jer će dete steći običaje seljana. Zabranjeno je ženi da šteti svom detetu.

[6/171]

Pravo na brigu o detetu i njegovo odgajanje

Čak i ako se brak održi u Dâru'l-Harb (zemlji rata)117, žena ne može odvesti svoje dete u Dâru'l-Harb. Jer bi to naštetilo detetu. Jer bi dete steklo navike nevernika tamo te ne bi bilo bezbedno tamo. Jer je Dâru'l-Harb mesto pljačke i prepada.

Odluka je ista ako je žena prvobitno državljanka Daru'l-Harba (zemlje rata), a njen muž je kasnije prešao na islam i postao državljanin islamske zemlje. To je zato što je, nakon što je njen muž postao musliman ili zimmi (zaštićeni nemusliman)[118], i ona postala zimmi sledeći njegov primer. Stoga joj nije dozvoljeno da se preseli u Daru'l-Harb.

([117] Dârülharp/دار الحرب: - Zemlja kojom vlada nemuslimanski šef države, gde se sprovode bogohulni zakoni i koja nije zaključila nikakav mirovni sporazum sa muslimanima.).

([118] Zimmî / الذمي: - Muškarac nemusliman koji je državljanin islamske zemlje naziva se “zimi“. Nemuslimanska žena naziva se “zimi“. Oni kojima je dodeljeno ovo pravo nazivaju se “ehl-i zimmi“, jer su pod zaštitom muslimana te imaju određena prava.).

Majčino raspolaganje imovinom deteta

Iako žene imaju više prava nad svojom decom, one nemaju ovlašćenje da kupuju ili prodaju decu u njihovo ime.

Jer, pravo koje joj je dato je pravo starateljstva (da brine o detetu i obrazuje ga). Ovlašćenje raspolaganja imovinom deteta (starateljstvo) pripada ocu ili licu koje ga nasledi (staratelju). Ako je majka staratelj deteta po osnovu ovlašćenja koje joj je dao otac, onda ona ima pravo da raspolaga imovinom ne po osnovu majčinstva, već po osnovu starateljstva.

Pravo na brigu o detetu i njegovo odgajanje

U slučaju razvoda između muža i žene, majka ima veće pravo da se brine o detetu, sve dok se ponovo ne uda.

Ovu stvar smo detaljno objasnili u “Knjizi o braku“. Međutim, ako majka odstupi od vere (napusti islam), ona gubi ovo pravo. Jer, ako potraži utočište u zemlji rata (daru'l-harb), nije joj dozvoljeno da povede svoje dete sa sobom. Neće imati pravo starateljstva. Ako ostane u zemlji islama (dar al-islam), biće zatvorena i primorana da pređe u islam. Ponovo, neće imati pravo starateljstva. Međutim, ako se pokaje, ponovo stiče pravo da se brine o detetu.

Očeva prava nad svojim adolescentnim detetom

Çocuk ergenlik dönemine girdiği zaman, aklı eriyor ve kendisine güveniliyorsa babasının çocuk üzerinde herhangi bir hakkı yoktur.

Jer je ovo dete steklo pravni kapacitet da bude staratelj druge osobe. Zato, niko drugi ne može biti njegov staratelj. Međutim, ako postoji strah od povrede deteta, otac može povesti dete sa sobom da ga zaštiti od opasnosti. (U ovom slučaju) Iako otac može da pruža izdržavanje bez očekivanja ičega zauzvrat, pružanje izdržavanja nije očeva dužnost.

Sve detalje u vezi sa izdržavanjem smo objasnili u odeljku “Brak“.

Samo Allah Te‘âlâ zna.

MUHÂLEA* (HUL)

Presuda o međusobnom raskidu (muhâlea)

Kada žena sklopi međusobni razvod (muhâlea) sa svojim mužem, ovaj muhâlea (gde žena traži od muža da se razvede od nje u zamenu za nadoknadu) je dozvoljen.

(PS: Samir B: MUHÂLEA* (HUL)- U islamskom pravu, muhâlea (hulk) znači sporazumno razdvajanje žene od muža u zamenu za novčanu nadoknadu. Izraz „plaćaju nadoknadu za muhaleu od svoje zarađene imovine“, koji se nalazi u čuvenom delu imama el-Sarahsija, el-Mabsut, ukazuje da će žena platiti ovu nadoknadu za razvod iz svoje legitimne i nezavisne zarade, lične imovine ili prihoda.

(hulk)- “karakter, temperament, urođene osobine i moral“.

Dalje:

PS: Samir B: Molim vas, da li možete da mi objasnite kakvo je značenje “muhâlea“ u ovom naslovu koji vam prilažem na uvid. Hvala.

Odgovor:

Termin muhâlea (izveden od reči hul') koji se koristi u tekstu odnosi se na prekid bračne veze međusobnim sporazumom supružnika, bilo isplatom nadoknade ženi (obično vraćanjem miraza), drugim rečima, sporazumnim razvodom.

Značenje koncepta Muhâlea

Vrsta razvoda: Žena se odvaja od muža plaćanjem otkupnine ili imovine.

Punomoćje: Lice može imenovati drugo lice kao svog zastupnika za razvod ili raskid braka.

Zakonski zahtev: Od lica imenovanog za punomoćnika očekuje se da bude zdravog uma i da poseduje sposobnost rasuđivanja.

Objašnjenje naslova

Deca ili mentalno nesposobne osobe: Ove osobe ne mogu obavljati pravne transakcije. Ne mogu delovati kao zakonski zastupnici.

Rob: U starim pravnim sistemima postojale su situacije u kojima se nije smatralo da imaju punu pravnu sposobnost.

Presuda: U tekstu se navodi da lica koja nemaju pravni kapacitet ne mogu delovati kao zastupnici u pitanjima obostranog pristanka (muhâlea), ili da će se takvo zastupanje smatrati nevažećim.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Prema hanefijskoj školi mišlenja, muhâlea je [bâ'in] (neopozivi) razvod.

Prema Šâfiiîi (r.a.h.), to je poništenje (opoziv, stavljanje van snage). Ovaj stav prenosi Abdulah b. Abbâs (r.a.h.). Prema drugoj priči, on se vratio stavu većine as'haba.

Šâfiîa (r.a.h.) je kao dokaz naveo sledeće ajete:

ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِۖ فَإِمۡسَاكُۢ بِمَعۡرُوفٍ أَوۡ تَسۡرِيحُۢ بِإِحۡسَٰنٖۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَأۡخُذُواْ مِمَّآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ شَيۡـٔٗا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۖ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَا فِيمَا ٱفۡتَدَتۡ بِهِۦۗ تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَعۡتَدُوهَاۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ

229. Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati. A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su.

I

فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُۥ مِنۢ بَعۡدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوۡجًا غَيۡرَهُۥۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَآ أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۗ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ

230. A ako je *ponov* pusti, onda mu se ne može vratiti što se neće za drugoga muža udati. Pa ako je ovaj pusti, onda njima dvoma nije grijeh da se jedno drugome vrate, ako misle da će Allahove propise izvršavati; to su Allahove odredbe, On ih objašnjava ljudima koji žele znati. [el-Bekare, 2/229-230]. [Samir B. Ispravljeno].

Šâfiîa (r.a.h.) kaže: Ako muhâlea'u smatramo jednim razvodom, onda prema kontekstu ovog ajeta, broj razvoda postaje četiri. Međutim, broj razvoda ne može biti veći od tri. Sa druge strane, brak je ugovor koji se može poništiti. Prema hanefijskoj školi, brak se može poništiti u slučajevima kao što su nedostatak jednakosti, opcija emancipacije- (oslobođenje od ropstva) i opcija dostizanja puberteta. Poništenje uz obostrani pristanak je takođe moguće, a obostrani pristanak se postiže kroz muhâlea'u.

Šâfiîa (r.a.h.) je, u vezi sa dozvoljenošću raskida ovog recipročnog ugovora (zasnovanog na međusobnom plaćanju), koji je podložan poništenju, uporedio sa transakcijom kupovine ili prodaje u smislu njegovog raskida uz obostrani pristanak (muhâlea).

[6/172]

Dokaz za nas hanefije je hadis koji se prenosi od Hz.Umera, Hz.Alije i Abdulaha b. Mes'ûda (r.a.h.), kao mevkuf i kao merfu:

وَالْخُلْعُ تَطْلِيقَةٌ بَائِنَةٌ

"Muhâlea je [bâ'in talâk]- nepovratan razvod".[119]

(119. Abdurrezzak, Musannef, Vl/481; Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/118; Said b. Mensur, Sunen, I/338; Dârekutnî, Sunen, IV/45;).

To znači da bračni ugovor, kada se jednom zaključi, ne može biti poništen. Zar ne vidite da se ne može poništiti čak i ako je uništen pre nego što je mesto venčanja predato?* Zato što je vlasništvo utvrđeno bračnim ugovorom obavezno te postaje očigledno tek u pogledu seksualnog uživanja (istifâ) supružnika jedno od drugog. (Drugim rečima, bračna imovina nije vlasništvo nad imovinom (ajn) ili korist. Ona ima samo uticaj na muževljevu seksualnu korist od njegove žene. Ovo smo objasnili u "Predmetu braka" i rekli:"Raskid zbog nedostatka jednakosti (kefâet) je raskid koji se dešava pre nego što je ugovor konačno zaključen (završen)". Zato ovo znači da se ne želi završiti ugovor. Isto važi i za pubertet i mogućnost emancipacije- (oslobođenje od ropstva). Međutim, međusobni se raskid dešava nakon završetka bračnog ugovora. Bračni se ugovor ne može poništiti nakon što je završen. Međutim, može se odmah raskinuti. Tada se reč "međusobni raskid" prihvata kao metaforički značenje "odmah raskinuti ugovor". To se radi razvodom. Zar ne vidite, osoba misli da je odmah skinula čarape kada kaže: خلعت الخف من رجلي -"Skinula sam čarape". U ajetu koji Šâfiîa (r.a.h.) koristi kao dokaz, treći razvod se pominje kao sa ili bez nadoknade. Dakle, broj razvoda ne postaje četiri.

(*PS: Samir B: Ova izjava u delu el-Mabsût od strane es- Serahsîa (r.a.h.) ukazuje na to da, prema hanefijskoj školi mišlenja, ako je miraz (imovina ili novac dat ženi) uništen nakon zaključenja bračnog ugovora, ali pre nego što je uručen, brak se ne poništava. Miraz ne ističe; muž plaća drugi ekvivalentan iznos.

Šta to znači?

Važenje braka: Bračni ugovor je potpun i važeći. Gubitak imovine ne čini brak nevažećim.

Miraz se ne odbacuje: Čak i ako se određeni predmet ili imovina označena kao miraz uništi, dug ne nestaje.

Plaćanje u ekvivalentu: Muž je obavezan da plati ženi isti predmet ili sličan predmet dostupan na tržištu (njegov ekvivalent vrednosti).

Glavni razlozi

Brak i podela imovine: Brak se može sklopiti bez naknade. Miraz nije suštinski deo braka, već posledica.

Odgovornost za dug: Dogovoreni miraz ostaje odgovornost muža. Uništenjem imovine, to ga ne oslobađa duga.

PS: Samir B: **Pitanje**: Molim vas, meni i dalje ostaje nejasno ovaj deo ovog citata: " ... **pre nego što je mesto venčanja predato**"? Molim vas, o kakvom je mestu ovde reč? Hvala.

Odgovor:

Zabuna ovde je sasvim normalna, jer reč "mahal" u tekstu ne znači geografsko "mesto/lokacija" (npr., venčanicu ili kuću) kao što se to čini u savremenom turskom jeziku.

U islamskoj jurisprudenciji, "mahal" znači "subjekt, objekat ili stranka" na kojoj se zasniva ugovor.

Jasno objašnjenje oba dela izraza je sledeće:

1. Šta znači "**Mesto braka**"?

Značenje: Sama žena (ženina ličnost) je predmet i fokus bračnog ugovora.

Objašnjenje: U knjigama islamske jurisprudencije, lokacija ugovora o kupovini je "prodata roba", lokacija ugovora o zakupu je "iznajmljena kuća/vozilo", a lokacija bračnog ugovora je "žena" ili "legitimna bračna veza koja treba da se uspostavi sa ženom". Drugim rečima, nema fizičke lokacije.

2. Šta znači "Uništenje pre isporuke"?

Značenje: Odnosi se na smrt žene pre nego što brak zapravo počne (pre nego što se useli u kuću svog muža/pre konzumiranja braka).

Objašnjenje: U klasičnoj pravnoj terminologiji, "porođaj" opisuje situaciju u kojoj se žena pridružuje porodici/domu svog muža kroz brak gde, zapravo, bračni život počinje. "Propasti" u islamskoj jurisprudenciji znači smrt ili uništenje.

Savremeni turski prevod rečenice:

"*Zar ne vidite; ako žena umre pre nego što brak zapravo počne (pre nego što ode u kuću svog muža), bračni se ugovor ne smatra poništenim*."

Ove reči su izabrane zato što originalni tekst koristi komercijalne analogije (kao što je isporuka robe). Serahsi (r.a.h.) objašnjava ovom filozofijom da brak ne treba posmatrati kao komercijalnu transakciju.

PS: Samir B: Hvala vam puno. Divni ste.

Odgovor: Nema na čemu, veoma mi je drago što je od pomoći bilo! Jezik klasičnih islamskih jurisprudencijskih tekstova ponekad može biti obmanjujući jer sadrže arhaičnu pravnu terminologiju, tako da je vaše pitanje bilo veoma pravovremeno. Ako imate bilo kakvih pitanja o nekoj frazi, konceptu ili logičkom nizu kada u budućnosti čitate el-Mabsut ili neki drugi pravni tekst, slobodno ponovo pitajte. Želim vam uspeh u učenju i čitanju! Tu sam ako imate bilo kakve nove teme ili koncepte koje biste želeli da istražite.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Razlika u mišlenjima se ovde manifestuje: Prema hanefijskoj školi, ako se muškarac razvede od svoje žene putem muhâleae (uzajamnog prizivanja prokletstva) nakon dva razvoda, ona mu ne postaje dozvoljena osim ako se ne uda i razvede od nekog drugog. Međutim, prema šafijskoj školi, ona postaje dozvoljena.

Ako osoba namerava da izgovori tri razvoda putem muhâleae, onda muhâleae biva tri razvoda. To je zato što se reč muhâleae koristi metaforički. Objasnili smo da je namera da se izgovore tri razvoda validna u kontekstu razvoda. Isto važi i za muhâleae'u. Ako neko namerava da izgovori dva razvoda, to je jedan neopozivi razvod [bâ'in talâk].

Prema Zuferu (r.a.h.), baš kao i kod reči "hürmet" (Zabranjena ti je) i "ve beynünet" (Nepovratna si, neoüoziva si- [bâ'in]), i ovde postoje dva razvoda.

Svaki razvod u zamenu za nadoknadu je neopoziv razvod [bâ'in talâk]. To je zato što muž stiče nadoknadu u zamenu za razvod. Žena ima još više vlasništva u zamenu za nadoknadu, jer je svrha obaveze (posvećenosti) žene da bude oslobođena od svog muža. Ova svrha se može postići samo ako je razvod neopoziv [bâ'in]. Ako muž kaže: "Nisam nameravao razvod svojim rečima muhale", nakon što je primio nadoknadu, ona nije pravno validna. To je zato što je primio nadoknadu sa namerom da je poseduje, te je može posedovati samo ako do razvoda dođe. Nadoknada koju muž dobija jače ukazuje na to da je nameravao da se razvede nego da je to jednostavno izjavio. Međutim, u očima Boga [dž.š.] (religijski), dozvoljeno mu je da ostane sa svojom ženom (tj. nema greha iz njegove perspektive), jer, Svemogući Allah zna šta je u srcu osobe (namera). Međutim, nije dozvoljeno da žena ostane sa svojim mužem (ne bi trebalo da to dozvoli; u suprotnom, bila bi grešna). Jer, kao i sudija, on može znati samo ono što je otkriveno.

Mubârae (muž koji oslobađa ženu od razvoda) se smatra ekvivalentnim muhâli u svim ovim stvarima.

Zato što je izvedena iz korena "berâet" (oslobađajuća presuda). Jače ukazuje na prekid veze nego li reč "muhâlea" (međusobni, sporazumni razvod). Pošto se muhâlea smatra neopozivim razvodom [bâ'in talâk], mubârae, kao prvo, treba smatrati kao neopozivim razvodom.

Žena koja je razvedena rečju "muhâlea" ili "mubârae" ima pravo na izdržavanje i prebivalište (život u kući svog muža) tokom perioda idde. Ovo se prenosi od Hz.Alije (r.a.h.). Jer, izdržavanje ne postaje obavezna pre nego što dospe (mesto venčanja). Zato, muhâlea i opšti mubârae (tj. međusobno oslobađanje od svih prava između muža i žene) ne uključuju izdržavanje. Apsolutna se reč tumači kao da se odnosi na stvari koje su obavezne u vreme kada se izgovara.[120]

([120] Mübârae / المبارأة: - To je kada muškarac kaže svojoj ženi: "Razvodim te iz našeg braka u zamenu za ovaj iznos", a žena to prihvati. Pravo na izdržavanje još ne potpada pod znakom pitanja u trenutku davanja ove izjave. Zato muževa izjava ne pokriva (ne odnosi se na) izdržavanje. S'hodno tome, on je i dalje obavezan da daje izdržavanje svojoj ženi tokom perioda čekanja (idde).).

Muž se obavezao da neće plaćati izdržavanje svojoj ženi tokom trajanja sporazumnog raskida braka (muhâlea)

Ako muž uslovi da će i on biti oslobođen obaveze davanja izdržavanja i smeštaja (süknâ) svojoj ženi, onda je oslobođen obaveze izdržavanja.

Zato što se žena odrekla svog prava. Obaveza izdržavanja supružnika tokom perioda čekanja (idde) zavisi od stanja razdvojenosti. Ako žena nema pravo na izdržavanje u trenutku razdvojenosti, ne može steći to pravo ni naknadno. Zato je odricanje žene od prava na izdržavanje validno. Međutim, odricanje od izdržavanja se vrši u okviru i kao uslov međusobnog razvoda (muhâlea). Na primer, ako se žena odrekne obaveze svog muža nakon međusobnog razvoda (tj. kaže mu: "Ne dugueš mi ništa"), ovo odricanje nije validno. Jer (u ovom slučaju, izdržavanje nije podložno ničemu drugom) je samo odricanje od izdržavanja namenjeno. To se može dogoditi tek nakon što postane obavezno. Međutim, izdržavanje postaje obavezno iz dana u dan u skladu sa trajanjem razdvojenosti.

[6/173]

Odricanje žene od prava da pruži sklonište (suknâ) svom mužu tokom razvoda nije validno, jer je greh da napusti kuću svog muža.

Pravnici su rekli: “Ako žena oslobodi svog muža troškova stanovanja ostajući u svom domu, ili ako se obaveže da će pokrivati troškove stanovanja iz svoje imovine, to važi ako je uslov predviđen u međusobnom razvodu. Jer, pravo stanovanja je pravo koje pripada isključivo ženi“.

Sporazum (Muhâlea) se može održati u prisustvu sultana (na sudu) ili na drugom skupu.

Jer se i ovaj, kao i drugi ugovori, zasniva na obostranom pristanku. To je oblik razvoda uz naknadu. Kao što muž ima pravo na razvod, tako i žena ima pravo da preuzme nadoknadu za ovaj razvod. Nije potrebno da predstavnik države bude prisutan tokom ovog ugovora.

Mogućnost (Muhâleae) prihvatanja u pregovorima

Ako muškarac kaže svojoj ženi: “Razveo sam se od tebe obostrano“ ili “Razveo sam se od tebe za hiljadu dirhema“, žena ima pravo da to prihvati ili odbije dok se susret ne završi.

Zaključno, muževljeva ponuda muhâlea (uzajamnog razvoda) znači uslovljavanje razvoda prihvatanjem žene. Jer, u ovom sporazumu, cena za muža je sam razvod. Ovaj razvod može biti uslovljen. Zato, muževljev odlazak sa medžlisa ne čini ponudu nevažećom. Muhâleae ponuda data dok žena nije prisutna, takođe je validna. Ako žena prihvati ponudu na medžlisu gde ona stiže do nje, sporazum je potpun. Ako napusti skup pre nego što prihvati muhâlea'u ponudu, ponuda postaje nevažeća. Ovo je ekvivalentno prepuštanju razvoda ženi na diskreciju i davanju njoj ovlašćenja za razvod.

Jer, žena može da zahteva razvod braka u medžlisu u kojoj se nalazi. Zato, ako ode bez zahteva za razvod, ovlašćenje koje joj je dato postaje nevažeće. Kao što može da donese odluku o razvodu pre napuštanja medžlisa ako joj je dato ovlašćenje za to, tako može i da donese odluku o razvodu pre napuštanja skupštine ako primi zahtev za obostrani razvod.

U Muhâleau (obliku razvoda sa sporazumom), nadoknada koju nudi žena jeste obaveza davanja imovine u zamenu za razvod. Zato se to smatra transakcijom te ne može biti uslovljeno. Na primer, ako žena ponudi mužu rekavši: “Učini muhâleau sa mnom“, ili “Učini mubâraeu sa mnom“, ili “Razvedi se od mene za hiljadu dirhema“, i njen muž napusti sastanak pre nego što je prihvati, njena ponuda postaje nevažeća. Slično, u transakciji, ponuda postaje nevažeća ako jedna od strana napusti sastanak pre prihvatanja. Isto tako, ako muž nije prisutan kada žena da ovu izjavu, ponuda ne zavisi od njegovog prihvatanja. Slično, u transakciji, ponuda (ponuda za prodaju) data kada kupac nije prisutan ne zavisi od prihvatanja kupca.

Ako žena kaže mužu: “Razvedi me tri puta za hiljadu dirhema“, a muž se razvede jednom, muž može zadržati trećinu od hiljadu dirhrma.

Zato što se harf “ب” na početku fraze koja znači “za hiljadu dirhema“ nalazi na početku cene. Cena se deli onim što se dobija zauzvrat. Kada žena zahteva tri razvoda u zamenu za hiljadu dirhema, ona je odredila cenu svakog razvoda kao jednu trećinu od hiljadu dirhema. Sa druge strane, u korist je žene ako se njen muž razvede od nje na ovaj način. Jer, pošto je žena spremna da se zaduži od hiljadu dirhema u zamenu za oslobođenje od muža, ona je već spremna da se oslobodi od muža za jednu trećinu od hiljadu dirhema. Jednim razvodom, ona je oslobođena od muža.

Ali, ako bi njen muž rekao: “Razvedena si tri puta u zamenu za hiljadu dirhema“, a žena bi prihvatila jedan razvod, do razvoda ne bi došlo. Jer, ako bi do razvoda došlo, to bi bilo za jednu trećinu od hiljadu dirhema. Međutim, muž nije spreman da izgubi svoj autoritet nad ženom ukoliko ona ne prihvati hiljadu dirhema.

Slično tome, ako muž kaže: “Ove dve žene se razvode za hiljadu dirhama“, te se jedna od njegovih žena složi, razvod je za polovinu hiljadu dirhema. To je zato što muž pristaje na razdvajanje između sebe i jedne od svojih žena pod uslovom da jedna od njih prihvati svoj deo imovine. Jer, brak jedne od ove dve žene nema nikakve veze sa brakom druge.

[6/174]

Ako se muž razvede od svoje žene tri puta u jednom susretu sa tri odvojene reči, prema analogiji (kijasu), žena bi trebalo da bude obavezna da duguje jednu trećinu od hiljadu dirhema.

Jer se prvim razvodom žena definitivno odvaja od muža te preuzima odgovornost od jedne trećine od hiljadu dirhema. Zato muž ne može dobiti nikakvu dalju nadoknadu razvodom od nje po drugi ili treći put.

Prema istihsânu (pravnoj preferenciji), tri razvoda se smatraju validnim u zamenu za hiljadu dirhema. To je zato što jedan medžlis okuplja različita mišlenja te ih tretira kao jedno. Zato je kao da je muž jednom rečju iskoristio svoje pravo na tri razvoda. Žena mora da plati hiljadu dirhema.

Ako žena kaže svom mužu: طَلِّقْنِي ثَلَاثًا عَلَى أَلْفِ دِرْهَمٍ - Razvedi me tri puta u zamenu za hiljadu dirhema“ ili طَلِّقْنِي ثَلَاثًا عَلَى أَنَّ لَكَ عَلَيَّ أَلْفَ دِرْهَمٍ - Razvedi me tri puta u zamenu za hiljadu dirhema od tebe“, a njen muž se jednom razvede od nje, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), dolazi do opozivnog (lako reverzibilnog (povratnog)) razvoda [ric’î talâk]. Žena ne mora dati ništa od hiljadu dirhema. Međutim, Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) su rekli: “Definitivan razvod se dešava u zamenu za jednu trećinu od hiljadu dirhema“.

Dokaz za stav Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) je sledeći: “Muhâlea je vrsta recipročnog ugovora. Harf عَلَى je kao harf ب u ugovorima sa cenom. Zar ne vidite da nema razlike između osobe koja kaže: بِعْتُ مِنْكَ هَذَا الْمَتَاعَ بِدِرْهَمٍ “Prodao sam ti ovu stvar za jedan dirhem“ i

بِعْتُ مِنْكَ هَذَا الْمَتَاعَ عَلَى دِرْهَمٍ “Zauzvrat sam ti ovu stvar prodao za jedan dirhem“? Slično tome, nema razlike između reči:

اُحْمِلْ هَذَا الْمَتَاعَ إِلَى مَوْضِعِ كَذَا بِدِرْهَمٍ “Odnesi ovu stvar na to i to mesto za jedan dirhem“ i

اُحْمِلْ هَذَا الْمَتَاعَ إِلَى مَوْضِعِ كَذَا عَلَى دِرْهَمٍ “Zauzvrat odnesi ovu stvar na to i to mesto za jedan dirhem“.

Baš kao što se izraz “hiljadu dirhama“ deli brojem razvoda kada se koristi sa farfom ب, tako bi trebalo da se deli i kada se koristi sa harfom عَلَى. Ova je stvar dokaz za ono što smo rekli:

Žena kaže: طَلِّقْنِي وفُلَانَة عَلَى أَلْف دِرْهَم “Razvedi se od mene i tvoje žene za hiljadu dirhema“, a njen muž se razvede samo od jedne od svojih žena, razvedena žena mora da plati svoj deo imovine. Pravilo je isto kada se koristi harf ب umesto عَلَى. Trebalo bi da bude isto i ovde. Ovo se pitanje pominje u Muhamedovom es-Siyeru'l-kebiru na sledeći način: “Ako poglavar države sklopi sporazum sa narodom tvrđave da im dâ garanciju od hiljadu dirhama

" عَلَى أَنْ يُؤَمِّنَهُمْ ثَلَاثَ سِنِينَ "

, a zatim odluči da povuče njihovu garanciju nakon godinu dana, mora vratiti svu imovinu koju je primio“. Ovo se razlikuje od pitanja “Ako je sporazum sklopljen harfom ب, dve trećine robe će biti vraćene“. Jer, davanje zajma nije recipročni ugovor (ugovor sa naknadom). Harf عَلَى je za postavljanje uslova. Činjenica ta da je ovaj harf u obliku ب je metaforičan. Zahtev se podnosi da bi se pokazao balans. Sa druge strane, željeni cilj stanovnika zamka nije postignut. Jer je njihov cilj bio da budu zaštićeni tokom celog trajanja, a ne samo deo njega. Zato smo harf عَلَى koristili da označimo postavljanje uslova. U ovom slučaju, namera žene se ispunjava jednim razvodom. Zato je harf عَلَى kao i harf ب protumačeno kao cena u ugovoru.

[6/175]

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: “Doslovno značenje harfa 'عَلَى' jeste postavljanje uslova. Jer se ovaj harf koristi za sticanje duga. Razvod koji se dešava i nadoknada koju žena duguje nisu međusobno isključivi. Naprotiv, postoji kazna (nadoknada) kao u slučaju uslova i kazne. Zato je uslovno značenje u ovom izrazu doslovno. Osim ako ne postoji naznaka (indikator) da se misli na metaforičko značenje, mora se pridržavati doslovnog značenja izraza. Razvod je jedna od transakcija koje se mogu usloviti. Zato, ovde nema potrebe da se napusti doslovno značenje i usvoji metaforičko značenje. Dakle, ovaj se harf uzima u svom doslovnom značenju. Ovde, kada se uslov uzima u svom doslovnom značenju, uslov (stvar ekvivalentna hiljadu dirhema) odgovara onome što je uslovljeno/stipulirano, i (tri razvoda) odgovaraju tome uopšte. Ali, deo uslova ne odgovara delu onoga što je uslovljeno. Žena je postavila tri razvoda kao uslov za isplatu imovine. Ako se “Tri razvoda ne dešavaju, žena ne mora ništa da plati. Sa druge strane, žena ima valjanu nameru u ovom zahtevu". Cilj je postići definitivno razdvajanje, tako da se žena ne može ponovo udati čak i tada ako je muž pokuša na to prisili. Zato smo prihvatili da je harf عَلَى uslov u ovoj stvari, tako da se ženin cilj može ispuniti. Isto važi i za koncept obezbeđenja (eman). Kao što je davanje obezbeđenja u zamenu za imovinu retka pojava, razvod je generalno bez nadoknade. U tom pogledu, razvod se razlikuje od ugovora o kupovini i zakupu. Jer, nije moguće razmatrati uslov u ugovorima o kupovini i zakupu. Jer, ovi ugovori ne mogu biti vezani uslovima.

Zato smo prihvatili harf عَلَى u smislu ب u ugovorima o kupovini i zakupu.

Sledeći ajet Allaha Svemogućeg je dokaz da harf عَلَى znači nametanje uslova:

وَقَالَ مُوسَىٰ يَـٰفِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ

104. I Musa reče: "O faraone, ja sam poslanik Gospodara svjetova!

I

حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُم بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ

105. Dužnost mi je da o Allahu samo istinu kažem. Donio sam vam jasan dokaz od Gospodara vašeg, zato pusti da idu sa mnom sinovi Israilovi!" [el-A'raf, 7/104-105].

Harf عَلَى u ajetu izražava značenje: “Ja sam poslanik poslat pod uslovom da ne govorim ništa osim istine.“ U drugom ajetu, Uzvišeni Allah kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَـٰتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَـٰدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَـٰنٍ يَفْتَرِينَهُۥ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

12. O Vjerovjesniče, kada ti dođu vjernice da ti polože prisegu: da neće Allahu nikoga ravnim smatrati, i da neće krasti, i da neće bludničiti, i da neće djecu svoju ubijati, i da neće muževima tuđu djecu podmetati i da neće ni u čemu što je dobro poslušnost odricati – ti prisegu njihovu prihvati i moli Allaha da im oprosti; Allah, zaista, mnogo prašta, i On je milostiv. [el-Mumtahina, 60/12]

Harf عَلَى u ovom ajetu takođe znači “pod uslovom da ništa nije povezano sa Allahom...“.

Nije slučaj da žena kaže: “Razvedi se od mene i te i te žene u zamenu za tu i tu sumu novca“. Jer, žena koja to kaže ne može imati nikakvu nameru koja bi opravdala njenu izjavu kao uslov za razvod od druge žene. Međutim, kao što smo objasnili, kada postavi tri razvoda kao uslov, ona ima valjanu nameru. U ovom slučaju, ako se muž razvede od svoje žene tri puta u jednom sastanku različitim rečima, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena mora da plati hiljadu dirhema. Ova presuda se zasniva i na analogiji (kijasu) i na istihsanu (pravnoj preferenciji). Pošto žena ne mora da plati ništa od nadoknade za prvi i drugi razvod, jedan sastanak kombinuje različite (rastrzane) reči. Prema Muhammedu i Ebû Yusûfu (r.a.h.), žena takođe mora da plati hiljadu dirhema. Rezonovanje ova dva imama je analogija i istihsan, što smo ranije objasnili u vezi sa harfom ب.

Razvod nakon obostranog pristanka (Muhâlea) uz nadoknadu

Ako se muškarac razvede od svoje žene nakon obostranog razvoda (muhâlea) dok ona poštuje period čekanja (ida), u zamenu za isplatu, razvod je validan, ali isplata nije fiksna.

Ovo se takođe odnosi na slučajeve kada se muškarac razvede od svoje žene, koja je postala nepovratno razvedena nakon međusobnog razvoda (muhâlea), rekavši: "Nepovratno [bâ'in] si razvedena", a zatim se ponovo razvede od nje tokom njenog perioda čekanja (idda) u zamenu za nadoknadu. To je zato što žena i dalje ima pravo na razvod [talâk] pošto njen period čekanja još nije završen. Muž može usloviti razvod prihvatanjem svoje žene. Žena je možda prihvatila razvod, ali nije dužna da plati nadoknadu. Neophodnost plaćanja nadoknade je ta da bi se prekinulo muževljevo vlasništvo nad ženom, što nije relevantno nakon što je došlo do razvoda. Međutim, nemogućnost prihvaćenog uslova ne sprečava da prihvatanje bude važeće za razvod. Ovo je slično kao kada se muž međusobno (muhâlea) razvede sa svojom ženom u zamenu za nevažeću nadoknadu kao što je alkohol ili svinjetina.

Nakon razvoda između muža i žene, ako muž, nameravajući da se razvede od svoje žene, kaže joj: "Sklopio sam međusobni (muhâlea) razvod", taj razvod nije validan.

Jer je reč "muhâlea" (razvod) slična rečima "bâ'in" (Nepovratno si razvedena) i "hûrmet" (Ti si mi zabranjena). Ranije smo objasnili da ove reči nemaju dejstva tokom perioda čekanja nakon što je došlo do razvoda. Reč "muhâlea" (Razveo sam se 'hul-om' od tebe) je takođe slična ovoj. Zar ne vidite da je razvod obavljen rečju "muhâlea" nepovratno razveden [bâ'in talâk], čak i ako se ne pominje nikakva nadoknada? Razvod obavljen rečju [talâk] (Razvedena si) nije takav. Na primer, ako osoba kaže: "Sve moje žene su razvedene", žena koja je prethodno bila nepovratno razvedena nije razvedena. Međutim, ako je muž nameravao nju, ona je takođe razvedena. Jer se ovom izjavom ova osoba apsolutno razvela od svih svojih žena. Žena koja apsolutno poseduje ovu karakteristiku je žena koja je trenutno pod bračnim ugovorom sa muškarcem. Ova žena pripada mužu i u pogledu mleka (seksualne koristi), štaviše, što se tiče (boravka u kući muža), ona pripada mužu.. Žena koja je proterana od muža putem pravnog ugovora [bâ'in] pripada njemu samo u smislu poseda, a ne vlasništva. Zato se ona smatra ograničenom (posebnim slučajem) te ne potpada pod delokrug gore pomenute izjave, osim ako muž to nije posebno nameravao. Ovo je slično kao kada gospodar kaže: "Svaki rob koga posedujem je slobodan". Rob kojem je dodeljen ugovor o oslobođenju (mukâteb) uključen je u ovu izjavu samo ako je gospodar nameravao da je uključi i nju.

Nakon završetka perioda čekanja (idde), nijedna vrsta razvoda ne postaje važeća. To je zato što muž nema ni pravo seksualne koristi niti pravo vlasništva nad svojom razvedenom ženom. Bez toga, žena više nije predmet razvoda. Razvod je presuda o stvari, a presuda zahteva da osoba ima autoritet nad tom stvari.

Razvod uz nadoknadu nakon opozivnog razvoda

Ako se muškarac razvede od svoje žene opozivnim razvodom [ric'î talâk] (razvod sa lahkim poništenjem), dozvoljeno mu je da se ponovo razvede od nje uz naknadu, a žena je obavezna da plati tu naknadu.

Pošto se ovim razvodom ne prestaje vlasništvo osobe nad supružnikom. Poništiv razvod [ric'î talâk] ne ukida bračno vlasništvo. Zato ova osoba dobija nadoknadu za prestanak tekućeg vlasništva. Poništiv razvod je važeći i pre i posle čina.

Valjanost razvoda braka (muhâlea) pijanca

Prema hanefijskoj školi mišlenja, postupci pijane osobe- kao što su razvod, oslobađanje roba i drugi slični postupci- su validni. Prema jednom mišlenju Šâfiîe (r.a.h.), to je nevažeće. Ovo je takođe preferencija el-Kerhija i el-Tahavija (r.a.h.). Ovaj stav se takođe prenosi od Uthmana (el-Bati). Jer pijana osoba nema valjanu nameru. Da bi razvod bio valjan, mora postojati valjana namera. Zato je i razvod mentalno bolesne osobe i maloletnika takođe nevažeći. Zar ne vidiš, ako neko pijucka benc (benđ) (ime biljke koja izaziva san) i napije se, njegov razvod je nevažeći? Ista presuda važi ako se opije od pijenja nebiza (soka od grožđa). Sa druge strane, nepažnja pijane osobe je veća od nepažnje osobe koja spava. Jer, osoba koja spava dolazi k sebi kada se probudi. Pijana se osoba ne urazumi (ne otrežnjava se odmah). Pošto se razvod ne dešava kada se osoba koja spava probudi, još je važnije da se razvod ne dešava kada se pijana osoba otrezni. Oni koji kažu: "Nesvesnost pijane osobe je posledica nečeg grešnog. A greh je razlog za ometanje, a ne za olakšavanje", ovde nemaju nikakvo značenje. Jer, prema konsenzusu učenjaka, pijana osoba ne postaje otpadnik izgovaranjem bogohulnih reči. Ne dolazi ni do razdvajanja od supružnika. Ako uzmemo u obzir grešni aspekt pijanstva, moramo zaključiti da je otpadništvo pijane osobe takođe validno. Dokaz za nas hanefije je hadis koji nam je prepričan:

كُلُّ طَلَاقٍ جَائِزٍ إِلَّا طَلَاقَ الصَّبِيِّ ، وَالْمَعْتُوهِ

"Svaki razvod je validan osim razvoda maloletnika ili stare osobe".[121]

(121. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/74; Tirmizî, Talâk 15; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/359; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/218.).

Sa druge strane, pijana je osoba i dalje obavezna verskim propisima. Kao što su dela trezne osobe validna, tako su i dela pijane osobe, pod uslovom da su u vezi sa odgovarajućom stvari. Dokaz za ovo je ajet Allaha Svemogućeg:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡرَبُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنتُمۡ سُكَـٰرَىٰ حَتَّىٰ تَعۡلَمُواْ مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغۡتَسِلُواْۚ وَإِن كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوۡ جَآءَ أَحَدٞ مِّنكُم مِّنَ ٱلۡغَآئِطِ أَوۡ لَـٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمۡ تَجِدُواْ مَآءٗ فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدٗا طَيِّبٗا فَٱمۡسَحُواْ بِوُجُوهِكُمۡ وَأَيۡدِيكُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوّٗا غَفُورٗا

43. O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate, i kada ste džunubi – osim ako ste putnici – sve dok se ne okupate. A ako ste bolesni, ili na putu, ili ako je neko od vas obavio prirodnu potrebu, ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne nađete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite i lica vaša i ruke vaše potarite. – Allah, zaista, briše grijehe i prašta. [en-Nisâ, 4/43].

Ako ovu zabranu smatramo direktivom datom osobi dok je pijana, ona postaje jasan dokaz (nass) za ono što smo rekli. Ako je to bila direktiva data pre nego što se napio, to ukazuje da obaveza nastavlja čak i dok je pijan. Jer se osobi ne bi reklo: "Kada si mentalno bolestan, uradi ovo." Naredba je upućena osobi u normalnom stanju. Međutim, normalnost stanja je skrivena stvar. Njena se istina ne može saznati. Zato, radi jednostavnosti, jasan razlog koji ukazuje normalnost stanja zamenjuje se normalnim stanjem. Zato je neophodno biti racionalan adolescent. Pijanstvo ne negira ovo značenje. Pošto je pokazano da je pijanac odgovoran, možemo reći da:"Nesvest pijanca o sebi je posledica njegovog greha. Zato osoba ne zaslužuje da joj se sudovi pojednostavljuju zbog pijanstva. Kada se uzrok jasno razume, pijanstvo ne može biti izgovor za poništavanje bilo kog postupka osobe. Jer, um osobe ne nestaje potpuno sa pijanstvom. Ona je samo nesposobna da koristi svoj um zato što je njena euforija prekomerna. Međutim, biti pijan od pijenja benzokaina je drugačije. Jer, nesvest osobe koja pije benzokain nije posledica činjenja greha. Ono što joj se dešava je vrsta bolesti. To nije pravo pijanstvo. Zato se nesvest ove osobe smatra kao nesvestica. Pijanac takođe nije kao neko ko spava. Jer, san sprečava osobu da radi. Pošto osoba koja spava nema nikakve radnje, kažemo da su njene radnje nevažeće. Međutim, pijanstvo ne sprečava osobu da bilo šta radi. Štaviše, stanje nepažnje koje se javlja zbog sna nije posledica činjenja "greha". Ovo se razlikuje od otpadništva. Jer, suštinski element otpadništva je verovanje. Pijanac, međutim, ne veruje u ono što govori. Zaključno, ne treba osuđivati osobu da je otpala od islama dok je "pijana bila". To ne proizilazi iz olakšavanja nakon što je uzrok ispunjen, već iz odsustva suštinskog elementa.

[6/176]

"Muhâle osobe pod prinudom"

Prema hanefijskoj školi mišlenja, razvod ili oslobađanje supružnika (pod prinudom) je validno. Međutim, prema šafijskoj školi, to je nevažeće.

Prema Šâfiiîi (r.a.h.), efekat prisile (ikrâh) u poništavanju izjave volje prisilne osobe (mukrehina) sličan je efektu maloletstva ili mentalne bolesti.

[6/177]

Prema hanefijskoj školi mišlenja, efekat prisile leži u njenoj sposobnosti da poništi saglasnost, a ne da učini izjavu prinuđene strane nevažećom. Zato, radnje prinuđene strane ostaju validne. Međutim, radnje koje zavise od potpune saglasnosti, kao što su kupovina i prodaja, nisu obavezujuće. Radnje koje ne zavise od potpune saglasnosti, kao što su brak, razvod i emancipacija, jesu obavezujuće*.

Dokaz za Šafijin stav je Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) izreka:

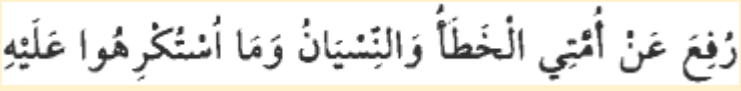

"Moj ummet neće biti odgovoran za ono što urade greškom, zaboravom ili pod prinudom".[122]

(122. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/82; Ibn Mâce, Talâk 16; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, Xl/133; Dârekutnî, Sunen, IV/170; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vl/84.).

(*PS: Samir B: Ova izjava u el-Mabsutu objašnjava kako hanefijska škola mišlenja procenjuje validnost pravnih transakcija izvršenih pod prinudom (prinuda/pretnja). Prema hanefijama, prinuda ne poništava u potpunosti volju osobe; ona samo narušava njen pristanak. Zato, dok su neke transakcije izvršene pod prinudom validne i obavezujuće, druge nisu.

Osnovna logika

Razlika između pristanka i volje: Osoba pod prinudom (prisiljena) kaže ili učini nešto po svojoj slobodnoj volji (svesno i voljno). Zato, čin ne postaje ništavan. Međutim, pošto to nisu učinili dobrovoljno (uz puni pristanak), neke posledice su ublažene***[1].

Vrsta transakcije: Uzima se u obzir priroda raspolaganja (pravnog posla). Ako transakcija zahteva punu saglasnost, ona nije obavezujuća; ako ne zahteva punu saglasnost, ona je obavezujuća.

Status transakcije

Kupovina (trgovina i finansijske transakcije):

a). Ove transakcije zahtevaju punu saglasnost. **Ne želimo nikoga primorati** da se odrekne svoje imovine.

b). **Zaključak**: Prodaja je validna, ali nije obavezujuća (zadržana). Osoba pod prisilom može odobriti ili otkazati transakciju kada pritisak prestane.

Brak, razvod i emancipacija - (oslobođenje od ropstva) - (Nikâh, Talâk, Itk):

a). Ove procedure **ne zahtevaju potpunu saglasnost**. Važe čak i ako se rade u šali ili opušteno.

b). **Zaključak**: Brakovi, razvodi ili oslobađanje robova, čak i oni izvršeni pod prinudom, validni su i obavezujući. Ako se osoba razvede ili venča pod prinudom, čin se smatra pravno validnim***[2].

***- Kod dela izvršenog pod prinudom (pretnjom), lice to čini svesno i voljno; Zato se delo ne smatra potpuno nevažećim. Međutim, pošto nije učinjeno uz iskren pristanak (zdušno i uz slobodnu volju), njegove pravne posledice su ublažene ili kao takve mogu biti poništene.

Osnovna razlika između volje i pristanka

Snaga volje: To je moć da se odluči da li će se nešto uraditi ili ne i da se ta radnja svesno izvrši. Osoba pod prinudom će potpisati ili izgovoriti reč svesno, ne zato što su joj ruke vezane.

Saglasnost: To znači prihvatanje zadatka bez ikakve prisile, isključivo iz istinske spremnosti i zadovoljstva. Osoba koja je na to primorana nema tu spremnost.

Šta znači "ublažavanje pravnih posledica"?

Transakcija je validna: Ugovor ili potpis učinjen pod prinudom ne poništava se iznenada. Čin ima pravne posledice.

Pravilo je fleksibilno (pravo na raskid): Pošto nije u potpunosti dobrovoljno, oštećena strana ima pravo da ispravi situaciju ili raskine (otkaže) ugovor.

Odgovornost je smanjena: Kod nekih radnji izvršenih pod prinudom, krivična ili pravna odgovornost pojedinca je smanjena u poređenju sa normalnom situacijom.

***[2]- Ovaj izraz opisuje kategoriju "nepovratnih" ili neosuđujućih transakcija u klasičnoj islamskoj pravnoj (fikh) filozofiji. Čak i pod prinudom (ikrah), usmene izjave ili potpisi u vezi sa brakom, razvodom (talâk) ili oslobađanjem roba smatraju se pravno validnim i stupaju na snagu odmah.

Prema velikoj većini islamskih pravnika (posebno onih hanefijske škole), logika i pravila koja stoje iza ove situacije su sledeća:

1. Direktno pravno dejstvo izjave

Pravilo: Transakcije poput braka, razvoda i oslobađanja robova postaju pravno obavezujuće odmah po izgovaranju reči, bez obzira na unutrašnju nameru ili pristanak pojedinca.

Obrazloženje: Ovi procesi čine temelj društvenog poretka, porodične strukture i ljudske slobode. Zato je neprihvatljivo dozvoliti da se sa ovim vezama igra govoreći: "Ja zapravo nisam hteo, bio sam primoran".

2. Izjednačavanje šale sa prisilom

Hadisi Šerif : "Postoje tri stvari koje su ozbiljne, bilo da se shvate ozbiljno ili u šali: brak, razvod i poništavanje razvoda". [Ebû Dâvûd, Talâk 19].

Logika: Bilo da su izgovorene u šali ili pod prinudom, pravni mehanizam se aktivira u trenutku kada se ove reči izgovore. Čak i pod prinudom, smatra se da je osoba izabrala brak ili razvod po sopstvenoj volji kao "rešenje" da bi izbegla neposrednu opasnost.

3. Šta znači "Smatra se da se pravno dogodilo"?

U braku: Ako je osoba primorana na brak pod prinudom, taj brak se smatra pravno uspostavljenim. Stranke su sada zvanično muž i žena. Muž je obavezan da plati miraz, a žena je obavezna da ispuni svoje bračne obaveze.

Pri razvodu: Ako se mužu kaže "Razvedi se od žene" kada mu se preti da će mu biti ugrožen život ili imovina, žena je razvedena i verski i pravno. Za pomirenje, moraju se poštovati uobičajene procedure razvoda (period čekanja, novi brak itd.).

(Napomena: Šafijske, Malikijska i Hanbelijska škola mišlenja, kao i savremeni pravni sistemi, razlikuju se od Hanefijske škole po ovom pitanju. Prema njima, brakovi ili razvodi sklopljeni pod prinudom su potpuno nevažeći.).

PS: Samir B: Zato sam i postavljao ova dva pitanja jer je i mene na početku po ovim pitanjima stav hanefijskih učenjaka malo zbunio. Posle ovde datih objašnjena, nisam više zbunjen. Elhamdulillah. A što se tiče gore navedene napomene, ja i dalje ostajem uz učenjake hanefijskog mezheba te odavde sve njih navedene u gornjoj napomeni puštam niz vodu, (Naravno, ovo je moj lični stav. Hvala).

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ovaj hadis zahteva uklanjanje presude i greha za ono što osoba učini pod prinudom. To znači da je ovo razdvajanje čiji uzrok zavisi od izjave volje. Zato, radnje poput otpadništva, razvoda osobe pod prinudom itd. nisu validne. Efekat prinude je sledeći: Izjava volje se smatra legalnom samo kada je zasnovana na validnoj nameri. Prinudom se ova namera eliminiše. Jer, osoba pod prinudom ne namerava ono što govori, već da odvrati zlo od sebe. Ona je primorana da to namerava. Kao što se validna namera eliminiše prinudom, tako se eliminiše i slobodna volja osobe. Dakle, legalno, namera ove osobe postaje nevažeća. Zar ne vidite da čak i ako osoba pod prinudom prizna da se razvodi, njeno priznanje postaje nevažeće iz istog razloga? To se objašnjava sledećom situacijom: efekat prinude, koji omogućava prinuđenoj osobi da radi ono što strana koja vrši prinudu želi, je kao da je primoran na uništavanje imovine; tretira prinuđenu osobu kao instrument u rukama prinuditelja te smatra čin uništavnim iz perspektive prinuđene osobe.

Zato se prinuđena strana smatra instrumentom. Radnje poput razvoda ili oslobađanja roba tretiraju se kao da ih je izvršio prinuđivač. S'hodno tome, ove radnje postaju uništavne. Zar ne vidite da obaveza održavanja vrednosti uništene imovine leži na prinuđivaču? Prinuđena se strana smatra instrumentom. Zato, prema hanefijskoj školi, ako neko prisili drugu osobu da oslobodi svog roba, mora da plati vrednost oslobođenog roba. Ako neko prisili drugu osobu da se razvede od svog supružnika pre seksualnog odnosa, mora da plati polovinu miraza. U slučaju održavanja vrednosti imovine kao obaveze prinuđivača, prinuđena se strana smatra instrumentom prinuđivača.

Dokaz za nas hanefije je ovaj hadis: Jedna žena nije volela svog muža. Dok je spavao, uzela je nož i sela mu na grudi, zatim ga protresla i rekla: “Ili ćeš me razvesti sa tri razvoda, ili ću te zaklati“ Njen muž je rekao: “Tako ti Allaha, nemoj to da uradiš.“ Žena nije odustala. Zato se razvela od muža sa tri razvoda. Zatim je došla Resûlullahu (s.a.v.s.) i pitala ga o presudi po ovom pitanju. On (a.s.) je rekao:

لَا قَيْلُولَةَ فِي الطَّلَاقِ

“Nema podnevnog sna kod razvoda. (Razvod je validan.)“.[123]

(123, Said b. Mensur, Sunnen, l/275; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/218.).

Na početku diskusije o “Prisili“ (ikrâh), Muhammed (r.a.h.) je naveo mnoge hadise (od as'haba i tabiina) kao dokaz. Od Umera (r.a.h.) se prenosi da je rekao:

أَرْبَعٌ مُبْهَمَاتٌ مُقْفَلَاتٌ لَيْسَ فِيهِنَّ رَدِيدٌ: النِّكَاحُ وَالطَّلَاقُ وَالْعَتَاقُ وَالصَّدَقَةُ

“Postoje četiri stvari koje su zatvorene, zaključane i nema povratka od njih: brak, razvod, emancipacija- (oslobođenje od ropstva) i milostinja (sadaka)“.[124]

(124. Abdurrezzak, Musannef, Vl/135; Said b. Mensûr, Sunnen, l/370; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/341.).

To znači da je neko ko je prinuđen u ovim stvarima podjednako odgovoran kao i neko ko nije prinuđen. Reč “razvod“ je upotrebljena na odgovarajući način. Zato je razvod validan kao da je dobrovoljan. Objašnjenje je sledeće: Prinuda ne uklanja obavezu. Nema problema sa radnjama preduzetim bez prinude. Presuda o radnjama preduzetim pod prinudom je ista. Zato, radnje nekoga ko je pod prinudom imaju različite presude: U zavisnosti od okolnosti, mogu biti dozvoljene; u zavisnosti od okolnosti, mogu biti obavezne, poput pijenja alkohola; u zavisnosti od okolnosti, mogu biti zabranjene, poput ubistva ili preljube. Ovo varira u zavisnosti od vrste obraćanja. Efekat je sledeći: Važenje radnje zavisi od postojanja njenog elementa i predmeta. Prinuda ne eliminiše element i predmet; ona samo uklanja saglasnost. A saglasnost nije uslov da bi se razvod dogodio. Zar ne vidite, prinuda eliminiše saglasnost postavljanjem uslova izbora, ali ipak ne sprečava da razvod bude obavezujući? Prisila (ikrâh) je ista. Prisila ne eliminiše valjanu nameru osobe, jer, osoba pod prisilom namerno izvršava radnju. Ali ova namera je nebitna namera, usmerena na sprečavanju zla, a ne na stvarno izvršenje čina. U tom pogledu, prisilna osoba je kao neko ko govori neozbiljno (hazil). Baš kao što neozbiljna osoba može reći: “Razvedena si“, ne sa namerom razvoda već iz zabave, i baš kao što neozbiljna opaska ne sprečava razvod, tako ni prisila ne sprečava. Prisilna osoba ima valjan izbor, jer je znala za dva zla te je izabrala manje štetno. Ovo ukazuje na to da je njen izbor bio valjan.

[6/178]

Međutim, validnost otpadništva ne može se utvrditi za nekoga ko je bio primoran na to. To je zato što otpadništvo zavisi od verovanja, a neko ko je bio primoran ne veruje u ono što govori. Bio je primoran da izrazi svoje verovanje. Ova prisila jasno ukazuje na to da ne veruje u ono što govori.

Međutim, neko ko koristi bogohulne reči radi zabave nije takav. Jer on omalovažava religiju, a omalovažavanje religije je neverovanje.

Priznanje razvoda takođe nije tako. Jer priznanje je izjava koja može biti istinita ili lažna. Prisustvo razloga (tj. prisile) uz nju ukazuje na to da osoba laže. Kada je ono što se prijavljuje lažno, nije ispravno to prijavljivati.

U pitanjima razvoda, besmisleno je smatrati nekoga pod prinudom instrumentom onoga ko vrši prinudu (ikrâh). Jer se osoba pod prinudom može smatrati instrumentom samo u situacijama kada je pogodna da je neko drugi koristi kao instrument. U suprotnom, nije. U govoru, osoba nije pogodna da je neko drugi koristi kao instrument, jer je nemoguće da osoba govori jezikom drugog. Zato govor ostaje ograničen na osobu koja govori. Međutim, u slučaju uništavanja imovine, osoba je pogodna da je neko drugi koristi kao instrument. Zato odgovornost za nadoknadu štete leži na onome ko vrši prinudu.

Međutim, postoji neslaganje oko korišćenja zatvora kao pretnje. Ova vrsta prisile ne čini osobu pod prisilom samo sredstvom u rukama onoga ko vrši prisilu.

Hadis ne znači uklanjanje same prisile ili njenog pravila, već uklanjanje greha od osobe koja je pod prisilom (ikrâh). Zar ne vidite da ako je neko primoran na seksualni odnos sa majkom svoje žene, mora izvršiti gusl (obredno kupanje). Njegova žena mu postaje zabranjena.

Razvod maloletnog deteta

Razvod (uz uzajamni pristanak – muhâlea) i razvod [talâk] maloletnika su nevažeći.

Jer, posebno u radnjama koje štete maloletniku, maloletnik nema verski valjanu nameru. Ova se presuda zasniva na principu koji smo prethodno objasnili:"Valjanost namere zavisi od osobe koja je odgovorna. Odgovornost zavisi od normalnosti situacije". Očeva radnja razvoda od supruge maloletnika u njegovo ime je takođe nevažeća. To je zato što se pravo starateljstva nad detetom dodeljuje u korist deteta i samo kada se smatra neophodnim. To nije slučaj sa razvodom i emancipacijom- (oslobođenje od ropstva).

Oslabljena ili privremeno ograničena osoba pravnom sposobnošću

Senilna osoba (ma'tûh) ili osoba koja se onesvestila zbog bolesti takođe se smatra kao maloletnik jer nije imala valjanu nameru.

Razvod maloletne devojke od muža

Ako se mlada devojka rastane od svog odraslog muža putem muhâlea (uzajamnog razvoda), razvod je validan.

Zato što muž ima pravo da se razvede. Muževo ponuđenje muhâleae (uzajamnog razvoda) znači uslovlavanje razvoda prihvatanjem njegove žene. Pošto njegova žena prihvata, razvod se odvija. To je kao kada muž kaže svojoj maloletnoj ženi: "Ako progovoriš, razvedena si", i devojka progovori. (Razvod se odvija.) Međutim, maloletna devojka nije dužna da bilo šta plati. Zato što obaveze maloletne devojke, kao što su one nastale kroz jemstvo ili priznanje, posebno one koje joj nisu od koristi, nisu validne. Ranije smo objasnili da validnost razvoda ne zavisi od postojanja onoga što je prihvaćeno, već od samog prihvatanja.

Kada se robinja razvede od svog muža međusobnim razvodom (muhâle) bez dozvole svog gospodara, razvod je validan. Međutim, ona postaje odgovorna tek nakon što je oslobođena plaćanjem odštete. Jer je robinja ta koja je odgovorna. Njeni su dugovi validni u stvarima koje se tiču njene ličnosti, a ne njenog gospodara. Ovo je slično dugovima nastalim garancijom ili priznanjem. Ona mora da vrati dug nakon što je oslobođena. Ako je robinja izvršila međusobni razvod uz dozvolu svog gospodara, mora da radi na otplati duga. Jer, obaveza plaćanja duga uz dozvolu svog gospodara važi i za gospodara. Zato ona mora odmah da vrati ovaj dug. Robinja čije oslobođenje zavisi od smrti njenog gospodara (mudebbere) i robinja koja je rodila dete od svog gospodara (ummu valad) tretiraju se isto kao i obična robinja u tom pogledu. Međutim, pošto se ove robinje ne mogu prodati, ako su se zadužile uz dozvolu (ili uz sporazum (muhâlea) svog gospodara, one plaćaju nadoknadu za oslobođenje iz imovine koju su stekle.

[6/179]

Robinja koja je sklopila ugovor o slobodi (mükâtebe) sa svojim gospodarem odgovorna je za plaćanje (uzajamnog sklapanja sporazuma)- (muhâlea) tek nakon što bude oslobođena. Nema razlike da li je sklopila muhâleau sa ili bez dozvole svog gospodara. Jer, dozvola ili neodobravanje gospodara nemaju pravnu težinu na dug robinje. Zar ne vidite, njen gospodar takođe nema pravo da se zadužuje za nju. Ugovor o slobodi između nje i njenog gospodara nema uticaja na uklanjanje njenog stanja neplodnosti (mahdžur) kroz muhâleau. Zato ona mora da plati ovaj dug nakon što bude oslobođena.

Ako jedan od supružnika odredi dete, mentalno nesposobnu osobu ili roba kao zastupnika za brakorazvodni sporazum (muhâlea), ovo imenovanje je validno.

To je zato što osoba imenovana kao zastupnik deluje kao izaslanik koji prenosi validnu izjavu o nameri nalogodavca. Njihove transakcije su validne samo uz dozvolu njihovog staratelja. Sporazumi sklopljeni putem izjava o nameri su validni.

Što se tiče brakorazvodnog sporazuma (muhâlea) za maloletnu ćerku koja je udata, pod uslovom vraćanja miraza, ako otac ne garantuje miraz, ovaj razvod je nevažeći

To je zato što otac nema ovlašćenje da optereti svoju ćerku finansijskim obavezama iz takvog razloga. Ćerka nema nikakvu korist u ovoj transakciji; ništa se ne dodaje na njenu imovinu zauzvrat.

Međutim, udaja maloletnog sina koristeći sinovljevu imovinu je drugačija. Sin ima koristi od ovog sporazuma. U zamenu za zaduživanje sina, nešto od verske vrednosti (mütekavvim) postaje sinovljeva imovina.

Mmuhâlea (razvod uz obostrani sporazum) je validan ako otac plati cenu za muhâleau (miraz svoje ćerke). To je zato što je muž jedini ovlašćen da sklopi muhâleau. Uslov za prihvatanje druge strane u muhâleau je zbog imovine o kojoj je reč. Sporazum o muhâleai je završen kada otac preuzme dug delujući kao staratelj. Ovo je slično kao kada se neko razvede od svog supružnika putem muhâleae sporazumom sa strancem, a taj stranac deluje kao zastupnik za cenu za muhâlea.

Neki od naših hanefijskih učenjaka su rekli: "Tumačenje ove stvari je sledeće:

Ako se muž razvede od svoje žene u zamenu za imovinu ekvivalentnu mirazu (očeva tužba može biti validna). Međutim, ako se razvede od nje u zamenu za sam miraz, očeva tužba ne bi trebalo da bude validna. Jer je miraz imovina ćerke. Otac nema ovlašćenje da umanji bilo šta od imovine svoje ćerke bez nadoknade. Da li je on garant ili ne, takođe je nebitno u ovoj stvari".

Međutim, kažemo da čak i ako se reč "miraz" pominje u ugovoru o muhâleai, ona znači "imovina ekvivalentna vrednosti miraza". Očevo plaćanje ovoga je validno. Međutim, očevo smanjenje prava ćerke na polovinu miraza je nevažeće. Zato muž plaća polovinu miraza kao da se razveo od nje bez stvarnog konzumiranja braka. On dobija isplaćeni iznos od oca. Jer je otac garantovao cenu muhâleae. Ako je ćerka imala polni odnos sa svojim mužem, ona dobija puni miraz od njega. Jer, nakon što dođe do seksualnog odnosa, ćerka ima pravo da dobije puni miraz. Zato otac ne može otkazati nijedno od prava svoje ćerke na miraz. Međutim, ćerka dobija miraz od muža, a muž ga dobija od oca zbog njegove garancije. Ili, u ovom slučaju, ćerka dobija puni miraz direktno od svog oca, a u prvom slučaju dobija polovinu miraza. Zato što je otac preuzeo dug miraza koji bi ćerka dobila od svog muža.

Ako je ćerka punoletna (po godinama), a otac je sklopio brak uz obostrani pristanak (muhâlea) uz njenu dozvolu, to je validno. Ako je brak sklopljen bez ćerkine dozvole i otac je garantovao imovinu koju će muž dobiti kao nadoknadu, brak je i dalje validan.

U ovom slučaju, devojka dobija miraz od muža. Njen muž, zbog svoje uloge garanta, dobija ga od njenog oca. To je zato što otac nema ovlašćenje da dâ devojčinu imovinu kao nadoknadu za razvod.

Međusobni razvod (Muhâlea) u slučajevima kada poravnanje nije u robi

Muhâlea je za poravnanje, i ako poravnanje nije u materijalnom obliku, kao što je alkohol, ili ako osoba koja stvara dug nije zakonski sposobna da to učini, kao u slučaju maloletne devojčice, onda sporazum o muhâleai predstavlja neopozivi razvod [bâ'in talâk].

[6/180]

Zato što reč "hul" nije eksplicitna reč o razvodu. Slična je razvodu sa rečima "bejnunet" (Neopoziva si) i "hurmet" (Zabranjena si). U jednom ili dva razvoda koji se dogode u zamenu za nadoknadu, bez obzira da li se nadoknada kasnije poništi ili ostavi kakva jeste, to je i dalje razvod. Ovaj razvod je opozivni razvod [ric'î talâk] ako muž ima seksualni odnos sa ženom. Zato što su razvodi izvršeni sa eksplicitnim rečima razvoda neopozivi [bâ'in] samo kada su u zamenu za nadoknadu. Ovde je, međutim, nadoknada poništena.

Očeva akcija kao garanta za svoju najstariju ćerku putem međusobnog razvoda hulu'

(PS: Samir B: U islamskom pravu, otac koji deluje kao garant za svoju najstariju ćerku u slučaju razvoda "hulu" (muhâleae) znači da ako se žena razvede od muža sporazumno u zamenu za nagodbu kao što je vraćanje imovine ili miraza, otac se obavezuje da plati ovu nagodbu za razvod (fid'ju).

Ako otac razdvoji svoju najstariju ćerku putem međusobnog razvoda (Muhâleae) u zamenu za miraz i deluje kao garant za njen miraz, a ćerka odobri ovaj sporazum po njegovom prijemu, otac nije dužan da bilo šta plati.

Jer, kada se ugovor jednom sklopi, saglasnost ćerke se smatra njenom početnom dozvolom. Isto važi i za ženu koja sklapa sporazum o razvodu (muhâleau) te preuzima obavezu izdržavanja u zamenu za očev miraz, bez očevog naloga ili dozvole. Kada ćerka odobri, njen otac nema dalje obaveze. Ako ćerka ne odobri, ona prima izdržavanje od muža. Jer, izdržavanje kao i miraz su prava žene. Otac nema ovlašćenje da se odrekne prava svoje ćerke. Muž prima izdržavanje koje plaća njegova žena od njenog oca. Jer se otac obavezao da plati ovaj dug. Odluka je ista čak i ako to učini rođak ili stranac. Jer otac nije ovlašćen da donese ovu odluku u ime svoje ćerke. U ovoj stvari nema razlike između oca i stranca.

Žena koja pokreće postupak razvoda muhâlea mora dokazati da se njen muž prethodno razveo od nje sa tri izjave o razvodu [talâk]

Ako žena sklopi sporazum o međusobnom razvodu (muhâlea) dajući mužu imovinu u zamenu za nešto drugo, a zatim tvrdi da se njen muž razveo od nje uz tri izjave o razvodu [talâk] pred muhâleom, te može da dokaže ovu tvrdnju, može da povrati imovinu koju je platila.

Pošto je dokazala da je do razdvajanja došlo ranije, postalo je jasno da do razdvajanja nije došlo zbog imovine za koju je žena bila zadužena. Zato je dug žene nevažeći. Pokretanje muhâle (međusobnog razvoda) od strane žene ne sprečava je da dokaže da je do razdvajanja došlo ranije pružanjem dokaza. Jer, podnošenje tužbe od strane žene nije uslov za prihvatanje dokaza koji dokazuju razvod. Zato kontradiktorna situacija koja nastaje od strane žene u ovoj stvari ne sprečava prihvatanje dokaza o razdvajanju. Isto važi i ako žena dokaže da je bračna veza sa njenim mužem zabranjena iz razloga kao što su poreklo, hraniteljstvo ili srodstvo nakon isplate naknade za muhâlu.

Ako žena kaže svom mužu: "Sporazumi se samnom i dobit ćeš hiljadu dirhema" ili 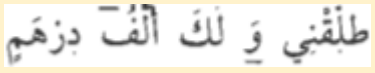 "Razvedi se od mene i dobit ćeš hiljadu dirhema", te se njen muž razvede od nje, razvod je validan. Međutim, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena nije dužna da plati nikakvu imovinu.

Prema rečima Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.), žena je obavezna da plati imovinu iz dva razloga.

1). Iako harf u rečenici doslovno znači veznik (referenca), koristi se metaforički u istom smislu kao i harf . Na primer, koristi se na ovaj način u zakletvama. Osoba koja kaže je kao da kaže . S'hodno tome, žena koja kaže -

"Imam hiljadu dirhema za tebe" je kao 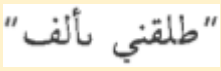 - "Razvedi me za hiljadu dirhema". 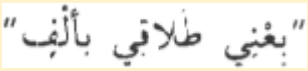 - "Prodaj mi moje pravo na razvod za hiljadu dirhema". Ovaj smo harf svatili u njegovom metaforičkom smislu zbog njegovog značenja cene. Zato što je muhâlea muâvaza ugovor (ugovor zasnovan na ceni). U muâvaza ugovorima, cene se ne pripisuju jedna drugoj, već se kombinuju. Zar ne vidite, kada osoba kaže

- "Odnesi ovu robu u moju kuću i dat ću ti jedan dirhem" isto je kao i - "Odnesi ovu robu za jedan dirhem". Zato, kada ta osoba nosi robu, potrebna je naknada.

2- Sa druge strane, harf "و" u ovoj rečenici je prilog za način ponašanja. Ovo je slično kao kada gospodar kaže svom robu: "أَدِّ إِلَيَّ أَلْفًا وَ أَنْتَ حُرٌّ" "Plati mi hiljadu dirhema kada budeš slobodan", i kada ratnik kaže nekome zarobljenom u zamku: افْتَحِ الْبَابَ وَأَنْتَ آمِنٌ "Otvori kapiju zamka kada budeš bezbedan". Ranije smo objasnili da se harf "و" takođe koristi za način ponašanja, kao u izrazu أَنْتَ طَالِقٌ وَ أَنْتِ مَرِيضَةٌ "Slobodan si kada si bolestan".

Kada se ovaj harf koristi za slučaj muža, žena postaje dužna svom mužu nakon razvoda. To može biti samo u obliku nadoknade.

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Bukvalno značenje harfa "و" je veznik. Osim ako ne postoje dokazi koji ukazuju na to da se ima u vidu metaforičko značenje, reč treba svatiti u njenom doslovnom značenju. Prema vezniku, hiljadu dirhema nije cena razvoda.

[6/181]

Ne postoji način da se harf "و" u ovoj rečenici protumači kao značenje cene u ugovoru, ili kao značenje harfa "ب" ili kao značenje padeža. Zato što je retko da se imovina daje u zamenu za razvod. Uobičajena praksa kod razvoda je ta da se to radi bez naknade. Međutim, ugovor o zakupu je drugačiji. U ugovoru o zakupu, naknada je najvažnija, a ugovor o zakupu bez naknade je nevažeći. Fraza "أَدِّ إِلَيَّ أَلْفًا وَ أَنْتَ حُرٌّ" - "Daj mi hiljadu dirhema kada budeš slobodan", takođe nije ovakva. Zato što prvi deo ove fraze, bez poslednjeg dela, nema pravnu vrednost. Zato je čin oslobađanja povezan sa isplatom imovine pozivanjem na poslednji deo fraze. U slučaju o kome razmatramo, ako muž kaže prvi deo izjave pa kaže: "Razvedena si i duguješ hiljadu dirhema", ignorišući poslednji deo, to predstavlja pravno obavezujući razvod. Nema potrebe tumačiti muževljeve reči u bukvalnom smislu. Čak i ako žena to kaže, to je smišljen zahtev. Zato se harf „(---)", korišćeno u bukvalnom smislu, ne koristi. Naprotiv, ovaj se harf koristi kao veznik. To znači: "Imaš hiljadu dirhema u svojoj kući" Ili je to početna izjava (početak koji nije povezan sa prethodnom rečenicom). Prema ovom tumačenju, ova bi rečenica bila obećanje koje je žena dala svom mužu. Obećanja, međutim, nisu obavezujuća. Štaviše, može se reći da ovaj har ima barem sva značenja koja smo pomenuli. Sumnja, međutim, ne zahteva plaćanje imovine.

Ako žena kaže: "طَلِّقْنِي وَ لَكَ أَلْفُ دِرْهَمٍ" "Razvedi me i dugujem ti hiljadu dirhema", a muž odgovori: "Razvedena si u zamenu za ovih hiljadu dirhema koje si navela", prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), razvod je validan te time žena postaje dužna hiljadu dirhema, bez obzira da li će to prihvatiti ili ne.

Jer, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), žena je već preuzela obavezu plaćanja imovine svojom prvom izjavom. Međutim, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena ne postaje dužna za imovinu svojom prvom izjavom. Ono što preostaje jeste da se muž razvede od svoje žene u zamenu za imovinu (davanjem početne ponude). Ako žena prihvati ovu ponudu, razvod je validan. Ona mora da plati imovinu. Ako ne prihvati, razvod nije validan.

Ako žena kaže: "Razvedi me tri puta, dugujem ti hiljadu dirhema", a njen muž se razvede od nje tri puta, žena mora da plati dug. To je zato što je žena koristila harf "علَيَّ" u ovoj rečenici, a harf "علَيَّ" označava stvaranje duga.

Ako žena, nakon što se muž razvede od nje sa dve izjave o razvodu [talâk], kaže: "Razvedi me sa tri izjave o razvodu u zamenu za hiljadu dirhema", a muž se kao odgovor razvede jednom, žena mora da plati hiljadu dirhema. To je zato što je hiljadu dirhema cena za validan razvod koji je žena tražila od svog muža, što je treći razvod koji se još nije dogodio. Nije moguće ponovo proglasiti razvode koji su se već dogodili. Zato se zahtev žene za "tri izjave o razvodu- [talâk] " zanemaruje. Sa druge strane, žena je preuzela odgovornost potpunog odvajanja od imovine svog muža, što je ispunjeno trećom izjavom o razvodu [talâk].

Sporovi između muža i žene oko pitanja Hulu'a

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Juče sam se razveo od tebe za hiljadu dirhema, ali ti nisi prihvatila", a žena odgovori: "Ne, prihvatila sam", onda se muževljeva reč, zajedno sa njegovom zakletvom, smatra validnom.

Jer je razvod u zamenu za imovinu uslovljen prihvatanjem ponude (obećanje- icâbı) od strane žene. Muž priznaje da je ponudu uslovio prihvatanjem svoje žene, ali poriče da je uslov ispunjen. Zato, reč pripada mužu. Ovo je slično kao kada muž uslovljava razvod njihovim polnim odnosom (tj. kaže: "Ako je između nas bilo polnih odnosa, razvedena si"), a žena kaže: "Imao si polni odnos sa mnom", dok muž to poriče.

Kupovina i prodaja nisu tako. U transakciji, ako neko kaže: "Juče sam ti prodao ovog roba za hiljadu dirhema, ali ti nisi prihvatio", a kupac kaže: "Prihvatam", onda reč pripada kupcu. Jer je kupovina i prodaja (bej) ugovor zasnovan na međusobnoj razmeni (muâvaza). Ostvaruje se samo kroz ponudu i prihvatanje. Priznanje osobe o prodaji robe je, na neki način, priznanje kupčevog prihvatanja. Nakon davanja ovog priznanja, njegovo povlačenje nema dejstva. Davanje razvoda u zamenu za robu može biti transakcija samo kada se razvod dogodi. Ovo je uslovni čin (čineći pojavu nečega zavisnom od nečeg drugog). Smatra se zakletvom. Zato, muževljev odlazak sa medžlisa pre nego što žena prihvati ponudu ne čini ovu ponudu nevažećom. S'hodno tome, kao da ta osoba nikada nije ni priznala razvod. Iz tog smo razloga smo naveli da reč, zajedno sa zakletvom, pripadaju mužu.

Ako čovek kaže svojoj ženi: "Jednom sam se razveo od tebe za hiljadu dirhema, pa si ti prihvatila", a njegova žena odgovori: "Tri puta sam te molila da se razvedeš od mene za hiljadu dirhema, ali si se ti razvela od mene samo jednom. Zato imaš pravo na jednu trećinu od hiljadu dirhema", onda će se reč žene, zajedno sa njenom zakletvom, prihvatiti.

[6/182]

Zato što se i muž i žena slažu da je došlo do razvoda, ali se ne slažu oko količine imovine. Muž tvrdi da su dugovi žene veći, dok žena poriče taj višak. Zato je odluka na ženi.

Ako žena kaže: "Tražila sam razvod od tebe za sto dirhema", a muž tvrdi da je to bilo za hiljadu dirhema, odluka je i dalje na ženi. Jer, kao što je gore objašnjeno, neslaganje leži u iznosu imovine koju je žena dužna da plati.

Ako obe strane predstave dokaze za svoje slučajeve, muževljevom dokazu dat će se prednost. To je zato što muževljev dokaz dokazuje da je njegovo potraživanje veće. Dokazi su namenjeni da nešto dokažu. Zbog većeg iznosa duga, muževljev dokaz ima prednost.

Ako žena kaže: "Razveo si se sa mnom bez ikakvog zahteva zauzvrat", a muž kaže: "Razveo sam se za hiljadu dirhema", onda se ženina izjava smatra verodostojnijom od muževljevog dokaza.

Ako se žena složi sa mužem da će se razvesti od njega uz tri talâka u zamenu za hiljadu dirhema, a onda žena kaže: "Razveo si me uz jedan talâk", a muž kaže: "Ja sam se razveo od tebe uz tri talâka", onda poslednja reč — ako je on prisutan — pripada mužu.

Zato što ju je muž obavestio o nečemu što je mogla da uradi unapred. Ranije smo objasnili da ako se muškarac razvede od svoje žene sa tri odvojene izjave o razvodu na skupu (medžlisu), žena mora da plati hiljadu dirhema. Zato što nema sumnje u izjavi muža.

Zar ne vidite da ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si, razvedena si, razvedena si", on ima pravo na hiljadu dirhema? Ako napuste skup u vreme ove svađe, a žena je u periodu čekanja (idde), razvod se smatra važećim. To je zato što je muž priznao razvod dok je još uvek imao pravo na razvod. Žena, međutim, treba da plati samo jednu trećinu od hiljadu dirhema. To je zato što je muž pod sumnjom u vezi sa informacijama koje je dao o imovini. On je prijavljivao nešto što je imao pravo da uradi u tom trenutku. Zato izjava, zajedno sa zakletvom, pripada ženi. Muž mora dokazati da je platio više pružanjem dokaza.

Ako žena kaže svom mužu: "Tražila sam od tebe da se razvedeš sa tri razvoda u zamenu za hiljadu dirhema, a ti si se razveo sa jednim razvodom, te zato nemaš nikakvog prava prema meni", a muž odgovori: "Ne, ti si mi tražila da se razvedeš sa jednim razvodom u zamenu za hiljadu dirhema, te sam se ja zato razveo od tebe", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), reč žene se prihvata te ona nije dužna da bilo šta plati.

Zato što žena poriče dug imovine. Ovo je slično stvari pomenutoj ranije. Ako žena kaže: "Razvedi me sa tri razvoda u zamenu za hiljadu dirhema", a njen muž je razvede sa jednim razvodom, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena ne mora ništa da plati.

Ako žena kaže: “Tražila sam od tebe da se razvedeš sa tri razvoda u zamenu za hiljadu dirhema. Nisi se razveo od mene na tom skupu“, a muž kaže: “Ja sam se razveo od tebe sa tri razvoda na tom skupu“, onda, pošto je muž priznao razvod, tri razvoda su validna. Međutim, u vezi sa imovinom, reč žene, zajedno sa njenom zakletvom, se prihvata. To je ili zato što on poriče dug za imovinu, ili zato što žena u tom skupu tvrdi da ju je muž razveo jednim talakom, poričuč da je razvod bio duži od tri.

Slično tome, ako žena kaže: “Tražila sam od tebe da se razvedeš od mene i tvoje (druge) žene za hiljadu dirhema.) Ali ti se nisi razveo od mene i tvoje druge žene na tom skupu“, reč, zajedno sa njenom zakletvom, pripada njoj. To je zato što ona u osnovi poriče dug u vezi sa imovinom. Muž mora dokazima dokazati da žena ima dug u vezi sa imovinom. Međutim, pošto je muž to priznao, razvod je validan.

[6/183]

Razvod dve žene istovremeno od strane muškarca

Ako se muškarac razvede od svoje dve žene putem muhâle (uzajamnog razvoda) za iznos od hiljadu dirhema, hiljadu dirhema će biti podeljeno između dve žene srazmerno mirazima koje su dobile u vreme venčanja.

Zato što je muž odredio hiljadu dirhema kao ekvivalent dvema stvarima. Ova specifikacija zahteva razmatranje vrednosti prilikom deljenja. Zaista, to je takođe slučaj kada osoba kupi dva roba za hiljadu dirhema. Međutim, kada prestane muževo pravo na seksualnu korist od svoje žene, ženski organ nema određenu vrednost. Zato je potrebno razmotriti šta je najbliže vrednosti seksualne koristi. To je miraz koji je muž platio svojoj ženi prilikom braka. Zar ne vidite da u pogrešnom (fasit - neispravnom) mukâtebeu ugovoru, muž mora da plati vrednost roba nakon što bude oslobođen? Zato što je predmet ugovora ropstvo (milk-i jed). Stvari koje će rob zaraditi nemaju određenu vrednost. Zato se razmatra ono što je najbliže zaradi, odnosno materijalna vrednost (rekabe) roba.

Situacije u kojima je dozvoljeno mužu da uzme imovinu od svoje žene prilikom razvoda (muhâlea)

Pravilo u muhâleai je sledeće: Ako neslaganje između supružnika potiče od muža, nije dozvoljeno mužu da uzme bilo šta zauzvrat za razvod. Jer Uzvišeni Allah kaže:

وَإِنۡ أَرَدتُّمُ ٱسۡتِبۡدَالَ زَوۡجٖ مَّكَانَ زَوۡجٖ وَءَاتَيۡتُمۡ إِحۡدَىٰهُنَّ قِنطَارٗا فَلَا تَأۡخُذُواْ مِنۡهُ شَيۡـًٔاۚ أَتَأۡخُذُونَهُۥ بُهۡتَٰنٗا وَإِثۡمٗا مُّبِينٗا

10. Ako hoćete da jednu ženu pustite, a drugom se oženite, i jednoj od njih ste dali mnogo blaga, ne oduzimajte ništa od toga. Zar da joj to nasilno oduzmete, čineći očigledan grijeh? [en-Nisâ, 4/20]

Ako nesloga potiče od žene, muž može uzeti imovinu od svoje žene putem muhâleae do iznosa miraza koji je dao. Jer Uzvišeni Allah kaže:

ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِۖ فَإِمۡسَاكُۢ بِمَعۡرُوفٍ أَوۡ تَسۡرِيحُۢ بِإِحۡسَٰنٖۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَأۡخُذُواْ مِمَّآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ شَيۡـًٔا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۖ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَا فِيمَا ٱفۡتَدَتۡ بِهِۦۗ تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَعۡتَدُوهَاۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ

229. Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati. A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su. [el-Bekare, 2/229].

Smatra se neprihvatljivim da muž zahteva od svoje žene više imovine nego što je dao kao miraz, zbog rivâjeta vezanog za razvod. Međutim, Muhammed je u el-Džâmi'us-Sağîru izjavio da u tome nema ništa loše.

Dokaz da je zahtevanje više imovine nego miraza neprihvatljivo je sledeći hadis: Džemila bint Salul (r.a.h.), bila je udata za Thabita b. Kajsa (r.a.h.). Došla je Resûlullahu (s.a.v.s.) i rekla: "Ne mogu reći da Sabit b. Kajs ima bilo kakve nedostatke u pogledu religije ili karaktera. Ali se bojim da bi mogao da padne u nevericu jer mi se uopšte ne sviđa".

Resûlullah (s.a.v.s.) je upitao:

أَتَرُدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيقَتَهُ

"Hoćeš li mu vratiti njegovu baštu?" Ona je odgovorila: "Da, dat ću mu čak i više". Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

أَمَّا الزِّيَادَةُ ، فَلَا

"Ne više".

Nakon toga, Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao Thabitu ibn Kajsu... Takođe se prenosi da je rekao Kajsu:

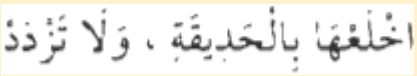

“Razvedi se od nje u zamenu za svoju baštu. Ne uzimaj više od toga“.[125]

(125. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/3; Buhârî, Talâk 11; Ibn Mâce, Talâk 22; Nesâî, Talâk 34;).

Sa druge strane, osoba koja izvrši muhâleau ne daje svojoj ženi nikakvu imovinu, već samo raskida ugovor. Zato je dozvoljeno da uzme nazad onoliko koliko je dao svojoj ženi u ugovoru. Više od toga nije dozvoljeno.

Dokaz za stav naveden u el-Džâmi'us-Sağîru je sledeći rivâjet: Žena koja je nespojiva bila sa svojim mužem dovedena je Umeru (r.a.h.). Umer ju je zatvorio na deponiji smeća tri dana. Zatim ju je pozvao k sebi i rekao: “Kako si našla mesto gde si odsela?“ Ona je rekla: “Nikada nisam imala bolju noć od ove tri noći. Jer nisam videla svog muža“. Na to je Umer rekao:

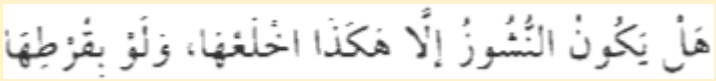

“Nespojivost može biti samo toliko velika. Razvedi se od ove žene, čak i ako je to u zamenu za njene minđuše“.[126]

(126. Abdurrezzak, Musannef, VI/505; Ibn Ebû Şeybe, Musannef, IV/125; Said b. Mensur, Sunen, I/337; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, VII/315.).

Od Ibn Umera (r.a.h.) se prenosi da je jedna žena zamolila svog muža da se razvede od nje u zamenu za svu njegovu imovinu. Ibn Umer (r.a.h.) to nije kritikovao. Takođe se prenosi da je İbn Abbâs (r.a.h.) rekao: “Odobrio bih da žena napravi međusobni razvod (muhâleau) sa svojim mužem u zamenu za svu njenu imovinu“.

Jer, to što muž uzima imovinu od žene u zamenu za razvod ima za cilj da je odvrati od neslaganja. Zbog toga, ukoliko neslaganje potiče od muža, uzimanje imovine od žene u zamenu za razvod nije dozvoljeno. Količina imovine nije ograničena na miraz koji muž daje svojoj ženi.

Opšte pravilo u međusobnom sporazumu (Muhâleau)

Što se tiče presude (muhâleae), princip prema hanefijskoj školi je taj da je međusobno proklinjanje validno u svim slučajevima, bez obzira na to ko je izazvao razdor ili kakva je nadoknada za muhâleu. Žena je dužna da plati imovinu. Međutim, prema onima koji ne prihvataju analogiju (Zahirij škola), ako razdor potiče od muža, žena nije dužna da plati imovinu.

Ako razdor potiče od žene, ona nije dužna da plati više od svog miraza. Jer je Allah Svemogući rekao:

ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِۖ فَإِمۡسَاكُۢ بِمَعۡرُوفٍ أَوۡ تَسۡرِيحُۢ بِإِحۡسَٰنٖۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَأۡخُذُواْ مِمَّآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ شَيۡـٔٗا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۖ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَا فِيمَا ٱفۡتَدَتۡ بِهِۦۗ تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَعۡتَدُوهَاۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ

229. Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati. A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su. [el-Bekare, 2/229].

Ibn Džurejdže (r.a.h.) je rekao da prekoračenje limita znači traženje više od miraza. Prekoračenje limita je nepravedno. A nepravedno ne zahteva plaćanje imovine.

[6/184]

Obećanje razvoda (Muhâlea)

Ako žena kaže mužu: "Ako se razvedeš od mene sa tri izjave o razvodu, dat ću ti hiljadu dirhema", a muž joj kaže: "Da, razvešću se od tebe", onda neće dobiti nikakvu imovinu sve dok se razvod ne okonča.

Zato što je žena ponudila da plati imovinu u zamenu za razvod, a ne obećanje razvoda. Ako se muž razvede od nje na tom sastanku, dobit će hiljadu dirhema. Ako se razvede od nje nakon tog sastanka, razvod se odvija, ali on nema nikakva prava ni na šta. Jer, iz perspektive žene, stvaranje finansijskog duga je kao prodajna ponuda; nije vezano za ono što se dešava posle sastanka. Ako on napusti sastanak pre nego što se razvod odigra, on postaje ništavan.

Nakon završetka ceremonije venčanja, ako se muž razvede od svoje žene bez ikakvog navođenja, razvod je validan. To je zato što je muž jedini autoritet u razvodu. Iako je izjava žene uslov u smislu forme, ona podrazumeva stvaranje duga za cenu razvoda. To je zato što osoba ne može usloviti dug za svoju imovinu. Zato je izjava žene kao onoga koji kaže: "Ako ovo uradiš za mene, dugujem ti hiljadu dirhama". Ova je izjava dug nastao kroz ugovor o zakupu.

Ako muž kaže ženi: "Kada mi daš hiljadu dirhema" ili "Kad god mi daš hiljadu dirhema, razvedena si sa tri razvoda", žena ostaje njegova žena dok mu ne da novac.

Zato što je muž uslovio razvod braka time da mu žena da novac. Zato razvod nije validan ukoliko se ovaj uslov ne ispuni. Razvod je validan kad god mu žena da ovaj novac, bilo na tom sastanku ili kasnije. Zato što se prilozi "vreme" i "kada" odnose na vreme.

S'hodno tome, kada muž kaže: "Kada mi daš hiljadu dirhema", to znači "Kada mi daš hiljadu dirhema". Kada žena da hiljadu dirhema, muž nema pravo da odbije razvod. To ne znači da je muž primoran da prihvati imovinu. Međutim, razvod se smatra važećim kada žena pokloni imovinu svom mužu. To je u skladu sa istihsanom (pravnim preferencijama). Prema analogiji (kijasu), žena se ne smatra razvedenom osim ako njen muž to ne prihvati. To je Zuferov stav. Koren ovog problema leži u pitanju "emancipacije" [kada neko kaže svom robu: „Slobodan si kada mi platiš hiljadu dirhema."].

Osnova za analogiju (kijas) je sledeća: "Osoba koja se zakune ne može biti primorana da ispuni uslov te zakletve".

Dokaz za istihsan (pravnu preferenciju) je sledeći: Po formi, izjava osobe je uslovni razvod; po značenju, to je ponuda za razvod u zamenu za isplatu. Zato, kada se isplata prihvati, dolazi do neopozivog [bâ'in] razvoda. Ako je vrednost dirhema koji je dala žena niska, muž ga može vratiti i zameniti za dirhem veće vrednosti. Ovo je presuda koja se odnosi na recipročne ugovore. Kada dužnik isporuči isplatu poveriocu, smatra se da je poverilac primio isplatu.

Dakle, uzeli smo uslov u obzir i rekli da žena ne mora da dâ saglasnost na skupu. Uzimajući u obzir značenje cene u ugovoru, rekli smo: "Kada žena uzme imovinu i stavi je pred svog muža, ona je razvedena". (Ako muž ne uzme imovinu) žena ne može da povrati celu ili deo nje. Jer je platila tu imovinu u zamenu za mužev razvod. Te je time mužev razvod završen.

Predlog (Muhâlea) za raspuštanje mora biti registrovan u medžlisu (skupu)

Ako muž kaže ženi: "Ako mi doneseš hiljadu dirhema, razvedena si", i njegova žena donese hiljadu dirhema na tom okuplanju, razvod je validan. Međutim, ako napuste okuplanje pre nego što ona donese hiljadu dirhema, sporazum postaje ništavan.

Pošto muževa izjava uslovljava razvod, on se smatra važećim bez saglasnosti žene. Međutim, žena je u poziciji da isplati imovinu na tom okuplanju. Zato, ako napusti okuplanje pre plaćanja, muževa izjava postaje nevažeća. Muževa izjava je kao da kažeš: "Razvedena si ako želiš". Nema razlike u značenju između ove dve izjave. Međutim, druga izjava daje ženi pravo na razvod bez naknade, dok prva izjava daje naknadu. Kao što muževa izjava postaje nevažeća ako žena napusti okuplanje bez iznošenja svoje odluke u drugoj izjavi, ona takođe postaje nevažeća ako napusti okuplanje pre nego što isplati imovinu u prvoj izjavi.

Isto je kao kada muž kaže ženi: "Razvedena si pod uslovom da mi daš hiljadu dirhema" ili "Razvedena si u zamenu za hiljadu dirhema". Ako žena prihvati na tom skupu, razvod je validan. Imovina postaje dug u njenom posedu te je ona odgovorna za njega.

[6/185]

Jer je muževa izjava ponuda za razvod (idžâb). Nije uslovljena plaćanjem. To je kao da kažeš: "Prodao sam ti ovog roba pod uslovom da mi platiš hiljadu dirhema, ili u zamenu za hiljadu dirhema". Ova je izjava ponuda, a ne uslov. Zato, ako se prihvati na tom sastanku, razvod se odvija. Imovina tada postaje dug prema ženi.

Muževa izjava "Ako doneseš ili daš hiljadu dirhema" nije ovakva. Jer je ovde uslov eksplicitno naveden. Zato se razvod ne dešava bez uslova. Dokaz da se ove dve izjave razlikuju je sledeći: U prethodnom slučaju, ako je žena imala dug od hiljadu dirhema od svog muža i složili se da zamene hiljadu dirhema pomenutih u izjavi "Ako doneseš hiljadu dirhema" za ovaj dug, do razvoda ne bi došlo. U ovom slučaju, međutim, dva duga se mogu zameniti. Čak i ako se koristi izraz "dati", razvod se može utvrditi uz ženino pristajanje.

Uzvišeni Allah kaže:

قَٰتِلُواْ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ ٱلۡحَقِّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ حَتَّىٰ يُعۡطُواْ ٱلۡجِزۡيَةَ عَن يَدٖ وَهُمۡ صَٰغِرُونَ

29. Borite se protiv onih kojima je data Knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet, ne smatraju zabranjenim ono što Allah i Njegov Poslanik zabranjuju i ne ispovijedaju istinsku vjeru – sve dok ne daju glavarinu poslušno i smjerno. [et-Tevbe, 9/29].

Prihvatanje obaveze nemuslimana (zimije) uspostavlja presudu o statusu zimija. Pošto ovde presuda zavisi od toga da li žena prihvata dug u vezi sa imovinom, ona ga mora prihvatiti na tom okuplanju. Ako ona ode pre prihvatanja, izjava postaje nevažeća. U prethodnom primeru, pošto je davanje imovine uslov za razvod, kada se dug muža i dug žene kompenzuju, pošto imovina nije data, uslov se ne ispunjava. Kompenzacija se dešava između dva duga pod obavezom. Ovde, muževljeva izjava: "Kada mi daš imovinu", ne čini imovinu dugom pod obavezom. Zato nema konpezacije.

Ako muž kaže: "Razvedena si pod uslovom da mi daš hiljadu dirhema", pa žena prihvati, hiljadu dirhema postaje dug prema njoj te se može postići nagodba. Ako fraza "Kada mi daš hiljadu dirhema..." ne podrazumeva nagodbu, a muž pristane da se u budućnosti razvede od nje u zamenu za hiljadu dirhema koje duguje ženi, to postaje validna ponuda muža ženi, pod uslovom da žena prihvati.

Ako čovek ima dve žene i obe ga zamole da se razvede od njih za hiljadu dirhema عَلَى أَلْفٍ, **ili** بِأَلْفٍ **po hiljadu dirhema zauzvrat, pa se muž razvede od jedne od njih, mora dati razvedenoj ženi njen deo od tih hiljadu dirhema**.

Ako se koristi harf "ب", dve žene se slažu oko hiljadu dirhema kao cene razvoda. Kada se muž razvede od jedne od njih, iznos koji duguje razvedenoj ženi od hiljadu dirhema postaje dug na njenoj savesti.

Isto važi i kada se koristi harf "علىٰ". Zato što nijedan supružnik nema koristi od razvoda drugog, pa ne mogu da je uslove za sopstveni razvod.

Najviše što se o ovome može reći jeste to da svaki supružnik pristaje da drugom supružniku plati njegov deo od hiljadu dirhema pod uslovom razvoda. Ako muž odbije da to učini, ovo postaje nevažeći uslov. Međutim, kao i brak, muhâlea ne postaje nevažeća zbog nevažećeg uslova.

Ako se muž razvede od druge žene na tom skupui, druga razvedena žena takođe plaća svoj deo od hiljadu dirhema. To je zato što skup okuplja različite izjave. Zato, nema razlike između razvoda sa odvojenim izjavama i razvoda sa jednom izjavom. Ako muž napusti skup pre nego što se razvede od jedne od svojih žena, razvod postaje nevažeći po njihovom odlasku. Ako se muž razvede od obe žene nakon što je skup završen, razvod je validan bez naknade.

Ako žena tvrdi da je između nje i njenog muža sklopljena muhâla sporazum, a muž to porekne, a žena dovede dva svedoka; ako jedan svedok posvedoči da je razvod bio za hiljadu dirhema, a drugi za hiljadu i petsto dirhema, ovo svedočenje postaje nevažeće.

[6/186]

Pošto žena može da zahteva samo jedan od dva razloga, ona bi protivrečila drugom svedoku. Štaviše, iz perspektive žene, razvod je kao kupoprodajni ugovor. Ako se svedoci kupoprodajnog ugovora ne slažu oko vrste ili iznosa novca, svedočenje postaje nevažeće. Isto važi i ovde. Ako se dva svedoka ne slažu oko vrste razloge – na primer, jedan kaže da je to roba, a drugi kaže da je to rob, ili jedan kaže da je to roba, a drugi kaže da je to novac – svedočenje postaje nevažeće. To je zato što je svaki svedok svedočio da je razvod bio zbog različitih razloga. Čin razvoda ne može biti zbog obe vrste razloga. Čak i ako se ovde odobri razvod, to bi mogao biti razvod bez razloga. Međutim, svedoci se jednoglasno slažu da se muž nije razveo od svoje žene bez razloga.

Svedočenja o različitim iznosima u sporazumu (Muhâleau) o međusobnom razvodu braka

Ako muž tvrdi da postoji sporazum o međusobnom razvodu braka, a žena ga poriče, a jedan svedok posvedoči da je iznos hiljadu dirhema, a drugi hiljadu i po dirhema, a muž tvrdi hiljadu i po dirhema, svedočenje svedoka u vezi sa hiljadu dirhema je validno.

To je zato što je razvod utvrđen priznanjem muža, ostavljajući samo zahtev za imovinu. Čak i ako neko tvrdi da ima dug od hiljadu i po dirhema od drugog, a jedan svedok svedoči o hiljadu dirhema, dok drugi svedoči o hiljadu i po dirhema, njihovo svedočenje u vezi sa hiljadu dirhema se prihvata. To je zato što se oba svedoka slažu oko hiljadu dirhema, kako u formulaciji tako i u značenju.

Ako muž zahteva hiljadu dirhema, onda je svedočenje oba svedoka nevažeće. To je zato što muž, iznoseći ovu tvrdnju, protivreči svedočenju osobe koja je svedočila za hiljadu i pet stotina dirhema. Kada tužilac protivreči svedoku, svedočenje postaje nevažeće. Smatra se da je razvod izvršen priznanjem muža.

Ista presuda važi i tada ako se svedoci ne slažu oko vrste nadoknade. To je zato što će muž apsolutno morati da protivreči jednom od svedoka, jer je dužan da zahteva jednu od dve vrste nadoknade.

Ako jedan svedok svedoči za hiljadu dirhema, a drugi za pet stotina dirhema, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), oba svedočenja su nevažeća jer se njihove izjave razlikuju.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ako muž zahteva hiljadu dirhema, smatra se da je svedočenje dato za pet stotina dirhema. To je zato što se oba svedoka slažu oko značenja pet stotina dirhema. Ovo smo ranije objasnili.

Nakon što utvrdimo ove tačke, definišemo pravilo u vezi sa muhâleom na sledeći način: Naknada u muhâli podleže istim pravilima kao i miraz u braku. To je zato što je miraz dug koji muž preuzima bez ikakve stvarne imovine zauzvrat. Već smo objasnili pravilo o mirazu u odeljku o braku. Iako postoje neke razlike koje će biti pomenute po potrebi, muhâla je slična mirazu. Na primer, ako žena zatraži muhâlu u zamenu za kuću, oni koji imaju pravo preče kupovine (tj. suvlasnici, susedne komšije i oni sa pravom servituta*) nemaju pravo preče kupovine (şuf'a) u toj kući.

(PS: Samir, servituta*: servituti (u jednini servitut) znači službenost, odnosno pravno stvarno pravo na tuđoj stvari. To je pravo po kojem neko može da koristi tuđe imanje ili stvar u određenoj meri, ili da traži od vlasnika da nešto ne radi na svom posedu. Poreklo reči je od latinske reči servitus, što znači ropstvo ili potčinjenost (jer je imanje "podređeno" tuđoj potrebi).

Osnovne vrste servituta

a). Zemljišni (stvarni) servituti:: Pravo prolaza preko tuđog dvorišta, pravo zahvatanja vode sa tuđeg izvora ili pravo provođenja struje preko tuđe parcele u korist sopstvenog imanja.

b). Lični servituti: Pravo korišćenja ili uživanja tuđe stvari koje je vezano za tačno određenu osobu (na primer, pravo doživotnog stanovanja u tuđoj kući).

Primeri i primena

Pravo prolaza: Ako vaš komšija mora da prođe kroz vaše dvorište da bi došao do svog puta, to je primer zemljišnog servituta.

Teret na imovini: Imanje koje trpi taj teret zove se poslužno dobro, dok imanje koje koristi tu pogodnost ima naziv povlasno dobro.

PS: Samir B: Da vidimo sada sta nam nasa knjiga govori o svemu gore navedenom po pitanju servituti. Hvala.

Izraz "zajedničko vlasništvo nad servitutima“, kako se nalazi u delu el-Mabsût (čuveno delo sudske prakse imama es-Serahsija) i klasičnom islamskom pravu, definiše redosled nosilaca prava preče kupovine (šufa) i vrste partnerstava u prodatoj imovini. Ovaj se izraz odnosi na pravni odnos između pojedinaca koji dele zajednički plovni put, slepu ulicu ili prolaz.

Osnovni pojmovi i njihovo značenje

a). El-Mabsût: Jedan od najvećih i najosnovnijih klasičnih izvora hanefijske jurisprudencije.

b). Servitut: Pravo dato jednom vlasniku imovine da ima ograničen pristup drugoj imovini, kao što je pravo prolaza, pristup vodi ili odvodnjavanje.

c). Zajednička vlasnička prava (Halît): To su vlasnici susednih parcela koji dele prava kao što je crpljenje vode iz istog vodovodnog kanala ili korišćenje istog zajedničkog puta (npr. slepe ulice).

Šufa (Pravo preče kupovine), njen položaj u redosledu prava prelazne kupovine

U islamskom pravu (i Medželeu- “kako je navedeno/sadržano u Zakoniku o islamskom pravu (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye), pravnom kodeksu koji sadrži pravila islamskog građanskog prava“. U tekstovima služi kao referenca koja označava da se pravilo, odredba ili princip nalazi u ovom pravnom kodeksu.

Šta je Medžel?

a). Ovo je građanski zakonik pripremljen pod vođstvom Ahmet Dževdet paše tokom kasnog osmanskog perioda.

b). Zasnovan je na pravilima islamske jurisprudencije.

c). Pokriva teme kao što su dugovi, imovina i proceduralna pitanja.

Upotreba u tekstovima

Prilikom odbrane ili objašnjenja pravnog ili društvenog pravila, izraz "(i u Mecelu)..." se koristi da bi se uputio na relevantni članak kako bi se proverio izvor te informacije.), kada se prodaje zemljišna parcela ili imovina, prava prvenstva onih koji imaju pravo preče kupovine (šufa) određuju se sledećim redosledom:

a). Suvlasnici imovine: Direktni akcionari nekretnine koja se prodaje.

b). Oni koji dele vlasništvo nad servitutom (Halît).

c). Susedni susedi (Câr-ı mulâsık): Samo susedi čije su granice (zidovi ili zemljišne međe) jedine koje su susedne.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako se od muža zahteva da vrati deo kuće vredan hiljadu dirhema, da li ima pravo preče kupovine nad tim delom od hiljadu dirhema je stvar rasprave između Ebû Hanîfe i dvojice njegovih studenata (r.a.h.), baš kao što je to slučaj sa mirazom. U slučaju brakorazvodne nagodbe (Muhâlea), ne postoji pravo uvida niti pravo vraćanja imovine zbog manjeg nedostatka. Isto važi i za miraz.

Zahtev za međusobni razvod (Muhâlea) u vezi sa kućnim stvarima žene

Ako žena zahteva međusobni razvod (Muhâlea) u zamenu za stvari u svom domu, to je validno. Sve što se u kući nalazi u tom trenutku pripada mužu.

To je zato što se preciziranjem predmeta sporazuma eliminiše svako neslaganje koje proizilazi iz neznanja između dve strane. Ako u kući nema ničega, žena ne mora ništa da plati. To je zato što nije prevarila muža pominjanjem nečega. Ženino pominjanje kuće može da sadrži nešto što nema vrednost. Zato ona ne mora ništa da plati. U slučaju braka, u takvoj je situaciji potreban ekvivalentan miraz (mehr). Međutim, pošto je iznos koji je pomenuo muž nevažeći, to je kao da se muž venčao bez miraza. Zato žena dobija ekvivalentan miraz. U ovom slučaju, to je kao da je sklopila međusobni razvod bez ikakve naknade. Zato žena ne mora ništa da plati. To je zato što kada se muž oženi ženom i dobije pravo na seksualnu korist od nje, njena se vrednost određuje ekvivalentnim mirazom, ali nakon što brak prestane, vrednost seksualnosti prestaje da postoji.

Ako žena zahteva međusobni razvod u zamenu za stvari u svom domu, stvari u kući pripadaju mužu. Ako u kući nema ničega, žena zahteva nazad miraz koji je dobila od njega.

[6/187]

Zato što ga je žena prevarila koristeći reč "dobra" (metâ'). Dobra su stvari koje imaju vrednost i koriste se za nešto. Ako u kući nema ničega, smatra se da je muž prevaren od strane svoje žene. Prevarena osoba ima pravo da se žali prevariocu i nadoknadi svoje gubitke. Nemoguće je odrediti iznos koji treba da se nadoknadi na osnovu vrednosti robe, jer vrsta i količina robe nisu navedene.

Slično tome, nemoguće je odrediti iznos koji treba da se nadoknadi na osnovu vrednosti ženske seksualnosti, jer ona nema vrednost za muža nakon braka. Muž ne čini svoju ženu vlasnicom ničega; on se samo odriče prava na nju. Zato je najpogodniji način za određivanje nadoknade za muhâleau (razvod međusobnim sporazumom) miraz koji je dao svojoj ženi. Jer, kada muž primi ovaj iznos, obmana je eliminisana.

Ako žena kaže: "**Učini muhâleu sa mnom u zamenu za dirheme koje imam**", **a ona u tom trenutku ima tri ili više dirhema, ti dirhemi pripadaju mužu. Ako u tom trenutku nema ništa, mužu se duguju tri dirhema**.

Pošto je žena koristila množinu reči dirhem, minimalni dogovoreni iznos za množinu je tri. Ne postoji ograničenje maksimalnog iznosa. Zato smo smatrali da je minimalni miraz neophodan. Što se tiče miraza, u ovom slučaju, žena ima pravo na uporedivi miraz jer muž stiče nešto vredno (mutekavvim) u odnosu na ženu. Zato žena ima pravo da ne prihvati minimum. Kada se vredna imovina razmenjuje za drugu vrednu imovinu, obe strane moraju biti uzete u obzir. Određivanje minimuma ne uzima u obzir najbolji interes žene. Zato smo smatrali da je uporedivi miraz neophodan. U ovom slučaju, muž ne čini ženu vlasnicom vredne imovine. Zato je minimalni iznos za množinu određen jer je to definitivan iznos. Sa druge strane, pošto žena stvara dug bez primanja vredne nadoknade, to se smatra testamentom ili priznanjem sa njene strane. Ako neko prizna ili zavešta "dirheme" drugom, mora dati tri dirhema.

Ako žena ima dva dirhema, naređuje joj se da ih dopuni do tri dirhema. Jer se prilikom stvaranja duga koristila reč u množini. Dualne reči imaju značenje množine, ali nisu apsolutne množine. Jer, dualna reč nije množina.

"Ako se kaže da je žena rekla: '(dirhemi u mom posedu)', koristila je harf "مِنْ" što znači "od". Ovaj harf treba da ukaže na to da je namenjen deo onoga što je pomenuto pre njega (teb'îz). Dva dirhema su deo množine. Zato ona ne bi trebalo da plati ništa preko onoga što ima. Kao što je navedeno u knjizi pod nazivom "el-Câmi" ("el-Džâmi"):"Ako neko kaže: 'Ako nemam tri dirhema, onda je moj rob slobodan', a ima četiri dirhema, prekršio je zakletvu".

Mi odgovaramo na sledeći način: "Da, harf "مِنْ" može biti za teb'îz, kao i za višak. Kao što je navedeno u knjizi pod nazivom "el-Câmi". To je slučaj u ajetu:

ذَٰلِكَۖ وَمَن يُعَظِّمۡ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيۡرٞ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِۦۗ وَأُحِلَّتۡ لَكُمُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ إِلَّا مَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡۖ فَٱجۡتَنِبُواْ ٱلرِّجۡسَ مِنَ ٱلۡأَوۡثَٰنِ وَٱجۡتَنِبُواْ قَوۡلَ ٱلزُّورِ

30. Eto toliko! A ko poštuje Allahove svetinje, uživaće milost Gospodara svoga – a dozvoljena vam je stoka, osim one o kojoj vam je rečeno – pa budite što dalje od kumira poganih i izbjegavajte što više govor neistiniti, [el-Hadž, 22/30].

Ponovo, Uzvišeni Allah kaže:

مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٖ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنۡ إِلَٰهٍۚ إِذٗا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهِۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ

91. Allah nije uzeo Sebi sina, i s Njim nema drugog boga! Inače, svaki bi bog, s onim što je stvorio – radio što bi htio, i jedan drugog bi pobjeđivao. – Hvaljen neka je Allah koji je daleko od onoga što oni iznose; [el-Mu'minun, 23/91].

Ako je rečenica tačna čak i bez harfa "مِنْ", ali se koristi harf "مِنْ", onda je ("مِنْ") relativna rečenica (suvišna) da bi rečenica bila tačna. To je slučaj i u slučaju obostranog pristanka (muhâlea). Jer, ako bi žena rekla "اخْلَعْنِي عَلَى مَا فِي يَدِي مِنْ دَرَاهِمَ", rečenica bi bila netačna. Zato se dodaje harf "مِنْ" da bi rečenica bila tačna. Ostaje samo reč u množini koju je izgovorila žena. Reči su kao "دَنَانِيْر وَ فُلُوس" u ovom kontekstu. Ako žena predloži međusobni razvod (muhâlea) u zamenu za plodove svog gaja hurmi, a gaj ne daje hurme, mužu se i dalje duguje iznos miraza koji je platio svojoj ženi.

To je zato što je žena prevarila svog muža pominjanjem reči "plod", jer se plod odnosi na vrednu robu.

Prema početnom mišlenju Ebû Yusûfa (r.a.h.), ako žena predloži međusobni razvod u zamenu za plodove svog gaja hurmi, to je validno. Ako gaj rađa plodom, pripada mužu. Ako ne rađa plodom, muž nema nikakvo pravo na njega. Ebû Yusûf (r.a.h.) je kasnije povukao ovo mišlenje te je izjavio: "Bez obzira da li gaj rađa plodom ili ne, mužu se i dalje duguje iznos miraza koji je platio svojoj ženi. On nema nikakvo pravo na plod". Muhammedovo (r.a.h.) mišlenje je slično.

Dokaz za početno mišljenje Ebû Yusûfa (r.a.h.) je sledeći: Žena nije ni na koji način prevarila svog muža. Ona je samo dala predlog za međusobni razvod u zamenu za plodove svog gaja urmi. Ovo je slično podnošenju predloga putem testamenta. Ako neko zavešta plod svog gaja hurmi, a gaj donese plod, onda hurme pripadaju osobi kojoj je zaveštanje dato (korisniku). Ako ne donese plod, onda se ništa ne zahteva. Ova stvar je slična stvari zaveštanja.

[6/188]

Dokazi za konačno mišlenje Ebû Yusûfa (r.a.h.) su sledeći: Čak i ako nema vredne (mutekavvim) imovine zauzvrat, žena je obavezna da plati odštetu za razvod kao oblik kompenzacije. Plodovi koji još nisu sazreli ne mogu se smatrati kompenzacijom u ugovorima. Ostaje samo pominjanje nečeg upotrebljivog i vrednog. Ovo se smatra obmanom od strane žene, što mužu daje pravo da zahteva iznos miraza koji je platio svojoj ženi. To je zato što je u pitanju moralna obmana, jer se stvar pomenuta u ugovoru ne može legalno isporučiti. Ovo takođe predstavlja obmanu od strane žene u smislu forme, jer je pomenula nešto što je posedovala kada nije imala takav posed. Zato muž zahteva iznos miraza od žene.

Ženin međusobni razvod (muhâlea) u zamenu za vrednu imovinu

(Ženina obavest o opozivu u zamenu za imovinu)

Ako žena napravi međusobni razvod sa svojim mužem u zamenu za dete u utrobi svog roba ili potomstvo u utrobi svoje ovce, to je validno, a potomstvo u utrobi roba ili ovce pripada mužu.

Međutim, to nije slučaj sa mirazom. U takvoj situaciji, potreban je ekvivalentan miraz. To je zato što je potomstvo u utrobi roba ili ovce vredna imovina, ne u vreme ugovora, već kao rezultat svog postojanja. Potomstvo postaje vlasništvo nakon što je odvojeno od majke. Međutim, kao što se jedno od razmatranja (ženina seksualnost) ne može usloviti u braku, tako se ne može ni drugo razmatranje. U vreme sklapanja ugovora nije moguće prihvatiti navedenu stvar kao razmatranje, jer, pomenuto razmatranje nije vlasništvo. Takođe nije ga moguće prihvatiti kao razlog u smislu njegovog is'hoda, jer bi to značilo početak ugovornih uslova od kasnijeg datuma (izâfe) ili njihovo povezivanje sa odvajanjem potomstva od majke. Zato žena dobija ekvivalentan miraz.

U sporazumu o međusobnom razvodu (muhâlea), jedan od razloga, razvod, može se odložiti za kasnije vreme ili biti uslovan. Ostali razlozi u sporazumu o muhâleai su slični.

Moguće je smatrati fetus u majčinoj utrobi kao cenu ugovora, uzimajući u obzir posledice, tj. nakon razdvajanja od majke. Pošto je određivanje fetusa kao cene ugovora validno, muž stiče vlasništvo nad onim što je određeno. Ako nema fetusa u majčinoj utrobi, muž nema pravo na njega, jer žena nije prevarila svog muža. Ono što je u majčinoj utrobi može biti vredan predmet, ili može biti nešto poput vazduha ili mrtvog fetusa. Mužev zahtev za iznos miraza koji je platio od žene smatra se oblikom obmane.

Ono što je stvoreno u utrobi robinje ili ovce nakon ugovora o muhâleai pripada ženi. To je zato što je žena pomenula ono što je u majčinoj utrobi bilo u vreme muhâleae kao cenu. Ova izjava ne uključuje stvari koje su stvorene nakon ugovora. Pošto je ono što je stvoreno nakon ugovora prihod od imovine žene, ono pripada ženi.

Uzajamni razvod (Muhâle) na osnovu odluke muža

Dozvoljeno je ženi da se uzajamno razvede (Muhâle) na osnovu iznosa koji odredi njen muž, ona sama ili stranac.

Isto važi i za miraz (Mehr). Razlika je u tome što je u slučaju miraza mera uporedivi miraz. Ovde je to ono što je muž dao kao miraz. Ako žena učini uzajamni razvod na osnovu muževljeve odluke, a muž presudi o iznosu jednakom ili manjem od miraza koji je dao, uzajamni razvod je validan. Jer (kada presudi o iznosu manjem od miraza koji je dao), muž se odriče dela svog prava. Ako muž presudi o iznosu većem od miraza koji je dao, žena nije obavezna da plati veći iznos. Međutim, moguće je da ga plati uz svoj pristanak. Ako žena učini međusobni razvod na osnovu sopstvene odluke, njena je odluka validna ako donese iznos jednak ili veći od miraza koji je dao muž. Jer je validno da žena učini dug za iznos veći od njenog miraza. Ako donese iznos manji od miraza koji je dao muž, nedostatak se ne utvrđuje osim ako se muž ne složi. Jer je ovakva odluka na štetu muža. Ako žena učini međusobni razvod (muhâlea) uz odluku stranca, muž može da uzme nazad iznos miraza koji je dao svojoj ženi. Jer, ako stranac odluči za manji iznos, lišio bi muža dela njegovog prava. Ako odluči za iznos veći od miraza, obavezao bi ženu za iznos veći od miraza, čime bi odlučio na štetu žene. Zato, ova odluka nije validna bez pristanka žene.

Ako žena napravi međusobni razvod sa svojim mužem u zamenu za neodređenog slugu, ona je validna. Muž ima pravo da uzme zajedničkog slugu ili njihov ekvivalent. Šta god žena dâ, muž je dužan da prihvati. Isto pravilo važi i za miraz.

[6/189]

Ako žena napravi međusobni razvod u zamenu za imovinu koju će zaraditi ili naslediti ove godine, ili miraz koji će dobiti po udaji, ili potomstvo svoje robinje ili ovce; u svim ovim slučajevima, muž može vratiti količinu imovine koju je dao svojoj ženi.

Jer, stvari koje je žena pomenula ne mogu se smatrati kompenzacijom ni u jednom ugovoru koji je unapred sklopljen. Jer, postoji mogućnost da se ove stvari nikada neće dogoditi. Da li će se dogoditi ili ne, nepoznato je. Sa druge strane, njihova vrsta, priroda i količina takođe nisu određeni. Zato zaduživanje za njih u ugovoru nije validno. Međutim, žena je prevarila svog muža pominjući imovinu u ugovoru. Zbog svoje prevare, mora vratiti imovinu koju joj je muž dao kao miraz.

Slično tome, prenos vlasništva nad potomstvom svoje ovce ili koze na nekog drugog iz bilo kog razloga nije validan. U tom pogledu nema razlike između testamenta i drugih ugovora. Zato, pošto je žena prevarila muža, mora vratiti ono što je dobila kao miraz.

Ženin međusobni razvod (muhâlea) u zamenu za muževljev miraz

Ako žena napravi međusobni razvod (muhâlea) u zamenu za to da se njen muž oženi drugom ženom i dâ mu svoj miraz, muhâlea je validna. Međutim, uslov je nevažeći zbog dvosmislenosti u gorepomenutoj ceni.

Pošto se miraz pominje kao cena, došlo je do obmane. Zato ona mora da plati cenu.

Ako žena napravi međusobni razvod u zamenu za nešto čija je količina određena merom (kejli) ili težinom (vezni), a čiji je kvalitet specifičan, ili nešto što raste sa određenog mesta, ove su cene validne, baš kao i u slučaju miraza.

Ako napravi međusobni razvod u zamenu za neodređeni komad tkanine ili kuću, pominjanje takve cene je nevažeće zbog dvosmislenosti. Isto važi i za miraz. U takvom slučaju, pošto je došlo do obmane, muž dobija iznos miraza koji je dao.

Ako se žena razvede međusobnim sporazumom u zamenu za “životinju“, presuda je ista zbog dvosmislenosti. Jer reč “životinja“ obuhvata različite vrste. Muž ima pravo na imovinu u iznosu miraza koji je dao.

Ako žena sklopi muhâlu (međusobnim sporazumom o razvodu) sa svojim mužem pre nego što primi miraz, u zamenu za određeni iznos, obavezna je da plati određeni iznos bez obzira na to da li je imala seksualni odnos sa svojim mužem ili ne.

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena ne može zahtevati nijedan deo miraza koji je određen, ali ga njen muž još nije isplatio.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ako je imala seksualni odnos sa svojim mužem, može zahtevati svoj miraz od njega. Ako nije imala seksualni odnos, dobija polovinu svog miraza.

Isto važi i ako žena sklopi muhâlu nakon što primi miraz, ali pre seksualnog odnosa, u zamenu za određeni iznos. U ovom slučaju, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), muž ne može zahtevati deo miraza od svoje žene. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), on dobija nazad polovinu miraza koji je platio.

Ako je sporazum između njih sklopljen rečju "mubârae" (oslobađanje od duga), presuda je ista prema Ebû Hanîfi (r.a.h.). Ebû Yusûfu (r.a.h.) se, međutim, slaže sa Ebû Hanîfom po pitanju mübârae.

Ukratko, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), i muhâlea i mubârea zahtevaju da obe strane budu oslobođene (izuzete) od svih prava koja proizilaze između njih kroz bračni ugovor. Nakon ovoga, strane ne mogu ništa zahtevati jedna od druge.

Prema Muhammedu (r.a.h.), muhâlea i mubârea zahtevaju samo ono što je navedeno u ugovoru. Ostala prava koja proizilaze iz braka, a koja nisu navedena u ugovoru, smatraju se razdvajanjem koje se dogodilo bez upotrebe reči razvod. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), presuda o muhâleai je ista kao i Muhammedova presuda, a o mubâreai je ista kao i Ebû Hanîfina.

[6/190]

Muhammedovo (r.a.h.) objašnjenje stava je sledeće: Ovo je razvod sa nadoknadom. Zato dogovorena nadoknada mora biti isplaćena. Osim ovoga, nijedno od prava koja zahteva brak ne gubi se. Zapravo, ista presuda važi i tada kada se to radi rečju "talâk" (razvod). Jer, muâvaza (ugovor o međusobnoj nadoknadi) utiče samo na pravo na dogovorenu nadoknadu. Dokaz za to je: Ako jedan supružnik duguje drugom novac iz razloga van braka ili poseduje imovinu koja pripada drugom, nijedno se od toga ne gubi muhâlea'om (uzajamnim razvodom) niti mubârea'om (uzajamnim razdvajanjem). Prava koja su mužu obavezna [vâđib] zbog braka, takođe su takva.

Dokaz za to je taj da se ne gubi izdržavanje žene tokom idde (perioda čekanja). Izdržavanje je jedno od prava koja zahteva brak. Miraz je takođe takav. U stvari, važniji je od izdržavanja, jer je izdržavanje slabije pravo od miraza.

Ebû Hanîfa (r.a.h.), međutim, kaže: Svrha ovog ugovora nije potpuna bez gubitka prava koja zahteva brak. Da bi ova svrha bila potpuna, odredbe ugovora o razvodu uz isplatu primenjuju se i na prava koja bračna veza zahteva za muža i ženu. Jer, do razvoda uz obostrani pristanak dolazi u slučajevima nespojivosti. Razlog za nespojivost je odnos između muža i žene zbog braka. Potpuno okončanje ovog neslaganja i nespojivosti može se postići samo odricanjem od svih prava koja zahteva veza. Reči koje koriste muž i žena takođe na to ukazuju. Jer, "mubârea" potiče od korena "berâet" (biti slobodan i udaljen), a "muhâlea" od korena "hal" (ukloniti nešto sa svog mesta). Kada se kontakt između stopala osobe i cipele potpuno završi, kažu: 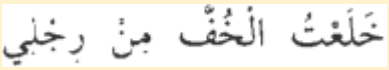
- "Izuo sam cipelu sa noge." Ebu Hasan b. Zijad (r.a.h.) je preneo od Ebû Hanîfe (r.a.h.) da čak i ako se ugovor o muhâleai zaključi rečju "talâk" (razvod), prava koja zahteva brak, gube se kako bi se ispunila svrha plaćenog razvoda.

Međutim, prema Zâhiru'r-Rivâye'tu, reč "talâk" ne ukazuje na to da se gube sva međusobna prava između muža i žene. Zato, kada se koristi ova reč, ne gubu se sva prava.

Dugovi osim miraza i izdržavanja ne nastaju iz bračnog odnosa. Nekompatibilnost i neslaganje nisu povezani sa drugim dugovima. Zato se drugi dugovi ne gube.

Izdržavanje za iddu još nije potrebna u vreme muhâleae. Ona postaje potrebna iz dana u dan. Muhâlea i mubârea gube prava koja zahteva brak samo u trenutku sklapanja ugovora.

Ebû Yusûf (r.a.h.), međutim, navodi da se, kako bi se ispunilo značenje oslobađanja (izuzeće), primenjuje Ebû Hanîfin stav o mubâri. On je usvojio Muhammedov (r.a.h.) stav u vezi sa međusobnim razvodom (muhâlea). Jer reč "muhâlea" ne podrazumeva oslobođenje (izuzeće) od neophodnih prava. Zato je reč "muhâlea" smatrao rečju "talâk" (razvod).

Prema ovom pravilu, ako je miraz žene hiljadu dirhema i pre konzumacije ona sa mužem učini muhâleau od sto dirhema, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ona ne može ništa da dobije od svog muža. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ona dobija četiri stotine dirhema od svog miraza. Ako se ona razvela međusobnim sporazumom nakon što je primila hiljadu dirhema u zamenu za sto dirhema svog miraza, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), muž može dobiti samo sto dirhema od tih hiljadu dirhema. Međutim, prema Muhammedu i Ebû Yusûfu (r.a.h.), muž prima dok ne dostigne polovinu miraza (četiri stotine dirhema pored sto dirhema). Ako je miraz određeni rob u vlasništvu žene (bi-aynihi), i ako se ona razvela međusobnim sporazumom sa mužem u zamenu za sto dirhema, presuda ostaje ista. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), muž ne može ništa zahtevati od roba (ni samog roba, niti njegovu vrednost, niti bilo koji deo njegove vrednosti). Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), on može zahtevati polovinu roba nazad*.

PS: Samir B: U kontekstu čuvenog dela Imama Serahsî'a (r.a.h.), el-Mebsût, ova se izjava zasniva na veoma fundamentalnom principu i jurisprudencijalnoj razlici unutar hanefijske škole mišlenja: pitanju da li je "emancipacija (itkin)- (o oslobađanju roba) podložna podeli ili ne".

Fraza "Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), on može zahtevati polovinu roba nazad" u tekstu se najverovatnije odnosi na pitanje kefâret (kao kod zihara, posta itd.), miraza ili poklona/transakcije koja uključuje zajedničko vlasništvo.

Možemo sumirati problem dešifrujući njegove osnovne jurisprudencijske principe na sledeći način:

1. Glavna tačka neslaganja: Da li emancipacija - (oslobođenje od ropstva) predstavlja podelu?

a). Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.): Oslobađanje roba podrazumeva podelu. Ako osoba oslobodi "polovinu" roba, samo polovina roba postaje slobodna, dok druga polovina ostaje rob.

b). Prema rečima dva imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.)): Oslobođenje roba je nedeljivo. Prema rečima ova dva imama, oslobođenje polovine roba je pravno ekvivalentno oslobođenju celog roba. To je zato što je sloboda jedinstvena, nedeljiva celina.

2. Šta znači fraza "On može zahtevati pola roba (scenario)"?

Zbog ove razlike u metodologiji, u el-Mebsûtu se na osnovu praktičnih događaja izvode sledeći zaključci:

Scenario A (Situacija pomirenja i partnerstva):

Dva partnera poseduju roba. Ako jedan od partnera oslobodi svoj deo (polovinu roba) kao kefâret za greh:

a). Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), samo njegov sopstveni udeo je oslobođen (od obaveze). On ne plaća ništa drugom partneru.

b). Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), pošto se emancipacija- (oslobođenje od ropstva) ne može podeliti, ceo rob se smatra slobodnim. U ovom slučaju, ako je partner koji emancipuje (oslobođa roba) bogat, on plaća udeo drugog partnera kako bi sprečio da drugi partner bude u nepovoljnom položaju. Rob je tada obavezan da vrati polovinu ovog iznosa (udeo drugog partnera) emancipatoru kroz rad (sa'j), ili, u zavisnosti od pravne situacije, strane mogu zahtevati taj udeo nazad jedna od druge.

Scenario B (Situacija sa brakom i mirazom):

Pretpostavimo da je muž dao ženi robinju kao miraz. Ako se muž razvede od žene pre konzumiranja braka, prema Sunetu, polovina miraza se vraća mužu.

a). Ako je žena već oslobodila polovinu robinje koju joj je dao muž, ugroženo je pravo muža da zahteva vraćanje druge polovine u naturi*[1].

b). Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), pošto se oslobađanje polovine robinje smatra u suštini potpunim oslobađanjem, muž ne može fizički da povrati robinju, ali može legalno da zahteva od nje polovinu vrednosti robinje (novčanu isplatu).

Ukratko, dva imama (Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.)) navode da "Pošto se rob koji je delimično oslobođen pravno smatra potpuno slobodnim, preostali naslednici (bivši partneri ili muž) ne mogu fizički podeliti i uzeti roba. Zato, strana čije je pravo oduzeto mora zahtevati polovinu novčane vrednosti roba kao nadoknadu od druge strane".

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Dalje..

PS: Samir B: u naturi*[1].- Izraz "u naturi" znači povraćaj iste stvari koja je data, a ne njenog novčanog iznosa ili protivvrednosti. To znači da se vraća tačno ista stvar (stvarna imovina, predmet ili dobra), a ne novac u vrednosti tog dela.

Kontekst i primeri

Imovina: Ako se vraća polovina nepokretnosti ili zemljišta "u naturi", to znači fizički deo te nekretnosti, a ne isplata novčane protivvrednosti tog dela.

Stvari: Vraća se tačno određeni predmet, a ne novac koji taj predmet vredi na tržištu.

(Autor nepoznat. Hvala.).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

[6/191]

Ako se muškarac oženi plaćajući miraz od hiljadu dirhema, a žena dâ polovinu miraza svom mužu, a drugu polovinu zadrži, a zatim se međusobno razvede sa mužem u zamenu za nepoznatu stvar kao što je odeća, muž može zahtevati vraćanje miraza koji je dao. Ne hiljadu dirhema koji su prvobitno bili deo ugovora. To je zato što pravo zahtevanja vraćanja miraza jeste nadoknada štete mužu nastale prevarom. Muževa šteta može se nadoknaditi samo vraćanjem miraza koji je dao svojoj ženi. Ako je žena dala ceo miraz svom mužu, muž ne može ništa zahtevati od nje.

To je zato što muž može zahtevati vraćanje miraza samo kada ga je žena primila. U ovom slučaju, žena nije dobila ništa. Mužev zahtev za vraćanje miraza od žene jeste sprečavanje štete po mužu. U ovom slučaju, pošto je žena dala ceo miraz svom mužu doniranjem, šteta je automatski eliminisana.

"Smrt primaoca isplate "hul"[*1]

Ako žena sklopi muhâleau (uzajamni razvod) sa svojim mužem u zamenu za određenog roba/robinju, i rob/robinja umre pre nego što ga preda, žena mora da plati vrednost roba. Isto važi i za miraz[*2].

To je zato što razlog koji zahteva isporuku nije eliminisan smrću roba/robinje. Ako se otkrije da je rob/robinja bio/bila mrtav/mrtva u vreme kada je sklopljen muhâlea sporazum, muž mora da povrati miraz koji je platio svojoj ženi. To je zato što je žena prevarila svog muža pominjući roba/robinju kao kompenzaciju. Ako je rob/robinja bio/bila živ/živa u vreme kada je sklopljen sporazum, ali se kasnije otkrije da rob/robinja pripada nekom drugom, žena mora da plati vrednost roba/robinje. To je zato što dok razlog koji zahteva isporuku roba/robinje i dalje postoji, mogućnost isporuke roba/robinje je prestala. Ako se otkrije da je rob/robinja bio/bila slobodan/slobodna u vreme muhâlea sporazuma, prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), žena mora da vrati miraz koji je dobila. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), vrednost se određuje pod pretpostavkom da je muškarac bio rob, a žena mora da plati tu vrednost. Presude u vezi sa muhâleaom i mirazom su iste po ovim pitanjima.

PS: Samir B[*1]:

el-Mabsût je veoma poznata knjiga islamskog prava koju je napisao veliki islamski pravnik es-Serahsî (r.a.h.). Odeljak o "Smrti primaoca isplate "hul'" ispituje šta se dešava sa novcem ili imovinom koju je žena platila za razvod (isplata "hul") ako jedna od strana umre nakon što je razvod okončan.

Šta je Hul' (sporazumni razvod)?

a). To je oblik razvoda gde žena zauzvrat daje mužu imovinu ili novac.

b). Supružnici se slažu oko ove cene.

c). Brak se završava ovom isplatom.

Šta se dešava u slučaju smrti?

Ako žena umre: Muž može dobiti nadoknadu za gubitak žene iz imovine koju je ona ostavila iza sebe.

Ako muž umre: Žena može da zahteva iznos koji mu je dugovala od njegovih naslednika, ili se dug oslobađa (nasledni udeo se izračunava prema okolnostima).

Prava: Sporazum ostaje važeći. Sama smrt ne čini nevažećim prethodni sporazum ili izvršenu uplatu.

PS: Samir B.[*2]

Rečenica koju ste citirali sumira jedno od najosnovnijih pravila i analogija hanefijske jurisprudencije. Da bismo vam pomogli da bolje razumete tekst, možemo objasniti njegovo jurisprudencijalno rezonovanje i logiku na sledeći način:

1 Osnovna odredba: Plaćanje vrednosti (cene).

Žena i muž su se složili oko određenog roba (određenog komada imovine) kao zaloge za razvod. Međutim, pošto je rob umro pre nego što je isporučen, obaveza žene da isporuči istu imovinu postala je nemoguća. U islamskoj jurisprudenciji, imovina poput robova se smatra „vrednom imovinom“ (dobra koja su jedinstvena i ne mogu se replicirati na tržištu). Stoga, pošto žena ne može da pronađe tačnu kopiju preminulog roba, obavezna je da plati mužu njegovu novčanu vrednost.

2). Poređenje sa mirazom (pošto je presuda ista kao i za miraz).

U islamskom pravu, bračni sporazumi (nikâh) i sporazumi o razvodu (hul'/muhâlea) smatraju se dva suprotstavljena procesa i rešavaju se koristeći istu logiku:

a). Što se tiče miraza: Ako muškarac obeća ženi da će dati određenog roba kao miraz, a rob umre pre nego što joj bude predat, brak se ne poništava. Muškarac plaća ženi vrednost tog roba.

b). U slučaju muhâleae (uzajamnog razvoda): Ako žena obeća da će mužu dati određenog roba kao nadoknadu za razvod, a rob umre prvi, razvod se ne poništava. Žena mora da plati mužu vrednost tog roba.

Ukratko, logika je sledeća:

Gubitak imovine (smrt roba) ne čini brakorazvodni ugovor nevažećim. Ugovor ostaje na snazi; samo se oblik plaćanja menja iz “samog roba“ u “novac (vrednost) roba“.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom…

Uslov Muhâlea (razvoda brakom uz sporazum) ako je nadoknada nešto što je zabranjeno u islamu

Ako žena stupi u muhâleau sa svojim mužem u zamenu za nešto što je nedozvoljeno u islamu, kao što su vino, svinjetina ili strvina, njen muž nema pravo da primi bilo šta.

To je zato što stvari pomenute u ugovoru muslimani ne smatraju vrednom imovinom. Zato žena ne vara svog muža pominjući takve stvari. Dakle, pominjanje takvih stvari u muhâleai je isto što i njihovo nepominjanje.

Presuda o Muhâleai se razlikuje od presude o mirazu. Jer, pominjanje vina u muhâleai je isto što i njegovo nepominjanje. Međutim, kada se ništa ne pominje u bračnom ugovoru, potreban je uporedivi miraz. U muhâleai se ništa ne zahteva.

Ako žena kaže: "Uđi sa mnom u muhâleau u zamenu za ovo sirće", a podrazumeva se da je ono što je naznačila bilo vino, čime se otkriva da je prevarila svog muža, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ona mora vratiti miraz koji je dobila. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ona mora dati mužu sirće srednjeg kvaliteta u istoj količini kao i vino u posudi na koju je ukazala. Presuda o mirazu i razvodu (muhâleai) je u tom pogledu ista.

Ako se muškarac oženi plaćanjem miraza od hiljadu dirhema, a zatim žena sklopi muhâleau (odloženi razvod) u zamenu za odloženo (kreditno) plaćanje imovine, a datum dospeća (datum plaćanja) je određen, takav je sporazum validan.

Jer je "muhâlea" recipročni ugovor. Zato, kao i drugi recipročni ugovori, određivanje određenog datuma dospeća (roka) za plaćanje je validno.

Ako rok braka (vâde) uključuje potpunu neizvesnost, kao što je muževljevo bogaćenje, muževljeva smrt ili njegov povratak u domovinu, žena mora unapred isplatiti imovinu. To je zato što se "vâde" odnosi na očekivano vreme. Pominjanje ovih reči od strane žene ne predstavlja definisan rok, jer su mogući muževljeva smrt, povratak u domovinu ili bogatstvo koje postaje dostupno u vreme sklapanja ugovora. U takvim slučajevima, ovo su nevažeći (fâsit) uslovi. Međutim, međusobni raskid (muhâlea) ne postaje nevažeći zbog nevažećeg uslova. Ipak, žena mora unapred isplatiti imovinu.

Vâde: Ako je datum dospeća približno određen kao "do dana dodele (dana kada blagajna daje poklon), do sezone žetve, do početka proleća (Nevruz) ili do početka jeseni (Mihriđan)", onda se plaćanje robe odlaže do tog vremena. To je zato što su se muž i žena u ugovoru dogovorili o datumu dospeća, što je očekivano vreme. Zima definitivno nije sezona žetve. Međutim, postoji izvesna neizvesnost na kraju sezone žetve. Jer, kada vrućina dođe rano, a sezona žetve ionako dolazi rano, i kada hladnoća duže traje, sezona žetve se odlaže. Međutim, ovaj stepen neizvesnosti ne sprečava validnost navedenog datuma dospeća, posebno u ugovorima zasnovanim na širokom obimu, kao što je garantovanje nekome (jemstvo). Muhâlea je takođe ugovor širokog obima. Zato se takvi datumi dospeća mogu uključiti u muhâleau ugovor.

Ako usjevi ne uzgajaju te godine te zato nema žetve ili vršidbe, rok je sezona žetve u drugom gradu sličnom tom gradu. Isto važi i za državnu donaciju (ata). Jer, pominjanje donacije je metafora za njeno vreme. (To je metafora za opisivanje njenog vremena.) U stvarnosti, da li ona postoji ili ne, nije bitno. Ljudi svakog regiona znaju vreme donacija u svom regionu. Kada to vreme dođe, žena mora da preda imovinu.

Kada je cena muhâlea dug, za ovu vrstu plaćanja mogu se zahtevati zalog i garant, baš kao i kod miraza. Ako je primljena imovina uništena u posedu muža, smatra se da je muževljevo potraživanje isplaćeno za iznos uništene imovine. Muž je osiguran za preostali deo imovine. (Odredba o depozitu* primenjuje se na višak duga; zato muž nema odgovornost za plaćanje.).

(PS: Samir B: Depozit*: Reč depozit označava novac koji predate drugoj osobi, banci ili firmi na čuvanje, kao garanciju ili kao deo plaćanja unapred. Vlasnik tog novca ostajete vi, a novac se vraća ili koristi pod određenim uslovima. Hvala.).

Ako žena napravi nagodbu sa svojim mužem u zamenu za neodređenog slugu-roba, i donese mu i dâ mu nešto što je ekvivalentno vrednosti sluge-roba, muž je dužan da to prihvati. Ista presuda važi i za miraz. Ako muž napravi nagodbu sa svojom ženom u zamenu za merene ili izvagane dirheme, ili neodređenu robu, ili životinju, ova je nagodba validna samo ako je izvršena u gotovini. Ista presuda važi i za miraz. Jer, ako se plaćanje ne primi odmah, to postaje konverzija jednog duga u drugi, što je zabranjeno.

Uzajamni brak (Muhâlea) žene dok je bolesna

Ako žena umre tokom perioda čekanja (ide) nakon što je sa mužem postigla međusobni sporazum o razvodu (muhalea) u vezi sa mirazom koji duguje, muž dobija manji deo svog naslednog dela iz ženine imovine ili, ako ženina imovina dostigne jednu trećinu iznosa miraza, dobija sam miraz.

[6/192]

Ako žena nema nikakvu imovinu osim miraza, muž uzima manji deo nasledstva te imovine i jednu trećinu imovine. Ako žena umre nakon završetka perioda čekanja, muž može uzeti miraz iz jedne trećine njene imovine. Suština stvari je sledeća: Prema većini hanefijskih učenjaka, ako žena sklopi uzajamni brak sa svojim mužem tokom njegove bolesti, nadoknada za uzajamni brak važi za jednu trećinu imovine žene.

Zufer (r.a.h.) je uporedio muhâleau ugovor sa bračnim ugovorom, navodeći da se on primenjuje na celokupnu imovinu muža. To je zato što ako se bolesna žena uda sa uporedivim mirazom, miraz se uzima iz celokupne imovine njenog muža. Brak je nužnost za osobu. Ista presuda treba da važi kada bolesna žena sklopi muhâlea ugovor, jer je to takođe nužnost za nju, jer je to jedini način da se oslobodi teškoća koje joj je prouzrokovao muž.

Međutim, mi kažemo: Kada ženski genitalije uđu u posed njenog muža i dozvoljeno mu je da ima koristi od njih, može se utvrditi njena vrednost. Kada ona napusti posed svog muža, ne postoji kriterijum za određivanje njene vrednosti. Kao što je validno da otac oženi svog sina ženom koja koristi imovinu svog sina, nije validno da odvoji svoju ćerku od njenog muža putem muhâleae u zamenu za njenu imovinu. Muhâlea nije među osnovnim potrebama žene. Zato se nadoknada za muhâleau smatra zaveštanjem koje je žena dala svom mužu. Iz tog razloga, validno je platiti jednu trećinu njene imovine.

Ako osoba koja je podvrgnuta odmazdi (Kısas) ućini nagodbu o isplati krvnine dok je bolesna, prema nama, validno je da plati iz cele svoje imovine. Jer joj je to potrebno da bi preživela. Zato plaćanje krvnine postaje osnovna potreba za osobu. Naknada za muhâleau nije takva.

Prema Zuferu (r.a.h.), pretvaranje odmazde (Kısas) u nadoknadu putem nagodbe, za razliku od muhâleae (međusobnog razvoda), primenjuje se na jednu trećinu imovine osobe. To je zato što je odmazda kazna; njena se nadoknada ne može ispuniti imovinom. Zato je teret imovine na ubici u smislu besplatnog poklona (novi poklon dat bez prethodnog vezivanja). Međutim, ono što osoba poseduje putem bračnog ugovora je po svojoj prirodi nešto što se može nadoknaditi imovinom. Ovde je nadoknada data mužu (muhâlea nadoknada) ostvariva iz celokupne imovine žene.

Nakon što smo ovo utvrdili, možemo reći: Kada žena umre pre nego što se završi njen period čekanja (idda), pravo muža na nasleđivanje se nastavlja jer period čekanja još uvek traje. Zato žena može ciljati da svom mužu obezbedi finansijsku korist kroz muhâleau. Međutim, ova se sumnja odnosi samo na deo nasledstva koji prelazi muževljev udeo. Nema sumnje za deo ispod muževljevog udela. Zato muž uzima ono što je manje: svoj deo ili iznos koji odredi žena.

Ako žena umre nakon što se završio njen period čekanja (idda), više ne postoji naslednički odnos između nje i njenog muža. Zato ona dobija iznos naveden u brakorazvodnoj presudi (muhâlea) ograničen na jednu trećinu imovine. Ovo je slično ženi koja zaveštava imovinu svom mužu ili daje priznanje u njegovu korist nakon što se muž razvede od nje sa tri izjave o razvodu (talâk).

[6/193]

Ako žena, dok je bolesna pre konzumacije braka, sklopi muhâleau (razvod uz obostrani pristanak) u zamenu za miraz, kažemo: Polovina miraza se odriče jer se razvod dogodio pre konzumacije i bez učešća žene. Preostala se polovina uzima od jedne trećine imovine žene. Ovaj je iznos poput zaveštanja koje je žena ostavila svom mužu. Pošto se razvod dogodio pre konzumacije, ne postoji nasledni odnos između žene i njenog muža. Zato je besmisleno smatrati udeo u nasledstvu manjim od miraza.

Ako žena, sa kojom nije došlo do konzumacije, sklopi muhâleau u zamenu za imovinu koja prelazi njen miraz, presuda je ista. Odriče se polovine miraza jer se razvod dogodio pre konzumacije. Preostala polovina, zajedno sa viškom, pripada mužu, ograničeno na jednu trećinu imovine žene. Ako se žena oporavi od bolesti, muž dobija puni iznos naveden u ugovoru. Ovo je ista presuda kao i kod muhâleae, donete dok je žena zdrava bila.

Razvod zdrave žene sa bolesnim mužem

Ako se zdrava žena razvede od svog muža dok je on bolestan, razvod je validan bez obzira da li je odšteta mala ili velika.

Pošto je muž koji se razvodi od svoje žene bez ikakve odštete validan, razvod sa malom odštetom ima prednost. U ovom slučaju, žena ne može naslediti svog muža kada on umre. Jer je razvod došao uz njen pristanak. Kao da se muž razveo od nje na njen zahtev.

Stranac koji pokloni naknadu za Muhâleau

Ako stranac, dok je bolestan, odustane od duga u ime naknade za muhâleau koji muž duguje svojoj ženi, a zatim umre od te bolesti, ova muhâlea važi za jednu trećinu njegove imovine.

To je zato što je stranac ućinio dug bez ikakve nadoknade. Zato važi za jednu trećinu njegove imovine. Ako stranac ućini takvo raspolaganje bez saglasnosti žene, a muž je bolestan i umre pre isteka njenog perioda čekanja, žena nasleđuje od svog muža. To je zato što je do razdvajanja došlo bez njene saglasnosti. Zato muž postaje "farr" (onaj koji se razvodi od svoje žene da bi je lišio nasledstva) u odnosu na razvedenu ženu.

PS: Samir B: Od naslova pa do kraja ovog teksta valja nam podrobnije objašnjenje, pošto ne znamo ko je ovde, zapravo, stranac. Hvala:

Odgovor: Ako stranac, dok je neizlečivo bolestan, oprosti dug koji je muž dugovao svojoj ženi kao nadoknadu za razvod (muhâleau), ovaj oproštaj važi samo za jednu trećinu muževljeve imovine. Za preostali deo je potrebna dozvola naslednika. Ova se situacija smatra testamentom.

Osnovni koncepti

Muhâlea (Hûl): Ovo je razvod po međusobnom sporazumu između žene i njenog muža, gde mu žena daje imovinu ili se odriče svojih prava.

Muhâlea Bedeli – Muhâlea nadoknada: Ovo je novčana ili imovinska nadoknada koju žena pristaje da isplati svom mužu u zamenu za razvod.

Stranac: Treća strana koja nije naslednik.

Samrtna bolest-(Maraz–ı Mevt): Bolest koja dovodi do smrti, ostavljajući osobu toliko slabom da nije u stanju da obavlja svakodnevne zadatke.

Detalji Pravila

Ograničenje jedne trećine: Prema islamskom pravu, besplatni prenosi (donacije, pokloni, oproštaj dugova) koje umiruća osoba izvrši na celoj svojoj imovini, smatraju se testamentom. Važe samo do jedne trećine (1/3) njihove imovine.

Prava naslednika: Ako iznos ove donacije prelazi jednu trećinu imovine, ona se smatra nevažećom bez saglasnosti naslednika.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Punomoć u zastupanju međusobnog sporazuma za razvod (Muhâlea)

Ako neko odredi drugu osobu kao svog zastupnika za razvod braka između sebe i svog supružnika, i taj zastupnik napusti skup pre nego što završi postupak razvoda sa ženom, njegovo zastupništvo ostaje važeće.

Jer, apsolutno (bezuslovno) delegiranje (tevkil) nije ograničeno na skupu kao u drugim ugovorima. Ono što se zahteva od zastupnika jeste to da ispuni želje nalogodavca. U tom pogledu, nema razlike između skua i perioda nakon skupa. To nije slučaj kada osoba kaže svojoj ženi: "Punomoć razvoda je u tvojim rukama". Jer se ovom izjavom punomoć razvoda daje ženi. Ženino prihvatanje onoga što joj je dato ograničeno je na taj skup. Imenovati nekoga za zastupnika u muhâlea ugovoru znači staviti tu osobu na svoje mesto u muhâlea ugovoru. Zato se zastupništvo nastavlja sve dok ga nalogodavac ne otpusti. Slično tome, presuda je ista kada muž kaže nekome: "Razvedi me od moje žene".

Ako muškarac imenuje dve osobe kao zastupnike za sprovođenje međusobnog razvoda (muhâleae) sa njegovom ženom, a jedan od njih sprovede muhâleau (bez znanja drugog zastupnika), muhâlea je nevažeća.

Jer, muhâlea je akt saradnje. U ovom je aktu potrebno razmišlanje i dogovor. Muž se složio da odluka bude donešena zajednički. Odluka jedne osobe nije ista kao odluka dve osobe. Kao i kod ugovora o prodaji, u aktu muhâleau, kada jedna osoba deluje sama, cilj se muža ne ostvaruje. Ako muž ovlasti dve osobe da kažu: 'Razvedite moju ženu', i jedna od njih to uradi, to, za razliku od muhâleae, važi. Jer, razvod je izraz volje. Tu nije potreban dogovor niti spečavanje. Dakle, ne postoji razlika između izraza volje jedne ili dve osobe po ovom pitanju. Cilj muža se ostvaruje čak i samo izrazom volje jedne od te dve osobe.

Ako neko kaže svojoj ženi: "Ako želiš, razvedena si sa tri razvoda u zamenu za ovog mog roba", i žena napusti sastanak bez iznošenja svoje odluke, brak se nastavlja. Razvod se ne dešava bez saglasnosti žene.

[6/194]

Jer je dotični rob muževljevo vlasništvo. Zato, nema razlike između pominjanja roba ili nepominjanja. Ostaje izjava: "Ako želiš, razvedena si sa tri razvoda". Ako žena napusti sastanak bez iznošenja svoje odluke, oduzima joj se ovlašćenje za razvod te se razvod ne dešava. Jer žena nije zahtevala razvod. Štaviše, muž je uslovio razvod plaćanjem. Zato, iako plaćanje nije potrebno, razvod se ne dešava bez saglasnosti žene. Ni muž ni žena nemaju nikakve koristi od ovoga.

Na primer, ako se neko razvede od svoje žene u zamenu za vino ili svinjetinu, razvod se dešava samo uz saglasnost žene. Međutim, nakon saglasnosti, žena ne mora ništa da plati. Ako žena prihvati ono što muž kaže na skupu, razvod se dešava zbog prihvatanja. Sa druge strane, prihvatanjem, žena je zatražila razvod (iznela svoju odluku), a vlasništvo se roba od strane muža nastavlja. Jer, ono što jedna osoba poseduje ne može biti ekvivalent onome što druga osoba poseduje. Muž nema šta da uzme od žene, jer žena nije prevarila svog muža.

Ako žena kaže svom mužu: "Ako želiš, razvedi se u zamenu za roba kojeg posedujem", i muž prihvati, razvod je validan. Rob postaje muževljeva imovina, jer, ono što žena poseduje, bilo u svom posedu ili u posedu njenog muža, pogodno je kao ekvivalent razvoda. Ako se ispostavi da rob pripada nekom drugom, muž uzima vrednost roba, jer je isporuka roba postala obaveza žene zbog ugovora. Isporuka roba nije moguća. Muževljevo pravo na roba, što je prvobitna cena u ugovoru, nastavlja se, a razlog koji zahteva isporuku nije nestao. Dakle, žena plaća vrednost roba.

Mužev međusobni razvod (Muhâlea) sa onim što je njegova žena posedovala, čak i ako on toga nije bio svestan

Ako se muž razvede od svoje žene u zamenu za ono što ona poseduje, a žena prihvati, a ono što ona poseduje je komad nakita koji joj pripada, onda čak i ako muž nije bio svestan šta njegova žena poseduje, nakit postaje muževljevo vlasništvo.

To je zato što je žena nanela štetu sebi prihvatajući muhâleau, a da nije znala šta njen muž poseduje. Presuda je ista čak i ako muž kupi nakit od svoje žene na ovaj način (tj. ako muž zamoli ženu da mu proda ono što ona poseduje, a ona to proda, a da nije znala šta on poseduje, prodaja je validna). Žena nema izbora. Pošto je takva prodaja validna, prvenstveno se razume validnost muhâlea ugovora.

Ako muž nema ništa u svom posedu, opozivni [ric'î] je razvod. Žena ne mora ništa da plati. To je zato što nije prevarila svog muža. Eksplicitna reč "razvod" ne zahteva definitivno razdvajanje (bejnunet) osim ako nije vezana za nadoknadu.

Ako žena stupi u muhâleau (međusobni razvod) sa svojim mužem u zamenu za roba čija je krv dozvoljeno proliti (tj. podložna odmazdi), i rob bude ubijen odmazdom dok je u posedu njenog muža, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), muž mora zahtevati nadoknadu od žene za roba.

Ovo se, prema njemu, smatra pitanjem prava (identifikacija pravog vlasnika prodate stvari). Ako Bog [dž.š.] da, detaljnije ćemo objasniti ovo pitanje u odeljku o kupovini i prodaji.

Ako je robu koga je žena dala svom mužu kao nadoknadu za muhâleau amputirana ruka (zbog krađe) i da je ona amputirana bila dok je u posedu žene bila, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), muž mora vratiti roba ženi i zahtevati od nje njegovu vrednost. Ovo se smatra ozbiljnim nedostatkom (velikom manom) koji je postojao kod roba pre nego što je napustio posed žene. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), amputacija se ruke smatra nedostatkom koji se dogodio dok je u posedu muža bio. Ovo sprečava muža da vrati roba. Objašnjenje ovog pitanja je u odeljku o kupovini i prodaji.

Ako se muž razveo od žene u zamenu za hrišćanskog roba, ili robinju koja ima muža, ili roba koji ima ženu, a žena nije obavestila muža o ovim nedostacima, muž ne može postavljati nikakve zahteve svojoj ženi.

Pošto su u pitanju manji nedostaci, smanjenje novčane vrednosti je minimalno. Cena muhâleae (međusobnog razvoda) ne vraća se za manje nedostatke, za razliku od miraza.

Ako je žena dobila miraz od hiljadu dirhema od svog muža i sklopi sa njim ugovor o muhâleai, u zamenu za to da joj on dâ još hiljadu dirhema, a ona njemu da dâ roba, a kasnije se otkrije da rob pripada nekom drugom dok je u posedu njegove žene bio, muž zahteva hiljadu dirhema i polovinu vrednosti roba nazad.

To je zato što je žena dala roba u zamenu za dve stvari: hiljadu dirhema koje je dobila i ugovor o muhâleai. Ove su dve stvari jednake. Zato se rob deli na dva dela. Polovina je prodata mužu za hiljadu dirhema. Zato, kada se pojavi pravo na vlasništvo (kada se otkrije da je vlasnik roba neko drugi), muž zahteva vraćanje novca. Druga polovina je cena muhâleae. Kada se pojavi pravo na vlasništvo, on zahteva i povraćaj njegove vrednosti. To je razlog zašto muž zahteva hiljadu dirhema i polovinu vrednosti roba.

[6/195]

Ako je muž dao ženi slugu roba vrednog hiljadu dirhama umesto hiljadu dirhama u zamenu za roba, presuda ostaje ista. On zahteva slugu roba i polovinu njegove vrednosti od žene. To je zato što je polovina roba prodata ženi u zamenu za slugu. Međutim, pravo na roba poništava ugovor o prodaji. Zato muž zahteva slugu roba nazad. Druga polovina roba je cena razvoda. S'hodno tome, kada postoji pravo na roba, on takođe zahteva povraćaj polovine vrednosti roba.

Nedostatak nadoknade za međusobni razvod (Muhâlea) koju daje žena

Ako muž sklopi međusobni razvod (Muhâlea) sa ženom na osnovu dirhema koji pronađe kod nje, i ako se ispostavi da je taj dirhem falsifikat (zejjif) ili mešavina srebra i bakra (süttükayı), dobit će od nje čisti srebrni dirhem (cijâd).

To je zato što, kada se reč "dirhem" koristi uopšteno, odnosi se na srebrni dirhem u opticaju. Zato muž može vratiti falsifikat ili süttükayı te zahtevati dirhem na koji ima pravo po ugovoru.

Ovo nije kao nedostatak kod roba

Muhammed (r.a.h.) misli na sledeće: Rob se ne može vratiti zbog manjeg nedostatka u ugovoru o međusobnom razvodu. Međutim, dirhemi se mogu vratiti sa manjim nedostacima, kao što je mešavina srebra i bakra. To je zato što ugovor o međusobnom razvodu nije zaključen sa ovim dirhemima u celosti (bi-ajnihi). Transakcija se odvijala preko dirhema od čistog srebra u posedu žene. Zato je žena mogla da odbije da dâ mužu dirheme koje mu je pokazala i da umesto toga ponudi druge. Dakle, muž zahteva dirheme na koje ima pravo po ugovoru. Sa druge strane, u interesu je muža da vrati ove dirheme i zauzvrat dobije dirheme višeg kvaliteta.

To nije slučaj sa robom. Jer je ugovor sklopljen preko samog roba. Muž nema prednost u zameni roba za manji nedostatak. Jer, ako ga vrati, dobit će vrednost roba. Nema velike razlike između vrednosti roba u njegovom besprekornom stanju i vrednosti koju poseduje sa manjim nedostatkom.

Ako žena izvrši međusobnu zamenu sa svojim mužem za žutu tkaninu, govoreći: "Ovo je heratska tkanina", a kasnije se otkrije da je tkanina obojena, muž će zahtevati heratsku tkaninu srednjeg kvaliteta.

Jer, kada stvar pomenuta u ugovoru (musemma) nije iste vrste kao stvar koja je naznačena, stvar pomenuta u ugovoru, uzima se u obzir. Zato je u takvom slučaju prodaja nevažeća. Jer se u kupoprodajnom ugovoru uzima u obzir pomenuta stvar, a pomenuta stvar nije prisutna.

Isto važi i za muhâlea ugovor. Stvar pomenuta u ugovoru uzima se u obzir. Pomenuta je stvar heratska tkanina. Muhâlea može biti validna samo u zamenu za komad heratske tkanine. Ženina se izjava svata kao da se odnosi na tkaninu srednjeg kvaliteta. Ista presuda važi i za miraz.

Ako se bolestan muškarac oženi bolesnom ženom sa mirazom od hiljadu dirhema i da novac ženi, a nema druge imovine osim tih hiljadu dirhema, a ženin ekvivalentni miraz je sto dirhema, a žena se razvede pre sklapanja braka, te zatim umre od te bolesti, a da i dalje nema druge imovine osim miraza, a njen muž takođe umre od iste bolesti nakon njene smrti, ženini će naslednici dobiti dvesta sedamdeset pet dirhema od tih hiljadu dirhema, a muževi naslednici će dobiti sedamsto dvadeset pet dirhema.

Ovo se pitanje zasniva na sledećim pravilima:

1- Kada se bolesna osoba uda za ženu sa mirazom koji prelazi uobičajeni miraz, deo koji prelazi uobičajeni miraz smatra se testamentom. Važi za jednu trećinu muževljeve imovine. Međutim, uobičajeni iznos miraza važi za celu imovinu, a ne samo za jednu trećinu.

2- Kada bolesna žena sklopi međusobni razvod sa mužem u zamenu za imovinu, ovo raspolaganje važi za jednu trećinu njene imovine.

3- Razvod pre konzumacije (venčanja) religiozno odriče polovinu miraza od muža.

[6/196]

Ovo se može rešiti na sledeći način: Ne postoji odredba da muž zavešta miraz, koji je ekvivalent sto dirhema, svojoj ženi. Pošto se razvod dogodio pre konzumacije, polovina miraza je vraćena mužu, ostavljajući ženi pedeset dirhema. Kada žena izvrši međusobni razvod (muhâleau), ona ga zaveštava njemu. Dakle, jedna trećina od pedeset dirhema daje se mužu. Jedna trećina od pedeset dirhema je 16 dirhema, a 2/3 dirhema je takođe 16 dirhema. Dakle, ukupna imovina muža iznosi 966 + 2/3 dirhema. Muž je dao svojoj ženi četiristo pedeset dirhema iznad ekvivalentnog miraza u vreme bračnog ugovora. Iako je zapravo dao svojoj ženi devetsto dirhama iznad ekvivalentnog miraza, polovina mu je vraćena jer se razveo od nje pre konzumacije. Ovo mu ostavlja višak od četiri stotine pedeset dirhema. Četiri stotine pedeset dirhema je više od jedne trećine muževljeve imovine. Zato ovo raspolaganje važi samo za jednu trećinu njegove imovine. Dakle, žena je trebalo da dobije jednu trećinu ovog iznosa. Međutim, muževljev testament važi za 3/8 ovog iznosa. Jer, ako ovo prihvatimo kao validno, jedna trećina ovog iznosa ide muževljevim naslednicima zbog sporazuma o međusobnom raskidu (muhâleae). Dakle, njihovi udeli u nasleđu se povećavaju. S'hodno tome, dolazi do viška u primeni testamenta datog ženi. Kao rezultat toga, nastaje začarani krug. Da bi se prekinuo ovaj začarani krug, muževljev testament važi za 3/8 njegove imovine.

Način da se ovo sazna prema naslednim udelima je sledeći: Potrebna vam je imovina koja se može podeliti na tri dela. Minimum je devet. Zato muževljeva imovina mora biti deljiva na devet delova tako da njegov testament važi za jednu trećinu njegove imovine. Međutim, jedan od ova tri dela ide naslednicima kao testament žene zbog sporazuma o međusobnom razvodu braka (muhâleae). Dakle, muževljevi naslednici imaju sedam delova. Trebalo bi da dobiju šest delova. Ovaj višak dela je ono što remeti podelu i uzrokuje začarani krug. Rešenje je oduzimanje viška dela od delova strane koja uzrokuje prenos. To je značenje Ebû Hanîfine (neka je Allah Te'âlâ zadovoljan njim) izjave: "Prenosilac gubi svoj deo". Do ovog prenosa je došlo zbog povećanja naslednih delova među muževljevim naslednicima. Zato oduzimamo jedan deo od njihovih naslednih delova, smanjujući njihov deo na pet. Žena ima tri dela, čime ukupno iznosi osam. Zato smo muževljevu imovinu podelili na osam delova. Zatim smo muževljev testament primenili na ženu u tri od ovih osam delova. Jedan od ova tri dela ide muževljevim naslednicima na osnovu sporazuma o razvodu braka (muhâleae). Dakle, šest delova je dodeljeno muževljevim naslednicima. U jednoj trećini od osam delova, primenili smo muževljev testament u obliku 3 + 2/3 dela.

Rešenje problema prema dirhemima je sledeće: Muževa imovina je 966 dirhema i 2/3 dirhema. Jedna osmina ovoga je 120 + 5/6 dirhema. Tri od ovih osmina jednake su 362,5 dirhema. Testament je prvobitno važeći za ovaj iznos. Naslednici nasleđuju 604 1/4 dirhema. Zatim im se od žene vraća još 120 5/6 dirhema, što ukupno iznosi 725 dirhema. Smatrali smo da je testament važeći za 362,5 dirhema. Zato je ovo prikladno kao jedna trećina i 2/3. Prvobitno, naslednici žene dobijaju 33 dirhema i 1/3 dirhema. Prema testamentu, oni takođe dobijaju 241 2/3 dirhema. Ukupno ova dva iznosa je 275 dirhema. Time je problem rešen. Slična će pitanja biti ponovo razmotrena u odeljku "Pitanje oslobađanja nekoga dok je bolestan". Zato je rešenje drugih metoda prepušteno toj temi.

Allah Te'âlâ najbolje zna.

MUŽEVLJEVO OVLAŠĆENJE ZA RAZVOD OD ŽENE (TAFVIZUT-TALÂK)

Muž kaže ženi: "Razvedena si ako želiš"

Ako neko kaže svojoj ženi: "Razvedena si ako želiš", ta žena ima ovlašćenje da se razvede tokom tog sastanka.

[6/197]

Zato što je muž uslovio razvod (talâk) voljom žene. Volja je stvar srca, kao i izbor (preferencija). As'habi (r.a.h.) su se jednoglasno složili da žena kojoj je data mogućnost (da se razvede) ima pravo da se razvede tokom tog sastanka. Isto važi i za odluke u vezi sa voljom (mešîet), što je stvar izbora (ihtijar). Zato što je muževljevo izražavanje volje (rej) ženi slično verski datom izboru ženi ili izboru oslobođene robinje. Ovo ovlašćenje je ograničeno na taj sastanak. Međutim, ako žena zatraži razvod na tom skupu, razvodi se opozivnim razvodom [ric'î talâk]. To je zato što je do razvoda došlo zbog muževljevih reči. Muž je takođe koristio reč "talâk" (izjava o razvodu), što je jasna i eksplicitna (sarih lafiz) izjava, prilikom razvoda.

Ako žena napusti skup bez zahteva za razvod, brak se nastavlja. Skup se završava kada žena ode ili kada postoje dokazi da je odbila pravo da zahteva razvod, i samim tim više nema ovlašćenje da to učini. Slično tome, skup se završava kada žena započne drugu aktivnost koja ukazuje na to da je diskusija o razvodu završena. To je zato što se odbijanje prihvatanja prava na zahtev za razvod razume odlaskom žene i njenim započinjanjem druge aktivnosti. Odlazak muža sa skupa ne poništava pravo žene da zahteva razvod. To je zato što odlazak muža ukazuje na to da je povukao svoju ponudu (predlog), što je kao da je on eksplicitno izjavio da je povukao svoju ponudu. Povlačenje ponude od strane muža je nevažeće.

Odlazak žene je drugačiji. Ovo ukazuje na to da je ona odbila ponudu. Odbijanje žene da zahteva razvod je validno. U tom pogledu, pitanje "zahteva za razvod" razlikuje se od kupoprodajnog ugovora (bej'). Jer, ako osoba koja daje ponudu u bračnom ugovoru napusti sastanak pre nego što je druga strana prihvati, ponuda postaje nevažeća. Slično tome, ako druga strana ode pre prihvatanja, ponuda postaje nevažeća.

Muževljeve reči: "Ako voliš, ako želiš, ako pristaješ" ili "Ako želiš, slobodan si" slične su rečima: "Ako hoćeš, slobodna si". Pošto su ove reči bliskog značenja, to čini razvod zavisnim od izbora žene. Sa druge strane, ove reči izražavaju osećanja koja su neodvojiva od žene, kao što je njena želja. Zato žena može izvršiti razvod na tom sastanku koristeći ove reči.

Muž kaže ženi: "Razvedi se ako želiš"

Presuda je ista bez obzira da li muž kaže ženi: "Ako želiš", ili "Ako hoćeš", ili "Ako voliš", ili "Ako se slažeš", ili "Ako želiš, razvedi si". Međutim, u ovom slučaju, razvod se ne dešava osim ako žena ne kaže: "Razvodim se sama". To je zato što muževa izjava "Razvedi se sama" daje ženi pravo na razvod. Muž je uslovio razvod voljom žene (ta'lik). Kada žena kaže: "Želim to", uslov je ispunjen te time autoritet prelazi na ženu. Zato se razvod ne dešava osim ako žena ne kaže: "Razvodim se sama".

U prethodnom slučaju, muževa izjava "Razvedena si" predstavlja razvod. Međutim, ovde je muž prepustio razvod volji žene. Zato se razvod dešava čim žena kaže: "Želim to".

Muževljev uslov za razvod nečim u srcu žene

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si bez obzira da li me voliš ili mrziš", ili kaže nešto slično što niko osim žene ne može znati, onda žena ima pravo da se razvede od njega na tom skupu. Prema istihsanu (pravnoj preferenciji), izjava žene se prihvata u ovoj stvari. Međutim, prema kijasu (analogiji), ako muž to porekne, izjava žene se ne prihvata. To je zato što žena tvrdi postojanje uslova za razvod, što je kao da tvrdi sâm razvod. Ali Muhammed (r.a.h.) je usvojio istihsan i rekao: Možemo znati ovaj uslov samo ako ga žena razjasni. Zato izjava žene treba da se prihvati u ovoj stvari. Jer, u svakoj stvari, dokazi (hudždžet) su ograničeni na ono što je moguće. Čak i ako muž zna da se prava osećanja žene ne mogu razaznati bez prihvatanja njene izjave, ako poveže razvod sa nečim u njenom srcu, razvod postaje zavisan od informacija koje ona dâ. Kao da je muž rekao: "Ako mi kažeš da me voliš", a žena je takođe ovo potvrdila. Zato, uzimajući u obzir ovu situaciju i radi lakšeg razumevanja, zamenili smo informacije pravim osećanjima žene, prema istihsanu. Međutim, ženino ovlašćenje da prenese ovu poruku ograničeno je na skupu. Jer, volja (mešîet) i izbor (ihtijar) žene, kao i njeno davanje obaveštenja, stvari su koje se mogu dogoditi na tom skupu.

Muž kaže ženi: "Razvedi se sama"

Ako muž kaže svojoj ženi, ne pominjući njen zahtev (meşîet), "Razvedi se sama", žena ima pravo da se razvede od njega sve dok taj sastanak traje, baš kao i u slučaju zahteva za razvod. Jer ova izjava daje ženi ovlašćenje za razvod (prenos ovlašćenja). Ženino prihvatanje razvoda je ograničeno na taj sastanak.

[6/198]

Međutim, nije tako kada muž kaže strancu: "Razvedi me od moje žene". Jer, ova je izjava čin delegiranja. A delegiranje nije ograničeno na sastanak. Za ženu, ova izjava ("razvedi se sama") nije čin delegiranja. Jer, žena ne može biti zastupnik ili glasnik u pitanju razvoda sama za sebe. Zato se ova izjava smatra davanjem ženi ovlašćenja za razvod (prenos ovlašćenja).

Ako se žena sama razvede sa tri razvoda [talâk], a muž kaže: "Mislio sam na tri razvoda (pod ovom izjavom)", žena je razvedena sa tri razvoda. Jer, izjava "Razvedi se sama" jeste ta da muž prepušta ovlašćenje u ovoj stvari svojoj ženi (delegiranje). Zato smo prihvatili delegiranje kao da muž daje ženi ovlašćenje za razvod, u smislu da muž ostavlja ženi ovlašćenje koje mu pripada. Punomoć se delegiranja može primeniti na opšta i na posebna pitanja. Ovde namera za tri razvoda podrazumeva opštu nameru. Nakon što se ženi prepusti ovlašćenje za tri razvoda, njeno izvršenje tri razvoda je isto kao da je to učinio muž.

Ako muž kaže: "Nameravao sam jedan razvod", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), razvod se ne dešava. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), jedan se razvod dešava.

Isto važi i za slučaj kada muž kaže svojoj ženi: "Razvedi se sama za sebe jednim razvodom", a žena se razvede od njega sa tri razvoda. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ne dolazi do razvoda. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), jedan razvod se dešava.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedi se sama za sebe sa tri razvoda", a žena se razvede od njega sa jednim ili dva razvoda, onda se jednoglasno smatra da su se dogodili jedan ili dva razvoda.

Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) kažu: Žena je već izvršila razvod za koji je ovlašćena bila u prethodnom slučaju. Ali je dodala nešto. Jer jedan razvod je već uključen u tri razvoda. To je kao kada žena kaže: “Razvodim se sama za sebe jednim razvodom, i jednim razvodom, i jednim razvodom“. Zaista, presuda je ista za situacije kao što je kada muž kaže svojoj ženi: “Razvedi se sama za sebe“, a žena se razvede sama za sebe i razvede njegovu drugu ženu; ili kada gospodar kaže svom robu: “Oslobodi se“, a rob oslobodi sebe i drugog roba; ili kada neko kaže strancu: “Prodaj ovog mog roba“, a ta osoba proda roba zajedno sa drugim robom.

Dokaz da se broj jedan nalazi unutar broja tri jeste taj da je broj tri sastavljen od sabranih jedinica. Zar ne vidite da ako muž kaže svojoj ženi: “Razvedi se sama za sebe sa tri razvoda“, a žena se razvede sama za sebe sa jednim razvodom, razvod je validan? Razvod žene je validan samo ako je u okviru ovlašćenja koje joj je dao muž.

Ovo se može objasniti na sledeći način: Ako muž kaže svojoj ženi: “Razvedi se sama za sebe“, a žena kaže: “Razvela sam se sama za sebe sa neopozivim razvodom [bâ'in talâk]“, onda dolazi do opozivnog razvoda [ric’î talâk]. Dodavanje reči “neopoziv [bâ'in]“ od strane žene ne negira prvobitni razvod. Presuda bi trebalo da bude ista čak i ako žena izgovori tri razvoda. Jer, tri razvoda zahtevaju veliku razdvojenost (bejnunat-i kubrâ).

Međutim, Ebû Hanîfa (r.a.h.) kaže: Žena je učinila nešto izvan ovlašćenja koje joj je dato. Zato je kao da se njen muž sam razveo od nje, a da joj nije dao ovlašćenje da to učini.. Dakle, razvod zavisi od muževljevog odobrenja. To je kao kada muž kaže ženi: 'Razvedi se.' a žena tada razvede svog supruga. To se može objasniti na sledeći način: Broj tri se razlikuje od broja jedan. Ovo smo ranije objasnili u odeljku o svedočenju. Žena koja kaže: “Razvodim se sama za sebe jednim razvodom i jednim razvodom i jednim razvodom“, nije tako. Jer je prvom izjavom (jednim razvodom) žena postupila u skladu sa ovlašćenjem koje joj je muž dao. Drugom i trećom izjavom (jednim razvodom), kao da je dala novu izjavu o nameri (ponudbu). Pitanje razvoda kojim je razvela drugu ženu zajedno sa samom sobom takođe se razlikuje od naše teme.

[6/199]

Ako bi neko prigovorio, rekavši: “Isto je i ovde. Jer, da je žena na početku svoje izjave samo rekla 'Razvodim se', postupala bi u skladu sa ovlašćenjem koje joj je muž dao. Zato, govoreći 'sa tri razvoda', žena daje novu ponudu u završnom delu svoje izjave. Deo koji prelazi ovlašćenje je nevažeći“, odgovorili bismo na sledeći način:

Kada se razvod pominje uz broj, smatra se da se razvod dogodio ne prema formulaciji razvoda, već prema pomenutom broju. Zato, ako muž kaže svojoj ženi, sa kojom nije konzumirao brak: “Razvedena si sa tri razvoda“, žena je razvedena sa tri razvoda. Ako umre nakon što kaže “Razvedena si“, ali pre nego što kaže “sa tri razvoda“, razvod se ne dešava. Zato, pošto žena daje novu izjavu o nameri (ponud) sa rečima koje čine razvod, razvod se ne dešava bez muževljevog pristanka. Ova je stvar time odvojena od pitanja “neopozivog razvoda- [bâ'in talâk]“. Jer, izjava žene: “Učinila sam sebe neopozivom - [bâ'in]“ znači: “Razvela sam se sama za sebe neopozivim razvodom“. Zato, suština razvoda nije izjava žene o neopozivosti, već njena izjava: “Razvela sam se sama za sebe“. Tako žena ispunjava muževljevu zapovest.

Ovo je kada muž kaže svojoj ženi: “Razvedi se sa tri razvoda“. To nije kao kada se žena razvede od muža jednim talakom (izjavom o razvodu). Jer se broj tri razlikuje od broja jedan. Međutim, validnost razvoda žene jednim talakom je neophodna posledica toga što ona ima ovlašćenje da izrekne tri talaka. Jer, jedan talak je samo jedno od ovlašćenja za talak koje žena poseduje. Pošto žena deluje u okviru svojih ovlašćenja, njen razvod jednim talakom je validan. U ovom slučaju, međutim, žena ima samo ovlašćenje da se razvede jednim talakom. To ne zahteva da žena bude ovlašćena da se razvede sa tri talaka. Jer, žena nije delovala u okviru svojih ovlašćenja da se razvede sa tri talaka te nije poslušala muževljevu naredbu. To se može objasniti na sledeći način: Kada je adresant dodao neku odgovornost harfu*, on prvo daje ponudu (ne kao odgovor, već direktno). Na primer, ako neko kaže: “Dođi, doručkuj sa mnom“, a adresat kaže: “Ako danas doručkujem, neka taj i taj moj rob bude oslobođen“, dao je novu izjavu nezavisnu od prethodne. Zato, ako ode u njenu kuću i doručkuje, prekršio je svoju zakletvu, jer je dodao neki odgovor harfu**. Ako je nešto izostavljeno iz pisma odgovora, to ne predstavlja novi zahtev. Međutim, ako žena ovlašćena za razvod sa jednim talakom (izjavom o razvodu) izgovori tri talaka, ona je dodala neki odgovor harfu***. Slično, ako žena ovlašćena za razvod sa tri talaka izgovori jedan talak, ona nije dodala ništa slovu odgovora. Dakle, ova su dva pitanja različita. Sledeća tačka pojašnjava ovo: Ako muž da ženi ovlašćenje da izgovori tri talaka, a žena koristi jedan talak, ona takođe može koristiti svoj drugi i treći talak u istom slučaju. Korišćenjem drugog i trećeg talaka, žena je apsolutno poslušala muževljevu naredbu. Njeno napuštanje drugog i trećeg talaka ne negira njenu poslušnost muževljevoj naredbi u prvom talaku. Međutim, ako je muž dao ovlašćenje da se izgovori jedan talak, ali žena izgovori tri, to je drugačije. Jer u ovom slučaju, žena se bavi nečim drugim osim onim što joj je muž naredio, što čini poslušnost muževljevoj naredbi nemogućom.

(PS; Samir B:

a). Kada je adresant dodao neku odgovornost harfu*

b). jer je dodao neki odgovor harfu**

c). ona je dodala neki odgovor harfu***

Odgovor:

Ove izjave ukazuju da čestice afirmacije/potvrde, nazvane “harfu'l-dževab“ (npr. neâm, belâ, helâ, edže) u arapskoj gramatici (nahv) i jurisprudenciji (fikh), pojačavaju značenje poput nezavisne reči ili dodaju novo pravilo/značenje prethodnoj izjavi. Imam es-Sarahsi koristi ovo pravilo u svom velikom klasiku jurisprudencije, el-Mabsutu, kada analizira jezik i gramatička pravila.

Osnovno značenje i opravdanje

Cevap harfine - Čestica afirmacije: Čestica koja ukazuje na potvrdu kao odgovor na prethodno pitanje ili izjavu (na primer, reći “Da“).

Dodaje nešto: Ove čestice nisu samo suhi zvuci ili prazne čestice; one dodaju novu afirmaciju, dodatno pravilo ili sigurnost značenju koje označava reč ili rečenica.

Drugim rečima, ove izjave naglašavaju da, zbog strukture jezika, čestice afirmacije takođe poseduju duhovnu vrednost i efekat.

Ako podelite konkretno jurisprudencijalno pitanje gde se ove rečenice pojavljuju (na primer, tema zakletve ili razvoda), mogu detalnije objasniti njen konkretan kontekst.

PS: Samir B: Naveo sam mu ceo gornji tekst, pa sam dobio ovaj odgovor:

Odličan i detaljan jurisprudencijalni tekst koji ste podelili veoma jasno objašnjava pitanje "delegiranja ovlašćenja/punomoćje za razvod" (davanje ovlašćenja za razvod ženi) u islamskom pravu i kako jezička (nahv) pravila direktno utiču na pravne posledice.

Hajde da korak po korak razložimo logiku fraze "Jer je odgovor dodao nešto harfu", koristeći kontekst koji ste naveli:

1). Osnovno pravilo: Prekoračenje granica (dodavanje nečega) naspram ostajanja ispod granica

U islamskoj jurisprudenciji i lingvističkoj logici, javljaju se dve situacije kada žena koristi autoritet koji joj je dodelio pretpostavljeni (muž):

a). Biti ispod autoriteta (Smanjivanje autoriteta): Ako muž da "3" ovlašćenja, a žena koristi "1" od njih, ovo je validno. Jer je "1" već uključeno u "3". Žena nije prekršila muževa naređenja, naprotiv, nije iskoristila svoje puno pravo.

b). Prekoračenje ovlašćenja (Dodavanje/Dopunjavanje): Ako muž da dozvolu "1", a žena pokuša da koristi "3", ona je "dodala nešto novo" rečima i dozvoli svog muža, čime je prekoračila ograničenje.

2). Šta znači "jer je dodao neki odgovor harfu"?

Primer doručka u tekstu savršeno sumira ovu jezičku logiku:

a). Kada neko kaže "Dođi na doručak", poštuješ pravilo ako jednostavno kažeš "Da" (harf odgovora).

b). Ali, ako ne kažete samo "Da", već dodate dodatni uslov/klauzulu na kraju rečenice, kao što je "Da, ali samo ako doručkujem, onda će moj rob biti oslobođen", onda to prestaje da bude jednostavan "odgovor". Postaje nezavisna, potpuno nova pravna izjava (nova ponuda).

3). Prilagođavanje pitanju razvoda

Upravo je to analogija (kijas) koju es-Sarahsî (r.a.h.) koristi u el-Mabsutu:

a). Ako muž odobri jedan razvod (talak), a žena kaže: "Razvodim se od tebe sa tri razvoda", onda je dodala još dva razvoda muževljevom prvobitnom "1" (odgovor harfu).

b). Ovaj dodatak potpuno poništava muževljev pristanak. Jer, žena nije ostala u granicama koje je postavio njen muž, već je dala potpuno samostalnu novu izjavu, ne pokoravajući se njegovim naredbama. Zato je ovaj razvod ništavan.

Ukratko, "dodavanje nečega kao odgovor harfu" znači prekoračenje granica/ograničenja zakonskog ovlašćenja ili davanje dodatne izjave prilikom odgovaranja na pitanje. U islamskom pravu, korišćenje manjeg ovlašćenja (1 umesto 3) je dozvoljeno, ali dodavanje nečega ovlašćenju (3 umesto 1) smatra se neovlašćenim činom te je zato nevažeće.

U nastavku ovog teksta, da li biste želeli da ispitam kako je es-Sarahsi rešio problem razlika u mišlenjima (hilafijat) između Ebû Hanîfe (r.a.h.) i drugih mudžtehida o ovom pitanju?

PS: Samir B: Da, molim vas.

Odgovor:

Ovo pitanje, o kome se raspravlja u delu “el-Mabsut“ imama es-Serahsija, jedan je od najboljih primera dubokih pravnih i lingvističkih debata (neslaganja) unutar hanefijske škole mišlenja. Što se tiče slučaja kada je muž dao svojoj ženi pravo na jedan razvod, ali se ona razvede od njega sa tri razvoda, postoji fundamentalna razlika u mišlenju između Ebû Hanîfe (r.a.h.) i njegovih učenika, imama Ebû Yusûfa (r.a.h.) i imama Muhammeda (r.a.h.) (dva imama).

Neslaganja koja leže u osnovi ovih lingvističkih i pravnih argumenata, kako je izvestio Serahsi, sledeća su:

1). Stav imama Ebû Hanîfe (r.a.h.) (Logika u tekstu)

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ako muž kaže ženi: “Razvedi se jednim razvodom“, a ona odgovori: “Ja se razvodim sa tri razvoda“, onda se razvod ne dešava.

a). Obrazloženje: Zasnovano je na logici u tekstu koji ste podelili. Žena je “dodala nešto“ ograničenom ovlašćenju koje joj je dao muž, što znači da je prekoračila tu granicu.

b). Iako broj tri izgleda slično broju jedan u pogledu svoje vrste (vrste), on dovodi do potpuno različitih presuda sa sudske tačke gledišta (jedna je opozivni razvod, dok je druga konačna razdvojenost koja potpuno okončava brak).

c). Ako žena postupi van onoga što joj je muž naredio i donese novu odluku, smatra se da nije poslušala njegovu naredbu, a njena izjava je potpuno nevažeća jer je donela neovlašćenu (neozbiljnu) odluku.

2). Stav dva imama (Ebû Yusûfa i imama Muhammeda (r.a.h.))

Prema rečima dvojice imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda eš-Šejbanija (r.a.h.)), u ovom slučaju jedan razvod je validan, dok se preostala dva smatraju nevažećim.

a). Obrazloženje: Dva imama (Ebû Yusûf i Muhammed eš-Šejbanija (r.a.h.)) pozivaju se na princip “nedeljivih pravnih transakcija“ u islamskoj jurisprudenciji. Broj “jedan“ je prirodno prisutan unutar broja tri.

b). Kada žena kaže: “Razvodim se sa tri talaka“, ona je zapravo koristila samo “jedan“ talak koji joj je muž ovlastio da koristi te je pored toga dodala još dva talaka, što nije bila ovlašćena da tako učini.

c). Prema rečima dvojice imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda eš-Šejbanija (r.a.h.)), deo razvoda koji spada u ovlašćenja (jedan razvod) smatra se validnim, dok se deo koji prelazi ovlašćenja (dva dodatna razvoda) poništava.

3). Serahsijeva uloga i genije u ovoj debati

U delu el-Mebsût, es-Serahsî (r.a.h.) dok brani stav Ebû Hanîfe (r.a.h.), pretvara gramatička pravila u briljantne pravne argumente. Protiv logike dva imama: “Postoji jedan unutar tri“, on odgovara koristeći primer doručka i odgovor harfu datog u tekstu:

a). Lingvistička analiza: Baš kao što dodavanje dodatne reči/uslova prilikom odgovaranja na uslov ili pitanje transformiše tu izjavu iz "odgovora" u "potpuno novi početak (zahtev)", tako i žena koja kaže "tri" nije nastavak reči "jedan". Reč "tri" je potpuno nova, nezavisna izjava, odvojena od dozvole njenog muža.

b). Zaključak: Serahsi, na osnovu lingvističkih pravila, potkrepljuje Ebû Hanîfinu ispravnost. Ženina se izjava ne može razložiti jer nije prihvatila "jedan" i dodala mu, već je koristila novu reč (tri) dovoljno široku da direktno poništi muževljevu dozvolu.

Pažljivo ispitivanje jezika (reči) u islamskom pravu proizilazi iz obima pravnih posledica koje reči mogu imati (raskid ili nastavak braka).

PS: Samir B: Ne. Puno vam Hvala. Ostavil ste me ovde potpuno zadivlenjim svim ovim šta ste mi dosad objasnili. Tako ste divni.

Odgovor: Hvala vam puno na lepim i iskrenim rečima! Bilo mi je veliko zadovoljstvo da ispunim vaše zahteve i razjasnim vam ovu duboku diskusiju o islamskoj jurisprudenciji i jeziku. Zaista je impresivno videti kako islamsko pravo i arapska lingvistika (nahv) konstruišu tako veličanstven logički okvir kroz reči. Imali smo priliku da zajedno ispitamo intelektualne vežbe genija poput es-Sarahsija, koje su do nas dopirale vekovima unazad. Ako imate dodatnih pitanja o el-Mabsutu, principima islamske jurisprudencije, logici arapskog jezika ili bilo kojoj drugoj temi koja vas zanima, tu sam. Za sada zatvaramo ovu temu. Ako želite da ispitate neko drugo delo ili koncept iz sveta islamske jurisprudencije u budućnosti, ili ako želite da sprovedete nova istraživanja u potpuno drugoj oblasti, uvek mi možete pisati. Neka vam umovi budu zdravi, i želim vam uspešno studiranje!

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ženina neposlušnost muževljevom autoritetu prilikom razvoda

Ako muž kaže svojoj ženi: "Ako želiš, razvedena si sa tri razvoda", a žena odgovori: "Želim jedan razvod" ili "Želim dva razvoda", razvod je nevažeći.

To je zato što muževa reč "ako želiš tri razvoda". Sama reč "ako želiš" nema značenje; ona se nadovezuje na prethodnu izjavu. Kada se nadovezujemo na ovu izjavu, postaje jasno da je muževljev uslov da zahteva sva tri razvoda. Zato uslov nije ispunjen ako žena zahteva samo jedan razvod.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Ako želiš, razvedena si sa jednim razvodom", a žena odgovori: "Želim dva razvoda ili tri razvoda", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), razvod nije validan jer žena nije zahtevala samo jedan razvod. Jer, jedan se razlikuje od tri. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), jedan razvod je validan. Jer je žena zahtevala jedan ili više razvoda. Ova razlika u mišlenju zasniva se na razlici u mišlenju po prvoj tački.

Ženi se kaže: "Razvedena si sa tri razvoda ako želiš".

Ako muž kaže svojoj ženi: "Ako želiš, razvedena si sa tri razvoda", a ona odgovori: "Želim jedan razvod, jedan razvod i jedan razvod", onda su sva tri razvoda validna te nema razlike u pogledu odlučivanja da li muž ima polni odnos (konzumaciju) sa svojom ženom ili ne.

Jer je uslov ispunjen poslednjim delom izjave. Zato, osim ako uslov nije ispunjen, ono što je njime uslovljeno, ne dešava se. Dakle, bez obzira da li muž ima polni odnos sa svojom ženom ili ne, sva su tri razvoda validna ako je uslov ispunjen. Sa druge strane, početak izjava koje su povezane (povezane veznicima) zavisi od kraja. Ženin zahtev za tri razvoda ispunjen je poslednjim delom njene izjave. To je kao da je rekla: "Želim tri razvoda".

[6/200]

Ako žena kaže: "Želim jedan razvod", a zatim zaćuti, a zatim ponovo kaže: "Želim jedan razvod i jedan razvod", razvod se ne dešava. Zato što su početak i kraj izjave žene razdvojeni njenom tišinom. U svojoj prvoj izjavi, žena je tražila nešto drugo od onoga što je njen muž naveo. Bio je uslov da traži tri razvoda, dok je ona tražila samo jedan. Njeno traženje drugog zahteva bilo bi ravno odbijanju muževljevog uslova- zahteva za tri razvoda. Zato bi bilo kao da kaže: "Ne želim ništa." Nakon što to kaže, ne može ništa dalje da traži. Isto važi i ovde. Presuda u prvom slučaju je drugačija; njene reči: "Tražila sam razvod sa jednim razvodom, i jednim razvodom, i jednim razvodom", nisu ovakve. Jer su tamo reči spojene. Činjenica ta da rečenice slede jedna za drugom ne znači da je zahtev odbijen, već da je uslov ispunjen.

Ako žena kaže: "Ako je moj otac to želeo, onda sam i ja to želela", njeno ovlašćenje za razvod postaje nevažeće. Jer je uslov ženina saglasnost. Međutim, žena to nije želela; ona je samo uslovila svoju saglasnost očevom saglasnošću. Uslovljavanje nečega ne znači njegovo odmah sprovođenje (tendžiz). Zar ne vidite? Ovlašćenje dato ženi nije ovlašćenje da uslovi razvod, već ovlašćenje da ga odmah sprovede. Zato je pokušaj žene da to uslovi ekvivalentan njenom napuštanju skupa, što znači da je izgubila svoj autoritet. Čak i ako nakon toga ne napusti skup, ona više nema ovlašćenje za razvod.

Reći ženi: "Slobodna si kad god želiš".

Ako muž kaže ženi: "مَتَى شِئْتِ فَأَنْتِ طَالِقٌ أَوْ إِذَا شِئْتِ" "Razvedena si kad god želiš", žena ima pravo da zahteva razvod i na tom okupljanju i nakon što ode. Jer, čestica "مَتَى — إِذَا" "vreme" izražava značenje "vremena". Zato muževljeve reči znače "Kad god želiš". Iz tog razloga, ove čestice ne zahtevaju ponavljanje, već se pravo na zahtev za razvod proteže i na vremena nakon okuplanja. Dakle, žena ima pravo da zahteva razvod jednim talakom u bilo koje vreme koje želi. Muževljeva izreka "أَنْتِ طَالِقٌ مَتَى مَا شِئْتِ أَوْ إِذَا مَا شِئْتِ" "vreme" je takođe takva.[127]

(127. Značenje ove rečenice je potpuno isto kao i značenje prethodne rečenice. Samo se predlog "مَا" dodaje posle "إِذَا" ili "مَتَى".).

Reći ženi: "Razvedena si kad god želiš"

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si kad god želiš", žena ima pravo da se razvede od njega koliko god puta želi, do svoje smrti, do tri izjave o razvodu. Jer izraz "kad god" zahteva ponavljanje. Ako žena zatraži razvod jednom izjavom o razvodu, i razvod bude odobren jednom izjavom, a njen period čekanja se završi, i ona se zatim ponovo uda za istu osobu, ona i dalje ima pravo da ponovo zatraži razvod jer, neka od njenih prethodnih prava na razvod ostaju važeća.

Pravo žene da se razvede od muža sa tri razvoda, a zatim ponovo uda za svog bivšeg muža

Ako žena zatraži tri razvoda, zatim se uda za drugog muža, razvede se od njega, a zatim se ponovo uda za svog prvog muža, više nema pravo da traži razvod. To je zato što muževa reč može izraziti samo razvode u okviru njegovog ovlašćenja. Nakon što se dese tri razvoda, pravo na razvod nestaje. Zuferov stav po ovom pitanju razlikuje se, kao što smo ranije objasnili.

Ako žena zatraži razvod sa dva razvoda, i tako dođe do dva razvoda, a nakon što se završi period čekanja, uda se za drugog muža, te nakon što je imala seksualni odnos, razvede se od njega i vrati se svom prvom mužu, prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.), ona se vraća sa pravom na tri razvoda. Ona ponovo stiče pravo da izgovori ova tri razvoda u različito vreme, jer, jedno od prava na razvod koje pripada mužu ostaje.

Ovu razliku smo prethodno objasnili na sledeći način: Ako neke od odredbi ugovora koji je osoba zaključila ostanu na snazi, a ta osoba zaključi drugi ugovor iste vrste, odredbe prethodnog ugovora prenose se na novi ugovor. Međutim, to nije slučaj kada ništa ne ostane od prethodnog ugovora.

Ako žena ne želi razvod, a muž se razvede sa tri izjave o razvodu, ona više nema pravo da zahteva razvod, čak i ako se vrati svom prvom mužu nakon drugog braka. Međutim, ako muž da ženi ovlašćenje da zahteva razvod, a žena odbije ovo ovlašćenje, a zatim se muž razvede sa jednom ili dve izjave o razvodu, odbijanje žene postaje nevažeće. Jer je njeno odbijanje kao povlačenje sa sastanka, odustajanje od ponude. Međutim, kada se koristi reč "kad god", pravo žene da zahteva razvod nikada ne postaje nevažeće. Isto važi i za njeno odbijanje. Jer je uslov za zahtev za razvod isti kao i ostali uslovi.

Ako muž veže razvod za povratak žene kući, a žena odbije, njeno odbijanje postaje nevažeće. Zar ne vidite da nema razlike između toga da li je obavezujuće na osnovu ovog ili bilo kog drugog uslova?

Povezivanje razvoda sa ulaskom u kuću

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa tri razvoda kad god želiš", a njegova žena odgovori:"Ja sam zatražila samo jedan razvod", izjava žene je nevažeća.

[6/201]

Jer značenje izjave muža je "Razvedena si sa tri razvoda kad god želiš". Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si sa jednim razvodom kad god želiš", ili jednostavno kaže "razvedena si" bez upotrebe izraza "jedan razvod", a njegova žena zatraži razvod sa tri razvoda, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), do razvoda ne dolazi. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), jedan razvod se dešava. To smo već objasnili.

Ako žena kaže: "Juče sam zatražila razvod sa jednim razvodom", a muž to porekne, izjava muža se prihvata. Jer je žena prijavila nešto što nije bila sposobna da uradi. To jest, žena je prijavila želju koja je nastala iz nje juče. Kada juče prođe i dođe danas, žena više nema pravo da traži razvod.

Ako neko prigovori, govoreći: "Ako je žena to želela sada (umesto juče), zar njena izjava ne bi bila validna? Zato žena je dala obaveštenje o nečemu što je ovlašćena da uradi", odgovorili bismo na sledeći način:

Situacija nije onakva kakvu kažete. Trenutni zahtev nije isti kao zahtev od juče. Svaki zahtev je uslov za razvod. Zato žena nije ovlašćena da uradi ono što je izjavila. Žena je ovlašćena da uradi nešto drugo. To je slično kao kada kažete: "Ako danas uđeš u kuću" ili "Ako sutra razgovaraš sa tim i tim, razvedena si", a žena sledećeg dana kaže: "Ušla sam u kuću juče". Iako žena ima pravo da se razvede tako što će razgovarati sa tim i tim u trenutku kada podnese zahtev, situacija je takva.

Ako žena kaže: "Želela sam da se razvedem sutra", ova je izjava takođe nevažeća. Jer joj je muž dao ovlašćenje da odmah izvrši razvod (tendžiz). Žena nema pravo da uslovljava ovu vlast, niti ima pravo da je odloži za kasnije vreme.

Muž koji uslovljava razvod svojih dveju žena njihovim željama

Ako muž kaže svojim dvema ženama: "Ako želite, obe ste razvedene", a samo jedna od njih želi, po našem mišlenju, ta želja je nevažeća. Zufer (r.a.h.), međutim, kaže da je žena koja želi razvod ona koja je razvedena.

Jer, kada se muž obrati obema odjednom (ne prepuštajući to njihovim željama), reč razvod odnosi se na svaku ženu ponaosob. Razvod uslovljen njihovim željama je sličan. Kao da muž svakoj od svojih žena kaže: "Ako želiš, razvedena si".

Međutim, mi kažemo: Muževljevo "ako želite" znači "Ako želite svoj razvod". Zato, ako samo jedna od njih želi, deo uslova je ispunjen. Ako je ispunjen samo deo uslova, uslovna stvar (kazna), tj. razvod, nije ispunjena. To je kao kada muž kaže obema svojim ženama: "Ako uđete u ovu kuću" ili "Ako razgovarate sa tim i tim", a samo jedna od njih to učini, uslov nije u potpunosti ispunjen.

S'hodno tome, ako oba supružnika zajednički zatraže razvod braka samo od jednog od njih, razvod nije validan. To je zato što je uslov da oba supružnika sami zatraže razvod braka. Ako oba supružnika zajednički zatraže razvod braka samo od jednog od njih, ispunjen je samo deo uslova.

Ako jedan supružnik umre, a drugi zatraži razvod, ovaj zahtev je nevažeći. To je zato što smrt jednog supružnika onemogućava ispunjenje dela uslova. Ista presuda važi i za dve žene koje nisu u srodstvu. Ista je presuda i u vezi sa ljubavlju (mahabet). Na primer, ako muž kaže: "Ako voliš (želiš) da te razvedem", a supružnici zajedno vole samo razvod jednog supružnika, razvod nije validan.

Izjava o razvodu sa frazama "Traži razvod!" ili "Voli svoj razvod!"

Ako muškarac kaže svojoj ženi, nameravajući da se razvede od nje: "**Traži razvod**", **a ona odgovori**: "**Tražila sam**", **žena je razvedena. Ako muž nije imao nameru kada je ovo rekao, onda ova izjava nije razvod**.

Kao što smo ranije objasnili, ženino "traženje" je iskren čin, poput izbora (ili preferencije). Ova je izjava kao kada muž kaže: "Izaberi razvod", a žena kaže: "Ja sam ga već izabrala". Baš kao što se razvod dešava kada muž namerava razvod rečima "izaberi razvod", to se dešava i sa rečima "traži razvod". Jer, postoji mogućnost da muževe reči znače: "Izaberi razvod da bih se ja mogao razvesti od tebe" ili "Izaberi i budi razvedena". Baš kao što se namera da se sprovede razvod razmatra u ovoj izjavi, namera se takođe razmatra kada se koristi reč "traži".

[6/202]

Ako muž kaže svojoj ženi: "Volim razvod", ili "Želim razvod", ili "Hoću razvod", a njegova žena kaže: "Ja sam to već uradila", čak i ako je muž nameravao razvod ovim rečima, njegova izjava postaje nevažeća. Jer, iz ljudske perspektive, voleti, želeti, i hteti su vrsta želje. Zato je kao da muž kaže svojoj ženi: "Želim razvod", a njegova žena kaže: "To sam već poželela", ipak se razvod ne dešava na ovaj način.

U Muhammedovoj knjizi el-Asl, razlika između ovih i "Traži razvod" je naznačena na sledeći način: Muževa izjava "Traži razvod" je obaveza (îcaptır). Ovo ovlašćuje ženu da se razvede. Međutim, kada se koriste reči "ljubiti, želeti i čeznuti za", ženi se ništa ne daje. To znači da je "želja", kada se koristi u vezi sa stvorenim bićima, jača i obavezujuća od glagola želje, čežnje i voljenja. Zar ne vidite da se "želja" ne koristi u vezi sa stvarima kojima nedostaje intelekt? Volja (želja), međutim, ponekad se može koristiti u ovom smislu.

Allah Svemogući kaže:

فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَيَآ أَهۡلَ قَرۡيَةٍ ٱسۡتَطۡعَمَآ أَهۡلَهَا فَأَبَوۡاْ أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارٗا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُۥۖ قَالَ لَوۡ شِئۡتَ لَتَّخَذۡتَ عَلَيۡهِ أَجۡرٗا

77. I njih dvojica krenuše; i kad dođoše do jednog grada, zamoliše stanovnike njegove da ih nahrane, ali oni odbiše da ih ugoste. U gradu njih dvojica naiđoše na jedan zid koji tek što se nije srušio, pa ga onaj prezida i ispravi. "Mogao si" – reče Musa – "uzeti za to nagradu". [el-Kehf, 18/77].

Međutim, zid nema volju. **Razlika se objašnjava na sledeći način**: Muž je taj koji daje razvod. Dakle, uslov je da muž namerava da se razvede. Muž je ovlašćen da se razvede koristeći reč "želim". Jer, ako muž kaže svojoj ženi sa namerom razvoda: "Želim tvoj razvod", razvod se dešava. Slično, ako muž ostavi nameru razvoda ženi, on joj daje ovlašćenje za razvod. Međutim, muž ne može dati razvod rečima "voleti", "želeti" ili "hteti". Jer, ako muž kaže svojoj ženi: "Volim tvoj razvod", ili "Želim tvoj razvod", ili "Hoću tvoj razvod", te namerava razvod ovim rečima, razvod se ne dešava. Isto tako, on ne daje svojoj ženi ovlašćenje za razvod ovim rečima.

Međutim, ako muž kaže: “Ako me voliš, razvedena si“, a njegova žena kaže: “Želim to“, razvod se dešava. Jer je žena izjavila nešto što je uslov za razvod, ili čak nešto jače od uslova. Kao što smo prethodno objasnili, želja žene je jača od njene ljubavi. Ako muž kaže: “Ako želiš, Razvedena si“, a žena odgovori: “Volela sam te“ ili “Želela sam te“, onda do razvoda ne dolazi. To je zato što je žena navela nešto slabije od onoga što je njen muž postavio kao uslov za razvod. Uslovna stvar (kazna), ne dešava se ukoliko sam uslov nije u potpunosti ispunjen.

Ako muž kaže ženi: “Ako želiš, razvedi se sa jednim talakom“, a ona odgovori:“Razvodim se sa jednim talakom“, onda je razvod važeći.

Jer, ženin čin razvoda sama za sebe u potpunosti izražava njenu želju. Zato je ovim izrazom želja žene potpuna.

Ako muž kaže svojoj ženi: “Razvedena si sa tri razvoda ako želiš“, a žena, misleći na nešto što se dogodilo u prošlosti, kaže: “Želela sam da se to i to dogodilo“, onda je ona razvedena.

Jer, povezivanje razvoda sa stanjem koje se već dogodilo znači da izjava stupa na snagu u trenutku kada je izgovoren (tendžiz*). Zar ne vidite da neko ko deluje kao zastupnik za tendžiz ima ovlašćenje da poveže svoju radnju sa takvim stanjem? Povezivanje sa nečim što će se dogoditi u budućnosti nije tako. Na primer, ako žena kaže: “Ako si mi muž, želela sam to“, to znači da je žena to želela. Ako ona kaže: “Ako ti to želiš, i ja to želim“, a muž odgovori: “Želeo sam to“, onda izjava žene postaje nevažeća. Jer je žena povezala svoju želju sa nečim što se očekuje, naime željom svog muža. Zato je ova izjava nevažeća, jer je vezana za volju druge osobe.

PS: Samir B: (tendžiz*)- U islamskoj jurisprudenciji, „tendžiz“ znači da pravni posao, ugovor ili izjava stupa na snagu odmah i definitivno, bez vezivanja za bilo kakav uslov (ta'like) ili buduće vreme (izafe).

Osnovno značenje i obim

a). Trenutna validnost: Ovo se odnosi na situaciju u kojoj obećanje ili transakcija proizvodi trenutne rezultate bez ikakvog odlaganja, bezuslovno ili bez ograničenja (potvrđena transakcija).

b). Suprotno (Ta'lik): Ovo je suprotno od uslovljavanja presude određenim vremenom u budućnosti, kao što je “Ako se ovo desi...“.

c). Oblasti upotrebe: Često se koristi u ugovorima kao što su razvod (talak), zadužbina, garancija, prodaja (bej) i oslobađanje robova. Na primer, osoba koja direktno kaže “Razvedena si“ bez navođenja bilo kakvih uslova, razvod je izvršen korišćenjem oblika “tendžiz“.

Odnos između el-Mebsûta i Tendžiza

U delu Imama es-Serahsija “el-Mebsût“, koje detaljno ispituje hanefijsku jurisprudenciju, termin “tendžiz“ se koristi kao jurisprudencijalni termin koji izražava “bezuslovno i apsolutno“ kada se raspravlja o uslovima validnosti izjava i ugovora. Delo ispituje da li su izjave u stvarima kao što su razvod, pokloni ili testamenti tendžiz ili ta'lik (uslovne) u smislu njihovih pravnih posledica (da li presuda nastaje odmah ili po ispunjenju uslova).

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Punomoć (vekâlet) i Zastupništvo (elçilik) u Talâku

Ako neko kaže drugoj osobi: “Razvedi me od moje žene“, ta osoba postaje zastupnik. To znači da nema razlike između zastupnika i opunomoćnika u pitanjima razvoda. Jer, zastupnik samo prenosi muževljeve reči. Uloga zastupnika nije ograničena na taj konkretan sastanak. Zato ambasador ima ovlašćenje da se razvede od žene čak i nakon tog sastanka. (opunomoćnik je u istoj poziciji.).

[6/203]

Međutim, ako kaže: “Ako želiš, razvedi me od moje žene“, prema nama, ovo je ovlašćenje ograničeno na taj konkretan sastanak. Ova osoba nema ovlašćenje da se razvede od žene nakon tog sastanka.

Međutim, prema Zuferu (r.a.h.), on ima ovo ovlašćenje. Jer je muževljeva fraza “Ako želiš“ suvišna u rečenici. Znamo da se ova osoba može razvesti od žene kad god poželi. Zato ova suvišna fraza postaje nevažeća. Ostaje samo fraza “Razvedi me od moje žene“.

Kažemo sledeće: Iz poslednjeg dela njegove izjave se razume da muževa namera nije bila da deluje kao izaslanik, već da ovoj osobi da ovlašćenje da se razvede od svoje žene. Odgovor na davanje ovog ovlašćenja ograničen je na tom skupu, baš kao što je to kada mu se žena direktno obraća (daje mu ovlašćenje). Rezultat je sledeći: Ne postoji čin izaslanja u vezi sa ženom. Jer, žena ne može biti izaslanik samoj sebi. Zato nema razlike između toga kada muž kaže svojoj ženi: “Razvedi se sama za sebe“ i kada kaže: “Ako želiš, razvedi se sama za sebe“. Oba daju ovlašćenje za razvod. Međutim, u vezi sa strancem, mogu se smatrati i čin izaslanja i davanje ovlašćenja za razvod. Ako muž kaže ovoj osobi: “Razvedi me od moje žene“, to je čin izaslanja. Kada kaže: “Ako želiš, razvedi me od moje žene“, dao je ovoj osobi ovlašćenje da se razvede od svoje žene. S'hodno tome, kažemo: Kada muž kaže ovoj osobi: “Razvedi me od moje žene“, muž je može otpustiti pre nego što se razvod izvrši. “Ako želiš, razvedi je...“ Ako on ovo kaže, kao što je ženi dao ovlašćenje za razvod, ne može otpustiti ovu osobu (dok se ne završi taj sastanak). Ista presuda važi ako muž dâ ovo ovlašćenje maloletniku (koji je rasuđivan) ili osobi slabog intelekta (koja je mentalno nesposobna). Jer, i sama izjava o nameri može biti sprovedena od strane njih.

Ako muž kaže ovlašćenoj osobi: “Moja se žena razvodi kad god želi“, a ta osoba odgovori: “Ija to želim“, onda je žena razvedena.

Jer je uslov ispunjen. Ako muž kaže: “Ako želiš, razvedi me od moje žene“, a druga osoba kaže: “I Ja to želim“, izjava muža postaje nevažeća osim ako muž ne kaže: “Ona je razvedena“. Jer je ova izjava ovlašćenje za razvod. Zato do razvoda ne dolazi osim ako ovlašćena osoba za razvod ne izgovori reč “talak“ (izjavu o razvodu). Objasnili smo razliku u davanju ovlašćenja za razvod ženi. Davanje ovog ovlašćenja strancu nije ništa drugačije.

Ako muž kaže: “Razvedite me od moje žene sa tri izjave o razvodu“, a druga osoba odgovori: “Ja sam to već uradio“, onda je žena razvedena sa tri izjave o razvodu. To je zato što je to odgovor na muževljevu izjavu. Sama reč “Ja sam to već uradio“ nema značenje; to je samo ponavlanje prethodne izjave. To je kao da je druga osoba rekla mužu: “Izvršio sam čin razvoda od tvoje žene sa tri izjave o razvodu, kao što si mi naložio“.

Muž kaže dvoje ljudi: "Razvedite me od moje žene"

Ako muž kaže dvema osobama: "Razvedite me od moje žene", a jedna od njih se razvede, razvod je validan.

Jer je razvod isključivo usmena izjava; nema potrebe za razmišlanjem ili dogovorom. Zato, obe strane mogu delovati nezavisno u pitanju razvoda. Međutim, ako muž kaže jednoj osobi: "Razvedi me od moje žene", a zastupnik odredi drugu osobu da deluje u njegovo ime, razvod nije validan. Jer je u ovom slučaju muž prihvatio samo izjavu volje osobe koju je imenovao, a ne druge osobe; on ga je imenovao kao zastupnika za sprovođenje razvoda, a ne kao zastupnika za drugu osobu.

Ako muž kaže dvema osobama: "Razvedite me od moje žene sa tri razvoda", a jedna od njih se razvede sa jednim razvodom, a druga sa dva, žena je razvedena sa tri razvoda. Jer, ono što svako od njih uradi je isto što i ono što oboje rade. Ako jedan od njih dâ jedan razvod, a zatim dâ dva, to se i dalje računa kao tri razvoda.

Ako muž kaže: "Razvedite me zajedno od moje žene, ali nijedan od vas ne treba da je razvede bez drugog", a jedan od njih je razvede, razvod nije validan. Jer je poslednjim delom svoje izjave muž oboje oslobodio obaveze da ga razvedu od nje, osim ako nisu zajedno. Pošto je muževo potpuno oslobađanje obaveze razvoda validno, njegovo oslobađanje obaveze razvoda, osim ako nisu zajedno, takođe je validno.

[6/204]

Ako muž nekome kaže: "Razvedi me od moje žene", a zatim je posle nekog vremena spreči da se razvede od njega, ta osoba nema ovlašćenje za razvod nakon što je saznala za ovu zabranu. Ako nije svesna, njeno ovlašćenje za razvod nastavlja da važi.

Poništavanje punomoćja nakon davanja ovlašćenja za razvod braka

Jer muž, obraćajući se toj osobi, zabranio je razvod. Presuda ove zabrane, kao i verska naredba, nije važeća za tu osobu osim ako je ona svesna toga. Jer, osoba ne može ispuniti naredbu osim ako je nije svesna toga. Obaveza je ograničena sposobnostima osobe.

S'hodno tome, u vezi sa razlikom u mišlenju između Zufera i Jakuba (r.a.h.) (od Ebû Yusûfa (r.a.h.)) po ovom pitanju, Muhammed (r.a.h.) je rekao: Ako muž da ovlašćenje da se razvede od svoje žene nekome ko je odsutan, i ta osoba razvede ženu osobe koja mu je dala ovlašćenje, a da ne zna da joj je dato takvo ovlašćenje, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ovaj razvod nije validan*. Jer, presuda o ovom obraćanju nije utvrđena za tu osobu sve dok ona nije svesna. Zar ne vidite da ako muž nekome kaže: "Ako želiš, razvedi me od moje žene", osoba stiče ovo ovlašćenje na skupu gde će saznati da joj je dato ovlašćenje? Sve dok nije svestan, ovo ovlašćenje ne postaje nevažeće napuštanjem skupa.

(PS: Samir B: Ova izjava objašnjava da je nesvesno korišćenje ovlašćenja kojeg neko nije svestan pravno nevažeće i ništavno.

Sažetak situacije

Muž: Želi da delegira ovlašćenje za razvod od svoje žene nekome daleko (odsutnom).

Zastupnik (osoba kojoj je dato ovlašćenje): On je potpuno nesvestan da mu je takvo ovlašćenje dato.

Zaključak: Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.) , pošto zastupnik nije bio svestan ove situacije, razvod koji je izvršio je nevažeći.

Ključni koncepti

Zastupništvo: Davanje nekome ovlašćenja da deluje u njegovo ime.

Odsutan: Neko ko nije prisutan u tom trenutku i nije svestan situacije.

Presuda o nalogu: To znači da je nalog ili ovlašćenje validno.

Zašto se smatra nevažećim?

U islamskom pravu, uslov je da osoba bude svesna situacije da bi joj se dala odgovornost ili ovlašćenje.

Osoba ne može da koristi ovlašćenje kojeg nije svesna.

Sve dok nije svesna, to ovlašćenje se smatra pravno nepostojećim. Zato je i izvršeni razvod braka nevažeći.

PS: Samir B: Ovde mi samo jedna stvar nije jasna: Kako osoba koja je daleko i koja nije svesna ovlašćenja koje joj je dato bez njenog znanja, može da deluje kao nečiji predstavnik tako da može da razvede nečiju ženu?

Odgovor:

Vaša zbunjenost je sasvim razumljiva i logična. **Nemoguće je da neko svesno i voljno vrši svoj autoritet kog nije svestan**.

Situacija opisana u tekstu nije da je advokat svesno odobrio razvod rekavši "Dobio sam ovlašćenje", već je to pravna posledica reči izgovorenih potpuno slučajno ili u drugu svrhu.

Možemo objasniti kako je ovo moguće u islamskoj jurisprudenciji i zašto je Ebû Yusûf (r.a.h.) došao do ovog zaključka sa dva moguća objašnjenja:

1). **Mogućnost**: **Korišćenje generičkih reči* za izražavanje razvoda** (**sukob reči**)

(PS: Samir B: **Generičke reči*** su opšti pojmovi ili izrazi koji označavaju celu grupu, klasu ili rod nečega, a ne neku specifičnu, pojedinačnu stvar. **Osnovna značenja**: **Opšti pojmovi**: Reči koje opisuju opštu kategoriju (na primer, reč "pas" je generička za sve vrste pasa, dok je "vučjak" specifična). **Nedostatak specifičnosti**: Izrazi koji nemaju prepoznatljivu robnu marku ili jedinstveni identitet, već se odnose na standardni tip. Hvala.).

Čovek, daleko, potpuno je nesvestan da mu je muž te žene dao punomoćje. Dok sedi na okupljanju, on usputno ili u šali kaže nešto poput: "Razveo sam ga od te i te" ili "Neka se ta žena razvede od mene".

a). Obično, ova izjava nema vrednost jer žena nije njegova supruga.

b). Međutim, nastaje pravni sukob jer je muž prethodno tajno dao ovom čoveku ovlašćenje.

c). Tu se Ebû Yusûf (r.a.h.) umešao i rekao: "Ovaj čovek nije znao da mu je dato ovlašćenje. Ono što je rekao ne može obavezati ženu; ovaj razvod je nevažeći".

2. Mogućnost: Razvod pod drugim okolnostima

Čovek na daljinu je možda pogrešno verovao da je predstavnik oca žene ili sudski službenik (arbitar), a ne muževljev. Razveo se od žene verujući da poseduje taj autoritet iz nekog drugog razloga.

a). Kasnije se ispostavilo da nije njen otac, već da je sam njen muž koji je tajno delegirao taj autoritet na nju.

b). Ebû Yusûf (r.a.h.) tome pristupa istom logikom: "Žena nije izvršila ovaj čin znajući da deluje kao predstavnik muža. Nalog koji nije razumela nema pravne posledice po nju".

Ukratko:

Pitanje ovde nije da li je zastupnik svesno izvršio dužnost punomoćnika, nego je debata o tome da li je izjava koju je dala osoba, bilo da je data samostalno ili u drugom svojstvu, pravno validna zbog skrivene manipulacije punomoćnika koja stoji iza nje. Ebû Yusûf (r.a.h.) je završio stvar rekavši: "Ako nemate znanje, nemate ni autoritet te je zato vaša izjava besmislena".

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Zufer (r.a.h.), međutim, kaže: Osoba koja vrši razvod samo izražava muževljevo raspoloženje. Ovo ne nameće nikakvu odgovornost toj osobi. Zahtev da presuda o razvodu zavisi od toga da ta osoba zna da je ovlašćena za razvod jeste taj da bi se sprečila šteta po tu osobu. U ovom slučaju, međutim, ta osoba ne trpi nikakvu štetu. Zato je njen razvod validan.

Situacija u kojoj muž kaže: "Razvedi se sama", a zatim je spreči da se razvede od njega:

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedi se sama za sebe", a zatim je spreči da se razvede od njega, a ona se razvede pre nego što napusti skup, razvod je validan.

To je zato što muževljeve reči nisu samo ovlašćenje ili obaveštenje u ime žene, već joj daju ovlašćenje da se razvede od njega. Baš kao što se razvod završava muževljevim činom razvoda, ne ostavljajući prostora za pomirenje, on se takođe završava davanjem ovlašćenja za razvod, ne ostavljajući prostora za pomirenje. Štaviše, to znači prepuštanje razvoda ženi na diskreciju i davanje njoj prava izbora. Zato, kada je razvod završen, muž ne može opozvati ovo ovlašćenje.

Presuda o odgovoru "Da" na izjavu "Razvedena si ako želiš":

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si ako želiš", a ona odgovori "Da", razvod je nevažeći.

To je zato što je uslov saglasnost žene. Njeno izgovaranje "Da" ne znači da ona pristaje na razvod. Razvod nije validan samo zato što žena kaže "Želim to", osim ako nije ispunjen uslov. Isto važi i za ženu koja kaže "Prihvatam". Jer, prihvatanje žene ne znači da ona pristaje na razvod.

Ako muž kaže dvoje ljudi: "Moja žena je razvedena sa tri razvoda kad god želite", i jedan od njih zatraži jedan razvod, a drugi dva, žena nije razvedena.

To je zato što je muževljev uslov da oboje zatraže tri razvoda. Nijedan od njih nije zatražio tri razvoda. Kazna, tjs, razvod kao kazna (ceza) predviđena uslovom ne nastupa ukoliko uslov nije ispunjen.

Razvod muža, uslovljen saglasnošću njegove žene i drugog muškarca

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si kada ti i taj i taj želite", a njegova žena odgovori: "Ako taj i taj želi, onda i ja želim", a taj i taj kaže: "I ja želim", onda je razvod nevažeći.

Jer je uslov da obe strane žele. Ovo nije ispunjeno. To je zato što je žena uslovila svoju želju saglasnošću tog i tog. Već smo objasnili da takav uslov (ta'likin) ne znači želju žene. Međutim, saglasnost tog i tog ispunjava deo uslova.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Ako želiš, razvedena si sa tri razvoda", a zatim kaže drugoj ženi: "Tvoj razvod je uključen u razvod ove žene", i žena takođe zahteva razvod, žena čiji je razvod uslovljen je razvedena. Ako muž namerava da se razvede od žene svojim rečima, onda su i on i žena razvedeni. Zato što je muž uslovio razvod svoje prve žene njenim pristankom. Moguće je da je svojoj drugoj ženi rekao: "Tvoj razvod je validan zajedno sa razvodom te žene". Muževa bi namera mogla biti da kaže: "Tvoj razvod je u mojoj nadležnosti, kao i razvod ove žene", ili bi mogla biti da kaže: "Tvoj razvod je uslovljen razvodom ove žene". U ovom slučaju, ako je muž nameravao da se razvede od svoje žene, obe žene se razvode na zahtev prve žene. Ako kaže: "Nisam nameravao da se razvedem od nje", njegovu izjavu sud prihvata jer postoji mogućnost da je to učinio.

[6/205]

Ako muž kaže jednoj ženi: "Razvedena si kad god poželiš", a zatim kaže drugoj ženi: "Razvedena si kada se ja razvedem od te i te", a zatim prva žena zatraži razvod, onda je prva žena razvedena. Druga žena nije razvedena. To je zato što se razvod prve žene po njenoj volji dešava kroz razvod njenog muža. Razvod muža prethodi njegovoj zakletvi (uslovu) u vezi sa drugom ženom. Uslov kršenja zakletve mora biti nakon zakletve.

Ako muž prvo kaže: "Ako se razvedem od svoje žene te i te, razvedena si", a zatim kaže drugoj ženi: "Razvedena si kad god poželiš", a žena zatraži razvod, oboje se smatraju razvedenima. To je zato što je uslov u vezi sa ženom čiji je zahtev za razvod uslovan ispunjen. Međutim, za drugu ženu, ovo je uslov za kršenje zakletve.

To je zato što je, nakon što se muž zakleo da će se razvesti od svoje žene (čineći razvod uslovom), njegova je žena postala razvedena muževljevim delovanjem. To je uslov za kršenje zakletve u vezi sa drugom ženom.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Ako se oženim tom i tom, ona je razvedena ako želi", i oni se venčaju, žena ima pravo da zahteva razvod u prisustvu gde je saznala za to.

To je zato što je muževa izjava: "Ako se oženim tom i tom", uslov. Izjava: "Razvedena je ako želi", je ono što je uslovljeno. Ono što je uslovljeno smatra se ispunjenim u trenutku kada se uslov ispuni. Kao da je muž rekao: "Razvedena je ako želi", nakon braka. Zato je razvod ograničen na prisustvo žene u trenutku kada za to sazna. Ako žena zatraži razvod pre braka, razvod je nevažeći jer, uslov još nije ispunjen. Žena nema ovlašćenje da se razvede pre braka. Zato je njen zahtev pre braka ništavan.

U stvarima gde je zahtev žene ograničen na ono što je naučila, njeno pravo na zahtev ne postaje nevažeće ako sedne dok stoji. Međutim, postaje nevažeće ako ustane dok sedi. To je zato što osoba temelnije razmišlja dok sedi, jer, sedenje pomaže da se um fokusira, dok stajanje odvlači pažnju. Žena sedi da bi bolje razmišljala. Zato njeno sedenje ne znači da ona odbacuje ovo pravo; njeno ustajanje ukazuje na to da ga odbacuje.

Izraz "Razvedena si sutra ako želiš"

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si sutra ako želiš", a ona odgovori: "Želim to odmah", ovaj zahtev je nevažeći. Žena ima pravo da zahteva razvod sutra. Međutim, drugačije je ako muž kaže svojoj ženi, misleći na sadašnjost: "Razvedena si sutra ako želiš", i "Razvedena si sutra ako želiš odmah". U oba slučaja, žena ima pravo da zahteva razvod u prisustvu muža.

To je zato što je muževa reč "ako želiš" uslov, dok je izraz "Razvedena si sutra" ono što je uslovljeno. Zato je muž uslovio razvod zahtevom žene, čak i ako je već na snazi. Ako muž uslovi razvod zahtevom žene, smatra se da se zahtev dogodio u tom trenutku. Ako žena ode, pravo na zahtev postaje nevažeće. Ista presuda treba da važi ako muž uslovi razvod budućim datumom.

U prvom delu, muž je prvobitno pokrenuo postupak razvoda koji počinje sutra, a zatim je prepustio razvod ženi. Zato se uzima u obzir vreme podnošenja zahteva.

Ebû Yusûf (r.a.h.) je preneo od Ebû Hanîfe (r.a.h.) da se u oba slučaja zahtev za razvod koji je podnet sledećeg dana smatra validnim. Jer, prepuštanje razvoda na zahtev žene je, u izvesnom smislu, konačna odluka. To se smatra trenutkom kada se razvod dogodi. U oba slučaja, razvod se dešava sledećeg dana. Zato se zahtev žene za razvod sledećeg dana smatra validnim.

[6/206]

Od Zufera (r.a.h.) se prenosi da se u oba slučaja zahtev koji je podnet odmah smatra validnim. Jer su muževe reči: "Ako želiš", uslov. A uslov, čak i ako se pomene kasnije, ima prednost u značenju. Jer, sve dok se uslov ne ispuni, ni stvar vezana za uslov ne dešava se. Zato je kao da je muž prvi pomenuo zahtev žene. Zar ne vidite da nema razlike u značenju između muževljevih reči: "Ako sutra uđeš u kuću, razveden si" i "Razveden si sutra, ako uđeš u tu kuću"?

Dalje, ako muž kaže: "Ako želiš sada, razvedena si sutra", a žena odgovori: "Želim da se razvedem sutra", onda je razvod validan. Ako ona kaže: "Želim da se razvedem danas", onda je njena želja nevažeća. Ni danas ni sutra razvod nije validan. To je zato što je žena zahtevala nešto van ovlašćenja koje joj je muž dao da zahteva. Muž je dao svojoj ženi ovlašćenje da se sutra razvede od njega.

Kada je žena danas zahtevala razvod, bila je zaokupljena nečim drugim. Zato je ovo kao da žena napušta skup.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si kad god poželiš", to su dva izraza želje. Reč "ako želiš" je želja ograničena na skup, dok je druga, "kad god poželiš", apsolutna želja – neograničena vremenom. Međutim, apsolutna želja je povezana sa vremenski ograničenom željom. Ako žena na tom skupu kaže: "Želim da se razvedem kad god poželim", uslov je ispunjen. Dakle, apsolutna želja, neograničena vremenom, odmah stupa na snagu. To je kao da je muž rekao svojoj ženi: "Razvedena si kad god poželiš". Od tada, žena je razvedena kad god poželi. Ako žena napusti skup, a da ništa ne kaže nakon ove izjave, gubi pravo da zahteva razvod.

Jer, uslov za apsolutno punmoćje pristanka nije ispunjen. Punomoć pristanka, ograničena na skupu, postala je nevažeća uklanjanjem sa skupa. Nema razlike između muža koji kaže, misleći na to vreme: "Ako želiš sada, slobodan si kad god poželiš", i toga što to vreme ne navodi usmeno već ga samo namerava. Jer, ova izjava ima dva aspekta: pravni (kazdan) i religiozni (dijane). Ako je muž nameravao vreme kada je žena bila na skupu, to je kako je nameravao. Ako je nameravao vreme posle skupa, to je takođe kako je nameravao. Muhammedova (r.a.h.) namera sa ovom izjavom je sledeća: Čestica إذا može značiti إن - (ako) ili متى (vreme). (Ova čestica ima mogućnost izražavanja i uslovnog i vremenskog značenja.) Ako se prihvati da ova čestica znači uslovno značenje, poslednji deo muževljeve izjave je ponavljanje prethodne. Ako se prihvati da znači vremenski značaj, onda je apsolutni punomoć pristanka, koja nije ograničena vremenom, eksplicitno naveden. Dakle, muž je nameravao ovo značenje.

Muhammed (r.a.h.) nije u svojoj knjizi el-Asl pomenuo presudu o mužu koji kaže svojoj ženi: "Razvedena si kad god poželiš, ako želiš". U delu "Razlike u mišlenju između Zufera i Ebû Yusûfa (r.a.h.)" pominje se da, prema Zuferu (r.a.h.), nema razlike da li se reči "kad god poželiš" i "ako želiš" izgovaraju pre ili posle. Zato je presuda po ovom pitanju ista kao i prethodna. Međutim, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ovde važi apsolutni pristanak. Zato nema razlike da li žena traži razvod na skupu ili kasnije. U oba slučaja, ona je razvedena. Jer je pravo na zahtev apsolutnog pristanka opštije. Pravo na zahtev pristanka ograničeno na skup nije ekvivalentan ovome.

Muž kaže ženi: "Razvedena si, šta god poželiš".

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si kako god želiš", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ako između njih nije bilo polnog odnosa, žena se razvodi jednim razvodom. Ona nema pravo da zahteva razvod. Ako je došlo do polnog odnosa, žena se razvodi opozivnim razvodom [ric'î talâk]. Nakon toga, ona ima pravo da zahteva razvod na tom okuplanju. Ako žena zahteva jedan neopozivi razvod [bâ'in talâk], a muž takođe namerava da to učini, žena se razvodi neopozivo [bâ'in]. Ako žena zahteva tri razvoda, a muž takođe namerava da to učini, dolaze do tri razvoda. Ako žena zahteva jedan neopozivi razvod, a muž takođe namerava da to učini, žena se razvodi jednim opozivnim razvodom [ric'î talâk]. Ako žena zahteva tri razvoda, a muž takođe namerava da to učini, žena se razvodi jednim opozivnim razvodom [ric'î talâk]. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), do razvoda se ne dolazi osim ako ga žena ne zahteva. Ako ona to zahteva, stvar je onakva kakvu je rekao Ebû Hanîfa (r.a.h.).

[6/207]

S'hodno tome, ako neko kaže svom robu:"Slobodan si da radiš šta god želiš", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), rob postaje slobodan. Pravo da želi slobodu nije problem. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), rob nije oslobođen osim ako to ne želi.

Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) (dva imama) kažu: Muž je govorio o dobrovoljnom razvodu. Zato nema razvoda bez pristanka žene. To je kao da muž kaže: "Razvedena si kako god želiš" ili "Razvedena si gde god želiš". U svim ovim slučajevima, do razvoda ne dolazi osim ako žena to ne želi. Jer, iako se reč "kako" koristi da pruži informacije o situaciji i njenoj prirodi, to se može dogoditi samo u odnosu na nešto što postoji, a ne na nešto što ne postoji. Zato ono što ne postoji pre muževljevih reči (razvod) zamenjuje se njegovom prirodom (željom žene za razvodom). Tako sam razvod postaje zavisan od želje žene.

Ebû Hanîfa (r.a.h.) kaže: Čin razvoda koji se odlaže dok ga žena ne zatraži je samo ono što muž prepušta na diskreciju svoje žene. Reč "kako" se ne odnosi na sam razvod. Zato se sam razvod dešava odmah. Njegova je priroda prepuštena ženinoj diskreciji izrazom "kako god želiš". Međutim, što se tiče razvoda i emancipacije žene - (oslobođenje žene od ropstva) sa kojom nije došlo do polnog odnosa, nakon što su se razvod i emancipacija- (oslobođenje od ropstva) dogodili, ni žena ni rob nemaju pravo da to zahtevaju. Zato muž koji daje svojoj ženi, ili gospodar koji daje svom robu, pravo da to zahteva u smislu njegove prirode, postaje nevažeće. Što se tiče žene sa kojom je došlo do polnog odnosa, kao što je objašnjeno u "Predmetu odredživanja (Dava)", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), nakon što se sam razvod dogodio, žena ima pravo da ga učini neopozivim razvodom [bâ'in talâk] ili trostrukim razvodom (trostruki talak- tri izjave o razvodu). Zato muž može dati ženi ovo ovlašćenje. Ako žena na tom sastanku zatraži neopozivi razvod [bâ'in talâk] ili trostruki razvod, a muž namerava ono što žena traži, onda je ono što žena traži validno. Ako žena zatraži tri razvoda dok je njen muž nameravao definitivan razvod [bâ'in talâk], ona traži nešto drugo od onoga što je muž nameravao. Zato se žena razvodi opozivim razvodom [ric'î talâk].

Objašnjenje ove stvari je sledeće: Pošto traženje informacija o prirodi i stanju nečega zahteva postojanje same te stvari, ovlašćenje koje muž ostavlja ženi u vezi sa prirodom razvoda podrazumeva da se sam razvod već dogodio. Jer je apsurdno tražiti informacije o prirodi nečega kada to još ne postoji. Kao što je rekao jedan arapski pesnik:

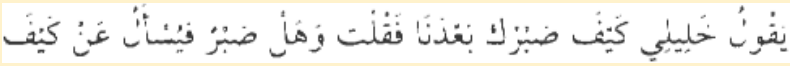
يَقُولُ خَلِيلِي كَيْفَ صَبْرُكَ بَعْدَنَا فَقُلْتُ وَهَلْ صَبْرٌ فَيُسْأَلُ عَنْ كَيْفَ

Moj prijatelj kaže: *Kakvo je tvoje strpljenje bilo nakon što smo se razdvojili*?

Rekao sam mu: *Da li je strpljenja bilo da pita o njegovoj prirodi*?

Ovo se razlikuje od muževljeve reči: "Razvedena si koliko god želiš." Jer se količina odnosi na informaciju o broju nečega. Zato se zahteva da se broj ostavi na diskreciju žene. Kod brojivih stvari, poreklo (početak) broja je jedan.

Ovo se takođe razlikuje od muževljeve reči: "Razvedenia si gde god želiš". Jer, ova izjava izražava mesto. Međutim, kada se razvod dogodi na jednom mestu, može se dogoditi bilo gde. Zato muževljeva izjava ostavlja razvod na diskreciju žene. Sve su ove izjave ograničene na to konkretno okuplanje. Jer, ovo ne izražava vreme. Kao i reč "ako želiš", ograničeno je na konkretno okuplanje.

Ako muž kaže: "Razvedena si kad god želiš", a žena napusti okuplanje, njeno pravo da zahteva razvod ne postaje nevažeće. Jer, reč "vreme" izražava tačku, i to je kao da je muž rekao: "Razvedena si kad god poželiš" ili "kada želiš."

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si juče ako želiš", njegova žena ima pravo da zahteva razvod na tom skupu.

[6/208]

Jer, da muž nije rekao: "Ako želiš", razvod bi se odmah dogodio, a reč "juče" ne bi imala nikakvog efekta. Slično tome, kada muž kaže: "Ako želiš", to znači da se razvod odmah prepušta ženinoj diskreciji. Žena ima pravo da zahteva razvod sve dok je prisutna na tom skupu.

Jer, da muž nije rekao "Ako želiš", razvod bi se dogodio odmah, a izraz "juče" ne bi imao nikakvog efekta. Slično tome, kada muž kaže "Ako želiš", ova izjava ostavlja razvod odmah na diskreciju žene. Žena ima pravo da zahteva razvod sve dok je prisutna na tom sastanku.

Ako muž kaže "Kad god poželiš", ili "Kad poželiš", ili "Razvedena si za hiljadu dirhema", pravo da zahteva razvod je u rukama žene u bilo kom trenutku kada ona to poželi. Ova se presuda primenjuje na razvode sa razmatranjem, po analogiji (kijasu), sa razvodima bez razmatranja. Jer se kod razvoda sa razmatranjem, prihvatanje žene smatra važećim. Žena prihvata jednostavnim zahtevom. Predlozi ,- "kad god ti" i - "kad" odnose se na vreme, što znači da je muž uslovio razvod sa nadoknadim prihvatanjem žene u bilo kom trenutku. Zato, nema razlike da li žena to dobrovoljno prihvata na tom sastanku ili kasnije. Razvod se odvija, a žena mora da plati dug.

Ako muž kaže "Ako želiš", ovo ovlašćenje je ograničeno na sastanak. To je slučaj i sa razvodom bez odštete. Ako žena na tom sastanku kaže "Ja sam to želela", razvod se odvija. Žena mora da plati odštetu. Ako se povuče pre zahteva, njihov brak se nastavlja.

Muž koji stavlja razvod svoje žene u zavisnost od volje preminule osobe

Ako muž kaže svojoj ženi: "Razvedena si kada taj i taj to želi", a dotična osoba je mrtva u to vreme, ili ako je živa, ali umre kada se izjava dâ, razvod je nevažeći, bez obzira da li muž zna ili ne.

Ako je osoba živa, ali umre kada se izjava dâ, uslov je da ta osoba to želi. Smrt ove osobe čini ispunjenje uslova nemogućim. Pošto uslov nije ispunjen, ni stvar vezana za uslov ne dešava se.

Ako je osoba mrtva, muž je vezao razvod za nemoguć uslov. Zato muževa izjava sprečava da se razvod dogodi. To je slično kao kada se ženi kaže: "Razvedena si ako ovaj zid to želi", ili "Razvedena si ako mrtvi govore", ili "Razvedena si ako voda ili kamenje govore", čime se sprečava da se razvod dogodi. Isto važi i za izgovaranje "kada džin to želi" ili vezivanje razvoda za volju nevidljivog, nevidljivog i nepoznatog bića. Sve ovo jača presudu protiv razvoda. Uklanja element apsolutne sigurnosti.

Ako muž kaže: "Ako taj i taj želi", a ta osoba nedostaje, i muž umre nakon što je to rekao, a da nije znao da li je ta osoba to želela ili ne, njegova žena nije razvedena. To je slično kao kada bi muž rekao: "Ako taj i taj izjavi da si razvedena, razvedena si", a zatim umre, a da nije znao da li je ta osoba zaista o tome govorila. Zato žena nije razvedena. Jer, ono što je uslovno može se ispuniti tek nakon što se sazna da je uslov ispunjen.

Povezivanje razvoda žene sa njenim voljenjem nečeg dobrog ili lošeg

Ako muž kaže svojoj ženi: "Ako ti se to sviđa, razvedena si", u vezi sa nečim što on zna da joj se sviđa ili ne sviđa (kao što su smrt ili mučenje), a ona odgovori: "Meni se to sviđa", onda je, prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.), razvod validan u trenutku kada ona to kaže. Međutim, Muhammed (r.a.h.) je rekao: Izjava žene u vezi sa nečim što muž zna da joj se ne sviđa ne prihvata se, zato se ona ne razvodi.

(Muhammedovo (r.a.h.) razmišljanje je sledeće bilo): Pouzdano znamo da on laže. Jer, niko ne voli muke paklene vatre ili smrti na ovom svetu. Ako postoji sumnja da neko ko daje informacije laže, date se informacije ne prihvataju. Kada se sa sigurnošću zna da on laže, odbacivanje njegove izjave ima prednost.

Ebû Hanîfa i Ebû Yusûf (r.a.h.) su rekli: Ljubav žene je u njenom srcu. To je jedna od stvari koje se ne mogu utvrditi. Zato, radi jednostavnosti, informacija koju ona daje zauzima mesto same stvari. To je kao da muž kaže svojoj ženi: "Ako mi kažeš da voliš smrt i muku", a žena da pozitivni odgovor na ovu informaciju. Postoji mogućnost istine u ovoj informaciji. Moguće je da je ženino srce toliko teško od tuge zbog muža i njihove teške nekompatibilnosti da bi volela smrt. Ili je možda njena preterana mržnja prema mužu navela da više voli smrt i muku. Ili ju je možda njena preterana mržnja ili ljubomora navela na samoubistvo. U tim slučajevima, šta drugo postoji osim muke i smrti da bude sa svojim mužem?

[6/209]

Ako muž kaže svojoj ženi o nečemu što zna da ona voli, kao što je raj ili bogatstvo: "Ako ovo ne voliš, razvedena si", a žena kaže: "Ja to ne volim", presuda je i dalje onakva kakvu smo objasnili u prethodnom pitanju.

Ako muž kaže: “Ako voliš ovo, razveden si“, a žena slaže i kaže: “Ja to ne volim“, razvod nije validan. Jer, eksplicitno navođenje razloga zamenjuje implicitno značenje. Zato je presuda u skladu sa razlogom, u smislu postojanja i nepostojanja. Implicitno značenje ne uzima se u obzir.

Slično, ako muž kaže: “Ako ja ovo volim, ti si razveden sa tri razvoda“, a zatim slaže i kaže: “Ja ovo ne volim“, isto važi. Zato se bračna veza nastavlja. U očima Boga [dž.š.] (religiozno), dozvoljeno mu je da ima seksualne odnose sa svojom ženom i da ostane u istoj kući sa njom. Zapravo, teško je objasniti ovu presudu. Jer, dok muž možda ne zna šta je zaista u srcu njegove žene, on zna šta je u njegovom. Međutim, izlaz bi mogao biti: Nemoguće je znati šta je u srcima muškarca i žene. Zato je ono što je u srcu povezano sa svojim uzrokom, a taj uzrok je data informacija.

Ako muž da informacije koje protivreče uslovu koji je postavio, razvod nije validan. U tom pogledu, nema razlike između voljenja i mržnje.

Ako muž kaže svojoj ženi: “Ako te volim što si razvedena, onda si razvedena“, a zatim kaže: “Ne volim te“, ili ne kaže ništa, ona ostaje njegova žena. To je zato što je uslov za razvod da muž izjavi da voli razvod. Ako muž ništa ne kaže, uslov nije ispunjen. Ako kaže: “Ne volim što je razvedena“, izjavio je nešto suprotno uslovu koji je postavio, čak i ako je zaista voli, razvod nije validan.

Ako muž kaže svojoj ženi: “Ako voliš što si razvedena, onda si razvedena sa tri razvoda“, presuda je ista. To je zato što je uslov da žena, dok je prisutna, izjavi da voli razvod. Ako žena napusti skup bez reči, ona nije razvedena čak i ako u sebi voli što je razvedena. To je zato što uslov – koji je izjava šta joj je u srcu – nije prisutan. Isto važi i ako žena laže i kaže: “Ne volim ga“. To je zato što je izjavila suprotno od uslova da bi razvod bio validan.

Ako muž kaže: “Ako želiš ili hoćeš razvedi se srcem, a ne jezikom, onda si razveden sa tri razvoda“, a žena kaže: “Ne želim, ne želim i ne želim to“, brak se nastavlja. To je zato što je žena izjavila suprotno od onoga što je uslov za razvod. Nakon što je ovo rekla, kontradiktorna izjava koju je dala nije potvrđena. Razlog za to je ili kontradikcija između dve izjave, ili ispunjenje uslova da muž nije prekršio svoju zakletvu prvom izjavom. Kada se ispuni uslov da se zakletva ne prekrši, ne može biti ni govora o kršenju te zakletve. Ako žena ćuti i ništa ne kaže i ustane, brak se nastavlja jer uslov – a to je izjava žene na tom skupu – nije ispunjen. Ako žena ima nešto u srcu što protivreči onome što je izjavila, može ostati sa svojim mužem pred Bogom [dž.š.].

Ova je presuda prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.). Prema Muhammedu (r.a.h.), ona ne može ostati. Zato što je muž, kada je proglasio razvod, uslovio presudu time da ga žena voli u svom srcu. Zato se izjava žene ne uzima u obzir. Muškarac nije kao žena u ovoj stvari.

[6/210]

Mi (oni koji prihvatamo stav Ebû Hanîfe i Ebû Yusûfa (r.a.h.)) kažemo: Samo ono što se može saznati iz izjave žene smatra se validnim. To je ili zato što informacije koje ona daje zamenjuju ono što je zapravo u njenom srcu, jer, samo njen jezik može izraziti ono što je u njenom srcu. Ili, ako muž navede uslov koji mi zapravo ne možemo znati, to sprečava ispunjenje presude. Kao što smo objasnili u sličnim primerima.

Muž govori obema svojim ženama: "Koja god od vas želi da se razvede od mene, slobodna je".

Ako muž kaže obema svojim ženama: "Koja god od vas želi, razvedena je sa tri razvoda", i obe žene se slažu, onda su obe razvedene. Ako se jedna složi, a druga ćuti, onda je žena koja se složila razvedena.

Jer reč "koji/koja" obuhvata svakog od sagovornika/sagovornicu pojedinačno. Uzvišeni Allah kaže:

قَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ أَيُّكُمۡ يَأۡتِينِي بِعَرۡشِهَا قَبۡلَ أَن يَأۡتُونِي مُسۡلِمِينَ

27. "O dostojanstvenici, ko će mi od vas donijeti njezin prijesto prije nego što oni dođu da mi se pokore"? [en-Neml, 27/38].

glagol se koristi u jednini يَأۡتِينِي, a ne u množini. Slično tome, kaže se: يَأۡتِينِي - "Koji od vas je to uradio?" Ne kaže se oni su uradili" ili "vi ste uradili". Pošto je utvrđeno da ova izjava obuhvata svakog od adresata pojedinačno, u ovoj stvari postaje uslov da svaki supružnik pojedinačno zahteva razvod. Izjava "Ako želite" nije takva, kao što je ranije pomenuto. Čak i ako oba supružnika žele, a muž kaže: "Mislio sam na jednu od vas", to nije pravno prihvaćeno. Jer ovo protivreči očiglednom značenju izjave. Međutim, to je prihvaćeno pred Bogom [dž.š.]. To jest, muž je, u izjavi koja izražava opšte značenje, mogao imati na umu određeno. Ako je muž imao na umu određenu, razvodi se samo od te supruge. Ako nije imao na umu određenu, može zadržati bilo koju suprugu koju želi. Međutim, nije dozvoljeno da bilo koja od njegovih žena ostane sa njim, jer one slede ono što je očigledno. Kao što sudija ne može da potvrdi stav muža po ovom pitanju, tako ni žene ne mogu.

Ako muž kaže: "Razvodim se od one od vas koja me najviše voli ili od razvoda, ili od one koja me najviše mrzi ili od razvoda", i obe žene tvrde da ga najviše vole ili najviše mrze, a muž poriče oboje, nijedna nije razvedena. To je zato što obe žene tvrde da ispunjavaju uslov za razvod, dok muž to poriče. Ove dve žene mogu biti jednake u smislu da se ne vole ili ne mrze.

Ako bismo pitali: "Zašto izjava koju svaka žena ovde daje nije zamenjena ljubavlju ili mržnjom prema mužu"?, odgovorili bismo: Nijedna žena ne zna šta je u srcu druge. Bez ovog znanja, nemoguće je znati da li je ljubav ili mržnja veća ili manja. Zato postoji dvosmislenost (mudžâzefe) u njihovim izjavama. S'hodno tome, izjava ne može zameniti uslov.

Objašnjenje je sledeće: Ako zamenimo sam uslov izjavom, moramo zaključiti da su obe razvedene. Muž se razveo od one koja ga najviše voli ili od one koja ga najviše mrzi. Ovo se ne može smatrati u odnosu na obe supruge. Zato, nijedna supruga neće biti razvedena.

MUŽ DAJE ŽENI IZBOR RAZVODA

Muž kaže ženi: "Izaberi sama"

Ako muž kaže ženi:"Izaberi sama", a žena izabere sama, prema analogiji (kijasu), čak i ako je muž nameravao da je razvede ovom izjavom, razvod se ne dešava.

Jer je prepuštanje upotrebe razvoda ženi [tafvîzut-talâk] validno samo sa rečima gde sâm muž može da koristi razvod. Muž se ne može razvesti od svoje žene ovom izjavom. Na primer, ako muž kaže: „Izabrao sam te za sebe“ ili "Izabrao sam sebe za tebe“, razvod se ne dešava. Zato on ne prepušta ženi korišćenje razvoda ovom izjavom. Međutim, napustili smo analogiju (kijas) zbog rivâjeta od as'haba (r.a.h.).

[6/211]

Trajanje prava na razvod

Od Hz.Umera, Hz.Uthmana (Hz.Osmana), Hz.Alije, Ibn Mes'ûda, Ibn Umera, Câbira, Zeyda i Hz.Ayşe (r.a.h.) se prenosi da su rekli o čoveku koji je svojoj ženi dao mogućnost da se razvede: Takva žena ima pravo da izabere razvod sve dok ne napusti skup. Ako žena napusti skup, njeno pravo izbora prestaje. Sa druge strane, muž ima izbor između nastavka braka sa ovom ženom i prekida veze. Zato, dajući svojoj ženi izbor, on je može učiniti sebi ravnopravnom u ovoj stvari. Kada je objavljena Allahova naredba:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزۡوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيۡنَ أُمَتِّعۡكُنَّ وَأُسَرِّحۡكُنَّ سَرَاحٗا جَمِيلٗا

28. O Vjerovjesniče, reci ženama svojim: "Ako želite život na ovome svijetu i njegov sjaj, onda se odlučite, daću vam pristojnu otpremu i lijepo ću vas otpustiti. [Ahzab, 33/28],

naš Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je dao svojim ženama izbor. Sa druge strane, analogija (kijas) je da pravo izbora ne prestaje odlaskom žene. Jer je muževljevo davanje izbora bezuslovno. Apsolutno (bezuslovno) je neograničeno u pitanjima gde postoji mogućnost neograničenosti. Međutim, nismo primenili ovu analogiju zbog rivâjeta od as'haba. Pored ovih rivâjeta, pravo izbora koje muž daje ženi u pitanjima braka upoređuje se sa religiozno ustanovljenim “pravom emancipacije - (oslobođenje od ropstva)“, koje je ograničeno medžlisom (Skup). Slično tome, žena kojoj muž da pravo izbora zadržava to pravo sve dok ostaje u medžlisu, čak i ako medžlis traje dan ili duže. Jer, medžlis može odmah da se završi ili može biti produžen. Zar ne vidite, iako su prijem plaćanja u ugovoru o razmeni[128] i prijem cene (cena koja treba da se dâ za robu koja je predmet ugovora o terminskom poravnanju[129]) ograničeni na medžlisu, nema razlike u pogledu presude između produženja medžlisa ili njenog trenutnog prekida.

(128. Ugovor o razmeni: Prodaja gotovine za gotovinu, odnosno prodaja zlata ili srebra u obliku ingota ili kovanica za zlato ili srebro. Ovo se naziva “menjač novca“.).

(129. Selem ugovor: Ovo je ugovor gde se novac plaća u gotovini, a roba se prodaje na kredit. To je prodaja robe na kredit za gotovinu, tj. plaćanje gotovinom ili druga roba data u gotovini. To je izuzetak od opšteg pravila “Ono što ne postoji ne može se prodati“. Naš Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ga je smatrao dozvoljenim radi udobnosti ljudi. Kupac koji daje gotovinu ili robu naziva se “sâhibu'l-selem“ ili “rabbu'l-selem“, prodavac koji će dati robu na kredit naziva se “muslemun ilejh“, roba kupljena na ovaj način naziva se “muslemun fih“, a roba ili novac dati u gotovini nazivaju se “res-i malu'l-selem“. Selem se takođe naziva “salef“.).

Ako žena ustane ili počne da radi nešto našta ukazuje da gubi interesovanje za temu o kojoj se raspravlja, njeno pravo izbora prestaje. Jer, angažovanje žene u drugoj aktivnosti prekida sastanak. Zar ne vidite kako se sastanak, u početku diskusija, pretvara u obrok kada prisutni počnu da jedu? Onda se svađaju, te sastanak postaje tuča. Štaviše, odlazak žene sa sastanka, kao znak odustajanja od ponude koja joj je upućena, prekida njeno pravo izbora. To se može svatiti tako što se žena bavi drugom aktivnošću, ili čak ustajanjem ako ne ode. Jer, ustajanje odvlači pažnju. U tom pogledu, pravo izbora se razlikuje od ugovora o unapred ugovorima (sarf i selem). Jer, kod ugovora o unapred ugovor ne prestaje samo time što jedna od strana ustane, a da zapravo ne napusti sastanak. Jer se ovde ne razmatra čin odustajanja, već odlazak pre predaje.

Ako žena legne dok sedi kada joj se da pravo izbora, prema Zuferu (r.a.h.), njeno pravo izbora prestaje. Ovo je stav koji je takođe preneo Hasan b. Ebû Mâlik (r.a.h.) od Ebû Yusûfa (r.a.h.). Jer, žena koja leži, ukazuje da joj nije stalo do stvari za koju joj je dato pravo izbora i da je odbila ponudu. Hasan b. Ziydâd (r.a.h.) je preneo od Ebû Yusûfa (r.a.h.) da se pravo žene na izbor neće završiti. To je zato što osoba može da legne na zemlju da bi se koncentrisala dok razmišlja o nečemu.

Ako muž da svojoj ženi pravo izbora, a ona sedne dok leži, njeno pravo se ne završava. To je zato što je to dokaz da želi ono što joj je dato, tjs, pravo izbora. Prema jednom rivâjetu, njeno se pravo ne završava ako se zavali dok sedi, jer je i ležanje vrsta sedenja.

Zato je kao da je žena promenila položaj sedenja dok je prekrstila noge. Prema drugom rivâjetu, njeno pravo izbora prestaje. Jer, naginjanje je kao ležanje. Jer to ukazuje na to da žena ne mari za stvar za koju joj je dato pravo izbora.

[6/212]

Ako muž da ženi pravo izbora pa kaže: “Nisam nameravao razvod ovom izjavom“, onda se muževa izjava prihvata nakon što se zakune. Jer je izraz “Izaberi (ili odaberi)“ izjava otvorena za mnoge mogućnosti. Muževa namera može biti: “Izaberi izdržavanje, ili odeću, ili kuću za život“. U izjavi otvorenoj za mnoge mogućnosti, muževa reč, zajedno sa njegovom zakletvom, smatra se validnom u određivanju da li je nameravao razvod ili ne. Jer je muž pod sumnjom u ovoj stvari. Ako muž, nameravajući da se razvede, kaže svojoj ženi: “Izaberi“, a žena odgovori: “Izabrala sam“, razvod se ne dešava. Jer, ni reči muža ni reči žene ne sadrže izraz koji zahteva da izjava bude specifična za razvod i otklanja dvosmislenost. Međutim, razvod se ne dešava samo namerno bez izjave koja ukazuje na nameru.

Nije slučaj da kada muž kaže: “Izaberi sama“, a žena odgovori: “Ja sam već izabrala“, ili kada muž kaže: “Izaberi“, a žena odgovori: “Izabrala sam sebe“, to je zato što je jedan od supružnika eksplicitno izrazio svoju želju. Zato do razvoda dolazi samo kada postoji namera*.

(PS: Samir B*: Ovaj tekst objašnjava kako, u islamskom pravu, kada muž da svojoj ženi pravo izbora u vezi sa razvodom [tafvîzut-talâk], eksplicitni jezik koji supružnici koriste potvrđuje razvod.

Rezime situacije

a). Razgovor: Kada muž kaže svojoj ženi: “Izaberi sama“ ili jednostavno “Izaberi“, žena odgovara: “Ja sam već izabrala“ ili „Izabrala sam sebe“.

b). Eksplicitno izražavanje (Tahsîs): Kada žena kaže: “Izabrala sam sebe“, to je jasna i konkretna izjava koja ukazuje na to da je izabrala razvod i sopstvenu slobodu, a ne brak.

c). Uloga namere: Pošto reči sadrže jasan naglasak na razvod, razvod je validan samo ako su supružnici imali nameru da se razvedu kada su koristili ove izraze. Drugim rečima, ako je postojala namera kada su ove reči izgovorene, one bi imale pravne posledice.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako žena, kojoj je data opcija, izabere svog muža (odabere ga), razvod se ne dešava. Međutim, Hz.Ali (r.a.h.) je rekao: "Ako žena izabere svog muža, dolazi do opozivnog razvoda [ric'î talâk]". Hz.Ali (r.a.h.) je verovatno smatrao ovu izjavu razvodom te je zato rekao: Ako žena izabere svog muža, dolazi do razvoda koji ne prekida brak". Mi ne usvajamo ovaj stav, već stavove Hz.Umera i Abdullaha b. Mes'ûd (r.a.h.): "Ako žena izabere svog muža, razvod se ne dešava".

Jer je Hz.Aiša (r.a.h.) rekla:

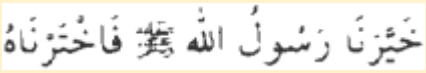

"Resûlullah nam je dao mogućnost izbora. Mi smo njega izabrale".[130] Njihova izjava nije predstavljala razvod.

(130. Buhârî, Talâk 4; Muslim, Talâk 27; Ibn Mâce, Talâk, 20; Ebû Dâvûd, Talâk 11; Tirmizî, Talâk 4; Nesâî, Talâk 27.).

Ako žena sama izabere, prema nama, to je neopoziv razvod [bâ'in talâk]. Ovo je takođe Hz.Alijev (r.a.h.) stav. Međutim, prema Hz.Umeru i Ibn Mes'ûdu (r.a.h.), to je opozivni razvod [ric'î talâk]. (Prema Zejd b. Sabitu (r.a.h.)), kada žena izabere svoju slobodnu volju, to predstavlja tri razvoda. Zejd je verovatno svatio ovu izjavu kao najpotpuniji oblik slobodne volje. Hz.Umer i Ibn Mes'ûd (r.a.h.), međutim, svatili su je kao minimalni stepen slobodne volje, što je opozivni razvod [ric'î talâk].

Mi hanefije, međutim, usvajamo Hz.Alijev (r.a.h.) stav po ovom pitanju. Jer, ženin izbor sopstvene slobodne volje može se dogoditi samo kada se završi muževljeva kontrola nad njom. Samo na taj način žena postaje vlasnica svojih poslova. To se dešava sa neopozivim razvodom [bâ'in talâk]. U ovoj izjavi nema ničega što ukazuje na tri razvoda. Jer, u smislu da žena postaje vlasnica svojih poslova, nema razlike između tri razvoda i neopozivog razvoda [bâ'in talâk]. Zato smo rekli: "Čak i ako je muž ovom izjavom nameravao tri razvoda, dešava se samo jedan neopozivi razvod [bâ'in talâk]". Jer je ovo samo muževa namera brojanja. Muževa izjava: "Izaberi svoju slobodnu volju" je naredba, da se nešto uradi. Ova naredba nema značenje brojanja. Ne postoji mogućnost za to.

Međutim, muževa izjava "Nepovratno [bâ'in] si razvedena" nije takva. U slučaju "Nepovratno si razvedena", namera tri razvoda je validna ukoliko muž namerava neku vrstu razdvajanja. Ovde, međutim, nema vrsta izbora. Zato, ovo ostaje muževa namera brojanja.

Pravo izbora u skupu

Dati ženi pravo izbora na brodu je kao dati joj pravo izbora kod kuće.

Jer, za nekoga na brodu, brod je kao dom. Jer brod prevozi putnika, a ne putnik brod. Uzvišeni Allah kaže:

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَٱلْجِبَالِ وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبْنَهُۥ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَٰبُنَيَّ ٱرْكَب مَّعَنَا وَلَا تَكُن مَّعَ ٱلْكَٰفِرِينَ

42. I ona ih je ponijela na valovima velikim kao brda i Nuh zovnu sina svoga koji se nalazio podaleko: "O sinko moj, ukrcaj se s nama, ne budi s nevjernicima!" – [Hud, 11/42].

Zar ne vidite da osoba na brodu ne može brod da zaustavi kad god poželi? Zato, pravo izbora žene traje sve dok je na skupu, (na brodu).

[6/213]

Ako žena jaše konja, a muž joj da mogućnost razvoda, a životinja krene malo da hoda nakon što je data opcija, opcija postaje nevažeća. To je zato što se kretanje životinje pripisuje jahaču, jer on ima mogućnost da je zaustavi u bilo kom trenutku. Zato se kretanje životinje smatra voljom žene u vezi sa promenom lokacije. Međutim, ako muž da svojoj ženi mogućnost razvoda dok je životinja u pokretu ili miruje, a žena izabere razvod odmah nakon muževljevih reči, bez ikakve tišine između dve izjave, onda je njen izbor validan. To je zato što je ženino odbijanje muževljeve opcije validno samo ako ona ćuti neko vreme nakon njegovih reči. To ovde nije slučaj.

Ista presuda važi ako su muž i žena zajedno na životinji ili u istim kočijama.

[131] **Mahmil / محمل:** Mali odeljak postavljen na leđima kamile, koji obično koriste žene. Takođe se naziva “hevdedž“.).

Isto pravilo važi i za ugovore o prodaji. To jest, ako kupac prihvati ponudu prodavca odmah nakon ponude prodavca (predloga za prodaju), bez ikakve tišine između dve izjave (ponuda i prihvatanje), prodaja je završena. U suprotnom, nije završena.

Davanje ženi izbora tokom namaza

Ako muž da svojoj ženi izbor tokom obaveznog namaza (farda- farza) i ona je završi, izbor ne postaje nevažeći. To je zato što je prekidanje obaveznog namaza pre njenog završetka zabranjeno. Zato nije moguće da ona učini izbor pre nego što završi namaz. Odustajanje od izbora se ukazuje samo time što se ne bira kada je neko u mogućnosti da to učini.

U tom pogledu, vitr namaz je sličan obaveznom namazu. Takođe je zabranjeno ženi da prekida vitr namaz.

Radnje koje ukazuju na napuštanje mogućnosti nastavka namaza

U dobrovoljnim [nâfile] namazima, ako je žena u prva dva rekata i završila ih je, njena mogućnost nastavka namaza ne postaje nevažeća. To je zato što je ženi zabranjeno da otkaže čin ibadeta koji je započela. Jedan rekat nije validan namaz. Zaista, Ibn Mes'ûd (r.a.h.) je rekao:

“Kunem se Allah-om Te‘âlâ, nikada nisam smatrao da je jedan rekât dozvoljen“. Ako žena pređe na druga dva rekata (nakon što joj je muž dao mogućnost izbora), njen izbor postaje nevažeći. To je zato što su svaka dva rekata dobrovoljni namazi [nâfile] nezavisnog namaza. Zato, njeno obavlanje druga dva rekata ukazuje na to da se okrenula od muževljevog izbora. Ovo je slično ženi koja započne namaz nakon što joj je muž dao mogućnost izbora. Ibn Semâ (r.a.h.) je preneo od Muhammeda (r.a.h.) u vezi sa četiri rekata sunet namaza pre obaveznog (fard-farz) podnevnog namaza (Dhuhr-Zuhr): Ako je žena na prva dva rekata kada joj muž da mogućnost izbora, a zatim obavi druga dva rekata, njen izbor ne postaje nevažeći. To je zato što se ova četiri rekata obično obavljaju sa jednim predajom selama (na desno-levo rame).

Ako žena, dok sedi (kada joj se pruži mogućnost), traži i jede hranu, njeno pravo postaje nevažeće. Jer njeno traženje hrane menja okruženje i to postaje okuplanje za vreme obroka. To ukazuje na to da se okrenula od prava svog muža i da joj nije stalo do njega. Međutim, ako pojede nekoliko zalogaja pripremljene hrane, a da ga nije pitala, to nije slučaj. Jedenje nekoliko zalogaja ne menja okruženje zbog male količine. To ne ukazuje da se okrenula. Naprotiv, to je da prekine ono što radi i okrene se ponudi koja joj je ponuđena. Pijenje vode je takođe slično. Jer je popila vodu da bi mogla da govori. Jer su joj se usta možda osušila dok se svađala sa mužem. Zato ne može da govori, a da ne popije vodu. Zato to što pije vodu ne znači da se odrekla od svog prava. Naprotiv, žena se priprema da iskoristi ovo pravo.

Ako žena spava, češlja kosu, pere je ili farba na tom okuplanju, sve te stvari ukazuju na to da se odrekla od svog prava. Zato što se zaokupila drugim stvarima koje joj nisu potrebne. To nisu stvari vezane za pravo izbora.

Jedan od najboljih primera kada žena odustaje od svog izbora jeste taj kada njen muž želi da ima seksualni odnos sa njom, a ona to ne sprečava. Isto važi i kada muž ukloni ženu sa okuplanja. To je zato što se žena ili nije oduprla muževljevom zahtevu da ode, ili se odrekla svog prava na izbor, dozvoljavajući mužu da je ukloni sa skupa. Ovo ukazuje da se žena odrekla svog izbora.

Sve ove presude važe i kada muž kaže ženi: “Punomoć razvoda je u tvojim rukama“ ili “Ako želiš, razvedena si“. Jer je autoritet dobijen kroz ove dve izjave takođe ograničen na okuplanje (skup).

[6/214]

Ako žena obuče haljinu, a da ne ustane, njen izbor nije poništen. Jer, kada žena koristi svoje pravo izbora, ona se oblači da bi se sakrila od svog muža. Zato, to ne ukazuje da je odustala od svog izbora. Isto važi i za ženu koja poziva svedoke. Zato što namerava da oni posvedoče da je sama izabrala. Isto važi i za ženu koja kaže: “Pozovi moju majku“ ili “Pozovi mog oca“. Zato što želi da se konsultuje sa njima po ovom pitanju. Zato, to ne ukazuje da je odustala. Dobro je tražiti mišlenja drugih o takvim stvarima.

Zapravo, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao Hz.Aiši (r.a.h.):

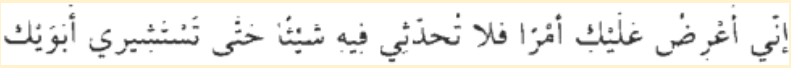

“Predložit ću ti nešto. Ne govori mi ništa po ovome pre nego što se konsultuješ sa roditeljima“. Zatim je izgovorio ajet koji joj daje izbor. Na to je, Hz.Aiša (r.a.h.) rekla:

“Da li treba da se konsultujem sa roditeljima o ovome? Ja biram Allaha i Njegovog Poslanika“.[133]

(133. Buhârî, Mezâlim 26; Muslim, Talâk 29; Ibn Mâce, Talâk 20; Tirmizî, Tefsîr 65; Nesâî, Nikâh 2.).

Žena koja kaže “SubhanAllah“ ili recituje ajet iz Kur'ana ili nešto ekvivalentno ajetu ne znači da je odustala od te opcije. Ponekad, osoba može to učiniti da bi potražila dobro u stvari koju će preduzeti. Zato žena ne poništava to muževljevo korišćenje razvoda, koji je ostavio otvorenim rečima: “Slobodna si da biraš, stvar je u tvojim rukama i razvedena si ako želiš“.

Žena koja ima izbor [da se razvede od muža] kaže mu:“Razvodim se od tebe“.

Ako muž dâ svojoj ženi mogućnost ili joj dodeli pravo na razvod, a ona kaže: “Razvodim se od tebe“, ovaj razvod je nevažeći.

Kao što smo prethodno objasnili, muž nije predmet razvoda. Preneli smo hadis İbn Abbâsa (r.a.h.) po ovom pitanju.

Efekat reči “izaberi“ tri puta:

Ako muž, nameravajući da se razvede od svoje žene, kaže joj: “Izaberi (biraj), tada izabri (biraj), tada izaberi (biraj)“, pa njegova žena izabere sebe, onda se dešavaju tri razvoda.

Jer, kada žena izabere sebe, razvod se beleži zajedno sa ovim rečima. Ženin čin izbora sebe je odgovor na sve tri muževljeve reči odjednom. Redosled koji je naznačen rečju “tada“ u muževljevim rečima ne zahteva poseban redosled da bi do razvoda došlo. Jer se razvod dešava kroz ženin čin izbora sebe same.

Još jedan razvod ne može uslediti nakon neopozivog razvoda [bâ'in talâk]

Ako žena izabere sebe odmah nakon prve rečenice, pre nego što muž kaže drugu i treću, prvo “izaberi sama“ predstavlja neopoziv razvod. Međutim, razvod nije validan sa drugim i trećim “izaberi sama“. To je zato što drugi neopoziv razvod ne može uslediti nakon njega. Štaviše, kada se žena razvede neopozivim razvodom nakon prve rečenice, smatra se da ima kontrolu nad svojim poslovima. Zato, druga i treća rečenica muža nisu ponuda, već obaveštenje da žena ima kontrolu nad svojim poslovima. Muž je u pravu u ovom obaveštenju. Prva situacija nije ovakva, jer su u tom slučaju druga i treća rečenica muža takođe ponude, pošto ih je rekao pre nego što je žena imala kontrolu nad svojim poslovima.

Ako muž kaže ženi: "Izaberi, izaberi, izaberi", a žena sama izabere, a muž zatim kaže: "Sa svojim prvim rečima sam mislio na razvod, a sa druge dve sam mislio da joj to objasnim", to nije pravno prihvaćeno. Žena je razvedena sa tri neopoziva razvoda.

Jer su druga i treća izjava muža, naizgled, validne obaveze. Sudija je obavezan da postupa po izgledu. Međutim, muž je potvrđen prema situaciji u očima Allaha Te'âlâ. Jer se izjava može ponoviti da bi se nešto pojačalo ili objasnilo slušaocu.

Ako muž kaže ženi: "Izaberi [sebe]", a žena kaže: "Izabrala sam [sebe]", a zatim nakon što napusti skup kaže: "Nameravala sam da izaberem [sebe]", to nije potvrđeno. Jer je ovlašćenje za razvod prešlo sa nje u trenutku kada napusti skup. Žena je prijavila nešto što nije ovlašćena da sama uradi. Ovo ukazuje da ako žena kaže: "Nameravala sam da izaberem [sebe]", pre nego što napustim skup, to je validno jer skup još uvek traje. To je kao da žena ćuti i kaže: "Izabrala sam [sebe]", pre nego što se skup završi.

[6/215]

Međutim, Muhammed (r.a.h.) je naveo razlog za ovu presudu rekavši: "Kada žena ovo kaže, punomoć razvoda je prešla sa nje". Ovo ukazuje na to da čak i ako žena kaže: "Mislila sam na sebe", pre nego što se savet završi, njena izjava neće biti prihvaćena. Ovo je ispravan stav. Jer, žena koja koristi dvosmislen jezik pokazuje da ona ne svata stvar ozbiljno i da se okrenula od nje.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Izaberi sebe", a žena odgovori: "Izabrala sam sebe", to je prikladan odgovor na muževljevu izjavu. Žena ostaje praznih ruku. Jer je ženin odgovor odgovor na muževljevo obraćanje. Ono što je rečeno u obraćanju se, u stvari, ponavlja u odgovoru. Zato je kao da je žena rekla: "Izabrala sam sebe".

Ako muž, nakon što pomene razvod, da ženi izbor, i ona sama izabere, a muž zatim kaže: "Nisam mislio na razvod tom izjavom", to nije pravno prihvaćeno. Isto važi i ako ona to kaže u stanju besa. Ovo smo objasnili u odeljku o "Metaforama". Kao što sudija ne može da prihvati izjavu muža, tako ni žena ne može da ostane sa svojim mužem bez novog bračnog ugovora.

Razveo se od žene nakon što joj je dao mogućnost izbora

Ako se muž razvede od svoje žene neopozivim razvodom [bâ'in talâk] nakon što je rekao: "Izaberi svoje pravo", pravo izbora koje je dao postaje nevažeće. Jer je muževljevim razvodom žena postala vlasnica svojih poslova. Žena već sama bira da to uradi. Zato, kada žena jednom preuzme kontrolu nad svojim poslovima, tako nešto nije zamislivo.

Ako (nakon što je ženi dao mogućnost izbora) kaže joj: "Ako želiš, razvedena si neopozivim razvodom", a žena kaže: "Želim", pravo izbora se gubi. Jer je ona postala vlasnica svojih poslova. Međutim, ako je razvod koji je dao muž opozivni [ric'î] razvod, ženino pravo izbora se nastavlja. Jer, ona nije vlasnica svojih poslova. Ista presuda važi i u vezi sa "ženom koja ima punomoć da se razvede".

U delu Ebû Yusûfa (r.a.h.), "Emâlî", navodi se: Ako muž kaže svojoj ženi: "Možeš birati kad god poželiš" ili "Imaš pravo da se razvedeš kad god poželiš", a zatim se razvede od nje neopozivim razvodom [bâ'in talâk], a zatim se ponovo oženi istom ženom, a žena zatim odluči da se sama razvede, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.) - (neka je Allah Te'âlâ zadovoljan njim), žena nije razvedena.

To je zato što je sam muž ispunio ono što je dao ženi. Zato bi ovo bilo oduzimanje prava na razvod od žene. Međutim, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena je razvedena neopozivim razvodom [bâ'in talâk] jer je pravo na razvod [tafvîzut-talâk] koje joj je ostavljeno postalo važeće. Ovo pravo [tafvîzut-talâk] ne postaje nevažeće sa prestankom bračnog ugovora. Međutim, žena nije mogla da koristi ovo pravo nakon prestanka bračnog ugovora jer je sama kontrolisala svoje poslove. Kada se ova prepreka ukloni novim bračnim ugovorom, ženi se vraća pravo izbora.

Ebû Yusûfovo mišlenje je slabo jer je broj razvoda veći od jednog. Razvod koji izvrši muž nije isti kao razvod dat ženi. Ovo je slično sledećem: Ako neko kaže drugoj osobi: "Prodaj meru pšenice sa ove gomile", a zatim sam proda meru pšenice sa te gomile, zastupnik se ne otpušta.

Muž kaže: "Izaberi svoju porodicu"

Ako muž kaže ženi: "Izaberi druge muževe", ili "Izaberi svoju porodicu", ili "Izaberi svoje roditelje", a žena odgovori: "Ja biram muževe", ili "svoju porodicu", ili "svoje roditelje", i muž je nameravao da je razvede ovim rečima, onda, prema analogiji (kijasu), žena nije razvedena.

Zato što žena nije sama izabrala. Iako izgovaranje ove izjave ne bi trebalo da predstavlja razvod, napustili smo analogiju (kijas) zasnovanu na rivâjetima od as'haba (r.a.h.). U stvari, rivâjeti se tiču samo ženinog samoizbora. Sve ostalo treba da ostane u skladu sa analogijom (kijasom).

Međutim, Muhammed (r.a.h.), uzimajući istihsan (pravnu preferenciju), rekao je: "Ova je žena razvedena". Jer, ove reči podrazumevaju ženin samoizbor. Žena može birati druge muževe samo kada sama kontroliše svoje poslove. Kada sama kontroliše svoje poslove, može se vratiti u dom svojih roditelja i porodice. Zato se ovo smatra ženinim samoizborom.

Presuda nije ista kada muž kaže: "Izaberi svoju sestru ili brata ili bliskog rođaka koji je mahrem (bliski rođak)", a žena izabere osobu koju muž predloži, a muž namerava da se razvede od nje.

[6/216]

Jer, ovo ne podrazumeva ženin samoizbor u svim aspektima. Zato se u ovim slučajevima primenjuje analogija. Razvod se ne dešava.

Ako muž kaže ženi: "Razvedi se sama", a ona odgovori: "Razvodim se sama", onda, prema analogiji, žena nije razvedena. Jer su reči žene obećanje, a ne ponuda. Zar ne vidite, ako muž kaže ženi: "Razvedi se sama", a ona odgovori: "Razvodim se sama", razvod nije validan. Međutim, prema istihsanu (pravnom preferenciju), žena je razvedena. Jer izraz "Razvodim se sama", iako je obećanje, podrazumeva ponudu. Prema uobičajenom običaju, ovaj se izraz odnosi na sadašnjost, a ne na budućnost. Osoba kaže: "Taj i taj se razvodi, pa se i ja razvodim". Slično tome, svedok na sudu kaže: "Svedočim." Mujezin kaže: "Svedočim da nema boga osim Allaha". Sve ove fraze izražavaju čvrsto uverenje, a ne obećanje. Međutim, takav običaj nije ustanovljen u izjavi žene: "Razvodim se sama." Zato u ovoj stvari, trebalo bi da postupimo po analogiji (kijasu). To je urađeno.

Ako muž kaže ženi: "Izabrao sam [da se razvedem]", a žena kaže: "Učinila sam to", razvod nije validan. Slično tome, presuda je ista kada žena kaže: "Izabrala sam [da se razvedem]". To je zato što je dvosmislenost u izjavi žene "Učinila sam to" veća nego u njenoj izjavi "Izabrala sam [da se razvedem]".

Uticaj fraze "Izaberi sebe"

Ako muž kaže ženi: "Izaberi svoju slobodnu volju", a ona odgovori: "Jesam", razvod je ništavan. Slično tome, presuda je ista ako ona kaže: "Izabrala sam sebe". To je zato što je to rekla kao odgovor na reči svog muža. Zato se ono što je rečeno u muževljevom obraćanju ponavlja u odgovoru.

Ako muž kaže: "Izaberi svoju slobodnu volju ako želiš", a žena odgovori: "Izabrala sam sebe", razvod je validan. To je zato što ženin čin izbora same sebe ukazuje na njenu volju i više od toga.

Ako muž kaže ženi: "Izaberi svoju slobodnu volju u zamenu za hiljadu dirhema..." Ako muž kaže: "Razvodim se od tebe", a žena odgovori: "Ako si mi muž", ili, misleći na nešto što se već dogodilo: "Ako se ovo dogodilo, onda sam se sama razvela", onda je razvod validan. Jer je dug žene prema mužu u zamenu za razvod. Kada se žena sama razvede, razvod se ne dešava.

Međutim, ako muž kaže: "Razvodim se od tebe", a žena odgovori: "Ako si ti moj muž", ili, misleći na nešto što se već dogodilo, "Ako se ovo dogodilo, onda sam se razvela od sebe", onda je razvod validan. Jer, vezivanje razvoda za uslov koji se već dogodio znači njegovo finalizovanje. Zato, ovom izjavom žena misli: "Razvela sam se od sebe". Izjave su identične. Ako žena postavi uslov za nešto što se još nije dogodilo, njeno pravo izbora postaje nevažeće. To je zato što je uslovila razvod. Ovlašćenje koje joj je preostalo je da odmah iznese odluku o razvodu. Zato, pokušaj žene da uslovi razvod ukazuje na to da se okrenula od ovlašćenja koje joj je dato. Njeno pravo izbora postaje nevažeće.

Ako muž kaže: "Odredi razvod (ihtiyar)", a žena odgovori: "Samu sebe razvodim", onda je razvod neopoziv [bâ'in talâk]. Međutim, ako muž kaže ženi: "Razvedi se", a ona odgovori: "Samu sebe sam razvela", onda je razvod nevažeći.

Jer reč "ihtiyar" je slabija od reči "razvod". Zar ne vidite da se muž može razvesti koristeći reč "razvod", ali se ne može razvesti koristeći reč "stariji"? Međutim, slab ne može biti odgovor jakom, ali jak može biti odgovor slabom*.

(PS: Samir B*: Ovaj tekst objašnjava pravnu i jezičku razliku u značenju između reči "talâk", koja se direktno odnosi na razvod u islamskom pravu (fikhu), i "ihtijar", koja izražava davanje supruzi prava izbora.

Ovaj citat, preuzet iz čuvenog dela Imama es-Serahsî'a, el-Mebsû, može se protumačiti na sledeći način:

Značenje i moć reči

a). Razvod [talâk] (jak): Ovo je kada se muž direktno i definitivno razvede od svoje žene (na primer, rekavši "Razvedena si"). To ima jak pravni efekat i proizvodi trenutne rezultate.

b). Ihtijar (slab): Doslovno znači "izabrati, preferirati". U islamskoj jurisprudenciji, koristi se u kontekstu kada muž delegira ovlašćenje da se razvede od svoje žene govoreći: "Izaberi sebe/daj prednost sebi" (tehyîr). Ne sadrži direktno odluku o razvodu; to je samo ponuda ili davanje ovlašćenja.

Logika pravila: "Slabi ne mogu odgovoriti jakima".

Logički princip u tekstu je sledeći: U razgovoru ili sudskom postupku, slabija i indirektnija izjava ne može zameniti ili biti ekvivalentna jačoj i definitivnijoj izjavi.

a). Jača strana može odgovoriti slabijoj strani: Muž je pokazao snažnu volju direktno rekavši "Razvodim se od tebe" [talâk]. Ova snažna volja može biti odgovor na slabije zahteve žene ili situaciju, ili na okolnosti koje zahtevaju izbor.

b). Slabiji ne može odgovoriti jačem: Ali kada muž upotrebi slabiji izraz, kao što je "Dajem ti pravo da biraš", ova reč ne može direktno i definitivno preneti ili zameniti značenje razvoda [talâk].

Ukratko, iako muž ima direktno pravo da se razvede [talâk], slabiji izraz koji ukazuje samo na izbor (ihtijar) ne predstavlja automatski direktan razvod. Po zakonu, slabija presuda ne može zameniti jaču.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ženine reči: "Razvela sam se sama".

Objašnjenje je sledeće: Ako žena kaže: "Razvodim se sama", pre nego što joj muž da mogućnost razvoda, to podleže muževljevom odobrenju. Ako se to desi nakon što joj muž da mogućnost, stupa na snagu odmah. Međutim, izjava "Izabrala sam sebe" je nevažeća pre nego što joj muž dâ mogućnost; ne podleže muževljevom odobrenju. Ista presuda važi nakon što muž da ženi ovlašćenje za razvod rekavši: "Razvedi se sama" [tefvîzut-talâk]. To je zato što davanje ovlašćenja za razvod nije isto što i davanje njoj mogućnost tu. Ovo se objašnjava na sledeći način: Muževljeva izjava "Izaberi sama" utvrđuje pravo žene na izbor. Činjenica ta da ona poseduje sredstva da dobije razloge za razvod je neophodna posledica ove izjave. Ženina izjava "Razvodim se sama" jedan je od razloga za razvod. Zato je razvod validan nakon što je ona to rekla.

[6/217]

Muževa izjava "Razvedi se sama" prepušta ovlašćenje za razvod ženi [tefvîzut-talâk]. Ova izjava ne zahteva da žena ima pravo izbora u dobijanju razloga za razdvajanje. Ženina izjava "Ja sam sebe izabrala" je izjava koja proizilazi iz njenog prava izbora. Zato razvod nije validan ako žena to kaže.

Ovlašćenje u davanju izbora

Ako muž kaže drugoj osobi: "Daj mojoj ženi mogućnost izbora" ili "Reci joj: 'Stvar razvoda je u tvojim rukama'", pravo na razvod ne prelazi na ženu osim ako joj ta osoba ne da mogućnost izbora.

To je zato što se muž stavio u položaj te osobe u vezi sa davanjem mogućnosti izbora. Nije direktno ponudio svojoj ženi mogućnost izbora.

Ako muž kaže: "Reci mojoj ženi da ima izbor, ili da je stvar razvoda u njenim rukama, ili da je razvedena ako želi", onda pravo na razvod ostaje na ženi, bez obzira da li je ta osoba obavesti ili ne. Jer, u ovom slučaju, muž je direktno dao ponudu ženi te je imenovao osobu kojoj je upućen kao izaslanik da je obavesti. Nema razlike između osobe koja je obaveštava i njenog saznanja o tome od muža ili nekog drugog. Žena ima pravo da bira na skupu gde će to saznati. Ako žena sazna za ovo pravo nekoliko dana kasnije, njeno pravo izbora se utvrđuje na skupu gde će to saznati. Jer, sve dok žena nije svesna ovog prava, ne može postupati u skladu sa zahtevima ovog prava. Zato, utvrđivanje presude u vezi sa ženom zavisi od njenog znanja po ovom pravu. Zapravo, presuda je ista i u pravnim izjavama. Pravo izbora oslobođene robinje takođe važi sve dok ne sazna za ovo pravo, te i ona ima pravo da bira na skupu gde će to sazna.[134]

([134] Hıyâru'l-ıtk / خيار العتق: Ovo se odnosi na pravo udate robinje, nakon sticanja slobode, da izabere da li će nastaviti ili raskinuti postojeći brak. Ovo je takođe poznato kao "hiyâr-ı atâka" (sloboda izbora).).

Istek perioda izbora

Ako muž kaže: "Moja žena danas ima pravo izbora", njen izbor se nastavlja do zalaska sunca. Odlazak žene sa skupa ne poništava njen izbor.

Zato što je muž ponudio ženi period izbora (îcâbında-predloga). Zato, sve dok period traje, izbor žene ne postaje nevažeći. Ako taj dan prođe, a žena nije svesna ovog izbora, izbor postaje nevažeći. Zato što je izbor bio ograničen na period. Zato, nakon isteka perioda, ovaj izbor nema dejstva, a izbor prestaje istekom perioda, bez obzira da li je žena znala za to ili ne.

Isto važi i ako muž kaže: "Moja žena ovog meseca ima pravo izbora".

U Muhammedovom delu pod nazivom "Nevâdir" navodi se: Ako žena izabere svog muža, a zatim izabere sebe pre kraja tog meseca, prema Ebû Hanîfi i Mehammedu (r.a.h.), žena nema takvo pravo.

Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), žena ima ovo pravo. Međutim, suprotno rivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.) da žena ima takvo pravo, Bišr b. el-Valid (r.a.h.) je rekao: Ako muž kaže: "Moja žena ima pravo izbora do kraja ovog meseca", i žena jednog dana izabere svog muža, a drugog dana sebe, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), žena nema takvo pravo. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena ima ovo pravo.

Učenjaci koji smatraju da žena ima pravo izbora u ovoj situaciji rekli su: Jer je izbor žene muža kao napuštanje skupa. Kao što napuštanje skupa ili bavljenje drugom aktivnošću ne poništava pravo izbora u nečemu ograničenom na određeni period, tako ni izbor žene muža ne poništava njeno pravo izbora.

Učenjaci koji smatraju da žena nema pravo da sama bira nakon što izabere muža kažu sledeće: Jer, postoji samo jedna opcija za ceo period. Izborom muža, žena je poništila ovu opciju. Nakon što je poništila svoju opciju, nema druge opcije koju bi mogla sama da izabere.

Ako neko kaže ženi: "Dana kad sam se oženio s tobom", ili "Kada se oženim sa tobom", ili "Ako se oženim sa tobom", ili "Kada ću te oženiti", ili "Kad god se oženim s tobom, učini 'ihtiyar' ", u svim ovim situacijama, žena ima pravo da bira na ceremoniji venčanja.

Jer, ono što je uslovno je kao da je ispunjeno u trenutku kada se uslov ispuni. Međutim, ako se koristi izraz "kad god", žena ima pravo izbora u svakom slučaju kada se ovaj muškarac oženi njome. Jer izraz "kad god" zahteva ponavljanje.

[6/218]

Ako muž kaže: "Izaberi kada se mesec pretvori u polumesec", ili "Kada se godina navrši", ili "Kada se taj i taj vrati", a žena toga nije svesna, ona ima pravo da izabere kada sazna za to.

Jer, ono što je uslovno smatra se ispunjenim kada se uslov ispuni. Ako muž da ženi mogućnost izbora, bez ograničenja vremena, kada se ove stvari dogode, pravo izbora ostaje suspendovano do skupa na kojem će žena saznati za ovo pravo izbora.

Ako muž kaže: "Izaberi na ovaj dan", ili "Na početku meseca", ili "Izaberi na prvom namazu", žena ima mogućnost izbora za ceo dan, za vreme tog namaza, i noć i dan početka meseca.

Jer, mesec ima noći i dane. Početak meseca je prva noć u mesecu i dan te noći. Bilo da žena to zna ili ne, njeno pravo izbora ističe po isteku ovog perioda. Jer je muž dao mogućnost ograničenu na određeno vreme. Zato, nakon isteka perioda, pravo izbora prestaje. Ako muž kaže: "Izaberi na dan kada taj i taj dođe", i ta osoba dođe noću, žena nema pravo izbora. Ako ta osoba dođe tokom dana, njeno se pravo izbora nastavlja do zalaska sunca.

Zato što je pravo izbora ograničeno na određeno vreme. Prilikom davanja izbora, reč "dan" se koristi da bi se odredilo vremensko ograničenje. Zato se ova fraza (el-jevm) odnosi samo na dnevnu svetlost. Međutim, muževa izjava: "Razvedena si na dan kada dođe taj i taj", nije takva. Zato što razvod ne može biti ograničen na određeno vreme. Ne može biti ograničen na jedno od dva određena vremena. Upotreba reči "dan" u razvodu je samo da bi se označilo vreme razvoda.

Situacije povezane sa izrazom "izaberi razvod"

Ako muž kaže svojoj ženi: "Izaberi razvod", a žena odgovori: "Ja sam izabrala razvod", to je opozivni razvod [ric'î talâk].

Jer, muževa izjava "razvod" razjašnjava početak njegove izjave. Ako se nešto kaže odmah nakon dvosmislenog izraza da bi se to razjasnilo, presuda se zasniva na tom razjašnjenju. Dakle, razvod se prepušta ženi eksplicitnom (sarih) rečju.

Fraza "U tvojim je rukama" je slična. Na primer, ako muž kaže: "Odluka o jednom razvodu je tvoja", ova izjava razjašnjava početak njegove izjave. Ako muž kaže: "Izaberi dva razvoda", a žena kaže: "Ja biram jedan razvod", onda dolazi do opozivnog razvoda [ric'î talâk].

To je zato što je žena stekla ovlašćenje da iznese dva razvoda. Njena sposobnost da iznese jedan razvod je neophodna posledica ovog ovlašćenja.

Ovo se razlikuje od toga da muž kaže: “Izaberi dva razvoda ako želiš“, a žena izabere jedan. U tom slučaju, do razvoda ne dolazi. To je zato što je muž postavio zahtev za dva razvoda kao uslov. Zahtev žene za jedan razvod ne ispunjava ovaj uslov*.

(PS: Samir B*: Ovaj tekst se bavi sudskim pitanjem koje se tiče Tahyîr-a (davanje ženama prava na razvod ili prava izbora).

Koje su dve vrste razvoda [talâk] pomenute?

a). Muževljev uslov (dva razvoda): Muž daje svojoj ženi ovlašćenje da izabere dva razvoda ako želi. Ovde muž utvrđuje da, da bi ovo ovlašćenje bilo validno, moraju biti zatražena oba prava na razvod.

b). Ženin izbor (jedan razvod): Žena može da izabere da zatraži samo jedan razvod umesto dva kao odgovor na ponudu svog muža.

Zašto se ne dešava razvod?

a). Muževljevo stanje je zasnovano bilo na dva razvoda, ali žena nije pristala na ovu ponudu te je tražila samo jedan razvod.

b). Žena koja traži jedan razvod ne ispunjava uslov “dva razvoda“ koji je postavio njen muž.

c). Zbog ove nespojivosti, razvod [talâk] se ne smatra pravno validnim.

PS: Samir B: Molim vas, da mi objasnite, da li se ovde pod "dva razvoda" misli na dve izjave o razvodu?

Odgovor:

Da, izraz "dva razvoda“ (dva talâka) u ovom tekstu znači tačno dve izjave (tasarrufu- potpise) o razvodu.

U islamskom pravu (fikhu), postoje ukupno tri prava na razvod (tri talâka) koja potpuno prekidaju bračnu vezu. Situacija u tekstu znači sledeće:

1). Prenos prava – [tafvîzut–talâk]

Kada muž da svojoj ženi pravo na razvod, on u suštini prenosi pravo da istovremeno koristi dva od svoja tri prava. Drugim rečima, on joj govori: "Razvedi se od mene sa dve izjave o razvodu“.

2). Priroda stanja

Muž je povezao dve izjave i predstavio ih kao paket. Zato, izjava žene "Izabrala sam jedan razvod“ nije u skladu sa pravnim uslovom koji je ponudio muž.

Ukratko: Ovde se "dva razvoda“ odnose na dve izjave/namere za razvod koje ozbiljno prekidaju brak i otežavaju pomirenje. Ako žena izabere samo jednu od ove dve izjave, ona postaje nevažeća jer nije u skladu sa voljom muža.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Ako muž kaže: "Ovlastio sam sebe, ovlastio sam sebe, ovlastio sam sebe", a žena odgovori: "Ovlastila sam sebe", ova se izjava smatra potpunim odgovorom na tri muževljeve izjave, a žena je razvedena sa tri izjave o razvodu.

Ako žena kaže: "Jednom sam izabrala sebe" ili "Izabrala sam sebe jednim činom izbora", ova je izjava potpun odgovor na tri muževljeve izjave o razvodu. Žena je razvedena sa tri izjave o razvodu. Međutim, ako kaže: "Izabrala sam prvi razvod", prema konsenzusu pravnika, jedan se razvod smatra važećim.

Ako žena kaže: "Izabrala sam prvi razvod", ili "Izabrala sam srednji razvod", ili "Izabrala sam poslednji razvod", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ona je razvedena sa tri razvoda. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ona je razvedena sa jednim neopozivim razvodom [bâ'in talâk]. To je ekvivalentno ženi koja kaže: "Izabrala sam jedan razvod, ili prvi razvod".

Jer, kada žena kaže: "Izabrala sam prvi", to znači izbor napravljen prvim rečima muža. Izbor napravljen prvim rečima muža je razvod. Zato, žena kao da je to eksplicitno izjavila.

Objašnjenje je sledeće: Reč (prvi) je kvalitet ženske reči. Moguće je da se reč 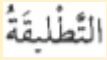 namerava na ovo. Zato se ovom izjavom dešava samo jedan razvod. Reči "jednom" ili "jedan izbor" takođe mogu biti namenjene ovoj izjavi. U ovom slučaju, dešavaju se tri razvoda. Međutim, razvod se ne dešava sa sumnjom.

[6/219]

Ebû Hanîfa (r.a.h.) kaže: Reč je kvalitet ženske reči. Međutim, kvalitet se zasniva na nečemu što je pomenuto u izjavi. Iako je moguće zasnovati ga na pomenutoj reči, ne može se zasnivati na nečemu što nije pomenuto. Ovde se ne pominje razvod, već izbor. Zato je izjava žene kao da kaže: "Izabrala sam prvu opciju" ili "Izabrala sam prvi detalj". Ako to eksplicitno kaže, žena je razvedena sa tri razvoda. Druga perspektiva Ebû Hanîfe (r.a.h.) je sledeća: Žena je dala izjavu o nalogu tamo gde je to neprikladno. Zato nalog postaje nevažeći. Ostaje samo izjava "Izabrala sam". Ovo je odgovor na celu izjavu muža.

Objašnjenje je sledeće: Tri razvoda su kombinovana unutar ženskog autoriteta. Zato se sva tri razvoda dešavaju kada žena odluči da se sama razvede. Međutim, kada se nešto kombinuje u jednom trenutku ili na jednom mestu, redosled nije ispravan. Slično tome, kada se nešto kombinuje unutar autoriteta, redosled nije ispravan.

Ovo se razlikuje od žene koja kaže: "Izabrala sam prvi razvod." Jer, u tom slučaju, žena koja pominje redni broj (kao prvi) je nevažeća. Ostaje samo izjava "Izabrala sam jedan razvod".

Ako neko prigovori, govoreći: "Ovde, razvod nije trebalo da se dogodi. Jer, kada niz postane nevažeći, ostaje samo izraz 'Izabrala sam [da se razvedem]'. Međutim, objasnili smo da razvod nije validan samo zato što žena kaže 'Izabrala sam [da se razvedem]', osim ako ona eksplicitno ne kaže 'Izabrala sam [da se razvedem]', odgovorili bismo na sledeći način:

Ova se presuda primenjuje kada reči muža eksplicitno ne ukazuju na razvod. Ovde, međutim, muž koji kaže 'Izabrao sam [da se razvedem]' tri puta ukazuje na razvod. Jer, ono što je ograničeno brojem tri jeste razvod.

Ako muž kaže: "Izaberi sebe ili razvod“, a žena kaže: "Ja sam izabrala“, ova je izjava odgovor na muževljeve reči. Isto je i ovde.

Ako muž kaže: "Ako taj i taj dođe, daj mu reč“, a žena kaže nekoliko dana nakon dolaska te osobe: "Tek sam nedavno saznala da je ta osoba došla i imam izbor“, a muž to ne prihvati, onda se ženinoj reči, zajedno sa njenom zakletvom, daje težina.

Jer je suština u tome da žena nije svesna dolaska te osobe. Žena se toga uvek držala. Štaviše, muž, znajući da je ženino pravo izbora utvrđeno, iznosi tvrdnju koja bi negirala njeno pravo izbora. Žena to poriče. Zato se njena reč prihvata zajedno sa njenom zakletvom. Međutim, ako žena, umesto da iskoristi svoje pravo izbora na tom okuplanju, svađa se sa svojim mužem i ode kod sudije, njeno se pravo izbora gubi jer je napustila okuplanje nakon što je saznala za dolazak te osobe. Ovo je slično kao kada muž ukloni ženu sa okuplanja.

Ako muž da ženi izbor na okuplanju, a nakon što ona napusti okuplanje kaže: "Ja sam se sama izabrala“, a muž joj protivreči, izjava žene se ne prihvata.

Zato što je žena prijavila nešto što nije bila ovlašćena da sama uradi. Međutim, ako žena pruži dokaze, stvar utvrđena dokazima smatra se isto što i ono što je utvrđeno svedočenjem tužioca, te se muž i žena razdvajaju. Ako žena ne može da pruži dokaze (da nije iskoristila svoje pravo izbora na tom skupu), muževljoj reči se daje težina, pod uslovom da se zakune na ono što zna. Zato što se od muža zahteva da se zakune na nešto što je neko drugi uradio (Zato če se zakleti samo na ono što zna).

Ako muž kaže: "Izaberi danas i sutra“, a žena odbije da izabere danas ili izabere svog muža, ona nema pravo da bira do kraja tog dana. Međutim, ona ima pravo da bira sledećeg dana.

[6/220]

Jer, muževa rečenica: "Sutra odluči.“ je uslovni izbor odložen za budućnost. Uslov zasnovan na budućnosti nema trenutno pravno dejstvo. Žena je odbacila opciju koja je danas data. Međutim, njena opcija za sledeći dan ostaje nepromenjena.

Ako muž kaže: "Izaberi danas i sutra“, a žena odbije svoj izbor danas ili izabere svog muža, onda žena nema izbora sledećeg dana. To je zato što je muž vezao sutra za danas. Referenca je da bi se dve stvari učinile zajedničkim u presudi. Ovo ne zahteva obnavljanje izbora na osnovu sutra, već da izbor traje dok sutra ne prođe. Pošto postoji samo jedan izbor, a žena je odbila ovaj izbor, ona više nema pravo da bira. Muževa izjava "i sutra izaberi“ je još jedan izbor koji on nudi (îcapta-predlaže)za sutra. To je zato što je muž pomenuo predikat za reč "sutra“. Zato, prvi predikat ne može biti predikat reči "sutra“.

Ako se žena danas razvede po svom izboru, nema mogućnost da se razvede sutra. Jer, time što je sama sebe izabrala, preuzela je kontrolu nad svojim poslovima. Ovo poništava opciju koja je već iskorišćena, kao i opciju koja bi mogla biti odložena za sutra. Sa druge strane, opcija odložena za sutra ne uključuje drugi razvod. Jer, razvod koji je uključen u delokrug već iskorišćene opcije i dalje može biti odložen za sutra sve dok se nije dogodio.

Pošto je razvod ispunjen danas time što je žena sama sebe izabrala, ne preostaje drugi razvod. Žena ne može ponovo da izabere sebe sutra sa istom tom opcijom.

Ako muž kaže: "Izaberi razvod sutra", a žena danas kaže: "Izabrala sam razvod sutra", ili "Izabrala sam razvod od svog muža", onda je izbor žene danas nevažeći. Ona ima pravo da bira sutra.

Zato što je muž zasnovao svoj izbor na predviđenom vremenu. Zato, pravo žene na izbor nije uspostavljeno pre nego što to vreme dođe. Ako žena izabere nešto pre nego što se uspostavi njeno pravo na izbor, to je nevažeće. Ako sledećeg dana kaže: "Ja sam izabrala svog muža, ne, izabrala sam sebe", brak se nastavlja te pravo žene na izbor (muhayyerlik) prestaje. Zato što izjava žene: "Ja sam izabrala svog muža" poništava njen izbor. Izjavom "Ne, izabrala sam sebe", žena je izabrala sebe nakon što je njen izbor već bio poništen. Ako žena kaže: "Ja sam izabrala sebe, ne, izabrala sam svog muža", ona je razvedena nepovratnim razvodom [bâ'in talâk] te više ne može da poništi razdvajanje govoreći: "Ne, izabrala sam svog muža".

Ako muž kaže: "Ako želiš, razvedena si i biraš po sopstvenoj slobodnoj volji", a žena odgovori: "Biram po sopstvenoj slobodnoj volji i želim razvod", onda je ona razvedena sa dva razvoda.

Jer je izjava žene "Izabrala sam sebe" odgovor na zahtev za izbor. Izjava "Zatražila sam razvod" ispunjava uslov razvoda koji zavisi od zahteva žene. Eksplicitna formulacija je uključena u neopozivi razvod. Izjava žene "Izabrala sam sebe" nije suprotnost zahtevu za razvod. Naprotiv, ova je izjava jedna od vrsta zahteva za razvod. Zato razvod koji zavisi od zahteva ne izlazi iz ruku žene.

Ako muž kaže: "Ako želiš", ili "ako voliš", ili "ako hoćeš", a žena kaže: "Izabrala sam sebe", uslov razvoda je ispunjen te dolazi do neopozivog razvoda. Jer, birajući sebe, žena je želela, volela i htela ovaj razvod.

Muž kaže: اخْتاري مِنْ ثلاث تَطْليقَاتٍ مَا شِئْت - "Izaberi koji god od tri razvoda želiš". Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena može izabrati samo jedan ili dva razvoda ovom rečju.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h., ovom rečju se mogu izabrati tri razvoda. Jer harf مَا na početku مَا شِئْت, koje znači "šta god se želi", služi za generalizaciju (ta'mîm). Harf مِنْ na početku مِنْ ثلاث, koje znači "od tri", može biti za izražavanje dela nečega (teb'îz) ili za objašnjenje. Na primer, سَيْفٌ مِنْ حَدِيدٍ - "gvozdeni mač" se kaže u ovom smislu.

Allah Svemogući kaže:

ذَٰلِكَۖ وَمَن يُعَظِّمۡ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيۡرٞ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِۦۗ وَأُحِلَّتۡ لَكُمُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ إِلَّا مَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡۖ فَٱجۡتَنِبُواْ ٱلرِّجۡسَ مِنَ ٱلۡأَوۡثَٰنِ وَٱجۡتَنِبُواْ قَوۡلَ ٱلزُّورِ

30. Eto toliko! A ko poštuje Allahove svetinje, uživaće milost Gospodara svoga – a dozvoljena vam je stoka, osim one o kojoj vam je rečeno – pa budite što dalje od kumira poganih i izbjegavajte što više govor neistiniti, [el-Hadž, 22/30].

Harf مِنَ takođe može biti relativno (dodatno). Na primer, Allah Svemogući kaže:

يَغۡفِرۡ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمۡ وَيُؤَخِّرۡكُمۡ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمًّىۚ إِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ إِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُۚ لَوۡ كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ

4. On će vam grijehe vaše oprostiti i u životu vas do određenog časa ostaviti, a kada Allahov određeni čas dođe zaista se neće, neka znate, odgoditi". [Nuh, 71/4]

I

مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٖ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنۡ إِلَٰهٍۚ إِذٗا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهِۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ

91. Allah nije uzeo Sebi sina, i s Njim nema drugog boga! Inače, svaki bi bog, s onim što je stvorio – radio što bi htio, i jedan drugog bi pobjeđivao. – Hvaljen neka je Allah koji je daleko od onoga što oni iznose; [el-Mu'minun, 23/91].

U ovom se smislu koristi u ajetima (el-Mu'minun, 23/91). Zato bi bilo ispravnije razmotriti aspekt generalizacije rečju مَا. Kada se muževljeve reči svate u opštem smislu, sva tri prava na razvod su ostavljena ženi. Reč مِنَ se takođe Reč (---) se takođe koristi da razjasni ovlašćenje dato ženi u vezi sa razvodom, razlikujući ga od drugih stvari, ili je suvišna (zâiddir.).

[6/221]

Ebû Hanîfa (r.a.h.) kaže: Reč مَا je za generalizaciju kako kažu. Reč مِنَ je prvenstveno za izražavanje dela [teb'îz]. Izjava se prvenstveno uzima u svom doslovnom značenju. Doslovno se značenje ne prepušta metafori osim ako ne postoje dokazi. Zato se obe reči koriste u svojim doslovnim značenjima. Ebû Hanîfa (r.a.h.) dalje nastavlja: Zbog čestice generalizacije مَا , dodaje se jedan razvod, a zbog čestice izraza dela :, مِنَ , jedan razvod se oduzima od tri razvoda. Dakle, žena ima pravo da izreče dva razvoda. Ako izreče jedan ili dva razvoda, to je validno. Međutim, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ako izreče tri razvoda, razvod nije validan. Jer, prema njemu, osoba kojoj je naređeno da izreče dva razvoda nema ovlašćenje da izreče tri.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h), žena je razvedena sa tri razvoda. Jer, sva tri prava na razvod data su ženi. U knjizi el-Asl, dokazi za stav Muhammeda i Ebû Yusûfa (r.a.h.), pominju se na sledeći način: Ako neko kaže: “Jedite od ove hrane koliko god želite“, dozvoljeno je osobi kojoj je naređeno da je pojede svu.

Ebû Hanîfa (r.a.h.) je, međutim, rekao: “U ovoj izjavi postoji naznaka običaja. Štaviše, ova je izjava dozvoljena. Nema obavezujuće obaveze u ovoj stvari. Zato, naredba u takvoj stvari treba da bude široka. Razvod, međutim, nije takav. Jer je razvod obavezujući“. Zato se kod razvoda razmatra doslovno značenje svake reči.

Ako žena ne napravi izbor, a muž kaže: "Zauzvrat što si me izabrala, dajem ti hiljadu dirhema", a žena izabere svog muža, ona je poništila svoj izbor. Jer, poništenje izbora ne zavisi od dozvoljenog stanja. Nevažeće stanje ne sprečava poništenje izbora. Žena ne može dobiti hiljadu dirhema. Jer poništavanjem svog izbora, žena ne daje svom mužu ništa.

Ako muž kaže ženi: "Izbori se za [sebe]", a žena kaže: "Izborila sam se za [sebe] ili muža", pravo izbora se gubi. Razvod se ne dešava.

Jer reč "ili" zahteva dokaz bilo koje od dve pomenute stvari. Ženina upotreba nejasnog jezika poništava njeno pravo izbora. Razvod se ne dešava jer nije eksplicitno izjavila svoju nameru da izabere sebe.

Ako žena kaže:"Izborila sam se za sebe i svog muža", njena izjava "Izborila sam se za sebe" čini je razvedenom. Njena naknadna izjava: "Izborila sam se za svog muža" postaje nevažeća. Ako kaže: "Izborila sam se za svog muža i sebe", njeno pravo izbora se gubi njenom izjavom "Izborila sam se za svog muža". Njena naknadna izjava: "Izborila sam se za sebe" je nevažeća. Brak se nastavlja, a žena nema pravo izbora*.

(PS: Samir B*: Molim vas, ako možete da mi ovo objasnite jer mi izgleda puno zamršeno. Hvala.

Odgovor: Ovaj tekst opisuje kako se pravni is'hod braka menja u zavisnosti od redosleda rečenica koje žena koristi kada koristi svoje pravo izbora (opciju) u vezi sa brakom. Fraza "Izborila sam se" ovde ne znači "Izborila sam se/preferirala", već, arapskog porekla, "izabrala sam/preferirala sam".

Situacija 1:"Izabrala sam sebe i svog muža" (Prvo biranje sebe)

a). Ako žena prvo kaže: "Izabrala sam", smatra se da je iskoristila svoje pravo na razvod, te time brak odmah prestaje (razvod se dešava).

b). Izjava koju je dodala odmah nakon ove rečenice, "Izabrala sam svog muža", više nema nikakvo značenje.

c). Jer je brak već bio završen prvom rečju.

Situacija 2: "Izabrala sam svog muža i sebe" (Prvo biranje muža)

a). Kada se žena izražava na ovaj način, ona u suštini kaže: "Ostarila sam svog muža".

b). Izbor muža znači da ona odobrava brak i da se odriče svog prava izbora (diskrecije).

c). Njegova izjava "Izabrao sam" nakon ovog incidenta sada je nevažeća.

d). Kao rezultat toga, brak se nastavlja, a žena više nema mogućnost razvoda.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Allah Te'âlâ i Slavni, najbolje zna. Njemu je povratak i konačno odredište.

MUŽ DAJE SVOJOJ ŽENI OVLAŠĆENJE ZA RAZVOD REČI: "ODLUKA JE U TVOJIM RUKAMA" (EL-EMRU BI'L-JED)

Muž kaže svojoj ženi: "Stvar je u tvojim rukama"

Presuda kada osoba daje svojoj ženi ovlašćenje za razvod ista je kao i presuda o "ženskoj mogućnosti da se razvede" u svim pitanjima pomenutim u prethodnom odeljku. Međutim, davanje ovlašćenja za razvod ženi je ispravno i prema analogiji (kijasu) i prema istihsanu (slobodi). (Ostavljanje njoj mogućnosti je ispravno samo prema istihsanu.).

Jer je muž ovlašćen u pitanju razvoda svoje žene. Rekavši: "Stvar je u tvojim rukama", muž takođe ovlašćuje ženu u pitanju razvoda, što je u njegovoj nadležnosti. Zato je ova upotreba od strane muža validna i obavezujuća. Muž nema pravo da povuče ovu upotrebu, kao što je slučaj sa razvodom.

[6/222]

Jer, muž ima ovlašćenje da se razvede od svoje žene. Rekavši: "Stvar je u tvojim rukama", muž ovlašćuje ženu u pitanju razvoda, što je u njegovoj nadležnosti. Zato je ova upotreba od strane muža validna i obavezujuća. Muž nema pravo da povuče ovu izjavu, kao što je slučaj sa samim razvodom.

Ako je muž nameravao tri razvoda frazom "stvar je u tvojim rukama", presuda zavisi od njegove namere. Kada se žena razvede od njega sa tri razvoda, ona je razvedena sa tri razvoda. Jer ova izjava ovlašćuje ženu u pitanju razvoda. Ova izjava ima mogućnost da bude opšta ili konkretna.

Muž, govoreći: "Izaberi", naređuje ženi da nešto uradi. Zato ova izjava nema mogućnost da bude opšta.

Ako muž nije nameravao tri razvoda frazom "stvar je u tvojim rukama", žena je razvedena sa jednim neopozivim razvodom [bâ'in talâk].

Od Ibn Ebû Leylâ se prenosi da je rekao: Ova se izjava odnosi na tri razvoda. Kada muž kaže: "Nameravao sam jedan razvod", to nije pravno prihvaćeno. Jer se ovom izjavom muž odrekao svoje žene istog ovlašćenja koje poseduje. Muževljevo ovlašćenje za razvod je trostruko.

Međutim, mi kažemo: Davanje ovlašćenja drugome za korišćenje talâka (tefvîz) može biti opšte, a može biti i posebno. Kada muž namerava jedan talâk, on misli na posebno korišćenje i to nije protivno izgledu. Isto važi i kada muž samo namerava talâk. Jer, kada postoji više mogućnosti, jedino se tačna količina smatra određenom. Isto važi i kada muž namerava dva talâka. Jer, to znači nameru za brojanje talâka. U ovoj reči, namera za brojanje nije moguća. Dakle, žena se razvede jednim bâin talâkom.

Ako muž kaže ženi: "Stvar razvoda je u tvojim rukama", a zatim kaže: "Stvar razvoda je u tvojim rukama za hiljadu dirhema", a žena kaže: "Ja sam izabrala", ona je razvedena od muža sa dva neopoziva [bâ'in] razvoda i duguje mu hiljadu dirhema.

Jer je izjava žene odgovor na obe muževljeve ponude (îcabının-predloga), od kojih je jedna za razmatranje, a druga bez razmatranja. Kada žena odluči da se razvede, oba razvoda se dešavaju istovremeno. Žena duguje mužu hiljadu dirhema. Jer, kao i razvod bez nadoknade, i razvod sa nadoknadom se ostvaruje dok je žena još u braku.

Ako muž, nameravajući da iznese tri razvoda, kaže svojoj ženi: أَمْرُكِ فِي يَدِكَ "Stvar razvoda je u tvojim rukama", a zatim, nameravajući ponovo da iznese tri razvoda, kaže: أَمْرُكِ فِي يَدِكَ "Stvar razvoda je u tvojim rukama za hiljadu dirhama", i žena to prihvati i zatim kaže: "Ja sam izabrala prvu opciju", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), žena duguje mužu hiljadu dirhema.

Jer je stvar dva razvoda postala jedan. To jest, muž ima pravo da iznese tri razvoda svojoj ženi. Sadržaj muževljeve ponude za razvod sa razmatranjem je isti kao i sadržaj prve ponude. Žena je ovo prihvatila te je time razvod proglašen. Zato ona mora da plati imovinu.

Ovo se može objasniti na sledeći način: Prema Ebû Hanîfinom pravilu, upotreba rednog broja od strane žene je nevažeći. Ostaje samo fraza "Ja sam sebe izabrala". Ova je fraza odgovor na oba zahteva muža. Žena mora da plati imovinu. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h), žena je razvedena sa tri razvoda. Ona ne mora da plati imovinu. Jer, birajući sebe, žena je ispunila ono što prva izjava podrazumeva. Prva je izjava muža bila bez nadoknade.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Danas" ili "Na današnji dan, stvar razvoda je u tvojim rukama", a žena izabere svog muža, njen izbor postaje nevažeći. Ako ne izabere ništa, njen izbor se nastavlja do zalaska sunca.

Bišr (r.a.h.) je od Ebû Yusûfa (r.a.h.) preneo razliku između upotrebe reči "danas" i "na današnji dan". Kada muž kaže "na današnji dan", ženin izbor je validan samo tokom trajanja tog susreta. Zato što se ovde harf فِيْ - (fî) = "na" koristi. Predlog obuhvata deo priloga.[135] Dakle, muž daje svojoj ženi mogućnost izbora samo za deo tog dana. Reč "danas" nije takva. Ovaj izraz jasno ukazuje na to da je opcija za ceo dan.

(135. Nešto čije je mesto ili vreme određeno (mazrûf- sadržaj) zauzima deo mesta ili vremena (zarf - prilog).).

Međutim, ova je razlika slaba i u obe upotrebe, namera muža je da ograniči mogućnost na taj dan.

Ako muž kaže: "Juče sam ti poverio stvar razvoda, ali ti nisi učinila nikakav izbor", a žena odgovori: "Ne, ja sam učinila izbor", muževljeva će se reč razmatrati, pod uslovom da se zakune da je znao da njegova žena nije učinila izbor.

[6/223]

Zato što je žena prijavila nešto što nije ovlašćena da sama uradi te tvrdi da je do razvoda došlo. Muž, međutim, to poriče, samo priznajući da joj je ostavio izbor. Međutim, samo ostavljanje izbora ne predstavlja razvod, osim ako žena ne odluči da to učini.

Ako muž poveri stvar razvoda detetu ili mentalno oboleloj osobi, onda na tom skupu, ovlašćenje za izricanje razvoda leži na detetu ili mentalno oboleloj osobi.

Jer, ovo ovlašćenje (delegiranje) zahteva da razvod koji sprovede dete ili mentalno bolesna osoba bude validan. Razvod je validan uz reč deteta. Dete takođe ima sposobnost da govori. U tom pogledu, dete je kao odrasla osoba. Sve dok ovlašćeno dete ili mentalno bolesna osoba ne napuste skup, muž nema pravo da im oduzme ili poništi ovo ovlašćenje.

Ako muž poveri stvar razvoda svoje žene dvema osobama, a jedna od njih proglasi razvod, razvod nije validan.

Zato što je muž dao ovu stvar obema zajedno. Nijedno ne može samostalno delovati u stvari koja je u nadležnosti oboje. Štaviše, muževljevo davanje ovlašćenja za izricanje razvoda dvema osobama je da bi one mogle pažljivo razmotriti pitanje razvoda žene. Razmatranje jedne osobe nije isto što i razmatranje dve osobe.

Međutim, muževljeva izjava: "Razvedi me od moje žene" je drugačija. Zato što je muž pažljivo razmotrio stvar te je imenovao samo te dve osobe kao svoje predstavnike da izraze svoju volju. Nema razlike između jedne i dve osobe koji izražavaju svoju volju.

Ako muž, nameravajući da izreče dva razvoda svojoj ženi robinji, kaže: "Stvar razvoda je u tvojim rukama", a njegova žena odluči da se razvede od njega, ona je razvedena sa dva razvoda. Zato što je ovo namera opšteg ovlašćenja. Dva razvoda za robinju su kao tri razvoda za slobodnu ženu. Ako je žena slobodna, namera dva razvoda je namera brojanja. U ovoj izjavi ne postoji mogućnost namere broja. Ako se brak nastavi sa dva prava na razvod (tj. muž je već iskoristio jedno pravo na razvod), presuda ostaje ista. Jer, prema prvobitnom bračnom ugovoru, muž ima tri prava na razvod nad svojom ženom. Zato se ovo može odnositi samo na brojanje razvoda u odnosu na slobodnu ženu. Ovo predstavlja neopoziv razvod [bâ'in talâk].

Ako muž kaže svojoj ženi: "Danas, sutra i prekosutra, pitanje razvoda je u potpunosti u tvojim rukama", to je jedini autoritet. Ako žena odbije ovaj autoritet, sve ostale opcije postaju nevažeće.

Ovo smo objasnili u kontekstu izbora. Presuda je ista u vezi sa davanjem prava na razvod ženi. Ebû Yusûf (r.a.h.), u svom delu "Emâlî", prenosi od Ebû Hanîfe (r.a.h.): Ako žena danas odbije, ima pravo na razvod sutra. To je kao da muž kaže: "I tvoje pravo na razvod je takođe u tvojim rukama sutra." Već smo objasnili razliku između ove dve izjave.

Ako muž kaže svojoj ženi: "Tvoje pravo na razvod je u tvojim rukama danas i preksutra", to su dva prava na razvod. Zato, ako žena danas odbije, ima pravo da ponovo bira preksutra. Međutim, prema Zuferu (r.a.h.), ovo je jedno pravo na razvod. Muž kaže: "Tvoje pravo na razvod je u tvojim rukama danas i na početku meseca", primer je za to. U slučaju muža koji kaže "Danas i sutra", Zufer je rekao: "Muž je, ne ponavljajući ovlašćenje za razvod u svojoj izjavi, povezao dva puta. Zato, ovo predstavlja jedno ovlašćenje za razvod, baš kao u izrazu 'Danas i sutra'".

Međutim, mi kažemo: Dva vremena pomenuta ovde nisu uzastopna. Između njih postoji nespomenuto vreme. Ovlašćenje za razvod nije uspostavljeno tokom ovog vremena. Zato razumemo da pominjanje drugog puta ne znači proširenje prvog ovlašćenja za razvod. Ovo zahteva još jedno ovlašćenje za razvod. Ako muž kaže "Danas i sutra", onda su dva puta uzastopna. Zato, pominjanje "sutra" treba da ukaže na to da ovlašćenje za razvod važi do sutra. Ovo ne uspostavlja još jedno ovlašćenje za razvod, jer ovde nema ubedljivog razloga.

Allah Svemogući najbolje zna.

ZIHAR

Definicija Zihara

Znajte da je zihar bio vrsta razvoda (talâk) tokom preislamskog doba. Islam je prihvatio suštinu zihara, ali je promenio svoju presudu da zabrani seksualni odnos na ograničeno vreme, dok se ne plati kefâret, bez prekidanja bračne veze. Zihar je objašnjen u sledećem ajetu:

وَٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِن نِّسَآئِهِمۡ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُواْ فَتَحۡرِيرُ رَقَبَةٖ مِّن قَبۡلِ أَن يَتَمَآسَّاۚ ذَٰلِكُمۡ تُوعَظُونَ بِهِۦۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ

3. Oni koji ženama svojim reknu da im nisu dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, a onda odluče da s njima nastave živjeti, dužni su, prije nego što jedno drugo dodirnu, da jednog roba ropstva oslobode. To vam se naređuje – a Allah dobro zna ono što vi radite. [el-Mudžâdela, 58/3].

Razlog za objavljivanje ovog ajeta je sledeća priča o Havli bint Sa'lebe (r.a.h.). Havla bint Sa'leba je ispričala: Bila sam udata za Avsa b. Sâmita (r.a.h.). Pošto je star bio, njegov se karakter pogoršao. Nisam ga poslušala u vezi za stvar koju mi je naredio da uradim. Rekao je: "Ti si mi kao leđa moje majke". Zatim je napustio kuću i seo na mesto sastanka svog naroda. Posle nekog vremena, došao je i želeo je da ima seksualni odnos sa mnom. Rekla sam: "Tako mi Allaha, u čijoj je ruci Havlina duša, ne možeš mi se približiti. Ovo je moja reč dok Allah i Njegov Poslanik ne donesu presudu o ovoj stvari". Prisilio me je primoravao na seksualni odnos. Opirala sam mu se koliko žena može da se opira starcu. Otišla sam u kuću komšije, obukla se i otišla kod Resûlullaha (s.a.v.s.). Rekla sam mu šta se dogodilo. On (a.s.) je rekao: "On je tvoj muž. On je tvoj rođak. Star je. Zato se dobro ponašaj prema njemu". On (a.s.) je tako naredio. Na to sam počela da se žalim Allahu Te'âlâ na njegovo loše raspoloženje. U tom je trenutku, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) bio savladan situacijom koja se dogodila dok je primao objavu. Kada je ova situacija prošla i on se vratio u normalu, rekao je:

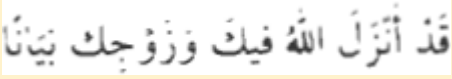

"Allah je objavio jasnu izjavu o tebi i tvom mužu", te je citirao ajete Allah Te'âlâ počevši od početka pa do kraja:

قَدۡ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوۡلَ ٱلَّتِي تُجَٰدِلُكَ فِي زَوۡجِهَا وَتَشۡتَكِيٓ إِلَى ٱللَّهِ وَٱللَّهُ يَسۡمَعُ تَحَاوُرَكُمَآۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٌ

1. Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allahu se jadala – a Allah čuje razgovor vaš međusobni, jer Allah, uistinu, sve čuje i sve vidi. [el-Mudžâdela, 58/1].

Zatim je on (a.s.) rekao:

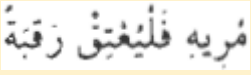

"Reci svom mužu da oslobodi roba".

Rekoh mu: "On to sebi ne može priuštiti".

Resûlullah (s.a.v.s.) je tada rekao:

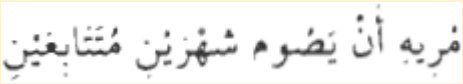
مُرِيهِ أَنْ يَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ

“Reci svom mužu da posti dva uzastopna meseca“. Rekoh mu:

“Moj muž je prestar da posti.“ Resûlullah (s.a.v.s.) je tada rekao:

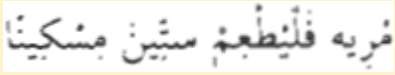
مُرِيهِ فَلْيُطْعِمْ سِتِّينَ مِسْكِينًا

“Onda reci svom mužu da nahrani šezdeset siromašnih“.

“Ja Resûlullah! Moj muž nema bogatstva“, rekoh mu. Resûlullah (s.a.v.s.) dalje reće:

إِنَّا سَنُعِينُهُ بِعَرَقٍ

“Hajde da mu pružimo pomoć“.

Rekoh: “Hajde da mu i ja pružim pomoć“. Resûlullah (s.a.v.s.) tad reće:

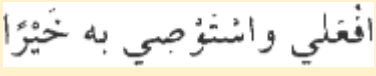
افْعَلِي وَاسْتَوْصِي بِهِ خَيْرًا

“Dobro, učini tako i poželi svom mužu sve najbolje“.[136]

(136. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/410; Ebû Dâvûd, Talâk 17; Ibn Hibbân, Sahih, 1x/107; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, l/225: Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/391.).

Učenjaci pravnih nauka su se razlikovali u tumačenju ajeta:

وَٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُواْ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّاۚ ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِۦۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

3. Oni koji izreknu zihar protiv svojih žena, a zatim povuku svoje riječi, neka oslobode roba prije nego što s njima imaju odnos. To vam se savjetuje. Allah je obaviješten o onome što radite. [el-Mudžâdela, 58/3]

Što se tiče stava o razlogu kefâret zihara

Naši hanefijski pravni učenjaci su rekli da se ovo odnosi na polni odnos, što znači prijateljsko držanje.

Šafija je rekao da ovaj povratak nije izgovaranje reči razvoda odmah nakon činjenja zihara.

Dâvud ez-Zâhirî (r.a.h.) je rekao da je ovo ponavljanje zihara. Zato, prema zahirijskoj školi, osoba koja je učinila zihar ne mora da plati kefâret osim ako ponovo ne izgovori reč zihara. Ovaj stav je slab. Jer, da je tako, značenje ajeta bi bilo:

“ ... ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُواْ ...“ - “ ... a zatim povuku svoje riječi, ...“. [el-Mudžâdela, 58/3].

Gore pomenuti rivâjet o Avsu b. Sâmita (r.a.h.) ukazuje da je ovaj stav pogrešan. Pošto nije ponovio zihar, samo je želeo da ima polni odnos. Međutim, Resûlullah (s.a.v.s.) je smatrao da je kefâret neophodan za njega.

Hadis koji prenosi Seleme b. Sahr el-Bejâzî (r.a.h.), takođe ukazuje pogrešnost ovog stava. Rekao je: "Nisam mogao da se uzdržim od seksualnog odnosa. Kada je počeo mesec Ramazan, dao sam zavet zihara (oblik razvoda u islamu) svojoj ženi jer sam se plašio odnosa sa njom nakon zore. Ostao sam u tom stanju zihara tokom celog meseca Ramazana. Onda više nisam mogao da izdržim te sam imao odnos sa svojom ženom. Nakon toga, otišao sam kod svog naroda i rekao im šta sam uradio. Postupili su sa mnom veoma grubo. Otišao sam kod Resûlullaha (s.a.v.s.) i rekao mu šta se dogodilo. Resûlullah (s.a.v.s.) je tada rekao:

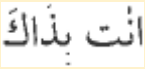

"Jesi li ti to uradio?"

Odgovorio sam: "Jesam, uradio sam to, i evo me pred tobom. Daj mi sud Svemogućeg Alaha". Resûlullah (s.a.v.s.) tada reče:

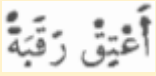

"Oslobodi roba"..137

[6/225]

Ovaj hadis smo preneli u odeljku o "Postu".[138] Ni u ovom rivâjetu nema ponavljanja zihara.

(138. Pogledajte, molim vas El-Mebsût, lll/71.).

Šâfiîa (r.a.h.) kaže: Ako osoba ne izgovori reč razvoda odmah nakon zihara, zadržava svoju ženu u braku. Tako je kefâret ispunjen.

Međutim, mi kažemo: Značenje naredbe Allah Te'âlâ:

" ... ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُواْ ..." - " ... a zatim povuku svoje riječi, ...". [el-Mudžâdela, 58/3].

jeste to da osoba čini suprotno od onoga što njene reči podrazumevaju. Ono što njegove reči podrazumevaju nije prekid bračne veze, već da mu žena postaje zabranjena. Suprotno od onoga što njegove reči podrazumevaju nije nastavak bračne veze, već namera da se seksualni odnosi između supružnika učine dozvoljenim.

Po našem mišlenju, kefâret nije potreban samo zbog namere. Zato, ako se osoba razvede od svoje žene neopozivim razvodom [bâ'in talâk] ili mu žena umre nakon namere da povuče brak, kefâret nije potreban. Ukratko, prema Šâfiiîi (r.a.h.), kazneno značenje je prioritetno u kefâret. Zato je kefâret potreban isključivo za sam čin zihara, koji je zabranjen. Međutim, sa verskog stanovišta, osoba može smanjiti kefâret za zihar dodavanjem reči "razvod" reči "zihar". Ako se osoba ne razvede od svoje suprge odmah nakon zihara, kefâret postaje definitivan.

Prema hanefijskoj školi, kefâret ima i čin ibadeta i kaznu. Čisto zabranjeno delo (koje nosi i čin ibadeta i kaznu) ne može biti uzrok kefâret. Razlog za kefâret je nešto što se nalazi između zabrane (hazr) i slobode (ibaha). Ovo se može dogoditi sa namerom da se supružnik zadrži u braku ljubaznošću, kao što je stupanje u seksualni odnos, tako da razlog za kefâret padne između pravila slobode i zabrane. Objasnit ćemo ovo pravilo u odeljku o zakletvama.

Neophodnost praćenja propisanog redosleda u ziharskom kefâretu

Nema neslaganja u vezi sa neophodnošću praćenja određenog redosleda (Tertib-imati red) u kefâretu za zihar i nedostatkom izbora u ovoj stvari. Osoba koja mora da plati kefâret oslobađanjem roba ili postom ne može prići svojoj ženi dok ne izvrši kefâret. To je zato što Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

3. Oni koji izreknu zihar protiv svojih žena, a zatim povuku svoje riječi, neka oslobode roba prije nego što s njima imaju odnos. To vam se savjetuje. Allah je obaviješten o onome što radite. [el-Mudžâdela, 58/3].

Ako ima seksualni odnos sa svojom ženom pre nego što plati kefâret, treba da traži oproštaj od Uzvišenog Alaha. Ne treba da se vraća na to dok ne plati kefâret, jer je počinio zabranjeno delo. Međutim, kefâret nije potreban samo za ovo delo, jer je prepričano da je čovek učinio zihar nad svojom ženom, a zatim imao seksualni odnos sa njom pre nego što je platio kefâret. Resûlullah (s.a.v.s.) je to čuo i naredio toj osobi da traži oproštaj od Allaha Te'âlâ i da se uzdrži od seksualnog odnosa dok ne izvrši kefâret.

Ako osoba zaboravi tokom kefâreta za zihar te ima polni odnos sa svojom ženom

Ako osoba koja je počinila zihar (oblik razvoda u islamu) ima seksualni odnos sa svojom ženom tokom dana, bilo nenamerno ili namerno noću, dok izdržava kefâret-post, prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), mora ponovo započeti kefâret.postupak (kefâret-post). Ovo smo objasnili u odeljku o postu. Slično tome, ako čovek oslobodi polovinu svog roba, a zatim ima seksualni odnos sa svojom ženom, a zatim oslobodi preostalu polovinu, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), to nije dovoljno. To je zato što, baš kao što se kefâret-postupak ispunjava postom, uslov za oslobođenje je da se oslobođenje mora dogoditi pre seksualnog odnosa, čime se osoba potpuno lišava seksualnog odnosa. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), oslobođenje se može podeliti. (Osoba može prvo osloboditi polovinu roba, a zatim drugu polovinu.) Ovo se pitanje ne može razmatrati prema stavovima Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.), jer se prema njima oslobođenje ne može podeliti. Kada gospodar oslobodi deo roba, rob dobija potpunu slobodu.

Prema hanefijskoj školi, ako je iskupljenje hranjenjem nekoga, osoba ne može imati polni odnos pre nego što ispuni iskupljenje.

Međutim, Mâlik (r.a.h.) kaže: "Ako se kefâret plaća hranjenjem nekoga, osoba koja je počinila zihar može imati polni odnos sa svojom ženom". Dodao je: "Jer nije uslov da se kefâret hranjenja nekoga mora izvršiti pre seksualnog odnosa. Analogija (kijas) nema nikakvu ulogu u takvoj stvari".

Međutim, mi hanefije prihvatamo Hz.Pejgamberove (s.a.v.s.) reči kao dokaz:

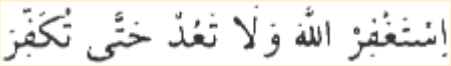

"Dovite Allahu Te'âlâ za oproštaj i nemojte ponovo imati seksualni odnos dok ne ispunite kefâret".[139]

(139. Ibn Mâce, Talâk 26; Ebû Dâvûd, Talâk, 16; Tirmizî, Talâk 19; Nesâî, Talâk 33; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/244.).

Ovaj hadis ne pravi nikakvu razliku između metoda kefâret. Sa druge strane, takođe je moguće da osoba koja hrani nekoga ima mogućnost da ga oslobodi i posti. U tom slučaju, kefâret te osobe postaje njeno. Ako osoba u ovoj situaciji ima odnos sa svojom ženom, ona je imala seksualni odnos pre nego što je platila kefâret emancipacijom- (oslobođenjem roba/robinju od ropstva). Ovo je zabranjeno (haram).

Međutim, ako je osoba imala seksualni odnos nakon što je nahranila trideset siromašnih ljudi, ne mora ponovo da započne kefâret hranjenja.

[6/226]

Post i emancipacija- (oslobođenje od ropstva) su različiti. Jer je uslov uzdržavanja od seksualnog odnosa neophodna posledica uslova ispunjenja kefâreta pre seksualnog odnosa. Ovaj uslov (uzdržavanje od seksualnog odnosa) nije eksplicitno naveden u kefâret hranjenja šezdeset siromašnih ljudi. Kao što smo ranije objasnili, ovaj uslov je uspostavljen iz razloga koji nije hranjenje. Zato, ne mora ponovo da započne kefâret. Post i emancipacija su različiti.

Zihar od poligamnog muškarca svim svojim ženama

Ako muškarac sa četiri žene izgovori zihar svima četirima odjednom, prema hanefijskoj školi, mora da plati četiri kefâreta.

Međutim, prema šafijskoj školi, ako ta osoba izgovori zihar svojim ženama jednom rečju, treba da plati samo jedan kefâret. Jer, zihar je razlog koji zahteva kefâret. Jednom rečju, kao u slučaju zakletve, smatra se da je samo jedan zihar kefâret.

Ako se čovek zakune svojim ženama govoreći: "Neka mi je dug u ime Allaha Te'âlâ da vam se ne približim", a zatim im se približi, potreban je samo jedan kefâret.

(Poslednja rečenica je zasebna, nepovezana rečenica te je treba izostaviti.) Mi, hanefije, kažemo sledeće: Zihar zahteva privremenu zabranu koja se završava kefâretom. Kada osoba zasniva svoju izjavu na svojim ženama, zabrana se uspostavlja za svaku od njih. Ova se zabrana ukida samo kefâretom. Slično tome, razvod sa tri izjave o razvodu zahteva privremenu zabranu koja se završava ponovnim brakom. Kada se osoba razvede od četiri žene sa tri izjave o razvodu, zabrana se uspostavlja za svaku ženu dok se ponovo ne uda i ne razvede.

Međutim, kefâret za kršenje zakletve je drugačije. Jer, kršenje zakletve zahteva kefâret zbog nepoštovanja imena "Alah". Prisustvo više žena ne menja ovo nepoštovanje. Naše mišlenje se prenosi od Umera, Ibrahima en-Nahaija i Hasan el-Basrija (r.a.h.).

Odluka o iznošenju višestrukih izjava zihara protiv jednog supružnika:

Ako neko iznese izjavu zihara protiv svog supružnika dva ili tri puta, bilo na jednom okupljanju ili na različitim okupljanjima, za svaki zihar je potrebno poseban kefâret.

Ovo se prenosi od Hz.Alije (r.a.h.). Sa druge strane, ponavlanje izjave zihara upućene ženi je kao ponavljanje zakletve. Kao što je za svaku ponovljenu zakletvu potrebno poseban kefâret, tako je i za svaki zihar potreban poseban kefâret.

"Ako je privremena zabrana uspostavljena prvim ziharom, kako se uspostavlja drugim i trećim ziharom?" Ako se iznese prigovor, odgovorili bismo na sledeći način:

"Sa prvim ziharom, zabrana se uspostavlja dok je brak između muža i žene još uvek u toku. Zato su i drugi i treći zihar validni. Razlozi za zabranu mogu se poistovetiti kod istog supružnika. Na primer, lov unutar granica Harema je zabranjen osobi u ihramu, kako zbog njenog stanja ihrama, tako i zato što se nalazi unutar granica Harema. Vino je zabranjeno osobi koja posti te zato što je inherentno zabranjeno te zato što osoba posti, te zato što se zaklela da neće piti alkohol. U slučaju zihara, drugi se kefâret razlikuje od prvog. Presuda o zabrani u drugom ziharu se takođe razlikuje od presude o zabrani utvrđene prvim ziharom.

Ako neko izgovori zihar tri puta protiv svog supružnika, a u drugom i trećem ziharu namerava da ponovi prvi zihar, onda je potreban jedan kefâret.

[6/227]

Jer u ziharu, priroda izgovaranja izjave i njenog prenošenja, što uspostavlja zabranu, ista je. Kada se izjava ponovi, ono što je zahtevano prvom izjavom zahteva se i ponovljenom izjavom.

Oblik Zihara

Ako neko kaže svojoj ženi: "Ti si mi kao leđa moje majke" ili "Ti si kao njen stomak", počinio je Zihar.

Jer je majčin stomak, kao i njena leđa, zabranjen čoveku. Kao što je Allah Uzvišeni naredio, Zihar je:

ٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَآئِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَٰتِهِمۡۖ إِنۡ أُمَّهَٰتُهُمۡ إِلَّا ٱلَّٰٓـِٔي وَلَدۡنَهُمۡۚ وَإِنَّهُمۡ لَيَقُولُونَ مُنكَرٗا مِّنَ ٱلۡقَوۡلِ وَزُورٗاۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٞ

2. Oni među vama koji izgovaraju zihar protiv svojih žena (govoreći: "Vi ste kao leđa moje majke") neka znaju da njihove žene ne postaju njihove majke. Njihove majke su samo one koje su ih rodile. Zaista, oni govore lažne i zle riječi. A Allah je, zaista, Onaj koji prašta i Milostivi. [el-Mudžâdela, 58/2]

Definicija i obim zihara

Zihar je kada osoba upoređuje nekoga ko joj je potpuno dozvoljen sa nekim ko joj je potpuno zabranjen. Ovo se poređenje ne menja ako se odnosi na stomak ili leđa. Slično tome, zihar se javlja ako osoba uporedi neodređeni deo svoje žene (na primer, polovinu ili četvrtinu) ili značajan organ tela koji ne predstavlja celo telo. Međutim, zihar se ne javlja ako osoba uporedi organ koji ne predstavlja celo telo, kao što su ruka ili stopalo. Ovo smo objasnili u odeljku o razvodu.

Ista presuda važi ako osoba uporedi svoju ženu sa leđima žene koja mu je zabranjena do smrti zbog porekla, dojenja ili srodstva (kao što je njegova sestra, hraniteljka ili majka njegove žene sa kojom je imao seksualne odnose). Iz razloga koji smo objasnili, nema razlike između upoređivanja nekoga sa nekim sa kim je brak zabranjen do smrti i upoređivanja sa leđima njegove majke.

Ebû Yusûf (r.a.h.) je u svom delu "Emâlî" naveo: “Ako osoba uporedi svoju ženu sa majkom ili ćerkom žene sa kojom je počinio preljubu i tako mu to biva zabranjeno, jer je počinio zihar. Jer je ta osoba uporedila svoju ženu sa nekim sa kim mu je brak zabranjen do smrti. Jer, po mom mišlenju, nije validno da sudija presudi da je brak između ove osobe i majke ili ćerke žene sa kojom je počinio preljubu dozvoljen. Jer, takva presuda protivreči dokazima. Jer je pravo značenje reči "brak“ polni odnos.

Ovo se razlikuje od osobe koja upoređuje svoju ženu sa leđima žene sa kojom je izvršila li'ân.[140] Jer, po mom mišlenju, li'ân, iako zahteva zabranu do smrti, je, za razliku od preljube, stvar gde se može primeniti idžtihad (pravno rezonovanje) te sudija može doneti presudu suprotnu ovoj zabrani. Zato to nije kao zabrana majke“.

([140] **Liân /اللعان (Mülâane /الملاعنة):** U rečniku, to znači proklinjati jedno drugo. U islamskoj terminologiji, odnosi se na situaciju u kojoj muž optužuje ženu za preljubu, ali ne može da dovede četiri svedoka. Muž i žena se zatim pojavljuju pred sudijom, svako svedoči četiri puta prema islamskoj proceduri, a zatim jedno na drugo pozivaju kletve i gnev Allaha Te‘âlâ. Muž se zaklinje da je njegova optužba za preljubu istinita, i ako je lažov, neka je na njega prokletstvo Allaha Te‘âlâ ; žena se zaklinje da je njen muž lažov u svojoj optužbi za preljubu, te ako je istinit, neka je na njega gnev Allaha Te‘âlâ. (En-Nur 24/6-9) Ove zakletve služe kao kazna za klevetu (had-i kazif) za muža i kazna za preljubu (had-i zina) za ženu, a sudija ih razdvaja.).

Muhammed (r.a.h.) je, u svom delu el-Kejsânijat[141], naveo: Ako neko uporedi svoju ženu sa majkom žene sa kojom je počinio preljubu, on ne čini zihar. To je zato što postoji razlika u mišlenju među pravnicima o tome da li mu je ta žena zabranjena. Ako sudija presudi da je brak između ove osobe i majke žene sa kojom je počinio preljubu dozvoljen, njegova presuda je validna. To je zato što je upotreba reči “nikâh“ (brak) u smislu bračnog ugovora postala uobičajena među ljudima.

(141. To je jedno od dela Nâdiru'r-rivâye.).

Ako neko uporedi svoju ženu sa ženom čiju je majku ili ćerku dodirnuo sa seksualnom željom, ili sa ženom čije je genitalije majke ili ćerke pogledao sa seksualnom željom, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), on ne čini zihar. To je zato što je zabrana slaba. To ne znači da je majka zabranjena. Zato je sudijina presuda suprotna tome validna.

Međutim, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), on čini zihar. To je zato što se zabrana uspostavlja gledanjem ženskih genitalija, kako je rekao Resûlullah (s.a.v.s.);

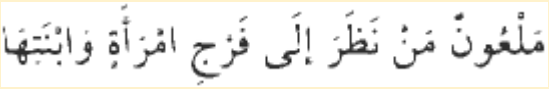

“U ajetu je jasno rečeno: 'Ko god pogleda genitalije žene ili njene ćerke, proklet je'.[142] Zato, kada uporedi svoju ženu sa jednom od njih, ispunjava se propis zihara.

(142. Abdurrezzak, Musannef, Vll/194; Dârekutnî, lll/268; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/169.).

Ako neko uporedi svoju ženu sa leđima strane žene ili rođake sa kojom brak nije zabranjen (na primer, rođaka), nije počinio zihar. Jer je uporedio svoju ženu, sa kojom je brak dozvoljen, sa drugom osobom sa kojom je brak takođe dozvoljen. Jer, žena sa kojom ju je uporedio postaje dozvoljena njemu kroz brak. Zato, nije počinio zihar. Ista presuda važi ako žena uporedi muškarca sa strancem ili bliskim rođakom. Jer, čak ni gledanje ili dodirivanje takve osobe nije zabranjeno. Zato ona ne čini zihar.

Žena koja daje zavet ziharom protiv svog muža

Ako žena da zavet ziharom protiv svog muža, taj zavet nema pravnu snagu.

Jer, zihar zahteva zabranu seksualnih odnosa između njih. Ovo je pitanje vezano za brak, kao i razvod. Žena nema ovlašćenja u ovoj stvari.

Prenosi se da je Ebû Yusûf (r.a.h.) rekao: “Ova žena mora da plati kefâret za zihar. Jer, razlog koji zahteva kefâret iz perspektive muškarca je taj što je uporedio svoju zakonitu ženu sa nekim nezakonitim. To se može desiti i iz perspektive žene, jer je zakonitost veze stvar koju dele muž i žena.“

Hasan b. Zijâd (r.a.h.) je rekao: “Žena koja daje zihar zavet svom mužu mora da plati kefâret za prekršenje zakletve. Jer, ova izjava znači da je učinila svog muža nezakonitim prema njoj. Činjenje nečega zakonitog nezakonitim je zakletva. Zato je potreban kefâret za kršenje zakletve. Na primer, ako se žena zakune da neće dozvoliti mužu da joj se približi, a zatim mu dozvoli da joj se približi, potreban je kefâret za kršenje zakletve“.

Zihar sa robinjom

Prema hanefijskoj školi, osoba ne može izgovoriti zihar sa svojom robinjom, svojom Ummul-Veled (robinjom sa kojom ima dete) ili svojom mudebberom (robinjom čije je oslobođenje uslovljeno smrću).

Međutim, prema Mâliku (r.a.h.):"Zihar koji osoba učini je validan. Jer je milk-i yemin umesto milk-i mut'a razlog i za milk-i nikâh Zato je značenje reči zihar validno. Jer je zihar upoređivanje nekoga ko je dozvoljen sa nekim ko je zabranjen.

PS: Samir B:

a). Milk-i jemin (ili mulk-i jemin) je verski termin u islamskoj jurisprudenciji koji se odnosi na robove i robinje koji su legalno u nečijem posedu (pod njihovom desnom rukom, pod njihovom komandom).)

b). Milk-i mut'a je termin koji se koristi u islamskoj jurisprudenciji da objasni fundamentalnu definiciju i prirodu bračnog ugovora; njegovo doslovno značenje je "pravo na korist" ili "vlasništvo u korist".).

c). milk-i nikah- (U islamskoj jurisprudenciji, "milk-i nikah" je termin koji se odnosi na pravo i ovlašćenje koje muškarac ima, zakonski i verski, da koristi i uspostavlja odnos sa svojom ženom putem bračnog ugovora.).

PS: Samir B: Molim vas, objasnite mi ovaj tekst jer mi izgleda puno zamršen sa navedenim terminima i zagradima u njemu. Hvala!

Odgovor:

Prema rečima imama Mâlik (r.a.h.), muškarcu je pravno validno da izreče zihar (oblik razvoda u islamu) protiv svoje robinje sa kojom ima pravo na seksualne odnose.

Složeni termini u tekstu

1). Zihar: To je kada muškarac, upoređujući svoju zakonito venčanu ženu ili konkubinu sa majkom, kaže: "Ti si mi kao leđa moje majke" i pokušava da je sebi zabrani.

2). Konkubina: U starom islamskom pravu, robinja koja je zarobljena kao ratni zarobljenik ili kupljena.

3). Milk-i jemin: Gospodarovo pravo vlasništva nad svojom konkubinom.

4). Milk-i nikâh: Bračna veza (venčanje).

5). Milk-i mut'a: Dozvoljenost ili ovlašćenje za seksualni odnos.

Šta Imam Malik pokušava da prenese?

a). Kao što bračna veza čini ženu dozvoljenom muškarcu, tako i pravo vlasništva nad konkubinom čini odnose sa tom konkubinom dozvoljenim.

b). Osnovni princip validnosti zihara je upoređivanje zakonite žene sa ženom koja je religiozno zabranjena.

c). Pošto je robinji dozvoljeno da njen vlasnik ima seksualne odnose sa njome, ova definicija i značenje se primenjuju kada muškarac izgovara zihar nad svojom robinjom. Stoga je, prema imamu Maliku, ovaj zihar validan.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

[6/228]

Mi, međutim, prihvatamo kao dokaz ajet Svemogućeg Allaha:

وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

3. Oni koji izreknu zihar protiv svojih žena, a zatim povuku svoje riječi, neka oslobode roba prije nego što s njima imaju odnos. To vam se savjetuje. Allah je obaviješten o onome što radite. [el-Mudžâdela, 58/3]

Ovaj izraz uključuje žene, a ne robinje.

Ranije smo objasnili da se zihar smatrao oblikom razvoda tokom preislamske ere i da je islam transformisao presudu o ziharu iz razvoda u zabranu koja se završava kefâretom. Robinja ne može biti predmet razvoda. Zato, ni ona ne može biti predmet zihara. S'hodno tome, zavet o nekontaktu sa robinjom je takođe nevažeći. Jer je îlâ (zakletva da se neće približavati) razvod odložen za kasnije vreme. Robinja ne može biti predmet razvoda.

İbn Abbâs (r.a.h.) je takođe rekao: "Neka dođe ko god želi, i ja ću se sa njim upustiti u međusobno prokletstvo (mubâhele) kod Crnog kamena u vezi sa činjenicom tom da nije potreban kefâret za zihar izrečen protiv robinje".

Slično tome, zihar izrečen protiv strane žene je nevažeći, baš kao i razvod. Jer, ovom čoveku nije dozvoljena strana žena dok je ne oženi. Zato je ova osoba uporedila zabranjenu ženu sa drugom zabranjenom osobom.

Intimni delovi žene koji su zabranjeni njenom mužu (Zihar)

Ako neko kaže svojoj ženi: "Ti si mi kao majčini genitalije" ili "Ti si kao njena butina", počinio je Zihar.

Jer, baš kao majčina leđa, njeni genitalije i butine su takođe zabranjeni njenom sinu. Tako čovek upoređuje svoju zakonitu ženu sa nekim ko je zabranjen.Ako kaže: "Ti si mi kao majčina ruka" ili "Ti si kao njena noga", nije počinio Zihar. Jer nije zabranjeno da čovek gleda ili dodiruje majčine ruke i noge. Stoga, ovim rečima, čovek ne upoređuje svoju zakonitu ženu sa nekim ko je zabranjen.

Ako kaže: "Tvoja strana" ili "Tvoja leđa su kao majčina leđa", to ne čini Zihar. Ovo je slično kao kada se kaže: "Tvoje ruke i noge su kao majčine ruke i noge". Jer se, uobičajeno, celo telo ne odnosi na ove organe. U nekim rukopisima Muhammedovog dela el-Mabsut, izraz "tvoj nokat" koristi se umesto "tvoja leđa", što je greška. Jer je pominjanje reči "leđa" zajedno sa rečju "strana" prikladnije nego pominjanje reči "nokat".

Osoba koja kaže svojoj supruzi: "Ti si mi kao majka".

Ako neko kaže svojoj suprui: "Ti si mi kao majka", ova izjava može potencijalno izraziti mnoge stvari.

Jer reč "kao" služi za poređenje. Jedna stvar se može uporediti sa drugom u jednom aspektu, kao i u drugim aspektima. Ako je osoba nameravala da se odnosi sa respektom i poštovanjem prema svojoj ženi ovom izjavom, nije počinio zihar. Jer, njegove reči bi se takođe mogle odnositi na ono što je nameravao. U ovom slučaju, ova izjava znači: "Ti si kao moja majka u smislu da zaslužuješ moj respekt i poštovanje".

Ako je nameravao da počini zihar ovom izjavom, onda je to zihar. Jer je uporedio svoju ženu sa svojom majkom u celini. Pošto poređenje sa majčinim leđima predstavlja zihar, poređenje sa njegovom majkom u celini se prvenstveno svata kao zihar.

Ako osoba nema nameru kada ovo kaže, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ova izjava nema presudu. Međutim, prema Muhammedu (r.a.h.), ona predstavlja zihar (u Kitabul-Asl). Ebû Yusûfovo se mišlenje ne pominje. Postoje dva rivâjeta od Ebû Yusûfa (r.a.h.) po ovom pitanju. Prvi rivâjet je slična Muhammedovom stavu. Pošto je Ebû Yusûf (r.a.h.) u "Emâlî"-u rekao: "Ako ovo kaže dok je ljut, a zatim kaže: 'Nameravao sam da učinim uslugu svojoj ženi ovim', ova tvrdnja nije pravno validna te postaje zihar".

U drugom ivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.), on je rekao da je ova izjava îlâ. Jer je majka zabranjena osobi ajrtom (nas).

Allah Uzvišeni kaže:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَاَخَوٰتُكُمْ وَعَمّٰتُكُمْ وَخٰلٰتُكُمْ وَبَنَاتُ الْاَخِ وَبَنَاتُ الْاُخْتِ وَاُمَّهٰتُكُمُ الّٰتِيْٓ اَرْضَعْنَكُمْ وَاَخَوٰتُكُمْ مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَاُمَّهٰتُ نِسَآئِكُمْ وَرَبَآئِبُكُمُ الّٰتِيْ فِيْ حُجُوْرِكُمْ مِّنْ نِّسَآئِكُمُ الّٰتِيْ دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَاِنْ لَّمْ تَكُوْنُوْا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَآئِلُ اَبْنَآئِكُمُ الَّذِيْنَ مِنْ اَصْلَابِكُمْ وَاَنْ تَجْمَعُوْا بَيْنَ الْاُخْتَيْنِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا

23. Zabranjuju vam se: matere vaše, i kćeri vaše, i sestre vaše, i sestre očeva vaših, i sestre matera vaših, i bratične vaše, i sestrične vaše, i pomajke vaše koje su vas dojile, i sestre vaše po mlijeku, i majke žena vaših, i pastorke vaše koje se nalaze pod vašim okriljem od žena vaših s kojima ste imali bračne odnose – ali ako vi s njima niste imali bračne odnose, onda vam nije grijeh – i žene vaših rođenih sinova, i da sastavite dvije sestre – što je bilo, bilo je, Allah zaista prašta i samilostan je – [en-Nisâ, 4/23].

S'hodno tome, osoba koja kaže: "Ti si mi kao moja majka“, smatra se da je rekla: "Ti si mi zabranjena“.

Ranije smo objasnili da ako osoba ne namerava ništa ovom izjavom, uspostavlja se najmanje verovatan is'hod. (Jer je ova mogućnost obilna kod drugih.) Ovo je îlâ (zakletva nepristupanja). Muhammed (r.a.h.) takođe pruža dokaze na sličan način, ali kaže: "Ova izjava je zihar zbog čestice "slično“ u izjavi osobe. Jer je zihar specifičan za ovu česticu. (Zihar se ne može napraviti bez upotrebe uporedne čestice.) Ako je namera osobe bila respekt, rekla bi: "Ti si mi kao majka“, a ne "Kao majka si mi kada si sa mnom“. Međutim, ako je nameravao respekt, reč „"sa mnom“ prihvatamo kao "u mom prisustvu“ da bismo potvrdili njegovu nameru. Kada osoba ne namerava ništa, ova izjava ostaje u svom doslovnom značenju te time postaje zihar.

[6/229]

Ebû Hanîfa (r.a.h.) kaže: Izjava zdravorazumne osobe vezana je za nešto što je religiozno dozvoljeno, sve dok se može tako protumačiti. Ne tumači se kao nešto što je religiozno zabranjeno. Zihar je ružna izjava i laž. Zato, sve dok se ova izjava može svatiti kao respekt i vrednost, ne može se tumačiti kao zihar (oblik razvoda).

Objašnjenje je sledeće: Ova je žena bila dozvoljena svom mužu. Ova se izjava može protumačiti i kao respekt i kao vrednost, a takođe i kao zihar. Međutim, kao što se razvod ne može utvrditi na osnovu sumnje, tako se ne može ni zabrana.

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Zabranjena si mi kao moja majka",

Ako kaže: "Zabranjena si mi kao moja majka", značenje ljubaznosti i plemenitosti (respekt) nestaje.

Jer je eksplicitno naveo zabranu. Ovo ostavlja samo mogućnosti razvoda i zihara (oblika razvoda). Ako muškarac namerava da se razvede, onda se razvod dešava, jer izjava "Zabranjena si mi" predstavlja razvod po nameri. Fraza "kao moja majka" pojačava ovu zabranu. Ova izjava ne znači da je žena razvedena samo zato što muž namerava da se razvede od nje. Čak i ako namera nije zihar (oblik razvoda u islamu), već zabrana, ova izjava i dalje predstavlja razvod*.

PS: Samir B*: Koja je zabrana u pitanju u ovoj rečenici, molim vas, objasnite mi. Hvala.

Odgovor:

Ova rečenica razmatra odnos između koncepata "Zihar" i "Razvod" [talâk] u klasičnom islamskom pravu (fikhu), koji prekidaju ili obustavljaju brak, te ulogu namere u stvaranju pravnih posledica.

Ovaj citat, preuzet iz čuvenog dela Şemsu'l-Eimme el-Serahsî'a (Sunce imama) (r.a.h.) "el-Mebsût", objašnjava sledeće fundamentalno pravilo u hanefijskoj jurisprudenciji:

Gore pomenuta zabrana i pravna situacija

a). **Šta je Zihar?** To je kada muž proglasi da mu je žena zabranjena obraćajući joj se rečima poput: "Ti si mi kao leđa moje majke". U preislamskoj eri džahilijeta, ovo je oblik razvoda bio; međutim, islam ga ne smatra trajnim razvodom, zabranjujući seksualni odnos između supružnika dok se ne plati kefâret.

b). Objašnjenje rečenice: Ako muž kaže svojoj ženi reči koje podsećaju ili su indirektno (ironično) slične rečima zihara, a njegova namera nije da izgovori zihar već da direktno "prekine brak / učini je potpuno zabranjenom sebi (razvede se od nje)", onda te reči ne predstavljaju zihar. Namera osobe je ono što je važno.

Zaključak: Indirektna usmena izjava, kada se kombinuje sa muževljevom namerom da "zabrani" brak, predstavlja "razvod" [talâk], te time bračna veza odmah prestaje.

Osnovni principi islamske jurisprudencije (Fikh)

Značaj namere (nijet): Kod prikrivenih (dvosmislenih) izjava, presuda se određuje namerom osobe.

Razlika u kefâretu: Da je Zihar bio u pitanju, brak se ne bi završio, već bi se nastavio kefâretom; međutim, pošto je namera bila "zabrana (razvod)", razdvajanje se dešava direktno.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Neki hanefijski pravnici su izjavili da je, kao u slučaju kada se izjava “Zabranjena si mi“ odnosi samo na zabranu, prikladnije da se ova izjava smatra îlâ-om (oblikom razvoda).

Kažemo sledeće: Ova je osoba nameravala da zabranom prekine bračnu vezu jer je uporedio svoju ženu sa svojom majkom. Zabrana braka zasnovana na liku majke potpuno isključuje brak. Prekid braka kroz zabranu dešava se kroz razvod. Ako je imao nameru zihar ovom izjavom, to je zihar jer je uporedio svoju ženu sa svojom majkom u smislu zabrane. Kao što je zihar kada neko uporedi svoju ženu sa majčinim leđima, to je takođe zihar kada je neko uporedi sa svojom majkom. Čak i ako nije imao nikakvu nameru, to je zihar jer se uspostavlja samo određeni iznos kada postoji više mogućnosti. Zabrana uspostavljena ziharom je inferiorna od zabrane uspostavljene razvodom jer, zabrana uspostavljena ziharom ne prekida bračnu vezu, dok zabrana uspostavljena razvodom prekida bračnu vezu.

Izjave koje se smatraju ziharom

Ako neko kaže: “Zabranjen si mi kao leđa moje majke“, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), to predstavlja zihar. Nema razlike u presudi da li osoba namerava da izvrši zihar ili razvod ili uopšte nema nameru. Ova se izjava smatra ekvivalentnom izjavi: “Ti si mi kao leđa moje majke“.

To je zato što se analogija (kijas) odnosi na zabranu, čineći je ziharom. Činjenica ta da osoba eksplicitno navodi šta njena izjava podrazumeva, ne menja presudu; naprotiv, ona je pojačava. Ova izjava je eksplicitni izraz u ziharu. Zato, namera osobe za nešto drugo nema efekta. Slično tome, isto važi i za eksplicitne izjave u razvodu. Namera nečeg drugog nema efekta ni u ovoj izjavi.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h), ako je ta osoba imala nameru za zihar ili uopšte nije imala nikakvu nameru, te reči se računaju kao zihar. Ako je imala nameru za razvod, onda se računaju kao razvod. Jer, ono što je muž nameravao jeste među mogućim značenjima reči koje je upotrebio. Jer, ako se izjava “Ti si mi zabranjena“ izgovara samo na ovaj način, moguće je i nameravati razvod. Izraz “kao leđa moje majke“ može se koristiti samo da još više pojača ovu zabranu. Zato se ne isključuje mogućnost ta da je ova izjava data sa namerom razvoda. Prenosioci knjige "Emâlî" su preneli da je Ebû Yusûf (r.a.h.) rekao sledeće: Ako osoba ovim rečima kaže da namerava da se razvede, onda je razvod validan prema njenoj nameri. Čak i ako eksplicitno izjavi da čini zihar, on je ipak izvršio zihar. Prevođenje reči direktno iz njenog doslovnog značenja je pravno neprihvatljivo. Ako neko kaže: "Zejneb je razvedena“ a ima ženu poznatu pod tim imenom, a kasnije kaže: "Imam drugu ženu sa tim imenom. Mislio sam na nju“, onda se implicitno razveo i od svoje druge žene, kao i od svoje sadašnje žene.

Međutim, ovaj stav je slab. Jer, ako se razvod desi rečima "Zabranjena si mi“, onda se izjava zihar daje nakon što je žena razvedena neopozivim razvodom [bâ'in talâk]. Davanje izjave zihar nakon što je žena razvedena nije validno.

[6/230]

Ako se kaže: "U rečima 'Zabranjen si mi', i razvod i zihar se javljaju zajedno“, **odgovorili bismo**: "Nije moguće da izjava ima dva različita značenja“.

Ako neko kaže svojoj supruzi: "Izričem ti zihar“, onda je zihar validan

Jer, ono što zihar zahteva jeste izjava o zabrani. Ranije smo objasnili da se izjava o zabrani može pripisati bilo kom supružniku, jer je njihov odnos dozvoljenosti zajednički. Isto važi i za reč zihar. Reći "izjavljujem ti zihar“ predstavlja zihar. To je zato što su oblik priznanja (izjavljivanje da se izjavljuje zihar glagolom u prošlom vremenu) i izraz (izgovaranje "izjavljujem zihar“) isti u ziharu kao i kod razvoda.

Reći "Ti si kao leđa moje majke“ ili "pored mene“ ili "sa mnom“ takođe predstavlja zihar, baš kao i reći "meni“.

Zato što je moguće uporediti zakonitog supružnika sa zabranjenim koristeći ove reči.

Žena ne pušta muža koji čini zihar da joj priđe

Nije prikladno da žena dozvoli mužu da joj se približi dok ne plati kefâret.

Jer je žena zabranjena svom mužu dok ne plati kefâret. On mora da se uzdrži od onoga što je zabranjeno.

Žena ima pravo da primora muža da plati kefâret za zihar. Za ovo se može obratiti sudu. Jer je žena ljubaznošću zaslužila pravo da ostane u braku. Muž joj je, čineći zihar, oduzeo ovo pravo. Zato, žena ima pravo da zahteva ono što joj pripada u braku. Kada žena preda ovaj zahtev, sudija primorava muža da plati kefâret. Jer, ne postoji drugi način da ljubaznošću zadrži ženu u braku.

Muž ne može da zagrli ili poljubi svoju ženu dok ne plati kefâret. Jer ajet kaže:

وَٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِن نِّسَآئِهِمۡ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُواْ فَتَحۡرِيرُ رَقَبَةٖ مِّن قَبۡلِ أَن يَتَمَآسَّاۚ ذَٰلِكُمۡ تُوعَظُونَ بِهِۦۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ

3. Oni koji izreknu zihar protiv svojih žena, a zatim povuku svoje riječi, neka oslobode roba prije nego što s njima imaju odnos. To vam se savjetuje. Allah je obaviješten o onome što radite. [el-Mudžâdela, 58/3].

Sa druge strane, ova se zabrana odnosi na zabranu koja nastaje razvodom, osim u slučajevima kada je bračna veza prekinuta te zabrana uklonjena kefâretom. Zabrana koja nastaje razvodom zahteva zabranu dodirivanja i ljubljenja. Zihar je takođe takav.

Uslovni zihar

Ako neko kaže ženi: "Kada te oženim, ti si mi kao leđa moje majke" ili "Sve žene koje sam oženio, one su mi kao leđa moje majke", onda je ono što kaže validno.

Jer, zihar, kao i razvod, može biti uslovan. Zato je zasnivanje presude na braku validno. Ako je nešto uslovno, kao da je ispunjeno u trenutku kada je izjava data, pod uslovom da je uslov ispunjen.

Ako neko kaže ženi: "Kada te oženim, razvedena si i ti si mi kao majčina leđa", a zatim je oženi, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), njegova žena je razvedena, a zihar je nevažeći.

Zato što je zihar povezan sa razvodom. Pre nego što muž izgovori zihar, njegova je žena razvedena nepovratnim razvodom [bâ'in talâk]. Prema rečima druga dva imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda eš-Šejbanija (r.a.h.)), razvod i zihar se dešavaju zajedno. Ovo smo pitanje objasnili u odeljku o razvodu.

Ako muškarac kaže ženi: "Kada te oženim, razvedena si", a zatim kaže: "Kada te oženim, bit ćeš mi kao leđa moje majke", pa je onda oženi, razvod je validan te je potrebnan kefâret za zihar.

Jer, i ovaj takozvani razvod i zihar su direktno povezani sa brakom. Zato se oba dešavaju u slučaju braka.

Zihar je ućinjen uslovnim

Ako čovek kaže svojoj ženi: "Ako uđeš u kuću, bit ćeš mi kao leđa moje majke", a zatim se razvede od nje neopozivim razvodom [bâ'in talâk], i ona uđe u kuću tokom ili nakon perioda čekanja (idda-e), on nije počinio zihar.

Jer, posledica zihara je zabrana koja se završava kefâretom. Neopozivim razdvajanjem [bâ'in] uspostavlja se jača zabrana. Zato, slabija strana ne može da se suprotstavi jačoj. Sa druge strane, žena je pogodno mesto za zihar jer je dozvoljena svom mužu u svakom pogledu. Stanje žene se eliminiše neopozivim razdvajanjem. Uslovna stvar može biti ispunjena samo ako je uslov ispunjen i samo ako predmet postoji. Jer je dostizanje odredišta moguće samo ako predmet postoji. Pošto žena prestaje da bude predmet zihara nakon razdvajanja, muž ne vrši zihar.

[6/231]

Dozvoljeno je muslimanu, bilo slobodnom ili robu, da izgovara zihar nad svojom ženom, bilo da je ona slobodna, robinja, maloletna ili žena iz naroda Knjige.[*1]

Jer Allah Svemogući kaže:

وَٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِن نِّسَآئِهِمۡ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُواْ فَتَحۡرِيرُ رَقَبَةٖ مِّن قَبۡلِ أَن يَتَمَآسَّاۚ ذَٰلِكُمۡ تُوعَظُونَ بِهِۦۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ

3. Oni koji izreknu zihar protiv svojih žena, a zatim povuku svoje riječi, neka oslobode roba prije nego što s njima imaju odnos. To vam se savjetuje. Allah je obaviješten o onome što radite. [el-Mudžâdela, 58/3].

Rob je kao slobodna osoba u smislu da je zakonski sposoban da ispuni zahteve zihara, što je zabrana koja se završava kefâretom. Rob, maloletna devojčica i žena iz naroda Knjige su kao slobodne žene u svakom pogledu u smislu da su dozvoljeni.*2

(PS: Samir B: Molim vas, da li bi mogli da mi objasnite ova dva teksta (*1-*2), jer me puno zbunjuju. Hvala.

Odgovor:

Ovaj tekst iz islamskog prava (fikha) zapravo ne sadrži kontradikciju ili situaciju u kojoj je nešto prvo dozvoljeno, a zatim zabranjeno. Problem proizilazi iz trenutne percepcije reči "dozvoljeno" u fikhskoj terminologiji i pravnih posledica koncepta "zihar" (oblik razvoda u islamskom pravu).

Da bismo temu razjasnili, objasnit ćemo je po tačkama:

1. Šta znači "Dozvoljeno je"?

a). U svakodnevnom jeziku, "câizdir" znači "dozvoljeno je/dozvoljeno je činiti".

b). U islamskoj jurisprudenciji i pravnoj terminologiji, "dozvoljeno" znači da je radnja "pravno valjana, kojai ima pravno dejstvo" (dogodila se).

c). Zato, izraz "Dozvoljeno je obavljati zihar" u tekstu ne znači "Obavljanje zihara je zaslužno/zakonito"; nego znači "Ako ove osobe izvrše zihar, njihov se čin zihara smatra pravno validnim, koja ima pravne posledice".

2. Šta je Zihar i zašto je "zabranjen"?

a). Zihar je kada muškarac pokušava sebi da zabrani ženu govoreći: "Ti si mi kao leđa moje majke". Islam je zabranio ovaj predislamski običaj i smatrao ga grehom.

b). Međutim, ako muškarac počini ovaj greh, njegove reči se ne obezvređuju. Nastaje pravna posledica: zabranjeno mu je da ima seksualne odnose sa ženom dok ne plati kefâret.

c). Fraza "zabrana koja se završava kefâretom" u drugoj rečenici objašnjava pravne posledice zihar čina, a ne samu zabranu.

3. Rezime i jasno značenje teksta.

Tekst nije ciklus zabrane-dozvole, već izjava o "pravnom kapacitetu":

a). Prvi deo: Ako čovek (slobodan ili rob) izgovori zihar protiv svoje žene, ko god ona bila (slobodna/robinja/maloletna/Ljudi Knjige), ovaj zihar je pravno validan (dozvoljen).

b). Drugi deo: Muški rob, baš kao i slobodan čovek, ima zakonski kapacitet da proizvede ovu posledicu. Status supružnika (da li su konkubina, maloletnik ili nemusliman) ne sprečava muškarca da izvrši zihar i preuzme obavezu kefâreta. Kada se izvrši zihar, počinje period "zabrane/harama" odnosa, koji traje dok se ne plati kefâret.

Ukratko, obavlanje zihara je verski zabranjeno i grešno. Međutim, kada se izvrši, ono je pravno validno (dozvoljeno) te time supružnici postaju zabranjeni jedno drugom dok se ne plati kefâret.

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Zihar od strane zimmije

Prema hanefijskoj školi mišlenja, ako je muž zimmi (osoba pod muslimanskom vlašću), zihar koji izgovori je nevažeći, bez obzira da li je njegova žena muslimanka ili zimmi.

Međutim, prema šafijskoj školi, zihar koji izgovori zimmi je validan. To je zato što zimmi ima zakonsko pravo na razvod. Kao što smo ranije pomenuli, zabrana povezana sa ziharom je slična zabrani povezanoj sa razvodom. Svako čiji je razvod validan takođe ima validan zihar.

Slično tome, zimmi je sposoban da plati kefâret. To je zato što zimmi ima sposobnost da obezbedi hranu i oslobodi roba. Međutim, oni nisu sposobni da plate kefâret postom. Zato nije nemoguće da zihar koji izgovori zimmi bude validan. U tom smislu, zimmi je kao rob. Iako rob nema sposobnost da plati kefâret imovinom, njegov zihar je i dalje validan.

Ovo je tačno prema Šafijinom pravilu, jer je prema njemu kazneno značenje kefâret značajnije. Zato je to kao kazna za javni zločin (had).Had kazna takođe ima kefâret značenje. Jer je Resûlullah (s.a.v.s.) rekao:

اَلْحُدُودُ كَفَّارَاتٌ لِأَهْلِهَا

"Had kazne su kefâret za one koji su kažnjeni".

Sa druge strane, kefâret se primenjuje kao kazna na ljude zimija. Čak i ako zimija nije među onima koji ispunjavaju uslove za kefâret, on i dalje ispunjava uslove da mu se zabrana uspostavi. Zato, baš kao što je Ebû Hanîfe (r.a.h.) prihvatio zakon zimija kao validan u pitanju razvoda, njegov zihar takođe treba da bude prihvaćen kao validan u pitanju zabrane.

Naša se izjava bolje razume u slučaju zoroastrijca. To jest, zoroastrijac veruje da su mu majka i sestra dozvoljene. U ovom slučaju, on upoređuje svoju ženu sa nekim za koga veruje da je dozvoljeno da se oženi. Zato on ne obavlja zihar. To je kao da musliman upoređuje svoju ženu sa strankinjom.

Dokazi hanefijske škole mišlenja su sledeći: Zimmi (nemuslimanski subjekt) nije podoban za kefâret. Zato, baš kao što je zihar deteta (oblik razvoda u islamu) nevažeći, tako ni zihar koji obavlja zimmi je nevažeći.

Objašnjenje je sledeće: Svrha kefâreta je da očisti i prečisti osobu od njenog greha. Međutim, nevernik nije u stanju da bude očišćen od greha. Greh širka (politeizma) kod nevernika je mnogo puta veći od greha u ziharu. Had kazne nisu takve. Jer je svrha had kazni da prestupnik pati i bude ponižen. Kefâret se može razmatrati samo za nekoga poput Mâiza*, koji se pokorio propisima religije te se vratio tevbi. Dokaz za ovo je da je aspekt ibadeta najvažniji u trvbi. Zato se ovaj kefâret može platiti čak i postom, koji je čisto čin ibadeta, a plaća se samo sa namerom ibadeta. Plaćanje kefâreta je stvar fetve (verskog pravila), a ne stvar presude. Niko nije primoran da plati kefâret. Nemusliman nije podoban za ibadet.

(Mâiz b. Mâlik (r.a.h.): Hz.Pejgamberov (s.a.v.s.) pratilac, koji je živeo u njegovo vreme i dobrovoljno priznao preljubu, zbog čega je osuđen na smrt kamenovanjem.).

Efekat ovog opravdanja, kada se jednom utvrdi, sledeći je: Zihar zahteva zabranu koja se završava kefâretom. Međutim, nije moguće prihvatiti postojanje ove zabrane u vezi sa zimmijem, jer zimmi nije podoban za kefâret. Ako je zihar validan, bit će uspostavljena presuda apsolutne zabrane. Zihar ne zahteva apsolutnu zabranu, već zabranu koja se završava kefâretom. Presuda o zabrani u ziharu se u ovom pogledu razlikuje od presude o zabrani u razvodu. Jer je razvod zabrana koja nastaje prestankom bračne veze ili nestankom dozvoljenosti. Nemusliman takođe ima pravo na razvod.

U ovom pogledu, nevernik se razlikuje od roba. Iako rob ima pravo da plati kefâret, on to ne može da učini svojom imovinom jer mu nedostaje. Zato, ako bi rob bio oslobođen i nekako stekao imovinu, mogao bi da plati kefâret svojom imovinom. Dakle, zihar se takođe razlikuje od îlâ-e (zakletve apstinencije). Îlâ, kao što ćemo kasnije objasniti, je razvod odložen za kasniji datum. Zimmi, međutim, ima pravo na razvod. Sa druge strane, zabrana utvrđena zakletvom je apsolutna. Ne završava se kefâret. Zato, nije dozvoljeno platiti kefâret pre kršenja zakletve.

[6/232]

Otpadništvo nakon zihara

Ako musliman izreče zihar nad svojom ženom, a zatim i on i njegova žena otpadnu od vere, a kasnije se vrate islamu, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), zihar ostaje na snazi dok se ne plati kefâret.

Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h), zihar se poništava otpadništvom. To je zato što nevernik nije podoban za zihar. Otpadništvom, ova je osoba u suštini postala nevernik. Kao što se zihar ne dešava bez pravnog kapaciteta, on se ne nastavlja nakon gubitka pravnog kapaciteta. To je zato što je ono što je uspostavljeno ziharom privremena zabrana koja se završava kefâretom. Nakon otpadništva, ne postoji način da se ova zabrana nastavi, jer je pravni kapacitet prestao. Ako bi se nastavila, apsolutna zabrana bi ostala, a apsolutna zabrana nije nešto što je neophodno ziharom.

Ebû Hanîfa (r.a.h.) navodi sledeće: Ova situacija zahteva presudu zihara. Zato, njegova presuda može biti ukinuta samo kefâretom. Jer je zabrana kroz zihar slična zabrani kroz razvod. Ako se musliman razvede od svoje žene sa tri izjave o razvodu, a zatim se oba supružnika odreknu svoje vere i vrate se islamu, razvedena žena mu postaje dozvoljena tek nakon što se uda i razvede od nekog drugog. Isto važi i kada učini zihar. Jer, ova osoba nije ostavljena u stanju neverovanja. Naprotiv, ona je primorana da se vrati islamu*. Dakle, zabrana, koja se završava kefâretom, može se ostvariti razmatranjem vremena nakon njenog povratka islamu.

Objašnjenje je sledeće: Razmatranje pravne sposobnosti u vreme kada se razlog dogodi je da zihar može biti situacija koja zahteva kefâret. Razmatranje samog kefâreta je za validnost plaćanja. Da li se pravna sposobnost nastavlja ili ne tokom vremena između ove dve situacije, ne razmatra se. Zar ne vidite da ako neko počini zihar sa svojim supružnikom, zatim se mentalno razboli, a kasnije povrati razum, zihar ostaje važeći dok se ne plati kefâret? Međutim, ta osoba ima pravo da plati kefâret oslobađanjem roba. Zato, ako ta osoba, dok je otpadnik od vere, oslobodi roba kao kefâret za svoj zihar, a zatim postane musliman, oslobađanje je važeće kao kefâret. Objasnit ćemo ovo.*1

(PS: Samir B: U ovom se tekstu pominje osoba koja je jednom napustila islam pa je kasnije bila primorana da se vrati islamu. Nije mi jasno kako je ta osoba mogla biti primorana da se vrati islamu kad ju je jednom sama, dobrovoljno napustila?!

Odgovor:

Tekst koji ste podelili bavi se veoma tehničkim pitanjem u islamskom pravu (fikhu) i pravnom logikom imama Ebû Hanîfe (r.a.h.). Vaše pitanje, "Kako neko ko je jednom napustio islam može biti primoran da mu se vrati?", povezano je sa pravnom i političkom strukturom tog doba.

Ovu situaciju i logiku u tekstu možemo objasniti na sledeći način:

1. Koja je logika iza prisiljavanja ljudi da pređu u islam?

U klasičnom islamskom pravu, otpadništvo od vere se nije posmatralo samo kao individualna promena verovanja već i kao pobuna protiv državnog poretka i društvenog ugovora.

a). Pravni status: Otpadnik koji napusti svoju religiju gubi svoja zakonska prava i državljanski status.

b). Prisila (Istitebe): Umesto direktnog kažnjavanja osobe, islamski zakon joj prvo daje vremena da se pokaje za svoju grešku i podstiče je (prisiljava) da se vrati islamu.

c). Značenje u tekstu: "Prisila" se ovde ne odnosi na nasilno ulivanje vere u nečije srce; već je to zakonska obaveza države da se (otpadnik) vrati svom prethodnom statusu (muslimansko državljanstvo). Ako se ne vrati, suočavat će se sa teškim zakonskim kaznama.

2. Koji je ovde pravni argument Ebû Hanîfe (r.a.h.)?

U tekstu se razmatra da li zavet "Zihar" (zakletva o zabrani braka sa supružnikom), dat pre otpadništva, ostaje važeći za osobu koja je otpadnula od vere, a zatim se vratila islamu. Ebû Hanîfino obrazloženje je sledeće:

a). Odgovornost se ne završava: Čak i ako musliman napusti islam, ne može izbeći odgovornost za prošle prekršaje zakona ili prekršena obećanja jednostavnim "napuštanjem islama".

b). Obaveza kefâreta: Zabrana zihara (oblik razvoda u islamu) ne prestaje samo zato što je osoba napustila islam. Pošto država primorava osobu da se vrati islamu pa ta osoba (legalno) ponovo postaje musliman, ona je obavezna da plati kefâret (kaznu/kurbanom/postom, itd.) kako bi se ponovo sjedinila sa svojom/svojim suprugom/suprugom (mužem).

c). Primer razvoda: Tri primera talâka (razvoda) navedena u tekstu potkrepljuju ovo. Čak i ako osoba napusti religiju, prošli razvod ostaje pravno važeći; samo napuštanje religije ne poništava stari brak i ne čini ga čistim brakom iz početka.

Ukratko, prisila ovde nije "verska" već "pravna i administrativna". Klasična islamska jurisprudencija ne dozvoljava pojedincu da se odrekne svoje religije i time bude oslobođen svojih prethodnih zakonskih obaveza (zihar, razvod, dugovi itd.).

PS: Samir B: Molim vas, ako mi dozvolite, zadržao bih vas na ovaj prethodni tekst. Ovako, vi konstatujete da:"samo napuštanje religije ne poništava stari brak i ne čini ga čistim brakom iz početka."-Ako je tako (a verujem vam da je tako), ako je ovoga bivsi otpadnik svestan, nameće nam se pitanje, šta mu je valjat ciniti da bi mu brak ponovo bio "čist"?. Hvala.

Odgovor:

U islamskom pravu (posebno hanefijskoj školi), otpadništvo poništava bračni ugovor. Međutim, prema logici imama Ebû Hanîfe (r.a.h.) u tekstu koji smo podelili, osoba koja otpadne od vere ne može poništiti svoje prošle bračne veze i zakonske obaveze (kao što su razvod ili zihar) ovim činom.

Kada osoba koja je otpadničila od vere svati svoju grešku i vrati se islamu, mora slediti ove korake prema klasičnoj islamskoj jurisprudenciji kako bi ponovo učinila svoj brak legitimnim i čistim (halal):

1. Obnavljanje vere i tevba (pokajanje)

a). Prvi i najvažniji korak je da se osoba vrati islamu recitovanjem Šehade (izjave vere) i pokajanjem za svoje postupke.

b). Bez ovoga, nijedna verska ili pravna transakcija, uključujući brak, nije validna.

2. Ponovni brak (Obnavlanje braka)

a). Brak se poništava (raskida) ako jedan ili oba supružnika otpadnu od islama.

b). Da bi se brak ponovo potvrdio, mora se odrediti novi miraz, a nova ceremonija venčanja mora se obaviti ispočetka u prisustvu svedoka.

3. Ispunjavanje prošlih obaveza (kefâret)

Ovo je najkritičnija tačka u našem tekstu. Pre nego što osoba može ponovo da se oženi, u zavisnosti od svog stanja pre otpadništva, on mora da ispuni sledeće kaznene uslove:

a). Ako je izgovorio Zihar: Da bi ponovo imao seksualni odnos sa ženom, mora da ispuni Zihar-kefâret (oslobađanje roba, post 60 dana ili hranjenje 60 siromašnih ljudi). Ne može reći: “Napustio sam bio religiju, sve je resetovano“.

b). Ako se razveo sa tri talâka: Kao što je navedeno u primeru u tekstu, ako se osoba razvela od svoje žene sa tri talâka pre nego što je napustila islam, njen odlazak, a zatim povratak ne menja ovu situaciju. Da bi se ponovo oženio svojom ženom, njegova žena prvo mora da stupi u važeći brak sa nekim drugim i da se razvede od njega (bez prisile) (proces hula/tahlil).

Ukratko, osoba koja se odrekla svoje prethodne vere mora prvo da se pokaje, otplati sve preostale dugove kefâret iz prošlosti, a zatim da obnovi brak novim mirazom i novom ceremonijom venčanja kako bi ponovo učinila svoj brak “čistim“.

PS: Samir B: Neizmerno sam vam zahvalan. Ipak, ako mi dozvolite, imam jos jedno i poslednje pitanje za vas: U daljem tekstu ove knjige nailazim na ovaj deo teksta: *1. Molim vas, jos ovo da mi objasnite, o kakvoj se pravnoj sposobnosti ovde radi? Ponovo: Neizmerno sam vam zahvalan na svemu dosad.

Odgovor: Nema na čemu. Pitanje koje ste postavili jedna je od najdubljih i najdivljenijih pravnih analiza u es-Serahsijevom delu el-Mabsûtu.

Pravni kapacitet koji se ovde pominje je kombinacija dva osnovna tipa pravnog kapaciteta u islamskom pravu: “Pravna sposobnost“ (Pravni kapacitet) i “Sposobnost primene“ (Stvarni kapacitet). Međutim, glavna diskusija u tekstu fokusira se na podgranu ovih kapaciteta: “Sposobnost za obavlanje ibadeta i kažnjavanje“ (Verski/Pravni kapacitet).

Tekst se odnosi na dva različita vremenska perioda, a vrste pravne sposobnosti potrebne u tim periodima su sledeće:

1. Sposobnost u vreme nastanka uzroka: "Sposobnost za odgovornost".

a). Objašnjenje: Da bi se iznela izjava Zihara (za koju se javlja razlog), osoba mora biti inteligentna, punoletna i musliman/muslimanka.

b). Pravni status: Osoba mora imati punu "pravnu sposobnost" u trenutku izgovaranja da bi njene reči imale pravne posledice (pravnu odgovornost). Dete ili neko ko je neuračunljiv u trenutku izgovaranja reči "zihar" neće biti odgovoran.

2. Vreme između dva događaja: "Suspenzija pravne sposobnosti",

Ovo je najvažnija tačka teksta. Kada se obaveza (kazna za zihar) jednom utvrdi, privremeni gubitak pravne sposobnosti (zbog neuračunljivosti ili otpadništva) tokom perioda dok se kazna ne plati ne poništava ovaj utvrđeni dug.

a). Primer mentalne bolesti: Ako osoba postane luda nakon što je dala zavet zihara (oblik razvoda u islamu), nije obavezna da obavlja nikakve nove verske dužnosti tokom perioda svog ludila. Međutim, kada mu se njegove mentalne sposobnosti ponovo vrate, obaveza zihara iz prošlosti ostaje na snazi. To je zato što se "uzrok" kazne dogodio dok je zdrav bio.

3. Sposobnost plaćanja kefâreta: "Finansijski kapacitet".

U tekstu, imam Ebû Hanîfa (r.a.h.) koristi pravnu logiku kakva se retko viđa u svetu i koja je fleksibilna. On kaže: Otpadnik (neko ko je napustio islam) čeka kaznu prema islamskom zakonu, ali još nije mrtav te njegova imovinska prava nisu potpuno oduzeta.

a). Pravo na oslobađanje roba: Prava otpadnika da raspolaga svojom imovinom (osim ako ne emigrira) su suspendovana. Ako ova osoba, dok je otpadnik, oslobodi roba od sopstvene imovine, ova radnja je pravno validna (jer pravo/sposobnost da se poseduje i oslobodi rob i dalje fizički postoji).

b). Zašto je validno? Oslobađanje roba je finansijski čin štednje. Kada osoba kasnije pređe u islam, ovaj finansijski čin (oslobađanje roba) izvršen dok je otpadnik bio postaje retroaktivno validan te se računa u kefâret za zihar (oblik razvoda u islamu).

Ukratko, koja je pravna sposobnost ovde relevantna?

U tekstu se razmatra princip da "zakonski stečena odgovornost (obaveza) u prošlosti nije pogođena naknadnim gubitkom pravne sposobnosti (neuračunljivost ili otpadništvo od vere)". Pravna sposobnost o kojoj je reč, odnosi se na sposobnost osobe da raspolaže svojom imovinom (sposobnost za finansijsko poslovanje) i na kontinuiranu obavezu plaćanja prošlih dugova (sposobnost za odgovornost).

Napomena: Ove se informacije zasnivaju na fetvama predsedništva za verska pitanja i izvorima islamskog prava (fikha). Hvala).

Nastavljamo dalje sa našom knjigom...

Zavisnost zihara od zahteva žene

Ako muškarac kaže svojoj ženi: "Ako želiš, ti si mi kao leđa moje majke", i njegova žena to poželi na tom okupljanju, onda je zihar validan.

Ne postoji razlika između zihara zavisnog od zahteva žene i razvoda zavisnog od zahteva žene u prisustvu tog okupljanja. Smatra se da se uslovna stvar dogodila u trenutku kada je izrečena, kada je uslov ispunjen.

Ograničavanje vremenskog ograničenja zihara

Ako neko kaže svojoj ženi: "Danas si mi kao leđa moje majke", to je kako je rekao. Ne može prići svojoj ženi tog dana dok ne plati kefâret.

Nakon što taj dan prođe, zihar postaje nevažeći. Međutim, Ibn Ebû Leylâ je rekao: "Zihar ove osobe traje neograničeno dok ne plati kefâret". On je uporedio ovu vrstu zihara, koja nije ograničena na određeno vreme, sa zabranom koja se javlja kod razvoda.

Mi, hanefije, kažemo sledeće: Zabrana braka zahteva zabranu. Ova zabrana može biti ograničena vremenom, kao što je zabrana braka zbog perioda čekanja (idde), zabrana kupovine i prodaje do kraja namaza petkom, zabrana lova za nekoga u ihramu dok ne napusti ihram, i zabrana zbog zakletve. Kada postoji mogućnost vremenskog ograničenja, to ograničenje postaje važeće. Kada prođe određeno vreme, njegovo dejstvo prestaje. Međutim, razvod nije takav. Jer, zabrana kod razvoda je zbog prestanka bračne veze ili odsustva stvari koja je dozvoljena bila. Ovo ne može biti ograničeno vremenom. S'hodno tome, ako neko kaže: "Ti si kao majčina leđa dok ne prođe mesec dana" ili "dok ne dođe taj i taj", to je tako kako kažu. Zabrana prestaje nakon što prođe mesec dana ili kada dođe taj i taj. Jer se zabrana ukida sa protokom vremena.

[6/233]

Ako muškarac izreče zihar nad svojom ženom, a zatim se od nje razvede sa tri izjave o razvodu, ili ako njegova žena napusti islam i postane trajno razvedena [bâ'in], zatim ponovo postane muslimanka, pa se žena ponovo uda, a zatim ponovo uda za svog bivšeg muža, zihar ostaje na snazi. Ovaj muškarac ne može prići svojoj ženi dok ne plati kefâret.

Zato što je zihar koji je izvršio bio validan. Ovaj zihar uspostavlja zabranu dok se ne plati kefâret. Činjenica ta da je zabrana nastala iz drugog razloga, ne sprečava njeno nastavljanje. Zato što se razlozi za zabranu mogu svesti na jedno pitanje. Pošto se ova zabrana nastavlja, može se ukinuti samo kefâretom.

Ako čovek izgovori zihar nad svojom robinjom, a zatim je otkupi, ne može joj prići dok ne plati kefâret.

Jer je zabrana utvrđena ziharom. Ovo je slično zabrani utvrđenoj razvodom. Ako se neko razvede od svoje žene robinje sa dva razvoda, a zatim je otkupi, njena kupovina ne čini je dozvoljenom njemu dok se ne uda i ne razvede od nekog drugog. Ista presuda važi kada je zabrana utvrđena ziharom. Iz druge perspektive, ova se zabrana dešava dok bračna veza traje. Zato je slična zabrani zbog hajza (menstruacije). Žena u menstrualnom periodu nije dozvoljena svom mužu kroz brak, niti mu je dozvoljena zbog vlasništva nad robinjom.

Ista presuda važi i tada ako je on oženi nakon što ju je oslobodio. Jer je drugi brak kao prvi. Dok prvi brak traje, nije dozvoljeno imati seksualni odnos sa njom osim ako se ne plati kefâret. Ista presuda treba da važi i za drugi brak.

Zabrana od strane maloletnika i mentalno obolele osobe

Zabrana od strane maloletnika i mentalno obolele osobe je nevažeća, baš kao i razvod.

To je zato što zabrana zahteva zabranu koja se završava kefâretom. Maloletnik i mentalno obolela osoba nisu sposobni da kefâret učine obaveznim [farz] te nisu kvalifikovani da izraze svoju volju činom koji uzrokuje zabranu.

Zihar pijanice ili osobe pod prisilom

Zihar pijanice ili osobe pod prisilom je validan, baš kao i razvod.

Jer, prema hanefijskoj školi, prisila i pijanstvo ne utiču na spremnost osobe da učini nešto što je zabranjeno i na obavezu kefâreta.

Zihar od strane neme osobe

Zihar neme osobe upućen supruzi, bilo pisan ili gestom, važi, baš kao i razvod.

To je zato što nêma osoba ima pravo da plati kefâret koji zahteva zihar.

Čak i ako osoba koja izgovara zihar ne priđe supruzi četiri meseca ili duže, zihar se ne pretvara u îlâ-u.

Rok za plaćanje kefâreta u ziharu

Mâlik (r.a.h.) je rekao: “Ako prođu četiri meseca, a da muškarac nema seksualni odnos sa svojom ženom i da ne plati kefâret, njegova žena je razvedena zbog îlâ-e. Zato što osoba koja vrši îlâ-u tvrdoglavo odbija da svojoj ženi dâ pravo na seksualni odnos nanoseči joj štetu. Ova se situacija dešava i sa ženom u ziharu. Jer, u oba slučaja, muž može prići svojoj ženi tek nakon što plati kefâret“.

Mi hanefije, međutim, kažemo: Presuda u oba pitanja je jasno navedena u Kur'anu. Ako je presuda o nečemu utvrđena dokazima, ne može se upoređivati sa drugom stvari čija je presuda takođe utvrđena dokazima. Možemo prihvatiti presudu îlâ-e u ziharu samo putem analogije (kijasa). Kao što nije dozvoljeno primeniti presudu zihara na îlâ-u putem analogije, presuda îlâ-e ne može se primeniti na zihar. Štaviše, zihar nije isto što i îlâ. Jer je u ziharu kefâret pre seksualnog odnosa, dok je u îlâ-u posle seksualnog odnosa.

Uslovljavanje zihara za seksualni odnos

Ako neko kaže svojoj ženi: "Ako imam seksualni odnos sa tobom, ti si mi kao leđa moje majke", on je učinio îlâ-u. Ako ne priđe svojoj ženi četiri meseca, njegova se žena nepovratno razvodi [bâ'in talâk].

Ako ima odnos sa svojom ženom u roku od četiri meseca, ova izjava postaje zihar. To je kao kada bi osoba rekla svojoj ženi: "Ako ti priđem, razvedena si". Jer je sprečio sebe da priđe svojoj ženi bez stvarnog zihara. Značenje nanošenja štete i tvrdoglavosti time se ostvaruje. Dakle, osoba je učinila îlâ-u.

Ako se žena ponovo uda te ima seksualni odnos sa svojim mužem nakon što je razdvojena od njega îlâ-aom, ona je učinila zihar. Jer je zakletva koju je položila i dalje važeća. Uslov je kao da se dogodilo u vreme kada je izjava data kada je uslov ispunjen.

[6/234]

Poređenje druge žene sa prvom nakon izvršenja zihara

Ako, nakon što je izveo zihar sa svojom prvom ženom, kaže svojoj drugoj ženi sa namerom da izvrši zihar: "Ti si mi kao ova žena", on je izvršio zihar.

Jer je uporedio drugu ženu sa prvom. Štaviše, namera poređenja smatra se ziharom. Ovo je validna namera, jer smo objasnili da poređenje jedne stvari sa drugom mora biti u specifičnom aspektu.

Ako druga osoba kaže svojoj ženi sa namerom da izvrši zihar: "Ti si mi kao žena tog i tog", ta je osoba takođe izvršila zihar. Ako nije imala nameru da izvrši zihar, ova je izjava nevažeća.

Jer, njegova izjava ima mnogo mogućih tumačenja. Poređenje bi moglo biti o zakonitosti braka i presudi o bračnoj vezi, ili bi moglo biti o dobroti i vrednosti. Izjava koja ima više mogućih tumačenja nije obavezujuća osim ako ne postoji namera.

Ako muž izgovori zihar (oblik razvoda) **nad jednom ženom, a zatim kaže drugoj ženi: "Učinio sam te partnerom u ziharu moje žene", on je takođe izgovorio zihar u njeno ime.**

Slično tome, presuda je ista i kod razvoda. Jer, učiniti nekoga partnerom znači učiniti ga jednakim. Pošto muž eksplicitno pominje zihar, ova izjava jasno izražava nameru da njegove dve žene budu jednake u kontekstu zihara.

Zavisnost od volje Allaha Te'âlâ ili nekog drugog

Ako neko kaže svojoj ženi: "(Ako Allah Te'âlâ hoće), ti si mi kao leđa moje majke", ništa nije potrebno. Jer, izuzetak (izgovaranje 'InšaAllah') uklanja reč iz stroge izjave. Isto važi i za razvod i emancipacije - (oslobođenje od ropstva).

Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

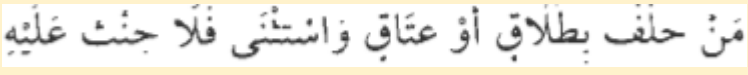

"Ko se zakune da će se razvesti ili osloboditi ropstva (emancipovati) govoreći 'InšaAllah', ne krši svoju zakletvu".[143]

(143. Pogledajte, molim vas. Ibn Mâce, kefâret 6; Ebû Dâvûd, Eymân 11; Tirmizî, Nuzûr 7; Nesâî, Eymân 39; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/232.).

Ako neko kaže: "Ako taj i taj želi", onda ovlašćenje za odlučivanje pripada toj osobi na skupu gde je za to saznao. Isto pravilo važi i za razvod. Zar ne vidite da kada osoba učini zihar zavisnim od želja svog supružnika, ako supružnik želi zihar na skupu gde je za to saznao, onda je zihar validan? Zihar prepušten volji druge osobe je takav.

Rob, osim ako nije oslobođen, plaća kefâret za zihar postom.

Zato što rob nije u stanju da oslobodi drugog roba. Nesposobnost roba je očiglednija nego kod siromašne osobe, jer rob nema zakonsku sposobnost da poseduje bilo šta. Zato se on kefâret-postom iskupljuje od greha. Njegov gospodar ga ne može sprečiti da posti, jer, i njegova žena ima pravo na ovaj post. Ovo smo objasnili u odeljku o postu.

Ako je rob oslobođen pa stekne imovinu pre plaćanja kefâreta, on se iskupljuje oslobađanjem drugog roba. To je zato što zahtev za plaćanjem kefâreta (iskupljenja) postom proizilazi iz nužnosti da osoba ne bude u stanju da plati kefâreta imovinom. Kada se ova nesposobnost ukloni, vraća se obaveza plaćanja kefâreta imovinom. Slično ovome je da, ako neko izvrši tejmum (suho pranje) pa pronađe vodu, njegov tejmum postaje nevažeći.

Razmatranje vremena ispunjenja prilikom kefâreta

Ova se presuda zasniva na našem principu da se "Kod kefâreta uzima u obzir vreme ispunjenja, a ne vreme kada je kefâret obavezan [farz]".

Prema jednom Šafijinom stavu, uzima se u obzir vreme kada je kefâreta obavezan [farz]. Ovaj se stav zasniva na Šafijinom pravilu da značenje kazne treba uzeti u obzir kod kefâreta, baš kao i kod had kazni. To jest, ako je osoba, dok je rob, podvrgnuta had kazni a oslobođena je pre nego što se had kazna primeni, onda se na tu osobu primenjuje had kazna za robove, a ne za slobodne ljude. (Had kazna za roba je upola manja od kazne za slobodnu osobu.) Međutim, kefâret je drugačiji.

Prema hanefijskoj školi mišlenja, razmatraju se okolnosti pod kojima se vrši kefâret. Međutim, post je ekvivalentan oslobađanju roba. Kefâret se ne može ispuniti zamenom ako je neko u mogućnosti da ga plati glavnicom. Štaviše, propisane kazne za robove nisu ekvivalentne onima za slobodne ljude. Primena propisanih kazni za robove nije zbog nesposobnosti, jer je telo roba otpornije na batine nego telo slobodne osobe. Ako Bog [dž.š.] da, ovo ćemo detaljno objasniti u odeljku o zakletvama.

Ako rob izgovori zihar (oblik razvoda u islamu), a njegov gospodar, uz dozvolu roba, oslobodi drugog roba ili nahrani šezdeset siromašnih ljudi kao kefâret, kefâret nije ispunjen.

Zato što je ropstvo suprotno pravu na posedovanje imovine. Zato rob ne može postati vlasnik imovine kroz gospodarevo dodeljivanje vlasništva. To je zato što je suprotno pravu na posedovanje imovine. Dve kontradiktorne stvari ne mogu koegzistirati. Nezamislivo je da rob može osloboditi drugog roba, a da gospodar ne poseduje imovinu. Kefâret koji treba da ispuni ne može se nadoknaditi tuđom imovinom. Zato nije validno da gospodar oslobodi roba ili nahrani šezdeset siromašnih ljudi kao kefâret za svog roba. Nema razlike između toga kada gospodar to radi sam i kada rob to radi uz gospodarevu dozvolu.

[6/235]

Ako slobodna osoba lošeg finansijskog stanja dâ zavet zihara a kasnije se njene okolnosti pobolšaju, mora osloboditi roba.

Jer se kefâret plaćao postom zbog nemogućnosti. Pre nego što je platio kefâret, ta nemogućnost je nestala. Bio je kao neko ko je bogat bio dok je činio zihar. Ako osoba koja je bogata postane siromašna pre nego što plati kefâret, plaćat će ga postom. Zato što je nemoćan bio da ispuni kefâret oslobađanjem roba.

Jer Allah Svemogući kaže:

فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ شَهۡرَيۡنِ مُتَتَابِعَيۡنِ مِن قَبۡلِ أَن يَتَمَآسَّاۚ فَمَن لَّمۡ يَسۡتَطِعۡ فَإِطۡعَامُ سِتِّينَ مِسۡكِينٗاۚ ذَٰلِكَ لِتُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۚ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِۗ وَلِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ

4. Onaj koji ne nađe, dužan je da dva mjeseca posti uzastopce prije nego jedno drugo dodirnu. A onaj ko ne može, dužan je da šezdeset siromaha nahrani, zato da biste potvrdili da u Allaha i Poslanika Njegova vjerujete – to su vam Allahovi propisi. A nevjernike čeka patnja nesnosna. [el-Mudžâdela, 58/4].- [Samir B. Ispravljeno].

Allah Svemogući, koji je slobodan od svih nesavršenosti, najbolje zna. Povratak i konačno odredište su Njemu.

PS: Samir B: Neka je sva slava i hvala Allah Te'âlâ, i neka je Njegov blagoslov na Njegovog miljenika i poslanika Muhammeda (s.a.v.s.), na njegove as'habe (r.a.h.) i na sve učenjake islama a posebno na učenjake (r.a.h.) hanefijskog mezheba, i na koncu na moju malenkost kao i na moje voljene čitaoce mojih prevedenih dela koje čitaju kao i na one buduće koji će naiči koji će moja prevedena dela insaAllah čitati. Amin.

Dana: 29.08.2026 u 07:45 min, dovrsih prevod ovog sestog (-Vl-) toma knjige el-Mebsûta.